VYCHOVATEL

list věnovaný zájmům

křesťanského školství.

Ročník V.

Majitel a vydavatel

Vácslav Kotrba.

Odpovědný redaktor

Petr Kopal.

JUSTIN J. KOBLASA

V Praze 1890.

Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny

(V. Kotrba).

OBSAH.

Str.

Z milosti boží či z milosti lidu? (Fr. Pohunek) . 1, 17, 35 49, 65
Spolupůsobení rodiny a školy 6
O umění býti šťastným . 8
Umění ve službě politiky 10
Kulturní črta 12
Literatura . . . 14, 121, 141, 173, 203, 219, 236, 320, 367
Stany Hospodinovy 22
Přesazování dítek ve škole (Načrtl V. M.) . 25
Prvá kniha (Napsal A. D.) 26
Podivná kritika německého učitelstva . 27
Od srdce — k srdci (V. Bosáček) 29
Litterae Apostolicae de collegio clericorum Bohemorum in urbe condendo 33
Výnos c. k. okresní školní rady v Praze v příčině návštěvy chrámu Páně . 39
Zámořské kolonie Dr. Barnarda . 41
Sestra Roza Gertruda (Feuilleton) 42
Dozor na školy opět do rukou kněžských! . . . 54
Kterak církev odchovává národy 56, 265, 277
Schůze českých techniků . 58
Školné na středních školách . . 60
† Davorin Trstenjak (Feuilleton) 61
Tabák a zdravověda . 63
Naturalismus v koncích 69
Vyšší vzdělávací ústavy ženské v Rusku . . 71
La Bete humaine (Feuilleton od Emila Zoly) 74
Dílo lidí 81
Kneippova prádelna 84, 102, 119
Hlas pro doktory ženské 86
Naturalismus v literatuře 88
Několik poznámek o krátkozrakosti 91
O přeplněných školách židy v Rusku . 93
Škola a dům otcovský . . 97
Nepokoje studentské . . 99
Bludiště moderní filosofie . 100
Velikán vědy jezuita . . 105
Naturalismus v umění 107
O přetížení prací, zvláště ve školách 113
Budoucnosť uměn . 115
Do šiků (—rý) 116
Přílišné roztřídění obecných škol vadí při vyučování náboženství 129
Původ lidské mluvy 131
Boj nevěrců proti Kristovým zázrakům 135
Dobročinnosť v Paříži 137
Dopisy . 138, 154, 172, 186, 253, 286
O snech 145
Duchovní jako školní inspektoři . 148
Ruský Rousseau 149
Zdravotnictví každého člověka . . 150
Není všecko zlato, co se třpytí . 152
Škola v Yvetotu . . 161
Literární occultismus ve Francii . . 162
Je bytosť lidská jednotnou či dvojitou? 164
Rajská květina 166
Dobrodincové chudých studentů (Hum. od Lad. Fialy) . . 167

Str.

Bajky amerických Indiánů 170
K pastýřskému listu episkopatu rakouského o škole náboženské . 177
Filosofie Lindnerova odsouzena 178
Městská školní rada a příprava ku sv zpovědi 180
Zhoubný vliv líhu na organismus dětský 181
Ke článku o snech 182
Jak se rozšiřují lži o klášteřích 183
Některé nespůsoby 185
O příslovkách (Feuilleton. Podává V. B) 187
O Indech 193, 211, 225
Dva otcové vedou spor o jedno dítě 199
Pokroky přírodovědy a jejich působení ve školní praxi 200
O Comteho sociologii 201
Poetické utrhačství 202
Rozdělení fakulty bohoslovecké . . . 209
O vlivu Comteho positivismu na výchově 215
Je tohle možné? 217
U pana inspektora pro remuneraci (Feuilleton) 218
Strannické pojímání dějin . 227
Co dává se lidem ku čtení? 230
Na papíře a ve skutečnosti . . . 232
Zločinec člověkem je pouze chorým 233
O křesťanském pozdravu 234
Bojí se pořád metly 235
Učebnice českých dějin z předešlého století . 241
Příspěvek k výkladu V. přikázaní Božího . 243
O výchově realné a prospěchářské . 244
Z přednášek faráře Kneippa (V. K.) 245
Trestníci a vězňové pod vlivem Církve (V. Čečetka) . . 249, 268, 281, 310, 328, 364, 373
List biskupa orleanského Mra. Dupanloupa Gambettovi o škole nevěrecké (r. 1871. Z franč. přel. I. L.) . . 257
O liturgickém zpěvu (P—.) 260
Confessionelní statistika školská v Prusku . 262
Anglikánské kněžstvo 263
Církevní dějepis na nižších školách (Filip Šubrt) 273, 298, 307
Příklady v katechesi (Sestavil Frt. Šubrt) 282, 292
Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě 289, 314, 323, 341, 354, 372
Škola bezkonfessijní jest podle slov těch, kdož ji zastávají, výchovou k anarchii . . . 296
Zeměpis biblický 301, 317, 333, 347, 360, 375
Obrazy jako prostředek paedagogický 305
Tabule při náboženství 309
Renánovy dějiny národa israelského . 321, 338
Nedělní besídky 332
Učitelské běhy 339
Jak jsem se proti škole prohřešil 340
Paedagogické a jiné myšlénky 366
Vliv divadla na výchovu lidu . . 369
Kdo více pracuje, kněz či učitel? 371
Turecké pohádky 376
Drobnosti na konci každého čísla.

Ročník V. V Praze 15. ledna 1890. Číslo 1.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry" 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Z milosti boží či z milosti lidu?

Píše František Pohunek.

(Pokračování.)

Probíráme-li se dějinami národů mimokřesťanských ať novověkých ať starověkých, spatřujeme skoro všude samou jen tyrannii a samý despotismus. Smutný tento úkaz dá se však vysvětliti velice snadno. Kde totiž jednotlivec jakožto člověk pražádné nemá ceny a žádného práva, kde stát jest všecko a kde jednotlivec jenom potud za něco jest považován, jenom potud jakési má právo, pokud jako volný muž činně béře podílu na životě státním, tam nemůže skoro býti ani jinak. Že pak — ať o novějších nevzdělaných národech mimokřesťanských a starých i novějších asiatských despociích úplně pomlčíme, — ani národové ve starověku nejvzdělanější — Řekové a Římané — v této příčině jinak nesmýšleli, dosvědčují dějiny. Největší poměrně samostatnosti těšil se ještě starý Říman, ale i dle římských názorů nemohl člověk nabýti vůbec žádného práva bez pomoci a bez prostřednictví státu. Jenom když jej stát za „osobu" prohlásil, [1]) nabýval jistých práv a mohl vcházeti ve právní závazky. Kdo však neměl žádných státem mu přiřknutých práv, proti tomu bylo všecko dovoleno. Ještě bezcennějším byl oproti státu starý Řek, nebo i když volným byl, byl vychováván ne pro sebe, nýbrž pro stát, ne jakožto člověk, který má souměrně vzdělávati všecky svoje schopnosti a síly, nýbrž jenom jako občan, jenž má státu prospěti. V státu viděl Řek podmínku své existence, své mravní ceny, svého celého lidského bytí. [2]) Svobodným a volným byl jenom potud, pokud bral podílu na státní moci, ale i tu se musil bezvýminečně podrobiti zákonům, na nichž se usnesla většina, třebas byly hluboko zasahovaly do osobních jeho práv a osobní jeho svobody. O duchovní svobodě čili volnosti nebylo tu vůbec žádné řeči. Ta byla tak neznámou, že ani její potřeba nebyla u Řeků pociťována a že nejmenší projevení touhy po této svobodě podlehalo trestu (Ahrens, Rechtsphilosophie; Weiss l. c. 514.).

---

[1]) t. j. za volného, neboť jenom člověk volný považován byl u starých národů klassických za osobu, otrok pak byl u nich pouhou jenom „věcí", neměl vůbec pražádného práva a pokud otrokem byl, nemohl žádného práva nabýti.

[2]) Hermann: Privatalterthümer 168; Nägelsbach: Nachhom. Theologie 289, 292; Weiss, Apol. I. 2. vyd. str. 513.

Tu přišlo křesťanství a vrátilo člověku opět jeho důstojnosť a vnitřní samostatnosť; pojistilo mu za všech okolností jeho pravou, osobní, vnitřní nezávislosť, aniž by ovšem bylo viklalo na poměrech zevnějších. Učilo poslušnosti, poslušnosti ochotné, vytrvalé, ne však otrocké a slepé, nýbrž poslušnosti z dobré, ochotné vůle, poslušnosti pro Boha a pro svědomí ve všech těch věcech, kteréž se nepříčí zákonu božímu, nepříčí hlasu svědomí.

Touto naukou byl člověk opětně navrácen sobě, nezávislým učiněn a volným prohlášen, třebas by zevně nosil okovy. Touto naukou nabyl člověk opět vědomí o své lidské důstojnosti a vědomí o tom, že jest pánem svého jednání. Touto naukou vypovězen byl nesmiřitelný boj starému státnímu zřízení, kterýž neustál, dokud nebyla vybojována zlatá svoboda. A nyní — po osmnácti stoletích, — kteráž všecka vydávají hlasité a jasné o tom svědectví, že prapor vztýčený církví katolickou a ve všech bouřích pevně třímaný, praporem jest svobody, nyní, pravíme, vystoupí člověk, zavře oči své, aby neviděl jasného světla, kteréž zaplašilo mrákoty pohanské, jež jako můra svíraly a dusily veškeru volnosť života rodinného i soukromého, zacpe uši své, aby neslyšel svědectví dějin o blahých účincích nauky Kristovy pro svobodu národů, a volá posměšně, sám jsa ovšem při tom nejvíce směšným, že prý křesťanství podporuje každou tyranii, činí národy i jednotlivce chabými a nestatečnými a nemůže je nadchnouti obětavou láskou ku vlasti a národu!

Co se týče předně toho domnělého „podporování každé tyranie“ a zotročování jak jednotlivců tak celých národů, nevíme věru, jak může člověk, který si nechce utržiti výtku buď veliké nevědomosti anebo prolhanosti a zlomyslnosti, něco takového tvrditi o církvi katolické a její kněžích. Ale neučí církev katolická s apoštolem: každá duše mocnostem vyšším poddána buď, neboť není mocnosti leč od Boha? Ovšem že učí, ale také učí, že jde vůle boží při všem nade všecko a s apoštolem volá: „více sluší poslouchati Boha nežli lidí,“ „draze koupeni jste, nebuďte služebníky lidí“ — nedávejte se lidem zas v otroctví, i tak, že byste jim slepě ke všemu i ke zlému přivolovali (I. Kor. 7, 23.). Písmo si však neodporuje a církev také ne, proto mají asi slova apoštolova: „každá duše mocnostem vyšším poddána buď“ atd., zcela jiný smysl, než jaký jim podkládají naši odpůrci. Snad by tudíž neškodilo ani Dr. Trojanovi, který rovněž ve své brošurce slov těch užil jako zbraně proti církvi katolické a její kněžím, kdyby si povšiml, jak se slovům těm v katolické církvi rozumí a vždycky rozumělo. Za tím účelem podáme zde v krátkosti výklad už starý, pocházející od sv. Anselma, jenž takto píše: „Jelikož sestáváme z duše a z těla a jelikož, dokud meškáme v tomto životě časném, ku podpoře téhož časného života potřebujeme též věcí časných, třeba jest, abychom po té stránce, kteráž patří k tomuto životu pozemskému, poddáni byli mocnostem t. j. těm, kdož lidské záležitosti s jistou ctí spravují: ale po té stránce, kterouž Bohu věříme a k jeho království povoláni jsme, nesmíme býti poddáni žádnému člověku, jenž by v nás chtěl vyvrátiti neb zničiti to, co nám Bůh k dosažení života věčného dáti ráčil. Kdyby se tudíž někdo domýšlel, že, proto že jest křesťanem, nemusí platiti cla, anebo daní, anebo že mu není potřeba vzdávati povinnou úctu řádným vrchnostem, jest ve velkém bludu. Rovněž i ten nachází se v bludu a sice v ještě větším, jenž se domnívá, že má tak být poddán, aby ten, kdo ve správě záležitostí světských jakousi mocí vyniká, měl taky moc i nad jeho věrou. Ne tak, nýbrž toho způsobu má se šetřiti, jejž Pán sám stanovil, abychom totiž dávali císaři, co jest císařovo, a co jest božího Bohu. Ačkoliv jsme povoláni k onomu království, kde nebude žádné takovéto moci, přec musíme v tomto putování pro zachování pořádku ve věcech světských tento stav svůj snášeti (conditionem tolerare), nečiníce nic pouze na oko a poslouchajíce ne tak lidí jako spíše Boha, kterýž to poroučí. Tedy „každá duše mocnostem vyšším poddána buď“ t. j. každý člověk budiž poddán předně moci boží a pak lidské. Nebo kdyby světská moc poroučela něco, čeho nesmíš činiti, povrhni touto mocností, boje se mocnosti vyšší. Považ

stupně v hodnostech světských. Kdyby něco nařídil prokurator, zdaliž se to nemá učiniti? Kdyby však tak nařídil proti rozkazu prokonsulovu a ty ho neposlechneš, neopovrhuješ mocností, ale volíš sloužiti mocností vyšší. Nesmí se hněvati nižší, dá-li se přednosť mocnosti vyšší. A opět, kdyby něco nařídil prokonsul a něco jiného císař, nemá-liž tomuto býti slouženo? Tedy, kdyby něco jiného poroučel císař a něco jiného Bůh, co budeme činiti? Zdaliž nemusíme Bohu dáti přednosť před rozkazem císařovým? Tak tedy „každá duše (t. j. každý člověk) mocnostem vyšším poddána buď“ (Viz Balmes l. c. 238—239.).

Jak by tato nauka mohla býti příčinou zotročení lidu a despotismu, toho nechápeme; nikoli spojencem tyranie ale mocnou oporou pro svobodu svědomí, svobodu přesvědčení a svobodu národů jest tato nauka, jak dobře napsal Donoso Cortés, řka: křesťan poslouchá a ctí svého panovníka, ale nechvěje a neplazí se před ním jako otrok, dobře věda, že, když se stal dítkem božím, přestal býti otrokem lidí (Ensayo etc.) Že pak ani církev despotismu nikdy nepřála, nýbrž vždycky brala v ochranu svobodu národů a vládcům a knížatům připomínala panovnické jejich povinnosti a meze jejich moci, tak jako opět národům povinnou poslušnosť a hříšnosť a neoprávněnosť odboje proti řádným vrchnostem, dosvědčují dějiny, dosvědčuje týž Cortés, jenž druhdy horlivým býval liberálem, když takto píše: „Církev měla svoje anathema jen pro lidi bezbožné, pro národy odbojné a pro krále tyrany. Hájila svobodu národů oproti králům, kteří chtěli vládní autoritu zaměniti v tyranii, a hájila autoritu králů oproti národům, kteří toužili po absolutní emancipaci, proti všem pak (hájila) práva božská a neporušitelnosť svatých jeho přikázaní. Není pravdy, jíž by byla církev nehlásala, aniž bludu, aby nad ním byla nevyřkla svoje anathema. Volnosť v pravdě byla jí vždy svatou. (Ensayo etc. 36.).

Zásluhy, jakých si získala církev o svobodu národů, jsou tak veliké a tak patrné, že je musí každý uznati, kdo nechce násilí činiti pravdě. „Stará církev se nesklonila nikdy před caesarismem a ve svém odporu proti němu zvítězila vždycky,“ napsal protestantský dějepisec Böhmer. „Ve středověku zachránilo snad jediné papežství celou Evropu před úplným barbarstvím,“ píše Ancillon; „papežství mělo styky i s národy nejvzdálenějšími, bylo obecným střediskem a pojítkem pro isolované státy ... bylo nejvyšším soudním dvorem zřízeném uprostřed obecné anarchie, zabránilo despotismu císařů a překazilo jej, nahradilo nedostatek rovnováhy mezi státy a zmenšilo škody vyplývající ze způsobu vlády feudální“ (Viz: Hettinger, Apol. II. 3. 409.). Církev to byla, kteráž oněm, kteří neznali na zemi nad sebou žádného pána vyššího, připomínala věčný zákon křesťanského práva a spravedlnosti, a kteráž mluvila ku provinilci slovy mocnými a pohnutlivými, nechť si již nosil purpur královský anebo se obláčel v roucho služebníka. Co naznačil sv. Tomáš Aqu. jakožto pravidlo pro vládu světskou, to se snažila církev katolická učiniti pravdou: „Království není k vůli králi, nýbrž král jest k vůli království čili k vůli říši. Bůh ustanovil krále, by vládli a panovali a každého zachovali při jeho právu. Jednají-li jinak a obracejí-li záležitosti ve svůj vlastní prospěch, nejsou více králi, nýbrž tyranny.“ [3]) Církev přivedla panovníky k poznání, že i poslušnosť má svoje meze a že ani jim není dovoleno porušiti některé z přikázaní božích. Autorita a svoboda jsou ty dva principy, na nichž spočívá celá společnosť a obou jest jí k zachování pořádku nezbytně třeba. Oba tyto principy hlásala a posvětila církev. Podstata a přirozenosť zákona byly tím úplně změněny; nyní nemohla více platiti zásada práva římského,

[3]) „Item quod regnum non est propter regem, sed rex propter regnum, quia ad hoc Deus providit de eis, ut regnum regant et gubernent et unumquemque in suo jure conservent; et hic est finis regiminis, quodsi ad aliud faciunt in se ipsos commodum retorquendo, non sunt reges, sed tyranni.“ (De Regim. Principis I. c. 11.)

kteráž zněla: „Quod principi placuit, legis habet vigorem“ — co jest libo knížeti, má platnosť zákona, nikoli, nýbrž autorita mohla míti platnosť jenom tenkráte, zakládala-li se na právu (Hettinger l. c. 410—411.). „Ve vládě své nad poddanými,“ psal papež Řehoř Vel. španělskému králi Reccaredovi, „nesmíte se dáti obelstíti klamem moci své. Tenkráte budete vládnouti dobře, nedovolíte-li, aby vámi vládla slepá záliba v panování. Nedomnívejte se nikterak, že byste směl všecko činiti, k čemu máte moc.“ Králi Childebertovi z rodu Merovingů psal týž velký papež, že se jako vladař nikdy nebude Bohu moci líbiti, nenaučí-li se krotiti svou libovůli. „Králem býti,“ píše dále doslovně, „není ještě to nejvyšší; ale býti králem katolickým a v této hodnosti jiným předcházeti (dobrým příkladem), toť jest něco velikého...“ „Pamatujte na slova Písma svatého: Spravedlnosť povyšuje říši, ale hřích bídnými činí národy“. (Viz Dr. Germanus, Reformatorenbilder str. 25.). Podobných příkladů péče římských papežů o svobodu národů vykazují nám dějiny mnoho.

Nejen však papežové pozvedali často hlasu svého, aby panovníky pamatovali, že moc vladařská má svoje meze, že ani panovníku není dovoleno činiti, co by chtěl, nýbrž i biskupové a prostí kněží činívali podobně všude a vždycky, kdekoli a kdykoli naskytla se k tomu příležitosť. Pochlebníci vladařů a knížat jim to ovšem vytýkali jako panovačnosť a způsobem všelikým hleděli je u knížat uvésti v nenávisť, ale křivdili jim a to vědomky, dobře vědouce, že konali pouze svoji povinnosť, kteráž jim kázala hlásati pravdu křesťanskou cele a nezkráceně a každému připomínati jeho povinnosti, třebas to bylo spojeno nejednou s nebezpečím. Stůjtež toho zde doklady jenom některé, kteréž svědčí zároveň, že vládcové katoličtí napomenutí podobná dovedli snésti. Za panování španělského krále Filipa II., jejž mnozí dějepisci tak rádi líčívají jako despotu a fanatika, vydal mnich řádu svatého Františka Juan de Santa Maria knihu nadepsanou: „Traktát o státu a o křesťanském způsobu vlády pro krále a knížata, jakož i pro ty, kdož je u vládě zastupují“ a věnoval tuto knihu svou samému králi, připojiv prosbu, by král knihu přečetl a se nedal másti těmi, kdož by mu snad chtěli vštípiti náhled, že jsou věci, o nichž kniha mluví, nemožny a že by se nedaly provésti. A o čem že rozmlouvá chudý a prostý tento mnich ve své knize? Poslyšme některé myšlénky, jež ve své knize vyvíjí. „Monarchie, aby se nezvrhla, nesmí býti absolutní, nýbrž musí šetřiti zákona Božího a dbáti rady mužů moudrých ze stavu šlechtického i měšťanského, nebo není-li monarchie takto zmírněna, vznikají z toho u provádění vlády veliké chyby a u poddaných hrozně málo sice uspokojení ale hořkosti mnoho... Král nemá jednati vždy jen po své hlavě, nedbaje rady rádců svých aneb jednaje právě proti ní.. Dobrý panovník neliší se v ničem od dobrého otce.. Má-li panovník dobře vládnouti, není pro něho prostředku lepšího, než aby považoval svoje poddané za vlastní své dítky a je miloval jako dobrý otec atd. atd. (Balmes l. c. III. 247—249).

A nyní pohleďme do Francie za doby Ludvíka XIV. Mocný a hrdý a zvláštním štěstím válečným podporovaný tento panovník snažil se po příkladu vládců protestantských soustřediti v rukou svých moc světskou i duchovní, obmeziti svobodu šlechty i měšťanstva a vládnouti zcela absolutně a libovolně. Šlechta závodila o jeho přízeň, lichotila mu a vše schvalovala, nedbajíc toho, že sama klesá na stupeň pouhých dvorních lokajů; měšťanstvo chudlo, po tichu reptalo na stále větší zkracování svobody, ale veřejně hlasu svého nepozvedlo. Jediným obhájcem svobody lidu bylo v době té katolické kněžstvo, ač i do řad jeho a sice na místa nejvýnosnější vtlačil Ludvík XIV. poměrně velký počet rozličných abbé vyšlých ze řad schudlé, lehkomyslné a zhýralé šlechty, kteří ovšem stavu kněžskému ku cti nesloužili, ale přece toho nezmohli, aby kněžstvo v ohromné své většině zapomnělo na své povinnosti. Slovutný Bossuet dal se na př. dosti oslniti leskem moci královské, ale přece píše: „Bůh zjevuje nám v králích obraz moci své a ukládá jim za povinnosť, by též následovali jeho dobroty. Připomíná jim, že jim tuto veli-

kosť dává jedině z lásky k národům; proto praví na oněch místech Písma sv., kde čteme, že zřízeno jest království Davidovo nad lidem israelským, text hebrejský a řecký významně: pro lid israelský. To dokazuje, že velikosť králova za předmět svůj má dobro poddaných sobě národů. V skutku stvořil Bůh dle těla všecky lidi z téže hlíny a vtiskl sám svůj obraz a své podobenství do duší jejich. Rozdíly mezi lidmi nejsou tudíž tak velky, aby směl jeden na jiné hleděti hrdě a pyšně a druhý aby se před jeho tváří musil plaziti jako bídný otrok; on stvořil mocné jedině proto, by chránili slabé a králům dal moc jedině proto, aby pečovali o obecné blaho a byli podporou poddaných sobě národů (Politique tirée de l'Ecriture sainte Art. 3. 1. prop.).

Podobně mluvil kazatel Massillon: „Sire! Panovník, kníže není na světě pro sebe sama; onť jest sebe sama povinnován svým poddaným. Když si jej národové za vládce zvolili, svěřili mu moc a autoritu a podrželi za to pro sebe jeho péči, jeho čas, jeho bdělosť. Ne modlu chtěli učiniti sobě, kteréž by se klaněli, nýbrž strážce postavili v čelo své, kterýž by je hájil a chránil. Národové učinili krále dle božského zřízení vším tím, čím jsou: na králích tudíž jest, aby tím, čím jsou, byli pro své národy atd.“ (Petit Carème, Sermon du dimanche des Rameaux).

A co máme říci o milém a vlídném biskupovi, jakým byl Fénélon? Kdo si chceš učiniti úsudek o tom, jak zmužile a neohroženě uměl hájiti tichý a mírný tento biskup práva a svobody lidu oproti královskému absolutismu, přečti si dlouhý jeho list věnovaný přímo Ludvíkovi XIV. My zde z něho položíme jen některé věty: „Sire! Osoba, kteráž se osměluje obrátit se k Vám tímto listem, nemá na tomto světě pražádného zájmu, jenž by vedl její ruku, . . miluje krále, ač jest mu neznáma, a ctí v něm Boha, jenž vložil korunu na hlavu jeho. Při vší své moci, při všem svém bohatství nemůžete této osobě ničeho dáti, po čem by toužila . . . . Od třiceti let otřásali Vaši nejpřednější ministři všemi základy státu a pak je vyvrátili, by plnomoc královskou, kteráž se v rukou ministrů stala jejich majetkem, až na nejvyšší povznesli stupeň. U dvora změnil se veškerý způsob mluvení: nebyloť více slyšeti ni slovo o státu a státním zákonu, nýbrž mluvilo se vždy jen o králi a jeho vůli. Příjmy Vaše a vydání rozmnožily se do nekonečna. Vychválili Vás až do nebe, proto že jste velikosť, kteráž ve Vašich předchůdcích byla rozptýlena, soustředil jedině ve své osobě a celou Francii ochudil. Aby mohli zavésti u dvora Vašeho dobrodružný a záhubný přepych, chtěli Vaši důvěrníci vztýčiti Váš trůn na zříceninách všech stavů říše . . . . Lid se neraduje z Vašich vítězství; jsa pln hořkosti a zoufalství nemůže je oslavovati, spíše vyšlehují ve všech částech země zponenáhla jiskry vzpoury a mezi lidem šíří se víra: král nemá žádného milosrdenství s naší bídou, on miluje pouze slávu svou. Kdyby měl král pro svůj národ (tak totiž říká lid a ne již pouze po tichu) srdce otcovské, hledal by svou slávu v tom, aby dětem svým opatřil chleba a aby jim po tolika je tížících břemenech, pod nimiž se navzdychali již dost, volného popřál oddechu atd. atd.“ (Viz: Ketteler, Freiheit, Autorität und Kirche 41—50.).

To zní trochu jinak, než jak mluvívali tak nazvaní reformatoři ke králům a knížatům. Nikoli tudíž na církev katolickou a její kněze a biskupy, nýbrž na někoho zcela jiného mají se obrátiti se svými výtkami všichni ti, kdož vyčítají náboženství křesťanskému podporování absolutismu. Nikoli křesťanství, nýbrž pouze „reformátoři“ původci jsou tuhého absolutismu, jemuž již před nimi do rukou pracovali tak zvaní legisti a mladší humanisti; nebo že tuhý absolutismus ve státech křesťanských vznik a počátek vzal z protestantismu, dosvědčují zjevně a přesvědčivě Döllinger, Barthold, Geier, Arndt, Leo, K. A. Menzel, Roscher a jiní učenci protestantští. Roscher na př. dí, že prý jest Luther „nejhlavnějším předchůdcem absolutní monarchie, jakáž ovládala obě století následující“ (Dr. Germanus l. c. 26.). Nejinak dosvědčuje protestantský dějepisec Bensen, když takto píše: „Während die alte katho-

lische Kirche die Unterdrückungen der einzelnen geistlichen oder weltlichen Fürsten, der Lehre wenigstens nach, niemals billigte, sondern die Rechte des Menschen und des Volkes selbst dem Kaiser gegenüber kräftig und meistens siegreich vertheidigte, haben sich die evang. Reformatoren den Vorwurf zugezogen, unter den Germanen zuerst den Knechtsinn und die Gewaltherrschaft förmlich gepredigt und gelehrt zu haben" Jiný prot. dějepisec, Karel Hagen, opětně píše: „V protestantismu vyvinula se ona smutná dvorní theologie, kteráž se před mocnými této země plazí a jejich násilnosti přikrývá pláštěm pokrytecké lásky křesťanské. Martin Butzer na př. šel až tak daleko, že směle tvrdil, že poddaný musí vrchnosti i tenkrát býti poslušen, kdyby něco poroučela, co jest proti přikázaním božím!" (Janssen, An meine Kritiker, str. 113.; Geschichte des deutsch. Volkes II. str. 576.) K podobným koncům dospěli i mnozí filosofové a politikové moderní. A ku podivu právě tito lidé jsou miláčky těch, kdož církvi katolické lživě vytýkají, že prý lidi zotročuje a podporuje absolutismus! Jak se to rýmuje? Jak a čím si to vysvětlíme? Nevíme; ale jedno staré pořekadlo dí, že udávači a žalobníky nejhorlivějšími bývají nejčastěji právě ti, kdož mají příčin nejvíce, aby se žaloby a udání báli! (Pokračování.)

Spolupůsobení rodiny a školy.

Dokazovati ještě dnes pravdu a důležitosť slov nadepsaných, zdálo by se býti naskrz zbytečným a přece nemůže dosti na ně se upozorňovati.

Dokud nejen budova školní, ale i řízení školy více méně bývalo na starosti obcí anebo dokud duchovní správce jako zástupce církve k řízení tomu přihlížel, dotud mohli rodičové s jakousi jistotou ponechávati vedení dítek svých orgánům školním. Od té doby však, kdy stát obcím ponechal na starosti pouze budovy školní, čili hmotnou stránku školy, sám pak si vyhradil stránku duševní, částečně i duchovní: nastala rodině povinnosť a starosť práva svého přirozeného na školu se domáhati.

Jeť to blud naší doby, jenž státu přisuzuje se, míchati se i do toho, co mimo obor jeho působnosti stojí. A stojí mimo obor ten řízení duchovních zájmů občanů jak v kostele, tak i ve škole. Stát má sice právo určovati míru vědomostí pro ty, kdož nároky činí na službu státní, však kromě quality intellektuelní jest ještě qualita morální, která na prosto vymyká se z jeho působnosti.

Stát může sice žádati na kandidátu pro veřejné úřady vysvědčení zachovalosti, kterak ale tu zachovalosť si vydobude, to padá již do oboru jiného a to do náboženského.

Kdo kdy s vedením mládeže se zabýval, a podržel si při tom zdravý, nepředpojatý úsudek, vyzná před celým světem, že bez náboženství mravnosti čili mravní qualifikace docíliti nelze.

Toto přesahování státu ve školách do působnosti církve má v zápětí následky dosti neblahé.

Stát uchvátiv celé vedení mládeže praví k rodičům: starejte se vy jen o školu, o to, co bude a má se díti ve škole, budu se starati já sám. Ano já si vezmu na starosť i náboženství, o něž se s těmi kterými orgány církevními dohodnu.

Dosud v žádné době neměli rodičové na školu práv tolik málo, jako teď. Dříve mohli rodičové případné stížnosti na školu přednášeti duchovnímu správci, jehož povinností bylo, stížnosti ty vyšetřiti.

Ačkoliv obec má svůj školní orgán v osobě starosty, jakožto předsedy místní školní rady, nesmí tento nikdy bezprostředně do působnosti učitele zasahovati, nýbrž vždy jen prostřednictvím okresního inspektora, na jehož

dobrozdání a hlavně znalosti aneb neznalosti místních poměrů a pak hlavně dobré vůli závisí, příčiny stížností odstraniti.

Všemohoucnosť státu na výchovu státní jeví se velmi neblaze zvlášť ve Francii, kdež vyučování náboženství ze škol obecných naprosto bylo vyloučeno a to veskrz proti vůli rodičů. Tam za pomoci zednářské většiny parlamentu provádí se největší tyranie na náboženské svobodě rodičů a dítek. Tam stát potupně ku katolickým rodičům praví: chcete-li, aby vaše děti náboženství uměly, buďto si vezměte kněze k sobě do bytu, anebo vyučujte si náboženství sami.

Stejné tyranie dopouští se na národnosti mládeže polské Prusko, jež aniž by se dosti málo ptalo rodičů, mateřskou řeč jejich cestou administrativní oproti všem zárukám zemského práva, brevi manu vylučuje. Vláda pruská přejala na svůj účet i vyučování náboženské ve školách.

U nás alespoň každý farář a kaplan má na základě církevní jurisdikce, eo ipso právo, ve všech školách farní osady náboženství vyučovati, ne však v Prusku. Zde vláda teprv od případu k případu místnímu knězi dovoluje vyučovati náboženství. A jakmile by spozorovala, že by kněz s její germanisačními účely nesouhlasil, aneb že by její germanisační úkazy nějak překročoval, odnímá mu ihned licenci k vyučování. Pruská vláda spůsobem drakonským učitele polské přesazuje třeba až na Rýn a odtud učitele německé zase na východ, k jejich svrchované nespokojenosti. Učitel Němec ve škole s polskými dítkami jest dozorcem a úředním udavačem katolického kněze. Ve Francii páše se násilí na svobodě vyznání, v Prusku na svobodě národnosti. Násilí toho Bohu dík u nás není.

U nás by to v příčině obojí, tedy náboženské i národnostní ještě ucházelo, kdyby nebylo mnoho přehmatů osobních a nejčastěji neoprávněných.

U nás všecky stížnosti v příčině obojí zakládají se na nejasnosti a neurčitosti školního zákona, jenž od svého prvního vydání doznal již mnoho změn nejen cestou parlamentární, ale i administrativní, kteráž okolnosť tisícerých zavdává příčin ku sporům vyšších i nižších orgánů školních buď s obcemi, anebo s církví. Spory obcí týkají se obyčejně stavby a zařízení školy.

Po hříchu byrokratické sešněrování školy mělo za následek, že obce, čili rodiny o to, jak mládež ve školách duševně a duchovně prospívá, starají se velmi málo.

— Já na školu platím, a o to ostatní ať se starají páni, — tak slyšíme říkati rodiče z lidu.

— My musíme platit školné a posýlati děti do školy, abychom nebyli trestáni, — a do toho ostatního nám nic není.

K výsledkům takým musí nutně vésti nadvláda byrokracie všudež. Kde byrokracie opanovala církev, tam obce málo se starají o kostel a jeho okrasu. Ať si do kostela prší, ať si s něho obmítka padá, a ať třeba spadne, co jim do toho, to mají na starosti páni. A skoro stejně je to se školou, až na stavbu a vydržování školy, na něž byrokracie přísně dohlíží, aby vše bylo v pořádku. Ale co se s dětmi děje ve škole, na to se skoro nikdo netáže.

— Do toho nikomu nic není! — platí dosud ještě v době naší samosprávné. A proto my pro samosprávu jsme dosud dobře nedozráli! Obce volí si své starosty, ale jakmile je zvolen, myslí si mnohý: a teď ať se stará, — a nechá ho i starati se dále o všecko, jen když občánek má pokoj. Z toho pocházejí tisíce zlořádů a zpronevěření v úřadech samosprávných. Starosta, jakmile jednou byl zvolen, má za to, že mu již nikdo nemá co poroučeti a že on je dorfpašou, v kterémž domnění ho i ponechává valná většina občanů. Když ale konečně zlořády na světlo boží proniknou, tu pak se láteří na tu samosprávu, místo, co by každý netečník měl žalovati na sebe.

Naprostá lhostejnosť jeví se dnes u lidu vůči potřebám nejen náboženským, ale i vychovatelským.

Z toho jde dále, že převalná většina rodičů pramálo se zabývá nejhlavnějšími zásadami vychovatelskými, na nichž blaho rodinné závisí.

— Od toho je učitel, případně kněz! —

— Ti jsou na to zkoušeni! — tak zní obyčejně omluva.

Nikdo by neuvěřil, jaká — skoro až báječná — je dnes nevědomosť lidu o nejdůležitějších zásadách vychovatelských, kteráž druhdy nebývala. Nebývala proto, že zbožnosť lidu bývala větší. A kde je zbožnosť, tam je náboženská čilosť, tam i rodičové povinností svých náboženských jsou dbalejší. Náboženství rozum i srdce vzpružují.

Netečností náboženskou ochabují rodičové v konání povinností, jež jim k dítkám náboženství ukládá, což lze hlavně pozorovati v tom, že teď vždy méně dítek do školy vstupuje, jež by se poněkud obstojně modliti uměly.

Proto bylo by zapotřeby, aby teď listy vychovatelské více psány byly pro lid, nežli pro učitele čili katechety. A třeba též, aby s kazatelen častěji kázaní vychovatelská se konala. Kázaní o čtvrtém božím přikázaní jsou na mnoze jednostranně držána. Musí se do nich přibírati i vychovatelství v rozumu širším.

Dnes již nepostačuje, aby rodičové dítky své učili pouze modliti, nýbrž aby je též podle zásad paedagogiky křesťanské odchovávali. Hlavní věcí je ovšem, vedou-li rodičové sami vzorný křesťanský život, který sám sebou je nejlepší paedagogikou. Rodičové musejí nabýti uvědomění, že všecko školní vědění a umění musí pronikáno býti náboženstvím, nemají-li na dětech svých dočekati se nevděku.

Matka boží hluboko zachovávala v srdci svém všecka slova božského Syna svého. A tak i rodičové mají dbáti každého slova dítek svých, jež ze školy přinesou domů. Oni mají právo nejen božské, ale i přirozené na kontrolu učitelů. Mnohý tatík se čertí, dozví-li se, že učitel dítě jeho klepnul, ale bývá snad i povděčen tomu, mrzačí-li mu dítě duchovně neznabožstvím.

Otázka: jak se chová učitel k náboženství, má rodičům vždy tanouti na mysli. Rodičové mají sami dítky své doháněti k učení se náboženství a o tom se též přesvědčovati. Spolupůsobení takové rodičů s učitelem, a rodiny se školou, přinese jim samým požehnání největšího.

O umění býti šťastným. *)

Z literární pozůstalosti prof. Dr. G. A. Lindnera.

První sešit letošních Paedagogických Rozhledů p. Josefa Kliky přináší na prvním místě z literární pozůstalosti prof. dra. Lindnera stať velmi pozoruhodnou, již tuto beze změny podáváme:

I.

Života klid i blaho záleží v jakési nepohnutelnosti, ba zatvrdlosti neb alespoň pevnosti mysli, která však nesmí se nikdy stupňovati až k nedojemnosti a úplné uzavřenosti a zatvrzelosti. Vnějším dojmům nesmíme se zcela uzavříti, nesmíme jim však dovoliti tolik moci a takového vlivu, by myslí naší otřásati a vůli naši určovati mohly. Tak jeví se i zde, jako vůbec zlaté středocestí pravým způsobem života.

Přílišná měkkosť a ukvapenosť mysli, jakou shledáváme u dítek a žen, nesluší muži, jenž má silnou rukou říditi veslo, pánem jsa

*) Bez Boha! Pozn. redakce.

větrů, ne však jich sluhou. Proto dobře dí Horác: Pečlivě, ó Dellie, srdci svému klidnou zachovávej mysl, kdy zlé nastaly časy, také však za časů dobrých ostříhej je před nevázané rozkoše závratí; nebo náš Kollar:

Blaze, kdo si jeden čistý, smělý účel místo mnohých představí,
v němž by jako v centru měňaví paprskové všech dnů žití dlely.
A v něm myslí, cítí, žije celý, v slasti, v slzách, v přízni, v bezpráví,
až se šťastně k němu doplaví, byť i přes bouř, plamen, hrom a střely.

Kdo i v dospělejším věku nepřišel k tomu, aby si plán životní náležitě a vědomě upravil, kdo pořád ještě jen kolísá a v závěsování pláště po větru spásu svou vyhledává, nevěda má-li býti rybou nebo ptákem, je politování hoden jako plavec, větry zmítaný. K tomu náleží jakási vnitřní kázeň myšlének, která nepouští jim uzdy, nýbrž krotí je projevy. Čeho nedovedeš projeviti, neměl bys ani pomysliti! Bohužel, že žijeme v době, kdy člověk za vázanosť ve světě skutečném hledí se odškodniti nevázaností ve světě myšlénkovém, ovšem že na útraty vnitřního klidu a zdravého vývoje vlastní úsoby. Z tohoto neblahého postavení řinou se kaustický vtip, usměvavý humor a trpká ironie, jež mají vesměs v sobě cosi nepravdivého naproti vážné opravdovosti, která si dovedla zmíněnou vnitřní kázní zjednati shodu mezi světem myšlének a světem projevův. Ovšem, že se to spíše usnadňuje jakousi obmezeností duševního obzoru než geniálním rozhledem po životě a prohlížením jeho hlubin.

II.

K ustálení mysli směřuje především stálé, co možná urovnané a milé, sympatické okolí, dům a domov, ať je to již onen zámek nebo chýžka, ať rozkošná krajinka na jezeře ženevském anebo smutná dědina v jednotvárné stepi; jenom něco, co člověk nazvati může svým a k čemu může připevniti své milé upomínky, aby je nejen jako stíny v abstraktních představách na vědomí měl, nýbrž mezi nimi, jako živými přáteli kráčel.

Kdo sadil strom, jenž s ním vyrostl, má něco; kdo si vystavil skrovnou chaloupku se zahrádkou, má více; kdo má nejen svůj domovský list, jenž mu po právu náleží — a ten má i žebrák — nýbrž i skutečný domov, kde jeho kolébka stála, v němž dny života svého tráví a kde mu každé křovisko, každá studánka milými jsou známými, má ještě více.

Politování hoden jest pouze ten, jejž povolání žene z místa na místo, kdo musí život svůj tráviti na železnici, buďsi již jako obchodní agent, nebo jako diplomatický zřízenec mezi Paříží a Petrohradem, ba i mnozí státní úředníci, již buď z ohledův úředních, nebo k vůli milému postupu z místa na místo se překládají.

III.

Jako nepřetržitosť v prostoře tak působí na mysl i nepřetržitosť v čase. Eubiotické zřetele dají se zde shrnouti ve dvě slova: Pořádek a zvyk, zejména však jeho nejušlechtilejší způsob, mrav.

Mrav za nás myslí, mrav nám ukazuje cestu, ba on nám razí koleje, kde bychom jinak trapně uvažovati a rozumovati musili. Jak trudno každou chvíli viděti životní svůj plán v pochybnostech, státi před záhadami, posud nerozluštěnými, nevěděti, máme-li se dáti v pravo nebo v levo, neb čeho se chopiti, bychom přišli spíše dále!

To platí zejména u člověka, jejž ctižádosť nebo jiná vášeň stále ku předu štve, jenž nedovede naučiti se odříkání, resignaci. Jak blahoslavený proti takému rozervanci člověk, jenž naučil se pohrdati světem a jeho slávou, nebo vůbec jen člověk, jejž zkušenosť dovedla ku přesvědčení, že veškeré rozkoše a požitky velkého světa nejsou pro něho.

Venkovský učitel a venkovský farář mohou býti a bývají též šťastní lidé. Nevypínají se nad jiné, protože každý z nich ve svém, ač

o sobě obmezeném kruhu, zajímá již své čelné postavení, aniž by dal se svésti nadějí, že se z něho stane více než farář nebo učitel. Jakmile by taková naděje jím ovládla, nebyl by více blahoslaveným. —

To celé čte se jako krásná filosofická idylla, jenom že jako každá idylla je i tato vysněna a zachycena pouze na papíře. Pohříchu že dosud nebylo filosofa, jenž by byl na základě pravidel těchto pozemské blaženosti došel a z nich nejméně jejich pisatel sám.

Jest příkladů mnoho, že stoïkové, jakým byl, čili předstíral býti i Lindner, u věku pozdějším si popletli trochu — rozum. Dr. G. A. Lindner žádnou měrou nebyl vzorem své eubiotiky. Věru komické je co praví na konec o štěstí venkovského faráře a učitele — bezpochyby z doby starší.

Pokud my víme, štěstí venkovského faráře zakládá se na něčem o mnoho solidnějším, nežli na několika stoických frázích.

Dr. Lindner dal též svým žákům své desatero, ne ovšem na hoře Sinai, nýbrž na stolci professorském a jež zní:

Desatero eubiotiky.

1. Žij přirozeně, neoddávej se příliš často reflexi, nýbrž jednej, jev se!
2. Uskrovňuj se, zjednodušuj, urovnávej své poměry, obmezuj se!
3. Nerozčiluj se, mírni se, važ to lehce, pohrdej světem!
4. Uč se strádati, otužuj se!
5. Stačuj sobě, miluj samotu, neopič se po lidech!
6. Počínej rozumně, moudře každý den!
7. Nech, co je zbytečné!
8. Chápej se příležitosti, nebo míjí. Užívej dobré nálady, nebo přichází tak zřídka.
9. Uč se resignaci! Nepřirovnávej sebe k jiným, leda níže postaveným!
10. Střez se potřeb, provazův to svobody! Nedoufej a nezoufej!

My o tomto desateru příště promluvíme.

Umění ve službě politiky.

Povaze lidské je přirozeno to, co útrobami člověka hýbe, vyjadřovati nejen slovy, ale i trvale zachycovati obrazem za pomocí buď štětce, anebo dláta. Tak dělo se již za časů Faraonův, kteří nám ve svých hieroglyfech zanechali vzácné památky umění egyptského. Rozepisovati se o umění řecko-římském bylo zde zbytečné Toto podává dokladů velikou hojnosť, kterak se umění začalo zneužívati ku zničení politického soka, nebo nepřítele. Avšak teprv doba reformace může honositi se, že vypěstovala si karikaturu ku zničení papežství. Janssen podává dokladů množství, kterak nejslavnější umělci té doby (Cranach) snížili své umění na nízké šaškářství, jen aby katolickému lidu zostudili zpověď, svátosť oltářní, uctění svatých, a pak i kněžstvo a nejvíce řeholníky.

Revoluce francouzská s velikým a ovšem neblahým úspěchem užila karikatury ku zničení rodiny královské. Slavný David poskvrnil svůj štětec spůsobem takovým.

Z Francie a Německa přešlo toto zneužívání umění k účelům politickým i k nám, čehož důkazem skoro odstrašujícím je náš Brožík.

Brožík skoro výhradně volí si za úkoly svého umění předměty historické a z nich nejraději osobnosti, jež činností svojí stáli nejen proti Církvi, ale i proti legitimnímu trůnu. Kterak jinak počínají si malíři polští! Obrazy jejich znázorňují největší oddanosť učitelce národů.

Jestliže Brožík svým Husem postavil se na půdu proticírkevní, postavil se svým nejnovějším dílem: Svržení místodržících s oken hradu pražského — nejmírněji řečeno — na půdu strannicky-politickou Poslyšme, co o tom píše umělecký referent N. L.:

Ve výroční výstavě Krasoumné jednoty r. 1848. vystavil mladý malíř Karel Svoboda veliký obraz představující svržení místodržících s oken hradu královského. Klidná hladina krotkých uměleckých dojmů, pro něž mírumilovní Pražané tehda si chodívali do místnosti Clamova paláce či do Klementina, byla neobvyklým spůsobem rozčeřena tímto dílem, jež bezohledně líčíc čin naprosté neuctivosti vůči vysokému úřadu, zdál se být toho zjevným svědectvím, že duch revoluční již i mezi uměleckou omladinu pražskou vnikati počíná.

Do té doby nikdo nebyl by si troufal otevírat kroniku české minulosti na stránkách obsahu tak choulostivého. Pro výtvarníky doby předbřeznové, právě jako pro valnou část současných novellistů, začínala česká historie sv. Václavem a ze zlatého věku panování Karla IV. přeskočila hned na vpád švédský. Svobodovou Defenestrací dotklo se české malířství poprvé těch strun v duši národa, v nichž dřímala stará píseň husitská, ta stará česká píseň, jejíž mohutné zvuky se znova rozzvučely v paměti národa, když k vědomí vlasteneckému i v širších vrstvách svých byl procitl. Rok osmačtyřičátý znamená — aspoň pro mladé malířství české — převrat v nazírání na minulosť vlasti. Romantika hledala v ní především legendy a rytířské historie, uvědomělé češství, oproti tomu přilnulo k těm periodám ve vývoji bytí českého, v nichž duch národní nejryzejším, nejsamostatnějším spůsobem se manifestoval. Umění idealisující oživilo před zrakoma našima polomythické postavy pohanských bohatýrů českých v celé neporušené slovanské rázovitosti jejich; malířství historické, vědomé svého poslání v národě, nadchlo se bezmála výlučně velikými událostmi ze slavných bojů za práva národa, svobodu a vědomí, přispívajíc tak svým spůsobem k šíření ducha husitského v lidu českém.

Opět jednou stojíme před obrazem, v němž umělec český zachytil výjev z velké doby. Václav Brožík zapsal se svým Husem hluboce ve všechna srdce česká. Tentokráte nasloucháme s ním úvodu k poslednímu zpěvu světodějné epopeje, jejíž začátek nám byl před pěti roky mistrným štětcem zobrazil.

Obraz Brožíkův vymáhá ovšem uvědomění o dosahu násilného činu, jakož i znalosť průběhu celkového. Tato znalosť mírní dojem surového násilí, kterýž na diváka cizího činí tento zoufalý zápas tří bezbranných proti přesile. Divák český je si toho vědom, že exekuce „po způsobu staročeském“ provedená měla sběhem podivuhodných náhod pro odsouzence průběh velmi šťastný; je si toho též vědom, že místodržící svými pikli a zákeřnickými úskoky trest po právu si zasloužili.*) Divák český spatřuje také v obraze více než umělec v něj vložiti mohl. On nechá bezděčně před zrakem svým se rozvíjet celé to krvavé pásmo událostí následujících po násilném skutku stavů, všechny bědy a hrůzy, kteréž nešťastný výsledek posledního toho zápasu za svobodu a neodvislosť českou, měl v zápětí.

Sběh události samé vylíčili nám současníci a svědkové její tak podrobně a obšírně, že Brožíkovi nezbývalo než vypravování jejich a v mluvu umění svého přeložit. Učinil to s onou mistrnou jasností a s oním taktem vpravdě malířským, kteréž již z jeho prvních rozměrnějších komposicí byly zřejmy.

Přední z defensorů, hrabě Thurn, jenž s listinami v ruce uprostřed obrazu vztyčen stojí, před chvílí právě vyslovil rozhodná slova, že Slavatu a Martinice sluší považovat za „odpovědníky království a rušitele míru.“ Na prohlášení ortele následuje bez prodlení jeho vykonání. Martinic jest osmi silnými pažemi na předprseň okna vyzvednut, a již již kácí se s rukama vy-

*) Tak se zachází s pravdou historickou! Dokázáno je, že největšími pikláři byli páni defensoři a vůdcové protestantů v Čechách.

zdviženýma střemhlav v hlubinu. „Šlechetní pánové, zde máte druhého," káže hrabě Thurn, a Litvín z Říčan, Lacembok, Berka, Albín Šlik chápou se Slavaty zoufale se bránícího.

To jest moment, v kterémž Brožík bouřlivý, dramaticky napínavý výjev zachytil. Jest to moment samý vrchol děje bezprostředně předcházející. Vidíme i přípravy k činu i čin sám a neschází ani naznačení dohry významuplného skutku v skupině kolem všetečného písaře Fabricia, kterýž za svým stolem před rozezlenými pány úzkostně se krčí.

Že obraz nemá středu, na nějž pozornosť diváka především by se koncentrovala, seslabuje ovšem poněkud dojem celkový.

Ke třiceti osobám věkem si blízkých, touže vášní vzrušených, stejnými myšlénkami k jedinému cíli v tu chvíli se připínajících, bylo umělci tu zobraziti. Že se mu podařilo v tlum hlav přece náležitou rozmanitosť uvésti, že skrze typickou rázovitosť v mnohých tvářích proniká individuálný život, pokud možná na portretech založený, jest jednou z nejvzácnějších předností obrazu. Stopujeme s interessem, opakováním neseslabeným, pohyby osmerých paží jimž Slavata zoufale se brání, i úsilí, s nímž tři z pánů Martinice přes předprseň okna přepravit se snaží. S postavy starého Lobkovice, jenž nad Martinicem se zaťatou pěstí stojí, šine se zrak dále ku středu obrazu. Zde ve velitelském posuňku Kolony z Felsu, v napjaté pozornosti, s níž kmetný Šlik výjev u okna sleduje, v záštiplné zlosti Albina Šlika, v starostlivosti učeného Jessenia, v pevném klidu Thurna, jenž k provedení umluveného činu přihlíží s vědomím dosahu jeho, sledujeme s napjetím ohlas dojmů, jež událosť právě se odehrávající na jednotlivé účastníky a osnovatele její činí. Pro jemnou škálu fysiognomickou, pro psychologické prohloubení, jakýmž odsouzení mistra Jana Husi vyniká, nebylo arciť místa v této bouřlivě pohnuté a především zevně vzrušené sceně. Potyčka slovní je již odbyta; v tu chvíli jedná se o sílu svalů a pádnosť pěstí.

Ti, kdož očekávali, že Brožík použije příležitosti zde tak bezděčně se naskytující, aby technické zásady moderní malby s požadavky slohu historického sloučiti se pokusil, byli Defenestrací v očekávání tom sklamáni. Ovšem že při mistru tak osvědčeném, jakým je Brožík, i takovýto „parti pri" respektovati musíme, byť bychom i s ním se nesrovnávali. Obecenstvo co celek nemá zájmu pro zapolení principií technických. Ono vítá vděčně a radostně Defenestraci, v níž s obvyklými přednostmi virtuosního štětce Brožíkova se potkává, co nový článek v skvělé řadě mistrových výtvorů, jež skutky české slávy a české síly znamenitým způsobem tlumočí. —

Jaký předmět vyvolí si V. Brožík příště? Bezpochyby, že pak přeskočí na rok 1848. a že nám z mnohých událostí znázorní snad i zavraždění manželky generála Windischgrätze, jakožto hrdinský čin revolucionářů.

Kulturní črta.

Rok letošní začíná dosti zlověstně, a to pouze vzhledem k influenci, jež dle posledních zpráv zachvátila skoro již celý svět křesťanský i nekřesťanský, nýbrž i mnohým jiným událostem. Belgická královna Jindřiška stojíc před hořícími troskami svého zámku prý zvolala: Leden jest nám měsícem zlověstným. V lednu (1869.) zemřel jediný syn královské rodiny, vévoda brabantský; v lednu tragicky zakončil život svůj zeť králův, náš dědic trůnu, princ Rudolf a první den r. 1890. přinesl rodině katastrofu v Laekenu. Kdož na světě smí se nazvati šťastným. Neštěstí na trůnech a vůbec ve vyšších

kruzích, statky hmotnými hojně obdařených bolí více, nežli v chatrčích. Chuďas v bídách všeho druhu bývá otužený a proto myslí, že jemu nemůže ani jinak vésti se, nežli zle, kdežto na hoře bývají v přepychu rozhejčkaní. Chuďas může s důstatek vykvíleti se, avšak trpitel vznešenější, aneb vzdělanější bolesť v sobě musí tajiti.

Podle předpovídání známého Falba má nám měsíc leden již svým 20. dnem přinésti den kritický. Uvidíme. Pranostikářství — vyjma snad jedině stoletý kalendář — od jakživa špatně se vyplácelo. Když r. 1585. — tedy před 300 lety — papež Řehoř XIII. na základě nejdůkladnějších hvězdářských výpočtů světu křesťanskému zlepšený kalendář vřele odporučoval a pokud vliv jeho zasahoval, i všudež zaváděl, vydal císař Rudolf II. rozkazy na jeho zavádění ve všech svých dědičných zemích. Tomu však zuřivě odpírali protestantští praedikanti prorokujíce, že pro ten za .... kalendář a pro ten hanebný (scheusslich) dračí ocas papeženský na křesťanský svět přijde přeukrutné neštěstí. Tehdy vzňalo se na všech protestantských kazatelnach hrozné zuření a nadávání. Sedm českých a dolnorakouských praedikantů vydalo osvědčení, že oni zjeveného a usvědčeného antikrista — papeže — žádný kalendář nepřijmou, nechtějí-li se na Pánu Bohu hrozného nevděku dopustiti. Pakliže císař Rudolf takový kalendář zavádí, hofíruje prý antikristu. A kteří to činí, ti prý podle zjevení sv. Jana trápeni budou ohněm a sírou. Musili bychom papeži, nebo ďáblu, — což jedno jest, býti neposlušni, kdyby nám poroučel modliti se i Otče náš a přijímati podobojí anebo cokoliv jiného dobrého. Od papeže kalendář přijati a při tom křesťanem zůstati, bylo by tolik, jako od ďábla něco vzíti a při tom křesťanem býti jakož prý to doktor Luther dokázal, že kdo papeži je poslušen, nemůže býti spasen; kdo prý ale chce býti spasen, ten musí papeže jako čerta proklínati. A v těchto slovích Luthrových je prý veliká moudrosť a zbožnosť. A kdo by od papeže kalendář přijal, uvalí na sebe věčné zatracení. Však prý pro ten nový kalendář přijde bez toho na svět veliká pohroma.

Dnes po 300 letech všickni protestanti na celém světě kalendář od papeže přijali, zdali jsou aneb budou všichni spaseni, to nechť nám zodpoví dnešní nástupcové kazatelů.

Bylo by záhodno lidu našemu odpor tento proti zlepšenému kalendáři Řehoře XIII. se strany prot. kazatelů do paměti vštípiti, všudež tam, kde s jisté strany předhazuje se papežům to hrozné pronásledování Gallileiho.

Jakýsi St. Karolča ve feuilletonu N. L. obral si za předmět úvahy: démony, z čehož by se mohlo soudit, že za příčinou husovské agitace spolupracovníci N. L. začínají se již zabývati nejen věcmi, ale i osobnostmi vážnějšími. Ačkoliv i Hus v démony věřil, v N. Listech křesťanská démonologie naprosto se upírá.

„Není snad nikoho — píše se v N. L. — kdo by neznal poetického mythu o vzpouře a pádu andělů. Mythus tento, který vnukl Danteovi některé nejkrásnější zpěvy jeho „Pekla“ a Miltonovi nezapomenutelnou episodu ve Ztraceném ráji, byl časem zabarven k nepoznání, ačkoli má v církevním smyslu základ ve výkladě verše proroka Isaiáše a několika dosti temných míst v Novém zákoně. Jiný mythus, povahy sice zcela odchylné, ale ne méně poetické, přijatý jak od spisovatelů židovských tak křesťanských, vypravuje o andělích božích, kteří, zamilovavše se do dcer pozemských, s nimi hřešili a za trest byli svrženi s nebes a obráceni z andělů v démony. Tento druhý mythus došel zobrazení v básních Moorových a Byronových. Jeden i druhý mythus dělá z démonů padlé anděly a připisuje pád jejich hříchu: v prvém případě pýše a závisti, ve druhém hříšné lásce.

Tak legenda. Ale dějiny démona a jeho druhů jsou poněkud jiné!

Původ satanáše, pokládaného za všeobecné zosobnění zla, sahá mnohem dále. Satan byl dříve, nežli všichni ostatní známí bozi, a nepřišel s nebes, ale z propastí duše lidské.

St. Karolča vysvětluje původ zlých duchů podle učení Schopenhaura, Hartmana a jiných. On oprávněnosť křesťanství naprosto upírá. Není prý duchů dobrých, ani zlých, nebylo tudíž příčiny, člověka vykoupiti. Novohusité stojí tudíž rozhodně na stanovisku bezbožeckém, čili atheistickém, což třeba konstatovati. Novohusita je tolik co atheista. Jenom vždy důsledně a ovšem i rozhodně. Žádnou polovičatosť. Kdo dnes skládá svoji zlatku na pomník Husův, bezděčně přísahá na prápor novohusitský, naprosto bezbožecký. Co by tomu řekli čeští bratři, co Amos Komenský, co Hus a co Žižka, kteří vesměs věřili ve zlé duchy.

A divnou směsí myšlének v tomtéž čísle N. L. a sice v literární hlídce nadepsané: Literatura a peníze, píše se o neskonalé bídě našich spisovatelů, kteříž prý nemohou se dopracovati obstojných honorářů!

Dočítáme se v tomže čísle:

Cifry všech se rovnají. Talent, genius, — ceny jejich odměřeny jsou na centimetry — a proti taxe není odvolání. Pořezallis' tolik a tolik sáhů dříví, — dostaneš tolik a tolik. Typograf, autor, roznášeč i trafikant, který žurnál prodává, jsou si vlastně rovni. Verš jako verš, je to tentýž papír, tentýž lístek. Proto i kdyby ti srdce krvácelo, dostaneš 5 kr. za řádek (nanejvýš!) někde i půl druhého: nic víc. Žij, pracuj, studuj, prolévej cit, rozdírej rány svého srdce, vrtej si v mozku, trap se a muč — 5 kr., nic víc, platí celý tvůj duševní život. Nechceš-li, nemusíš psát, nikdo tě nevolal, jiní jsou rádi, když dostanou to. A nikdo by netušil, že v této nepatrné větě tají se převrat celé literatury na řemeslo. Tu stojíme na rozhraní dvou period v životě literáta. Buď zůstane si důsledným a píše svědomitě, pracuje, dře se čím dále více, brání se šabloně, zoufá nad každou větou — nebo podlehne potřebě, dá si z pod ruky vychvátiti arch rukopisu ještě mokrý — a otupí v sobě původní sebevědomí a s resignací poddá se osudu.

Psal rychle, lehce a vydělal dvojnásob! Sám už tomu neříká: tolik a tolik jsem dostal — ale vydělal. Přijdou dluhy — píše ještě rychleji na dvě, tři místa najednou, číslo od čísla, vydělá čtyrykrát, pětkrát tolik — nezbývá, než hodně psát a ještě více psát. Zákon zní: nebudeš placen od toho, jak hluboce, ale jak mnoho budeš psát. Čím víc, tím víc. A toto vědomí právě demoralisuje, demoralisovalo a musilo demoralisovati nejlepší mozky. —

Nechť N. L. přemýšlejí, kterak souvisí bída literátů u nás s moderním neznabožstvím. Co jest lidu zbezbožnělému, anebo jen zahmotnělému do ideálů básnických. Jemu postačí Emil Zola, anebo i špatně „přesazený“ román v příloze našich denních listů.

K čemu teprv kupovati drahé básně Čecha, Vrchlického a jiných.

LITERATURA.

Nový ročník Přítele domoviny začíná touto prací:

Tereza Nováková: Maloměstský román. Přítel domoviny 1890. č. I.

Nováková vydala již v „Libuši“ řadu črt podobných.

Jsou zde líčeny věrně, ač pochmurně, ty figurky, kolem kterých namnoze se točí celý vlastenecký ruch, a pak síly, které zjevně i skrytě tlumí anebo ku svému zisku obracejí ruch ten jako proud vody na svůj mlýn.

Svatava Krovecká, dcera „národního mučedlníka,“ jest na vychování u doktora Zimy, vůdce národa. Vychována jest s jeho vlastní dcerou, ale to tak vlastenecky, že za letní návštěvy u babičky zamiluje si německého hejska, kdežto její přítelka, sl. Zimová, vezme si „z lásky“ Němce-protestanta. Svatavu s hejskem svedla dohromady milostpaní hejtmanka, která pohrdá sice

tou českou společností, ale ve prospěch kultury svolává ji k sobě, kde ji pomalu germanisuje.

Svatavu usilují vyrvati jejímu omámení hlavně študenti, mezi nimiž Václav Střítežský upřímně ji miluje. Ale vida její „zatvrzelosť," stane se „panem majstrem", ač mu to katecheta rozmlouvá.

Jak dále děj dopadne — poví nám až příští svazek. Bezpochyby smutně.

Velmi je zle, jestliže skutečně takový „vlastenecký" život ve všech menších městech!

Laciná Knihovna národní v posledních číslech má tyto spisy

Herben: Moravské obrázky.

Kdo tuto knížku přečte, jistě řekne: To jsem se pobavil!

Je tu lid Moravský kreslen nikoli z oken vagonu, ale podle skutečné, věrné přírody. Spisovatel provádí nás nejprvé moravskou Slovačí, ukazuje rozdíly nářečí a krojů, obyčejně venkovské, jejich zbožnosť, jejich veselí, jejich rozepře — ukazuje i chyby jejich, hlavně ty, které názorně se jeví v židově krčmě.

Ve druhé části obírá se krajem Hanáckým, kde boží požehnání vychovalo lid spokojený, pohodlný, váhavý, ale také vtipný, silný, zdravý. Ukazuje Hanáky z různých obcí, povídá zábavně a také šprýmovně o jejich kroji, bytech, jídle, co sami o sobě zpívají a uzavírá sbírku svou líčením povahy Hanáka na ten čas prvního: Skopalíka.

Takovéto národopisné obrázky míti pohromadě také z jiných stran Slovanského světa, jistě by pomohlo více vzájemnosti slovanské, než pouhá učená pojednání. V ohledu tomto na Moravě vykonáno daleko více, nežli u nás. A přece i u nás by bylo leccos zajímavého, co by se v takovýchto zabavných obrazech zachovati dalo před úplným zapomenutím prve, nežli úplná nivellace všecky rázovité zvláštnosti našich dějin setře.

Josef Havlík: Povídky a humoresky.

Z těchto povídek skoro ze všech vane líbezný kancelářský vzduch. Jsou většinou známé odjinud, ale zde se podávají souborně. Pravil jistý člověk — spisovatel, že není dobré — vlastně že není platno teprve souborná vydání takto posuzovati, ale že třeba hnedle časopisecké články podrobovati kritice, pokud se souborně nevydávají. Inu — dobře by to bylo, ale páni nakladatelé sotva by také potom změnili něco ve spise souborně vydaném. Nám jedná se pouze o to, konstatovati, zdali souborné vydání některých povídek hodí se za čtení užitečné pro náš lid, anebo zdali se má ten neb onen skvost literární dáti za sklo a jen tak povzdálečí se naň dívati.

První povídka přivedla nějakého pana kancelářského na venkovskou pouť, aby zde slyšel povídati o představeném, který nechal člověka domříti, aby ušetřil jeho rodinu hanby, a pak se s tím svěřil knězi a ten to veřejně o pouti při tabuli povídal, jmenuje výslovně, kde to bylo. (!)

Poslední povídka líčí necitu, jenž opouští milenku, aby zbohatl, když byl vyštudoval na útraty jejích rodičů, jenž stoupá v úřadech a posléze poslední peřiny zabaviti dává té bývalé milence, když nemůže zaplatiti daně po svém nebožtíku manželu, s kterým byla šťastně živa, pokud jen obchod šel.

Jen povídka „Dědečkovy hodinky" a „Za zvukův umíráčku" není kancelářská. Ostatní všecky jsou buď více či méně ve styku s kancelářemi ať soukromými ať veřejnými.

Některé jsou skutečně dojemné.

Ale konec poslední povídky, kde žena nešťastná volá „Není spravedlnosti ani na zemi ani na nebi" — jest přímo rouhavý a zdá se nám, že ta žena, která horší rány trpělivě nesla, i tuto snadno by byla jinak své duši

ulevila. Dojem toho konce rozrušuje a měl ovšem z toho ohledu býti zmírněn, aby lid náš také štvaný a sužovaný posléze podobně nevolal.

Pro tento konec a vůbec pochmurný ráz některých těch obrázků (zvláště „Pes a člověk") neradili bychom tuto sbírku řaditi do knihovny zápůjční.

Filip.

Drobnosti.

Vykopávání v Babylonii. Americká výprava, jež se byla vydala do Babylonu, aby zde podnikla vykopávání, měla velice pěkné výsledky. Podnikli svoje práce v Nipperu, dávném Nipuru, středisku dávné kultury chaldejské a odkryli tu velký chrám Baalův. Kdežto se dříve mělo za to, že chrám tento kolem roku 3000 před Kristem vystavěn byl Ur-Banem, králem z Ur. vyšlo na jevo, že král tento chrám toliko obnovil. Dle nalezených nápisů na cihlách jmenuje se jakožto zakladatel chrámu Naram Sin, syn Sargona I. kolem r. 3750 před Kristem. Během vykopávání nalezena velká bibliotéka chrámová v Uru. Nalezeno více než 2000 hliněných desk, bohužel byly mnohé rozbity. Nápisy tyto sahají od r. 2000 př. Kr. až do Artaxerxa dlouhorukého. Mezi těmito nápisy nalezají se náboženské hymny, kouzelné formule, astronomické spisy, smlouvy společenské, seznamy králů, historické zprávy, gramatická a lexikální díla a t. d.

* * *

Potomek Ondřeje Hofera byl v Berlíně pro žebrotu zatčen. Z vyšetřování vyšlo na jevo, že pochází z Inšpruku a že opravdu nalezá se u veliké bídě.

* * *

Ústav pro choromyslné Feldhof u Št. Hradce, vystavěn v l. 1870-72 nákladem 550.000 zl., jest ústavem vzorným v každém ohledu. Ústav tvoří 7 samostatných stavení: ústřední ústav, kolonie mužů, kolonie žen, hospodářství, pensionát, kaple, dům pro mrtvoly. Domácí řád: Ráno vstává se o šesté, po té snídaně. Oběd jest ve 12, večeře v 6 hod., v 9 hodin jde se spat. Ve dne ošetřovanci jsou účelně zaměstnáni; v neděli a dny sváteční sloužena pro ně mše sv. V pěkném počasí povoleny procházky v parku a okolí. — Personál povinen jest laskavě s nemocnými zacházeti a všechny způsoby zdvořilosti jim jako zdravým proukazovati. Občerstvení a malé dárky smějí ošetřovancům býti posílány; kouření a šňupání jest též dovoleno. Ob čas pořádají se nemocným pro obveselení slavnosti a hry. — Při záchvatech užívá se osamocení, připevnění k lůžku, svěrací kazajky pak jen v řídkých případech. K upokojení povoleno morphium za lékařský prostředek.

* * *

Největší sirotčinec na světě jest dětský asyl v Londýně. Poskytuje místa pro 4000 sirotků, jež každoročně tam vychováváni jsou. Ústav založen k podnětu a vydatnou podporou lordmayora londýnského, Sir Henry Isaacsa.

Obsah „Vychovatele":

Z milosti boží či z milosti lidu? Píše Frant. Pohunek. (Pokračování.) — Spolupůsobení rodiny a školy. — O umění býti šťastným. (Z literární pozůstalosti prof. Dr. G. A. Lindnera. — Umění ve službě politiky. — Kulturní črty. — Literatura. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

Ročník V. V Praze 31. ledna 1890. Číslo 2.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Z milosti boží či z milosti lidu?

Píše František Pohunek.

(Pokračování.)

Jestliže nauka církve o vrchnostech světských, jak se i Dr. Trojan domýšlí, mysl lidskou zotročuje, nemůže vychovati silné povahy a mládež statečnou [1]): nuže, nechť nám vyloží naši odpůrci, jak se to stalo, že právě u těch národů, jež katolicismus nejvíc pronikl, jimž přešel tak řka v tuk a kosti, není po nějaké mysli otrocké nikdež ani stopy a že tam i žebrák má jakési hrdé vědomí o lidské své důstojnosti, že však nejvíc mysli otrocké a nedůstojného, tak řka až skoro kastovnického oddělování se jednotlivých stavů nachází se právě u těch národů, kteří katolicismus zavrhli a pronásledovali, nevyjímaje ani Anglie, kdež jest kastovnictví v Evropě největší? To, myslíme, stojí za přemýšlení. Že to není výsledek francouzské revoluce, jak se Kalisch mylně domnívá, viděti již z toho, že se toto zvláštní sebevědomí i u lidí prostých a toto přátelské sbližování se jednotlivých stavů vyskytuje nejen ve Francii, nýbrž i v Italii a ještě více ve Španělsku a to ne teprve od doby veliké francouzské revoluce, nýbrž již od dob hodně a hodně starších. O Španělsku na př., kde se i žebráku říká: Usted (zkráceno z Vuestra merced = Vaše milosti čili moderněji: milostpane), píše liberální cestovatel Passarge: „Španěl má nejživější představu o lidské důstojnosti a považuje každého člověka za svého bratra, ba za sobě rovného, třebas by tento co do hodnosti a důstojenství stál vysoko nad ním. Jemu není člověk v první řadě ničím jiným než jen člověkem. Každý Španěl se považuje ovšem za šlechtice (caballero) anebo aspoň za pána a vyžaduje, by se s ním též jednalo jako s pánem nebo šlechticem, při tom ale osvědčují zvlášť nápadnou pokoru, zdvořilost a úslužnost. Toho jsem též ještě nikde a nikdy neshledal, že by v některém jiném národu smýšlení v pravdě demokratické hlouběji bylo zakořeněno než v národu španělském. Že smýšlení toto není výsledkem liberální éry devatenáctého století, poznáváme jasně z dramat Lopeových, Calderonových, Rojasových a Alarconových, zvláště pak z velkého prosaického díla Cervantesova (Don Quijote de la Mancha). Ale též jsem nabyl již dávno jasného přesvědčení, že se pravá demokracie velmi dobře snáší s mocí krále absolutního,

[1]) O těchto „silných povahách,“ „statečnosti“ a „obětavosti“ si ještě něco povíme a doložíme příklady.

že však propadá neodvratné záhubě, jakmile se kde domůže vlády „el poderoso caballero Don Dinero“ (mocný pan Mammon), jenž pod rouškou svobody obyčejně nejhorší provozuje tyranii“ (L. Passarge, Aus dem heutigen Spanien und Portugal, Leipzig 1884, I. 193.). I Dr. Pavel Förster píše o Španělích z vlastního názoru: „Španělská pýcha, o níž se tolik mluvívá, záleží pouze v tom, že Španěl chce, aby se s ním zacházelo jako s caballerem. Španělové mohou vším právem býti nazváni nejdemokratičtějším národem ve smyslu dobrém. Jsou skromní; zdvořilí, milí a obětaví. Ale hned stali by se ledově chladnými, kdyby na cizinci zpozorovali nějakou nezdvořilosť neb docela pýchu. Španělovi imponovati bylo by tak řka nemožným, i kdybychom měli milliony, ale před hostem smekne klobouk a posadí jej na místo čestné.“ Podobně píše Arnošt Bark: „Zvláštností Španělů člověku demokratu velice milou jest vlídnosť a přívětivosť, s jakouž stavy vyšší zacházejí s osobami stavu nižšího a pak bezzávistná spokojenosť se svým postavením, jakáž se tam jeví u tříd pracujících; alle scheinen sich gleich zu fühlen, ohne dass Jemand die durch Intelligenz, Bildung und Vermögen gezogenen Schranken zu durchbrechen strebt... Man begegnet überall einer freien selbstbewussten Höflichkeit, ohne Affectation und ohne Übertreibung“ (Wanderungen in Spanien und Portugal 1881 bis 1882, Berlin 1883. Str. 332) „Jako ve všech zemích románských,“ svědčí Viktor Hehn, „tak jsou i v Italii jednotlivé stavy blízko k sobě pošinuty a všecky víže stejná zdvořilosť a slušnosť, s jakouž se chovají jedni k druhým; důstojník i vojín prostý sedí v téže kavárně u téhož stolu; pán a jeho zahradník pijí spolu v besídce víno z jedné láhve; podřízený mluví ku svým představeným zdvořile, nikoli však plazivě a podlízavě. Naopak zase chovají se vyšší k nižším s takovou něžností a šetrností, jakáž nemá pranic společného s obvyklou jinde příkrou zpupností“ (Hehn, Italien, Ansichten und Streiflichter, Berlin 1879, str. 87, 88; Hohoff, Revolution 426—428.).

Poslyšme ještě Kalische, kterýž podobné chování se a podobné ctnosti chválí na Francouzích, o protestantské Anglii však dí: „V Anglii se považuje rozdíl stavů za nedotknutelnou posvátnosť a jedná li někdo proti této zásadě, pokládá se mu to za neprominutelný hřích. Když jsem před jistým velmi zbožným Angličanem kdysi prohodil, jak podivným přichází každému cizinci toto hrdé a pyšné oddělování se různých tříd společenských, jakéž se jeví v Anglii, jelikož se Angličané sami tím chlubí, jak zbožnými jsou křesťany, toto hrdé vypínání se člověka nad člověka, že však stojí v přímém odporu s duchem křesťanským, odpověděl mi, že prý má každý dosti volnosti ve své třídě společenské či ve sféře své, že však nesmí vykročiti z její mezí, což jest as právě tolik, jako kdyby někdo tvrdil, že má každý vězeň za mřížemi své cely dosti volnosti, že však nesmí ani pomysliti na to, aby ji opustil“ (Hohoff, Die Revolution 427—428.). Slovo „peníze“ nemá nikdež toho významu jako v Anglii a tu zase zvláště v Londýně. Tak sladce nezní pravému Angličanu žádné jiné slovo jako „peníze“.

„Dělati peníze“ (to make money) jest dle jeho náhledu nejen nejdůležitějším zaměstnáním, nýbrž jediným určením člověka. Míti peníze, jest u něho tolik jako: míti cenu. Bližního svého cenívá Angličan nejvíce, když jej cení podle peněz; neřekne však o něm, že m á na př. 10.000 liber šter., nýbrž že „p l a t í,“ čili „s t o j í z a 10 000 l i b. š t e r. (is worth ten thausand pounds). Kdo ničeho nemá, jest v očích jeho bytostí bezcennou, dvounohou nickou, ničím, praničím, ba méně než ničím — minus! (Viz: Hohoff l. c. 429—430.). [2])

---

[2]) „Der Geist der Freiheit lebt nur in den englischen Grundrechten, nicht in den englischen Sitten. Als Staatsbürger ist der Engländer stolz und selbstbewusst; im geselligen Verkehr aber herrscht in England so viel Hochmuth auf der einen und so viel Demuth auf der anderen Seite, wie kaum in irgend einem anderen Lande in England herrscht politische Freiheit (dědictví z dob ka-

Tak smýšleti o člověku, třebas byl chudým, ba třebas byl žebrákem, není křesťanské a v zemi, jejíž obyvatelstvo prodchnuto jest duchem katolickým, jest něco takového naprosto nemožným. Dle zásad křesťanských, jež církev katolická nejenom v theorii káže a hlásá, nýbrž i úsilovně v praxi uvádí, jest každý člověk bez rozdílu majetku a stavu a národnosti obrazem božím, dítkem božím a třebas byl nejnižším v té dlouhé stupnici hodností a důstojenství lidských, má přec jistá práva, jež musí i ten, kdož stojí v společnosti na stupni nejvyšším, respektovati. Ve svobodné vůli své, pokud se tato srovnává s vůlí boží a s hlasem svědomí, má každý člověk jako by svatyni a nedobytnou tvrz, do níž vstoupiti a v níž poroučeti nikdo nemá práva, nikdo nemá moci leč ten, kdo přichází ve jménu Božím a jakožto legitimní zástupce a splnomocněnec Boha svrchovaného, a tento ještě jenom na tak dlouho a jenom potud, pokud se jeho zákony a rozkazy srovnávají se zákonem božím a s hlasem svědomí, tak že křesťan vlastně nikomu jinému není poddán a nikoho jiného neposlouchá než jen Boha svého — „jako Pánu sloužíce a ne jako lidem!“

Jakým právem by se o těchto zásadách katolických mohlo a smělo říci, že mysl zotročují a podporují každou tyranii, toho věru nechápeme.

Že jest tato výtka netoliko neopravněnou, nýbrž i nesmyslnou, dokazují sami naši odpůrci, když na straně druhé církev katolickou, kněze katolické a vůbec všechny věrné katolíky opětně drze podezřívají z nepřátelství a z odporu proti světským vrchnostem. Církev katolická učí ovšem, že „Boha sluší více poslouchati nežli lidí“ (Skut. ap. 5, 29.) a jinak ani učiti nemůže a nesmí. Co však jest v těchto slovech písma hrozného a řádné vrchnosti nepřátelského? To ví přece každé katolické dítě, kteréž se učilo trochu katechismu, že se slovy těmito vlastně nepraví pranic jiného než to, co jest jinde vyjádřeno slovy: „každá duše mocnostem vyšším poddána buď, neboť není mocnosti leč od Boha a, kteréž jsou, od Boha zřízeny jsou.“ Jsou-li totiž mocnosti zřízením božím, jest Bůh i jejich svrchovaným Pánem a svrchovaným Zákonodárcem, jemuž zůstávají ve všem podřízeny; nejsou tudíž nikterak absolutně autonomními a nezávislými, nýbrž jsou vázány na zákon boží, proti němuž jednati nemají žádného plnomocenství a tudíž též pražádného práva; v čem pak představený nemá práva poroučeti, v tom též podřízený nemá povinnosti poslouchati ho; ano kdyby ho v něčem poslouchal, co jest zřejmě proti vůli boží a proti svědomí, jednal by nespravedlivě oproti Bohu, jehož přece sluší více poslouchati nežli lidí, proto že jest vrchností nejvyšší, absolutní, na nikom nezávislou, a stal by se hodným božího trestu. Tak nám praví už přirozený rozum.

Nikdo se zajisté nepozastavuje nad slovy, jakáž Sofokles položil v ústa Antigoně, kteráž poslouchajíc hlasu svědomí, pochovala bratra svého proti výslovnému zákazu vladaře Kreonta a jsouc proto postavena před soud, takto se hájila: „Vždyť nebyl Zeus to, jenž ten rozkaz dal, ni Dike, společnice bohů podzemských, těch člověčenstvu neurčila zákonů. A též jsem myslila, že rozkaz tvůj nemá moci takové, by směl proň který smrtelník nepsané a nezvratné bohů rušiť zákony. Tyť nejen dnes a včera ale po věky žijí a, kdo dal je, nikdo z nás neví. Já nechtěla býti potrestána od bohů, kteří dali tyto zákony, a proto, vůle nikoho se nelekši, pohřbila jsem bratra svého. Že za trest zemru, to jsem věděla. Tobě-li se čin můj vidí býti zpozdilým, tu zpozdilec as vytýká mi zpozdilosť (Antig. 450. atd.). [3]) — Tak svědomí pohanů, tak rozum přirozený, tak i boží zjevení shodují se v tom, že „boha sluší více poslouchati nežli lidí,“ a proto myslíme, že jen nerozum může se zpěčovati proti křesťanské této zásadě, již

---

tolických), aber keine Spur socialer Gleichheit . . . (der Fremde) wird abgestossen, wenn er an tausend Dingen die Spuren des widerwärtigsten Kastengeistes, des hochmüthigsten Rangstolzes wahrnimmt“ (Kalisch, Paris u. London).

[3]) Překlad věty předposlední podán jest dle smyslu a nikoli doslovně.

sv. Augustin vyjádřil slovy: „Quicunque legibus imperatorum, quae contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, adquirit grande praemium. Quicunqe autem legibus imperatorum, quae pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, adquirit grande supplicium“ (Ep. 185. c. 3.).

Ovšem, kdo se domnívá, že všecka spravedlnosť a všecko právo začíná a končí zákonodárstvím a soudnictvím světským, a kdo stát považuje přímo za boha, jemuž se má všecko kořiti a jemuž má každý obětovati i svoje svědomí, tomu se velice protiví slova, že jest státní právomoc závislá na Bohu a že Boha sluší více poslouchati nežli lidí. Ale právě lidé druhu tohoto bývají často, jak učí zkušenosť, největšími nepřáteli řádné moci vládní a v míře ještě větší nepřáteli těch, kdož vládu provozují. Lichotí moci vládní, ale jenom za tím účelem, aby se sami domohli vlivu co možná největšího, anebo docela za tím účelem, aby se zmocnili veškeré vlády; ale v čas potřeby a v čas nebezpečí zapomínají na všecky povinnosti, jakéž mají ku státu a řádné moci vládní. Peršané na př. nazývali krále svého „pánem a bohem“ a vyznávali zákonem státním, že jest mu dovoleno činiti, co chce, a vše, co činí, ze jest spravedlivo a to i tenkrát, když by se mu zachtělo, porušiti hrubě zákony veškeré mravnosti (Viz: Herodot III. 31.). Po rukou i po nohou lezli před tvář jeho a klaněli se mu, jenom když se mohli nadíti a doufati, že si tímto lichocením a sebe samých zahazováním získají přízeň zbožňovaného krále. Do bitvy je však musil král honiti a na jejich poslušnosť mohl se spolehati jenom tak dlouho, dokudž jim štědře zlato rozdával; vystoupil-li však někdo jiný, jenž jim více sliboval, zapomněli na všecku věrnosť a poslušnosť a přidrželi se tohoto, dokud nepřišel opět někdo jiný, jenž nabízel ještě víc (Weiss, Apol. IV. 44.). Něco podobného dálo se v době úpadku císařství i u Římanů, kde právě ti, kteří při božství císařovu přísahali a kteří při hrách pořádaných na počesť jeho k němu volávali: „Jupiter nechť ubéře z let života našeho a přidá ku tvým!“ největšími byli nepřáteli moci císařské a proti osobě panovníkově ustavičné kuli pikle, jak jim veřejně vyčetl Tertullian, kdežto křesťané, kteří při božství císařovu přísahati a jemu oběti na důkaz jeho božské (!) hodnosti přinášeti nechtěli, nejobětavějšími, nejposlušnějšími a nejvěrnějšími byli poddanými. — A nejsou současné události brasilské důkazem téže pravdy?

Od křesťanství se moc státní nemá čeho obávati, spíše jest mu zavázána velikými díky. Velikou službou, jakou křesťanství prokázalo státu, bylo již to, že moc vládní uvedlo do patřičných mezí. Co mu slepý předsudek pokládá za zločin, tím se může právem honositi. Nebo čím si může kdo získati o toho, kdo vysoce jest postaven, zásluhu větší, než když jej pamatuje, že i jeho moc má svoje meze, že není nezávislou, nýbrž podřízenou zákonu božímu, a že mu tudíž není dovoleno činiti všecko, co by chtěl. V očích ovládaných nemůže tak hned většího býti zneuctění moci vladařské, nežli jest její zneužívání, a na mysl jejich nemůže vstoupiti žádné větší pokušení moci té se vzepříti a ji po případě třebas i zničiti, nežli jest pokušení, jakéž může vzniknouti nejsnáze tenkrát, když moc státní činí požadavky příliš veliké, požadavky přepjaté, požadavky neoprávněné. Jest to zcela přirozeno; nebo co jest zneužívání a přepínání moci vládní jiného nežli násilnictví? a co jiného jest násilnictví nežli zřejmá nespravedlnosť? a co jiného nespravedlnosť nežli podrývání a ničení autority? (Weiss, Apol. IV. 49.)

Tomu všemu zabraňuje princip katolický, princip, kterýž stanoví, že jest státní autorita z milosti boží, princip, kterýž nositele autority státní ustavičně pamatuje na účel jejich moci a na jejich závislosť od Krále věčného a spravedlivého odplatitele, národům však zaručuje, že vládce bude míti v úctě jejich svobodu, že bude chrániti jejich zájmy a nic že nebude podnikati, co by čelilo k jejich poškození nebo skrácení (El. Méric l. c. 166.). Za to však též obklopuje tento princip katolický autoritu státu a řádných vrchností zvláštním majestátem, zjednává jí úctu a ochotnou poslušnosť nejen

na oko, nýbrž „pro svědomí.“ Proto plným právem napsal Vattel, že „osvícená zbožnosť v srdcích národů nejpevnější jesti oporou řádné autority.“ [4])

Nemůže ani býti jinak; nebo komu jest vůle boží svatou, tomu též svatou bude autorita čili právomoc státu, v níž ctíti bude vůli Boha samého. Komu však není svatou autorita boží, kdo o ní pochybuje, aneb jí docela snad i pohrdá, tomu nebude svatou a ctihodnou ani žádná jiná autorita. To jest pravda jasná, dosvědčená dějinami; to doznal před časem i liberální hrabě Wurmbrandt, když (dávaje na srozuměnou, že by „klerikálům“ za jistých podmínek liberálové němečtí učinili ústupek vzhledem ku škole konfessionelní), takto pověděl: „Wer den Gottesglauben als Kind verliert, wird auch an der Autorität des Monarchen, ja des eigenen Vaters zweifeln“ („Politik“ 31. března 1889.). — A přece, co se toho napsalo již i u nás v Rakousku beze vší překážky proti náboženství hlavně křesťansko-katolickému, proti autoritě církve katolické v novinách, románech i knihách „učených!“ co se toho píše tak řka každodenně zvláště ve zvrhlé žurnalistice a belletrii a co se toho rozesýlá denně na všecky strany do měst i dědin! Proto není divu, že čím dál tím víc hyne úcta k autoritě každé. A bez úcty k autoritě kam dospěje společnosť?

V tomto ohledu byli staří pohané tisíckrát moudřejší než naši moderní „osvícenci,“ nechť se nacházejí v kterékoli třídě společenské, a každý, kdo to myslí dobře a upřímně s vlastí svou a s autoritou řádných vrchností, měl by si aspoň, když již ničeho slyšeti nechce o zásadách, jakéž v této příčině hlásá církev katolická, povšimnouti trochu pozorněji slov Senekových a Ciceronových, slov, jimiž tito mužové vyznávají, že věcí nejpřednější jest úcta a česť bohům povinná a všichni občané, že mají přede vším toho pevného býti přesvědčení, že bohové jsou pány a vládci všech věcí, největšími lidstva dobrodinci, kteří bedlivě přihlížejí k tomu, jaký kdo jest, co činí, k čemu se kloní, v jaké úctě chová věci náboženské, a kteří účtují s dobrými i se zlými? [5]) — A nenapsal již Plato, že ten, kdo podrývá náboženství, podrývá základy lidské společnosti (De leg. l. 10.)? Nenapsal Cicero, že bez úcty k bohům není žádné spravedlnosti (de nat. deor.)? a nepověděl Aristoteles, že v státě, v němž není spravedlnosti, není možno bydliti (Pol. 1, 3. 7.)? nepověděl Cicero, že stát takový není vlastně státem (quid est civitas nisi juris societas? De rep. I. 22.) a že se musí rozpadnout, poněvadž jest v něm všecko nejisté? [6]) Nenapsal i Rousseau, že ten, kdo podrývá náboženství, má býti trestán hrdelně ne jako heretik, nýbrž jako člověk, který ve státě působí zmatky? [7]) Tak starší pohané! A teď po tolika stoletích a po tolika nových zkušenostech přijdou různí „doktoři,“ a snad jenom proto, aby ukázali, že oni jsou těmi skutečnými tmáři a opozdilci, proto že nedospěli ještě ani nyní k onomu poznání, k němuž dospěli staří pohané již před tisíciletími: osočují náboženství a církev katolickou, jakoby překážely svobodě národů a vývoji povah statečných a hned zas jako by podkopávaly autoritu státu!! (Pokračování)

---

[4]) „La piété éclairée dans les peuples est le plus ferme appui d'une autorité légitime: dans le coeur du souverain elle est le gage de la sureté du peuple et produit sa confiance (Droit des Gens §. 125.).

[5]) „Primum est Deorum cultus, Deos credere, deinde reddere illis majestatem suam, reddere bonitatem, sine qua nulla majestas est“ (Seneca Ep. 95.). „Sit hoc a principio persuasum hominibus, dominos esse omnium ac moderatores Deos, eaque, quae gerantur, eorum geri ditione atque numine, eosque optime de genere hominum mereri: et qualis quisque sit, quid agat quid in se admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorumque et impiorum habere rationem“ (de leg. 2).

[6]) „Omnia sunt incerta, cum a jure discessum est.“

[7]) „Si dans un État quelqu'un combat la religion du pays, il doit être puni de mort non comme heretique mais comme troublant l'État.“

Stany Hospodinovy.*)

Jak milí jsou stanové Tvoji, Hospodine zástupů! (Žalm 83.)

Kdo by přišel některou neděli, na př. „s provoda“ do kostela v A. na požehnání, radostně by se podivil hojné návštěvě kostela. Nejen domácí, ale i z okolí sešli se osadníci a zpívají společně „Poklekni na kolena!“ Je to hlavně větší mládež. A kdyby navštívil týž kostelíček v neděli třeba adventní, podivil by se snad zase, ale tomu rozdílu; viděl by jen skrovné účastenství ve chvále Boží. Odkud ten rozdíl? — Inu, tenkrát „s provoda“ byla v obci muzika a dnes ne! Když tu bývá muzika, užije chasa vhodné příležitosti a zajde také do kostela; odtud rovnou do „sálu“, odkud znějí vábivé zvuky valčíku nebo polky. Když není muziky, nebývá účasť v odpoledních službách Božích — jsouť ovšem i výminky — tak četné. Přespolním, zvláště vzdáleným, překážívá také v návštěvě kostela to, že odpolední služby Boží konávají se na venkově již o druhé hodině; kdo byl na „velké,“ tomu je pak těžko přijít na požehnání.

A jak to vypadá s ostatní službou Boží? Ošklivou podívanou skýtá katolíku zástup našich bujarých jinochů (ovšem ne všude), kteří po pozdvihování ostentativně se vyhrnou z domu Božího, jako by ostatek nestál již za setrvání. Ba někteří tam ani nevešli; počkali v síni nebo na hřbitově, aby měli odchod pohodlnější. Ubozí! Od nejlepšího odcházejí! — Odkud to? — Pojďme se zatím ještě podívat ve středu nebo v pátek, když přicházejí děti na „svoji“ mši svatou. Je jich nedlouhá řada. A když se již nejsvětější Oběť slouží, přicházejí chvílkami opozdilci, a ti by snad ani všichni nevešli, kdyby nebylo řídícího učitele nebo jiného, který je pobízí do kostela. Je-li neděle, bývá to s nimi ještě bídnější; malé procento jich přichází na mši svatou. Za to však má-li býti „komedie,“ loutkové divadlo a pod., čekávají diváci již před ustanovenou dobou, aby ničeho nezmeškali. Běží-li však o službu Boží, tu aby kněz čekal, nebo aby raději dříve začal, by neteční opozdilci dříve zase vyšli. Šepot, smích, ohlížení a neuctivé chování vůbec dává znáti že mládež — malá i velká -- není odchována, ani odchovávána v duchu katolické Církve, že jí stanové Hospodinovi nejsou milí, a nelze nám klidně těšiti se, že vyrůstá v ní naděje vlasti.

Že se nevychovává naše mládež po katolicku? Což neučí se děti dějepravě, katechismu, liturgice po 2 hodiny týdně? Ano, tu ta chyba, že se učí, a zase jen učí, aby to uměly říkať z hlavy. A kdyby měly 4 hodiny týdně náboženství, slušno pochybovati, že by za nynějších okolností byla mládež po této stránce lepší; dvojnásobný počet hodin toho nespraví. Slyšme, kolik hodin se vyučovalo na gymnasiích jesuitů náboženství: „Náboženství se v nižších třídách věnují týhodně tři čtvrti hodiny, ve vyšších třídách předmětem ani není; i těch tří čtvrtí hodiny smí magister zkrátiti a konati příhodnou exhortu. Před svátkem se vykládají kostelní obřady; dějepis církevní se nepřednáší, ale životy Svatých se žákům schválí. Tak bývalo na gymnasiích jesuitských, a nicméně jsme slýchali vypravovati od starých lidí, jak žáci jesuitů náboženství znali a je milovali! Nezapomínejme však, že k takové praxi patří celý systém vychování, jaký tenkráte býval.“ **)

Snad abychom tedy čekali, až budou dány paragrafy ve prospěch katolické školy? Ano, čekejme, ale také jednejme! Kněžstvo a učitelstvo může a má pečovati o zvedenosť dětí, aniž by zákon nynější byl přestupován a snižován. Milovati bližního, konati skutky duchovního milosrdenství přika-

*) Od učitele laika. (Pozn. Red.)
**) P. Jos. Svoboda: Co jsou jesuité? 169.

zuje zákon Boží; není tudíž potřebí vyčkávati nového zákonníku na potvrzení jeho. Kněz a učitel mohou pracovati k tomu, aby mládež ráda chodila do domu modlitby, s potěšením v něm prodlévala a v dobrém vyrůstala.

Kdo zná drobet rodinný život, ví, že nespořádaná výchova domácí těžce může býti vinna netečností, ano odporem ke kostelu, k Církvi sv., k náboženství. Ale tu není vhodno psáti kapitolu rodičům; který otec nebo matka čtou „Vychovatele?“ Těm by se mohlo povídati, kdyby možná bylo, v nějakém katolickém „Pražském Denníku,“ nebo v jiném, hojně od lidu čteném.

Však o výchovu dětí stará se nejen domov, ale také škola. Tam lze zříti značnou péči o náležité lavice, tabule, o čítánky, počítadla, sešity a j. pomůcky — zkrátka: snahu o vyučování, při němž bývá první úlohou obohacení mozku. Ale výchova náboženská — ač též uložena škole — je „poslední v kalendáři.“ Ba ani oněch zákonitých předpisů, že mají děti třikrát do roka přijímati sv. svátosti, ani těch se všade nešetří; a po třetí se nechodívá.

Osmělím se poznamenati zhruba, kterak s pomocí Boží bylo by možno tento směr vychování oživiti k dobru mládeže i národa. Budeť tu ovšem jednáno hlavně o tom, kterak cíliti k tomu, aby pobyt v kostele byl mládeži milý; není to zajisté poslední záležitosť pro zvedenosť dětí.

U maličkých odkládá se obyčejně s návštěvou kostela. Buď je to pro ně dlouhé, nebo studené, nebo ještě jiné. Že jsou to však výmluvy plané, to možno poznati na př. o „komedii.“ Proto vyzývejme maličké hned od 1. třídy, aby chodívaly pravidelně na mši svatou v neděli a ve svátek. Na venkově se toho sotva doděláme u všech, ale nevadí; proto přece neustávejme pobízet.

Připomínejme jim tuto povinnosť zvláště v sobotu po učení a před svátkem. K tomu stačí chvilička: „Co bude zejtra?“ — „Neděle.“ — „Kam máme v neděli jíti?“ — „Do kostelíčka.“ — Jsou-li děti ze školního výkladu poučovány vroucími slovy o dobrotě Boží a ostatních Jeho vlastnostech, snadno pochopí rozoumek jejich, proč jest jim do kostela jíti. Možná, že tím způsobíme doma trochu pobouření, protože děti, zvláště menší, chtívají příkaz vyplniti; ale to snad nebude dobrému na škodu. Všímejme si, které dítě se zachovalo po naší radě, vyptávejme se ve škole, kdo byl v kostele, pochvalme přívětivým pohledem a slovem, někdy obrázek darujme, zase znova připomeňme — a tak pomaloučku dítě zvykne. U starších by nebylo se škodou vpraviti jim trochu latiny do hlavy. Snad nebudou dpp. katechetové naříkati na to, ač mají učiva po krk. Vždyť výklad: „Dominus vobiscum,“ „Gloria in excelsis Deo“ a jiných slov, která kněz zpívává, nepotřebuje mnoho času, a bude dobře, pozná-li dítě význam jejich.

Velmi záleží na tom, aby žactvo mělo učení náboženské rádo. Vpravujme jim katechismus do hlavy i do srdce. Dítě umí někdy jmenovati biblické knihy snad i cizími jmény; přikázaní Boží, církevní a j. stati z katechismu „má v malíku“ — ale kde je pravý prospěch? Snad jednička ve zprávě školní? Zajisté ne. Při té jedničce mělo by se zříti přísně k tomu, zdali dítě koná — pokud možno — náboženské povinnosti. Tato podmínka nebyla by zbytečna. — V katechismu podává se učení dosti chladně; proto je potřebí živým výkladem a příkladem zahřívati srdce dětí, oslazovati, co se zdá býti hořkým, a celou bytostí na jevo dávati souhlas s učením, které se jim předkládá. Neprospěje-li se takovým způsobem učení a výchově, pohromu z něho jistě nevezmou.

Také vydá, budeme-li dětem raditi k časté a horlivé modlitbě, postaráme-li se o hojnější zásobu modliteb ve škole — jak už v těchto listech bylo dříve podrobněji vysloveno. Oblíbí-li si člověk modlitbu, zamiluje si také „dům modlitby„ a rád v něm dlívá.

Aby do něho děti rády spěchaly, tomu také pomoci může kazatel. Děti neposlouchávají někdy kázaní s ochotou; i velcí čekávají s dychtivostí na

„amen.“ Je-li však thema příhodně zvoleno, je-li též provedení jasno a zvláště příklady — pokud možná — ozdobeno, tuť ta chvíle rychle mine bez netrpělivosti, a osadníci malí velcí těší na budoucí neděli, že zase něco pěkného uslyší. Každému ovšem nelze vyhověti, protože kazateli jest kázati slovo v čas i v nečas, ale pečlivý výběr nemůže býti na škodu. Při tom nechť stále se míří k tomu, aby se vůle k dobrému nakloňovala a srdce rozehřívalo. Staré stromy je těžko ohýbat, ale mladých nesmíme zapomínat!

Učitel, zvláště který je zároveň ředitelem kůru, vládne vnadidlem, které děti do stanů Hospodinových vábí a probouzí v nich zálibu pro ně. Je to spořádaný kostelní zpěv. Aby však „táhl,“ odporučuje se zpívati vhodné písně v různých dobách církevního roku a také všecky svátky příhodnými zpěvy oslavovati. Při pravidelném cvičení zpěvním provede se i s dětmi něco kloudného. Neúčinkuje prospěšně, střídá-li se několik málo písniček po celý Boží rok bez ohledu na svátek nesvátek. Také neškodí zahráti po požehnání na varhany známou píseň, zejména Marianskou, které jsou u veliké lásce. Na počátku setrvá snad málokteré dítě, většina jich třeba odejde. Po několikerém opakování zdrží se jich více a tak zvyknou zvolna tomu způsobu, že by jim něco chybělo, kdyby si nemohly po požehnání zazpívati. S mladými počkají i staří. Obnoviti nebo zaříditi „nešpory,“ které tu a tam dávno odpočívají, lákalo by asi každého; zpěv chorální má velikou sílu ve svém půvabu. A což kdyby duchovní správce obětavý toužící po spáse duší konal „májovou pobožnosť večerní!“ Nebylo by potřebí kázati, bylo by dosti na litaniích a modlitbách ke cti Neposkvrněné Bohorodičky, pak požehnání a nějaká píseň. Na venkově není sice doba večerní zrovna nejpříhodnější, ale právě proto, že je to večer, byl by výsledek snad lepší, nežli bývá za svátečního odpoledne při službě Boží; a společná večerní pobožnosť v kostele není bez vlivu na duši lidskou. Kterému duchovnímu otci záleží na tom, aby rozšiřoval úctu a slávu Rodičky Boží, nebude měsíční práce litovati; nebudeť ani nadarmo ani zadarmo.

Při „cvičení křesťanském,“ při takovém, kde se kněz dětí otazuje, pozná trochu ducha domácnosti, a může pak dle toho rozhovory zavésti. Vykládá na př. o sv. růženci a táže se; tu poznává čirou nevědomosť o předmětě, tam zase některé dovede samo říkati tajemství sv. růžence; není-li to obrázek rodinný, který má cenu? Konají-li se podobná cvičení s vlídností, a děje-li se otazování beze vší přísností, přilnou děti k duchovnímu, křesťanské cvičení je bude těšiti a návštěvu chrámu to povznese.

Uvedené pokyny nejednají ani o něčem novém, aniž jest jimi vyčerpána studnice vynalézavosti lásky křesťanské; někde se ukážou zbytečnými, jinde snad připomenou to, nač se pozapomíná. Ať jest již jakkoli, pracujme ve jménu Páně naznačeným směrem vytrvale. Nespatříme-li brzy žádoucího plodu, pokračujme přece, až stromky vydají ovoce časem svým. Pomyšlení, že účelem snahy naší větší česť Boží a posvěcení bližního, bude nás posilovati. Podaří-li se nám ohnouti malé, nakloní se i někteří z velkých. A nejen to. Kdo rád navštěvuje dům Boží, ten také nejspíš bude světiti dny sváteční a to je též hodno práce.

První však podmínkou naší práce budiž: „Nebude-li Hospodin stavěti domu, nadarmo pracují, kteří stavějí jej“ (Ž. 126.); a jednání vychovatelovo je nejlepším potvrzením jeho výkladu nutíc k napodobování. Až slova královského proroka: „Jak milí jsou stanové Tvoji, Hospodine zástupů; touží a omdlévá duše má po síních Hospodinových!“ až ta slova budou zaznívati u věrném ohlase v srdcích lidu, až děti budou připraveny tak, aby upřímně mohly zvolati: „Veselím se z toho, když se mi říká: do domu Hospodinova půjdeme!“ (Ž. 121.) — tenkrát budou časové pod ochranou Boží pokojní. A všem, kteří o to pracovati budou, přeji, aby poznali na věčnosti, jak milí jsou stanové Hospodinovi.

Přesazování dítek ve škole.

Načrtl V. M.

Ve 23. čísle minul. ročn. přinesl „Vychovatel“ mimo jiné také stať nadepsanou „Psychologické črty,“ v níž spisovatel velmi trefně na mnohé nedostatky upozorňuje. Moje řádky mají býti k onomu článku jakoby pokračováním. Účelem jejich jest, upomenouti velebné pány bratry, že mnohé z oněch vad daly by se snadno odstraniti častějším přesazováním z jednoho místa na druhé a to také ze psychologických příčin.

Ze svých gymnasijních studií pamatuji si po dnes, jak mocně na mě působila myšlénka, kde asi budeš zase seděti? Kéž tam a tam, kéž u toho a toho spolužáka! — Zcela jinak by bylo bývalo, kdybych byl věděl, že jsem pro celý rok, aneb i pro více let odsouzen u toho a onoho rozpusty seděti. Podobné myšlénky asi kolují také ve hlavách našich svěřencův. Což kdybych se dostal na tohle místo, kdyby na ono; snad se to může státi! pan učitel někdy přesazuje.

Ale uvedu ještě makavější příklad z mého dětství. Jako 6tiletý chlapec byl jsem přiveden do školy a vykázáno mně místo to u spolužáka o něco staršího, ale daleko prohnanějšího N. N.

Týž byl veliký neposeda, mě stále dráždil, vytrhoval, jídlo, které jsem si na oběd přinesl, bral a mimo to ani knoflíků, o něž hrával, u mého kabátu nešetřil; bránil-li jsem se, že to povím, hrozil mně bitím atd. Ach, kdo popíše mou radosť, která ve vnitru mém se rozhostila, když jednoho krásného dne p. učitel mě přesadil, — ale i to se stalo na intervenci mé starší sestry, které jsem svěřil svoje muka. Od té doby byla mně teprve škola milou a učení pravou slastí. —

Dosti zhusta se také stává, že lidé na otázku, jak se jim vede, odpovídají v tento rozum: „inu, ještě by to ušlo, ale máme zlého souseda, ten nám nedá ve dne v noci pokoje.“ — A české přísloví jedno praví: kam nemůže čert, tam nastrčí zlého souseda.“ Proto často k vůli zlému sousedu mění lidé obydlí, třeba jim to bylo dosti nepohodlné. Dejme tomu nyní, že dítko A. dostane takového souseda ve spolužáku B. Týž je pronásleduje, kde může, veškeru práci mu znesnadňuje, znechucuje; a ví-li A., že se ho tak brzo nezbaví, hledí se s ním třeba spřáteliti, v jakýs takýs modus vivendi vejíti — to jest přijímá jeho nezpůsoby atd.; — jinému však se zase škola znechutí i veškeré v ní učení; to myslím také příčina, proč některé dítko v jednom roce více neb méně prospívá než ve druhém.

Mnohé dítko, které dosud v zadu u zdi sedělo a smutně, přesmutně před sebe hledělo, vyjasní tvář a oživne, dostane-li se na kraj lavice, blíže k učiteli, slovem v jinou posici. Jiné zase neodpovídalo na žádnou otázku, neb aspoň na málekterou, všecko napomínání, sliby, prosby, hrozba jevily se marnými, ale nová situace změnila je tou měrou, že v něm ani starého žáka nepoznáváme. Toho zase příčina, proč dítko mezi těmito spolužáky více prospívá než mezi jinými může záležeti v tomto:

Každý člověk má více neb méně jinou přirozenou povahu. V jednom převládá horkokrevnosť, sankvinictví, druhý jest docela cholerik, třetí napolo neb zcela neb větší částí melancholik a čtvrtý dokonalý flegma. Tak se to má také u školních dítek. Jedno se kloní k melancholii, druhé jest čistokrevný sankvinik, aspoň se nám tak zdá — a to vzadu u zdi pravzor flegmatikův.

Jak je nyní rozsaditi? Podle povah, by snad někdo řekl: flegma mezi flegmy, cholerika mezi choleriky. Ale kdež! To by v té škole vypadalo. Líný flegmatik musí býti živější povahou pobádán ku práci, k činnosti, proto bude nejlépe prospívati, bude-li seděti mezi čilými choleriky.

A zase naopak. Až příliš živý, roztržitý, mnohdy také domýšlivý sankvinik ztratí mnoho ze svých ostrých rohů, posadí-li se mezi chladnokrevné, mírné spolužáky. Ta mírnosť se mu zalíbí, on ze svého upřílišněného ohně něco ztratí a bude z něho časem výborná povaha. Slovem i tu radno říditi se pravidlem: na přesazování mnoho záleží.

Čím mistrněji roztříděny dítky, tím lehčeji možno udržeti kázeň, a čím lepší kázeň, tím větších dodělati se možno výsledkův. Skončím dnešní řádky slovy, jež vyňaty jsou z oněch citovaných „Psychologických črt“: „jsou příklady, že žák nejhorší v rukou jiného učitele se lepší, ba že pouhé přesazení do jiné lavice setkává se s prospěchem!“ — Jen více podobných črt ze zkušenosti. Sequentes vivant!!

Prvá kniha.

(Vzpomínka na Jos. Ehrenbergra. Napsal A. D.)

Nebylo to snadné pro nás školáky dostati nějakou knihu ku čtení z knihovny našeho katechety a místního děkana Josefa Ehrenbergra, známého spisovatele a národovce. Rád půjčil a ochotně vyhověl rozličnému přání čtenichtivých školáků, ale pod jednou podmínkou.

V sobotu vždy určil, kdo si pro knihu jíti má a kdo ne. Z pravidla se dostávalo knih ku čtení těm žákům a žačkám, kteří se pilně učili a slušně chovali. Nedbalce poukazoval na knihy školní.

Bylo to jaksi odměnou, komu Ehrenberger obrázkovou, zábavnou nebo poučnou knihu půjčil, a každý si odměnu měl zasloužiti a hodným se jí státi.

Nejednou jsem byl doma upomenut, abych se také na faře zastavil pro knihu ku čtení a to zvláště v zimě, když byly dlouhé večery a látky k vypravování se nedostávalo. Kalendáře byly přečtěny, knihovny žádné na blízku, podíl z „Dědictví maličkých“ pročtěn asi třikráte a jiné stravy duševní nebylo k dostání.

Šel jsem s matkou z požehnání kolem fary, když se žáci vypůjčovali knihy. Poněvadž bylo právě mnoho bláta, stali ve dveřích a Ehrenberger drže svazek knih, rozdával po pořádku.

„Hleď, jdi si také pro knihu; já na tebe počkám,“ vybídla mne matka.

Váhal jsem.

„Proč se bojíš? Půjdu s tebou.“

Aby matka neslyšela, proč se mně knihy nedostane, raději jsem se odhodlal sám k faře. Matka stála stranou na silnici. Jenom několik žáků se ještě tlačilo ku předu. Posléze došla řada na mne.

Pan děkan si mne prohlédl a vzpomenuv si, že jsem poslední hodinu příliš váznul v Goliáši a Davidovi, otázal se:

„Řekl jsem ti, že si můžeš přijíti pro knihu?“

Děkan Ehrenberger mluvil hodně hlasitě, že matka každé slovo musila zaslechnouti.

Stál jsem jako vinník a nenalezal slov k odpovědi.

„Až se budeš dobře učiti, poslouchati a slušně chovati, řeknu ti, kdy si můžeš knihu vypůjčiti Teď jdi a uč se ze školních knih.“

Ani nevím, jak jsem se k matce dostal, co mně povídala, když hroznou obžalobu vyslechla, co jsem slyšel celou cestu a jaké bylo kázaní doma; jenom na to se pamatuji, že jsem ten den místo všech radovánek pročetl nejméně pětkrát článek „Davidův boj s obrem Goliášem.“

Od té doby jsem byl přidržován ku knihám a každý den večer jsem musil přečísti několik článků biblických. Tím se znalosť moje v náboženství

šířila, ob čas jsem se hlásil a když katecheta zasazoval nový obrázek, měl jsem čest držeti a podávati hřebičky.

Abych si cele zasloužil pochvalu a známou odměnu, pokud jsem mohl, přemahal jsem zlé náklonnosti a sousedé ve škamnách měli ode mne pokoj. Každou neděli jsem chodil do kostela ráno sám a odpoledne na požehnání s matkou.

Jednou opět půjčoval pan děkan knihy, když jsem se vracel s matkou z kostela. Jenom jsem střihl okem po fortně a spěchal jsem k domovu. V tom slyším za sebou hlas — své jméno.

„Jdi, pan děkan s tebou něco chce," pobídla mne matka.

„Snad jsi zase něco vyvedl."

Nebyl jsem si právě ničeho vědom. Šel jsem a za chvíli jsem si přinášel knihu. Radost moje i matčina byla k nevyslovení. Tedy přece jsem byl přijat na milost a knihou odměněn. Byla to tuším povídka: „Mikuláš Klečkovský čili posvátná lípa snoubenců nad Skuhrovem" a nebyla to poslední kniha, již jsem četl od Josefa Ehrenbergra, děkana Solnického. Tak působil Ehrenberger při půjčování knih na mravní výchovu čtenářů.

Podivná kritika německého učitelstva.

V posledním čísle minulého ročníku přinášejí vídeňské „Christlich paedagogische Blätter" článek nadepsaný „Indifferentismus", jejž tuto překládáme z části.

„V čísle 46. přináší učitelský orgán „Niederöst. Schul-Ztg." úvodní článek, v němž jakýs pán Hilber naříká na učitelstvo, že nic nečte, patrně nemá abonentův. V tomto článku třídí dopisovatel učitelstvo na dvě kategorie, nižší a vyšší. O nižší této třídě praví: „Ne všickni z nás postupovali vítězně od stupně k stupni, jak zní předpis; přemnozí se u jednoho neb druhého stupně až příliš dlouho a neradi zdrželi a teprve po dlouhé námaze podařilo se jim došplhati se k oné výši světelné, jež se nazývá „dospělostí učitelskou." Toho docílivše mají za to, že mají pro celý život pokoj.

„Aus ist mit der Plage, jetzt will ich einmal Ruhe haben, man würde ja ganz dumm vor lauter Lernen!" (Dosti toho trápení, teď chci míti pokoj, vždyť bych zblbnul ze samého učení.) Tak mluví přísahajíce knihám a každé četbě nepřátelství, načež se střemhlav vrhají do proudu požitků, který ovšem obyčejně jen ve hře v karty, návštěvě hospod, malých záletnictvích spočívá, ale co by chtěl více? S tím se takový učitel spokojí — praví tento učitelský list — a v jistých kruzích si tím dobude jakési vážnosti.

A jak krásné to vítězství platiti v kořalečních, preferančních a taročních sporech za nejvyšší neomylnou instanci, za nejvyššího soudce, jehož se často třeba dovolávati. A není to dojemné, když páni „hospodáři" při večerní společnosti se diví, proč náhodou pan X. dnes tu není, a jeden druhého se ptá s údivem. „Kde asi vězí ten X ?" Snad se mu něco nestalo? Jeť přece pokaždé první v hospodě a poslední z hospody!

Ale koho by to také netěšilo býti považovánu ode všech paní a děvčat platiti za „zpropadeného chlapa" (verflixter Kerl), jemuž není co věřiti ani na potkání!! atd..... A tak ubíhá hezky a vesele život, myslí si on. Či by se měl ještě jinak o školní věci starat? Vždyť již ty předepsané školní hodiny se mu dosti protiví . . . atd.!! — tak liberální, církvi nepřátelský učitelský list kritisuje učitelstvo svého tábora . . . Bože a Pane náš, snad to také neplatí o učitelstvu českém? Národ bez ideálův jest potřen za živa; ale nikdo jinému nedá, čeho sám nemá — Bůh nás materialistů chraň!! — u nás snad toho není.

A jak karakterizuje učitelstvo „vyšší kategorie“? Takto:

„A nyní ke druhé, vyšší třídě! Sem patří oni pyšní páni učitelové, kteří si vytkli vyšší cíl životní, ale že ho z nějakých příčin nedosáhli, stal se jim ústav učitelský posledním útočištěm (refugium peccatorum). Ač často jejich umění a vědění velice kusé jest, považují se přece za bytosti vyššího druhu a pohlížejí s jakousi útrpností na ony spoludruhy, kteří se, podobně jako oni, za to nestydí, že jsou učitely... Mohli bychom se vysmáti jejich hlouposti, kdyby nebyla spíše k politování. Tito jsou sami v sobě rozeštvaní a proto věčně nespokojeni“ .. a pak ještě praví onen Hilber: „takovým (učitelům) prý milejší román od Zoly než nějaké paedag. listy.“ Potud „Učitelské listy.“ — My pravíme Bohužel! že jest to pravda u mnohých! Jak mohou učiniti někoho šťastným, když sami jsou „zerfallen, ewig unzufrieden“; někoho osvítiti, když sami jsou nepřátely vzdělaní či jak přítel jejich praví „bildungsfeindlich.“ Dixi!

Od srdce — k srdci.

Před nějakým časem spůsobil velikou sensaci obraz Maxův zvaný „vivisekce.“ Jest tu zobrazena dívka zastupujíc genia lidskosti, stojící před sedícím a hluboce zamyšleným vědátorem, v jehož ruce nožík k pytvání jest připraven, co zatím děva před jeho zraky drží vzhůru váhy, na jichž miskách kolísá se s jedné strany ověnčený vavřínem mozek co symbol vědy, s druhé od téhož doktora za živa řezané štěně — a vedle něho srdce lidské, co symbol lidskosti.

Dle všeho zdá se, že genius ten dává lidskosti přednosť před vědou, čili u něho více váží srdce, než mozek.

Anatomie za našich dnův pokročila tak, že není oudečku ani koutečku v těle lidském, kam by nožík pytevní již nebyl vnikl. Tělo lidské již jest tak od slovutných vědátorů rozřezáno, že jeden z nich se divil, že pořád ještě nemohou na sídlo duše přijíti, ač by ji někteří rádi do nervového lupenu pod mozkem odstěhovali.

Než já nemíním obrazem Maxovým odsuzovati vivisekci, kterou páni vědátoři za příčinou vědeckou na zvířatech provádějí, nýbrž odsouditi nelidskosť školní methody našeho jinak nad míru humanního věku.

Tu se opravdu mozku dává přednosť před srdcem, rozumu před citem, vědění před ctností.

Na to již poukázal ve výborné stati své „O moderním školství“ náš osvědčený vlp. František Pohunek, zvláště v článku: „Moderní škola přecpává dětské hlavy vědomostmi a srdce dětí nechává prázdné.“

O tom velice pěkně promluvil nedávno ve své řeči na sněmu Msgr. Hora, gen. vikář.

Nač ale poukázati chci, jest ta okolnosť, že i mnozí pp. professoři (a kněži) chtíce uhájiti náboženství co předmět katexochen vědecký, příliš vědecky náboženství přednášeli — a tak sami srdce zanedbávali; že tou snahou vedeni jsme byli i my katecheti na školách obecných a měšťanských, čímž se stalo, že mnozí naši žáci, již byli ve škole v náboženství prvními, nám a církvi sv. v praktickém životě jen zármutek spůsobili.

Všecko to eminentně naučené čili jak sami říkají „vydřené“ náboženství se během času z hlavy vykouřilo a srdce jsouc studené a prázdné pro svatou věc nedá se rozehřáti.

Nastala lhostejnosť, vlažnosť náboženská. Nechať raději žáci naši, když odcházejí ze školy ne tak hlavu naplněnou mají náboženstvím, jako spíše srdce.

Nechať po příkladu Marie Panny zachovávají všecka slova naše, skládajíce je v srdci svém.

Protož vylučme ve svých hodinách náboženských všecku formu i látku vědátorskou. Zaměňme professorské vzezření, za tvář, kterou přicházíme

k dítkám, když si s nimi hráti chceme. Nevytahujme ze záňadří katalog — nehrožme jim čtyrkami ani pětkami, spíše slibujme jim, že kdo budou „hodni," smějí přistoupiti k sv. přijímání i mimo čas, kdy na školní zákon vše stereotypně se odbývá. Místo obrázků, jimiž se nyní plýtvá, pořiďme jim dobré modlitební knížky.

Co se týče látky, odstraňme vše těžké a nezáživné.

Pryč s těmi definicemi, pryč s těmi důkazy do nekonečna a experimenty, pryč s tím puntičkářstvím: za první, za druhé, za třetí, k nimž někdo tak rád přidává: a, b, c — neb dokonce, aby to ještě více vědecky vypadalo: α, β, γ, δ. — Spokojme se tím svědomím, že tomu žák rozumí; že to do jeho mozkové schránky uloženo, že se učil neb neučil, dovedl li se vymáčknout, neboli nic, — to buď vedlejší; buďtež nám i ty známky z náboženství zcela lhostejny a držme se toho, co kdysi řekl Duch sv. Samuelovi tam v Betlémě: „Ne na to, nač hledí člověk — na tvářnosť, Pán hledí na srdce!"

A aby to srdce bylo ušlechtilé jako Davidovo, na to věnujme a vynakládejme veškeru svou péči. V tom ohledu jsou ženské, zvláště sestry školní mnohem šťastnější, než mnohý katecheta, jenž odcházeje od těch broučků v I. třídě celý znaven a utrmácen zvolá: Raděj dvě páté, než jednu prvou.

Věříme rádi, protože přirozený postup jest napřed vzdělávej srdce, pak rozum — a ty chceš ten Bohem stanovený pořádek zvrátiti a bez srdce vecpati do srdce, co patří do hlavy.

Ovšem i to jest umění, aby si katecheta získal srdcí těch maličkých i velkých, aby dovedl rozhřáti ta mladá srdéčka a měkkými je učiniti jako vosk na letním slunečku, by pak v zimě obraz tam vtisknutý nedal se setříti.

K tomu umění nám ale knihy a pomůcky nic neprospějí; tu musíme jíti k Pánu a mistru našemu Ježíši Kristu; ptejmež se Jej sami v díkučinění po sv. oběti, kdy svátostně Jej hostíme v srdci svém, a On, k Němuž tak rády dítky chodily, sám nám pomůže přitáhnouti ta outlá srdečka k Svému božskému srdci.

Když jsem začal obrazem, tudíž obrazem také končím.

Od školních sester byl jsem kdysi podarován obrázkem sv. Vincence z Pauly.

Světec sedí pod stromem, nejspíše k vůli odpočinku, avšak i tu jej obklopuje hejno takových malých knoflíků, ba jedno z nich octlo se až na klíně světcově a tu položí hlavičku až na srdce, jakoby chtělo poslouchati tlukot srdce Vincencova — a je mu tam blaze. Větší jedna děvuška též na něho položena zírá do jeho usmívavého obličeje, co zatím jiný neposeda obé jeho nohy objímá a k sobě tiskne. Pět jich tak na svého dobrodince se tlačí, kdežto šestá dívenka se školní sestrou k němu pospíchá.

Toť ideál katechety, kněze — vychovatele. *V. Bosáček.*

Drobnosti.

Statistika středních škol v Rakousku. V Čechách jest 54 gymnasijních škol, z nichž jest 31 s vyučovacím jazykem českým, jež navštěvuje v tomto školním roce 10.609 (loni 10.772) a 22 německých gymnasií, jež navštěvuje celkem 5863 (loni 5966) žáků. Česká gymnasia navštěvuje a sice obecné nižší gymnasium v Benešově 115 (loni 122), státní gym. v Budějovicích 481 (492), státní realné a vyšší gym. v Chrudimi 436 (398), obecné nižší gym. v Čáslavi 163 (174), stát. gym. v Něm. Brodě 298 (306), obecné gym. ve Vysokém Mýtě 321 (318), stát. gym. v Jičíně 306 (356), stát. gym. v Ml. Boleslavi 378 (398), státní real. a vyšší gym. v Klatovech 345 (334), stát. real. a vyšší gym. v Kolíně 416 (413), stát. gym. v Hradci Králové 520 (520), státní real. gym. v Hoře Kutné 262 (251) a vyšší real. školy 41 (48), celkem 303 (299), stát. gym. v Litomyšli 298 (266), obec. real. a vyšší gym. v Nov. Bydžově 295 (303), státní gym. v Jindřichově Hradci 267 (285), obec.

gym. v Pelhřimově 285 (260), komb. státní střed. real. šk. a vyšší gym. 391 (422) a vyšší realné školy 54 (40), celkem 445 (462), v Písku státní gymnasium 291 (299), v Praze a sice: státní akademické gymnasium 572 (564), stát. gym. na Novém městě 483 (503), státní realné a vyšší gym. na Novém městě 425 (443), stát. gym. v Žitné ulici 592 (580), komb. obecná střední škola realná a vyšší gym. 431 (442) a vyšší realné školy 59 (55), celkem 490 (492), státní real. a vyšší gym. v Příbrami 427 (482), obec. real. a vyšší gym. v Roudnici 191 (219); stat. gym. v Rychnově 304 (302), obec. gym. v Slaném 249 (257), stát. real. gym. na Smíchově 225 (214), komb. státní střed. škola v Táboře 309 (338) a vyšší realné školy 14 (21), celkem 323 (359), obec. gym. v Domažlicích 240 (245) a obec. gym. v Třeboni 120 (97). — Německá gymnasia navštěvují a sice státní gym. v Hostinném 183 (184), benediktinské v Broumově 181 (176), obecné gym. v Mostě 243 (228), stát. gym. v Budějovicích 343 (350), stát. gym. v Chebu 274 (270), obec. gym. v Kadani 273 (270), obec. gym. v Chomutově 252 (251), stát. gym. v Krumlově 140 (155), stát. gym. v Lanškrouně 212 (221), stát. gym. v České Lípě 226 (231), stát gym. v Litoměřicích 308 (312), stát. gym. v Stříbře 218 (205), premonstrátské v Plzni 493 (474), obec. real. gym. v Prachaticích 174 (169), v Praze a sice stát. gym. na Malé straně 304 (302), stát. gym. na Novém městě (Příkopy) 537 (544), státní na Starém městě 299 (328), státní v Štěpánské ulici 435 (328), stát. gym. v Liberci 200 (184) a nižší realné gym. 109 (113), celkem 379 (297), stát. gym. v Žatci 187 (196), nižší real. gym. na Smíchově 113 (118) a obec. gym. v Teplici 159 (178), úhrnem 5863 (5966). Celkem navštěvuje gymnasia v Čechách 16472 (16738) žáků. Realné školy navštěvuje a sice české 2773 (2547) a německé 2572 (2505) a sice české soukromé realné školy v Budějovicích 188 (177), státní nižší v Jičíně 249 (234), státní real. šk. v Karlíně 415 (369), státní realné školy v Hradci Králové 304 (270), státní realní školy v Pardubicích 431 (410), státní nižší realné školy (2tř.) v Plzni 120 (75), státní realné školy v Písku 231 (222), státní realní školy v Praze 594 (568) a obec. real. šk. v Rakovníku 241 (222) a německé realní školy navštěvuje a sice státní real. šk. v Budějovicích 248 (246), státní nižší real. šk. v Lokti 119 (103) a obec. real. gym. vyšší 29 (22), celkem 148 (130), stát real. šk. v Karlíně 201 (210), obec. real. šk. v Č. Lípě 254 (266), obec. real. šk. v Litoměřicích 403 (391), stát. real. šk. v Plzni 343 (321), stát. real. šk. I. 395 (378) a II. 266 (260) a státní realné šk. v Trutnově 314 (302). — Na Moravě jest českých gymnasií pouze 8, jež navštěvuje 2542 (2706) žáků a německých jest 13, jež navštěvuje 2959 (3049) žáků. Realné školy české jsou na Moravě jen 3, jež navštěvuje 733 (733) a německých jest 12, jež navštěvuje 2555 (2447) žáků. — Ve Slezsku jest gymnasií 5 a sice 4 německá a jediné české gymnasium Ústřední Matice školské v Opavě a sice VII. tř., jež navštěvuje 300 (261) žáků a německá gymnasia navštěvuje 1166 (1203). Celkem navštěvuje střední školy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a sice české 33.069 (33.160) žáků a sice české střední školy 16.957 (17.019) a německé školy 16.112 (16.141). V Dolních Rakousích jest 25 gymnasií, mezi nimi ve Vídni 12, celkem s počtem žactva 7737 (7694), v Horních Rakousích jest 6 gymn. s 1711 (1692) žáky, v Tyrolsku a Vorarlbergu 10 gymn. s 2441 (2449) žáky, v Štýrsku jest 8 gymn. s 2076 (1872) žáky, v Korutansku 3 gymn. s 718 (713), v Krajině 4 (jen německá) s 1206 (1217), v Gorici, Terstu a Istrii 5 (jen německých) s 1597 (1605), v Dalmacii 4 gymn. s 762 (785), v Haliči 26 gymn. s 12.436 (12.109) a v Bukovině 4 gymn. s 1333 (1311) žáky. Realné školy jsou a sice v Dolních Rakousích 17, mezi nimi ve Vídni 12, celkem se 4651 (4509) žáky, v Horních Rakousích 3 s 642 (580), v Tyrolsku a Vorarlbergu 4 s 539 (505), ve Štýrsku 3 s 668 (642), v Korutansku a Krajině 2 s 546 (513), v Gorici, Terstu a Istrii 4 s 1121 (1108), v Dalmacii 2 se 164 (150), v Haliči 4 s 1031 (972) a v Bukovině 2 s 385 (396) žáky. Veškerých gymnasialních žáků jest 55.160 a reálných 19.673, celkem tudíž všech studujících na středních školách v Ra-

kousku 74.833 (73.949). Celkem vydržuje stát 122 gymnasia a sice 61 německých, 28 českých, 22 polských, 3 vlaská, 1 rusínské, 3 srbsko-chorvatská a 4 utrakvistická, země 9 a sice vesměs německé, města 20 a sice 9 německých, 10 českých a 1 vlaské, biskupové 3 německá, řehole 11 německých, fondy 1 německé a soukromníci 2 německá a 2 česká gymnasia. Realné školy vydržuje a sice stát 53, z nichž jest 32 německých, 13 českých, 3 polských, 2 rusínské a 1 srbská, země 16 a sice 14 německých a 2 české, města 9, a sice 8 německých, 1 českou a 1 vlaskou, fondy 1 německou a soukromníci 4 německé a 1 českou školu. Všech gymnasií v Rakousku jest 172 a reálných škol 84.

* * *

Z Německa. (Nedostatky škol vesnických.) Znamenité pokroky na poli osvěty národní v říši německé najednou vnucují nám domněnku, jako by tamější školství obecné bylo vrcholem vší dokonalosti. Představujeme si na příklad, že školy vesnické nejsou-li paláci, jsou dojista aspoň úhlednými, čistými domky. Avšak z jednoho z posledních šešitů „Paedagogia“ dovídáme se, že jsou v Německu školy stěsnané mezi budovami, s nečistým, neaesthetickým a nehygienickým nádvořím, s lavicemi tvaru předpotopního, s obyčejnými plátěnými utěráky na místě záslon, s poškrábanými stěnami, s podlahou cely týden nemetenou, znečištěnou blátem z obuvi a zbytky všelikých jídel, jež děti do školy si přinesly. Školní světnice pokládána jest mezi vesnickým lidem německým za smetiště, za shromáždiště odpadků a nečistoty — tak aspoň bylo by lze souditi z fakta, jež spolupracovník „Paedagogia“ sděluje: za víceleté jeho praxe nejednou bylo mu kárati děti pro znečišťování podlahy nebo stěn školní světnice, čímž vzbudil mezi matkami svých svěřenců velikou nevoli; byv u věci té několikráte interpelován, otázal se, zda dovolily by něco podobného ve své domácnosti, k čemuž jedna z nich odvětila, že něco jiného jest světnice obytní a opět něco jiného světnice školní. Dle mínění spisovatelova věnuje se v Německu příliš mnoho péče, aby vyzdobily se a ve příčině zdravotnické co nejdokonaleji opatřily školy vyšší, jež navštěvuje mládež tříd zámožnějších, kdežto školy nižší odbývány jsou vskutku macešsky. Poněvadž lid nejvíce hřeší proti hygieně a aesthetice, dlužno proti zlým vlivům domácnosti působiti zejména ve škole obecné. Spisovatel nežádá přepychu, ale ovšem jistého pohodlí, především však čistoty a pořádku jak se stanoviska hygienickéko, tak i se stanoviska aesthetického.

* * *

Z Ruska. Pohyblivá škola železniční zařízena jest v Rusku v krajinách zakaspických. Jest to velmi veliký vagon upravený jako školní světnice. Vagon ten převáží se do rozličných stanic dráhy zakaspické, v nichž není školy, aby děti příslušného místa aspoň něčemu se naučily od učitele, jenž pro tuto pohyblivou školu jest ustanoven. Zařízení toto připomíná instituci kočovných učitelů, jež v užívání jest v některých krajinách hornatých a řídce obydlených.

* * *

Advokát?! V zdejším okolí potuluje se chlapec asi 11letý, docela zpustlý. Sama jsem se ho ujala, sprostila nečistoty, ošatila, o domov se mu postarala. Nemohouc mu pro své povinnosti věnovati dostatečnou pozornosť, musila jsem ho opět zanechati. Bojím se, že úplně zahyne. Jeho rodiče okradli někde u Jihlavy kostel a jsou, otec na 12 a matka na 8 let zavřeni. Chlapec odkázán na sebe, potuluje se žebrotou, chodě od místa k místu. V obci prý nevydrží. Když jsem se ho ptala proč stále utíká, řekl mi, že prý mu nedávali jíst. Domnívám se, že by přece ještě něco z něho bylo, když by měl nad sebou pořádný dozor a zaopatření. Chlapec není tupý, dobře by se učil. Myslila jsem, že ho dám na učení, až školu vychodí. Ptala jsem se ho: „Čím pak bys se chtěl učit?“ „„Advokátem,““ byla jeho odpověď. — Co z něho skutečně bude, to ví Bůh! Č. U.

Analfabeti ve vojště rakouském. Dle výkazů statistických umělo v r. 1872 z 53.696 rekrutů cislajtánských čísti a psáti 29 005. V r. 1888 z 58.252 rekrutů umělo čísti a psáti 43.772.

* *

Zlatá slova v příčině výchovy dítek. 1. Matko, vychovávej své dítky sama, nezůstavuj tento veledůležitý úkol služkám, chceš-li se na svých dítkách dočekati radostí. 2. Neočekávej, že škola odchová tvé dítky, škola má jen stavěti na základě, který ty položíš a běda, nebude-li ten základ dobrý. Třikráte běda, budeš-li sama to dobré símě, které škola položí, svou pošetilostí kaziti. 3. Dbej toho, aby tvé dítky byly stále zaměstnány; ať si hrají, ať pracují, ať chodí, ať čtou, nikdy však ať nezahálejí. Dítě zahálčivé jest mrzuté, nezpůsobné a má své vrtochy; dítě však pracovité jest laskavé, dobré a šťastné. Tomu učí dlouholetá zkušenosť. 4. Ať se tvé dítky dosti vydovádějí; nežádej toho, aby ve svém zaměstnání byly tiché a aby bez hluku snad si hrály. Má-li dítko na těle i na duši prospívati, musí své údy, dle libosti vztahovati, svůj hlas řečí, zpěvem, smíchem a mnohdy křikem cvičiti, při čemž mimochodem řečeno i útlé plíce dítka se sílí; i obrazotvornosť jeho musí míti dosti příležitosti, aby věci tohoto světa netoliko vidělo, ale i hmatalo. Rozumí se samo sebou, že vše musí se díti v pravý čas a na svém místě, proto 5. nech dítky v jejich síni, kdykoli tě někdo navštíví; nepřipouštěj, aby dítky při tvých návštěvách byly přítomny. Jak moudře činí šlechtické rodiny; neboť při návštěvě i mimoděk dítko něco spatří anebo uslyší, co by viděti aneb slyšeti nemělo. Je li nutno, aby se dítky hostům ukázaly, děj se to vždy jen na krátkou dobu, a dobrá matko, nikdy netrp, aby snad tvoji hosté větší pozornosť jim věnovali, nežli jim přísluší. 6. Dbej toho, aby tvé dítky byly upřímny, aby si vedly vždy přirozeně, jakými jsou; kárej a netrp nikdy žádné přetvářky. Takli dítky své vychovávati budeš, mnoho radostí na nich se doděláš. (*Č. U.*)

* * *

K ochraně zraku ve škole. Dr. Durr z Hanoveru doporučuje pro školy zvláštní podstavce, jejichž účel má býti ten, aby zabraňovaly žactvu, by při pracech školních nenachylovalo hlavy zbytečně k papíru. Zmíněný podstavec má podobu čtvercovou; zhotoven jest z drátu a část vodorovná bývá pokryta gutaperčou; připevňuje se ke stolu v takové výšce, jakéž vyžaduje vzrůst žáka (20—30 cm.), by zbytečně hlavu nenachyloval. Děti v kratce podstavci přivykají a nepociťují při pracech svých nižádné závady.

* * *

Výstava mikroskopů. V r. 1890 jakožto v roce 300letého jubilea vynalezení drobnohledu hodlá „Cercle floral“ v Antverpách uspořádati výstavu mikroskopů. Výstava tato bude míti dvě oddělení, v jednom znázorněna bude na obrazích historie mikroskopů, druhé bude obsahovati mikroskopy, přístroje pomocné a mikrofotografii.

Obsah „Vychovatele“:

Z milosti boží či z milosti lidu? Píše Frant. Pohunek. (Pokračování.) — Stany Hospodinovy. — Přesazování dítek ve škole. (Načrtl V. M.) — Prvá kniha. (Vzpomínka na Josefa Ehrenbergra. Napsal A. D.) — Podivná kritika německého učitelstva. — Od srdce — k srdci. (V. Bosáček.) — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. února 1890. Číslo 3.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Litterae Apostolicae de collegio clericorum Bohemorum in Urbe condendo.

LEO PP. XIII. Ad perpetuam rei memoriam.

Vicariam potestatem Eius in terris gerentes, qui via veritas et vita est, via scilicet, ut S. Leo Magnus inquit, conversationis sanctae, veritas doctrinae divinae, et vita beatitudinis sempiternae, nihil unquam praetermittendum censuimus, quod ad fidei integritatem et morum sanctitatem tuendam, firmiusque in dies nectenda vincula quae varias christiani nominis gentes cum Apostolica Sede coniungunt, pertineret.

Ad hos porro fructus assequendos quisque videt quam necessaria sit opera, industria, virtusque eorum, qui in Dei exercituum militiam nomen dederunt, et divinis ministeriis addicti, Deo et Ecclesiae se ipsos perpetuo consecrarunt. — Hanc ob causam Decessorum Nostrorum vestigia secuti, ac memores eorum quae de sacerdotalis muneris natura et officiis a sanctis Patribus mandata litteris et Pontificum maximorum legibus praescripta sunt, omni ope contendimus, ut iuvenum clericorum mentis et animi disciplinae diligenter consuleremus, ac potissimum in votis habuimus, ut delecti iuvenes clerici ex exteris quibusque nationibus suam in hac alma Urbe Domum altricem haberent, ubi penes hanc Cathedram veritatis sanam doctrinam, dignumque sacrorum ministris animi cultum, accurata institutione perciperent. Hoc Nos animo et voluntate affecti, bonumque spectantes Dioecesium Regni Bohemi, ubi latus patet sacri ministerii fructibus campus, ab exordio Pontificatus Nostri cum Friderico e Principibus Schwarzenberg S. R. E. Cardinali Archiepiscopo Pragensi illustris memoriae egimus, ut in hac urbe delectis Regni Bohemi clericis instituendis, propria constitueretur sedes, atque anno MDCCCLXXXIV, V. F. Francisco e Comitibus de Schoenborn Episcopo Budvicensi, nunc S. R. E. Cardinali Archiepiscopo Pragensi, operam, navante, et Imperiali ac Regia Maiestate Francisci Josephi Austriae Imperatoris Hungariae Regis Apostolici, et Bohemiae Regis, pro sedula cura qua suorum populorum verae prosperitati studet votis Nostris annuente, alumni Bohemi ad duodecim in contubernium in urbe, privata in domo primum, convictumque coaluerunt, quorum numerus iusti deinde ac legitimi Collegii foret rudimentum.

Sed ad hanc rem illud maxime interesse visum est, ut stabilis alumnis pararetur domus, quae Collegii pleno iure propria esset, et in alumnorum

usum apte comparata. Quamobrem aedibus, quae ad S. Franciscae Romanae Vico Sixtino in urbe positae sunt, auctoritate Nostra coemptis, propria Bohemis alumnis sedes constituta est, in cuius emptionem ex aerario Nostro octoginta argenteorum italicorum millia contulimus.

Cum porro Collegii initia prospere admodum cesserint, et non modo proximis annis alumnorum numerus auctus fuerit, sed etiam egregia initialium voluntas eorumque in doctrina et virtute progressus, spem firmam iniecerint, ampla ex eorum institutione commoda dioecesibus Bohemiae esse obventura, preces ad Nos delatae sunt, ut coetui de quo loquimur clericorum Bohemorum in urbe constituto, legitimi Collegii ius auctoritate Nostra tribuere vellemus.

Nos itaque supremum fastigium operi imponere cuius suscipiendi auctores fuimus, opportunum rati, precibusque ad Nos allatis libenter annuentes, hisce litteris ad maiorem Dei gloriam, ad incrementum catholicae Religionis, ad decus utilitatemque incliti Bohemiae Regni, Collegium Clericorum Bohemorum in Urbe, quod ad S. Franciscae Romanae Vico Sixtino sedem habet, canonica institutione, sub Nostra et Successorum Nostrorum auctoritate fundamus, constituimus, eodemque iure esse volumus, quo Pontificia clericorum Collegia in urbe sunt, ad eas leges quae infra dicuntur.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Pragensi et Episcopis omnibus Regni Bohemiae curae erit, clericos ex utroque idiomate Bohemo et Germanico quod in patria viget, in quibus voluntas inserviendi Deo in sacris ministeriis, ingenii acies, discendi ardor, bona corporis valetudo sit, gymnasiali studiorum cursu emenso, deligere in Collegium cooptandos, quorum numerus in singulis dioecesibus pro portione ita inter ipsas definiendus erit, ut ex omnibus in praesens non maior, quam triginta alumnorum numerus conficiatur.

Alumni in collegium cooptati Philosophicis et Theologicis disciplinis operam dabunt, nec non aliis ecclesiasticis institutionibus fruentur, quae in Pontificiis scholis in urbe tradi consueverunt.

Cum ad divina ministeria Dei munere se vocatos, et eruditionis iter in urbe Catholici Orbis principe sibi apertum intelligant, nihil eis potius esse debebit, quam omni ope niti, ut gratis animis, solidique profectus fructibus divino beneficio respondeant. Quare ab ipso institutionis initio, ad pietatis et doctrinae laudem, ad observandas fideliter et obedienter disciplinae leges, ad omne genus officii quos iuvenes decet in sortem Domini vocatos, animum diligenter adiicient.

Opera praeterea ipsis danda est, ut mutuam inter se caritatem concordiamque retineant, quam nulla offensio perturbet; studioseque animum intendant iis addiscendis quae ad divina officia, ad Chori disciplinam, ad ministerium sacrorum pertinent, nec non cum vacua a studiorum curis tempora inciderint, scribendis habendisque in utraque lingua germanica et bohema sacris privatim concionibus, quo ad sacrum verbi ministerium in patria obeundum, umbratili exercitatione mature informentur.

Cum porro alumni, doctrinae et pietatis studio probati, aetatisque maturitatem adepti, moderatorum iudicio digni habeantur qui sacris ordinibus initientur, statuimus ut iidem in urbe, dimissorialibus litteris suorum Episcoporum relatis, ad sacros ordines provehantur, eosque a legibus solvimus, quibus iure Canonum cautum est ut denunciationes habeantur, stata temporis intervalla inter ordines serventur, itemque ne ordines extra tempora a iure constituta suscipiantur.

In alumnorum disciplina leges quae in Collegio Urbaniano fidei propagandae vigent, adhibitis praescriptionibus iis, quas sibi proprias Collegii conditio postulat, accurate serventur.

Ius et potestas in Collegium penes Archiepiscopum Pragensem caetorosque Sacrorum Bohemiae antistites, eaque una simul omnium erit.

Moderator Collegio regendo, seu Rector is erit, qui a Pontifice maximo eo nomine et potestate praeficiatur. Ipsi autem constituendo ius erit Archiepiscopo Pragensi, communicatis cum Bohemiae Episcopis consiliis, virum aut viros quos hoc munere dignos censeat, Pontifici maximo designare.

Collegii Moderator singulis annis de disciplinae rationibus, de moribus alumnorum, de rei familiaris conditione accuratam descriptionem duplici exemplo conficiet, quorum alterum sacro Consilio studiis regundis praeposito, alterum Archiepiscopo Pragensi exhibeat, qui eamdem descriptionem caeteris Bohemiae Episcopis tradendam curabit.

Adiutorem autem vicario munere, seu Pro-Rectorem, Moderator habebit, ex praestantioribus Collegii alumnis, Episcopo annuente cuius in ditione sit alumnus, deligendum: isque caeteris anteferendus erit, qui virtutis et prudentiae laude, ad collegii usus magis opportunus videatur.

Ad Magistrum pietatis in Collegio constituendum, Collegii Moderator de viro quem huic magisterio opportunum censuerit ad Cardinalem vice Sacra Antistitem Urbis referet, isque rite delectus erit, cuius eligendi idem Antistes auctor fiat. Pietatis autem Magister apud alumnos eosque, qui in Collegii ministerio et domicilio sunt, Parochi muneribus fungetur.

Quo autem necessariis sumptibus in alumnorum victum, cultumque quo vita indiget, copiae et facultates suppetant, praeter eam pecuniam quae ex aerario Austriaci Imperii in Religionis impensas constituto, in singulos alumnos suppeditatur, Nos praeterea auctoritate Nostra addicimus Bohemorum Collegio et in perpetuum attribuimus reditus omnes et iura, quae domus sunt a Carolo IV. Bohemiae Rege et Romanorum Imperatore in hospitium Bohemorum in Urbe, vico Caesarinorum olim conditae, ad quod genus pertinet, tum annua pecunia Barberiniana scutatorum nummum sexaginta eidem hospitio legata, tum summa scutatorum nummum ducentorum a Pontificio Nostro datariatu annuis pensionibus persolvenda.

Cum porro rationibus rei familiaris Collegii, amplioribus subsidiis consuli oportere intelligamus, in hanc rem omnes quas possumus curas ultro conferemus, nihil dubitantes de communi Bohemiae Antistitum in rem eamdem studio, qui probe norunt quantam utilitatum segetem haec clericalis ordinis palaestra in urbe constituta, ipsis in agro dominico excolendo allatura si

Certa autem et explorata spe dicimur, adnitentibus Episcoporum curis, piam liberalitatem copiosiorum e Bohemia civium huic salutari operi non defuturam, ad quod liberalitatis genus optimum quemque, Dei gloriae studium, Religionis amor, et Patriae caritas satis hortantur.

Haec volumus, statuimus atque edicimus, decernentes ut hae litterae Nostrae firmae rataeque, uti sunt, ita in posterum permaneant: irritum autem et inane futurum decernimus, si quid super his a quoquam contigerit attentari: contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Romae apud S. Petrum sub anulo Piscatoris die 1. Januarii MDCCCLXXXX, Pontificatus Nostri anno duodecimo.

M. Card. Ledóchovski.

Z milosti boží či z milosti lidu?

Píše František Pohunek.

(Pokračování.)

Proti principu katolickému, dle něhož každá legitimní moc, každá autorita v poslední své příčině pochází od Boha, postaven byl v době novější princip jiný, princip, který odvozuje veškeru moc vládní z vůle lidu, v lidu hledá pramen veškerého práva a veškeré zákonité moci, Boha však a jeho svatého zákona buď naprosto nedbá aneb jej i přímo vylučuje, což v praxi ovšem vybíhá na jedno.

Falešný tento princip vzal svůj počátek na půdě náboženské a jest jasným toho dokladem, že skoro každý blud náboženský zasahuje více nebo méně i do poměrů státních a společenských, ba nejednou je na rub obrací, a že tudíž v „temném“ středověku panovníci světští jednávali zcela důsledně ve svém vlastním prospěchu, když tvrdošijné hlasatele bludných nauk náboženských trestávali hrdelně jakožto rušitele společenských řádů a obecného pokoje.

Princip tento, jenž ve svém počátku nebyl ničím jiným než zavrhováním aneb alespoň neuznáváním autority církve učící, objevuje se již v tak nazvaném „hnutí husitském,“ ač tu ještě není, pokud nám známo, jasně a určitě formulován. Co se však nestalo ve věku patnáctém, vykonal věk šestnáctý. Velká náboženská revoluce věku tohoto, jíž se až dosud eufemisticky říká „reformace“, zahájila boj nejenom proti tomu neb onomu článku víry, nýbrž i proti veškeré autoritě církve katolické, prohlašujíc ji za samozvanou a neoprávněnou. Jelikož však původci a strůjci této velké revoluce i jejich stoupenci, nemělo-li se dílo jejich zvrhnouti v úplnou anarchii, na místě zavržené autority církve katolické musili míti aspoň něco, pomáhali si, jak si jen vůbec pomáhati mohli. Tvrdili totiž, že prý autorita církevní nepochází přímo a bezprostředně od Krista, není bezprostředně původu božího, moc papežova a moc biskupů že se nezakládá na právu božím, nýbrž všecka moc a všecka práva církve že spočívají v obci křesťanské, ta že jest jedinou Kristovou zástupkyní a plnomocnicí, kteráž moci a práv sobě svěřených nikdy nemůže ani pozbýti ani se jich vzdáti, kazatelé pak čili „služebníci slova božího“ (Diener des Wortes) že jsou toliko splnomocněnci čili poslanci křesťanské obce, kteříž z její vůle a v jejím jménu hlásají „čisté evangelium.“

Smějí tudíž kázati a vykonávati jedině to, co obec uznává za pravdu a k čemu jim dala plnomocenství; jakmile by počali něčemu učiti, co není věrou celé obce, aneb jakmile by chtěli něco nařiditi, k čemu nemají od obce zvláštního plnomocenství, překračují meze svého práva a pozbývají svého úřadu, proto že jsou toliko služebníky obce. Zde máme dokonalý princip tak nazvané svrchovanosti lidu na poli náboženském, jenž stojí v odporu s pravdou katolickou o autoritě církve.

Jakmile byl jednou princip tento stanoven na poli náboženském, bylo lze s jistotou očekávati, že bude přenesen dříve či později i taky na pole politické, což se též záhy skutečně stalo. Již Luther prohlásil, že knížata světská, jakožto zástupci a plnomocníci obcí křesťanských svrchovanou mají moc v oboru politickém i náboženském (caesaropapismus), Hobbes pak vymítil z principu tohoto všechen podklad náboženský a dospěl na jeho základě k nejtužšímu absolutismu, ačkoli rovněž učil, že jest panovník toliko zástupcem svrchovaného lidu, jehož jménem vládne (z milosti lidu) [1]), Rousseau konečně falešný tento princip úplně vyvinul a, jak mohl, odůvodnil ve svém „Contract social“ (Smlouva společenská), odtud jej převzali filosofové němečtí a nyní jest u všech, kdož povrhli pravdou katolickou, a též u mnohých, kdož chtějí ještě slouti katolíky, za neomylnou považován pravdu. Všimněme si ho tudíž trochu pozorněji.

Dle principu tohoto nepochází autorita vládní ani ve své poslední příčině od Boha, kterýž poroučí a zapovídá, nýbrž vyplývá pouze a jedině ze společnosti. Spojením se lidí jednotlivých v jednotnou společnosť (již přívrženci této theorie bez důkazů a rozpaků ihned zovou státem, nedbajíce toho, že pojem společnosť mnohem jest širší a obsažnější nežli pojem stát, kterýž byť i sebe větším byl, pouhou jest částkou lidské společnosti), vzniká prý jednotná vůle obecná (volonté générale), obecná vůle lidu; v této obecné vůli lidu, který ve svém spojení v jednotnou společnosť, jednu tvoří osobu, osobu mravní, spojeny prý jsou všecky vůle lidí jednotlivých a proto prý vyniká

---

[1]) „Populos in omni civitate regnat; nam et in monarchiis populus imperat; vult enim populus per voluntatem unius hominis“ (Decive c. 7, 5; c. 12, 8.)

tato vůle obecná nad vůli jednotlivcův, kteříž se jí mají ve všem podrobiti. Tato vůle obecná neopírá se o žádnou autoritu a vůli vyšší, transcendentní, nýbrž jest toliko součtem a výslednicí vůlí jednotlivých, jimž vládne a poroučí ne mocí práva, nýbrž toliko na základě zákona přirozeného, dle něhož jednotlivec méně jest než společnosť, část méně než celek, vůle jednotlivá méně nežli vůle všeobecná, kteréž se proto a jedině proto musí podrobiti, jelikož jí nemůže nikterak odolati, nikterak ji přemoci. Z toho plyne dále, že všeobecná vůle lidu, aby zjednala rozkazům svým platnosť, aneb si po případě vynutila poslušnosť, musí se opírati o moc hmotnou. Bez této moci hmotné byla by vůle obecná proti vůlím jednotlivým úplně bezmocnou. Tato hmotná moc povstává podobně jako vůle všeobecná spojením se lidí jednotlivých v jednotnou společnosť a není tudíž ve své podstatě praničím jiným nežli součtem, nežli výslednicí síly a moci všech jednotlivcův, z nichž se skládá společnosť; ale právě proto, že jsou v této moci společné obsaženy síly všech jednotlivcův celé společnosti, jest mocnější a silnější nežli každá síla a moc jednotlivá a může zlomiti neb úplně potříti každý jejich odpor. O tuto moc hmotnou, v níž jsou soustředěny a jíž jsou podřízeny síly jednotlivcův, opírá se „vůle všeobecná“ a zjednává si poslušnosť. Bez této hmotné moci obecné nemohla by vládnouti, proto že nemá žádného podkladu právního, neopírá se o žádnou vyšší autoritu, nezavazuje tudíž jednotlivce k poslušnosti v jejich svědomí, nýbrž vládne a poroučí jedině právem moci. [2])

Je-li však ve státě mocí vládnoucí, mocí auktoritativní jedině všeobecná vůle lidu, jde z toho nutně, že lid jest podmětem či majitelem veškeré vládní moci a tudíž suverénem či pánem svrchovaným, obecná pak jeho vůle že jest jedině platným zákonem. Tuto svou svrchovanosť vykonává lid podstatně tím, že on jedině jakožto celek vůlí obecnou rozhoduje o tom, co má býti zákonem pro všecky závazným. Zákonodárná tato moc náleží podstatně k jeho výsadám jakožto suveréna, k výsadám, jichž se nikterak nemůže a nesmí vzdáti, nechce-li se vzdáti přisuzované mu suverenity či svrchovanosti.

Moc svou zákonodárnou vykonává lid buď tak, že se shromáždí na určitém místě a hlasem svým rozhodne, co má býti zákonem, anebo tak, že si volí zástupce, kteří pak jménem jeho moc zákonodárnou vykonávají v tak zvaných parlamentech čili ve sborech zákonodárných, kdež ovšem o tom, co má býti zákonem, rozhoduje pouze většina hlasů, tedy pouhý počet, často nahodilý. Většina hlasů činí zákon zákonem, na jiné činitele, nechť si jsou jakékoli, není se třeba dle této theorie zástupcům lidu shromážděným v parlamentech pranic ohlížeti, vůle jejich jest tu výrazem obecné vůle lidu a proto jako tato neobmezena, na nikom nezávisla. Dle tohoto systemu může se parlament, jenž jest zástupcem a plnomocníkem obecné vůle lidu, o niž se opírá, usnésti na čemkoli, všechno jest zákonem, poněvadž proň není žádné vyšší normy od něho nezávislé, jíž by se měl podrobiti. Zákonu, o němž v parlamentě rozhodla většina hlasů, musí se podrobiti každý jednotlivec a kdo mu odporuje, proti tomu se užije moci, by odpor jeho zlomen byl. Nikdo prý též nemá žádného práva a žádné příčiny, aby se proti některému zákonu vzpíral neb ohražoval, proto že každý zákon přijatý parlamentem většinou hlasů jest spravedlivý, jelikož jest výrazem vůle lidu svrchovaného čili po případě parlamentu, jenž jest plnomocným zástupcem lidu a lid sám k sobě nemůže prý býti nespravedlivým. Tím jest vymítěn z neoprávněné této theorie

---

[2]) Auktoritativní moc v státní společnosti není dle této falešné theorie praničím jiným nežli „der allgemeine Volkswille, in so fern er von Natur aus eine superiore Stellung gegenüber den Einzelnwillen einnimmt, und in Kraft der gesellschaftlichen Gesammtmacht, die ihm zur Seite steht, im Stande ist, sich von Seite der Einzelnen Gehorsam zu verschaffen. Somit ist hier sowohl für die auctoritative Gewalt selbst, als auch für den Gehorsam, der ihr entgegengebracht wird, die Macht allein entscheidend Das Recht ist verschwunden, die Macht an dessen Stelle getreten.“ (Dr. Alb. Stöckl, Lehr. der Philosophie, 6. Aufl. III. 383.)

nejen pojem práva na straně „všeobecné vůle lidu," kteráž jest svrchovaným zákonodárcem, nýbrž i veškerý pojem povinnosti na straně jednotlivcův, tak že tu jedině rozhodují: jednak moc hmotná, kteráž bezohledně ničí a potlačuje, cokoliv jí není po vůli, jednak pouhá bázeň před touto mocí; po nějakém mravním momentu není tu však nikdež ani stopy.

Zákony, na nichž se usnesl parlament, musí se též prováděti a na případy jednotlivé aplikovati; toho však činiti nemůže ani všechen lid sám, jenž jest jediným skutečným suverénem, ani parlament, poslednější proto ne, že, jak se říkává, vždycky „nezasedá", není vždy pohromadě. Jest tedy třeba nějaké vlády s vladařem nebo presidentem v čele, jejichž úkolem jest, zákony, na nichž se usnesl parlament, řádně prováděti a proti všechněm, kdož by jich nechtěli býti poslušni, užívati moci a mocí tou je nutiti, aby se zákonům podrobili. Jiné moci však nemají žádné, než toliko exekutivní. Jsouť pouhými úředníky lidu, jehož vůli projevenou v zákonech mají prováděti, a mohou též „svrchovaným" lidem každé chvíle býti úřadů svých zbaveni. Namítne-li se, to že by vlastně byla revoluce, odpovídají zastanci této falešné theorie, že revoluce jakožto vzpoury a odboje proti moci vyšší, kteráž se opírá o právo od lidu nezávislé, vůbec neznají, nebo lid prý koná pouze právo své, když trůnu zbaví svého vladaře a s ním zároveň svrhne vládu celou, proto že on jest vlastním suverenem, nikoli však vladař. Tento prý vládne pouze a jedině „z milosti lidu," kterýž jej, jak Rousseau vykládá, v úřad jeho dosazuje všeobecným hlasováním („Suffrage universel"), pozbývá však ihned svého úřadu, jak mile prý by si osvojiti chtěl nějaké právo, jehož mu lid nedal, anebo jakmile by chtěl být něčím více nežli pouhým nejvyšším úředníkem lidu „z milosti lidu" v úřad dosazeným a na jeho milosti zcela závislým.

Tenť jest v krátkosti obsah toho, co se obyčejně vyrozumívá „svrchovaností lidu" anebo též hesly, že prý „mocnosti" nejsou od Boha, vladařové a řádné vrchnosti že nevykonávají moc, kteráž pochází v poslední své příčině od Boha věčného a spravedlivého, že prý tudíž nevládnou „z milosti boží," nýbrž pouze a jedině z milosti lidu."

Na pohled jest tato theorie velice pěknou, svůdnou a lákavou, proto že lichotí ješitnosti lidu a všecko umí lidské obraznosti velice pěkně vymalovati. V skutečnosti však bývá zcela jinak. Jakmile se totiž tato theorie počne kde důsledně uváděti v praxi, zvrhuje se z pravidla pod rouškou volnosti a lidovlády v nejkrutější tyrannii a hrůzovládu a dokazuje vždy opětně znova, že pravdu měli mudrcové řečtí Aristoteles (Polit. 5. 4. 4) a Plato (Rep. 8. 562 a — 569 c), když pověděli, že právě vláda demokratická nejvíce se kloní k tyrannii a ji provozuje způsobem co možná nejodpornějším. Kdyby se však falešná tato theorie nezvrhla v pravý opak toho, co tak ráda slibuje, a kdyby se provedla zcela důsledně, musila by nutně vésti k anarchii a Proudhon jedná zcela logicky, když vycházeje od principu Rousseauova, že pánem svrchovaným, na nikom nezávislým jest toliko lid, hájí a zastává — anarchii!

Princip, kterýmž se prohlašuje lid za nezávislého, svrchovaného pána, princip, dle něhož všecka vládní autorita pochází toliko z obecné vůle lidu (volonté générale), princip, kterýž nedbá mravního řádu stanoveného Bohem nejvýš svatým a spravedlivým, nýbrž prohlašuje, že všecko jest zákonem, nechť jest to cokoli, nechť to souhlasí s vyšším řádem mravním nebo nikoli, jen když jest to výrazem obecné vůle lidu, princip takový jest ve své podstatě atheistický čili bezbožecký, a připouští-li jakés náboženství, může to býti jedině pantheismus čili všebožství, což jest v podstatě jedno a totéž, nebo kde jest bohem všecko, tam není bohem vlastně nic. Kde však se Bůh z vlády vylučuje, tam nemá auktorita žádné vyšší sankce a chce-li si zjednati poslušnosť, nemůže se o nic opírati než jen o moc hmotnou, proto že tu poddaní nemají žádné mravní povinnosti vrchnosti býti poslušni a poslouchají-li, děje se to toliko z bázně před tresty a ne „pro svědomí." Zároveň však jest autorita těch, kdož zastupují obecnou vůli lidu, neobmezenou, proto

že neuznává žádné vyšší moci a žádného vyššího zákona mravního, jenž by jí byl normou a nezvratným pravidlem ve všech úkonech zákonodárných, a může tudíž zcela bezohledně za zákon prohlásiti, co jí vůbec libo, jen když má dosti moci hmotné, aby svému zákonu zjednala též poslušnosť a všeliký odpor hned v zárodku zlomila. To musí nutně vésti buď k nejtužšímu, bezohlednému absolutismu, anebo k revoluci a anarchii, jak v této příčině správně napsal Proudhon, řka: „Téhož dne, kdy sepsali naši otcové prohlášení práv lidských, byla popřena svrchovaná vláda nebes nad zemí (byla zavržena autorita božská) a z toho se mohly pouze vyvinouti: buď anarchie nebo caesarismus“ — buď úplné bezvládí nebo despotismus. (Pokrač.)

Výnos c. k. okresní školní rady v Praze v příčině návštěvy chrámu Páně.

Aby konečně upravena byla náboženská cvičení římsko-katolického žactva na obecných a měšťanských školách, obrátila se c. k. okresní školní rada ve smyslu § 5. říšs. zák. škol. ze dne 14. května 1869 k vysoce důstojné kníž. arcib. konsistoři Pražské, by tato přihlížejíc k zvláštním poměrům kr. hl. města Prahy, vydala zvláštní bohoslužebný řád pro obecné a měšťanské školy Pražské.

Vys. důstojná kníž. arcib. konsistoř vyhověla této žádosti c. k. okresní školní rady a oznámila notou ze dne 1. srpna 1888 zvláštní bohoslužebný řád pro obecné a měšťanské školy Pražské.

C. k. okresní rada po rozumu § 5. říš. zák. škol. bohoslužebný řád ten zkoumala a když neshledala v něm ničehož, co by se protivilo všeobecnému školnímu a vyučovacímu řádu, neváhá ho správám (ředitelstvím) obecných a měšťanských škol prohlásiti.

Majíť dle toho řádu od té doby pro žáky římsko-katolického vyznání pražských škol obecných a měšťanských za řádně předepsané pokládány býti náboženské výkony tyto:

1. Společná hlasitá modlitba, po případě nábožný zpěv na počátku a na konci vyučování.

O formulářích modliteb a o písních, jichž se při tom užívati má, usnášej se místní konference učitelské ve srozumění s katechetou, avšak tak, aby formuláře a zpěvy ty doslovně brány byly buď ze řádně zavedeného katechismu nebo knih, pokud se týče zpěvníku, majících approbaci biskupskou. (Výn. min. ze dne 8. října 1872 č. 8759). Je-li mimo toto modlení řádné na které škole jiné ještě mimořádné modlení zavedeno, jako na př.: v pátek ve 3 hodiny a pod., zůstaniž při chvalitebném tom obyčeji.

2. Společné obcování mši svaté každou neděli a každý zasvěcený svátek celého roku školního.

Dispensovati od tohoto společného obcování celé třídy, ba celé školy v jednotlivé neděle neb zasvěcené svátky, aneb po celou některou dobu roční jako na př. po celou dobu zimní, se nedopouští.

Jen jednotlivým žákům může z důvodů žádaných uděliti správa školy, dorozuměvši se s katechetou, dispens. Škola pak jest povinna, žáky takové každoročně a častěji upozorniti na církevní zákon, jenž velí, obcovati službám Božím v neděli a ve svátek. (Výn. min. ze dne 16. května 1880 č. 6200). Úkon mše svaté provázejtež žáci, pokud jen možno, posvátným zpěvem církevním a učitelstvu se klade na srdce, aby pilně k pěstování zpěvu církevního přihlíželo. (Výn. min. ze dne 12. května 1877 č. 16885 a osnovy, předepsané vynesením c. k. zemské školní rady ze dne 18. července 1885 čís. 21032.)

Přede mší sv. anebo po ní vyslyš žactvo škol měšťanských v neděli a zasvěcený svátek též exhortu, kterou katecheta buď v kostele neb ve škole pro ně konej.

3. Společné obcování mši svaté i ve dny všední na těch školách Pražských a tou měrou, na kterých a jakou měrou bylo dosud v obyčeji.

Na školách jiných, na kterých obyčeje toho pokud není, a které jsou poblíže některého chrámu, v němž by snadno bez porušení řádu školního žactvo i ve všední dny mši svaté obcovati mohlo, dbej se o to, aby chvalitebný ten obyčej poznenáhla se zavedl, zejmena tam, kde jest zvláštní katecheta.

Že o slavnostech dynastických i když připadají na všední den, účastní se veškerá mládež katolická, služeb Božích a s významu jejich i se stanoviska náboženského se poučí, předpokládá se, jakož se též předpokládá, že podobně se děje ano díti se bude ve výroční den volby svat. Otce (tč. 20. února), kterýž případ ne-li mezi týdnem, oslavuje se dle diecesní synody službami Božími v neděli nejblíže příští, tak ze oslava ta vyučování školnímu v ničem nevadí.

4. Přijímání svátosti pokání a nejsv. svátosti oltářní třikrát do roka; na začátku škol. roku neb v adventě, v čas velikonoční a na konci školního roku.

Tomu předcházej vždy náležitá příprava.

Nestačily-li by k ní učiteli náboženství hodiny, jež pravidelně vyměřeny jsou vyučování katechismu, může konati ji ve školních místnostech i v hodinách zvláštních, požádav c. k. okresní školní radu, aby v té příčině dala správci školy přiměřené nařízení (vyn. min. ze dne 21. dubna 1870, číslo 3602 a ze dne 22. prosince 1876 číslo 11.355).

Podobně budiž žactvo, jehož že týče, k přijetí svatého biřmování bedlivě připravováno a ve dny jednotlivým školám ustanovené společně a za náležitého dozoru disciplinárního voděno, jakož také ku svátostem, které sv. biřmování předcházejí, totiž: k svátosti pokání a nejsv. svátosti oltářní.

5. Účastenství v průvodech církevních, a to:

a) o slavnosti Božího Těla, v kterýž den i k tomu hleděti jest, aby mládež školní buď před průvodem anebo po něm mši svatou slyšeti neopomíjela, ale společně jí přítomna bývala;

b) v den svatého Marka a o dnech prosebných a to tak, že koná-li se v tyto dny církevně nařízená pobožnosť jen v chrámě, jejž žactvo obyčejně navštěvuje, účastní se jí žactvo veškeré bez výminky, vede li se však průvod z téhož chrámu do chrámu jiného, sproštěny jsou účastenství v průvodu tom ty dítky, jichž rodičové si nepřejí, aby ve dny ty návštěva školy dítkám jejich byla odpuštěna.

Konečně se k žádosti nejdůst. kníž.-arcib. konsistoře vyzývají správy i ředitelství Pražských škol obecných a měšťanských, by ve smyslu § 20. pravidel, jimiž žactvu obecných i měšťanských škol Pražských spravovati se jest, žactvo k svědomitému a důstojnému obcování pobožnostem, těmito ustanoveními řádně předepsaným, pilně přidržovaly i aby ve smyslu § 50 šk. vyn. řádu ze dne 20. srpna 1870 a § 48 školní novelly z r. 1883 při nich z náležitou disciplinární dohlídku skrze učitele katolického vyznání (nejsnadněji skrze učitele třídní) bedlivě se staraly a dokládá následovně:

Pakli by pro jednotlivé školy s ohledem na místní poměry jakási proměna míry a pořádku náboženských cvičení potřebnou, aneb aspoň žádoucnou byla, bude nejdůst. kn. a arcib. konsistoř vždy ochotna, takovýmto potřebám dle možnosti vyhověti.

Prohlašujíce tento bohoslužebný řád pro obecné a měšťanské školy Pražské, ukládáme správám (ředitelstvím), aby se školy jejich řádem tím spravovaly.

Kdyby pak na které škole byly poměry takové, že by byla v něčem změna v řádu tomto potřebná neb žádoucí, nechať učiní správa školy, dorozuměvši se s učitely i s katechety, c. k. okresní školní radě v té příčině do konce února 1890 odůvodněné podání, které se pak s vys. kníž. arcib. konsistoří ohledně žádoucí proměny dorozumí.

Každým spůsobem budiž však c. k. okresní školní radě podáno, které mimořádné modlení jest na té které škole zavedeno a v které všední dny v letě, o pouti atd. dítky na jednotlivých školách mši svaté obcovávají, aby na základě toho mohlo se státi trvalé pořízení.

V Praze, dne 20. ledna 1890.

Předsedův náměstek: *Dr. Eiselt.*

Zámořské kolonie Dr. Barnarda.

Z třiceti šesti pomocných a ochranných ústavů, jež Dr. Barnardo za dobu 23leté činnosti své založil a sám spravuje, nalezá se 28 ústavů v Londýně, 5 po ostatní Anglii a 3 v Kanadě.

Obydlí Barnardovo je v Stepney Canseway, v úzké postranní ulici. Je to ve východním Londýně, kde ulice jsou tmavé, lidé špinaví a zpustlí, vzduch nezdravý; v části města, kde bída s nevědomostí žijí, kde zločiny jsou domovem. Příchozímu v ty končiny zdá se, že by ani den tam nemohl zůstati, a přece žije tam mnoho tisíc lidí. Ze sprostých tahů v jich obličeji žádná prosba ani touha po lepší budoucnosti nevyzírá, lenivě a drze stojí muži i ženy před hostinci a na každém rohu ulice je krčma. Nám hnusí se ti lidé, ale myšlénce se neubráníme: lidé tito mají děti a děti jejich vyrůstají v těchto ulicích, kde nevdechnou čistého vzduchu, kde čistá myšlénka v duši jim vstoupiti nemůže! Dětem opuštěným, prahnoucím po vlídném slovu, dětem hladovým, tonoucím v bídě je útočištěm Barnardův ústav. Je to stavení dvoupatrové, prosté a bez ozdob, má však nejkrásnější nápis, jaký si mysliti můžeme: No Destitude Boy or Girl Ever Refused Admission, t. j. žádnému opuštěnému dítěti neodepře se přístřeší! A děti tam přicházejí, — dům je ve dne i v noci otevřen, — jsou bezplatně přijaty, očistěny, nasyceny a zůstanou tam, pokud jich poměry nejsou prozkoumány a určeno, zda další pomoci potřebují a kde se jim jí nejvýhodněji dostane. — V ústavech Barnardových zůstanou chovanci tak dlouho, až jsou tak vychováni, by ve světě dobře obstáli; u některých postačí několik neděl neb měsíců, často však potřebí celé řady let, by zakořeněné nepravosti byly vyhubeny.

Vrátí li se zpustlé, byť i v ústavě polepšené a v práci vyučené děti do bývalého svého okolí, je mnohdy namáhání vychovatelů ztraceno. Tam zapomenou děti všecka svá dobrá předsevzetí, všecky vlídné rady vychovatelů a co po léta namáhavě budováno, sřítí se v okamžiku. Proto hledal Dr. Barnardo pro „miláčky své," jak je totiž nazývá, útulek jistý, od Londýna co nejvzdálenější. A nalezl jej v Kanadě. Každého roku vypraví tam část svých svěřenců, jež v Londýně z ústavu propuštěni by zahynuli. V nové té vlasti, kde řádných pracovníků je nedostatek, přijímáni jsou hoši za čeledíny, děvčata za služky do hospodářství. Příležitosť ke zkáze je vzdálena — pracujeť se stále za dozoru panstva.

Asi 4000 hochů a děvčat přesídleno z Barnardových ústavů do Kanady. V Manitobě, studené, ale úrodné Kanady části založil Dr. Barnardo pro své hochy zvláštní kolonii; má výměry 9000 akrů a může několika stům řádných hochů výživy a zaměstnání poskytnouti. Děti do Kanady poslané jsou v nové vlasti s radostí přivítány; jsou dosti mladé, by novým poměrům se přizpůsobily a z ústavů dobře vedeny, že slibují řádnými lidmi se státi.

Vydavatel jednoho z největších Kanadských listů, jenž na přistěhovalé nepřátelsky pohlížel, napsal, když kolonii Barnardovu navštívil a prozkoumal, následovně: „Ač zatajiti nemůžeme, že jisté ústavy nám do země ne právě nejlepší děti posýlají, přece doznati musíme, že přesídlení dětí z Barnardových ústavů do Kanady je nejen požehnáním pro ně a prospěchem pro Velkou Britanii, nýbrž i naší zemi k užitku nemalému." (*Č. U.*)

FEUILLETON.

Sestra Roza Gertruda.

V sobotu 18. ledna vyplul z Liverpoolu steamer „Bothnia,“ směřující k Novému Yorku. Paluba nejevila nic zvláštního mimo poněkud zimničný chvat a nepokoj, jaký pozorovati lze při každém odjezdu. V tomto ruchu ztrácelo se několik novinářských reportérů a zvědavců, jejichž pozornosť upoutána byla na jednu skupinu. Pokud bylo viděti, nejevila však ani tato skupina nic zvláštního. Byl to starší pán, v němž na prvý pohled mohl jsi poznati anglikánského duchovního, dáma, nic zvlášť pozoruhodného neposkytující a konečně dívka asi dvaceti sedmi let, zahalená skoro celá tmavým cestovním pláštěm. Interes vytčených právě pozorovatelů poutala patrně tato dívka; dáma ji provázející, spatřivši to, postavila se tak, že mladou cestovatelku téměř úplně zakryla. Výraz obličeje dívčina byl klidný a zraky její upíraly se v dálku — patrně, aby naposled objaly a povždy v mysli upevnily obraz „drahé, sladké Anglie.“

Co tyto řádky píšu, „Bothnia“ patrně už se blíží břehům severoamerickým. Zdaž asi v přístavě newyorském, v němž bije jedna z nejmocnějších tepen moderního hospodářství světového, ji bude očekávati duše přátelská? Ne-li, cestu k nádražím veliké „Pacific“ si už najde sama a jsouc jednou ve vagoně, nesleze až týden na to na druhém konci Nového světa, aby tam znova vstoupila na palubu a dala se přeplaviti na Havajské ostrovy. Molokai je cíl její cesty, obepínající půl zeměkoule.

Třebas že tak daleká cesta mladé dámy, která jede úplně sama, není zjev právě všední, není přec o sobě ničím, co by musilo buditi všeobecný zájem. Snad jede ona dáma navštívit drahé příbuzné? Nikoli, její otec ji se slzami v očích v Anglii propustil. Není to tedy také sirotek, kteréhož by jeho opuštěnosť byla přinutila, v daleké cizině přijmouti místo společnice anebo vychovatelky v domě britského guvernéra anebo některého bohatého obchodníka. Ach ne, zcela jiný jest účel její cesty.

Smavé je slunce, shlížející na Molokai a je to totéž věčné, zelené moře, jehož vlny a vlnky se rozplývají na pobřeží havajském. Ale ani slunce, světový dárce života, ani oceán věčný čistitel země, nedovedou zdraví a radosť životní vrátiti četným nešťastníkům, kteří odloučeni přísně od ostatní společnosti, poskytují nejsmutnější pohled, jaký jen pomysliti; neodvratný, postupný rozklad za živa, putující hnilobu. Leprosa, která ve středověku byla hroznou ranou pro Evropu, — teď však zatlačena jest do odlehlých zemí kulturně opozdilých, hlavně na Východ, a v Evropě se vyskytá jen v některých koutech, kam slunce nikdy nevnikne, jako v hlubinách úzkých fjordů norských, — tato strašná nemoc rozplemenila se plnou mocí na havajských ostrovech. Až do nedávna se u nás o leprose mluvilo a psalo téměř jen jako o historické kuriositě, najmě v souvislosti s některými plody středověké literatury, na př. „Der arme Heinrich,“ s nevysloveným blahým pocitem, že doby ty minuly. Ovšem časem přicházely zprávy cestovatelů z krajin, kde leprosa dosud se vyskytá, na př. pathetické líčení Melchiora de Vogüé malomocných v Samaří. Ale ku plnému vědomí fakta, jak velký je ještě rozsah oné strašné nemoci a o útvarech jejich Evropa přišla teprve v druhé polovici loňského roku, když z Molokai došla zpráva, že Pater Damien, který po leta se byl obětoval ošetřování malomocných v onom vzdáleném koutě Tichého Oceánu, nákazou byl stižen a jí podlehl. Zejmena v Anglii zpráva ta vzbudila ohromné účastenství. Přední žurnály a revue přinášely životopisy tohoto moderního mučenníka a upomínky naň, a zároveň hrnuly se z různých končin zvěsti, že leprosa

v tom či onom tvaru tam panuje. Několik dní tonul Londýn sám ve strachu; vyskytla se zpráva, že na trhu působí osoba leprosou postižená. Zahájena ihned subskripce, která měla opatřiti fond, z něhož má být P. Damienovi postaven náhrobek, zřízen v posledních týdnech ústav pro studium nemoci té a pomýšleno na to, zřizovati všude, kde třeba a možno, nemocnice a útulny pro ony nešťastníky. Všecky vrstvy společenské v lidumilném hnutí tom si podávají ruce a v čele jeho stojí sám princ Walesský.

S tímto hnutím souvisí též cesta na Molokai, kterou jsme svrchu v duchu sledovali a kterou podnikla sestra Roza Gertruda. Toto jméno má teprve od poslední doby; doposud slula Miss Amy C. Fowler. Její otec je vážený anglický duchovní. V miss Amy probudil se již záhy hloubavý duch a hloubání její týkalo se hlavně věcí božských a lidských, pokud s oněmi souvisí. Po zralé úvaze rozhodla se přestoupiti ku katolicismu; stálo jí to tuhý boj, nežli přesvědčila otce a nejbližší přátely, že dali svolení. Tomu je teď sedm let. Zástupce „Pall Mall Gazette“ zeptal se jí v interviewu, který měl krátce před jejím odjezdem z Londýna s ní, po důvodu přestoupení. Miss Fowler odpověděla, že katolicismus více vyhovuje její vnitřní bytosti; že učení jeho člověka uvádí v nepřetržitý styk s anděly, které ctí a miluje a kteří navzájem jej milují a neustále oň pečují. Chápu to. Takovým andělem se miss Amy také chtěla stát a sestra Roza Gertruda jím jest.

Záhy již upoutali malomocní pozornosť mladé dívky a instinktivně v ní vytanula touha, nešťastníkům těm své služby — svůj život obětovati. Touha ta v ní stále rostla, až konečně uzrála v nezvratné rozhodnutí. Toho dne měl Bůh o jednoho anděla více. Zpráva o hrdinném životě a skonání P. Damiena v ní rozhodnutí jen ještě posilnilo a provedení jeho urychlilo.

Po několik posledních let již se miss Fowlerova na těžký svůj úkol připravovala. Odebrala se do Paříže studovat lékařství; navštěvovala též ústav Pasteurův. Nemajíc z domu dostatečných prostředků hmotných ke studiím, opatřovala si je psaním knih pro nakladatele. Vydala dříve knihu pro děti; a těchto dnů vyjde nové dílo její. Lze očekávati při ohromném účastenství, které rozhodnutí její v obecenstvu anglickém vzbudilo, že kniha ta bude míti odbyt přímo sensační a že přispěje autorce prostředky ku krásnému jejímu podniku. Zcela chuda odebrala se sestra Roza Gertruda na Molokai; stěží jen že přijala podporu na cestu, kterou jí dali její francouzští přátelé. Havajská vláda jí bude vypláceti jisté služné. Nechtěla je nejdříve přijmouti; ale pak uvážila, že tím bude míti jisté úřední postavení, které jí může v jejím díle prospěti a že z něho může něco uspořiti pro své nebohé svěřence. Především chce šetřit, prohlásila se k zástupci „Pall Mall“, aby si mohla opatřit klavír či harmonium. Chce totiž hrou a zpěvem působit na mysli ubohých malomocných, tím a vypravováním, předčítáním a hrami a na chvíle je vytrhnouti z povědomí strašného stavu, v jakém jsou. „Nenašli by se snad někteří mezi našimi čtenáři,“ končí „Pall Mall“ úvodník čísla, v němž obsažen je též dotčený již interview, „kteří by sestře Roze Gertrudě přispěli k pořízení onoho klavíru?“ Hned příští číslo přineslo přípis, k němuž přiloženo 5 L. od nejmenovaného dárce. A v následujících číslech přicházel přípis za přípisem, příspěvek za příspěvkem, malý, větší, jak kdo se cítil. Dne 21. ledna subskripce již obnášela přes 40 L.; a co nejlepší při tom — nebylo jich ku pořízení klavíru třeba. Firma John Broadwood and Sons oznámila redakci radikálního večerníku, že již postavila stranou pěkné pianoforte jakožto dar pro miss Fowlerovu a její svěřence a určila den, ode kdy vydavatel si pro ně může přijíti. Redakce obrátila se ke svým kupeckým čtenářům, aby ji udali cestu, kterou by klavír nejlépe a nejlevněji se dostal na určené místo. Obnos subskripce, přesahující náklady transportní, zaslán bude miss Fowlerové; aby jím naložila dle uznání ve prospěch svých svěřenců. Rovněž ohlásila redakce „Pall Mall,“ že zahájena bude sbírka předmětů, kterých by sestra Roza Gertruda mohla nejlépe potřebovat pro své účely.

Toto závodění obecenstva a žurnalistiky, přispěti k dílu tak šlechetnému, na kterém nemají ani nejmenší přímý interes, jeví jednu z nejkrásnějších stránek anglické národní povahy, a vyvažuje mnohé vady její. Trochu reklamy v tom celém hnutí bylo ovšem také utajeno, ale reklama tak nevinná! Princ Waleský totiž prohlásil asi před čtrnácti dny, že mladá dívka, dcera duchovního, která chce jméno své uchovat v tajnosti, se odebere na Molokai, ošetřovati oběti leprosy. Tím vzbuzena veřejná pozornosť a jméno miss Fowlerové se dostalo na veřejnosť. Zástupce miss Anny prohlásil ovšem, že tato těžce nese prozrazení anonymity a povaha její, která nezná nejmenší marnivosti, zaručuje pravdu toho. Než tímto vyzrazením jména zase veřejnosti se poskytla tolikerá možnosť své sympathické cítění projeviti, tolikeré dobré skutky vykonati, že indiskrece žurnalistiky a hlavně ovšem „Pall Mall" jest více než s dostatek ospravedlněna.

V posledních okamžicích pobytu sestry Rosy Gertrudy v Anglii společníkem jí byl Liverpoolský duchovní, Rev. J. Bridger. Tento byl po leta v Jižní Americe a znal leprosu z očitého názoru. Mis Fowlerova ovšem už byla viděla malomocného, žádného však v pokročilém stadiu, kdy vlastní hrůzy leprosy teprve počínají. Za to ovšem viděla na loňské výstavě pařížské modely rukou a hlav lidí pokročilou leprosou trpících, tak že si jistou představu o nemoci mohla učiniti. To vše ji nedovedlo zastrašiti, aniž prosby rodičů, které přece tak miluje, od podniku jejího ji odvrátiti. Kardinál Manning žehnaje jí, pravil: „Nemohu ti úmysl tvůj rozmluviti, má dcero, vidím, že to tvé pravé povolání." A s lehkým úsměvem sestra Rosa Gertruda vyznala: „Nemohu říci, že bych přinášela oběť, připadáť mi provedení mého rozhodnutí tak lehkým." Ano, tak mluví vždy ctnosť, to je chrakteristikou všelikého dobra.

„Vzala jsem si s sebou jen obyčejné prostředky, jež opatrnosť doporučuje. Ne více, neboť nejde o mne, nýbrž o ubohé nemocné, kterým mám přispěti." S tímto nebeským klidem mluvil před časem též P. Damien: pozoroval počáteční formy nemoci, vytrval však, pracuje jak doposud na svém díle. Jistě to bylo vznešené; ale byl to muž, pomyslíme si. A zde je mladá, slabá dívka. Což kdyby —. Nedejž Bůh, aby budoucnosť tuto myšlénku za nás domyslila. Co právě činí vlastní heroismus činu sestry Rosy Gertrudy, jest, že to žena, dívka, které by život mnoho ještě mohl uštědřiti. Jak to jeden z dopisovatelů „Pall Mall" poněkud drasticky řekl: kdyby šlo o kající hříšnici, o dámu v jistém přechodním věku, řekl by: „Eh bien, allezy! Ale se jedná o bezúhonnou dívku ve kvetoucím mládí. Zde vyřkl pravé slovo jiný dopisovatel „Pall Mall," který třemi slokami oslavil sestru Rosu Gertrudu: Fides Victrix; víra, která vítězí.

Mnoho Terezií, nespozorováno lidstvem putuje, kterým jen scházejí zevnější okolnosti, aby rozvinuly plný „epický život," praví George Eliot v „Middlemarch". Sestra Rosa Gertruda tyto okolnosti našla: sama si je stvořila a její život rozvíjí se v tu nejplnější a nejvznešenější epiku. Šlechetná duše! Ne, nejsi sama v ztraceném souostroví! Na sta a tisíce srdcí bije zvýšenějším tempem při zvuku tvého jména a tolikéž vzpomínek zalétati bude na pobřeží molokajské, kde v stínu pomníku jednoho z nejšlechetnějších moderních apoštolů účinné, obětovné lásky k bližnímu, konáš veliké své dílo životní, ku kterému tě Bůh hlasem tvého svědomí povolal.

„*N. L*" *H. G. Schauer.*

Drobnosti.

Gladstone jakožto docent v Oxfordě. Kulturní črty v příloze Čecha přinesly nedávno některé doklady o neobyčejné duševní čilosti 80letého starce bývalého prvního ministra Gladstona, čímž mělo se dokázati, že člověk nemá nikdy vycházeti ze cviku ani tělesného, ani duševního. Přinášíme zde o tom doklady nové. Noviny anglické píšou, že počátkem tohoto měsíce stařičký Gladstone zavítal též do Oxfordu, kdež před 60 lety jako student zapsán byl. Tehdy vydobyl titulu čestného Fellowa, tolik co docenta, na nějž ještě dnes nemálo je hrdý. Stařec tento má podivínský spůsob trávit prázniny na venkově. Dá si totiž celé spousty knih ze své knihovny do beden naložiti, které pak vleče ssebou na venek, zrovna jako by se měl na doktorát připravovati. Učí se zpaměti, dělá si zápisky, vystřihuje z novin ze všech oborů: politiky, literatury, socialismu atd. Spolek studentů, jehož předsedou je jeden pravnuk slavného Peela, pozval ho, aby jim něco předčítal. Gladstone, jenž od svých studentských let horlivý čtenář Homerův je a exemplář Homera vždy ssebou nosí, ochotně svolil, vybrav si za thema: Assyrské nálezy a Homerův text. Gladstone snažil se v přednášce své dokázati, že Homer sice Assyrii neznal, že ale přece některé věci z assyrské mythologie čerpal. Pamětihodný je seznam knih, jež si Gladstone posledně u antiquáře objednal: biografii tajuplného rytíře d'Eona (vlašsky); knihu o zvycích obyvatelů na ostrově Manu; knihu o Ossiánovi; knihu o epištolách Chalerisa a některé spisy též o Islandě. Ve svém bytu nahromadil tolik knih, že nedávno musil prostory své knihovny značně rozšířiti.

* * *

Jesuiti tomu porozuměli. Skoro všecky noviny přinesly zprávu, že v Číně nalezen byl dalekohled, jenž již r. 1279. za císaře Kublai Khana byl shotoven a do dneška prý dosti dobře je zachovaný.

Před sto lety stál na terasse královského paláce, aniž by si ho byl kdo povšim, až teprv r. 1670. k rozkazu císaře Khanga od jednoho missionáře jezuitského na hvězdárnu Pekinkskou byl přenešen. Fotografie tohoto podivného nástroje prodávají se již v Londýně.

* * *

Reforma ústavů pro choromyslné. Ačkoliv i u nás již začínají se ubožáci tito vyváděti z děsných žalářních komůrek do zahrad a polí, neděje se pro ně dosud tolik, jako v cizozemsku. V příčině té sluší vzorným nazvati ústav pro choromyslné v Dalldorfě v Německu, kdež nyní zařizují se pro ubožáky ty osady, čili kolonie. V Dalldorfě je kolonie zařízena pro 70 nemocných, kteří skoro stále jsou na svěžím vzduchu a zabývají se zemědělstvím a zahradnictvím. Nemocní nejraději se zabývají pěstováním květin, jimiž komůrky své podle chutě ozdobují. Nemalé zálibě u nich těší se i kuřátka, jež jim obyvatelstvo k dalšímu pěstování daruje. Mají tři kuželníky a též místnosť, v níž příležitostně mohou si poskočiti. Lonského roku bylo tam zařízeno též divadelko, na němž ponejprv se hrálo k narozeninám císaře. Knihovna obsahuje již hezkou řadu přiměřených spisů, obrázkových novin a podobné.

* * *

Politika budoucnosti. New. York-Herald píše: Jistý francouzský humorista vidí v duchu přicházeti den, v němž obyvatelstvo francouzské přebaží se nynějších věčných politických krisí. V každé redakci bude pak zvláštní běhoun, placený k tomu, aby každého dne ráno dozvěděl se jména nových ministrů, jelikož žádný z redaktorů neuvolí se, jmény jejich paměť svou

obtěžovati. Část politická v novinách přeloží se na stranu poslední, kde teď inseráty stojí a budou zprávy z parlamentu odbývati se asi následovně: Dnes mluvilo asi deset poslanců. Předseda dal z nich dva vyhodit. Ti ostatní podávali návrhy k novým zákonům. — Ze senátu: Včera nalezli jednoho senatora mrtvého v křesle seděti. Jelikož nikdo z kollegů ho neznal, byl odnešen do veřejné mrtvolny (morgue.)

* * *

Krvavé hračky studentů v Berlíně. V šermírně berlínských universitních studentů udál se opět jeden politování hodný případ. Při cvičení svezla se jednomu zápasníku rána mečem soupeři jeho na rameno, jež mu do polovičky přeťala. Přítomný lékař prohlásil, že zraněný do smrti zůstane mrzákem. V Berlíně pomalu prý nebude studenta, jenž by nebyl ozdoben několika plezurami na hlavě a na tváři. K čemu hračky krvavé pro děti.

* * *

Listy Kolumbovy. Veřejná knihovna v Bostoně koupila nedávno za 400 liber sterlinků některé listy, jež Krištof Kolumb r. 1493 zaslal Leandrovi Deciscovi.

* * *

Kterak se nalezají rukopisy. R. 1827. udělali si studenti klášterní školy v Rosslebenu výlet do kraje na horní Unstrutě. Na cestě zastavili se též ve vesnici Gorschlebenu. Zde upoutal jejich pozornosť starobylý kostel, který si dali otevříti. Jako studenti prolézali všecky díry na věži a na klenbě, kdež ve starém haraburdí nalezen jakýsi pergament. Při bližší prohlídce seznali, že na něm v latině a němčině napsán byl od protestantského faráře Jana Fahrenbrucha děsný čin, spáchaný od rytíře Soda z Gemaru, jenž pobyv dlouho ve Vlaších, po smrti své manželky, Vlašky, se svojí dcerou Stellou, do vlasti se vrátil. Stella měla ženicha Ervína z Housenu, který ale od jeho soka rytíře z Altendorfu v nedalekém kostelíku sv. Jana úskočně byl zavražděn. Stella utrápila se a na smrtelném loži svěřila knězi velikou částku zlatníků na zádušní mše a na jiné zbožné účely. Avšak tehdejší selské bouře kněze prý přiměly, že peníze ty k časům pokojnějším zakopal. Kdyby však kněz měl zatím zemříti, že ten, kdož by pergament ten našel, při spáse své duše se zavazuje, poslední vůli Stelly vyplniti a poklad, o němž určitě bylo udáno, kde byl zakopán, vyzvednouti a z něho částku pro sebe si podržeti.

Nález tento vzbudil velikou sensaci. Počalo se kopat přesně podle udání na pergaméně — avšak bez výsledku.

Asi po půl letě záhada se vysvětlila. Jakýsi mladý, vzdělaný statkář, jenž dobře znal místní dějiny a osoby za doby reformace jednající, chtěl starožitníkům pověsiti něco na nos, spáchal tento rukopis a pod věží kostela chytře za pohozeným obrazem skryl. A nejen archeologové ale i úřadové vsedli na vějičku a dali se do hledání pokladu. Zpočátku sice měl z toho nehorázný jux, ale později, když se o poklad začal moc zajímati i slavný úřad, dostal z toho strach.

Zatím novelláři, románopisci a dramaturci jali se o látku tolik vděčnou trhati. Brzy povstala o nešťastných milencích celá literatura. Zatím pachatel plagiatu tajemství své úzkostlivě zachovával — až do své nedávné smrti.

Na smrtelné posteli přiznal se, že pověstná: „Jeptiška z Gorschlebenu Otty Molera“ a „Stella“ od Armína Steina původně nebyla nic jiného, než studentský žert. —

* * *

O mši andělské při pohřbech dětských. Na mnohých místech je ve zvyku při pohřbech dětských sloužiti mši sv. ad honorem ss. Angelorum, anebo i za zesnulé přátele, rodiče a pod. Často též, když toho rubriky dovolují, obětuje se missa votiva de Angelis. Martinucci, tento slovutný ceremonář sv. Otce a sekretář Congregace Caeremonialis, praví o tom ve svém Manuale. Caeremon. l. 3. p. 92. Notandum, quod abusivus est ritus cele-

brandi missam Angelorum in exequiis infantium et ideo ab ordinario loci prohibendus a l. 4. p. 173. Non est locus celebrationi missae, quia parvuli suffragiis non egent; et gravis etiam esset error celebrare missam votivam Angelorum, quae nullam relationem cum pueris habet, sed instituta est in honorem Angelorum, qui purissimi spiritus sunt.... quam ob rem curae erit episcopo invigilare, ne abusiones tam indecorae invehantur.

Má tedy zvyk v našich krajích, po pohřbu dítek sloužit mši sv. na účel svrchu uvedený býti odstraněn? Naše liturgie vůbec nezná jakési spojitosti mše sv. při pohřbech dítek, kdežto při pohřbech dospělých mše sv. je středem pohřebního výkonu. Příčina dogmatická je pochopitelna. Dítky pokřtěné a zemřelé před užíváním rozumu vcházejí přímo do království nebeského. Z té příčiny Církev z pohřebního obřadu u dítek mši sv. vyloučila, pokud by tato měla míti do sebe ráz exequiální. Jest po ruce nejedno rozhodnutí congregace ritů, vedle nichž k pohřebním obřadům u dítek, mše sv. připojovati se nemá. A tak třeba i slova Martunicciho vykládati, že missa de Angelis součástí pohřebních obřadů není. Avšak naproti tomu nesmí se tato mše za jakýsi zlořád považovati, je-li sloužena po pohřbu dítěte, nikdy ale praesente cadavere. Intence takové mše je ovšem volná. Rozumí se, že missa votiva de Angelis smí se sloužiti pouze in festis semiduplicibus. Deherdt t. 3. 269 praví: Occasione tamen infantium sepulturae missa celebrari potest in gratiarum actionem, laudem divinae providentiae similesque fines praecipue si talis sit consuetudo..., nulla enim ratio obstat, nullaque lex prohibet, ne missa hac occasione ad similes fines celebretur — — et tunc: missa dicenda est de die, vel si rubricae permittant, votiva de Angelis maxime convenit, ut cum iisdem ob felicem transitum congandeamus atque Deum collaudemus.

Tím méně stojí něco v cestě, aby nesměla po pohřbu dítěte obětována býti mše sv. za zemřelé, anebo živé přátele.

* * *

O jesličkách, jež na počesť božského Dítka a k radosti našich dítek o vánocích se stavívají, sluší podotknouti, že nemají býti příliš pestře (kanony, kavalerie, infanterie atd.) upravovány, čímž se pozornosť dítek od hlavní události: Narození Páně, odvrací. V jistém kostele na vesnici, dal farář ze starých prken sbíti jakýsi chlívek, na zem rozestříti slámu a vedle opravdové jesle, do nichž v životní velikosti položena byla soška dítěte, zahalená v plenkách. Jiné dvě sochy představovaly P. M. a sv. Josefa, se sepjatýma rukama. Jediná olejová lampička to osvětlovala. A lid i děti modlili se při tom velmi nábožně, kdežto dříve při Betlemě z pestrých papírů a přemnohých panáků všickni více méně zevlovali. Máme za to, že to právě nemusí býti „chlívek," nýbrž prostinká budka ku znázornění chudoby Pána Ježíše.

* * *

Hus a Wiklif. Za příčinou kontroverse o Husově pomníku rozpředly se hlubší historické úvahy a studie, jež mnohou záhadu objasňují. Novohusité rádi by Husa povyšovali na ducha fenomenálního, avšak lze snadno dokázati, že Hus originálností valně nevynikal. Již r. 1884. vyšel v Praze u Tempského od dra. Jana Losertha, professora dějepisu na vysokých školách Černovických spis, nadepsaný: Hus a Wiklif, příspěvek k učení Jana Husi, v němž mnohými citáty dokázal, že Hus učení své do slova z Wiklifa opsal. Jestliže Wiklif ve spisech svých horlil proti skutečným anebo i domnělým zlořádům v Církvi anglické, přenášel to Hus bona, mala fide šmahem na církevní poměry v Čechách. Původní na celém učení Husově je snad pouze to, že Hus na místo „Anglia" napsal „Bohemia" a veliký reformátor Církve byl hotov.

* * *

Ústav pro děti epileptické (padoucnicí stížené) otevřen byl 2. prosince 1889. v Radebergu v Sasku. Zařízené místnosti stačí ku přijetí dvanácti

dětí; však ústav lze dle potřeby rozšířiti, tak že by v něm i dorostlým trvalý, přívětivý pobyt mohl býti poskytnut. Ošetřování chovanců svěřeno jest diakoniskám, lékařský dohled mají dva ustanovení lékaři. V ústavě mají zejména ty děti, jichž duševní schopnosti chorobou příliš neutrpěly, svůj domov nalézti, který by jim rodinným svým zařízením otcovský dům nahrazoval a vedle lékařského též veškeré duševné a tělesné ošetření poskytoval. — Zajímavé jest, že od správy, jež z 45.000 M. za ústav povinných dosud jen 14.000 M. zaplatiti mohla, bylo požadováno, by děti bezplatně, v jednom případě pak za ročních 40 M. (24 zl.) přijala. Č. U.

* * *

Ústav pro slabomyslné děti otevřen byl 13. října 1889. na zámku Bibersteinu v kantonu Aargauském ve Švýcařích, prozatím pro 20 dětí. Přijímají se děti slabomyslné u věku od 6—12 let; v ústavě ponechány budou, pokud účel jich svěření ústavu nebude alespoň přibližně dosažen, nejdéle však do 18. roku věku. Stravné řídí se dle hmotných poměrů zaopatřovatelů; ustanoveno jest mezi 250—800 franků. Č. U.

* * *

Útulna pro opuštěné dívky otevřena v říjnu ve Varšavě; hostí každodenně víc než 360 dívek 10—18letých; počet ten má se zvýšiti na 600. Čas k práci vyměřen od 9 do 5 hodin. Oběd dostanou pracovnice v útulně. Náklad na budovu činil 20.000 rublů. O zařízení útulny nejvíce se přičinil kanovník Wierzbicki.

* * *

Dr. Barnardo,*) veliký dobrodinec Londýnský, pečuje nyní o 3195 hochů a děvčat ve stáří od několika dnů do 20 let. Ošetřovance své zachránil nejen před největší bídou, nýbrž i před mravním nebezpečím. Působení Barnardovo je po celé Anglii známo a že krajané jeho účinně lidumilné snahy jeho podporují, vysvítá již z toho, že jednoho dne (30. října m. r.) aniž zvláštního vyzvání bylo učiněno, obdržel 917 dopisů, jež dohromady 14.316 zl. obsahovaly. V celku potřebuje k vydržování svých ústavů ročně asi $1^1/_2$ mil. zl.

* * *

Dva polští židi. Dva konkurrenti jedou spolu po dráze. Icik: Ny Šmule, kam to jedeš? — Šmule: do Prahy. — Icik: do Prahy? — a ty si myslíš, že když řekneš do Prahy, abych já si myslil, že jedeš do Drážďan, já ale vím dojista, že jedeš do Prahy. Proč tedy lžeš?

* * *

Ze školy. Pan inspektor ve škole při mluvnici k žákům: Kdo mi poví větu podmíněnou na slovo škola? Jeden žák se hlásí. Víš ty to? — Žák: Kdybych věděl, že nebudu doma bit, nešel bych do školy. — Inšpektor: věta je sice dobrá, ale její obsah není hezký. Kdo ví jinou větu? — Jiný žák se hlásí. Inspektor: Pověz ty nám něco lepšího o škole. Žák: Kdyby p. učitel dostal zase chřípku, neměli bychom školu.

* * *

Hrozba. Malý Pepíček postaví se před maminku a praví: nedáš-li mi hodně namazaný krajíc chleba, půjdu schválně na mráz a nastudím se.

---

*) Viz str. 41.

Obsah „Vychovatele“:

Litterae Apostolicae de collegio clericorum Bohemorum in Urbe condendo. — Z milosti boží či z milosti lidu? Píše Frant. Pohunek. (Pokračování.) — Výnos c. k. okresní školní rady v Praze v příčině návštěvy chrámu Páně. — Zámořské kolonie Dr. Barnarda. (Č. U.) — FEUILLETON: Sestra Rosa Gertruda. Z „N. L.“ H. G. Schauer. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

Ročník V. V Praze 28. února 1890. Číslo 4.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Z milosti boží či z milosti lidu?

Píše František Pohunek.

(Pokračování.)

Kdosi napsal, že prý člověčenstvo „ztratilo“ svá práva a Rousseau že mu je zase navrátil. K tomu však podotýká vším právem Balmes, že prý by se mohlo mnohem spíše říci, že mělo člověčenstvo práva stará, dobře zpečetěná a Rousseau že je theorií svou o ně připravil. Francouzský tento sofista se ovšem domýšlel, že se mu poštěstilo najíti formuli, dle níž se lidé dobrovolně spojují ve státní společnosť na základě smlouvy, jíž se zavazují ku společné ochraně všech práv svých a zájmů, a přec že zůstává každý jednotlivec i po této smlouvě rovněž tak volným a nezávislým, jako byl dříve. Ovšem prý rozhoduje v takto sestrojené státní společnosti společná vůle všech čili vůle obecná, kteréž se musí každý podrobiti, ale jelikož jest v této vůli obecné, v této vůli společné, jakouž projevuje svrchovaný lid, obsažena vůle každého jednotlivce, proto prý každý, když se podrobuje této vůli obecné, poslouchá vlastně jenom sama sebe a jest tudíž zcela nezávislým!

To jest ovšem něco velmi lákavého, ale možné by to bylo jenom tenkrát, kdyby všichni lidé *o všem ve světě stejně vždycky myslili, všichni stejnou měrou vždycky totéž chtěli*; toho však nebude na světě nikdy a proto vždy zůstane pouhou planou frasí, pouhou fikcí tvrzení Rousseauovo, že když člověk poslouchá „vůle obecné,“ poslouchá jen sebe. Nikoli nezávislým, nýbrž naopak zcela závislým jest tu jednotlivec na vůli obecné a nemá pro sebe jakožto jednotlivec žádné svobody a žádné volnosti, proto že se musí dle principu tohoto „vůli obecné“ bezvýminečně i tenkrát podrobiti, když s ní nesouhlasí a když jest s ní ve sporu. Proti „vůli obecné“ jest totiž dle této theorie jednotlivec nejen zcela bezbranným a malomocným, nýbrž i pozbaveným všeho všudy práva; kde však žádného není práva, tam není též žádné svobody, neboť svoboda spočívá podstatně na právu a bezpečnosti práva. — Z toho patrno, že zvučný princip „svrchovanosti lidu“ z lidí dělá vlastně ubohé otroky, nemající svobody, nemající práva!

A kdyby to aspoň byla ještě vůle všech ostatních členů společnosti, jíž se jednotlivec bezvýminečně podrobiti má! Ale tato „všeobecná vůle“ čili „vůle všech“ jest sama pouhou fikcí. Kdo může za to ručiti, že vůle parlamentu, kterýž zastupuje dle tohoto systemu vůli lidu svrchovaného a jehož usnesení se každý jednotlivec a každá korporace bezvýminečně mají

podrobiti, skutečně jest výrazem vůle všeho lidu? Kdo ví, jak se volby do parlamentů obyčejně odbývají, kdo ví, že mimo to mnohý poslanec často jen nepatrnou zvolen bývá většinou, ten ví též, že vůle parlamentu ani tenkrát nebývá obecnou vůlí lidu, když se parlament usnese na něčem jednohlasně, což se ovšem stává velice zřídka. Pravidelně bývají v parlamentech strany dvě, tři i více, tak že tu rozhoduje pouhá většina. Proti většině bývá menšina obyčejně v oposici, čímž vůle parlamentu přestává býti „vůlí obecnou“ a celý princip béře smutně za své; místo „vůle obecné“ rozhoduje tu vůle většiny, proti níž jest menšina bezbrannou a bezmocnou. — Že rozhoduje v jistém sboru, i když se jedná o stanovení nějakého zákona, většina hlasů, to můžeme snadno pochopiti, uznáváme-li svrchovanou autoritu božskou, od níž všeliká autorita pochází, na níž jest závislou a jí zodpovědnou: ale kde se autorita božská přímo popírá, kde se autorita a všecko právo vyvozuje výlučně z „obecné vůle lidu,“ o němž se hlásá, že jest svrchovaným, na nikom nezávislým, ani na Bohu ne, tam není lze pochopiti, jakým právem by *vůle většiny* pro všecky měla býti zákonem a proč by se menšina měla podrobiti zákonu, jenž jest toliko výrazem vůle většiny a nikoli výrazem „vůle obecné,“ jak žádá system. A což pak teprve, když tato většina nepatrná jest, když obnáší pouze dva neb tři hlasy? což pak když byla pro jistý zákon získána v parlamentě většina pouze tím, že se některý poslanec oposiční buď pro churavosť anebo z nějaké jiné příčiny do schůze nedostavil? Jest tu možno mluviti o všeobecné vůli lidu, jejíž výrazem jest vůle parlamentu? — Ne zárukou svobody jest tudíž princip svrchovanosti lidu, nýbrž mnohem spíše zbraní pravé svobodě velmi nebezpečnou, jejíž pomocí většina menšinu znásilňuje. Nejsmutnější při všem tom jest však ta okolnosť, že menšina nemá dle systemu tohoto pražádného práva na většinu sobě stěžovati, proto že tu většina „zcela jest nezávislou“ a vždycky „jedná po právu“, byť i zasahovala sebe citelněji do práv jednotlivců a korporací aneb kdyby třeba práva sebe starší zcela rušila a odvolávala, proto že dle tohoto falešného systemu právem jediným, před nímž musí ustoupiti každé jiné právo, jest vůle parlamentu, kde rozhoduje většina hlasů!

Toho by si měli všimnouti u nás hlavně všichni ti, kdož tak rádi házívají kolem sebe frasemi, že lid jest suverenním, že Čechy první pozvedly prapor — již v století patnáctém, — na němž bylo psáno: „svrchovanosť lidu,“ „práva lidská“, a měli by poznati, že mluviti o starých nezadatných právech českého království a při tom se hlásiti k falešnému principu „svrchovanosti lidu,“ velikou jest anomalií, proto že v systemu, jenž se opírá o tento princip, jedině platným zákonem a právem jest vůle většiny parlamentu, před níž mizí úplně každé jiné právo, kteráž není vůbec na nic vázána a nechť se usnese na čemkoli chce, nechť si třebas ruší sebe jasnější a sebe světější staré úmluvy, vždy jedná „po právu.“ I Dr. Trojan, jemuž jest směšným učení církve, že řádné vrchnosti jsou zřízením božským, že poroučejí a zakazují ve jménu božím a že jsou vázány na zákon boží, měl by uvážiti, kdy že jsou lépe chráněna práva jak lidí jednotlivých tak i národů, kdy že jest lépe chráněna svoboda a kdy tudíž člověk jistěji, volněji, sebevědoměji a samostatněji může si počínati: zdali při principu katolickém, dle něhož má každý i ten nejchudší a nejnuznější jistá práva nezadatná, jichž musí šetřiti i vrchnosť nejvyšší, dle něhož žádná sebe vyšší vrchnosť, žádný parlament není absolutně nezávislým a v moci své neobmezeným, nýbrž závislým na zákoně božím, jehož má dbáti rovněž tak svatě a svědomitě jako poddaní: nebo při falešném principu zednářsko-liberálním, dle něhož o všem zcela nezávisle rozhodují většiny parlamentární, jejichž vůle jest nejvyšším zákonem, a dle něhož každý tolik jen má práva, kolik mu ho bylo parlamentem přiřknuto?

System zbudovaný na falešném principu svrchovanosti lidu vede a musí vésti k opaku toho, co chlubně slibuje — k bezohlednému znásilňování menšin většinami cestou „zcela legální“ a to i tenkrát, když by volby do

sborů zákonodárných dály se na základě hlasování všeobecného, jež patří podstatně k tomuto systemu. Ale páni liberálové, kteří mají *ústy* lid velice „rádi“ a mu lichotí, v skutku však mají při všem na paměti jen vlastní svůj prospěch, uměli si pomoci; učinili totiž právo závislým na jisté dani čili censu aneb též na jisté důstojnosti, čímž velkou část lidí, hlavně dělníků a vůbec lidu pracujícího z práva volebního zcela vyloučili, tak že pyšně hlásaná suverenita lidu stává se tu vlastně svrchovaností tříd nejzámožnějších. Či jest to snad přece „svrchovanosť lidu,“ když ti, kdož tvoří hlavní jádro lidu, když ti, kdož bývají „lidem“ nazýváni, buď vůbec nemají práva volebního anebo jen v míře velice skrovné? A kdo pak jsou ti, jenž se rozšíření práva volebního nejvíc opírají? Právě ti jsou to, kdož „lidu“ rádi lichotívají, že jest svrchovaným, — lichotívají za tím účelem, by „lid svrchovaný“ vzal je na svá ramena a byl jim podstavcem, na němž by stáli jako bůžkové, přijímali pocty, hodnosti a chvály jako oběti, lid pak, jenž je povznesl, aby krmili planými frasemi o jeho „právech“ a domnělé svrchovanosti!

Vším právem, tušíme, napsal v této příčině advokát Dr. Bohl: „Liberalismus lichotí lidu domnělou jeho svrchovaností, kteráž jest vrtochem nejzpozdilejším, jakémuž kdy mohlo lidstvo propadnouti. Ačkoli se tento ubohý suverén již dávno mohl přesvědčiti o tom, jak malou má váhu a jak klesá skoro každodenně hloub, přec se nechává stále ještě voditi na provázku své „svrchovanosti.“ Liberalismus, jenž ve své podstatě ničím jiným není nežli nestydatým egoismem na poli politickém a kterýž proto mnoho sice sliboval, nikdy však nic nedal, spíše vždy jen bral, a kterýž jakožto system vypočítaný na ochuzení lidu nikdy též nebude žádné výhody moci poskytnouti, liberalismus konejší milý lid frasí o jeho svrchovanosti a zbavuje ho posledního stínu samostatnosti a všech prostředků, jimiž by mohl samostatnosť svou uhájiti. Svrchovaný lide, budíš věru soustrasť! Lichotníci tvoji házejí ti písek do očí a ty toho nevidíš; vodí tě za nos a ty toho necítíš; mají tě za blázna a ty toho ani neznamenáš! Liberalismus ti přikládá svrchovanosť a béře ti vládu nad vlastní osobou, protože tě nutí, abys mu sloužil, nad tvým majetkem, proto že tě vyssává svými daněmi. Ukaž mi jenom nějakou známku domnělé své svrchovanosti, své svobodné vůle! Můžeš ovšem, ač v nejmenší části, jíti též k osudí volebnímu; ale proč a k čemu? Abys volil svého zástupce, jenž by zkoušel tvoje stížnosti, jenž by ve sněmovně hájil tvoje zájmy? Tak se domníváš a neznamenáš, že jsi, odečtem-li malé výjimky, uvedl pouze v pohyb nástroj, kterýž bude sloužiti úmyslům strany, kteráž bude hleděti na útraty tvé domoci se úspěchu; jakožto masa, kteráž se dá voditi a nemá žádné vlastní vůle, sloužíš liberálům pouze za nástroj ku své vlastní škodě. Na tebe se odvolávají vůdcové stran, by na hlavě státu morálně vynutili ustanovení úředníků, potvrzení zákonů, vydání výnosů a nařízení, jakýchž sobě přejí nesnášenlivosť a despotismus vládnoucí strany. Toto hrubé klamání, jakéž se provozuje se svrchovaností lidu, jest všeliké svobody nepřítelem úhlavním, nesmiřitelným, proto že vládu přímo nutí, aby byla buď vládou strannickou, anebo aby se poděkovala a odstoupila. I kdyby vláda dobré měla úmysly, nemůže je provésti při tomto principu, jenž není ničím jiným nežli vyhrožováním masami lidu, nežli nátlakem činěným na vládu, jakéhož užívá strana, kteráž se nachází právě na vrchu. Vláda, kteráž by stála nestranně nad různými stranami, není při tomto falešném principu vůbec ani možnou, protože se musí poděkovati, má-li proti sobě v parlamentě většinu, anebo, nechce-li poděkovati se, musí zapříti přesvědčení své a musí jíti svorně s většinou. Na základě principu svrchovanosti lidu vyvinuje se přísně logicky jen vláda strannická, kteráž jest rovněž tak logicky a jistě vládou k menšině nespravedlivou (Srov. Dr. Bohl: Nábož. se stanoviska politicko-juridického, něm. překl. str. 353—355), — posuzujem-li ji se stanoviska křesťansko-katolického. Se stanoviska principu „svrchovanosti lidu“ jedná však úplně spravedlivě, proto že tu není žádné jiné normy nad

vůli většiny parlamentární, žádného vyššího mravního zákona od parlamentu nezávislého, a menšina tudíž nemá ani práva stěžovati sobě na nespravedlnosť, byť i byla většinou sebe víc a sebe citelněji poškozována a potlačována, a činí-li tak přece, jedná se stanoviska svého principu neoprávněně a nedůsledně, ba opouští přímo velebený princip „svrchovanosti lidu“ a staví se, aniž by o tom věděla, na stanovisko vyššího mravního zákona, na stanovisko křesťansko-katolické, dle něhož jediným pánem svrchovaným, na nikom nezávislým jest toliko Bůh, jehož zákon platí bez výjimky pro všecky a všecky víže v jejich svědomí — i parlamenty, — dle něhož zákon, i kdyby se na něm byla usnesla sebe větší většina parlamentární, odporuje-li zákonu božímu, zákonem jest nespravedlivým, ano přestává býti zákonem a nikoho nemůže vázati k poslušnosti!

To nechť uváží přívrženci principu „svrchovanosti lidu“ a pak snad nebudou tak opovržlivě a nerozumně mluviti a psáti o principu katolickém, dle něhož mají zákonité vrchnosti moc svou od Boha a jsou tudíž povinny užívati jí po vůli boží — tedy svědomitě a spravedlivě. Chtějí-li však trvati při falešném principu svrchovanosti lidu, pak nechť jenom sobě nikdy nestěžují, že ten neb onen zákon, to neb ono nařízení vládní, pod nimiž trpí a sténá menšina, neoprávněny jsou anebo docela nespravedlivy; anebo když už počnou bědovati a si stěžovati na nešetrnosť a nespravedlnosť, jakéž se na menšině dopouští kde většina, ať též vyznají zcela upřímně: těmito svými nářky a stesky a tímto svým hlasitým dovoláváním se práva a spravedlnosti zapřeli jsme princip liberální, lesklou a lákavou „svrchovanosť lidu“ a stojíme v této příčině oběma nohama na stanovisku „klerikalismu,“ „ultramontanismu,“ „černého romanismu“ a jak se snad ještě jinak přezdívá zásadám katolickým!

Že by tak učinili, toho od nich nikterak neočekáváme, spíše máme za to, že budou všickni dále hlásati, že pánem svrchovaným, na nikom nezávislým jest jedině lid, aniž by znamenali, že se tu staví na stanovisko oněch mudrců, dle nichž jest stát nejvyšším „všemohoucím bohem,“ kterýž smí a může všecko činiti, k čemu jen má moc, kterýž jest cílem jedině sám sobě a jehož vůle jediným jest zákonem, jediným též právem, před nímž mizí všecko jiné právo lidí jednotlivých, rodin, společnosti i celých národů!

Nikdo zajisté nedovede popříti a vyvrátiti, že moderní zbožňování státu vyvinulo se zcela důsledně z falešného principu hlásajícího „svrchovanosť lidu.“ Že tomu tak jest a že tomu jinak skoro ani býti nemohlo, poznáme snadno, uvážíme-li, odkud asi vyplynul falešný onen princip sám. Jelikož neuznává žádné vyšší autority nad autoritu lidskou, žádného zákona povzneseného nad zákon lidský, mohl vyplynouti jedině z některé nauky takové, kteráž neuznává buď žádného božstva, anebo aspoň žádného božstva vyvýšeného nad viditelný svět, od světa podstatně rozdílného a od něho úplně nezávislého, tedy buď z některé nauky bezbožecké (materiatistické) anebo všebožecké čili pantheistické, v nichž všech jest člověk bytostí nejvyšší, tedy „bohem“, což se v pantheismu přímo tvrdí. Že pak se z pantheismu vyvinul system, v němž se stát přímo zbožňuje, v němž se mu připisují výhradně všecka moc a právo ke všemu, svědčí mimo jiné i Bedřich Rohmer, jenž v této příčině asi takto píše: Pantheimus, kterýž zastává princip „volného bádání,“ srostl s pokrokem, theimus opět jakožto zástupce zděděného mravu a náboženství, s konservativismem. Strana pokroku (totiž pantheisté) považuje svět — (a tudíž v řadě nejprvnější lidstvo) — za autonomní čili svézákonný t. j. za takový, kterýž se spravuje vlastními pouze zákony čili *zákony, jež čerpá pouze ze sebe.* Strana konservativní považuje svět za dílo Boha osobního, jenž světem vládne a jehož s nebe daný zákon pravidlem jest pro život lidský. Obě strany, theismus i pantheismus, soudí se svého názoru světového bezprostředně zpět i na stát a úsudek theismu jest v příčině této v odporu s názorem moderní společnosti. Pantheismus považuje stát, rovněž jako svět, za celek suverénní sestávající z jednotlivých existencí

čili bytností jakožto svých částí. Ve státě zbudovaném na základě pantheismu není žádné jiné autority než jedině *sebeurčení lidí jednotlivých*, z nichž se skládá stát, *žádného zákona jiného, leč jedině* **zákon většiny.** Nechť se již určuje tato většina mechanicky *číslem* anebo organicky *poměrem stavů*, pantheimus nezná v žádném případě práva jiného než *jen právo* **lidské.** Theismus však přenáší názor svůj o Bohu Hospodinu a o světě stvořeném k jeho službě i na poměr, v jakémž jsou: vrchnosti k poddaným a poddaní k vrchnostem. Jako theistický bůh, jakožto cizí (světa) původce a pán nad světem, stojí a mimo svět, s nímž nemá nic společného a jehož nikterak nepotřebuje, jelikož postačuje sobě sám: so steht nach theistischem Begriff die Obrigkeit im Staate dem Volke gegenüber nicht als der menschlich natürliche, mit *der Souverenität des Volkes* bekleidete Ausdruck des Volkes (vlastně vůle lidu) selbst, sondern als von oben her verordnete, in sich selbst souveräne Stellvertreterin Gottes. K nynější své dospělosti a samostatnosti povznesl se stát tím, že se osvobodil mocí práva *lidského* od poručnictví práva *božského* (viz: Pachtler, Götze der Hum. 534—535) čili jinak řečeno: že se postavil na stanovisko čirého pantheismu, v němž pro Boha osobního, od světa rozdílného a nezávislého žádného není místa, a že se prohlásil za „boha" sám, vůli svou pak přímo za vůli božskou a svoje zákony za zákony božské!

Eskamotérský tento kousek provedli „němečtí" filosofové zcela na základě falešného principu „svrchovanosti lidu." Těmto filosofům byl totiž skoro vždy stát věcí nejvyšší; vždyť jest i dle Kanta, kterýž vůli člověka úplně odtrhl od vůle boží a člověka prohlásil v mravním ohledu za absolutně autonomního, stát instancí nejvyšší, protože má dle něho — tak jako dle Herbarta — býti jaksi nejvyšším všech policajtem, kterýž dává pozor, zdali lidé vybavení z poddanosti božské, poslušni jsou svého kategorického imperativu nebo mravního svého soudu, a kterýž je má, když by tak nečinili, mocným ramenem k tomu donutiti. — Což jest to jiného, nežli že zde stát postaven jest jaksi na místo boží, jenom že ještě skrytě a nesměle?

Když však tato německá filosofie zabředla v pantheismus, prohlásila stát přímo za „boha," vždy však užívala, jak praví Dr. Stöckl, „svrchovanosti lidu" jako rámečku, do něhož zasazovala náhledy svoje o podstatě státu, jeho zřízení a jeho moci. — Na místo konkrétního pojmu „lid," položen tu prostě abstraktní pojem „stát" a pak se již na místo „svrchovanosti lidu" dostavila sama sebou „svrchovanosť státu." V podstatě se tím nezměnilo ovšem praničeho, jelikož jest „stát" také jenom lidem — zorganisovaným v politickou jednotu.

Nikomu nepřišel tento pantheismus na poli politickém tak velice vhod jako ložím zednářským, jejichž náboženstvím, pokud vůbec jaké uznávají, jest pantheismus; ba můžeme říci, že „stát," jak jej definoval Hegel (**Der wirkliche hienieden praesente Gott**" — „die Wirklichkeit der sittlichen Idee", — „**göttlicher Wille** als gegenwärtiger sich zu wirklicher Gestalt entfaltender Geist," — „*absolute Macht auf Erden*," — „*absoluter Selbstzweck*," — „der substantielle Menschenwille" —), ničím jiným není nežli humanitou, jak jí rozumějí bratří zednáři, přenesenou na veřejný život společenský. Je-li totiž člověk dle domněnky zednářů, po nichž to cvrlikají četní básníci, bytostí nejvyšší, sebevědomou *bytostí božskou*, absolutně nezávislou a sám sobě cílem, jde z toho nutně, že jsou i lidé spojení v jednotu politickou čili ve stát téže důstojnosti a stát, jejž tvoří, že jest tudíž „bohem" [1]), vůle státu vůlí

---

[1]) Již v letě r. 1866 napsal biskup Ketteler: „Es steht am Himmel ein finsteres Gestirn .... dieses Gestirn ist die Vergötterung der Menschheit in Form des Gott-Staates. Auf den Versuch des einzelnen Menschen sich über Gott zu erheben, folgt mit einer gewissen relativen Nothwendigkeit der Versuch, die Menschheit, das Menschenthum, den Menschen in seiner Gesammtheit über Gott zu erheben; der Selbstvergötterung des einzelnen Menschen folgt die Selbstvergötterung des Menschenthums Für den Versuch aber, die Menschheit als

„božskou," zákony jeho „božskými" zákony a tudíž pro všecky absolutně závaznými. Proto se chopili bratří zednáři, kdekoliv se jen vlivu domohli, s velkou dychtivostí těchto zásad pantheistických, proto prohlašují stát svůj za to nejvyšší a každý zákon státní za veřejné svědomí a za uskutečněnou mravnosť (Pachtler l. c. 535.). A jak by také ne! Vždyť jim tento názor o státu, — (pravíme opětně že zbudovaném na principu „svrchovanosti lidu") —, mají-li většinu hlasů na své straně, — a tu ve spojení s liberály tu a tam mají —, plné dává právo a úplnou moc ku provádění všech svých záměrů. Stát jest tu absolutní, nemá k nikomu žádných povinností, proto že tu nikdo nemá žádných práv, moc státu jest tu neobmezena a vůle jeho zákonem absolutním, zákonem „božským," jemuž se každý musí podrobiti. Kdo jinak smýšlí, nežli jak smýšlí autorita vládní, považuje se za zpátečníka a, pakli se odváží smýšlení své také projeviti a dle něho jednati, musí pocíti veškeru tíži trestajícího ramene státního. Stát jest tu přímo velkým Molochem, kterýž požírá veškeru volnosť, veškeru samostatnosť, veškera práva vlastních svých dětí. Kdo by nepoznal, že princip, jenž vede k takovým koncům, musí nutně býti principem falešným?! (Dokonč.)

Dozor na školy opět do rukou kněžských!

Vyrovnání s Němci mělo za následek, že poslanci na říšské radě smýšlení katolického k nové odhodlali se akci v příčině konfesionální školy. V jejich orgánech vyskytla se výtka vládě: když se vyrovnáváte s ústaváky, kdy pak se konečně vyrovnáte s katolíky, kteří ve mnohých svých právech cítí se zkráceni?

Otázka konfesionelní přišla opět do nového ruchu, na jak dlouho, nevíme.

Za jakýsi obrat k lepšímu u vlády lze považovati nejnovější výnos ministra kultu a vyučování, podle něhož dosavádní inspektoři ze škol obecných a měšťanských mají se opět do svých škol navrátiti, jelikož fond, z něhož byli vypláceni, je přetížen. Dozor na školy obecné má příště svěřen býti professorům ze středních škol, učitelům technickým a konečně taky kněžím, — jako by se říci chtělo, když už nebude vyhnutí, sáhneme po kněžích.

Přiznáváme, že to příliš galantní není.

Přihlédněmež na tuto událosť blíže. Na papíře stojí, že dozor inspektorský z kruhův učitelských zem stojí příliš mnoho, kdo však umí v ministerských výnosech čísti mezi řádky, domyslí se ledačehos. První domněnka je ta: p. ministr vyučování neudělal s inspektory učitelskými mnoho příjemných zkušeností.

Dozorčí orgán může totiž vyvinovati horlivosti někdy málo, a někdy též příliš mnoho, obé nebývá vždycky vhod. Podle staré byrokratické zkušenosti kollega na kollegu dohlíží buď příliš kollegiálně, anebo i — bývali-li kdysi při něčem konkurrenty — příliš nekollegiálně, čímž se stává, že inspekční zprávy ze škol na horu bývají velmi — pestré.

Při jednom inspektoru některý učitel vynikal nade všecky, byl takořka vzorem všech, a při druhém najednou se zhoršil na silu velmi prostřední a opačně zase: učitel slabý při nové inspekci stal se vynikajícím paedagogem.

---

solche zu vergöttern, ist keine andere Form zu finden, als die des Staates: der Gott-Staat, der Staat ohne Gott, der Staat als Darstellung des reinen Menschenthums und als die höchste Verwirklichung und Verherrlichung desselben. (Viz: Pachtler l. c. 536.)

Říká se sice, že vrána vráně oči nevyklove, avšak jsou případy, že vyklove přece. Slovem: zkušenosti s dozorci učitelskými byly na hoře neuspokojivé. Vytýká se jim, že posudky jejich o školách obecných bývaly moc kamarádské a proto na místech rozhodných dospělo se k náhledu, že bude lépe, nahradí-li se silami professorskými, jejichž referáty na hoře zamlouvají se lépe.

My se strany katolicky-konfessionelní nemáme příčiny k této změně si příliš mnoho gratulovati. Známe s důstatek inspektory z kruhův professorských i učitelských. V ohledě církevním stojí oba na stanovisku asi stejném — indifferentním. Tolik víme, že caeteris paribus inspektoři učitelští vždy spíše bývali k ruce svým kollegům u věcech sporných mezi knězem a učitelem, čímž ale nemíníme tvrditi, že by inspektoři professorští zájmům církve byli značně příznivější. U věci té nebývalo mnoho na výběr a sotva tak hned bude lépe.

Professoři jsou odborníky. Je přirozeno, že odborník ve klasické filologii bude ve školách zkoušeti jinak, nežli odborník mathematik, anebo přírodozpytec. A což teprv inspektor z odborův technických! Každý bude více méně míti svého koníčka, jejž učitelstvo celého okresu vystihne ihned. Vytýkali-li se vikářům koníčky, mají jich inspektoři odborníci ještě více. Teď už není professora bez koníčka. I bude snahou každého učitele, aby si koníčka pana inspektora — osedlal, sicut erat in principio — — —

Podle náhledů a zkušeností našich nezáleží při inspekci na quantitě, nýbrž na qualitě vědění žáků.

První zřetel inspektora měl by býti obrácen ku kázni. Jakou má učitel kázeň? Má-li kázeň kaprálskou, založenou na bázni, anebo na lásce. Qualita mravní žáků je nejlepším zkušebným kamenem učitele.

Pak teprv přichází vědění. Více méně učitel každý má svého koníčka. Jeden vyniká v počtech, druhý v mluvnici, třetí v mechanickém učení se na paměť a kterému učiteli záleží více na tom, aby žáci předmětům porozuměli, ten při inspekci obyčejně pohořuje. Učitel při kázni dobré, jenž snaží se, aby děti nejen se učily, ale i všemu dle možnosti porozuměly, dodělává se co do quantity úspěchů nejmenších, ten taky se knihou, do níž zanáší se probraná látka, bude obyčejně pozadu. Osnova na školách obecných je teď sestavena tak, že učiteli při vůli nejlepší, k cíli vytknutému dospěti nelze.

Může liž professor z gymnasia tolik hluboko k chápavosti dítek se snížiti, aby práci učitele spravedlivě posouditi dovedl? Pochybujeme. Kdo takřka denně ve škole není, a kdo od svého mládí až do roku snad čtyřicátého — jako professor, — v obecné škole nepobyl, ten dávno zapomněl vmysliti se do obzoru světa dětského. Jen kdo skoro denně do školy chodí, kdo ve škole sestaral, dovede práci učitelovu posouditi spravedlivě. Jen kdo společníkem učitelského potu v pravém rozumu slova: socius doloris, dovede k učiteli býti spravedliv a tím jest pouze jeho kollega. A jelikož vláda na dobro vzdáti se míní dosavadního systemu, vybírati inspektory z učitelů, nezbývá k úřadu tomu vhodných orgánů jiných, nežli kněžských.

Leč tu se namítne ihned: mluví pro doma sua. A odpovídáme: ano i ne. Co do věci, díme: ano, co do osob, díme: ne.

Přejeme, aby školství naše prospívalo reelně, qualitativně, a nikoliv aby dělalo před světem parádu vědomostmi všeho druhu a v jádru samém, aby je podrývala hniloba nekázně a vědomostí planých, jež zapomínají se, sotva že dítě ze školy vyjde. Co do osob, nepřejeme kněžstvu našemu nadělení takového, jež dobře majíc v paměti přemnohé úkory se strany jistého druhu učitelstva, mělo by cestu dozoru do škol vystlanou trním a bodláčím.

Kterak církev odchovává národy.

Zprávy o výsledcích katolických misií.

1. Asie.

Palestina. Dne 8. září 1889 slavil nový od sv. Otce jmenovaný patriarcha Ludvík Piavi svůj vjezd do Jerusalema, a slovy, kterými pozdrav obyvatelů zodpověděl: „My zůstaneme věrni poslání svému od sv. Otce nám svěřenému!“ úřad pastýřský přejal. Nadšení, s jakým katolíci svého vrchního pastýře přijali, učinilo patrně dojem na jinověrce a šismatiky.

Od založení latinského patriarchatu v Jerusalemě roku 1848 počet katolíků latinského obřadu vzrostl ze 4000 na 13.500, byly 24 nové stanice missionářské založeny a od světského duchovenstva Patriarchatu přejaty. Mimo to bylo domácí kněžstvo podporováno europskými missionáři a založením náboženských spolků; a sice působí ve svaté zemi kromě dávno osvědčených Františkánů a Karmelitánů ještě čtyři mužské řehole a osm ženských kongregací.

I rok právě minulý přinesl v oboru tom lecos nového.

V Jerusalemě velká francouzská ženská kongregace „Dames reparatrices“ (panny obnovitelky) filialku zřídila.

Právě budují sestry řádu sv. Josefa velký ústav na cestě do Jaffy, Klarissky na cestě do Betléma; v Nazaretě, kde sestry Nazaretské ode dávna klášter s noviciatem mají, sirotčinec a dívčí školu řídí, započaly také nyní s ošetřováním nemocných; v Kani Gallilejské počal missionářský farář P. Jiljí Geisler ř. sv. Fr. se stavbou kostela sv. Bartoloměje, musí však trpělivě všecky hořkosti pro odpor nepřátel vypíti; avšak tento boj práva se zlobou a lakotou patrně není ke škodě katolické věci, jelikož průběhem tohoto boje v obci Káni třicet šismatikův v lůno katolické Církve se navrátilo; také téhož času bylo v Nazaretě deset šismatiků do katolické Církve přijato.

Na jezeře Genesaretském podporou spolku pro Palaestinu v Cáchách byla katolická kolonie zřízena; v Kaifě, na úpatí Karmelu tentýž spolek ústav pod jménem „Německý dům“ otevřel, který si obral za úkol pečlivě německým vystěhovalcům napomáhati. Uvážíme-li, jak značných výsledků před sto lety z jižního Německa vystěhovalci ze sekty Templářů docílili, a jak dobře se jim jejich práce vyplácely, tož se jen můžeme těšiti, jestliže také katolíkům cesta bude usnadněna. Ku pomoci tomuto ústavu přišly v únoru minulého roku tři boromejské sestry a později dvě milosrdné sestry je následovaly, které zaopatřováním nemocných započaly; všeobecnou pozornosť, kterou si při tom získaly, byla dobrým základem pro nejbližší účel, totiž otevření školy. Tyto podporovány byvše spolkem sv. hrobu v Kolíně, pomahaly katolické škole v Chev Amaru proti protestantské její sokyni.

Kdežto tato v minulém roce již jen několika dětmi Drusův, a několika z protestantských rodin vykázati se může, jest katolická škola přeplněna, a její dobrá pověsť má ten řídký výsledek, že sami Beduini několik dětí jim svěřili, jež se pilností a vlohami vyznačily.

Syrie. V Tyru, jehož obyvatelé z větší části jsou katolíci, také katolické školstvo školy protestantské předstihlo; všichni katoličtí chlapci navštěvují pouze školy katolické; poněvadž pro přeplnění katolické dívčí školy sester sv. Josefa až dosud ještě mnoho katolických dívek do protestantské školy bylo posýláno, zařizuje nyní spolek sv. Vincence druhou dívčí školu do které již mnoho přihlášek bylo podáno.

Armenie. V Trapezuntě katoličtí školní bratři po mnohých těžkostech konečně dostali od vlády povolení k stavbě nové školy, a doufají, že s dokončením této počet žactva (až dosud 130) se rozmnoží.

Přední Indie. V jesuitské missii Vallon musil býti druhý missionářský dům vystavěn, jenž koncem června od tří missionářů obydlen byl. Zařízená škola ve Vallonu přivedla to v krátkém čase ze 6 na 25 žáků, a táž v Patrah na 16 žáků; veliká obtíž leží v příkře rozděleném kastovnictví, kde jsou missionáři nuceni pro každou kastu školu a modlitebnu zříditi, a ačkoli by zde dosti místa bylo, druhá škola pro Kunbiesy otevřena býti musila.

Nová kaple svým pěkným křížem působí přitažlivě na Indy všech kast. V zástupech až do tisíců přicházejí sem z okolí a učinila předběžná poučení missionářů o křesťanství tak hluboký dojem na ubohý pohanský lid, že ihned množství lidí o přijetí do křesťanského vyučování prosilo. Missionáři jsou té naděje, že budou v díle tom rychle pokračovati, jestliže se jim nejpotřebnější hmotné pomoci dostane.

Ve Východním Bengalsku katolická missie, od dvanácti roků Benediktinskými missionáři obsazena, od sv. Otce opět kongregaci sv. kříže byla svěřena, kterou tato i dříve byla řídila, a z nedostatku sil musela se jí vzdáti. Mimo dvou zde zůstalých Benediktinů pracuje tam ještě pět páterů z jmenované kongregace v této nesmírné prostoře, kde mezi mnoha miliony pohanů toho času sotva 10.000 křesťanů se počítá. Část tohoto dříve od protestantských Baptistů obývaného kraje byla od nich opuštěna. Obyvatelstvo těchto míst prosilo o přijetí do katolického vyučování. Chování pohanů jest až dosud takové, že založení mnohých křesťanských obcí lze se nadíti.

V Číně, jejíž úhrné obyvatelstvo čítá na 400 milionů, jest nyní 550.000 katolíků, mezi kterými 632 europských missionářů a 339 domácích kněží pracuje, jejichž působení velkým počtem domácích katechistů a řeholnic jest podporován.

Tongking. Pravdě podobno, že Laoská missie, která domácími bouřemi pronásledována skoro naskrz byla zničena, opět obživne. Božská Prozřetelnosť přivádí missionářům množství lidu, částečně rozehnaných katolíků, částečně též mnoho pohanů, kteří o přijetí ku křesťanství se ucházejí.

P. Eskulier oznamuje, že v Lang-Bau 100 dorostlých pohanů bylo pokřtěno, a přes sto katechumenů ku přijetí sv. křtu se připravuje. Načež se se 14 katechisty odebral do Phu-le na řece Sorg-ma, kdež uvázal se v dílo po nedávno zemřelých PP. Beaumontu a Idathe, jenž rozehnané obyvatele ze tří křesťanských obcí shromáždil a ve dřívější pořádek uvedl.

P. Puginier oznamuje, že chuť k návratu stále roste; v Nam-Xangku 1800 pohanů bylo pokřtěno.

Avšak ani protivníci nespí, což se i ukázalo. Tak byl P. Esculier 7. září v Dap Dui od davu pohanů přepaden a na útěk zahnán; kaple nově vystavěná zbořena. Buřiči byli potom od úřadů zkroceni a jejich náčelníci uvězněni, načež zase nastalo ticho; na jak dlouho a zdali nové bouře nepovstanou? to ví jen Bůh.

Jižní Schantung. V počtu missionářů udělala smrť v několika měsících druhou mezeru. Dne 3. března zemřelého P. Riehma následoval již dne 11. července P. Karel Lieveu. Onen nalezal se teprve ve 32. roku věku svého; r. 1885 vstoupil do Schantungské missie a spravoval okres Mungin, kdež svojí horlivostí a nábožností získal si úctu a lásku mnohých pohanů. Horečka jej sklátila. R. I. P.

Brzy jej čtyři missionáři ze Steylu následovali. (Dokonč.)

Schůze českých techniků.

Vědy technické razí si světem cesty vždy nové, cesty opravdu světové. Epochální vynálezy Edisonovy měrou nám teď ještě nedozírnou vydobývají si v kultuře světové postavení vzdy většího. A z té příčiny vydobývají si učňové věd technických postavení vždy lepšího. Proto stalo se nezbytným, že adepti věd klasických, čili starého humanismu — s adepty věd technických bojovně utkali se. Upříti nelze, že humanismus během věkův domohl se skoro ve všech oborech postavení vynikajícího, kdežto vědy technické až dosud odsouzeny byly více méně do předsíní ke službám lokajským. Humanisté dělali všude bonéry, přijímali vyznamenání, stkvěli se na sněmích, měli přístup do domu lordů, ano velmi často i na křesla ministerská, kdežto technikové více méně odsuzováni byli k popelkování. Vždyť jim do dneška mnozí přemrštění humanisté upírají vyšší vzdělání — protože neučili se řecké a latinské gramatice a že jim ze studií v paměti nezbylo pár kusů klasických citátů a několik vybledlých jmen klasických filosofů a básníků.

Zatím technikové seřadili se v pevný šik a vypověděli humanistům boj takřka na smrť, hotujíce se je ze středních škol ne-li naskrz vyhoditi, tedy alespoň na nejužší odbory obmeziti a pak v plen vzíti jejich výhodné sociální postavení, což nejlíp se pozná z průběhu schůze techniků dne 23. února t. r. v Praze.

Přítomno bylo přes 300 studujících, rektor prof. Šolín a pp. professoři dr. Blažek, Tilšer, Pacold, Bělohoubek a Petrlík. Při zahájení schůze ujal se slova rektor prof. Šolín, aby prohlásil, že o předmětech, které jsou na denním pořádku, radil se již sbor professorský a pronesl o nich své mínění, posluchačům ponechává se nicméně úplná volnosť, aby názorům svým zjednali slyšení.

Za předsedu zvolen jednohlasně p. Kopáček, za náměstky pp. Ursini a Klír st. a za zapisovatele pp. Klír ml., Prokop a Krátký. Předseda p. Kopáček, objasňuje účel schůze, která rozhodne, zdali čeští technikové mají přijmouti nabídnutí vídeňských kollegů a zvoliti delegáty ku všeobecnému sjezdu techniků zemí na říšské radě zastoupených. V technických kruzích nastal poslední dobou potěšitelný ruch, čelící k tomu, aby konečně také technik požíval práv, která mu příslušejí.

Jest to smutný úkaz, že intelligentní technik musí podnikati krutý zápas za dosažení práv svých. V Rakousku není dosud zřízeno ministerstvo staveb a komunikací, kteroužto instituci má již i malé království srbské. Rektorovi techniky není vyhraženo právo virilního hlasu na zemském sněmu, jehož rektor university požívá. Absolvovaní technikové, byť odbyli zkoušky třeba s vyznamenáním, nepožívají zvláštních politických práv, ba veřejnosť ani neví, že zkoušek takových odbyli. Ke zvelebení stavu technického byla právě tato schůze svolána a předseda žádá referenta p. Ursiniho, aby podal o dosavadních poradách komise podrobný přehled. Referent poukazuje zejména na dvě důležité otázky a sice, aby absolvovaní technikové měli titul, s politickými právy volebními a aby rektorové technik měli na zemských sněmích — virilní hlas. —

Boj techniků proti universitě bude krutý za příčinou zastaralých pojmů a jest zapotřebí, aby veškeří technikové z celé říše jej podnikli, proto navrhoval, aby k účelu tomu obeslala se vídeňská schůze, v níž budou zastoupeni zástupcové veškerých polytechnik z celého Rakouska, což bylo jednohlasně schváleno. Dále řečník oznámil, že bylo zástupci německé polytechniky v Praze usnešeno, aby udělil se každému technikovi po odbyté II. státní zkoušce s dobrým prospěchem název doktora. Odpor proti této novotě bude sice velký, požadavek jest však zcela oprav-

něný. Nejoblíbenějším a nejvážnějším důvodem proti udělení titulu doktora jest námitka, že prý technikové nemají k titulu tomu dostatečného odborného vzdělání, což se odůvodňuje z neznalosti jazyka řeckého a latinského. Názor tento jest falešný, poněvadž si technik musí osvojiti moderní jazyky a nemá se od něho žádati, aby si přisvojil také veškeré mrtvé jazyky, jež mají významu pouze pro filologa.

Řečník protestuje proti tomu, že by technik neměl všeobecného vzdělání a že by byl snad jednostranně vzdělaný. Povšechná vzdělanosť nespočívá v přiučení se jazyku latinskému a řeckému. University jsou staré ústavy, avšak i zde netáže se nikdo, jak jest dotyčná osoba stará, nýbrž co byla prospěšného vykonala. University stojí na svém stanovisku, technika však stále pokračuje, čehož nejlepším dokladem jest elektrotechnika, která sblížila celé světy a také lékařská věda pokročila pouze na základě technického bádání. Technika jest živitelem lidstva a docílila svojí báječnou vynalezavostí, že se dostalo millionům lidí slušné výživy. Někteří technikové jsou toho náhledu, že jest prý titul doktorský zastaralý, zbytečný a že upomíná na přežilé kastovnictví.

Právě s tímto titulem jsou však spojena politická práva a domáhati se těchto práv, znamená rovné postavení techniky s universitou. Námitka, že by stačil název inženýra, jak jest obvyklý ve Francii, v Belgii atd., nemá významu pro Rakousko, poněvadž by se musily změniti veškeré zákony a také další námitka, že by se university proti udělení doktorátu technikám ohradily, nesmí nikoho odstrašiti, nýbrž spíše pobádati k úsilovnému a vytrvalému boji. Technik musí tak dlouho studovati, jako kterýkoliv posluchač universitní. Řečník jest přesvědčen, že náhledy techniků v příčině udělení titulu sdílí zajisté celý professorský sbor a žádá shromážděné, aby od boje neustáli a přinesli mu i oběti. (Dlouho trvající potlesk.) Na to rozpředla se čilá debata, z níž vyjímáme:

Pan prof. dr. Blažek, uvítán hlučným potleskem, uvedl, že již před 2 lety při debatě o rozpočtu na říšské radě přimlouval se za odstranění diplomových zkoušek, jakožto nepraktických, poněvadž se jich málo kdo súčastní a žádal, aby se nahradily přísnými státními zkouškami. Poukázal dále k tomu, jsou-li na universitách dvoje státní zkoušky, že se zvyk tento zakládá na dlouholetém vývinu, že doktorát jest drahou institucí, které si může jen zámožnější dopřáti.

Zavedení titulu doktora pro mladou techniku nezdálo se mu výhodné. Navrhl tehdy, aby každý řádně absolvovaný technik obdržel nějaký titul s takovým požíváním politických práv, jaké mají a jenž přísluší universitním doktorům. Bylo mu tehdy řečeno, že udělení politických práv nezávisí na vládě, nýbrž na volebním právu korporací a obcí a na zvláštním statutu obcí. Vláda nechovala se odmítavě, poukázala však k tomu, že doktor musí podstoupiti přísnější zkoušky, nežli jež se na technikách požadují a nyní právě navrhují. Právník po odbytých dvou státních zkouškách nemá žádných politických práv, jež dosáhne teprve jako státní úředník a diplomovaný doktor požívá těchto práv, je li příslušníkem obce a platí-li daň.

V ministerstvu byl ventilován návrh německé techniky v Praze, aby k dosažení akademického titulu po odbyté druhé státní zkoušce podal kandidát nějaké vědecké odborné pojednání, jež by sbor professorů prozkoumal a nápotom s kandidátem provedl dissertaci, by se přesvědčil, že předložený spis také sám sepsal. Titul tento rovnal by se hodnosti doktora filosofie. Akademická hodnosť značí vynikající vzdělání a kdo si ji přeje, nechť se vykáže odborným spisem. Řečník odvětil ministrovi, že by bylo žádoucno, aby se technikovi k dosažení akademické hodnosti nekladly příliš těžké podmínky a prohlašuje se pro název doktora. (Dlouho trvající potlesk.)

Na to přijat jednohlasně návrh, domáhati se, aby se absolvovanému techniku s názvem doktora přidělilo veškeré aktivní a passivní politické právo. — Další částí programu bylo rokování, aby rektorům polytechnik udělilo se virilní právo na sněmích zemských, což přijato se všeobecným souhlasem.

Po věcných poznámkách přikročeno k volbě delegátů a zvoleni byli pp. Kruliš, Kopáček, Ursini a Všetečka a za náhradníky pp. Grund a Klír ml.

Zároveň vysloveno přání, aby čeští delegáti dohodli se se všemi slovanskými zástupci technik a prohlásili, že použijí při rokování německého jazyka pouze vzhledem k důležitosti programu.

Slova ujal se na to rektor pan prof. Šolín, a vyslovil své potěšení, že rokování, jak očekával, bylo klidné, věcné a důstojné českých technických akademiků. Dojdou-li tužby posluchačů splnění, nelze však nikterak předvídati. Jest ale nade vši pochybnosť, že dříve nebo později budou technikové také v naší milé vlasti požívati veškerých jim příslušných práv. (Bouřlivý potlesk a „Výborně“.) Tím schůze po 12. hodině polední ukončena.

Boj tento technismu s humanismem je významný a označuje povahu doby naší velmi případně.

My ani dosti málo nepochybujeme, že boj ten konečně dopadnouti musí ve prospěch mladého sice, ale bujarého technismu. Pokrok věd technických jest tolik veliký, že čím dál více musí se mu ve školách veškerých vykazovati času. A aby mládež nepřetěžovala se ještě více, musí na školách středních ubírati se času humanismu, jemuž ostatně na jistý čas uvarovati lze zlepšenou methodou a to spůsobem tím, že jistá část gramatikálního balastu vyhodí se, anebo přiměřeně se rozdělí na více let.

Školné na středních školách.

Reformy nynějšího ministra vyučování mají divné osudy. Sotva uzří světlo světa, ukáže se, že nejsou praktické. Pan ministr je zvyklý na školství v říši naší dívati se se stanoviska velkoměstského, kdež ve školách všeho druhu mnoho studuje synů a dcer milionářů, kterým na několika tisícovkách nezáleží. Za to musí p. ministr v říšské radě snášeti perné výtky poslanců, jakož se i posledně ve výboru školském stalo.

Výbor, totiž pro věci školské jednal na poslední své schůzi o peticích týkajících se snížení školného na středních školách. Zpravodaj posl. Jahn podal přehled o dosavadním jednání v této věci a navrhl, aby tyto petice odkázány byly vládě s vyzváním, by učinila opatření, na jehož základě nemajetní žáci středních škol již v prvním běhu první třídy byli by od placení školného osvobozeni. — Posl. Fuss žádá snížení školného vůbec a osvobození chudých žáků od téhož již v prvním běhu první třídy, když předloží žák vysvědčení z obecné školy, svědčící o velmi dobrém prospěchu v náboženství, ve vyučovacím jazyku a v počtech. — Ministr vyučování dr. Gautsch prohlašuje, že nepomýšlí na snížení školného, avšak nevzpírá se tomu, aby usnadněno bylo osvobozování od téhož. — Posl. Bobrzynski zmiňuje se o přijímacích zkouškách a doporučuje, aby tyto rozšířeny byly na dva týdny, čímž poskytlo by se profesorům dosti času k řádnému posouzení zkoušenců. Proti tomu vyslovují se poslanci Beer a Weitlof. — Posl. dr. Haase soudí, že lépe bude, když se školné v první třídě i v prvním běhu bude na dále vybírati a když vrátí se žákům, již v druhém běhu budou osvobozeni. — Ministr vyučování praví, že dle výkazů z r. 1886 polovice žáků neplatila školného a dvě pětiny této druhé polovice platily jen poloviční školné. V Čechách neplatí $63^5/_{10}$ proc. žactva

školné, nebo platí jen polovici. — Posl. Suess uvádí, že vychování lidu jest úkolem státu. Není zajisté slušné když 60 proc. obyvatelstva jest donucováno k tomu, aby si dávalo vystavovati vysvědčení chudoby. — Posl. Beer není pro to, aby školné bylo vráceno; lépe bude, když žáci, v prvním běhu osvobození, budou nuceni doplatiti školné, když nevykáží se dobrým prospěchem ve druhém běhu a když ústav navštěvovati nepřestanou. — Zpravodaj poslanec Jahn přizpůsobuje svůj návrh ve smyslu návrhu Fussova, avšak prohlašuje se proti návrhu Beerovu. Při hlasování přijímá se návrh posl. Fussa s dodatečným návrhem posl. Beera v příčině doplácení školného za první běh. — Vyřízení petic okresních zastupitelstev v Kamenici n. L. a ve Vltavotýně, aby obecné školství tak bylo upraveno, by schulverein a Ústřední Matice školská staly se zbytečnými, bylo odročeno a schůze skončena.

Za příčinu zvýšení školného na 40 zl. ročně p. ministr, jak známo, udal, aby ze středních škol nehrnulo se do světa tolik učeného proletářstva. O věci této dalo by se napsati mnoho. Nelze upříti, že ze středních škol více jak polovina žáků po několika rocích odchází a hledá si zaměstnání jiného, tak že při maturitě sotva třetina, anebo jen čtvrtina žáků v primě zapsaných se objevuje. Jedněch vyhání ze škol nedostatek duševní, druhých nedostatek mravní (lenosť), třetích nedostatek hmotný, konečně i nedostatek fysický (nemoce a smrť) odvádí ze škol ročně též své procento. Kdo život zná, ví, že kanceláře dnes již nedostudovaných studentů ze středních škol neberou, protože mají na výběr juristů. Quartani, quintáni a sextáni hlásí se do ústavů učitelských, lékárnictví, do škol kadetních, škol obchodních a pod. Procento dosti značné odchází k živnostnictví a procento nejmenší chápe se řemesla anebo pluhu.

Pan ministr vyučování zdá se býti na omylu co do příčiny učeného proletářstva, jímž naše střední školy vinny nejsou. Učeného proletářstva vychází do života poměrně více z universit nežli z gymnasií.

Redaktory listů socialistických v Německu bývají často lidé s akademickými hodnostmi. Ve schůzích socialistů řeční často doktoři a konečně do parlamentů vysýlají socialisté lidi, kteří co do vzdělání mohou se měřiti s vyškolenými právníky.

Slovem, příčinou učeného proletářstva nejsou školy, nýbrž bídné hospodářské poměry, jest vydíravý kapitalismus a příčinou proletářstva učeného sice, ale bezbožeckého, jest ten liberalismus, jenž opanoval skoro všecky kanceláře a školy, a jenž odchován byl na zásadách francouzské revoluce. Učený proletariát jest chorobou sekundární a snad až tertiární; příčiny primární jsou povšechný odpad od Boha a z něhož vyšlý bezcitný, vydíravý kapitalismus. Že by 40zlatovým školným odstraniti, aneb jen omeziti bylo možná proletář, to se nám zdá býti — — skoro ani nevíme čím.

FEUILLETON.

† Davorin Trstenjak.

Osud národa slovinského ode věků jest politování hodný. Germanisatoři urputní snaží se jej odevšad nejen obemknouti, ale i prolomiti, rozdrobiti a konečně potříti. Avšak síla této haluze velikého kmene illyrsky-slovanského jest neumořitelná. Občas zrozují se v něm mužové na pohled nepatrní, jejichž ale působení v oboru prozřetelností božskou vytknutém bývá přímo epochální. Mužem takovým byl Davorin Trstenjak, jejž poctili jménem patriarchy slovinského.

Ve Štyrsku se narodil, ve Štyrsku působil, ve Štyrsku i zemřel — ale jméno jeho známo je nejen po celém světě slovanském, ale v učeném vůbec. Byl sice, odbyv v Mariboru a Hradci Štyrském studia gymnasialní a universitní, pouze kaplanem, pak několik let učitelem gymnasialním v Mariboru a posléze zmítaným farářem, jímž obsazovány nuzné fary horské — avšak národu byl apoštolem, jehož hlasu s úctou posloucháno, kdykoliv se ozval.

Činnosť jeho byla bohata, že budí úžas bylť jako vzácný kněz i obětivým učitelem svých svěřenců; bylť jako literát nejen autorem učených prací jazykozpytných, mythologických, starožitnických a dějepisných, nýbrž i povídkářem, humoristou, poetou a dramatikem. Ale sám zůstal při tom chud. Žil jako pravý filosof — bez potřeb. Šat, v němž kaplanoval, provázel ho celým jeho životem plných padesáte let — až ku hrobu.

Jen v jednom spůsobu byl velký útrata — jako literát. Naříkával si, že nemůže vyjít, neboť ho prameny ke studiím mnoho stály. Tato okolnosť — že totiž byl knihoven velkých vzdálen a odkázán na koupi pramenů knihových ze svých skrovných prostředků — teprv staví do náležitého světla jeho píli, vytrvalosť a svědomitosť, s jakou snesl nebývalé množství látky dějepisné ku stavbě, v níž sice musí pokračovati jiní, k níž však sám základy šťastně položil — k pradějinám národa slovinského.

Kde působil jako kněz, stal se všude nezapomenutelným, neboť mu nebylo rovna. Podmanil si jednáním a působením svým srdce všech a získal si úcty osadnictva i intelligence, přátel i odpůrců.

Přímo hrdinou se býti ukázal za doby vojny s Italií r. 1859, kdy působil jako kněz ve Ptuji. „Měl jsem tolik raněných," vypravoval sám o tom, „že mi nezbyla hodinka pokoje. Vlak za vlakem přivážel raněné, z nichž mnozí již cestou zemřeli — a já byl na vše sám. Trpěl jsem s ubohými. Jedny jsem pochoval a rodičům o tom zprávu dal, druhé, těžce raněné, ošetřoval a zaopatřoval."

Ovšem, dostal za to zlatý záslužný kříž.

Ale zdálo se jim, že by to pro muže věčně strádajícího a vzorně skromného bylo radostí příliš velikou. Nedbáno toho nahoře, že jakožto zastance svého lidu a tudíž protivník liberálních Němců a agresivních štyrských poněmčovatelů stojí na straně vládní, aniž vzat ohled, že vládě koná časem výtečné služby krocením zuřivých Němců, pangermanů — u nichž mimochodem řečeno těšil se nemalému respektu — — toho všeho nedbáno, na vše zapomenuto a stařec za to vše hlídán a pozorován, neboť byl spolu — slovinským spisovatelem!

A podobně svému duchovnímu představenstvu byl dobrým ku vymýcení nejchudších far v diecési... Teprv na sklonku života — před 10 lety — dostalo se mu lepší fary, starotržské, ale zde již, jsa stařec skoro sedmdesátiletý, musil míti k ruce dva kaplany.

Ale přec zřídka si zasteskl a naopak stále byl jasné, veselé, ba žertovné mysli. Těšilo jej vtipkovati, při čemž se často pochlubil starým svým veršovnickým uměním, pronášeje žerty svoje rýmovaně.

Ani když poslední dobou nemoc na něj útočiti počala, veselosti své nepozbýval. Byl sice poslední dobou velice nervosní, však zůstal vždy ten starý: pod skořápkou flegmatičnosti milovník žertu.

Byl to vysoký, ramenatý muž, starý sice, avšak zdánlivě úplně zdravý. Nebylo na něm pranic znáti, že poslední leta zimní dobou churaví.

Letošní však zima stala se mu osudnou.

Na počátku prosince onemocněl velice nervy, jež zejmena v hlavě velkých muk mu spůsobily. O Nový rok pak uvrhla jej na lůžko stará nemoc — astma — se silou větší než jiná leta. Ulehl s přesvědčením, že z lůžka více nevstane, neboť si vzpomněl na výrok přítele svého dra. Štef. Kočevara, jenž prorokoval, že oba rok třiasedmdesátý nepřežijí. A od loňského osmého listopadu vstoupil do osudného roku onoho....

Přesvědčení, že proroctví přítelovo se vyplní, však ho nelekalo, nýbrž jen naplnilo důstojnou oddaností v nezvratný osud. Dvě neděle po svém ulehnutí podepsal svou závěť, a za dvě další neděle — večer na Hromnice — tiše požehnaný život svůj dokonal. *R. i p.*

Tabák a zdravověda.

O škodlivosti tabáku odborníci lékařští dosud nejsou smýšlení stejného. Přihlížíme-li k jejich praktickému životu, mohli bychom tvrditi, že tabák zdraví lidskému musí býti velice prospěšný, protože skoro všickni lékaři — po železnicích jezdí v kupé pro kuřáky. Jinak ale je, nahlédneme-li do jejich spisů, o nichž plnou měrou lze říci: aliter in theoria, aliter in praxi. V tom ohledu bývají největší celeberity největšími rušiteli zákonů svých zdravotních.

Musí býti v rostlině tabákové tajemství opravdu čarovné. Co je na světě chrchlounů, kteří dobře vědí, že jim tabák škodí a přece ho kouří! Co je lidí, kteří ráno probouzejí se s pořádným bolením hlavy, protože večer dopřáli si o několik vonných doutníků více! Kterak večer při pivečku a maxlu doutník nebo dýmka lahodí a kterak ráno jazyk před zrcadlem vzorem se jeví ohyzdnosti! A kdyby člověk věděl, že v tu hodinu, co sáhne po dýmce, přijde na kolo, nedá se od tabáku odstrašiti, tím méně líčením lékařů o jeho škodlivosti přesvědčiti.

V tom se srovnávají mnozí, že konečně nervy velkokuřáka všecky následky bafání sobě a lidem do očí to odnesou. Jsou prý ale nátury, jež nekouří jen když spí a jedí, jež kouří, aby se uspaly a snad aby jim lépe chutnalo, a jež prý i přes to dosahují věku vysokého a náturami takovými omlouvají souchotináři svoji náruživosť. Když pisatel tohoto byl ještě v semináři, tu pan spiritual varoval čtvrtoročáky před kouřením, jež prý vysouší trubice a dráždí k — pití! — Na to jeden theolog prohodil: prosím, můj dědeček chodil s dýmkou spát a s ní taky vstával, a bylo mu, když umřel, 75 let! — Posluchači dali se do smíchu a pan spiritual více proti tabáku nemluvil.

Avšak dědečkům takovým navzdor jest dokázáno, že kouření povahám slabým a nedorostlým nesvědčí. Známe jednoho studujícího, co náruživého kuřáka papirosů a když mu lékař radí, aby tolik nekouřil, odpovídal: já musím, abych zahnal žaludkový katarh, t. j. katarh, jenž se mu do žaludku zavrtal nesmírným kouřením. Na silné kouření třeba žaludek více než koňský. Nejškodlivější bývá kuřba na žaludek lačný a přece zase slýcháme starší pány si chváliti, že dýmčička ráno ku kafíčku spůsobuje jim jisté ulehčení — bez zaječické vody. A doutníček po obědě, jaká to slasť, ale jen jeden doutníček. Na procházce chutná též výborně doutník, není-li zima a netrpí li kuřák na rheumatické bolesti v zubech. V případě tom bychom nikomu kouření venku neradili. O šňupání se tvrdí, že otupuje čich a kdo prý tabák žvýká, nerozezná prý na jazyku juchtu od majoránky.

Nemírné kouření působí škodlivě na hlasivky a hrtan a sice ne tak nikotinem, jako na konec doutníku palčivou příchutí, jež mnohdy stahuje i hrdlo a svléká jazyk z kůže. Dýmkové škvarky a doutníkové nedopalky působí žíravě na hltan i hrtan, což jeví se nejvíce hojným vylučováním slin.

Na prosto odsuzovati se musí polykání kouře, který nespůsob panuje nejvíce ve Francii, kdež prý bývá i nejvíce chronických katarhů hlasivek, jež při delším dráždění tabákem vyvinují se v raka. Lékaři tvrdí, že při rozpukaných rtech může mokem tabákovým spůsobiti se neduh tentýž.

Při doutníkách jedovaté látky vylučují se do vzduchu, za to ale rozkrájený doutník v dýmce i kuřáka otužilého omamuje.

Na žaludek nováčka působí tabák zrovna jako mořská nemoc. Na dělnících pracujících v tabákových továrnách bývá znáti otravu krve, což nejlepším je dokladem škodlivosti nikotinu. Náruživí kuřáci ztrácejí zrak, sílu svalů, a dostávají nechuť k jídlu, třesení údů, rheumatické bolesti a co nejhorší: tlučení srdce! Po kouření přechází hlad.

Slovem: o tabáku platí jako o všech požitcích dráždivých: Festina lente, — užívej mírně. Ve střídmosti spočívá zdraví. A kdo už obětuje pět krejcarů na kuba, ať si přidá krejcar ještě na papírovou špičku, jež praktičnější a lacinější (!) je nežli nejlepší pěnovka, která se sice krásně nakuřuje, ale též i zaneřáďuje.

Moderata durant.

Drobnosti.

Josef egyptský. Velice zajímavá zpráva dochází právě z Egypta. Americký učenec a egyptolog Wilbour, jeden z nejlepších znalců egyptských starožitností, oznamuje z Luxoru, starých to Théb, v dopise datovaném dne 28. ledna, že koupil kámen pokrytý hieroglyfy, které pro historii Josefa egyptského budou velice důležity. V textu, v němž uvádí se jméno dosud úplně neznámého faraona, vypravuje se, že v 14. roce panování tohoto krále jakýsi Chit-He se pokoušel modlitbami a jinými podobnými prostředky odpomoci nouzi, která trvala po sedm roků za příčinou tou, že nedostavila se povodeň nilská. Zpráva ta hodí se úplně na biblické podání o sedmi drahých letech, které tehdáž 30letý Josef Faraonovi předpověděl. Také v jiném nápise z hrobu u El-Kabu, jenž zhotoven byl mezi roky 1800—1700 př. Kr., mluví se o dlouhých letech bídy, která tehdáž v Egyptě panovala. Památky historické ničí se v Egyptě nyní způsobem vandalským. Historicky velice důležité nápisy v hrobkách u Beni-Hassanu, Beršehu, Tell-ell-Amarny i jinde jsou Araby vysekávány a odnášeny do měst na prodej. Půjde-li to tak dále, bude Egypt za nedlouho oloupen o všechny své historické památky.

* * *

Francie zšílená. Nedávno napsal Drumont o Francii židovské veliký spis; nyní dočítáme se, že ve Francii měrou úžasnou přibývá bláznů. Podle dat statistických přibylo tam od r. 1872. choromyslných o 30%. A sice bylo roku v Paříži:

1872.	choromyslných	mužů	1695,	žen 1389	= 3084.
1876.	„	„	1782,	„ 1448	= 3230.
1880.	„	„	1932,	„ 1552	= 3484.
1884.	„	„	2313,	„ 1813	= 4126.
1888.	„	„	2549,	„ 1900	= 4449.

Francouzský statistik čísel těchto se děsí a vypočítává, poroste-li počet šílených v tomto poměru dále, kdy asi celá Francie stane se velikým blázincem. Největší procento do blázinců odvádí alkoholismus, pak přepínání duševní a konečně boj vždy větší o existenci. Počet šílených z opilství od 15 let se více než zdvojnásobnil.

Obsah „Vychovatele“:

Z milosti boží či z milosti lidu? Píše Frant. Pohunek. (Pokračování.) — Dozor na školy opět do rukou kněžských! — Kterak církev odchovává národy. (Zprávy o výsledcích katolických misií.) — Schůze českých techniků. — Školné na středních školách. — FEUILLETON: † Davorin Trstenjak. — Tabák a zdravověda. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. března 1890. Číslo 5.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Z milosti boží či z milosti lidu?

Píše František Pohunek.

(Dokončení.)

Princip „suverenity lidu“ vede, jak jsme viděli, k nejtužšímu absolutismu, ku zbožňování státu. Jelikož však se dle starého pravidla jedna výstřednosť velmi ráda zvrhuje ve výstřednosť druhou právě opáčnou, stává se i tu, že se z nejtužšího absolutismu, abychom tak řekli, přirozenou tíhou, vyvinuje buď děsná hrůzovláda nebo anarchie čili bezvládí.

Falešný tento princip postrádá totiž na prosto mravního podkladu. Zde vláda neporoučí a nezapovídá ve jménu vyšší, božské auktority, neváže se též ve svých rozkazech na žádný vyšší zákon mravní, nýbrž poroučí a zapovídá jenom právem moci a proto též hledí prostředky moci své co nejvíc jen možno rozmnožovati. Poddaní opět, jsou-li prodchnuti zásadami podobnými, neposlouchají moci vládní proto, že to uznávají za svou povinnosť, nýbrž jenom prcto, že se musí moci podrobiti, nechtějí-li od ní býti zdrceni. Pojidlem tudíž mezi poddanými a mezi vládou čili stěžejemi, na nichž se točí a pohybuje celý život státní, není zákon mravní závazný stejnou měrou, jak pro poddané tak i pro vládu, nýbrž jenom hmotná moc, již má v rukou vláda, a bázeň poddaných před touto mocí.

Bázeň před pouhou mocí hmotnou jest však velmi špatnou podporou státu, jelikož trvává jenom tak dlouho, dokud člověk nepocítil síly svých paží. Pouhou jenom moc, jíž aby se podrobil, žádných nezná mravních pohnutek, snáší člověk nad sebou velice nerad a proto nejen hledí, aby se jí vymknul, kde to jen možno, nýbrž snaží se též ji se sebe svrhnouti a sám se jí domoci: „Církev a státní společnosť,“ napsal Proudhon, „si už více nerozumějí a proto že si nerozumějí, nastala doba revoluční .... Dokud stát a církev, dokud společnosť a náboženství byly spojeny, dotud nebylo pro revoluci žádného průlomu, kterým by byla do společnosti mohla vniknouti,“ (Viz: Stauracz, Der Schlachtengewinner Dittes etc. 23.). Chce asi říci: stát holduje nyní jiným zásadám, než jaké hlásá církev, a proto není mezi nimi shody a jednotné mysli. Stát víc neuznává autoritu církve, nechce více vládnouti na místě a ve jménu božím, nýbrž nezávisle a neobmezeně, společnosť pak více nepronikā náboženská mysl a neučí ji ctíti v autoritě a moci vládní zástupkyní autority boží a proto vnikl do společnosti duch revo-

luční.[1]) — To se musilo tím spíše státi, čím horlivěji se hlavně od dob Rousseauových hlásá všude princip, že pánem svrchovaným, pravým suverénem jest jedině lid, nad jehož autoritu není žádné vyšší a proto že má lid „úplné právo“ vládu jemu nemilou nahraditi jinou.

Třebas to však nepřišlo vždycky a všude až ku krajnostem, až ku zjevné vzpouře proti moci vládní, přec bude vždycky stát zbudovaný na základě principu svrchovanosti lidu jevištěm stálého boje mezi stranami a stálých třenic. Jedna strana bude chtíti z vlády vytlačiti stranu druhou a bude jí chtíti dvojnásobně splatiti, čeho snad kdy od ní byla zakusila, a to aby mohla provésti, bude se všemožně přičiňovati a namáhati, aby se v parlamentě domohla většiny, ať si již způsobem jakýmkoli, proto že v tomto falešném systému neplatí žádné mravní ohledy, žádné jiné právo a žádný zákon jiný mimo vůli většiny parlamentární! Této pak většiny domůže se nejsnáze strana ona, kteráž umí lidu a různým jeho vášním nejlépe lichotiti, strana, kteráž jest proti svým odpůrcům nejbezohlednější, kteráž se neleká, kdekoli jen může odpůrce své snížiti, žádného prostředku, a byť byl třebas sebe nekalejší. strana, kteráž umí pro své účely nejnesvědomitěji a nejdrzeji agitovati! Třebas tato strana byla počtem malá, domůže se vlády, má-li jen v svém středu několik smělých, bezohledných mluvků a řádných křiklounů, kteří trhají všecko napořád, co činí strana druhá, a kteří lidu slibují, všecko co ji přeje, i věci naprosto nemožné. Čím více však slibují, tím méně splňují, a čím více dříve toužívali na tyrannii a bezohlednosť strany protivné, tím krutější tyrannii provozují nyní sami. Majíce v rukou moc, mohou konati, co se jim líbí, třebas to bylo ku škodě a zhoubě všech ostatních, mohou šířiti hrůzu a postrach na všechny strany a to vše ve jménu „obecné vůle“ lidu, za jehož zástupce se vydávají. Tak bývalo vždycky a tak jest i nyní; vždy totiž bývají demagogové a „tribuni lidu,“ jak svědčí dějiny, jakmile se pomocí svedeného lidu moci domohou, nejkrutějšími tyrany lidu a jeho katany, kteří jej vodí buď pod guillotinu anebo dávají do něho stříleti, nechce-li ve všem a za všech okolností podrobiti se jejich rozmarům; nebo „kdo lidu příliš lichotí a jeho se „ujímá“ s přílišnou horlivostí, ten ho chce z pravidla použíti za nástroj k dosažení výhody a prospěchu vlastnímu,“ praví Balmes (El protestantismo etc. III. 205.). Ovoce principů falešných nebývá už jiné, než jak je naznačil s úsečností úžasnou Donoso Cortés, řka: „**Po sofismatech přicházejí revoluce a po sofistech kati!**“ (Ensayo sobre el catolicismo etc. p. 6.). Dokladem slov těchto nad jiné pádnějším jest francouzská revoluce. — Dlouho rozsévali různí sofisti různá sofismata, kteráž padala na půdu úrodnou, klíčila a rostla a když dozrála, nadělala z lidí tygry a vlky, kteříž prolili potoky krve, krve nevinné, ve jménu volnosti, rovnosti a bratrství!! Zvlášť zhoubně a děsně působila tenkrát sofismata Rousseauova, jež byl uložil v knížce nazvané „Contrat social“ (Smlouva společenská), v níž hájil princip „svrchovanosti lidu.“ Knížka tato stala se revolučním „evangeliem,“ čili jak praví protestant Hettner, „das Grundbuch der französischen Revolution.“

Jelikož kniha tato a zásady v ní složené i u nás se těší značné oblibě zvlášť u pánů novinářů „starých“ i „mladých“, budiž nám dovoleno uvésti zde o ní některé posudky, tak jak je sestavil Vilém Hohoff ve svém velice pozoruhodném díle, jehož titul jest: „Die Revolution.“

---

[1]) Tutéž myšlénku vyvinuje Proudhon ještě názorněji, když mluví o tom, kterak Filip krásný, král francouzský, z touhy po vládě neobmezené krutě nakládal s papežem Bonifácem VIII. „Králové se tak zapomněli,“ praví, „že týrali papeže železnými svými rukavicemi. Domnívalť se, že nebudou musiti více o nic se opírati, nežli o svůj meč a své dobré právo. Od této však chvíle spělo království vstříc své záhubě. Ponížením církve byl princip auktority porušen ve svém boření etc. (Confessions d'un révolutionnaire; viz Hettinger, Apol. II. 3., 407.)

Eduard Engel píše o zmíněném díle Rousseauově následovně: „Jest to dílo, kteréž nevyvolalo-li francouzskou revoluci, přec mělo na celý její průběh ze všech knih století osmnáctého vliv největší a — nejzhoubnější. — Na místo božského práva králů postavil Rousseau ve knize této božské právo davu — anebo jak to bývá v praxi: nejhřmotněji křičících demagogů; tenť jest celý rozdíl. Mit ihm hebt die götzendienerische Anbetung dessen an, was der Convent später „salut public“ (veřejné blaho) nannte, wobei es einem kleinen Haufen von gewählten Tyrannen überlassen bleibt, festzustellen, was jeweilig unter dem „salut public“ zu verstehen sei Občan (citoyen) má ve všem slepě poslouchati: nechť si dnes malá hrstka tyranů dekretem stanoví, že má Bůh býti s trůnu sesazen a na jeho místo že má býti dosazena „bohyně rozumu,“ zítra pak zruší usnesení své a dá slavně vybubnovati, že jest bytosť nejvyšší a duše lidská že jest nesmrtelná, v obou případech má hrstka ta „pravdu“ a jedná správně a sice mocí neomylnosti, kteráž u těchto tyranů plyne ze svrchovanosti lidu, jejíž zástupci jsou. Jestliže mužové hrůzovlády se řečniště hlásali, že jest Rousseau vlastně zakladatelem jejich theorie i jejich praxe, měli k tomu zajisté plné pravo. I v jednotlivostech řídil se konvent naukou Rousseauovou, jako na př. když na každé provinění se proti tomu, co by „obecná vůle lidu“ (volonte général) prohlásila za prospěšné obecnému blahu (salut public), stanovil jen jeden trest a sice trest smrti. — Kdo četl řeči hrdinů konventu, obzvláště řeči Robespierrovy, ten shledá při čtení „Společenské smlouvy“ Rousseauovy přes tu chvíli myšlénky, ano nejednou doslovně stejně znějící věty, jakéž dříve shledal ve vývodech onoho nejrozhodnějšího stoupence jakobinismu — jakobinismu totiž jakožto smýšlení politického, kteréž slovy vyjádřeno asi takto zní: ty jsi jiného náhledu než já, proto tě dám guillotinovat, mám li k tomu dostatečnou moc. Jádro „Smlouvy společenské“ spočívá po stránce svobodovražedné ve větě této: „kdo se staví na odpor vůli obecné, musí býti celkem donucen, aby se jí podrobil, což neznamená pranic jiného, než že jest nucen býti volným!“ [2]) — Molochu vůle obecné obětuje se tu nemilosrdně veškera svoboda občanská jak v životě politickém tak náboženském“ (Dr. Ed. Engel, Gesch. der Franz. Literatur 1882. str. 351.). Nikoli však jenom svoboda občanská a náboženská, nýbrž i svoboda osobní, ba celý člověk s veškerým svým majetkem, se všemi právy a všemi svými silami propadá tu úplně vůli a moci vlády, již vykonává jménem „vůle obecné,“ jménem „lidu svrchovaného“ několik bezohledných, krutých tyranů, jak plasticky líčí dějepisec H. Taine. [3]) Vůle těchto tyranů nejvyšším byla zákonem a víc než despoticky kruté provádění těchto zákonů nazýváno bylo svobodou, čili, jak pověděl Kasimír Périer: „Svoboda jest despotismus zákona a zákonem jest všechno, na čem se usnese většina parlamentu!“ Ano vůle těchto tyranů nazývána byla prostě „rozumem“ a despotismus tohoto „rozumu“ zván byl svobodou. „Svoboda jest despotismus rozumu a rozumem jest, na čem se usnese „le Comité de salut public“ — výbor, kterýž pečuje o veřejné blaho! — tak pověděl největší z těchto tyranů, Maximilian Robespierre. Dle řečí jejich byl národ jediným suverénem, v skutku s ním však nakládali jako s otrokem; dle řečí jejich byla vláda pouhým sluhou lidu, v skutku si však osobovali,

---

[2]) „Qui s'oppose à la volonté générale, doit y être contraint par tout le corps, ce qui ne signifie autre chose sinon qu'on le force d'être libre.“

[3]) Il n'y a qu'ne société juste, celle qui est fondée „sur le contrat social;“ et „les clauses de ce contrat, bien entendues, se réduisent toutes à une seule, l'aliénation totale de chaque individu, avec tous ses droits, à la communité, . chacun se donnant tout entier, tel qu'il se trouve actuellement, lui et toutes ses forces, dont les biens qu'il possède font partie.“ Nulle exception ni réserve. Rien de ce qu'il était ou avait auparavant ne lui appartient plus en propre. Ses biens et sa person sont maintenant une portion de la chose publique. (Taine, La Revolution, sv. III. vyd. 10. str. 70 etc.).

když se k vládě dostali, práva despoty; teď prohlašovali autoritu veřejnou, i když se jevila způsobem nejmírnějším, přímo za zločin a za chvíli trestali nejmenší odpor proti této autoritě jakožto zločin; včera stupňovali práva poddaných až k popírání veškerých práv vlády a zítra stupňovali opět naopak práva vlády tak, že před nimi mizela všecka práva poddaných — a to vše se dálo pod heslem svobody! Svobodu měli ustavičně v ústech, ale tato „svoboda" byla u nich pouze vignetou na láhvičce, z kteréž podávali lidu píti; a svedený, zaslepený lid, vida stále tutéž flaštičku, domníval se též, že se mu podává stejný vždy nápoj, a pil tyrannii podávanou mu pod vignetou svobody! [4])

Tak vypadala ta velebená svrchovanosť lidu! K takovým koncům dospěl národ francouzský, když byl povrhl auktoritou božskou a když nechtěl býti na nikom závislým ani na Bohu ne. Tenkrát se vyplnilo na národu francouzském měrou vrchovatou, co napsal Louis Blanc ve svých „dějinách desíti let," řka: Vše, co nechce býti Bohu poddáno, klesá pod vládu katovu!

Dějiny však mohou dávati výstrahy sebe důtklivější, člověčenstvo si jich nevšímá a jich nedbá. Přes všechny ty pohromy a přes všechen zmatek a přes všechno poškození pravé svobody, jakéž už způsobil falešný princip hlásající „svrchovanosť lidu," zastává se směle princip tento dále, jenom aby se nemusila uznati autorita boží. Básníci i filosofové tropí si posměch z nauky katolické, že jest vládní moc „z milosti boží;" na školách vysokých tradirují professoři státy dobře placení nauky filosofické, jakéž směřují k podkopání veškeré víry náboženské, nauky, kteréž, kdyby důsledně v praxi měly býti uváděny, musily by způsobiti v společnosti lidské opravdový chaos; [5]) stále hlasitější ozývá se volání po úplném odloučení církve od státu atd. atd. a přec se zdá, jakoby hluchými a slepými byli i ti, kdož by měli věděti, že se tím pracuje do rukou revoluce, do rukou anarchie a bezbožeckého socialismu čili komunismu, jak pověděl kdysi sám kancléř Bismarck, [6]) a jak

---

[4]) Srov. Taine: La Révolution III. vyd. 10. str. 6 etc — Podobně zahájili páni zednáři v Brasilii éru slibované svobody suspendováním zákonů civilních prohlášením stanného práva, potlačením všech oposičních novin, zavedením censury na všechny telegramy, zřízením černého kabinetu, žalářováním a střílením těch, kdož se jim nechtěli ve všem podrobiti.

[5]) Že jest na př. německá filosofie vlastním otcem ruského nihilismu, dokazuje přímo Leroy Beaulieu; že Herzen a Bakunin čerpali hlavně ze spisů Kantových jakož i ze spisů jeho žáků, jest rovněž známo. Že pak vůbec nevěra a nevěrecká polovzdělanosť vede ku vzpouře proti autoritě církve i státu, dosvědčuje i prof. Masaryk. Píše totiž: „Der russische Nihilismus unterscheidet sich von der Halbbildung, die sich in ganz Europa vorfindet, weniger der Art als dem Grade nach . . Er ist die moderne Haltlosigkeit par excellence, die roheste Haltlosigkeit der Welt . . . Er ist eine Melancholie, die sich immer mehr vom Leben abwendet, ein Lebensüberdruss, der sich als Folge der Irreligiosität einstellt. Nachdem sie das Heilige und die Ideale weggeworfen und ihr das Leben schal, dumpf, langweilig, trostlos geworden ist, kehrt die moderne Jugend, unzufrieden mit sich selbst und allen socialen Institution, ihre Bitterkeit gegen sich und die sie hemmende Autorität der Kirche und des Staates" (viz: Politik 17. Jänner 1890, Feuilleton).

[6]) „Entziehen wir die religiöse Grundlage dem Staate, so behalten wir als Staat nichts als ein zufälliges Aggregat von Rechten, eine Art Bollwerk gegen den Krieg Aller gegen Alle. Seine Gesetzgebung wird sich dann nicht mehr nach dem Urquell der ewigen Wahrheit regeneriren, sondern aus den vagen und wandelbaren Begriffen von Humanität, wie sie sich gerade in den Köpfen derjenigen, welche an der Spitze stehen, gestalten. Wie man in solchen Staaten den Ideen z. B. der Communisten über die Immoralität des Eigenthums, über den hohen sittlichen Werth der Diebstahls als eines Versuches, die angeborenen Rechte der

svědčí Proudhon, kterýž dí, že prý socialismus ukázal jen světu nutné následky snižování církve a její autority, a jestliže zavrhuje autoritu každou, že prý jest to jenom nutný a poslední důsledek plynoucí ze zásad hlásaných i vládami a — jak jinde dokládá — též i ze zásad filosofických, jimiž se popírá prvotný hřích; nebo je-li prý člověk zcela dobrý, ctnostný, spravedlivý a není-li v něm, jak učí moderní filosofové, žádné vnitřní porušenosti, nepotřebuje prý žádné vlády nad sebou, nemá býti podroben žádné autoritě. (Srov. Hettinger, Apol. II. 3.; 6. vyd. 407; Elie Méric: Spol. bludy 42.). —

Chce-li tudíž svět zaslepený pýchou dále blouditi a se chlubiti domnělou svou nezávislostí, nechť si jen bloudí; až klesne do jícnu revoluce a v revoluci zakusí trpkého ovoce své domnělé „svrchovanosti“ a úplné „nezávislosti,“ přesvědčí se snad, že vláda „z milosti lidu“ jest vlastně vládou z trestu božího, proto že vládou tyranů a křiklounů, a popřeje sluchu hlasu církve, volající k němu, že jest moc vladařská od Boha, z milosti boží, proto obmezená, na Bohu závislá, a jako taková že musí šetřiti jak práva božího tak i práv svých poddaných, kteříž jí poslouchají ochotně ve všem, co není proti vůli boží, proto že v ní ctějí moc samého Boha, a na tomto vzájemném poměru práv a povinností, jichž dbají pilně a svědomitě vláda i poddaní, že jedině spočívá pravá svoboda. [7])

Naturalismus v koncích.

„Zola se dal na pokání!“ Tak to zní v době poslední z Francie a tím prý i nejpověstnější naturalismus dopracoval. Spisovatelé modernější vrací se opět k idealismu a byť i ne přímo k tomuto, vrací se k realismu, kterýž leží jako juste milieu u prostřed.

Realismus v románech, ačkoliv znázorňuje svět skutečný, přece neklesá až do stok sociální bídy podle pořekadla: naturalia non sunt turpia, nýbrž snaží se své hrdiny povznášeti k idealismu. Naturalismus v belletrii sklesl až k bestialnosti a zde veřejné mínění s hnusem od něho se odvrátilo.

Naturalismus jest železným důsledkem darwinismu a osvědčil se sociálně nemožným, protože je naprosto rozkladným, a již tím odsuzuje se darwinismus. Nejpřednější repraesentanti naturalismu byli: Francouz Zola a Švéd Ibsen, kteří oba v Německu nalezli mnoho nohsledů. Kdyby se měl naturalismus sledovati až do svých počátků, musili bychom zastaviti se nejdříve u Schopenhaura, Hartmanna a dojíti dále na zad až k filosofům anglickým a encyklopedistům francouzským. Když se člověku vezme nebe, musí nezbytně klesati ke zvířeti, ba i pod zvíře. Ten jest psychologický původ naturalismu v literatuře.

Berlín má dnes svou školu Zolaistů a Ibsenistů, která horlivým slovem i skutkem šíří novou víru po širokých oblastech německého jazyka.

Pornografové němečtí, — tak píše kritik y. z. v „N. L.“ — tvoří výbojnou falangu. Jako praví buřiči a hrůzovládci hlásají své učení s cepem a kosou v ruce. Kdo se nepřipojí, tomu hlava dolů. Svým terorismem do-

---

Menschen herzustellen, das Recht sich geltend zu machen bestreiten will, wenn sie die Kraft dazu in sich fühlen, ist mir nicht klar“ (cit. a Felixe, „Socialismus ve společnosti,“ úvod V.)

[7]) Ku článkům těmto použito pomůcek: Dr. Stöckl, Lehrb. d. Philosophie; téhož: Das Christenthum u. die gr. Fragen der Gegenwart II.; Hohoff: die Revolucion; Balmes: El Protestantismo comparado con el Catolicismo III.; Elie Méric: Die socialen Irrthümer der Gegenwart; Donoso Cortés: Ensayo sobre el Catolicismo etc.; H. Taine: La Révolution.

vedli si získat respekt a omámiti davy. Mnohý odpůrce přeběhl do jejich řad ze strachu, aby nebyl zván „wonnebrünstlerem“ a „feigenblättlerem“, jak nazýváni potupně zástupci starého ostýchavého vkusu. I svůj zvláštní orgán si pořídili: Die Gesellschaft, v němž nepokrytě hlásají víru samospasitelné nahoty. Tu milí „bratří v zolaismu“ s pány Bleibtreuem, Conradem a Albertim v čele navzájem své génie slaví a si podkuřují. Ačkoli široký literární svět německý zapjatý vyčkávavě stojí proti novotářům a dost odmítavých hlasů se ozvalo, nelze upříti, že naturalistů přibývá vůčihledě. Je ostatně osvědčená methoda, podle níž si opatřují proselity. Kdo nepřistoupí na jejich pravdu, toho prohlašují zkrátka za pokrytce a licoměrníka.

Vtipný Börne v kritickém svém snažení měl už před šedesáti lety vidění spousty, která měla později zatopiti idealism německý. V recensi o Kotzebuově kuse „Dítě lásky,“ kde autor si vedl s neobvyklým tehdy realismem, polemisoval Börne proti novotáři touto persifláží: „Jak po špitálsku upadá nemocná Vilémina z jedné mdloby do druhé, jaká strasť! Ach ano, veliký Kotzebue! Proč pak, při svém vznešeném nadání nedramatisoval neohroženě také celý výjev ze světnice šestinedělky, průběh porodu, vše, co předchází a následuje, aby bylo na poučení kandidátek babictví? Proč nenapsal třeba činohru s nápisem: „Prudká horečka,“ kde by v kritickém pátém aktu začal vyrážeti pot? Z tak dramatického klinika byli by dozajista vzešli výteční medikové . . .“

Co tenkrát Börne myslil a napsal jako pouhý vtip, dnes je nejen doslovnou skutečností už v literatuře německé, ale je i daleko předstiženo. Choroba tělesná i duševní, zločin a hnus všeho druhu, morální i fysický svrab staly se nikoli pobočným, ale čelným předmětem láskyplného doličování. Románové svazky a dramatické akty nové školy čtou se jako poetisované zprávy z chorobinců a blázinců, anebo jako líčení ze společnosti, která do těchto ústavů při nejmenším patří. Čtenář, který sahá po knize naturalistů, musí býti dobře otužilý proti puchu a smradu a míti v pořádku svůj nervus sympaticus, aby mezi lekturou nepřemohla jej potřeba dávení. Romány, jako Kretzerův Drei Schwestern, Bleibtreuovy Schlechte Gesellschaft, Conradův Die klugen Jungfrauen, Albertiho Die Alten und die Jungen jsou květy literární, vypučelé v pařeništi fysických i mravních neřestí. Nejhorší je, že autoři svůj předmět nelíčí jako společenský přechmat a hřích, ale jako učiněný objev nové morálky. Naopak zjevně popírají všecko lepší smýšlení, počestnosť rodinnou, pietu k rodičům, opravdivou a výhradní lásku manželskou a vše, co na světě prohlašováno dosud za svaté a vznešené. Všecko je lež a přetvářka. Jen hnus a odpor je pravdou, je přirozeností.

Rozumí se, že řádění naturalistů nezůstává bez odporu a bez odpovědi. Literatura se brání proti hlíze, která vypukla, ale nicméně hlíza se vzmáhá a vůčihledě zachvacuje organism.

Nejprudčeji srazily se strany za příležitosti provozování Hauptmannova „geniálního“ dramatu „Vor Sonnenaufgang“ v řečeném „Freies Theater“. Také čistý genius ten pan Hauptmann! Veřejně před tváří obecenstva smilní v jeho kuse ožrala otec s vlastním svým dítětem a matka neostýchá se tělesného poměru s nápadníkem či manželem své dcery. Ačkoli do hlediště Freies Theatru nezasedne, kdo neočekává silných věcí, zvedl se v auditoriu hlasitý protest. A později šel celým literárním Německem jediný výkřik zděšení. Ale to statečné naturalisty neodstrašilo. Jeť universálním příznakem naturalismu všech zemí, že se vůbec nedá zastrašiti. Byli na odpor připraveni a uvítali ho náležitě. Wozu der Lärm? nadepsal Paul Schleuther svůj obhajovací spisek. A drzé čelo osvědčilo se lepším než poplužní dvůr. Rozhodující kritika dala se křikem zaleknouti. Nepochválila sice pana Hauptmanna bez podmínek a vytáček, ale také jeho směr nikterak rozhodně neodsoudila. Nejsrdnatěji vedl si proti terroristům Fritz Friedmann ve svém protispise o zločinu a chorobě jako látce literární.

„Moderní naturalism, praví, neuvádí nám zločin a chorobu jen co původ neb pojítko děje, nýbrž jako pravý magus devatenáctého století klade je pod zvětšující sklo a nutí mysl i cit náš obírati se zblízka a výhradně hnusem vší hnusoty. Nemilosrdně nás vyhání z krajiny jarní, kde srdce okřívalo, od rozbouřeného jezera a z vichřice noční, v nichž jevilo se nám božství přírody, do morových výparů nemocnic, do pařeniší hovadských neřestí, do bagna a poněvadž mu upříti nelze, že je to vše také přírodou, zpronevěřuje nám hanebný kouzelník vše ostatní, co se nachází mezi nebem a zemí a co rovněž přírodou sluje. A to vše pomocí jediného slůvka. Ukazuje nám zločin, bídu a nemoc, volaje: „totoť jest příroda!“

Horečka naturalismu má dnes v Německu svůj pravidelný průběh, jako jej měla ve Francii. Literatura ocitla se ve znamení hnusu a kalu provádějíc svoji hrůzovládu na veřejné ulici. Kdo nesouhlasí, prchá ustrašen do domu a zavírá vrata. V ráži prvního vzplanutí není odpor nic platný. Spíše jen vášeň zběsilce podráždí, jak zkušenosť učí. Není pochyby, že okamžitě naturalism opanoval pole. Leč tvrditi nelze, že by slavil vítězství. Jaké to vítězství, kde pole pokryto mrtvolami a tratolci sražené krve? Kde sám vítěz nad spoustou nemůže se ubrániti slzám?

Jaká je filosofie naturalismu? Pessimismus. Jaká útěcha jeho? Žádná. Zoufalá resignace leda. Zde je slabina nového učení, na kterou dílo jeho zhyne. Je možno umění, jehož posledním slovem je hnus a zoufalosť? Je podstatou a cílem uměleckého díla, zarmucovati člověka.

Dnešní stav naturalismu dlužno považovati za přechodní krisi. Naturalism dlouho ještě nevyslovil své poslední slovo. Dnešní jeho podoba je toliko předchůdkyní nové epochy literární, je toliko zoráním a zmrvením pole, z jehož brázd vzejde setba příští poesie novými květy utěšenými.

Známky už se jeví.

„Už zdá se, že i Zola svoji dobu „bouře a kvasu,“ nešťastné své manie umělecké přečkal. Ve svém díle Sen vedle momentu dědičnosti připustil již značný vliv na vývoj povahy své hrdinky i momentu vychování. A tentýž postup jeví se u Ibsena. Oba mistři jako by instinktivně byli podlehli hrůzám čarodějníkova učenníka, který nedovedl zaklíti duchy, jež byl citoval. Vidouce na svých nohsledech a žácích, jichž počet stále roste, jak s velkou rozkoší, ale s málem vtipu zmocnili se výstředností jejich názoru a spůsobu, zdají se zakřikovati je: „až potud a nic dále!“

Tomu však odporuje jeho nejnovější román, o němž pojednáváme níže.

Vyšší vzdělávací ústavy ženské v Rusku.

Ženský výrobní spolek český v Praze připravuje k říšské radě žádosť, aby byla ženám dovolena návštěva filosofické a lékařské fakulty, jak to je v Americe, Anglii, Švédsku, Rusku, Italii a Francii.

Nebude od místa ukázati, jak ruská vláda vyhověla žádostem po vyšším vzdělání žen. Naše filosofická fakulta rozpadá se na ruských universitách ve dvě zvláštní fakulty: historicko-filologickou a fysiko-matematickou.

Systematické přednášky theoretické a praktické z odboru historicko-filologického a fysiko-matematického, rozvržené na čtyři ročníky, existují nyní při universitách v Petrohradě, Moskvě, Kijevě, Kazani a Oděse. Nazývají se „Vyššími ženskými kursy;“ účelem jejich jest poskytnouti ženám vyššího vzdělání vůbec a zvláště v uvedených odborech. Vyšší Ženské Kursy“ jsou zcela odděleny od universitních přednášek pro mužské posluchače, tak že posluchačky nikdy se nestýkají s posluchači. Přednášejí posluchačkám professoři universitní, kteří jsou placeni z kolejního platu, jejž po-

sluchačky zapravují. V Petrohradě tento plat obnáší ročně 100 rublů, v Moskvě, Kazani, Kijevě a Oděse o 50 rub.

Dívky a ženy, které chtějí býti posluchačkami těchto Vyšších Kursů, musí se vykázati vysvědčením o absolvování ženského gymnasia osmitřídního v gymnasiích ministerstva národní osvěty neb institutu neb jiného ženského učebního ústavu dávajícího právo domácí učitelky. Stačí též vysvědčení dané některým učebním okrskem na titul domácí učitelky po složení zkoušky ze všech povinných předmětů osmitřídního ženského gymnasia. Dále posluchačky musí předložiti: 1. vysvědčení křestní, 2. vysvědčení místní policie o úplné politické bezúhonnosti, 3. dívky, jimž ještě není 21 let, musí podati písemní vyjádření rodičů nebo poručníků, že tito souhlasí s návštěvou přednášek. Posluchačky po celé čtyrleté studium musí žíti ve městě u svých rodičů nebo blízkých příbuzných, neb u poručníka, nebo ve zvláštní, pro posluchačky společné budově s celým zaopatřením. (Každá posluchačka platí tu kromě 100 r. kolejného — ještě 300 r., za byt a stravu od 1. srpna do 1. června.) Každoročně skládají přechodné zkoušky při vstoupení do následujícího ročníku a po složení hlavních zkoušek ke konci čtvrtého ročníku dostává posluchačka diplom o řádném ukončení studií. Posluchačky po řádném absolvování jednoho odboru filosofického mohou vstoupiti do odboru druhého. Ty, které absolvovaly literární odbor, mají právo žádati dissertace během roku po složení. Každá posluchačka jest povinna míti při sobě vstupný lístek do přednášek a ukázati jej k vyzvání osob, náležejících správě Kursů. Posluchačky nesmí se účastniti tajných spolků, nesmí šířiti v budově Kursů nijakých ani tištěných ani písemních provolání.

Předměty literárního odboru jsou: Ruský jazyk, ruská literatura, všeobecná literatura, dějiny filosofie, logika, ruské dějiny, starověké dějiny, středověké dějiny, novověké dějiny, dějiny Slovanů, dějiny umění, latinský jazyk, obzor státních zřízení.

Předměty fysicko-matematického odboru jsou:

Trigonometrie, algebra, elementární mechanika, fysika, organická chemie, neorganická chemie, kosmografie a astronomie, fysikální geografie, mineralogie, zoologie, geologie, botanika, anatomie, histologie, fysiologie člověka.

Předměty speciálně matematického pododdělení:

Analytická geometrie, differenciální počtářství, integrální počtářství, mechanika. — Posluchačky speciálně matemického pododdělení jsou povinny kromě předmětů právě uvedených skládati zvláštní zkoušku z elementární matematiky a mimo to studují spolu s ostatními posluchačkami fysicko-matematického odboru ještě: mechaniku, fysiku, chemikosmografii a astromii.

Zvláštnosť těchto „Vyšších Ženských Kursů“ jest, že tvoří nyní od r. 1889 soukromý učební ústav, v němž ani učící se nemají nijakých zvláštních práv. Professionelní a praktické vyhlídky jsou tu zcela vyloučeny. Dívky vstupují do „Vyšších Ženských Kursů“ výhradně k doplnění svých vědomostí, k rozšíření svého vzdělání. Účel Kursů nezáleží v tom, aby vzdělávány byly učitelky a učené ženy, nebo vůbec nějaké specialistky; účel je pouze ten, aby Rusku dány byly ženy vzdělané ve smyslu co možná nejširším.

První myšlénka o založení „Vyšších Ženských Kursů“ vstoupila na praktickou půdu r. 1868, když 400 dam podalo petrohradské universitě žádosť o zařízení pravidelných kursů z předmětů historicko-filologických a fysikomatematických. Roku 1870 byly v Petrohradě první přednášky; návštěva byla velká, ale musily se stěhovati z jedné budovy do jiné. Roku 1873 tyto přednášky nebyly vládou dovoleny. Teprv r. 1878 opět byly obnoveny. Všech posluchaček během sedmiletého trvání (1878—1885) přednášek bylo na Kursech 2500. Z nich 486 absolvovalo plný kurs a dostaly po složení hlavních zkoušek diplomy a 143 vyšly ještě před zkouškami. Výbor pro zřízení „Vyšších Ženských Kursů“ vládl za toto sedmiletí sumou 336.000 rublů, které bylo použito na vydržování Kursů. K této sumě přispěly posluchačky sumou 267.000 r. zapravením kolejního platu. Ostatních 69.000 r. bylo zaopatřeno výborem

a podporou vlády, dávající 3000 r. ročně a podporou petrohradské městské rady, dávající též 3000 r. ročně od roku 1882. Dům pro „Vyšší Ženské Kursy“ byl vystavěn z příspěvků soukromých osob a stál s pozemkem a vnitřním zařízením asi 300.000 r. K pořízení té budovy utvořil se zvláštní spolek, jenž získal mnoho set členů se stálými ročními příspěvky. Někteří členové věnovali k tomu účelu 5000—10 000 rublů; paní Rodstvenná 50 tisíc. Vše je v třípatrovém krásném tom domě upraveno specialně pro přednášky, praktická cvičení a zaměstnání posluchaček. Založena je knihovna a zařízeny kabinety pro přírodní vědy, a sice: fysikální, zoologický, botanický, anatomický, fysiologický a mineralogický. Chemické laboratorium, na něž paní Rukavišníková darovala šest tisíc rublů, vyniká zvláště důkladným a úplným zařízením dle nejnovějších vzorů.

Větší část posluchaček je ze sídelních učebních ústavů, jiná menší část je z 42 měst ze všech konců Ruska i některé přibyly do Petrohradu na studia z měst velmi dalekých, ze Sibíře.

Pozoruhodno jest, že všechny posluchačky jsou opatřeny výtečným vysvědčením z učebních ústavů, jež absolvovaly. Všecky posluchačky jsou zámožné (všecky platí kolejní plat), i mohou se tedy zcela věnovati vědeckým pracím. Ředitel Kursů pravil ve své vstupné řeči při obnovení ženských kursů 1889: „Vstoupily jste do tohoto vyššího ústavu, abyste doplnily a dovršily své vzdělání, a to vám je usnadněno tím, že z domu máte již pojištěnou existenci. Účelem vaším není, abyste se zde připravily k nějaké professionální činnosti, nikoli, — vy se připravujete pro život, hlavně pro činnost v rodině, která potřebuje pokladů osvíceného ženského rozumu a ženského srdce. Základ blahobytu osobního, společenského a státního spočívá v dobré, mravné rodině, a základ rodiny a záruka pravého štěstí v ní jest — žena. Vědomosti musí povznésti a okrášliti ženu, otvírajíce jí dráhu k blahodějné činnosti, v ničem neumenšujíce okouzlujících vlastností, jež jí dala příroda.“

Není pochyby, že z „Vyšších Ženských Kursů“ svým časem vyvine se řádná ženská universita, kteráž bude udíleti posluchačkám též akademické hodnosti a práva, z těchto hodností plynoucích, jak to je na universitách mužských. Dosud však ženy v Rusku (zámožné a politicky neúhonné) mohou nabýti vyššího vzdělání, avšak nemohou nabývati akademických hodností a plynoucích z toho práv. Dívka a jinoch odbudou tytéž přísné zkoušky, jak toho zákon žádá — ale hodností a práv ze zkoušek plynoucích dostane se pouze muži. Dívka obdrží toliko diplom, jenž ve veřejnosti neposkytuje jí nijakých předností, jehož vláda neuznává.

Ruská žena je jiná než česká, je samostatnější, vyvinutější, uvědomělejší a proto živěji toužící po vzdělání. U nás žena nemá té váhy ve společnosti jako na Rusi, kde je společenský život mnohem pokročilejší. Ruským ženám též velmi prospělo to, že carevny se zvláštní pozorností si hleděly ženských vzdělávacích ústavů. Již Marie Alexandrovna (choť Alexandra II.) zařídila v Rusku četné střední ústavy ženské. Zařízení ženských gymnasií za vlády Alexandra II. bylo obrovským krokem v před nejen na dráze ženského vzdělání, ale i na dráze národního vzdělání vůbec, neboť osvícené matky dají zemi i osvícené děti. Ženská gymnasia vedou přirozeným spůsobem k vyššímu vzdělání; nutným logickým výsledkem jich rozšíření na Rusi bylo zavedení „Vyšších Ženských Kursů.“ Žena s gymnasialním vzděláním může nyní nabyti universitního vzdělání. Vstoupení však do university bez předběžného gymnasiálního vzdělání nikde není připuštěno, ani v Americe, Anglii, Švédsku, Italii a t. d.

Státních ženských gymnasií jest v Rusku celkem 86.

Kromě těchto státních ženských gymnasií jsou ještě soukromá gymnasia prvotřídní vyučovací ústavy a vychovávací ústavy (pensiony a instituty).

Ženská gymnasia na Rusi jsou dostupna pouze dívkám zámožným — to platí ještě více o posluchačkách „Vyšších Ženských Kursů.“

Stať tato pochází z péra dra. Pavla Durdíka v N. L., po jejíž přečtení čtenář bezděčně bude se tázati: ad quid perditio ista? K čemu vydaří se tolik učenosti bez Boha, neboť nikde o Bohu, anebo službách božích ani zmínky, — u ruských žen? P. pisatel vyznává, že ty vzdělávací vyšší ženské ústavy jsou otevřeny toliko dcerám z rodin nejzámožnějších. Platit sto rublů — 150 zl. — ročně školného a 300—500 rublů za byt a stravu, za šatstvo a knihy asi též tolik, mohou toliko boháči. Rusko potřebuje něčeho jiného, nežli učených žen. Ono potřebuje pravé lidové křesťanské osvěty, potřebuje vzdělaného a horlivého kněžstva, neúplatného, věřícího úřednictva, konservativní šlechty; potřebuje dále pravé náboženské svobody, a potřebuje konečně spojiti se opět s Římem. Pak teprv Rusko ubrání se hydře nihilismu.

My v těchto vyšších vzdělávacích ústavech ruských spatřujeme toliko zjemněný voltairianismus, jenž Rusku spíše poslouží k záhubě.

FEUILLETON.

La Bête humaine.

Od Emila Zoly.

V Praze dne 12. března.

Bestie v člověku, tak bychom nápis jeho nejnovějšího románu tlumočili. Viděli jsme v jednom francouzském illustrovaném listě nejnovější jeho podobiznu. Emil Zola, nade vši míru ješitný, dal se fotografovati na lokomotivě. Před ním stojí topič, za ním jeden vyšší úředník dráhy jako čestný průvodce a uprostřed Zola v obyčejném občanském obleku s nízkým kloboukem na hlavě. Nosí plnovous. Na nose má cvikr. Výraz tváře jeví spíše gymnasiálního professora, nežli spisovatele. Zola čítá teď něco přes 50 roků. Text pod vyobrazením Zoly vyličuje bližší okolnosti jeho nejnovějšího románu, s jehož obsahem čtenáře níže seznamujeme.

Kritik v Neue Fr. Presse ve dvou feuilletonech rozepsal se o moderní spisovatelské epidemii. Duch prý době křižácké na mnoze podobný rozhostil se v Europě. Tehdy prý všecko se hnalo vydobývat svatou zemi, i děti. Touto ohromnou hnací silou je prý dnes: naturalismus, jenž plodí epidemii spisovatelskou. Je to porovnání sice frivolní, ale dosti případné. Nahý naturalismus je bohem naší doby, jeho prvním apoštolem je Emil Zola. Muž tento nebyl by dnes možným, kdyby mu byla dříve německá filosofie neupravila cestu. Německý racionalismus pokročiv na Kantův kat. imperativ a odtud až na Heglovo já, sklesl počátkem tohoto století k Schopenhaurovu pessimismu a Hartmanově němotě ve filosofii neuvědomělého. A zde bylo nejhrubšímu naturalismu Zoly, Ibsena, Turgeněva, Dostojevského, Tolsteho a celé řady spisovatelů německých otevřeno — pole? nikoliv, nýbrž hnojiště. V středověku vedl národy europské kříž a dnes tím vůdcem je naturalismus. Když jsme tuto delší francouzský obsah Zolova románu četli, bezděčně jsme si vzpomněli na děsné vraždy dítek ve Varšavě — hroznou babicí babou Skobolskou. Nic než krev, krev a pořád jen krev. Žádosti těla obětuje se všecko: nevinnosť, česť, blaho rodinné, žena, muž, děti, život, věčnosť — slovem všecko.

Žádosť těla je všemohoucí, jí protiviti se nesmí, a že žádosť tato vede ku vraždám nejděsnějším — jako ve Varšavě — tak, aby odstraněny byly všecky stopy a všickni svědci žalobníci hříchu — případně: nemluvňata, — kdož za to?

Filosof Hartmann praví: pudy člověka jsou neodolatelny. Člověk sice ví, že vedou k záhubě, ale ony neuprosně a nevědomky pohánějí jej k jejich ukájení. Rozumu se to sice příčí, ale což prý zmůže proti vůli všeobecna, jež

v každém člověku nevědomky se jeví, a jíž celý svět podrobiti se musí? A proto té vůli všeobecna marno jest klásti odpor. Z toho čtenář ví, že moderní filosofie v naturalismu postavila na vrchol nové fatum — hovění pudům nejhorším.

Toto fatum nazval Emil Zola: bestií v člověku, — la bête humaine.

Před více lety byl praefekt Euredepartementu, jenž jel po železnici v záležitostech služebních, nalezen zavražděn nedaleko tunelu. Policie při vší píli nemohla přijíti vrahu na stopu. Povídalo se o zavražděném, že byl chlípníkem. A lid si šuškal: což vraha by mohla policie vystihnouti velmi snadno, kdyby jen chtěla a — směla!

Tato událost zdá se, že dala Zolovi podnět k celé řadě románů, jež prý hodlá vydati pode jmény: L'Argent, le Debâcle a Dorten Pascal.

„Bestie v člověku" má prý Zolovi raziti cestu do francouzské akademie. Obsah této bestie je šílená láska, — pokud bestialní rozvolnění pohlavního pudu láskou ještě nazvati se smí. Osoby v románu vystupující jsou vesměs bestie, jimž vraždění působí radosť šílenou. Nástrojem vraždy je dýka, nůž, kola vozu a pod. Zola v předmluvě ujišťuje, že čtenáře hodlá vésti na jakousi kliniku, kamž snášeti bude zavražděné a jejich nitro pytvati. Hlavní osobností románu jest jakýsi Grandmorin, člen správní rady železnice z Paříže do Havru vedoucí. Je starým hříšníkem, o němž se praví, že neušetřil ani dítek. Druhou osobností je inšpektor jedné stanice Roubaud, vrah a zloděj se svojí ženou Severinou, milovnicí řidiče parostroje Jakuba, jejž dohnala k zavraždění muže, načež i ona od něho byla zabita.

Zola líčí Severinu a Jaqua jako šílence v lásce a když až k blbosti se vyšílili, tu Jaque do ní vrazí nůž. Dozorce kolejí Misard otráví svoji ženu utrejchem na myši, aby po ní shrábnouti mohl 1000 franků, jež prý někde má zahrabány a jež on přese vše hledání nalézti nemůže. Dcera jeho Flora žárlivá na Severinu, spůsobí, že vlak vybočí z kolejí, aby sokyni i s nevěrným milencem zavraždila, načež sama vrhne se pod kola lokomotivy. Bývalý trestník Cabuche jest nevinně odsouzen, na nějž padlo podezření, že zavraždil předsedu dráhy Předsedu soudu toho líčí Zola jako fanatika práva, jenž všecky okolnosti vraždy tolik šikovně splétá, že porotci vyřknou vinen nad člověkem nevinným! (Krásné to doporučení porotních soudů!) Topič na lokomotivě Pecqueux, bigamista, žárlivý na Jaqua, chce ho na lokomotivě zabit: Zápasí s ním v největším letu dráhy, a oba spadnou dolů pod kola a vlak v děsném letu pádí dále bez řidiče a bez topiče. Líčení jízdy na železnici jest děsné úchvatné. Emil Zola podrobně studoval všecky detaily jízdy na dráze. Líčí ji, jak lokomotiva jako ohnivý drak sýpe a sůpe, jak zemí otřásá, jak hlava jeho do nádraží s ohlušným hvízdáním a rachotem vjíždí, kdežto ohon ještě nalezá se za městem. Líčí profily tváří ve vozích, líčí zástupy chvatně sestupující a vstupující, líčí ten křik a hluk, volání zřízenců, hledání se známých, jekot zvonce, cinkot elektrických zvonečků — líčí chaos, ale líčí ho úchvatně, líčí jízdu Roubauda se Severinou do Paříže, kdež onen má se zodpovídati z jakéhos nedopatření. Avšak předseda, milenec ženy jeho, přimlouvá se za Roubauda, kterýž ale poměr tento větří. Poslal zatím ženu svoji na trh, která mu domů přináší jako novinku krásný — nůž. Roubaud donucuje ženu, aby Grandina vlákala do vlaku, kdež ho tím nožem zavraždí. Na to Roubaud stane se sprostým hráčem, jenž trpí cizoložství ženy s Jaquem, který — jak svrchu uvedeno — zase vraždí ji. Toť krátký obsah románu, který Zolovi má raziti cestu do akademie.

Z celého obsahu vyznívá děsný úšklebek do společnosti francouzské: podívejte se, bídníky takovými jste vy, je vaše francouzská společnosť. Ubohá Francie! Stane-li se Zola akademikem přece, pak to bude korunovace svrchovaného bídnictví. Oč již Zola předstihl bídníky Viktora Huga!

Nesmíme však pohlížeti na Francii farizejsky. Jistý literární kritik francouzský cynicky se honosil, že Francie na Německu vykonává nejkrásnější pomstu Zolovými romány, jež prý v Německu více se čtou, nežli ve Francii,

čehož prý dokladem nejlepším je, že pouze v minulém roce literárních oznamovatelů Zolových románů a nejhoršího francouzského románového šundu rozprodalo se do Německa na 40.000 exemplářů. Uváží-li se dále, že kromě toho Německo samo má mnoho fabrik na krvavé romány, jež v podobě románových příloh ročně na milliony mezi lid se roznášejí, pak věru není divu, že celá společnost v Německu je tou bestií v člověku rozežrána a že dnes požitkářství nejhrubší fysicky a mravně ničí křesťanský svět. A musí konečně uvážiti se i to, že francouzské kusy druhu nejnecudnějšího skoro denně provozují se v ostatní Europě.

A my Čechové, my statečně (!) kráčíme za Němci v depravaci lidu. Sázíme se, že v této chvíli již mnoho pracuje per na překladu Zolovy bestie na jazyk náš svatováclavský.

A pak naši nakladatelé diví se, že nikdo již knihu obsahu vážnějšího čísti nechce.

Ta bestie v člověku dává se již tolik povážlivě znáti, že ani neleká se manlicherovek.

A na hoře? Žije se dosud in dulci jubilo a nečiní se ani kroku, aby bestie tato nejhorší, bestie to literární, nevnikala do divadel, knihoven národních a vůbec do lidu.

Kdo všecko jednou odpovídati bude za takové vychování křesťanského lidu?!

Drobnosti.

Žáci ze školy pokračovací. (Ze soudní síně.) Kdo bydlí v sousedství školních budov, v nichž se koná „pokračovací vyučování,“ jehož se súčastňují učňové řemeslničtí, ví, jakým spůsobem opouštějí mladí tito pánové školu; ostatně i mnozí chodci večerní byli již mnohokráte náhle obklopeni houfem skotáků, řvoucích jak ďáblové, dorážejících na sebe knihami, pravítky a prkny a spílajících nejsurovějšími nadávkami.

To jsou žáci tak zvaní „pokračovací.“ Řítí se ze školy jako stádo, porážejí, co jim do cesty přijde a politování hodný, kdo se zapomene tak, že nadějné ty učedníky okřikne. Dají mu na cestu tolik pěkných jmen, že je rád, zmizí-li za rohem.

Nejhůře si vedou tito večerní školáci v některých předměstích pražských a zdá se, že k veliké dokonalosti přivedli to na Žižkově.

Dne 25. října m. r. hnali se žáci tamní školy pokračovací o půl deváté hodině večer s hrozným rámusem domů a nejhůře vyznamenávali se uličníci Josef Rmoutil, Josef Havlín a Frant. Pačes. Marno bylo napomínání ředitele školy té, pana Václava Adamce, i požádal konečně strážníka Aloisa Truksu, aby nezbedné ty křiklouny dovedl k mistrům jejich a ti aby učně pokárali.

Ani strážníka se chlapci nelekli, i zatkl je Al. Truksa a odváděl na strážnici. Ale věc nebyla tak snadna. Pojednou byl strážník obklopen ostatními „žáky,“ k nimž přidalo se hejno jiných učedníků a uličníků a všichni žádali bouřlivě, aby jim strážník kamarády vydal, že nedopustí, aby je odvedl na strážnici. A když nedbal strážník povykování a hrozeb a chlapce dále odváděl, vrhlo se proti němu několik mladých odvážlivců, kteří mu chtěli zatčené z rukou vytrhnouti.

Zástup rostl, brzy byl Truksa obklopen asi stem výtržníků, mezi nimiž byly také osoby dospělé, a marno bylo jeho napomínání a vyzývání k rozchodu. Teprv když přikvapila posila, dopraveni jsou nezbedové na strážnici, s nimi však uvázlo v rukou policistů pět jiných učňů, nejzuřivějších mezi všemi.

Tyto dny octlo se těchto pět před čtyřčlenným soudem, jemuž předsedal rada p. Řimek. Státní zastupitelstvo vzneslo na chlapce žalobu pro přečin shluknutí dle § 283.

Byli to Josef Dejmek, 16letý učeň pasířský, Ondřej Kuchař, 15letý učeň soustružnický, Čeněk Mrázek, 15letý učeň pasířský, Richard Seik, 17letý učeň sedlářský a Josef Votruba, 15letý učeň lakýrnický.

Včera byli mladí provinilci ovšem tiši jako kuřátka a krčili se na židlích, aby jich bylo co nejméně a tloukla jim asi bujná jejich srdce, když slyšeli státního pana zástupce, kterak navrhuje, aby jim vyměřil soud vězení od jednoho týdnu až do měsíce. Po špičkách vycházeli ven, když soud oznámil, že se poradí, a venku v síni sotva že dýchali. Panečku, měsíc sedět — přece se jim zdálo, že by tehdejší zábava večerní byla trochu drahá.

Soud ovšem vzhledem k dosavadní zachovalosti všech obviněných soudil mírně. Čeněk Mrázek sproštěn byl vůbec žaloby, ostatní čtyři však uznáni vinnými a odsouzeni do vězení na tři dny.

* * *

Ještě nenašli opici-člověka. Vědatoři bez Boha vynakládají všecko úsilí k vynalezení tvora, jenž by konečně překlenul propasť, jež dělí homo rationalis od animal brutum. Tvorem k tomu nejvhodnějším zdá se jim býti opice. Z toho se vysvětluje jejich snaha, povýšiti opici na důstojnosť lidskou. Posledně ozval se z jejich středu jásot, že prý konečně se přece podařilo opici člověka vynalézti a sice v osobě předpotopní opice, avšak učenec Albert Gaudry jim hned dokázal, že ji dosud nenašli, o čemž právě dočítáme se toto:

Předpotopní opice. V poslední schůzi pařížské akademie věd přednášel p. Albert Gaudry o předpotopním druhu opic „Dryopithecus," jenž doposud považován byl jaksi za prostředníka mezi předpotopním člověkem a živočišstvem. V třetihorních vrstvách vápenných v horejším údolí Garonny nalezena onehdy úplně zachovalá čelisť dryopitheca, kdežto při všech dosud nalezených exemplářích tohoto druhu právě čelisti byly jen neúplné. Na tomto novějším nálezu zjistil p. Gaudry, že spodní část hlavy dryopitheca patrně ještě více odstávala, než se to jeví u orangutanga nebo gorilly, tak že tudíž nelze ani mluvit o nějakém blízkém příbuzenstvu mezi tímto druhem opic a člověkem. Právě tímto naprosto různým útvarem čelisti lidské stal se člověk schopným mluvy a pokud nebude nalezen druh opic, jichž útvar čelistí, licních kostí a útvar hrdla připouští aspoň v zásadě mocnosť artikulované řeči, nelze mluvit o nějakém pojítku mezi člověkem a zvířetem.

Je po radosti.

* * *

Závěť 5000 let stará nalezena před nedávnem při vykopávání v Egyptě. Testator, urozený Egypťan jmenem Sekia, odkazuje v ní svůj majetek svému bratru, knězi Osiriovu. Zároveň s touto závětí nalezen spis, v němž Sekia činí pořízení ohledně své dcery a odporučuje ji ochraně svého bratra. Obě listiny sepsány jsou přísně právnicky s plným zřetelem na všechny formality a moderní notář nemohl by je přesněji zhotovit. Z druhé listiny ostatně vychází na jevo zajímavé faktum, že bylo Egypťankám dovoleno, aby svoje jmění samy spravovaly a dle libosti s ním nakládaly.

Pověděli jsme již dávno, že moderní Aegyptologie dokazuje pravdivosť písem svatých. Snad že se později odkryje ještě více památek o přebývání Židů v Aegyptě. Stopy o Josefu aegyptském, přechodu národa pastýřského přes červené moře, byly již nalezeny.

* * *

Bohatství a dobročinnosť Amerikánů. R. 1847. byl ve spojených státech sev. Ameriky jediný muž, jenž mohl se honositi, že má více než 5 millionů dolarů jmění. Na sklonku svého života měl prý 20 mill. dolarů. Dnes čítá se v sev. státech 250 lidí, z nichž každý má přes 20 mill. dolarů. 20.000 je tam boháčů, z nichž každý má přes 500.000 dolarů. 7000 boháčů má prý po 1,000.000 dolarů. 2000 po 2,500.000 i více. Tohoto ohromného bohatství nabyli prý boháči nejvíce válkou severních států s jižními. Ohromný

rozvoj železnic, prodeje a vykořisťování půdy pomáhaly též k bohatství. Na proti tomu ale je Amerika též klasickou zemí dobrodinců. V žádné zemi na světě nevěnuje se tolik peněz k účelům dobročinným jako tam.

Baltimore má v ústavě Peabodyho nejnádhernější útulnu pro vědy a uměny. Boháč tento věnoval k účelům vzdělávacím 8,500 000 dolarů. A přece neschudl. Zůstaly po něm ještě 4 000.000.

Ve Washingtonu žije 80letý a dosud statečný stařec W. U. Corcoran, jenž zde vystavěl velmi nádhernou gallerii pro vědecké a umělecké památky z celého světa, jež ho stála mnoho millionů. Vedle toho vystavěl Corcoran veliký ústav pro opuštěné chudé stařenky. Vzdor této dobročinnosti je starý Corcoran dosud nejbohatším mužem ve Washingtonu.

Jméno dobrodince Petra Coopera v New-Yorku zná každé dítě. Jeho vyšší škola pro nemajetné je chloubou New-Yorku. Když r. 1873 v severní Americe nastal „černý pátek“ — (krach) — měl Cooper na svém stole velikou hromadu bankovek, jež chudým a ochuzeným rozdával. V New-Yorku bylo tehdy lidí na tisíce, kteří přes noc stali se žebráky. Nejstarší bankovní domy do rána byly ssutinami. Tehdy čtvrť bursiánů prý podobala se vesnici, kterou s povrchu země smetl nějaký cyklon. V té době vyskytl se jiný boháč, Gordon Benett, majetník „Heraldu,“ jenž v New-Yorku zřizoval chudinské kuchyně, v nichž denně tisícové za darmo byli nasycováni. Jiný majetník novin „The Ledger“ Georg Childs ve Filadelfii každému redaktoru, zpravodaji atd. dává pojistku na život. Onemocní li který, léčí jej nákladem svým; urve-li koho smrť od stolku redakčního anebo u kasy, pochová jej na své útraty. Rodiny sazečů a sazeči sestarali dostávají tolik pense, kolik si dříve vydělali. On sazečům platí více, nežli jim podle sazby patří. K vánocům dostává i učenník 10 dolarů k Ježíšku, sazeči více a redaktoři po 500 dolarech.

Nedávno senator Stanford z Kalifornie založil universitu, jíž věnoval 20 mill. dolarů. Je to snad nejvelikolepší dar našeho věku. Paní jeho v dobročinnosti závodí, ona zase ujímá se pohlaví ženského.

Nikdo prý neví, jak ohromné obnosy k účelům dobročinným manželé tito věnují, protože nechtí, aby se o tom v novinách psalo. Leighově univerversitě v Pensylvanii daroval Asa Packer 3,000.000 dolarů a Asa Stone v Clevelandě 600.000 dolarů a to na památku, že zde syn poslednějšího studoval a na cestě utonul. Sládek Matthew Wassar daroval 400.000 dolarů na vyšší dívčí školu, kterouž syn jeho a nástupce zdvojnásobnil Částky 50, 40, 30, 20 a 10 tisíc dolarů udělují se tam účelům vzdělávacím a dobročinným asi tak, jako u nás zlatky. — Nejsou tedy v Americe všickni boháči mamonáři, jako někde jinde. Mnozí z nich řídí se zásadami křesťanskými. V tom právě jeví se nejkrásněji vliv křesťanství. A nyní připojíme co protiobraz obrázek z půdy pohanské, z Číny, jak se nám příležitostně do rukou namanul a jenž nese název: **Lakota Číňanů.**

Velice nápadné jest každému, kdož navštíví Čínu, neustálé štěbetání sluhů, nádenníků a dělníků. Málo kdy naleznete zástup nosičů, vlekoucích těžká břemena polní cestou, aniž by všichni současně nemluvili, jakoby byli v plném proudu rozčilujícího sporu a obávali se, že by pochod jejich mohl skončit, dříve než vyčerpali nejzávažnější důvody. Člověk se diví, o čem tito nevědomci hovoří, neboť v Číně politika u džbánku jest věcí dosud neznámou, hovory o věcech náboženských nemají zajímavosti a nedostatek komunikačních prostředků obmezuje novinky na půl tuctu sousedních ulic v jedné a téže osadě. Porovnáte-li tuto čilou hovornosť lehkokrevných pracovních tříd čínských s mlčelivostí dělníků v zemích západních, kteří na př. při stavbě domu nemluví skorem nic, leda že tu a tam žádají si trochu ohně pro dýmku, stojí snad za to, tázati se: o čem pak mluví tito Číňané? A odpověď zní: O penězích! Lze říci, že nemluví, nemyslí a nesní o ničem jiném a žijí zajisté jen proto, že doufají, že přijde kdys doba, kdy se jim dostane ne-li bohatství, tedy aspoň přiměřeného blahobytu. Chrám bohatství, který naleznete v každém městě čínském, bývá málokdy prost modlících se, ale ti se nepře-

tvařují tak, jako onen svatoušek v Římě, jenž hlasitě prosil boha o ctnosť a uvnitř si myslel na zlato. A přece muž bohatý v Číně zasluhuje politování spíše než kde jinde. Úřadníci považují jej za svoji kořisť, na kterou mají plné právo a on stále se nalezá v nebezpečí, že se bude muset zodpovídat ze zločinu, z něhož byl křivě, bezprávně obviněn. Vrchní úřadník pošle mu subskripční listinu, zdánlivě k dobročinnému účeli, na stavbu nějakého mostu, na opravu silnice a běda mu, neupíše-li značnou sumu. Nějaký ničema hrozí mu, že jej obviní z vraždy, nevykoupí-li se několika sty taely, a bohatec obyčejně raději dokáže svou nevinu zaplacením značné sumy peněz. Bývá obžalován pro nepatrné přestupky předepsaných ceremonií, na př. že vystrojil hostinu anebo činil přípravy ku svatbě svého syna, dokud nevypršel předepsaný smutek za jeho otce. Nic není lakotnému mandarinu příliš nepatrné, jde-li mu o millionáře, jenž není k němu dosti ochoten. Avšak je-li mandarin následkem stáří nucen vzdát se svého úřadu, musí také on vydat část svého nesprávně nabytého jmění, jímž hodlal zabezpečit blahobyt své rodiny pro příští generace. Mladí supové vyklovají starému bez milosti oči. Jakkoli tudíž majetek peněz je spíše pramenem úzkosti než štěstí, přece to nikterak nevadí pachtění se Číňanů, aby nahrabali co možná nejvíce peněz. A vydírání úřadníků musí již přesahovat všechny meze, má li podlomit podnikavosť Číňana. Avšak každý má takový strach před zákonem, že o nějakých novotách nelze ani mluviti. Také v soukromém životě bohatého obchodníka čínského nenaleznete ono bezstarostné užívání bohatství, jako u mnohých bohatců na západě. Pořádá nákladné hostiny, ale neshromažďuje u svého stolu muže, kteří by mu dodali lesku slávou svého jmena. Vyhledává si toliko hosty, kteří mají rovněž tolik peněz co on, z jichž dcer by si mohl vybrati nevěstu s bohatým věnem pro svého syna. Má velkou sbírku šatstva z hedbáví, atlasu a kožešin, ale málokdy naleznete u něho exemplář klassické literatury domácí aneb drahocenné dílo domácího umění. Takovéto věci sbírají hlavně učenci, kteří nezřídka den neb dva dny hladoví, aby si mohli opatřit kus, po kterém touží. Bohatý čínský obchodník nakládá svoje peníze hlavně na hostiny, šaty a divadelní zábavy a dbá malo nebo pranic jiných věcí. Zábava jeho, jako ostatních jeho krajanů, má toliko jediný předmět. Bankéř dnem i nocí myslí na svoje směnky a žije v neustálé bázni před příštím vydíráním, jež po dobrém nebo po zlém kase jeho ulehčí.

Tak se jeví vliv pohanství na povahu lidskou. Starý svět řecký a římský milosrdenství v rozumu křesťanském neznal.

* * *

P. Zimmerman T. J. Asi před týdnem měl v Pešti přednášku velmi zajímavou jezuita Zimmermann, missionář v Borromu na Zambesi v Africe, z níž jsme si některá dáta poznamenali.

Cesta do země boromské jest svrchovaně obtížná, protože vede krajem neúrodným, vypráhlým a jen někde křovinami pokrytým. Načež přijde se k pralesům, v nichž cestu razí bouře a dravci. Vůbec o cestách v rozumu našem nelze tam býti řeči. Cesty jsou označeny trupy lidskými. Nejkrutějším nepřítelem člověka jsou tam četní krokodilové, kteří u břehu řeky číhají na lidi, jdoucí pro vodu. Když člověk vodu z řeky nabírá, najednou vynoří se z hlubiny krokodil a strhne člověka do vody. V okamžiku přihrne se krokodilů menších celé hejno a po člověku nezůstává památky jiné, než na povrchu krví lidskou zbarvená voda. Chvilkami vynořují se též bubliny vzduchové na doklad, že dravci dole o lup se dělí. Události takové jsou tam všední, jichž si nikdo nevšímá.

Byla to nehoda, nedalo se pozor — nic více. Co při tom nejhorší, že obyvatelé vajíčka krokodilová nehubí. Jelikož krokodil masem lidským se živí, považují jej za svého příbuzného a za něco vyššího. Najde-li domorodec krokodilovo hnízdo v písku na břehu o 25—30 vejcích, nezničí je, nýbrž přikryje roštím. Stejné úctě těší se druhý nepřítel černochů — lev, jenž ponejvíce chytá se do osidla. Když se lev chytil, přicházejí černoši s klacky

ale dříve ho odprošují, aby jim to neměl za zlé, — že oni ho sice neradi utloukají, že ale musí proto, že jim nadělá mnoho škod. Kdyby prý nebylo okolnosti té, že by za žádnou cenu takového pána, v jehož žilách proudí lidská krev, se nedotkli. Živobytí černochů je svrchovaně bídné. Živí se obilím, podobným našemu ovsu. Pšenice, žita, rýže neznají. Maso mají jen tehdy, když k jejich ohništi zabloudí — krysa, jež tam jsou velmi četné. Časem si černoch vylezá i na strom, kde spí opice, jenom že prý často za člověkem v patách jde tygr, kterýž, maje na výběr, vždy dříve zdáví člověka, nežli opici. V noci okolo černošské osady září ohně na postrach lvům, tygrům, a hyenám, jež jinak by vnikali do jejich třtinových příbytků. Zbraní střelných skoro neznají. Po smrti náčelníka odstěhuje se duše jeho do lva, proto i dravec ten těší se u nich zvláštní úctě.

Ponebí je pro Europana přímo vražedné, protože není studní a že musí voda se píti ze řeky, velmi nezdravá a bacily všeho druhu přesycená. Ze 20 missionářů v tří letech zbylo jen šest. P. Zimmermann ještě s jedním přišli jim na výpomoc. Z počátku přivítal je náčelník velmi nedůvěřivě. Myslilť, že každý příchozí běloch je otrokářem.

Černoši přinášeli missionářům děti na prodej — za 4 lokte holandského plátna. Jelikož pro daleký dovoz loket praobyčejného plátna přijde na 4 zl. stojí je jeden malý černoch 16 zl. Děvčata dosud nekupovali, dokud nebude jim lze z Europy povolati milosrdné sestry.

Z počátku černoši čuměli okolo chýšek missionářských ze zvědavosti, brzo-li s jejich dětmi půjdou na trh. Jaké bylo jejich divení, když najednou slyšeli dětský zpěv a jakési hlasité říkání — modlení. Později viděli děti vycházeti si ven na procházku a cestou si prozpěvovati: Tebe Bože chválíme a vzpomeň o královno a jiné. Missionáři nemusili se o své školáky obávati, protože doma u rodičů mívali jen trochu hladu. Velikých obtíží měli s přiučováním se jejich řeči, která prý je dosti melodická. Když se jim podařilo otčenáš, věřím v Boha a některé písně přetlumočiti, pak modlili se a zpívali s dětmi i staří a dílo missionářské utěšeně prospívalo.

Život černochů je velmi bídný. Jedí rukama, časem i po způsobu němé tváře, strkají totiž huby do jídla. Cestu měří jen podle toho, mnoho-li se za den urazí. Peníze u nich zastupuje mosazný drát. Plátno se měří podle délky obou ramen. Když černoši přinášeli děti na prodej za kousek plátna, chtěli, aby jim je odměřoval P. Zimmermann, který značně byl vyšší, nežli jeho společník, kteréhož odmítali. P. Zimmermann odměřoval tedy plátno. Jak daleko obě ruce roztáh, tolik se musilo naměřiti. Z toho vidět, že i mezi černochy měří se na nestejný loket. Když missionáři začali chlapce učit písmu na tabuli, tu žáci volali, že „tätovují“ tabuli. Od té chvíle nazývá se psaní: tätováním. Pojmy o Bohu černoši si zachovali. V celé zemi nenajde se prý neznaboha ve smyslu našem, ovšem že jejich víra znešvařena je děsnými pověrami. Nyní již mají svoji kapli, z níž denně ozývají se modlitby a zpěvy černochů.

* * *

Ze školy. Učitel: Ty Vondráčku nedáváš pozor! Žák: Pane učitel, já jsem právě na něco myslil. Učitel: Když jsi ve škole, nemáš vůbec na nic myslit. —

Obsah „Vychovatele“:

Z milosti boží či z milosti lidu? Píše Frant. Pohunek. (Dokončení.) — Naturalismus v koncích. — Vyšší vzdělávací ústavy ženské v Rusku. — FEUILLETON: La Bête humaine. (Od Emila Zoly.) — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.) v Praze.

Ročník V. V Praze 31. března 1890. Číslo 6.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih tiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Dílo lidí.

Čtenářové naši často již slyšeli o „Evandělickém bundu“ v Německu, jehož úkolem je: boj proti Římu za každou cenu.

Je to strana pastorů, zášti až fanatickou posedlých, kteří těžce nesou, že císařství německé pod praporem Hohenzollerů uznalo za prospěšné, od boje s Římem ustati v přesvědčení, že tu zadovky a krupovky ztrácejí všeho účinku. Nadáliť se, že po Sedanu potáhne se vítězně na Řím; že ale v naději své trpce byli sklamáni, to dohání je k vášni až šílené. Podobajíť se — ti bojovní pastoři — obleženým (viz obležení Jeruzalema), kteří mezi sebou se sváří a nemajíce naděje na vyniknutí, anebo prolomení náspů oblehajících, podnikají zoufalé výpady bezúčelné a bezvýsledné.

Oni sami jsou přesvědčeni, že dílo Luthrovo rozpadává se a tu jakýsi pud po sebezachování pobádá je, trosky církví svých sbírati, hoditi je šmahem do kotle a přeškvařiti v jakousi církev novou, církev, jak dí, budoucnosti.

A jelikož pastoři u nás ve všem rádi se po pastořích v Německu opičí, počínají si i oni proti nám katolíkům na půdě rakouské nemálo bojovně. Z té příčiny náš katolický Čech přichází bojovným pastorům v ústrety a kde který z nich roztrhanou rukavici katolíkům k nohoum hází, on ji s veselou bojovností zvedá a jest ochoten k obraně i k útoku. Máme tudíž za svou povinnosť, seznámiti čtenáře se žalostným stavem, v jakém se protestantismus v Německu nalezá. A jest věru na čase, aby o tom dozvěděl se konečně i náš lid a to proto, aby nenechával si od nikoho více namlouvati, jako by v naší katolické církvi všecko všudež bylo spuchřelé a prohnilé a tam všecko zdravé.

Máme před sebou novou knihu: „Der protestantische Cultus“ od pastora Julia Hansa v Augsburku, tedy rovnou cestou ze Říma Augsburáků. V knize té dočítáme se věcí velmi zajímavých.

A tu hned na počátku čteme:

— U nás — rozuměj protestantů — příliš mnoho se káže, naše kostely staly se čítárnami, naši pastoři jsou řečníky, jejich kázaní jsou přednáškami a svatyně školními světnicemi. Zbylo nám již jen kázaní a mine-li se to se svým účelem, pak již nevíme, co by naše věřící do chrámu mělo táhnouti. Buďme si upřímni: povinnosť na každou neděli a o svátcích týdně kázati pět i vícekráte, kázati o nejvyšších a nejhlubších tajemstvích bohoplného lidského srdce, ve formě slavnostní a umělecké, to přesahuje všecky síly.

Kde kázaní to děje se svědomitě, tam stává se konečně nesnesitelným břemenem (druck) a kde lehkomyslně, tam zase kázaní klesá v pouhé povídání ba v něco i horšího.

Náš protestantský kult nesmí zůstati při pouhém kázaní, nemá-li zaniknouti ve vnitřní prázdnotě. Jestliže ve větším městě za jedním, nebo druhým kazatelem lidé pobíhají a těší-li se tento časem shonu (!) lidu, co z toho konečné sejde? Za to jsou všecky ostatní kostely prázdny. A jaký to užitek přináší, jestliže kazatelé naši podle spůsobu kočujících Methodistů kážou kázaní, jež by se spíše hodila do cirkusů, nežli do kostela. Všecky ty řečnické kejkle posluchačstvu konečně zoškliví se. Měli bychom raději postarati se, kterak bychom našemu protestantskému kultu pomohli opět na nohy. Neboť tento nalezá se v úpadku přímo žalostném. A bude zapotřebí několik desítiletí — (snad i více! Red.) — nežli se k něčemu pořádnému vyšine.

Věc ta není tak snadná, jak by se mnohý domníval. Protestantský kult potřebuje nových forem (!), ale ty nejsou dosud nikde hotovy, musejí se teprv hledati a nalézti a kdo by za to měl, že tu postačí pouze ze starého haraburdí něco vyhledati, mýlil by se velice. —

Jaké tu žalostné vyznání a jaký sebeklam! Kult náš katolický otáčí se okolo slunce svého: Nejsvětější svátosti oltářní, — jížto všecko ostatní je podřízeno. Protestanti toto slunce si zhasli a proto jejich kázaní a celý jejich kult je vyhaslou, prázdnou, studenou formou. To přece leží na bíle dni. Kde slunce zhasne, tam hasnou a padají všecky oběžnice. —

A tu když protestanti v historickém haraburdí ohlížejí se po vhodných formách kultu, narazí na Luthra, jenž učil: Kdo je křesťanem, ten kultu nepotřebuje, jeho život je stálým klaněním se Bohu v duchu a pravdě.

Bohoslužba dle Luthra je pouze pro ty, kteří teprv křesťany státi se chtějí, tedy jen pro ty sprosťáčky v lidu. Avšak Luther ve své až naivní nedůslednosti — píše protestant dr. Ehlers, nahlédl, že učení takové bylo velmi povážlivé a proto později postavil bohoslužbu na stanovisko oběti díků a chvály; on ale obec věřící neučinil pouze objektem bohoslužby, nýbrž i subjektem, jenž bohoslužbu vykonává. Protestantský lid je si sám knězem. Luther to byl, jenž zavrhnuv svátosť oltářní ve smyslu katolickém, napsal: das grössist und fürnehmst Stuck ist Gottes Wort predigen und lehren. — Během času náboženský kult jinak utvářil se u protestantů v severním a jinak v jižním Německu, a jinak ovšem i ve Švýcarsku. Zwingli měl s lidem ještě menší trpělivosť, nežli Luther. Zwingli všecky formy bohoslužby neuprosně bořil, kdežto Luther svůj lid učil zpívat. Zwingli nechtěl, aby zpíval i lid, on chtěl, aby v kostele zpívali jen kněží a lid aby jen brebencoval — gebetmurmeln.

Podobně i Kalvin bohoslužbě přiznával cenu pouze paedagogickou, všecko všudež mělo se soustřediti okolo kázaní.

A tu protestanti doznávají, že Luther, Zwingli, Kalvín, všichni tři dohromady co do bohoslužby nemají pravdu celou, nýbrž každý jen kousek.

— Kdybychom — píše dr. Ehlers svrchu jmenovaný — ve všem říditi se měli podle Luthra, Kalvina, nebo Zwingliho, kteří co do bohoslužby lidu ponechávali všecku volnosť, pak bychom již dávno byli stali se buď papeženci, anebo ještě něco horšího.

Kdo by dnes Unii odporoval a zastával se konfesionalismu, ten by církev evandělickou připravil o všecku vážnosť a vliv.

Na konec přichází Julius Hans na církev anglickou, v jejíž bohoslužbě (co do zevnějšku katolické. Red.) nalezá předností mnohých. Zde prý kult stojí na stanovisku národním. (!) Divná to slepota pastora. Vedle sebe v Augsburku vidí bohoslužbu katolickou, avšak ta se mu nelíbí. V Anglicku vidí holé formy, podržené z katolické církve, a ty se mu líbí, to prý je národní.

Pastor Hans uznává, že náboženský život u protestantů vybočil v pietismus a racionalismus, ve dva extrémy, pro něž teď bohoslužebná

forma má se vynajíti. Pietismus prý dělá ze shromáždění věřících konventikly a schůze misionářské. Naproti tomu Hans nemálo hoví racionalismu. Uznává sice jeho stránky slabé a sice, že nechce se vtěsnati do náboženských forem, za to ale prý mezi lid šíří osvětu — (ale jakou! Red.).

Liturgické dílo Bedřicha Viléma IV., jenž jak známo původcem je nové agendy, spojiti totiž Lutherány a Reformované v protestantskou Unii dosud není provedeno. Pokus navrátiti se ku starým bohoslužebným formám se nezdařil a začíná se vyvíjeti forma nová, která není luteránská ani reformovaná. Spisovatel se táže: co vlastně je účelem bohoslužby? na koho účel ten má směřovati, zdaž jen na člověka, anebo též i na Boha? A dochází k výsledku, že bohoslužba je obecným slavením — gemeindefeier. Je to slavení, ale žádná zákonitá pánoslužba — frondienst, není to pachtění se po jakýchsi účincích, anebo výsledcích včasnosti, anebo věčnosti, nýbrž je to slavnostní požívání milosti boží, radostné vnoření se do bohatosti života, blažený dokon — vollzug — lásky od Boha společně udělené. Je to slavení obecné, a nikoliv misionářské, aniž prostředničí výkon kněžský, nýbrž jedině výjev a uskutečnění náboženského poměru, v jakém obec stojí k Bohu, je to výraz a vývoj života Bohem vštípeného v přímém směru na něho. — (Je to slovem: nic, je to jakési citové horování beze všeho podkladu a úspěchu, jež člověku v křížích ani za mák útěchy nedá. Red.)

Spisovatel přichází k výsledku, že pro kult takový (t. j. nicotný. Red.) kázaní sebe lepší nepostačuje. Musí prý k tomu přidati se něco více, — (ale co? Red.).

Kazatel nesmí se domýšleti, jako by on byl nějakým prostředníkem mezi Bohem a obcí, (zcela důsledně, protože není vůbec knězem. Red.) Kazatel musí mluviti jako z ducha božího, ale též jako dítě své doby, jako člen obce nynější a jen takové kázaní osvědčí se pravým slovem v bohoslužbě, má-li do sebe oba ty znaky.

Reforma protestantského kultu musí vynasnažovati se o novou, vhodnou formu, v níž by obec přicházela ke slovu. Musí v ní stanoviti se protiváha proti subjektivismu na kazatelně; do kultu musí přijíti živel stabilní i pro ten případ, že by kázaní zůstávalo bez výsledku. Formy liturgické mohou dle potřeby místa a času se měniti. Formy archaické lidu se již nezamlouvají, byť i byly sebe krásnější. Jádrem liturgie bude asi: Zpřítomnění milosti boží v podávání slova písma knězem, anebo vyznávající chvalozpěv obce, přisvojování spásy, radostná modlitba díků, pokorná modlitba kajicnosti, prosby, výraz naděje v budoucí dokonání spásy. —

— Slova, slova, slova! — řekl by Hamlet.

Pastor Hans podal jen slova, ale ani sebe menší nástin k té příští, všereformační liturgie a proto knížka jeho, jak i protestantská kritika o ní (dr. Ehlers) dí, zůstává beze vší ceny. Tentýž podotýká ironicky: snad čas budoucí zrodí nám ženialního muže, jenž nám vhodnou liturgickou formu najde. Pouhým paběrkováním v historickém haraburdí, ani pohou učeností prý to nepůjde. Obce prý nemají již ani smyslu pro nedostatky dosavádních náboženských forem, jim je vše jedno. Pastor prý se jim zavděčí hodně krátkým kázaním a hezkým zpěvem v kostele. Zpěvem působí se nejvíce na lid, který pak do kostela chodí jako na — koncert. —

Ubohé dílo Luthrovo, kam jsi až dospělo! Kázaní se lidu zhnusilo, kult je prázdnou formou (protože bez svátostní přítomnosti boží), zbyl již jen zpěv. Pak ale kostel a divadlo splynuly v jedno.

Kneipova prádelna.

Povolání kněžské, učitelské, jakož i kancelářní přináší sebou mnohé choroby.

Pokud je člověk v letech prostředních, následky „sedáckého“ života nepociťuje, ale když do bytu přistěhuje se Abraham, tu se to pociťuje v prsou, plících, v uších, v hlavě, v rukou, v nohou, játrech, slezině, slovem skoro všude. Skoro každý „pán“ nastřádá si během let nějakou komůrku, a snad i komoru nemocí. Najednou v sobě pocítí jakýsi kout, z něhož denně vyrojují se nemoce jeho povolání, anebo vůbec pochybeného spůsobu života. Nejhůře při tom se mají „seďáci“ v kancelářích. Tělo jejich podobá se stromu borkovcem prohlodanému. Poměrně zle bývají v tom i kazatelé a učitelé, jimž do hrdla a do prsou jakoby zahnízdil se pichlavý ježek. Velmi trapný bývá tu život chorujícího kněze na venkově, kdež nebývá ani pořádného lékaře a je-li, bývá obyčejně se všemi recepty hotov, načež jeho lékařská rada vyznívá slovy: musíte do lázní. To se snadno řekne, ale jak to provést: dostati za sebe zástupce, jemuž musí se poskytnouti při nejmenším živobytí, a pak ta kongrua bývá tolik regulovaná, že nedostačuje ani na nuzné živobytí, neřku-li do lázní.

A konečně dospěje kněz i v lázních velmi zhusta k výsledku tomu, že zvolá: vyhodil jsem na ně tolik peněz a přece jsem jen mrzákem, jemuž kyne penzička, z níž nemůže člověk ani umřít, ani žít. Mnohý starší kněz pomyslí si: mé tělo podobá se houbě, která do sebe vssála nemoce všecky možné, podobá se zanešenému poli, ba skoro bahnu. A tu z jednoho koutku jižních Bavor najednou ozval se hlas: pojďte s těmi bahny sem do mé prádelny, já vám v něm zanešené plíce, prsa, hrdla, játra, ledviny, sleziny a ty prožluklé klouby vyperu, já ty ospalé, omrtvělé svaly opět vzpružím, já to nahnilé tělo oživím. —

Farář Kneip není mluvka, on slovo své dodrží. Co to je za muže? Máme před sebou jeho podobiznu. Je to statná postava, jíž by nehádal nikdo již skoro 70 let.

Vlasy má sice již hezky šedivé, ale tvář jeho kypí zdravím statného padesátníka. V širokých ústech zračí se útrpnosť, v očích bystrozrak a v hustých obočích nezlomná, energická vůle.

Farář Kneip — (píše se Kneipp, aby to kneipování bylo ještě důkladnější) — vyznává upřímně, že theoretikem není, nýbrž skrz na skrz, od hlavy až k patě praktikusem. Co ve svých dvou knihách napsal (Meine Wasserkur a So sollt ihr leben,) to více méně sám na sobě praktikoval a to s prospěchem nemalým.

Poslyšme, co o něm napsala vědecká autorita, zdravotní rada dr. Bilfinger ze Štuttgartu: Je to kněz a Bohem omilostněný lékař v jedné osobě. U prostřed vesnice zvedá se kostel a nedaleko něho stojí jeho historická „prádelna.“ Celý jeho zjev svědčí o muži z lidu. Narodil se 1821. v Stefansriedu v Bavořích, jakožto syn chudého tkalce. V jeden a dvacátém roce utekl od otcovského stavu i stávku, chodil od fary do fary až se jinocha nadaného ujal farář Merkle v Grönbachu, jenž ho naučil trochu latině a pak poslal na gymnasium. Jako chudý student musil se dříti a nouze a námaha zažíraly se mu zle do plic a do prsou, že nad ním již professor Pezold v Mnichově zoufal. Tehdy dostala se mu do rukou Hufelandova známá kniha. Začal se koupati v Dunaji a ačkoliv neucítil zlepšení nemoci, necítil též zhoršení. Choroba se zastavila, tak že mohl býti připuštěn k vyššímu svěcení. Doktoru Vodičkovi zůstal po celý život věren, ano jemu je co děkovati, že léčení vodou povznesl výše, nežli všickni dři. Vodičkové do hromady. A souchotinář, o němž domácí pán k otci jeho pravil: No, tkalče, tentokráte vezete si studenta svého domů naposled, a jenž již připravoval se na blízkou

smrť, uzdravil se úplně a má hlas zvučný jako čtyřicátník. Roku 1850 sešel se v Mnichově s chudým studentem, jemuž vedlo se ještě hůře, a jejž lékař nechtěl ani k ordinaci připustit. Lékař o něm se vyjádřil: nevím si s vámi již rady, musím vás hodit jen do Dunaje. A hodil ho do Dunaje Kneip, koupali se, zkoušeli na sobě novou léčební methodu a uzdravil se i tento. Je nyní knězem již na 40. rok. Nejnápadnější se jeví vyléčení P. Ravignana S. T. — Tento slavný kazatel překázal se. Do hrdla se mu zahnízdil povážlivý katarh. Utvořil se v něm vřídek na vřídku.

A nejen průdušnice, ale i hlasivky malými vřídky byly jako posety. I bylo mu nařízeno, aby změnil vzduch v teplém ponebí na jihu, alespoň po dvě leta, — avšak bez výsledku. Zdálo se, jakoby hlas mu zhasl na dobro. V letě 1848 ubytoval se P. Ravignan v letohrádku dra. K. R. Jednoho rána vyjádřil se lékař před domácími, že stav hosta jeho stává se vždy povážlivějším a že sotva dnes přijde k snídaní. Na to lékař udal se k jeho posteli a pravil: vstávejte a pojďte za mnou. — Ale kam pak mne vedete? — tázal se nemocný. — Chci vás hodit do vody. — Do vody? — opakoval si Ravignan — s mým kašlem a se zimnicí? Tedy s Pánem Bohem, chci vás býti poslušen.

Jednalo se tu o skok do vody, o skok náhlý, jenž měl prochvěti celý organismus. — A výsledek byl patrný. Téhož dne vrátil se pacient k obědu posilněný a hlas, jenž byl takořka němý, sesílil se tou měrou, že k večeru mohl vypravovati, jak prý doktor nevěděl si již rady jiné, jako jej hodit do vody. —

Tedy jen do vody s každým pacientem, do prádelny faráře Kneipa.

Však tu v duchu slyšíme jej samého proti tomu protestovati slovy asi, že všecko nehodí se pro všecky a že jmenovitě na počátku třeba nemalé opatrnosti a to přede vším u lidí starších a nemocí zastaralých. Farář Kneip, béře ohled na stáří, zaměstnání a tak zvanou tělesnou konstituci nemocného. Celou jeho soustavu dovolujeme si znázorniti zde hodně prostonárodně. Farář Kneip považuje všecky nemoce lidské, jež zahnizďují se na jednotlivých údech, anebo místech těla za jakési stoky, do nichž podivuhodný organismus těla všecky škodlivé, čili nezáživné částky pokrmů, a nepřiměřený spůsob života odlučuje. Kdo žaludku ukládá více jídla a pití, nežli stráviti čili lučebně do jater, ledvin, sleziny, žil atd. vpraviti s to je, jest nucen, části nepotřebné někam zahazovati, ať si to je kam je. On to v sobě nepodrží, nýbrž hodí to na ledviny, na jatra, nebo do střev, jakoby říci chtěl: dělejte vy si s tím co chcete, já vám pomoci nemohu. Anebo když se žaludku nedá s důstatek potravy, plicím zdravého vzduchu, tělu pak pohybem náležité síly, jakoby ty které orgány se omlouvaly: my srdci nemůžeme dáti dosti čisté krve, musí za vděk vzíti tou, jakou mu dáme. A z krve nedobře upravené dle Kneipa vycházejí všecky nemoce, které si pak hledají své místo: v hrdle, v játrech, slezině, ledvinách, v kloubech; utvořují se jakési stoky, bahna v těle, v nichž celý povoz uvízne. Koně se zastaví, vozka nemůže dál. Stav tento, jenž v těle více méně nepozorovaně se připravoval, nazývá se nemocí. Co teď: jak tu fůru dostat z bahna? Mnozí lékaři mají methodu tu, že ty které nemoce léčí lokálně, čili místně.

Ne tak farář Kneip.

On veskrz důsledně považuje celý povoz, celý organismus za chorý, a on snaží se, všecky síly toho organismu léčiti zároveň. On jako zručný vozka na koně s povozem do bahna zabředlé vzkřikne: co že, vy že nechcete z toho bahna ven? na to bychom se podívali! Na to sáhne — po biči? — nikoliv, nýbrž po putynce se studenou vodou a chlejst s ní na koně! A koně jako vyděšeni napnou prostraňky a vybaví povoz z bahna.

Jinými slovy: farář Kneip snaží se v těle chorém mobilisovati všecky síly k zahnání nepřítele. On s nepřítelem se nemazlí a nevyjednává, jako doktoři jiní. On mobilisuje ihned první, druhou a třetí výzvu a žene všecko na jednou do boje.

A této své strategii má co děkovati výsledky až zázračné! A tímto mobilisačním prostředkem je u něho studená voda, je prádelna. Tolik zajisté zkusil každý na sobě, že ve studené vodě člověk ať chce nebo nechce, sbírá všecky síly dohromady, že ve vodě tuží se ruce, nohy, plíce, srdce, svaly, slovem všecko. Ve vodě každý úd, každý sval a každá žilka snaží se konati svoji povinnosť.

Ve vodnatých nebo i překrmených břicháčích játra obyčejně bývají jako líní kapři — bez pohybu, avšak voda je na ně jako štika, která je prohání. Voda rozhání krev do nejposlednější žilky a donucuje, aby každý úd nejen konal svoji povinnosť, ale aby se i škodných látek, jež mu v jeho funkcích překážejí, zbavil. Kneip snaží se posilovati organismus celý a celkem působiti na jednotlivá místa nemoce. On v těle lenochy netrpí. A lenochů bývá v něm dost. On nestrpí, aby jeden úd se předřel a druhý nečinně na něho se díval, aby ku př. pořád jen pracoval žaludek anebo jako u učence, pořád jen hlava a bříško, nohy, ruce, plíce a pod. si jen hověly. V těle lidském mstí se každá jednostrannosť nemocemi, zvanými chronickými, z nichž vycházejí povážlivé záněty. Se zásadou touto každý rozumný souhlasiti musí.

— 30 let jsem zkoušel — píše farář Kneip. — Třikráte viděl jsem se nucena, můj spůsob léčení vodou změniti, struny buď povolovati anebo přitahovati. A podle mého již přes 15 let ustáleného přesvědčení jest léčení vodou nejpůsobivějším tehdy, když provádí se spůsobem co nejjednodušším, nejsnadnějším a nejnevinnějším. (Dok.)

Hlas pro doktory ženské.

MUDr. Pavel Durdík uveřejňuje v N. L. překlad článku D. Žbankova z ruského, psaného ve prospěch ženských lékařů na Rusi a v obromných její zemích asijských. Z článku toho vyjímáme:

Ruským dívkám nezbývá leč konati lékařská studia v cizině, jelikož vláda trvání kursů pro ženské při med. chir. akademiích vojenských zrušila. V Paříži studuje medicinu přes 100 Rusek. Nebylo by lépe, aby jim stát dal přístřeší u sebe doma?

Na počátku roku 1890 bylo na Rusi 698 lékařek; z nich je zaměstnáno v nemocnicích 178, v učebných ústavech 6, kdežto 229 provozují volnou praksi.

V článku D. Žbankova (Vrač, 1889, čís. 3) čteme tato data:

Roku 1887 městští lékaři.

	Střední počet nemocných.	
	na 1 lékaře;	na 1 lékařku
Přijali u sebe v domě .	6766	9356
Navštívili nemocných	2006	2304

Roku 1887 v Moskevské gubernii ve čtyrech okresích bylo 5 lékařek; na každou z nich přišlo po 5534 ambulantních nemocných a po 294 postelných nemocných, a na každého lékaře v týchže okresích po 4775 ambulantních a po 241 postelných nemocných. Horlivě a svědomitě pracovaly lékařky i v ruské Střední Asii. V Turkestanu existuje šest léčebnic pro mahomedánské tuzemní obyvatelstvo řízením lékařek. Také u evropských mohamedánů působí lékařky; mohamedánky nedávají se léčiti mužům a proto zůstávaly dříve bez lékařské — pomoci.

Zprávy o činnosti lékařek nejsou úplny. Ony praktikují teprv od roku 1877; za tuto krátkou dobu dovedly si však získati přízeň obecenstva přes nájezdy mnohých lékařů, bojících se nepříjemné konkurence. Prý z nich nevynikla ani jedna nějakým znamenitým vynálezem nebo skvělým spisem! Ale

nikdo nehledá učence v obyčejném praktickém lékaři; hlavní věc jest, aby obecenstvo v něm nalezlo člověka medicinsky vzdělaného, ochotného a své povolání milujícího. Dívky a ženy z úplně pochopitelného citu stydlivosti nyní tají své nemoci, ony by se neostýchaly před ženami a tím by se zlepšil všeobecný stav zdravotní, neboť nemoc bylo by lze zmařiti v samém zárodku. Jestliže dlouholetá lékařská prakse mužů otupila poněkud ženskou stydlivosť, tuto největší okrasu druhého pohlaví — nelze se tomu radovati. Známo, že millionům žen jiného dílu světa — čtyřikráte většího než Evropa — je náboženstvím zakázáno obraceti se k mužům o pomoc lékařskou. Ale nejen v Asii — i v Evropě jsou takové ženy. V Evropě jsou to ženy mahomedánské. Rusko má několik millionů mahomedánských poddaných pouze v Evropě — bude jich stále přibývati dle postupu ruských zbraní v Střední Asii. Mají tyto ženy býti ponechány bez léčení lékařského? Též u žen horkého pásma, u divošek, je cit stydlivosti velmi vyvinut. Vím několik příkladů z holandské Indie, že ženy při těžkém porodu raději umíraly, než aby požádaly za pomoc evropského, t. j. mužského lékaře, jenž bez ručního vyšetření nemůže tu pomoci.

I evropské ženy z intelligentních kruhů vždy s největším odporem podrobují se vyšetřování mužského lékaře a podrobují se jen proto, že ženských lékařek není ještě všude dostatek. Vzdělané ženy v Anglii, v Americe, v Rusku, Italii, vůbec kde intelligence je bohatá a proto též samostatná, obracejí se k lékařkám, důrazně a zcela správně naléhajíce na to, aby ženy ženám pomáhaly ve všech případech, kde muž je nemístným a nepříjemným. Královna italská a rumunská — obě náležejí k nejvzdělanějším evropským dámám — mají každá osobní lékařku.

Americké dámy shledaly by nesnesitelným, aby v jistých případech ochuravění k sobě volaly lékaře muže. Po celé Asii, tedy v obyvatelstvu osmi set millionů, u Indů, Číňanů, Jávanů, Malajců, hájí si žena instinktivně svou stydlivosť, dávajíc se léčiti a vyšetřovati pouze ženám. Rusko a Anglie posýlají z této příčiny do svých asiatských zemí zkoušené lékařky, které mezi tuzemními ženami mají rozsáhlou praksi.

Dotkneme se ještě důležité stránky. Během osmi let valná většina posluchaček „Lékařských ženských kursů,“ záležela z dcer úředníků sloužících a vysloužilých, tedy z té vzdělané třídy, již finančně nelze nazvati pojištěnu, z třídy nuzné, pro niž každá hmotná podpora, poskytnutá později dcerou lékařkou, jeví se skutečným milodarem k udržení existence rodiny, domácího krbu, ba i mravnosti. Vidíme tu též boj o kus vezdejšího chleba —, žena chce žíti počestně ze své práce, pomocí svých schopností, chce se státi nezávislou a samostatnou, chce sobě pojistiti budoucnosť a výživu vlastním přičiněním. Při tom zkušenosť učí, že žena více cítí soustrastí k chudině, že je trpělivější, jemnější než muž, že je skromnější vzhledem k honoráři za konané služby. A to přece bude výhodou pro chudé třídy a pro vzdálený venkov, kde lékařů je velmi málo, neboť ti se hromadí ve větších městech. Obyčejně lékaři namítají, že mateřské povinnosti ženy nedají prý se sloučiti s provozováním prakse. Tu dlužno uvážiti, že ne všecky dívky se vdávají. Co se týče lékařek, tu značná většina končí svá studia tehdy, kdy kouzlo prvního mládí je to tam — v 27. a 28. roku — a naděje ve sňatek mizí; většina z nich ani se nevdává; zaměstnává je a dostačuje jim povolání. Některé mají za muže lékaře, neboť nejvíce se stýkají s lékařskými kruhy. Která se vdá a bude míti dítky, jistě nebude pykati, ze nabyla lékařského vzdělání. Tato její specialnosť bude dětem prospěšnější, než mechanické tirády na piano, tajemství kosmetiky a turnýry, duševní mělkosť a záliba v dvoření hejsků. V New-Yorku praktikuje 34 vdaných žen. Ty vesměs, kromě dvou, kojily samy své děti, samy je velmi dobře ošetřovaly, čehož důkazem je též, že všech 78 dětí jest na živu — řídký to případ při velké úmrtnosti newyorských dětí.

Každý otec rodiny mi přisvědčí, že lépe jest, aby z nevdaných žen staly se dobré lékařky, stavitelky, inženýrky, učitelky, než aby byly břemenem sobě a příbuzným a jako nevdané trávily život prázdný, zahálčivý, neradostný, nikomu neprospěšný, často i nuzácký.

Třeba též spoléhati na osvědčený praktický smysl ženy a cynicky nepřeháněti některé výstřední stránky, do nichž zabíhá tu i tam jednotlivá osoba. V boji za ženská práva mohou se vyskytnouti, jako v každém jiném boji, politování hodné přehmaty, přemrštěnosti a výstřednosti, avšak ty netvoří všeobecný ráz tohoto boje. To vidíme u velkých historických národů, kde boj již dávno vzplanul s konečným vítězstvím prvopočátečních požadavků emancipačních.

Počáteční neurvalosť protivníků mizí, jalových vtipkářů ubývá, vytrvalá snaha a zdravé jádro vítězí přese všecky překážky.

Pohleďme do Anglie. Universita londýnská, dublinská a od r. 1881 i cambridgeská vydávají diplomy a akademické hodnosti též ženským lékařkám, rovněž i „King's and queen's College“ v Irsku. Jsou mimo to tři vyšší ústavy výhradně pro lékařské vzdělání žen (v Oxfordě, v Londýně a v Cambridge), v nich vyučují professoři dotčených universit v témž rozsahu jako na mužských fakultách, načež po ukončení studií doktorské kandidátky podrobují se přísným zkouškám v universitách před sborem professorským. —

Nedávno byla otevřena zvláštní universita ženská Hollovey College blíže Londýna, na jejíž založení Hollovey daroval dva milliony zl. (250.000 lib. št.)

Faktum jest, že není nikde více ústavů pro universitní ženské vzdělání, že ženské pohlaví není nikde ve větší vážnosti než v Anglii a v Americe, v kterýchžto nejsvobodomyslnějších zemích je zase největší nechuť k vojenskému řemeslu a prušáckému militarismu. Proto se sotva zdaří ženám evropské pevniny, aby si dobyly přístupu do nynějších universit. Nezbývá jim leč vlastním přičiněním zříditi si vysoké školy a ještě dříve — přípravné ústavy. Avšak bez základního jmění ničeho nesvedou i při sebe větším „nadšení pro ideu.“ K jejímu provedení je potřebí jako k válce: peněz a peněz!

Naturalismus v literatuře.

Nedávno uveřejnil v „N. L.“ mladý spisovatel Mrštík stať o ubíjení mladých, nadaných talentů. Vrahem je prý naše obecenstvo, jež spisy jejich nechává bez povšimnutí. A jelikož nikdo nové knihy nekupuje, nemohou nakladatelé platit honoráře, ergo musejí literáti umírati hladem.

Tentýž Mrštík napsal, čili spáchal též dráma, nadepsané: Paní Urbanová, o němž napsal vtipný kritik v „N. L.“ —š.— velmi zajímavé pojednání, z něhož vyjímáme:

Máme už také „svoje“ naturalisty. Nemají sice posud uznané hlavy, nemají středu a také žádného činu za sebou, který by znamenal prapor a program, ale jsou zde, ví a mluví se o nich a podle jistých známek se soudí, že se hýbou, že něco kutí a chystají. Nadejde chvíle a ozvou se. Prozatím pokoušejí se stranou, cvičí své páže, pouštějí balónky na zkušenou po sloupcích časopisů a kde to jde, pronášejí především svoji naprostou nespokojenosť se stávajícím řádem. Nejsou ještě individualitami, žádnou „školou“, ale jsou v onom zajímavém stadiu, kdy o rodící a krystalisující se nové společnosti medisance literárních kruhů zlomyslně tvrdí, že „nevědí, co chtějí.“ Nevědí! Jen počkejte, až přijde čas! Však ukážou, co vědí!

Měli už svůj časopis. Interessantní úkaz v bohatém již přírodopise periodické naší literatury. Ale pohříchu zanikl měsíčník na všeliké nedostatky,

nedočkav se ani celého ročníku svého trvání. Prozatím o nich svět neví. V soukromí, při černé kávě a cigarettě šuškají se o nich všeliké vtipy a anekdoty. Ale tak bývá s každým nepřítelem: dokud je daleko, dělají se vtipy, jak ale zatluče na vrata — strhne se nářek.

Před nedávnem vyšlo tiskem Kramáře a Procházky v Olomouci drama Paní Urbanová. O tom si dejte trochu vypravovat. Jde o něm totiž pověsť a dost zaručená, že je to „první české naturalistické drama.“ Nebylo ještě tištěno, nebylo hráno, nikdo ho neviděl, nikdo neměl v rukou a přece se o něm mluvilo po kavárnách, v literárních besedách, ba i po rubrikách Literatury a umění trousily se o něm noticky. Bylo prý psáno původně pro smíchovské divadlo, ale censura zapověděla provozování. Autor prý v něm projevoval strašlivé opovržení naproti všem předsudkům obecenstva o cudnosti a slušnosti mluveného slova. Později začalo drama vycházeti v časopise, ale než došlo na druhé jednání, časopis — zanikl. Také u Národního divadla se pokusil autor. Nezbývalo, než odhodlati se k některým změnám. Co neučiní mladý spisovatel, aby se uzřel na jevišti! Dvakrát, třikrát vrátili mu kus. Po druhé, po třetí a zase znovu posadil se pan Mrštík — neboť tak jmenuje se náš mladý naturalista — posadil se ke stolku a škrtal a přepisoval a nahrazoval slova a scény. Konečně došlo definitivní rozhodnutí z kanceláře: Kus nelze při nejlepší vůli dávat! Zbyla poslední cesta všech odmrštěných dramatiků: autor odhodlal se, jak se říká, apelovati ku poslední instanci, vydati knihu vlastním nákladem.

Není to historie pohnutá dost, aby vzbudila pro knihu interess?

Nebojte se, že budu drama rozbírat. Běží o známou látku, o nedovolený poměr, zcela po spůsobu francouzském střižený, ale co možná na česko přešívaný. Na čem si autor zakládá, je ale forma. Pravdivosť za každou cenu, nenucenosť a neškrobenosť, je autorovým heslem. Podle naturalistické formule mají lidé na jevišti mluvit, jak jim zobák narostl, jak mluví ve skutečnosti, jak a co jim slina na jazyk přinese. Pravý obraz skutečnosti se všemi nudami a kratochvílemi, líbeznostmi a surovostmi života. Jak se lidé hádají a milují, jak se baví a nudí, si lichotí a se pomlouvají. Bez obalu a pravdivě.

První akt kusu hraje na plese. Spisovatel dává režiséru pokyny.

Na jevišti v pozadí několik pánů a dam v plesových a většinou poloplesových toaletách. Nálada prvních scén: mrtvá fadessa. Teprve, když vejde paní Urbanová, živý ruch. V prvním popředí sedí první pán, nohu má přehozenu přes nohu, cigarettu v zubech a oblaka kouře nad hlavou. Sedí, mlčí, kouří a vstane jen, aby do sálu nahlednul a s cigaretou v zubech zase si na své místo sedl. Občas objeví se sklepník.

Vidíte už, na čem si autor zakládá: noha přes nohu, oblak kouře, fadessa!

U pana Mrštíka episody naprosto nesouvisí s dějem. Jsou samostatné, jako v životě, bez ohledu na děj. Jsou tu k vůli sobě a nemají jiného účelu, než ukázati, jak to na obyčejném českém plese chodí.

Poslyšte na příklad, co si mají vypravovat.

Druhý pán (zemdleným krokem přistoupí k prvnímu pánu a klesne na židli): „Já mám dnes neštěstí, sotva začnu tančit, hned se mně třesou kolena“ (ohmatává se).

První pán (pohledne útrpně na jeho kolena a kouří dál.)

anebo výstup pátý:

Druhý pán (přisedne k prvnímu): „Kolik máte hodin?“

První pán: „Devět pryč.“

Druhý pán: „Podle nádraží?... Já mám tolikhle.“

První pán (sáhne po sklenici).

Druhý pán (vzdychne si): „Ja — jo! Sklepníku! (Zívne si.) Pivo!“ (Sklepník přinese pivo. Po chvilce pán namahavě klade nohu přes nohu a sahá si na lýtko; z nenadání.) „Vy ani nevíte, jak já mám ženské rád!“

První pán (prudce vstane, opovržlivě pohlédne na druhého, opráší si od tabáku kalhoty a odejde).

Není to správné? Zrovna fotografováno? Neslyšeli jste už něco podobného na plese stokrát? Tak se mluví v prostranných místnostech bálových! V jedenáctém výstupu — ples už se chýlí ku konci — vejde první pán do cesty dru. Liškovi, který je v kuse jednající osobou.

„Člověče, hledám tě už chvíli a nemohu tě najít (táhne dra. stranou). Doktore, zapomněl jsem si v kabátě peníze, u sebe nemám ani groše. Založ mě.

Dr. Liška (ohlíží se a sahá do kapsy): „Kolik potřebuješ?“

První pán: (ukazuje na prsty tři).

Dr. Liška (dá mu dvě papírové a z kapsy u kalhot vytáhne ještě zlatník).

První pán (strčí peníze do vesty, postoupí ke stolku. Stoje, povýšeným hlasem na sklepníka): „Sklepníku! (Sklepník přiskočí.) Pivo, cigarro a beefsteak!“

Výborně! Znamenitě! Jako vystřiženo ze skutečnosti! Není to vtipné, zábavné to není, ale pravdivé je to! Dvanáctý výstup zavírá exposici dramatu a třináctým stříkne autor ještě naposled realistickým štětcem do koloritu. První pán dostav mezi tancem hlad, objednal si beefsteak. Na konec aktu sklepník posilnění přináší. Vejde, ohlašuje: „beefsteak!“ Pán přiběhne, posadí se k beefsteaku, ovazuje ubrusem krk, béře do rukou vidličku a nůž. Začne krájet a — opona padá.

Teď něco pohnutějšího. Dvě sestry, paní Urbanová a Hamanová mají spolu domácí výstup. Obě si nemohou nic vyčítat, obě jsou nevěrny svým manželům, jedna o druhé ví a takto si navzájem vysvětlují situaci:

Paní Urbanová (hledí si vyšívání): „Přijde sem dr. Liška?“

Paní Hamanová: „Vím já? Když přijde, přijde, bude tu. (Ticho, převrací noviny.) S drem. Hamerským jsem mluvila, přijde sem!“

Paní Urbanová: „Proč mně to povídáš?“

Paní Hamanová: „Tak. — Abys to věděla.“ (Krátká odmlčka.)

Paní Urbanová: „Za chvíli tu jistě bude dr. Liška. (Paní Ham. mlčí a čte.) Až posud vždycky, kdykoli zvěděl, že jsi tu, byl tu hned, jako na koni.“

„Teď jsem to řekla já a u mně to taky zůstane. Co jsem ti povídala tenkrát na plesu? Už je to tu! Řečí je plné město.“

Paní Ham.: „Těch bylo vždycky dost.“

Paní Urb.: „Ty je děláš sama.“

Paní Ham: „Nevěděla bych, čím.“

Paní Urb.: Svým nerozvážným jednáním. Jste li u stolu, šlapete si po nohou, jste-li sami, taháte se o kočku nebo škádlíte psa, jen aby k sobě mohli. Myslíš, že to nevidím? Hrajete-li spolu šach, kácíte figurky a já se nepamatuji, že byste byli jednu partii spolu dohráli. Běháš za ním zrovna. Jsi tu každý den, jen aby dr. Liška mohl k vám.“

Paní Ham.: „Lény, nedopaluj!“

Paní Urb.: „A když je nejhůř o nemoc, vzpomeneš si, že můžeš taky kašlat.“

Paní Ham. (vrtošivě): „Když kašlu, tak mě nech kašlat. Já si to odkašlu sama.“ —

Jak poetické: ona si to odkašle sama!

Je tu jediného slova hledaného, vázaného, nuceného, nepřirozeného, zkrátka — básnického? Jistě není. Autor s nemalým zdarem vyhýbal se všemu, co by mohlo vypadati jako umělecké pozlátko. Všecko je správné, všední a obyčejné, jak se v životě mluví a to je právě naturalistické. Tak mluví, dvě čisté sesterské duše v domácnosti, které nemají příčinu navzájem se přetvařovati. A všecko umění je přetvářka.

Ještě scénu mezi žárlivým, podváděným manželem, který něco tuší, a nevěrnou manželkou.

Urban: „Celé město si o tobě povídá jako o tvé sestře — o ní na veřejné ulici, v hospodě, v kavárně, všude na potkání a o tobě při kávě, doma, jen se dvéře uzavrou. To je celý rozdíl.“

Paní: „Fuj! (s odporem.) Nejen klepy po ulici sbíráš, ale ještě domů je donášet? Špatný je mně člověk, který klepy roznáší, ale tisíckrát horší, kdo je přijímá a domů je nosí. A to jsi ty.“

Urban: „Ticho!“

Paní: „Křič si na jiného, ale ne na mě! Nebo až budeš na divadle hrát Otella.“

Urban: „A ty kurtisánu.“

Paní (dupne vztekle nohou): „Co je to za slovo?!“ (ticho)

Urban (v malomocném vzteku): „Ale když já vím, že se za mými zády něco fixluje — tvoje sestra s drem. Liškou prý byla v Brně.“

Paní: „Zas něco! A kdyby to byla pravda, za to mám trpět já?“

Urban: „A ty s drem. Hamerským v zahradě prý si ve zdi psaníčka schováváte.“

Paní: „Kde že? Ve zdi...? Jsi hloupý, že to posloucháš. Jak hloupý teprve, kdo ti to řek'? A ty tomu věříš...? Proč pak mně neřekneš přímo, mám-li od něho nějaké psaní? Možná, že bych ti je dala přečíst.“

Urban: „Tak dej.“

Paní: „To počkej, až ho budu mít... Vy jste mně pěkní panáci, vy mužští. Napřed v nás vidíte anděly, potom, když se vdáme, služky a když vám něco vleze do hlavy, uličnice. (má delší řeč, kterou zavírá:) Ať jsem černá nebo bílá, u tebe jsem vždycky černá. Nejsem ještě tou, za jakou mne považuješ, ale (sebevědomě) budu jí. —

Urban (chytá se za hlavu): „Prosím tě, ženo, přestaň, nebo se —

Paní: „I vem tě čert!“ (Odejde do vedlejší světnice se převléknout.)

Urban (klesne do křesla): „To je zatracený svět, to není ani k živobytí, ani k smrti. (Po chvilce probouzí se v něm vztek.) Přece nejsem hloupý a vedle ní jsem učiněný vůl. Jak to povídala? Jak...?

Ku konci pátého aktu vstoupí rozkácený manžel mezi oba milence s revolverem v kapse. Vytáhne revolver, ale dostane od milovníka holí přes hlavu.

Divadelní kritik N. L tento naturalismus, čili „surovosť pravdy“ posoudil a odsoudil spravedlivě. Naturalisty jsou: Sardou a Ibsen, ale v jaké formě. Náš Mrštík (!) nebude snad příště pranic se ostýchati, uvésti na jeviště i hnojnou děvku s vidlemi — in natura se všemi výrazy (!) chlévskými. Velmi pikantně by se vyjímali též na jevišti: Koňaři a dokonce naše dámy z uhelného a ovocného trhu, z nichž každá je hotovým typem. A až p. Mrštík napíše několik tuctů takových naturalistických kusů, pak pořádejme do Prahy dětské vlaky do důstojného národního. Věru klasický to nápad: „dětskými vlaky“ napomáhati divadelní kase! Teď se dětem představují pouze: Fantaska, Sedm havranů, Excelsior a pod. hlouposti. Později ale p. Mrštík pro ně připraví kapitální — hovadinu.

A nyní čtenáři posuď tu drzosť mladého literárního dorostu, vytýkati našemu obecenstvu netečnosť k nejnovějším literárním zjevům. K čemu teprv kupovati drahé knihy! Krejcarové noviny s románovou přílohou vyhoví úplně našemu publiku.

Několik poznámek o krátkozrakosti. *)

Mezi nemocemi, z jichž původu škola se viní, zaujímá krátkozrakosť první místo. Od pozorování Jamesa Vare, který r. 1812. poukázal k faktu, že mezi 127 chovanci v Oxfordu 25·2 procent užívá skel, kdežto mezi 10.000

*) Zeitschrift für die Hygiene 1889. — Dr. M. Kirchner: Untersuchungen über die Entstehung der Kurzsichtigkeit.

vojáky pěších pluků krátkozrakosť byla neznámou, uplynulo přece ještě 30 let, než obrácen byl zřetel ke vlivu školy na krátkozrakosť.

Krátkozraké oko má jak známo větší podélný průměr než oko normální, pokud se týče dalekozraké. Všechny okolnosti, jež způsobují roztažení tvrdé blány oční, podmiňují též prodloužení podélné osy oční a tím krátkozrakosť. Častá a dlouho trvající akkomodace při silné konvergenci zorných čar a překrvení v cévnatce jsou prvními příčinami. Špatné nářadí školní, špatné osvětlení, nevhodný material učební často spolu účinkují a tím žáka donucují, že zrak svůj přes míru akkomoduje, že se ku předu kloní a předměty blízko k očím staví, aby je poznal t. j. konverguje přílišně.

Otázka školních lavic jest poměrně nového data a není tomu ani třicet let, co obecnou pozornosť na lavice školní obrátili Meyer v Curychu s Amerikánem Bernardem. Nyní jest mezi školními hygieniky jedno mínění, že mají býti lavice školní tělu přiměřené, aby děti delší dobu na nich bez namáhání seděti mohly. To jest možným jen tenkráte, jestliže výška lavic odpovídá výšce bérce a šíře výšce stehna a podpěradlo vhodně se adaptuje k zakřivení páteře. Sedí-li dítě pohodlně, klade lokty na stůl, aniž by se při tom ohnulo neb ku předu klonilo. Nejsou-li lavice této konstrukce, pak děti při čtení neb psaní musí ku předu se kloniti a oči příliš přibližují k ploše stolu a tu skloněná hlava, namahavá akkomodace oční a nadměrná konvergence zorných os tvoří všechny podmínky k utvoření krátkozrakosti. Pokud se týče osvětlení má pokud možno co největší býti. Jest jasno, že obrazy na sítnici naší tím nejasnější jsou, čím nedokonalejší jest osvětlení. Abychom mohli za nedokonalého osvětlení předměty dobře poznati, přibližujeme se k nim, při čemž namaháme akkomodaci, sesilujeme konvergenci a vnitrooční tlak krevní a proto špatné osvětlení školních síní pro zrak stejně jest záhubné, jako špatné lavice.

Krátkozrakosť nese sebou jisté známky anatomické ve stavbě lebky. Nízká očnice a poměrně nízký obličej jsou při krátkozrakých častým zjevem, ovšem nejsou podmínkou pro krátkozrakosť, poněvadž podobný tvar lebky mají i lidé, kteří krátkozrakostí netrpí.

Hlavní příčinu krátkozrakosti tvoří zaměstnání. Největší procento krátkozrakých vykazují studovaní lidé. Lékaři 65%, spisovatelé 50%, soudci a právníci 42%, učitelé 48%, kněží 30%. U obchodníků již jest procento krátkozrakosti menší (23·7%), peněžníci vykazují jen 15·3%, a rolníci pouze 3·4%. Krátkozrakosť jest oběť, kterou přinášíme vzdělání.

Také dědičnosť spolu působí značnou měrou při krátkozrakosti. Děti krátkozrakých rodičů se stanou krátkozrakými většinou, řidčeji, je-li pouze jeden rodič krátkozrakým; jsou-li podmínky stejné, děvčata spíše ještě krátkozrakostí stižena jsou než hoši.

Nastává otázka: kdyby školy vystavěny byly dle všech zákonů hygieny, měly řádné osvětlení, školní náčiní dle zdravotního předpisu, zdali by tím krátkozrakosť byla odstraněna. Otázku takovou sluší zodpověděti záporně. Tak jako většina dětí, které z počátku byly dalekozrakými, v pozdější době nabývají zraku normálního, právě tak jistý počet dětí stává se krátkozrakými. Sluší tuto oběť přinésti vzdělanosti. Výrok Dondersův, že oko krátkozraké jest nemocné, sluší bráti cum grano salis. Případy, kdy krátkozrakosť vede k anatomicky dokazatelným změnám v zadní části jablka očního a ke slepotě jsou velice řídké. Netřeba se děsiti pro krátkozrakosť, ale nesmí se také podceňovati. Magnus (Blindheit ihre Entstehung und Verhütung) shledal zanícení cévnatky následkem krátkozrakosti za příčinou oboustranné slepoty mezi 2528 případy 24krát, což činí 0·94%.

Jen tenkráte jest krátkozrakosť povážlivou, nastane-li snížení ostrosti zrakové, které se dostaví, jakmile dojde k zánětlivým neb atrofickým processům v cévnatce neb sítnici oka. (*xy.*)

O přeplněných školách židy v Prusku.

Dvorní kazatel Stöcker měl o předmětě tom ve sněmovně stkvělou řeč, z níž vyjímáme: Možno-li vzdělání klasické s realním spojit, má za to, že to na gymnasiích zůstane vždy při dvojí měně, — doppelwährung. Vzdělání klasické můžeme sice přeceňovati, ale nemáme podněcovati. (Windthorst: výborně.) Proto ale nesouhlasím s tím puntičkářstvím v gramatice. Dnešní darvinismus je škodlivější, nežli humanismus. Žáci nemají býti přetěžováni věděním mnohým, nýbrž mají zachovati si touhu po vzdělání dalším na celý život. Držím se hesla: ora et labora. Jádro věci je v tom, aby náboženství nebylo pouhým předmětem, nýbrž aby všecky předměty jiné pronikalo. Celá osnova: historická i literární musí duchem náboženským býti proniknuta. Jen takto vyjdou z gymnasií mužové, dorostlí úlohám našeho věku. (Výborně.) Avšak chci zde vlastně promluviti o přetěžování našich gymnasií živly židovskými. (Nepokoj v levo). Proč se durdíte? Jak hluboko jsme již živly těmi prokvašeni vysvítá ze statistiky berlínských gymnasií. R. 1878. čítalo se zde žáků židovských 1898 na 6900 evandělických, 278 katolických! Na francouzském gymnasiu je židů 193, evandělíků 222, katolíků 12. Na gymnasiu vilémském je židů 201, evand. 545; na werderovském židů 180, křesťanů 293; na kolínském židů 180, kř. 340; na bedřišském židů 202, křesť. 349.

Na francouzském gym. ve vrchní II. (u nás sexta) bylo žáků všech 32 a z těchto 22 židů. V oddělení a z 11 žáků 9 židů.

Z desíti žáků do vrchní II. o velikonocích přesazených byl jeden křesťan, ostatní židé. No, co je moc, je moc! — (bravo!)

Ale o mnoho hůře je na vyšších školách dívčích. R. 1887. čítalo se zde žaček 1639 židovských, 3446 evandělických, 63 katolických a 12 různověreckých. V jednotlivých školách bylo židů 239 vedle 565 evand.; 256 žid. vedle 586 evand.; 319 žid. vedle 518 evand. Naše vyšší dívčí školy jsou již požidovatělé. (Pravda.) Proč se raději nezřídí školy židovské se židovským představenstvem? (Souhlas v pravo). Rodičové křesťanští budou dcery své posýlati do škol více, když tam nebude židovek. I školy obecné jsou židovskými živly přesyceny. Poměry stejné panují ve Vratislavi a v Poznani nejhorší. V této nadprodukci židů jeví se značné nebezpečí. A kde je mnoho židů žáků, tam je též mnoho židů učitelů i na školách křesťanských. Já však pochybuju, že by žid mohl na škole křesťanské se zdarem přednášeti dějiny křesťanské. Žid sebe nestrannější nemůže dobře zachytiti a žákům vštípiti význam světových dějin křesťanských. Žákyně křesťanské jsou ve školách žákyněmi židovskými nemálo zdržovány. Mnohé z těchto nepřinášejí si sebou skoro žádného vzdělání náboženského.

Vždyť je známo, že jedna 15letá židovská žačka ani nevěděla, kdo byl Abraham, Mojžíš, a co to je Palestina! Ve Frankfurtě židé sami zakládali si své školy. Mělo by to býti též u nás. Obtíže jsou u nás se dnem sobotním. Ve Frankfurtě jsou sobota i neděle svobodny. Volají-li židé, aby jim stát zařídil universitu, proč bychom jim k té universitě nedopřáli ještě i židovská gymnasia, dívčí a obecné školy? Bylo by spomoženo i nám. Tak bychom se alespoň zbavili židů ze škol. V nynějším revolučně rozvratném ruchu, hraje intelligence židovská roli velice nebezpečnou. Židovští právníci sociální demokracii podněcují. Židovští kapitalisté štvou dělnictvo na kapitalisty křesťanské. My musíme ducha našeho národního s duchem křesťanským spojiti co nejúžeji, což se uskuteční toliko tím, oddělíme-li se od židů školstvím. Mám za to, že německý národ, jenž přede věky židy pohostinně přijal, si toho vděku nezasloužil, aby od nich si nechal křesťanské základy společnosti podrývati. Naproti Rickertovi (podotýkám), že Marx a Lasalle, tito zakladatelé německé sociální demokracie, byli — židy. V tisku domohlo se židovstvo takové moci, že náš křesťanský řád povážlivě ohrožuje. Kterak tomu mužové němečtí u nás mohou ještě býti povděčni, nechápu.

Při té příležitosti dr. Windthorst vůči ministru Gossleru konstatoval opětně, že na pruských gymnasiích katolíků je poměrně nejméně proto, že katolíkům dosud v Prusku skoro všecka vyšší kariera je zavřena, kdežto židům je otevřena.

Drobnosti.

Bifurkace anebo trifurkace. V celé střední Europě dějí se teď pilné porady o reformě středních škol. Jak jsme v listě našem již dříve naznačili, nesmírný rozvoj věd přírodních těhou vždy větší naléhá na ministerstva vyučování a pobádá je k reformě školství veškerého. Na universitách stěžují si professoři, že mladíci přinášejí si nedostatek předběžných vědomostí a professoři na gymnasiích hájí se zase tím, že jim nelze předepsanou osnovu v předepsaném čase zmoci. Jmenovitě ale professoři věd přírodních vždy nedůtklivěji naléhají na to, aby předmětům jejím vykázáno bylo více hodin, případně, aby vzaty byly professorům řečí klasických. Leč tu narazili na veliký odpor. Ministři vyučování brání se zuby nehty jakémukoliv obmezování humanismu, čili studia klasického. Klasicismus prý v mladících jedině udržuje směr ideální, kdežto prý vědy reální často fedrují zboubný naturalismus, ba i nihilismus. V této obraně jeví se nesmírná slabosť nynějšího školního systému.

Akademická mládež prý je rozryta hrubým materialismem a nihilismem. A nesou toho vinu vědy přírodní? Nesou i nenesou. Příroda sama sebou vede k Bohu, ovšem že tu všecko závisí na tom, jak se příroda pojímá Materialismus a nihilismus jsou nutným výsledkem školy bezkonfesionelní. Pusťte Krista do škol, totiž i do věd přírodních a nebude ve školách ani materialismu, tím méně nihilismu. Že by dosavádní klasicismus v žákovstvu směry ideální mnoho podporoval, to popíráme rozhodně. Velikou revoluci proti církví u věku XV. a XVI. spůsobil právě humanismus. Humanisti byli největšími nepřátely církve. My v recích starořeckých a starořímských ideály žádnou měrou neshledáváme. Pýcha, lakota, panovačnosť, nemravnosť, často i zhovadilosť jest údělem vzorů klasických.

Nejen tedy vědy přírodní, ale i humanismus bez Krista vede ku hmotnému požitkářství a nihilismu.

Zatím spor mezi naturalisty a humanisty trvá dále a my se stanoviska výchovy křesťanské můžeme potud býti lhostejní, pokud žádná z obou zápolících stran nepřilne k zásadám křesťanským, k čemuž v době nejbližší není naděje žádné.

Stadium boje toho lze vyznačiti asi takto: V Uhrách ministr kultu naléhá na bifurkaci středních škol, totiž na rozdělení jejich v čistá gymnasia a v reálky. Naproti tomu berlínský professor Paulssen zastává se trifurkace gymnasií: gymnasií, reálek a reálních gymnasií, kteréž prý ke studiím vyšším uspůsobují nejvíce. Paulssen chce jaksi protivy smiřovati. Tlačí na to, aby při studiích klasických, co se jim ujme na čase, nahradilo se lepší methodou a vypuštěním anebo spíše usnadněním dosavádní copařské gramatiky. K čemu prý dnes žáka mořiti bezčetnými výminkami řeckých a latinských mluvnic? Ať prý se i zde adoptuje vyučovací methoda řečí moderních. My s Paulssenem souhlasíme.

Skoro všudež pronášejí se návrhy, aby zkoušky maturitní buď byly jako bezúčelné zrušeny, anebo valně usnadněny. O tom vyjádřil se nedávno v rozpočtovém výboru ministr baron Gautsch v tato slova:

Ministr bar. Gautsch odpovídá na četné dotazy o výsledku gymnasialní ankety, že na základě dobrozdání odborníků rozhodnuto, aby dosavadní dispense z dějepisu a fysiky při maturitních zkouškách byly zrušeny, avšak, jak se samo sebou rozumí, teprve příštím školním rokem. Za to však mají se

poskytnouti dispense, které se budou vztahovati na všechny obory a na všechny žáky stejně. Mimo to budou dány abiturientům 6 dní před maturitní zkouškou úplné prázniny, aby se mohli ke zkoušce připraviti. Tyto prázniny budou zavedeny ještě tohoto roku. Zároveň provede se změna učebního plánu a methody na nižších gymnasiích, pokud se týče zeměpisu a dějepisu, přírodních věd a fysiky, čímž se žákům podstatně ulehčí.

* * *

University věku starého. Dějepisci starého Říma dokazují, že v Římě bývala též jakási universita, jež prý čítala 10 semestrů. V Arabii až 25, kdež prý velmi často i mužové dospělí bývali jako žáci zapsáni. Spůsoby a mravy studentů římských nebývaly prý o nic lepší dnešních. Pili, prali se a chodili prý za školu, jako se chodí dnes. Avšak souboje prý ještě neznali. Když některá „mechatá hlavička“ domů odcházela, pilo se na rozloučenou. Musilo se tolik pohárů vína vypíti, kolik písmen jméno odcházejícího mělo. Přednášky podle vzoru našeho konal prý již Quinctillian za plat, čili kolejné. Naproti tomu ale:

Sokrates, mudrc, privat docent
v Athenách býval,
kdež publice učíval,
jemu neplatil žádný student.

* * *

Humanismus a nihilismus. Jaké jedovaté květy humanismus ode mnohých dosud zbožňovaný vyráží, lze poznati z pojednání jakéhos Němce Reda v M. Allg. Z., kdež praví: Návrat k antické lásce (Eros) jest evanděliem dne. Emancipace ženy dnes pozůstává v tom: lehnouti si na pohovku s krvavým románem v ruce. Chvílkami si počísti a chvílkami zadívati se zrakem vytřeštěným do prázdna. Láska demonická jest jejich heslem. Láska sebe nešťastnější lepší je, nežli klidný život po boku prosaického muže, ku př. krejčího nebo ševce. Vyprahlá ústa, šíleně vypulené oči, dusivá temperatura cizoložství, láska slovem daemonická je dnes nemocí cukrovou mladých lidí. A romanopisec dnes chce-li bavit, musí rozřezati mozek a srdce zamilovaných zlosynů, v čemž ovšem je mistrem nedostiženým Emil Zola, o němž se ujišťuje, že při všech honorářích je pořád jen chuďasem.

* * *

Co prodlužuje věk? Nedávno našli zmrzlého cikána Kalorzaje. Byl daleko široko v Uhrách známým šumařem. Prošel prý se svými skřipkami celou Europu. Roku 48. a 49. býval známou osobností ve vojště insurgentů. Po celý život chodil v otrhaném vetchém oděvu, spal obyčejně venku, nikdy nebyl nemocen a dosáhl **90 roků**. Znal mnoho řečí. Posledně ho vyhodili z krčmy, protože nemohl zaplatit a na to zmrzl.

* * *

Ve stínu pohanství. Časopis „Pacific Medical Journal San Francisco“ otiskl nedávno jistý pozoruhodný článek z „Chinese Times,“ jednající o pohřbívání dětí v Číně, i podávající o tom data téměř neuvěřitelná.

Vyjímaje vznešené rodiny, považuje se tu vesměs za zbytečné a bezúčelné pohřbívati děcka, která nejsou ani 10 let stará, s nějakými obřady, ba stává se, že děti chudiny bývají jednoduše vyhozeny na pole nebo vmetány do kanálů, kdež psům zdivočelým za potravu slouží.

Aby hrůznému tomuto stavu aspoň v mezích čínských zdí bylo odpomoženo, objíždějí městem dvě káry, z nichž jedna pro východní část města je určena, druhá pro západ města. Kára tažena jest volem, kterého řídí starý vozka. Káry náležejí císařské nemocnici nalezinců a musí se jim jakožto císařskému majetku každý vyhnouti. Mimo brány města rozkládají se hřbitovy, na něž káry náklad svůj dovezou. Hřbitovy jsou také z části majetkem císařským. Mrtvoly bývají z větší části jen do rohoží zašity, zřídka do hrubé

rakve vloženy a ve společném hrobě pohřbeny. Často prý se stává, že výkřik nebo zasténání poučí hrobaře o tom, že některé dítě není ještě mrtvo. Tu bývá do nemocnice neb nalezince dopraveno.

Charakteristické jest, že mrtvoly nebývají nikdy prohlíženy, což je důkazem, že vláda nepovažuje vraždu dítěte za událost trestnou a že neklade na ni nižádné váhy.

Bohužel není žádné statistiky o tom, jak mnoho dětí tímto způsobem pohřbeno bývá. Často lze tu viděti vozy s plným nákladem drobné této přítěže.

* * *

Oslavování revoluce u maďarské mládeže. Březen r. 1848. oslavuje se na mnoze dosud, ale nikde tak jako v Maďasorszagu. V Pešti studující university oslavili den 15. března 1848. co nejslavněji. Pomaďarštěný žid Eötvös při tom pravil, že alma mater to těžce nese, že nesmí ke Košutovi putovati. Maďaři nebudou šťastni dříve, dokud si nevydobudou úplnou svobodu! — Jiný žid — Gallig — pravil: Bohu uherskému — (bezpochyby jen tomu, jenž kleje po uhersku! Red.) — přísaháme, že nechceme více býti otroky. — V Kečkemetě na gymnasiu kalvínském přítomni byli professoři se žákovstvem službám božím na počest Košuta. I v kostelích katolických byl rok 48. oslavován. V Aradě professoři a mládež všech vyznání účastnila se košutovské slavnosti. Taktéž i M. Theresiopolu a Sibíni. Slavností Košutovských účastnilo se leckdes i duchovenstvo katolické.

* * *

Gladstonovi hlava roste. O tomto státníku je známo, že má neobyčejný objem hlavy a že prý objemu toho dosáhl teprv u věku pozdějším. — Já sám jsem — pravil Gladstone — trošku phrenologem. Spozoroval jsem sám na sobě, že hlava moje za posledních 20 let vzrostla. — Na to Gladstone na chvilku se vzdáliv, objevil se se starým kloboukem. — Když jsem jej koupil, byl mi dost, ale teď — posadiv si ho na hlavu — jak vidíte, je mi moc malý. — Ostatně i kloboučníci pozorují, že učencům, žurnalistům a pod. musejí-li mnoho a dlouho namahavě pracovati, stářím lebka se rozšiřuje. Opáčně zase, těší-li se víceletému klidu, staré klobouky stávají se jim velikými.

* * *

Znamení doby. **Opět atentát na nedospělá děvčata.** Je otázkou pro psychologa dosti těžkou, kterak může člověk dospělý spůsobem nejhnusnějším prohřešiti se na dívkách 10—13letých? Jakou chuť může míti ovoce nedozralé? Znatelé lidských povah záhadu tu vysvětlují tím, že kdo v hovadství sklesl co nejhloub, právě v ovoci nezralém hledá zvláštní pochoutku. Zločinu takového dopustil se nedávno ve Vídni honvedský důstojník Balaschek a sice na několika dívkách, z nichž 16letá Reiszova pokusila se o sebevraždu.

Když totiž matka o hanbě své dcery se dozvěděla, jala se ji tou měrou bíti, že až sama bez sebe sklesla a v tom okamžiku dcera okno otevřela a na dvůr skočila. Na štěstí poranila se jen málo. Z dálšího výslechu vyšlo na jevo, že bídník svedl ještě více jiných, 13, 11 i desítiletých. Jakého trestu by takový zasluhoval?

Obsah „Vychovatele“:

Dílo lidí. — Kneipova prádelna. — Hlas pro doktory ženské. — Naturalismus v literatuře. — Několik poznámek o krátkozrakosti. (xy.) — O přeplněných školách židy v Prusku. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. dubna 1890. Číslo 7.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih tiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Škola a dům otcovský.

Na 27. schůzi spolku porýnských učitelů o letošních velikonočních svátcích řiditel škol Jäger z Kolína n. R. přednášel o škole a domě otcovském v obsahu toto:

1. Zřetel na individualitu žáků může ve škole bráti se jen poskrovnu; 2. o potřebný a pravidelný styk učitele s rodičemi je s důstatek postaráno trojí (u nás čtverou) zprávou roční ze školy, jakož i tím, že učitel je povinen o případném potrestání jejich dítek rodiče uvědomovati. Aby učitel vměsoval se do domácí výchovy žáků není žádoucno. Na opak je povinností rodičů, případně s učitelem se poraditi; 3. poměr učitele k domu otcovskému je tentýž jako poměr lékaře k pacientům; 4. kdyby učitel příliš mnoho do výchovy domácí se míchal, mělo by to v zápětí nebezpečí, že by pak rodičové o výchovu dítek starali se ještě méně. 5. Úřada učitelské konference o přesazení toho kterého dítěte stojí na rovni s rozsudkem soudce a jako takový má od rodičů a znalců býti respektován.

Čtenář z těchto kusů poznává, že i v Prusku učitelové jsou nemálo sebevědomí.

Dále řiditel Jäger rozváděl, že nemá se hověti zlořádu (unfug) novější doby, jenž je v tom, že v paedagogice příliš mnoho hoví se pojmům abstraktním. Kdo učí konkretně, učí nejlépe. Nemá prý se mluviti o škole a domově otcovském, nýbrž o školách a domovech, v čemž je nemalý rozdíl. Je klamné v knihách a ve školách psáti a mluviti o drahém otci a matce, co otci a matce, jakožto souhrnu vší lidské dokonalosti; naopak, zkušenosť dokazuje, že otec a matka jakožto lidé mnohých mají křehkostí, jež jmenovitě v poměru ke škole následky mívají škodlivé. Řečník uvádí některé příklady. Škodí prý nemálo autoritě školy, bývá-li učitel po vůli rodičům, když často přejou si, aby učitel buď před koncem denního anebo i ročního vyučování dovoloval jejich dítky na několik hodin, případně i na několik dní domů, aby s rodičemi mohly si vyjeti na nějakou zábavu, nebo i na prázdniny. Tím v rodičích i u žáků vzbudí se domnění, že na několika hodinách pranic nezáleží. Velmi povážlivé je, když rodičům ponechává se jaksi rozsudek instance vyšší nad potrestáním dítěte ve škole. Žáci pak u věci vlastní jsou u rodičů zpravodaji.

Jest prý na pováženou a vydává to domu otcovskému svědectví ne mnoho příznivé, dává-li se synáčkovi, jenž ve škole pro příčinu jakoukoliv byl trestán, za pravdu více, nežli učitelovi, přísahou zavázanému, který v pří-

činách takových má vždy považován býti jako osoba úřední a říkají-li rodiče před svým mazlíkem: náš Karlíček má sice taky nectnosti jako jiný, ale lhát — lhát neumí! — Obyčejně ale při všech nectnostech jiných bývá lhaní na prvním místě.

Mnoho prý mrzutostí natropí dům otcovský učiteli, každoroční postup dítek a při něm repetenti. Které dítě musí zůstati dvě leta v první třídě sedět, to stává se učiteli mučitelem. Ono dává méně pozor, nežli ostatní, protože myslí, že všecko již umí a rodičové obyčejně mu v tom dávají za pravdu. A nedává-li dítě pozor, snaží se čas si ukracovati hraním a vytrhováním svých sousedů.

Domovu přísluší výchova dítek individuelní, škole všeobecná. Proto i řečník snaží se důvody, aby i učitel ve škole vychovával individuelně, vyvraceti. Škola je říší v malém, v níž bohatý a chudý, vznešený a nízký mají práva stejná a každý řádu školnímu podrobiti se musí.

Škole může býti uložena toliko kontrola výchovy individuelní, konané od rodičů, což prý nejlíp se provádí při úlohách domácích, při nichž žak sám sobě bývá ponechán.

Právo navštěvovati byty žáků přisuzuje řečník jen u těch, kteříž bydlí u cizích. Však i rodiče měli by přísně dohlížeti na vycházky svých žáků, s čímž i těsně souvisí otázka o návštěvě hospod.

Jsou-li rodičové nesvědomití tolik, chlapcům 12—14letým návštěvu hospod dovolovati, pak by na školách středních učitelové měli míti právo děti jejich z ústavu vylučovati. Na proti tomu přimlouvá se, aby žákům dvou nejvyšších tříd gymnasiálních návštěva hospod slušných byla dovolována. Přísnou a bezohlednou zápovědí návštěvy hospod uvarovati nelze. Řečník na konec své přednášky varuje rodiče, aby posudky své o reformách školních nevydávali jen tak ledabylo, spíše by prý měli zreformovati sebe co do výchovy dítek, tak aby škole podávali dětský material o mnoho lepší, výchovnější. O schůzi příští má se podrobněji jednati o tom, jakým spůsobem mají rodičové býti seznamováni s chybami dětí jim neznámými? Otázka, kterak učiteli je zachovati se k individualitě dítek ve škole jest podle důvodů svrchu uvedených, velmi důležitá. Po úsudku našem závisí na ní výchova školy. Má-li škola nejen učiti, ale i vychovávati, musí nezbytně učitel bráti zřetel k individualitě žáka. Individualita žáků jeví se především v tom, že jeden rychleji pojímá, myslí a důsledně i vypovídá, nežli druhý. Již při rozsazování žáků musí učitel zřetel k ní bráti. Jestliže učitel na počátku roku žáky mu neznámé rozsazuje ku př. podle abecedy, přesvědčuje se brzy, že dvě povahy hravé, neklidné a pod. nesmí ponechávati vedle sebe a že zase aby žáku z domova jaksi umrtvenému dodal více živosti, musí jej vedle žáka živějšího posaditi.

V rodině, kde je dětí více, bývají tyto vždy živější, a povídavější, nežli tam, kde je pouze jedináček a to zhusta u rodičů starších — ku př. úřednických.

Již jednou poukázali jsme, kterak neblahý vliv na povahu dítěte mívá, když otec musí odcházeti do dílny a matka na posluhování mimo dům. A tu že by učitel neměl ohled bráti na individualitu svých žáků? Má a musí bráti z ohledův didaktických. Neboť již i to je individualitou fysickou dítěte, je-li krátkozraké, kulhavé, malinké, která nutí ho, posazovati je blízko k tabuli, u dveří a pod.

Tím více ohledův vyžaduje individualita duševní. Jsou žáci, kteří pracují jen tehdy, jsou-li učiteli stále na očích a na dosahu ruky, kdežto dítě jiné může býti posazeno kamkoliv, dělá svůj úkol bez ohledu na jiné. Obyčejně dopouštějí se učitelové na individualitě žáků chyb největších. Záhubná je methoda, dítě, jež učitelovi nekonvenuje, posazovati na celý rok do lavic zadních, kdež si ho všímá jen tehdy, dává-li mu příčinu ku hněvu. Posaditi dítě na celý rok někam do zad slovy asi: ten bez toho za nic nestojí, to je lump a pod., není ani paedagogické, ale ani didaktické.

Nepokoje studentské.

Krev studentská sama sebou je nepokojná. V těch letech, kdy mladík dorůstá fysicky, vře to a vaří se v něm i duševně. A čím doba je bouřlivější, tím více bývá jí i studentstvo zachváceno. Nadělá-li studentstvo v časích, jak se říká šosácky tichých, nepokojů dosti, nadělá jich o mnoho více v době, jaká je zvláště naše. Varujeme proto, aby projevy studentské neposuzovaly se příliš kantorsky, morousky. Na jaře života kvasí to všude. Nejlepší ohař rozžvýká myslivci nejvíce obuvi a nejlepší kůň mívá v mládí nejvíce vrtochů. Nejlepší víno kvasí se nejvíce. Proto není třeba při tak zvaných excesích (!) studentských příliš se rozčilovati a studenty častovati jmény méně čestnými.

Není pro tu kterou politickou stranu nic nebezpečnějšího, jako urážeti studenty. Urážka na cti u věku mladistvém pamatuje se do věku nejpozdnějšího. Se stanoviska toho třeba pohlížeti na počínání studentstva dnešního. Žijeme v době politicky, národnostně a socielně rozechvěné, ba rozbouřené, v níž ztrácí hlavu často i dospělý. Dnes nalezají se i hlavy šedivé zhusta v deliriu všelijakém. Nastal veliký boj duchů, jaký div, že bojem tím zasaženo je i studentstvo. My proto nesouhlasíme, aby celá budoucnosť studujícího zkažena byla pro některý bouřlivější projev politický, a to tím méně, když se ví, že studentstvo od jistých stran politických bývá k účelům agitatorním zhusta zneužíváno. Kolik mužův slavných má za sebou studentskou minulosť velmi bouřlivou. O Bismarkovi se praví, že jako student měl na půl druhého sta soubojů, čímž nechceme nijakž tvrditi, že excessy studentské příznakem jsou ženialnosti. A dokonce to sprosté flámovství jistého druhu studentů zatracujeme.

Dnes není snad již v celé Evropě university, jež by v přechodní době nynější neměla své bouře studentské. Svět křesťanský kvasí se ještě více, nežli před vypuknutím církevní revoluce na počátku věku šestnáctého. Tehdy stal se humanismus kvasem společnosti evropské, jímž je dnes nacionalismus a socialismus.

Nacionalismus stadium své nejnebezpečnější právě minul a proto již již ochabuje, ale za to na obzoru světovém zvedá se nebezpečí socialismu, před nímž všecky otázky jiné: politické, náboženské a národnostní ustupují do zadu. Zdá se, jako by svět bořil se ve svých základech. Boje národnostní ustávají, zamlkají ve chvíli, kdy na brány končícího se století rukou obrovskou burácí socialismus. Kdyby dnes dva „štamgasti“ při pivě hádali se, co ku spasení člověka je důležitější, zdaž staro anebo mladočeství, zdaž němčina, anebo čeština a kdyby znenadání k nim zasednul si někdo, jenž by z kapsy vytáhl a na stůl si rozložil: Světlo, Jitřenku a p. a snad místo doutníků vytahoval z kapes dynamitové patrony, ztichli by rázem a dali se na útěk obadva. Dnes stávkami stejně je ohrožen pekař, jenž peče housky pro Němce, jako pekař, jenž je peče pro Čechy. A o 1. květnu budou dělníci stávkovati v dílnách německých jako českých. Proto máme za to, že Čechy a Němce nesmíří ani tak úmluvy vídeňské, jako spíše společné nebezpečí socialismu, před nímž, jak již řečeno do pozadí ustupují otázky všecky jiné.

U nás pohříchu doposud bouří boje a štvanice národnostní, jinak ale je tam, kde bojů těch není, jako ku př. v Rusku.

Ohromná Rus má svoji krisi zvláštní. Tam socialismu evropsky amerického dosud není, tam připravuje se teprv krise politicky náboženská. Studentstvo ruské zachváceno je na mnoze politickými idealy z revoluce francouzské a vrstvy nižší lidu vždy více propadají rozkolnictví náboženskému. Že z těchto obou vyniká i krise sociální, je nabíledni, avšak socialismus a nihilismus ruský nevychází z jakési nadprodukce, jako u nás.

Dle všeho zdá se, že státníci rušští ztrácejí hlavu a že necíti v sobě dosti schopností, krisi tu zažehnati. Hnutí revolučně-svobodářské a nihilisticky-

náboženské prosáklo květ ruské intelligence: studentstvo. Ruská vláda snaží se prostředky drakonskými hnutí mezi studentstvem utlumiti, což se jí daří ovšem nevalně. Reglementy ministra osvěty vrážejí všudež na tuhý odpor studentův. Reglementy vůbec na vyšších školách, jež nevycházejí z organického jejich zařízení, působí neblaze a troufáme si předzvídati, že skončí s porážkou ministra osvěty. Vypovídání studentů z vyšších škol domů spůsobí v celé Rusi rozčilení nesmírné. Ministr osvěty stále se jen odvolává na neposlušnosť studentů a posýlá je domů.

Tak z hospodářské akademie moskevské bylo dočasné dovoleno (!) domů 55, tři pak propuštěni; z university petrohradské 20 dovoleno, 2 propuštěni; z ústavu technologického tamtéž 23 dovoleno, 2 propuštěni; z akademie lesnické v Petrohradě dovoleno 13, 2 propuštěni; z vyšší školy skotolečitelské v Charkově 15 dovoleno a 2 propuštěni. Z toho je vidět, že ruch revoluční zasáhl již všecky vyšší ústavy ruské. Věru velmi povážlivé.

Bludiště moderní filosofie.

Jest naší povinností, čtenáře seznamovati s fantasiemi moderních filosofů. Je to sice odpor in terminis, avšak slovo fantasie vyjadřuje nejsprávněji jejich diktaty. Snahou jejich, vlastně prací sisifovskou jest, konečně platnou odpověď dáti na otázku, kterak je možná, aby z theorie Darvinovy descendenční vysvětlil se původ věcí a tvorů organických z anorganických, přechod tedy z nerostů k rostům. A tu dr. Pavel Schmidt šťastně odkryl: das aristokratische Princip im Natur- u. Menschenleben.

Co se jiní nalopotili, aby záhadu tu vědecky dokázali, ale vždy marně, konečně tedy přistihl dr. Schmidt přírodu při tvoření organismů z anorganismů. Je to sice v naší době demokratické trochu neuvěřitelné a bude zajisté budit odpor demokratů, ale pomozme si, když už i ta — hnedle bychom řekli: boží příroda ráda si hraje na aristokratku. Nuže, poslyšme dra. Schmidta samého, co o aristokratických passích praví:

Příroda má tendenci obnovovati se ve tvarech čím dále obsažnějších a dokonalejších. Tato tendence není nahodilou, nýbrž je principem neodlučným od života hmoty a síly. Princip onen proniká všecky zjevy tvůrčího přerodu. Nejnižším jeho projevem ve světě fysikálním a fysiologickém je přitažlivosť hmoty vůbec; na vyšším stupni chemická přitažlivosť podle určitých příbuzenstev hmoty; ještě vyšším stupněm je zákon o výživě, o prostém obrozování (některé druhy rostlin a nejnižších živočichů) a nejvyšším pak složité obrozování a zdokonalování druhů stykem pohlavním.

Z beztvaré hmoty vznikaly nízké organismy, průběhem doby vyšší a nejvyšší druhy. I svrchovaný projev přírody, duševní a společenský život člověka založen je na tom principu. Příroda má snahu v každém druhu vytvořiti co možná nejdokonalejší typy. Každá doba má svůj normální typus aristokratismu. Normální typ člověka záleží v jisté harmonii duševních a tělesných jeho prostředků. Duchem dlužno rozuměti nejen činnosť rozumovou, i fantasii i vůli. U člověka dokonalého nemá jedno převládati nad druhým. Ani rozum nad vůlí, ani duch nad tělem. Jedno nemá pro druhé zakrsávati nebo bujeti. Dle toho sluší zaříditi mravní názor světa i zásady vychovávací.

Dokonalý člověk je šťastný člověk. Učení o aristokratismu připouští pojem štěstí. Nemají pravdu pessimisté, že je štěstí pouhá illuse, po každé rozkoši, že následuje sklamání a bolesť. V čem záleží rozkoš? V ukojené potřebě. Čím vyšší stupeň člověka, tím rozmanitější jsou jeho potřeby, tím častější příležitosť je ukájeti. Ovšem náleží, aby harmonie sil a prostředků byla dokonalá a ukájení dálo se s mírou. V tom právě záleží pojem doko-

nalosti. Všecko podmiňuje aristokratism: zdraví, moudrosť, zkušenosť, sílu, jmění, dobrotu a mravnosť. Tendencí přírody je, aby typ byl dokonalý. Jednotlivci více neb méně se typu přibližují. Dokonalý člověk jest krásný člověk, šťastný člověk.

Příroda pracuje nevědomky za těmi účely, člověk vědomě. Že nevolí oba hned nejlepší cesty a prostředky, že se dopouštějí i přehmatů, je věcí nenáhlého vývoje. V přírodě udá se mnoho zmatků, než vydaří se jednotlivé dokonalé typy. Člověk na nízkém stupni, snaže se po dokonalosti, dosahuje jí na mnoze i jednostranně a sobě na úkor. Lidé se vrhají slepě na zdokonalování (obohacování) své hmotné existence, zanedbávajíce stránky ducha a srdce. Jiní dospívají k neobvyklé výši duševní, zůstávajíce na nízkém stupni v ohledu jiném, třeba hmotném, či mravném, či společenském. Z toho resultují nedokonalosti typů: lidé nespokojení, nekrásní, zlomyslní, nešťastní a vůbec nedokonalí.

Žádný člověk ale a vůbec žádný jednotlivec v přírodě není schopen většího a vyššího požitku života, než onoho, který odpovídá stupni aristokratismu, na kterém se nachází.

Co je platno sprostému člověku velké jmění, jímž neumí naložiti, jehož nedovede užiti ku svému blahu? Nedostává se mu schopností k tomu. (Jen mu to bohatství dejte, však on se o to ostatní postará. Red.) Jeho pojem, jeho srdce nemají dostatečného vzdělání. Nedostává se mu vědomostí a všech jiných požadavků, které skládají vnitřní i vnější dokonalosť. Bude se sice snažit napodobiti vzory, bude ukájeti nezřízenou ctižádosť, drážditi potřebu surového přepychu, ukájeti nízké potřeby ješitnosti, lehtati své choutky smyslné, ale pravého blaha se nedodělá. Spíše sklamání. Nedospělť právě stupně aristokratismu, který by odpovídal výši prostředků hmotných, jimiž vládne. (A což Šalomoun nebyl dosti k tomu moudrý, aby všemožného přepychu užil? a přece jen všeho se přesytil. Red.)

Ku zdokonalení lidského typu přispívá vychování přirozené i umělé. Přirozené vychování je následkem společenského spolubytí lidstva. Během generací vytvořily se pojmy o ctnostech a nectnostech, jakých je třeba, aby společnosť mohla existovati. Každá ctnosť záleží v jistém obmezení přirozeného sobectví individua ve prospěch celku (pojmy právní). Tyto pojmy se přenášejí a takřka nevědomky dědí. (Proč ale tygr během věků nenaučil se žravosť svoji obmezovati? Red.)

Umělé vychování záleží takořka jenom v tom, upozorniti na tyto pojmy a uvědomiti je. Jednotlivec dědí jisté náklonnosti dobré a jisté špatné. Jedny u míře větší, jiné u menší míře. Umělé vychování má za účel dobré náklonnosti podporovati, dávati jim příležitosť k vývoji, zlé potlačovati, překážeti jim, ubírati jim potravy a místa, aby mohly zakrněti. Tak přispívá vychování ku zdokonalení lidského typu, tak je možno přivésti jednotlivce nenáhlým cvikem na jistý stupeň aristokratismu. Nejlepší vychování je to, které se snaží přírodu (příroda dle historie zná jen nízké chtíče, jež u národů bez zjevení božího zvrhují se buď v kanibalism, anebo jako u Římanů ve chtíče zvířecí. Red.) v její vychovávací snaze podporovati: odstraňovati překážky, které snaze její do cesty se staví.

S vychováním příbuzno je vyučování. Vyučování je při vyšším stupni aristokratismu člověka nezbytno. Za naší doby činí se ostatně v tom směru na jedné straně příliš mnoho, na druhé příliš málo. Mládež namnoze (hromadným vyučováním) nutkána je k činnosti, která její přirozeným vlohám a pudům neodpovídá. Šablona methody i cílů mnoho poškozuje. Vychování těla, vychování vůle se zanedbává.

Nejmohutnější vliv na prospěch aristokratického principu, na zdokonalení typu má šťastné sloučení pohlavní. Příroda sama v pocitu důležitosti jeho klade na ten moment nejsilnější důraz. Láska je nejmohutnější vášeň. Při pohlavních kombinacích působí aristokratický princip jednak půvabem, jednak odporem. Subjektivně jeví se pocit u jednotlivců jako láska nebo ošklivosť.

Pessimisté (Schopenhauer) předpokládali, že láska mezi osobami různého pohlaví je tím vášnivější, čím větších jsou oba protiv. Ale zkušenosť tomu odporuje. Je to spíše výminka než pravidlo. Účelem lásky — širším účelem, neboť nejbližším účelem je sám její požitek — jest co možná nejdokonalejší znovutvoření a pokračování vlastní osobnosti. Jednotlivci snaží se zjednati přednostem svého typu platnosť, udržeti je na výši a možno-li ještě k mohutnějšímu výrazu jim dopomoci. Dle toho zařizuje se vědomě i nevědomky pohlavní výběr, vzniká láska. Z pravidla nacházejí se obě milující se osoby na stejném (všeobecném) stupni aristokratismu. Křížením pak vzniká možná korrekce schopností a zděděných podmínek dalšího vývoje typu.

Při výběru pohlavním lze skoro s jistotou spolehnouti na zdravý, — nikoli chorobně předrážděný — cit. Větší intelligence nebo zralejší úvaha mohou temný tento pocit případně vésti a spravovati. Filosofové a básníci rádi potvrzují náhled, že i nejprudší láska časem vychladne a že tudíž dlužno tak zvanému rozumnému manželství z úmluvy dáti přednosť. Leč takové manželství je vždy pouhým surrogátem za pravý sňatek z lásky. Je lichý náhled, že individua, jichž pohlavním sloučením mohl by vzejíti po případě nejdokonalejší plod, v životě společenském z pravidla k sobě nehodí se. Právě opak je pravda: pohlavně nejshodnější jednotlivci z pravidla také společensky nejlépe se k sobě hodí, ježto duševně i tělesně na témže stupni vzdělání se nacházejí. —

Učení o principu aristokratickém má přirozeně i svoji korunu, svůj filosoficko-náboženský závěr. Ten pak je dalek pessimismu jiných materialistických učení. Člověčenstvo spěje vskutku k vyššímu jistému cíli. Pojem nebes, jako ideálu svrchovanosti a dokonalosti lidské, je možný, ale zde na zemi. V nedozírné ovšem dáli věků. Vědomí vědecké oprávněnosti dávného snu člověčenstva dodává novému učení mravní váhy. Resultujeť z něho nikoliv epikurejský chvat za rozkošemi okamžiku, který prchá, ale povznášející pojem povinnosti a opravdové účelnosti práce. Jako dle zásady o zachování hmoty a síly ani nejmenší částečka ve všemmíru nepřijde v nivec, tak dle míry a stupně svého žádný krok podniknutý vědomě ve prospěch ideálů pravdy, dobra a krásy ve kterémkoliv oboru není učiněn marně a nezanikne ve světě.

Ten celý aristokratismus přírody scvrká se konečně na vychytralé požitkářství, na hledání nebe zde na zemi. Jenom že povšechný směr doby naší hoví požitkářství vždy více sprostějšímu, zhovadilejšímu, zrovna jako se při požitkářství nejrafinovějším ve starém Řecku dělo.

Kneipova prádelna.

(Pokračování.)

— Prádelna tato je tedy vlastně „koňskou kurou?“ — bude snad tázati se mnohý čtenář. A na to odpovídá sám Kneip: žádnou měrou. Kneip ve své knize sám varuje před každou přílišností, odvolávaje se na svoji třicetiletou zkušenosť. Knejp vznik všech nemocí hledá v krvi buď zkažené, špatně složené, anebo v její špatném oběhu a to následkem špatné práce vnitřního ústrojí: žaludku, jater, slezin, ledvin atd.

Koná-li jedno kolečko v hodinovém stroji špatně svoji povinnosť, zastavuje se tím celý stroj. Největší hodiny lze zastaviti slaminou.

Kneip porovnává vnitřní ústrojí člověka s jakýmsi vzorným zavodňováním někde na lukách a zahradách. Ze společné nádržky rozvádí se voda po větších a menších strůžkách na tisíceré strany. Pakliže některá strůžka se zacpe, voda ihned přetéká a zaplavuje ušlechtilé orgány. Věcí lékaře je, tuto zakrytou zácpu uvnitř vystihnouti. Tělo lidské lze přirovnati stroji

telegrafickému. Přetrhne-li se kde drát, je to ihned znáti v centrální stanici; odtud pak telegrafuje se na všecky strany, kde by spojení bylo přetrženo. Umění lékařské pozůstává v tom, přetržené spojení, anebo záplatu v těle diagnosovati.

Methoda Kneipova zakládá se prostě v tom: Voda léčí všecky léčitelné nemoce. Úlohou vody je: škodlivé látky ve vodě rozlišiti, rozlišené ven vylišiti; krev takto očištěnou do přiměřeného oběhu přivésti a sesláblý organismus přiměřenou dietou k činnosti posíliti.

Pokolení naše je na nemoce druhu nejrůznějšího příliš vnímavé čili chytlavé. Celá řada nemocí pochází z nedostatečného se otužování. Ve městech potkáváme málo kdy člověka zdravých, červených tváří, obyčejně jen samé soušky, bledky, chrchlouny a pod. První prostředek k zachování zdraví je: otužování se — především pokožky na těle studenou vodou.

Po vodě následuje přiměřené se odívání, ne příliš těžké, choulostivé. Tělu svědčí nejlíp prádlo z plátna. A konečně přiměřený spůsob života. V této trojici: otužování, šacení a přiměřeném spůsobu života pozůstává všecko zdraví.

Ve vodě a vzduchu dal nám Bůh dva největší léky — zadarmo, škoda jen, že dnešní člověčenstvo tolik se bojí vody a vzduchu!

Mnohý má za to, že by kraptem vody do žaludku místo piva a kořalky se otrávil a vyjde-li s holou hlavou na zdravý vzduch, že z toho může míti smrť. Podívejme se na ptáčky ve vzduchu, kterak se rádi koupají. Kanár vleze celý do své vaničky a vyšplouchá se několikráte po sobě a kterak na to vesele si poletuje a dá se do zpívání, že až uší brní. Kneip nepraví nikde, aby člověk ve studené vodě dlouho se mořil, nikoliv: jednu, dvě, čtyři minuty podle toho, jak se kdo cítí a hned zase ven.

Kneip je proti utírání se. On velí, ihned do prádla se obléci. Utírání prý opět zavírá ty tisíceré drobňounké otvory — póry — na těle, jimiž tělo nezdravé látky vylišuje.

Kneip užívá vody následovně: polejváním — buď na záda, stehna, kolena, nohy a pod. koupelí; parou, obmýváním, zabalováním do mokrého plátna a pitím.

Kneip béře vždy patřičného ohledu na zdravotní stav nemocného, čili na konstituci. Ačkoliv má pravidlo: čím cnladnější voda, tím zdravější, dovoluje na začátku pacientům choulostivým též vodu odraženou. V zimě přidává do vody i sněhu

Varuje: Koho to před koupelí mrazí, ať do vody neleze. Avšak ne ale zase se mazlit. Dlouhé ošívání se před koupelí netrpí, nýbrž honem do toho. Rychle do vody, rychle z vody. Plná studená lázeň i se svlékáním i oblékáním má trvati 4—5 minut. Dlouhého rozpínání a zapínání knoflíku netrpí. Jak mile kdo z vody vyskočí, rychle musí na sebe hodit suchou košili a ostatní oblek, jen aby všecka mokrá místa na těle byla hermeticky pokryta. Neutíráním se má docíliti stejné rozdělení teploty po těle.

Na to nechává pacienta se pohybovati anebo i pracovati, dokud celé tělo neoschlo a normálně se neoteplilo. Kdo se snadno potí, musí pohybovati se volněji. Plátna upotřebuje při koupání veskrz hrubého. Vlny upotřebuje při obalech na vrch.

Tření ať si již kartáčem anebo jiným Kneip neužívá.

Hlavní věcí u něho je mokření a nikoliv tření. Mokří-li se kdo před spaním, anebo až po něm, panechává každému na vůli.

Otužování se provádí Kneip:

Chůzi na boso a sice v mokré trávě, rose, na mokrých kamenech, ve sněhu čerstvě padlém, ve studené vodě; pak koupáním nohou a ramenou ve studené vodě a konečně poléváním noh studenou vodou.

Kneip rozhodně odporučuje bosáctví, jakožto nejlepší otužovací prostředek. Rodiče by měli dítky své záhy cvičiti v bosáctví. Matka má nemluvně své vždy zapovíjeti a do kolébky klásti boso. Vzduch má míti na

nožky přístupu. Dítěti všeliká obuv je odporna. Kde jen může, se jí zbavuje. Dítě boháče naproti dítěti chudiny je k politování. Kneip posmívá se sedlákům, kteří opičí se po měšťácích a chodí v letě jako oni obuti. Chválí velice, že na venkově děti i do kostela chodí bosy.

(Naši paedagogové nechtí již ani trpět, aby děti chodily do školy bosy. Do kostela bosých nechtějí ani připustit.)

Každý měšťák měl by ráno a na večer alespoň 10 minut až půl hodiny po pokoji procházeti se bos. Kdo by se lekal nastuzení, ať — než se otuží (!) chodí v punčochách, později ale bos. Uvádí za příklad kněze, kteří ráno modlili se brevíř bosi na procházce v rose, a každý prý si to chválí. Teď prý již i páni v procházkách na boso si libují. Každý prý dotvrzuje, že nejen že nikdy rýmu nedostal, nýbrž i starou, tvrdošijnou rýmu ztratil.

Matkám odporučuje, aby dítky své záhy na studené koupele zvykaly. Je nepřítelem všech těžkých čepic, vatovaných kabátů, sukní a pod. u dětí. Příliš teplému oděvu u dětí připisuje ve případech mnohých diphterii, spálničky a pod.

Chůzi v mokré trávě odporučuje K. velice, ale na to zase suché punčochy. A kdo prý nemá mokrý trávník k disposici, nechť prý chodí po mokrých kamenech někde doma, ale ať chodí, nikoliv stojí. 3—5 minut rychlejší chůze prý dostačí, ale pak hned do suchých punčoch! Kdo otužen může pochoditi si na mokré dlažbě třeba půl hodiny. Odporučuje to jmenovitě těm, kdo si stěžují na mokré, studené nohy, bolení hlavy, nával krve do hlavy.

Nejkrásnější účinek jeví chůze ve sněhu čerstvě padlém — ale nikoliv v tvrdém, starém, špinavém sněhu — z počátku pouze 3—4 minuty, později i déle. Mnozí prý ve sněhu si prošpacují i 1—1½ hodiny. Ale musí se choditi, a pak do suchých punčoch.

Na podzim doporučuje K. běhání v jinovatce.

— To bych si dal, — slyšíme namítati, — abych si ulovil rýmu, zánět hrdla, plic atd. —

A což dělají lékaři při zánětech? Kladou spousty ledu na prsa, krk a jiné údy.

Kdo má omrzlé nohy a opuchliny z mrazu, vyléčí si je nejdříve chozením ve sněhu, jinovatce anebo i koupáním ve studené vodě. Sedmnáctileté děvče stýskalo si mnoho na bolení zubů. „Poběhej si pět minut ve sněhu," radil mu K., „uvidíš, že tě bolet přestanou." — A přestaly.

S tělem zastydlým do sněhu se chodit nemá. Dříve musí být prací anebo chůzí zahřáto.

Koupání nohou ve studené vodě až po lýtka posiluje podivně tělo, působí velmi dobře i na ledviny, měchýř a sleziny, ano i výše na plíce a prsa; s hlavy odvádí horkosť. Koupání toto může trvati od 1—6 minut podle otužení se. Čím voda studenější, tím lepší.

Velmi dobře působí též polévání kolen studenou vodou. Totéž může střídavě dělati se i na ruce a na záda, — vždy asi jen 3—4 dni za sebou. Slabí a nedokrevní, aby se neodstrašili, nechť to zkoušejí při počasí teplejším.

Kneipův spůsob léčení sám v sobě zavírá do jisté míry též tělocvik, o němž ale v obou jeho knížkách zvláštní pojednání pohřešujeme. Pročež tuto dovolujeme si z autorit jiných kratičký návod čtenáři podati.

Kdo denně 4, 5, 6 hodin v jednom kuse musí buď seděti anebo mezitím též na jednom místě u psacího pultu státi, ví dobře, kterak konečně krev hrne se ku hlavě, kterak to pod žebrami bolívá, v játrech a slezinách tlačí, a kterak během časů močení sezením trpí. Konečně delším sezením stává se člověk nedůtklivým, nervosním. Proto bývají úředníci v kancelářích často hrubiánští. Není jim divu. To přichází od sezení. Příroda žádá své právo.

Přijmiž, laskavý čtenáři, dobrou radu. Jak mile 2—3 hodiny u psacího stolu posedíš, vstaň a proběhni se malou čtvrt hodinku po zahradě, chodbě, anebo i po pokoji. Vyskoč si 10—20kráte po sobě. Zvedej brzy nohu pravou,

brzy levou, házej ji v před i v zad, vyhazuj v pravo, v levo. Pak dělej rukama prostocviky jako děti ve škole, klať tělem v před i v zad, v pravo, v levo, hopkuj na nohou otáčej se, — všecko ale s mírou a s ohledem na stáří. Otevři si okno a plnými plícemi lokej do sebe vzduch. A byť jsi byl ji sedmdesátníkem, otužuj a osvěžuj tělo své tělocvikem v pokoji, nejlíp ovšem na venku.

Pisatel tohoto má v ohledu tom zkušenosť přímo zlatou. Když delším psaním u stolu zmahá se ho již nervosa, když ruka dřevění a duch námahou již vrtohlaví, když už není s to jeden lístek po sobě korrigovati, tu je svrchovaný čas přestati, protože příroda v těle domahá se svého práva. Organizmus duchem stále poháněný stávkuje. Tu povstává od psacího stolu a provádí při otevřeném okně prostocviky: nohama, tělem, rukama i hlavou. Účinek je takměř divu hodný. Játra, slezina a ledviny dlouhým sezením takořka umrtvené se oživují, vzpružují se. Krev přichází do rychlejšího oběhu a vniká do všech končetin, což nejlíp dává se znáti v zahřátých nohou a rukou. Krev z hlavy sestupuje. Čtvrt hodinka dostačí ku vzpružení sil, načež může opět zasednouti se s chutí novou k duševní práci. Velmi se doporučuje též 2—3 minutová koupel.

Pouhou procházkou pružnosti se všem ospalým údům nedodá. Procházka je pohyb jednostranný. Jedině tělocvik zasahující celé tělo, osvěžuje údy a ústroje v člověku všecky.

Kdo pracuje mnoho duchem, nechce-li býti stížen nervosou, anebo čím horším, musí provozovati tělocvik a koupání se ve vodě. Mnohaletým sezením bez tělocviku umořují se játra, ledviny a slezina, tyto nejdůležitější údy v těle, z čehož pak povstávají nemoce nejpovážlivější. Na zdraví těchto organů závisí zdraví i mozku. Zanedbávání jejich mstívá se strašně.

Ve školách by měly dítky po každé hodině na deset minut vyháněti se do zahrady, aby se proběhly a tělesné ústrojí své vzpružily. A tak i člověk kancelářský měl by nejméně třikráte denně na čtvrt hodiny tělocvik prováděti a jednou denně studenou vodou tělo své spláchnouti. Přesvědčí se, že tím prodlouží si zdraví na mnohá léta. Nestojí to pranic a ušetří si drahé lázně v Teplicích a jinde. Každá větší kancelář měla by míti vzdušnou chodbičku, v níž by otroci práce na deset minut tělocvikem pookřáli. Následky přepínání ducha bez přiměřeného tělocviku bývají velmi zlé, obyčejně nezhojitelná nervosa, psychosa, šílenství, anebo i — blbosť. Kdo času letního může se koupat v řece, ale nota bene: plovat, t. j. všemi údy hýbat, prokáže nejen svému tělu, ale i duši služby největší, podle přísloví: mens sana in corpore sano, což zde výhradně platí o tvorech božích kancelářských.

(Dokončení.)

Velikán vědy jezuita.

Dne 27. prosince r. m. zemřel na ostrově „Spásy“ u Gugany P. Perry T. J. po mnohá leta řiditel hvězdárny v Stonybourstu následkem chorob, do nichž na veliké expedici vědecké byl upadl. Byl to pravý velikán v oboru věd hvězdářských, jenž zasluhuje, aby v době, v níž jmenovitě jezuitům připisuje se všecko tmářství a zpátečnictví, o něm zmínka podrobnější se učinila, a to tím více, jelikož stal se obětí své lásky ku vědám!

Štěpán Jos. Perry narodil se 26. srpna 1833 v Londýně, kde otec byl majetníkem výnosné továrny na ocelová péra. Jevil záhy náklonnosť ku stavu kněžskému a proto i odebral se na studie do Douai a později do Říma. Vrátiv se domů, vstoupil r. 1853. do noviciátu u Jezuitů. Ve Stonyhourstu dokonal studie filosofické. Aby velikému jeho nadání k exaktním vědám vyhověli, dali ho představení na další studie do Londýna, kdež r. 1858. v Ho-

nours List vydobyl si místo šesté; odtud i do Paříže, kdež pod slavným Bauchym studia mathematická dokonal. Od r. 1863. připravoval se ku stavu kněžskému. Byv r. 1866 vysvěcen, trávil delší čas na hvězdárně v Greenwichu pod vedením slavného P. B. Airyho, jenž zdokonalil jej v praktickém hvězdářství, načež od r. 1868. trvale ve Stonyhourstu jako řiditel hvězdárny byl ustanoven.

Odtud P. Perry podnikal časté cesty za výzkumy vědeckými. Na podzim r. 1868 odebral se do západní Francie, aby na rozličných místech tři základní počátky zemního magnetismu určil a podle nich magnetickou mapu nakreslil. Francouzové musili si od starého kněze Moigna nechati líbiti výtku, že teprv musil z Anglicka přijíti jezuita, aby jim něco podobného sdělal. Již tyto první práce jeho roznesly jméno jeho po všem vědeckém světě a získalo mu nejen přízeň, ale i vydatnou pomoc od anglické vlády. Již r. 1867 zaopatřil si větší, osmipalcový Aequatoriál a nástroj spectroskopický.

Od r. 1870. dostávalo se mu spektroskopů i jiných nástrojů vždy lepších. Za pomocí těchto konal mnoho pozorování na měsících Jupitera, v nichž do dneška se pokračuje. Brzy na to všecky své studie soustředil na slunce, v čemž mu mnoho platných služeb prokázal Frater laicus W. Mekeon, jenž výtečně uměl kresliti a fotografovati. Jejich výkresy společné doznaly veliké pochvaly ano i obdivu v Royal Astronom Society. Mnozí P. Perrymu k nákresům těm gratulovali.

R. 1874. svěřila P. Perrymu vláda anglická již po druhé úkol velmi čestný, aby jako šef expedice udal se na ostrovy Kerquelenské u Austrálie ku pozorování průchodu Venuše.

Na cestě této trpěl Perry velmi mnoho námořní nemocí, jmenovitě při veliké bouři. I s divochy na ostrovích měl trápení mnohé. On ale statečně přemáhal všecko svojí trpělivostí a veselou myslí. Ostrov, na němž pozorování svá činil, nazval v žertu: insula desolationis, kdež jemu i jeho společníkům bylo trpěti i hlad, protože pobyt svůj prodloužil o $2^1/_2$ měsíce, aby polohu zeměpisnou ostrova co nejpřesněji určil. Musilť pak za vděk bráti polovičnými porcemi.

Na cestě zpáteční stavěl se v Bombayi, Adenu, Maltě, Palermě, Neapoli, Římě, Florenci a jinde, kdež o svých výzkumech konal přednášky, protože každý chtěl učeného jezuitu seznati. Míval časem až 3000 posluchačů.

R. 1882. vyslán byl jako šéf expedice na ostrov Madagaskar k pozorování průchodu Venuše. Expedice tato potkala se s výsledkem velmi stkvělým. R. 1886. vyslán byl opět až na Cariaco (Antilly) k pozorování úplného zatmění slunce. Bývalý jeho žák, arcibiskup z Demarory navštívil jej v Barbadě. Tehdy neměl tušení, že za $3^1/_2$ leta učitele svého pochová.

Roku následujícího potkáváme se s ním v Pogostě na Volze k pozorování zatmění slunce. Expedici tu zmařilo nepohodlné počasí. Konečně r. 1889. podnikl ve jménu vlády expedici opětně do Jižní Ameriky do Quany na ostrovy Salutské k pozorování zatmění slunce. Tentokráte dostal P. Perry k disposici dvě lodě. Námořníci měli rozkaz, že mu mají vzdávati poctu jako kapitánovi. Dorazili na místo dosti včasně, načež jali se stavěti observatoř pro veliké dalekohledy. Aby práce k tomu konaly se co nejjistěji, ztrávil P. Perry dvě noci ve staně pod širým nebem. Přátelé varovali ho, aby v tomto vražedném ponebí život svůj v šanc nedával.

— Proč mi to říkáte, — odvětil, — když vím, že výsledek expedice na tom závisí. —

Zde ho stihla vražedná zimnice s průjmem a velikou slabotou. Dne 22. pros. při zatmění slunce musil P. Perry nošen býti na nosítkách.

Sotva že ho vedle výtečných pozorovacích nástrojů položili, jakoby se mu zdraví bylo navrátilo. Prohlédnuv ještě jednou nástroje, dal komando všem stanicím v okolí, aby pozorování svá na slunce soustředili. Patří k tomu nejen mnoho zručnosti, ale i opatrnosti a ducha přítomnosti, aby asi ve $2^1/_2$ minutách nejdůležitějšího momentu při zatmění z míst různých pozoro-

vání dělo se přesně. V tom okamžiku měly se provésti nejdůležitější fotografie sluneční koruny, vůbec celého spektra, a atmosféry sluneční a to za pomoci teleskopického zrcadla 20 palců v průměru. P. Perrymu bylo co děkovati, že výsledek vypadl nade vše očekávání. Ukázalo se, že disposice jeho byly výtečné, stroje rozestaveny vzorně, tak že člověk zdravý nemohl to všecko lépe zaříditi. Když P. Perry po zatmění stkvělý výsledek expedice spatřil, vyzval všecky přítomné na lodích třikráte zvolati sláva (Cheers), což všickni s nadšením učinili.

A nyní domahala se vražedná zimnice svého práva.

— A teď — pravil žertovně — musím hleděti, abych co nejdříve dostal se domů. Bohužel, že přání jeho se nesplnilo. Jen s velikou námahou podařilo se, jej na loď donésti. Sám kapitán přepustil mu svoji kabinu a lože. Čtyři lékařové dleli stále u jeho lože. Vše bylo marné. Kapitán v naději, že vzduch mořský posílí ho, poručil kotvy zvedati. Avšak dne 27. prosince hrdina vědy svatě skonal. Zastavili u Demarory, kdež arcibiskup učiteli svému poslední poctu prokázal. Bolesť všech na lodích — (protestantů) — byla veliká. Znalci nejlíp věděli, jaký vzácný život chladný hrob pohltil. Zvěsť o smrti jeho v Anglii u hvězdářů vzbudila pravý poplach. V Royal Society Astronom nemluvilo se dlouho o ničem jiném, než o smrti učence nenahraditelného. Den úmrtí byl označován jako: Disastrous event, the terrible ending of this expedition.

Představený řádu, jakož i astronomická společnosť ve Stonyhousstu dostali od předsednictva královské společnosti v Londýně dopis, v němž se jim nejhlubší soustrasť nad ztrátou muže takového vyslovuje. Mr. Turner, jeden z největších astronomů Anglie věnoval zesnulému v listě: „The observatory“ pět celých stran, jakožto upomínku pohrobní.

— Těžko jest uvěřiti, — začíná, — že nemáme více patřiti do tváře tolik příjemné, radostné i vážné, že milou jeho postavu bude nám ve schůzích se žalem pohřešovati, a že nebudem již slýchati jeho srdnaté odpovědi ochotníka vždy ochotného, kdykoliv se jednalo o nějaký těžký vědecký podnik. On padl v šiku (in action) v boji za vědu.

Nepohodlí a nebezpečí nezachvělo jím nikdy. Proto mu s radostí přiznáváme vavříny, jež mu přísluší jako statečnému bojovníku. Requiescat in pace!

Takové pohrobní upomínky v listě tom dosud nebylo. Časopis „Nature“ nazývá smrť jeho událostí politování nejhodnější.

Všem prý, kdož jej seznali, stal se milým pro jeho veselé a prostinké spůsoby. Sebe nehledal nikdy, ale vždy přinášel za oběť sebe. Obcoval s každým tak, že mohl honositi se, jakoby byl jeho nejvěrnějším přítelem. Počet učených společností, jejichž čestným členem zvěčnělý byl, jest veliký. Universita irská jmenovala ho čestným doktorem. Z péra jeho vyšlo mnoho učených pojednání, uveřejněných v časopisech různých.

P. Perry podal opět důkaz stkvělý, že lze víru velmi dobře sloučiti s vědou. A jest útěchou nemalou, že ještě je země, v níž se toto uznává. Perry ve všem hledal slávu boží a za to ho ctili nejučenější mužové v Anglii. Že byl katolíkem, knězem, ba i jezuitou, to v Anglii ani dost málo neuškodilo slávě jeho učenecké. — *R. i. p.*!

Naturalismus v umění.

V druhé komoře mnichovské měl slovutný dr. Jäger pamětihodnou řeč o zvrhlosti čili naturalismu v umění. Řeč ta budila sice odpor liberálů, avšak získala si vděku nejen katolíků, ale i pravých přátel umění.

— Jistá část moderního umění — pravil, — stojí v odporu s přesvědčením a citem našeho křesťanského lidu. Ačkoliv nejsem umělcem z povolání,

viděl jsem přece nejdůležitější a největší umělecké sbírky evropské, a proto mám za to, že jsem oprávněn o předmětu tom mluviti a to tím spíše, že zásady, dle nichž se vnitřní cena díla uměleckého posuzuje, jsou jednoduchy. Novější umění na mnoze snaží se pozornosť obecenstva spůsobem až rafinovaným vzbuzovati; vyhledává buď předměty hrůzné, anebo komické, bizarrní, groteskní, slovem vždy mimořádné. Tak na příklad: na jednom obraze stojí osel před zelím; kdyby alespoň z něho žral, byla by v tom přece nějaká myšlénka. Ale tak malují se předměty nejhloupější, jen aby budily pozornosť. Může se též říci, že čím hloupější je malba, tím více na ni umělec vynaloží plátna.

Viděl jsem též moderní: „Úsudek Parisa.“ — Řecké krásky představeny byly třemi upracovanými dělnicemi. Nebylo znáti, zdaž umělec to myslil do opravdy anebo si jen dělal žert. Viděl jsem též Krista kázati na hoře; postava jeho byla podobna praobyčejnému ch.... a Panna Maria vypadala jako děvka vycházející z chléva ale ne betlemského; apoštolové činili dojem, jakoby právě byli utekli z některé káznice. Posudku stejného můžete se pánové dočísti od povolaných kritiků. Nechtějí-li moderní malíři šetřiti náboženského citu lidu, tož by aspoň dbáti měli na zákony zdravého rozumu. Myslí snad někdo, že by těch dvanáct apoštolů s tvářemi zlosynů byli mohli založiti Církev, již dva tisíce let trvající? Avšak ani to by nebylo ještě nejhorší. Jest totiž znáti směr nového umění, který svoji ženialnosť hledá v nahotě, čili chce Zolu z románů přenášeti na plátno anebo i na mramor. Takoví nemalují přírodu v její kráse a čistotě, nýbrž jako absolutní — — (dreck). Tentýž úsudek pronesl již dříve liberální poslanec dr. Fölk, když r. 1888. pravil:

— Jde-li kdo dnes do výstavy malířské, aby si zavázal nejen oči, ale zacpal i nos! — Pozůstává-li úkol umění pouze v tom, přírodu otrocky nápodobiti bez ohledu na idealy a krásu, pak ať svého řemesla zanechá, fotografové to dovedou lépe nežli malíři, aniž by bylo třeba ročně mnoho tisíc vyhazovati na akademii. Štěstí ještě, že barvy moderních malířů jsou tolik špatné, že v padesáti letech s plátna vymizí. Ty vznešené obrazy středověku jsou do dneška ještě nedostiženy co do hloubky a zduševněny. Staří malíři nesnížili se nikdy k naturalismu. V jejich obrazích znázorňují se ideály člověčenstva. Pravda, ani staří malíři neštítili se nahoty, ta však byla vždy v mezích mravnosti. Ale novější nám představují ženu padlou, nestydatou, dolézavou, ženu, která hanbu svoji staví na odiv. I v Neapoli nalezá se sbírka obscéních věcí, jež nalezeny byly ve starobylém Herkulanu a Pompeji, ale ty jsou ženám a dětem nepřístupny, kdežto u nás dámám přístup k takovým věcem se nezabraňuje, a věru divím se, že samy se proti této malířské prostituci již dávno neohradily. Z našich uměleckých výstav vychází na venek bezuzdná smyslnosť a požitkářství, což naši socialní demokracii musí býti velmi vhod. Mezi novějšími umělci znamenáme velikou zášť proti umění křesťanskému, kteréž prý se již přežilo, ba dožili jsme se i toho, že umění křesťanské nemívá již ani přístupu do výstav.

Drobnosti.

Podivné sociální zjevy. Kterak hrozně dítě bez vychování náboženského může se zvrhnouti, o tom nám nedávno dala soudní síň doklad velmi poučný, jenž by zasluhoval, aby rodičům předčítán a vykládán byl s kazatelny. Působil by zajisté odstrašivě.

Mladý zlosyn. Zlopověstného, pustého života rodinného obraz rozvinul se dne 8. t. m. před soudem porotním, před nějž pohnán byl mladistvý vrah dítěte, vrah nevlastního bratra svého. Je to František Mudroch, kterýž nedokonal ještě patnáctý rok věku svého, syn nádenníka či lépe jarmarečního dohazovače ve Vyžlovce.

Starý Jan Mudroch má z prvního manželství s jistou Štorkovou dva syny, obžalovaného Františka a Josefa, 13letého. Vychování těchto dětí bylo truchlivé. Otec i matka nevycházeli téměř ze žalářů a vězení, do nichž odsuzováni byli pro rozličné krádeže a jiné trestné skutky. Chlapci byli tedy často zůstaveni sami sobě a spustli na mravech velice. Starší, František, byl vůbec ničemou bezpříkladným již z mládí a — jak se o něm praví — téměř postrachem celé obce. Již jako kluk kradl a byl několikráte potrestán; jako školák vybíral ptáky, trhal jim jazýčky, nohy a křídla za živa, učiteli ve škole nadával, ba i práti se s ním chtěl. Když vychodil školu, nemohl nikde najíti službu, neboť pro spustlé mravy nechtěl ho nikdo trpěti pod střechou.

V listopadu loňského roku oženil se Jan Mudroch po třetí s vdovou po jistém Fottovi, rodem Novákovu. Tato měla 15letého syna Václava Fotta a 3letého nemanželského syna Josefa Nováka, který se narodil dávno po smrti Fottově.

S tímto děckem přistěhovala se Fottová k nynějšímu manželu svému Mudrochovi do Vyžlovky. Nový „tatínek“ nenáviděl tento přírostek, ač o něm věděl, než si Fottovou bral. Tělo dítěte poseto bylo stále ranami, surový Mudroch nechtěl ho trpěti ve světnici. „Zde mi smrdí!“ hulákal zuřivě Mudroch.

A nepral-li chlapce starý Mudroch, činil to Franta, otcův miláček, který nového bratříčka stejně nenáviděl. Býval Jan Mudroch skoro pořád mimo dům, chodě po jarmarcích za rozličným nekalým řemeslem, a s ním choditi musila i jeho žena, jak tvrdí Pak byl malý Josef vydán na milosť a nemilosť Františku Mudrochovi, který doma hospodařil a měl od otce plnou moc, aby také dítě „trestal,“ kdyby se řádně nechovalo (!). Rodiče odešli, nenechavše dětem krejcaru v domě, a bývali i celý týden ve světě. Tu chodil Josef po žebrotě, Frantík do lesa na dříví. Když se navrátil, mlátil Josefa.

V neděli dne 26. ledna odešli rodiče opět z domu. Odcházeje, řekl otec k Frantovi: „Nasekej mu hodně, ale tak, aby neměl modřiny! Sice na mne přivedou zase četníky!“

Měl prý kdysi nějaké takové oplétání.

Ba syn Josef, který byl zavolán za svědka a nevzdal se svědectví, vypověděl včera ještě horší věc. Řekl prý otec jeho k Frantovi: „Než přijdu domů, toho p.... tady dorazte, ať ho víc nevidím!“

Všichni tři chlapci spali na jedné posteli — jiného nábytku skoro není v bytě Mudrochových.

V noci na 30. ledna spozoroval František Mudroch, že je v posteli vlhko — ta nehoda stala se malému Josífkovi. I vykopl mladý surovec dítě z postele, tak že spadlo na truhlu vedle lůžka. Zuřivý kluk skopl děcko i s této truhly na zem, vstal, pral je řemenem a bil vařečkou přes záda a teprv pak hodil je zase do postele. Ráno vstal Franta, vařil snídaní a dal chlapci dva zemáky. Chlapec vyplivoval jídlo a ničemný výrostek cpal mu zemáky mocí do hrdla, později rozdrobený chléb a při tom jej bil. Při tom týrání upadl chlapeček na znak a tu mu Franta šlapal po břiše, až mu chléb a zemáky z úst lezly.

Potom kázal chlapci, aby se šel k peci ohřát, a když mu šel Jozífek pomalu, kopl jej do zad. Konečně v zuřivosti své chopil jej za krk, stiskl, až chléb ústy lezl, tiskl, tiskl — a nebohý Josef Novák svalil se mrtev na zem. Byl uškrcen, doražen dle přání bestiálního otce.

Nelidský otec Jan Mudroch nebyl sice volán za svědka, dostavil se však k líčení a měl tolik odvahy poslouchati v zadu v síni porotní, co se o něm a o nešťastném dítěti vypravuje.

Podrobnosti hnusného skutku a události, kteréž předcházely, nelze opakovati. Vzpírá se tomu každá čiva a rozčilovalo by líčení, kterak bylo s děckem nakládáno. Na malé mrtvole nalezeno bylo 46 ran.

Porotcům dána byla jediná otázka na zločin zabití a odpověděno na ni jedenácti hlasy ano, načež František Mudroch odsouzen do těžkého žaláře na tři roky.

S nelidským otcem bylo též zavedeno vyšetřování.

Téhož dne pohnán byl v Brně před porotní soud František Slezák z Hodonína pro zločin úkladné vraždy na vlastním dítěti.

Františkovi Slezákovi vedlo se velmi zle, výdělky byly malé a nestačily daleko na potřeby rodiny. Nouzí dohnán byl Slezák téměř k zoufalství a umínil si, že raději sám si vezme život a dříve dcerušku svou se světa sprovodí, aby se jí na světě také tak nevedlo, jako jemu. Mistr, pro nějž pracoval, velice prý jej sužoval, což ještě více popuzovalo rozčilenou mysl jeho. Na počátku prosince m. r. vrátil mu mistr ušitý kabát, což Slezáka tak dohněvalo, že nevěděl, co počíná.

Vrácený kabát hodil 4. prosince u Pisárek do vody a uzrál v něm úmysl zabíti své dítě a pak sama sebe. Koupil si za zbytek mzdy revolver a patrony, pak toulal se jako zoufalec po městě a vrátil se teprve po půlnoci domů. Rozčilením však nespal a připravoval se k děsnému činu. Když ráno 5. prosince o 8. hod. manželka jeho z bytu odešla, vstal z postele, vyndal revolver z kapsy, přikročil k dítěti, jež spalo v jeho posteli a střelil do něho, načež hned na sebe tři rány vypálil.

Děcko bylo mrtvo, Slezák pak byl povážlivě raněn, ale vyhojil se.

* * *

Plátno, bavlna nebo vlna? Celé naše ústrojí tělesné lze nám porovnati se strojem vytápěcím, s velikými kamny, v nichž látky tělu dodané se spalují. Kamna ta spravují sama sebe, ztracená teplota, kde toho třeba, nahrazuje se účinnější prací veškerého ústrojí tělesného, aniž bychom se halili v neprůdušný, vlněný obal. Látky, spalováním tímto vnitřním vzniklé, nevylučuje tělo naše pouze dychadly, nýbrž také miliony malounkých rourek, potnicemi nazvanými. Ucpeme-li tyto rourky buď otřepanými vlákny bavlněnými nebo vlněnými, pak nastávají nemoci tělu našemu nebezpečné.

Spí-li Eskymák za třeskutého mrazu venku a když oheň byl vyhasl i halena s holých ramenou se sveze, nezbudí se až ráno a vstává úplně zdráv. Vychází-li obyvatel jižního Patagonska na lov, nemá vzdor věčnému studenému vichru žádného šatu na sobě. Na ostrově Vancouverově putují tamnější domorodci v hlubokém sněhu bosi a staří i mladí spěchají v zimě již časně z rána úplně nazí k řece, aby se tam omyli; na to obalí se každý pokryvkou, z kteréž záhy odpařováním husté kotouče páry vystupují. Jak by trpěli národové tito podnebím svým, kdyby se naším šatem odívali! Kdykoliv jednotlivci z těchto krajin do Evropy přivezeni byli a zvyklým u nás šatem se odívali, upadli zajisté v nebezpečnou nemoc.

Tužením těla zachováváme své zdraví. Mnoho tisíců nám to dosvědčí, že mytí studenou vodou, studené lázně, polévání studenou vodou, aneb i, jak Kneipp ve svém znamenitém léčebním ústavu nařizuje, brodění v studené vodě potoční, chůze v zarosené trávě ano i ve sněhu čerstvě padlém co nejúčinněji podporuje naše zdraví. Naše pokožnice musí býti tak otužena, aby odolala větru i nepohodě, průvanu i zimě.

Šat budiž tedy přiměřen potřebám našeho těla, a tu nám nelze zdravějšího prádla doporučit, než plátna lněného. Plátno nahromadíc uměle teplotu kolem našeho těla otužuje nás proti nemocem: bavlna a mnohem více vlna ochabuje naší pokožnici a tím i naše zdraví. Považujmež vlněnou košili nebo podvlékačky za lék, jehož jen v nejnutnějším případě, když jsme prostydlí, užíváme. Šat ten hnedle odkládejme, jakmile necítíme více jeho potřeby. Ponechmež vlněné prádlo, jak dr. Eichler radí, neduživcům, prsními chorobami trpícím, dnou sklíčeným, podagristům, osobám rheumatickým, neuralgistům a katarrhistům a konečně starcům, jichž tělesná teplota přirozená valně klesla.

Režné i tištěné látky plátěné velmi dobře se hodí k šatům ženským. Režné plátno podobá se barvou svou režnému hedvábí; pošpiní-li se, dá se vyprati, a byť i šaty takové sebe více zmokly, neztrácejí na své kráse.

Ale i pro rolníka nehodí se v létě žádný šat lépe, jako oblek z režného lněného plátna. Takový šat je vzdušný, volný a lehký; byl-li ušpiněn a zase vyprán, vypadá jako nový; tři, čtyři léta dá se nosit, kdežto jiný mnohem dražší, již za rok odložit musíme. Jak výhodné, laciné a lehké jsou lněné plátěné pláště na cestu, ostatní oblek náš před prachem a sluncem chránící! Učiňmež jen pokus s plátnem lněným a dejme sobě šaty, oblek právě uvedený, ušiti; shledámeť v krátce, že se šatíme o tři čtvrtiny laciněji než jinými látkami, obzvláště bavlněnými.

Shledali jsme, že plátna se užívalo od dob nepamětných, že plátno bývalo tkanivo vzácné, královské, že plátno je lacinější a zdravější než vlna i bavlna. Vraťmež se tedy k dobrým zvykům našich předků, dejme zase přednosť našemu domácímu výrobku z domácí rostliny před surovinou cizí, z Asie, Afriky a Ameriky dovezenou, nevyhazujmež peněz do ciziny, ale podporujme náš stav rolnický, naše bídou sklíčené tkalce pohorské, při malém výdělku hladem umírající, a vrátí se k nám bývalý náš blahobyt, smysl pro domácnosť a šetrnosť. Arci musí továrníci látek lněných obchodní svou síť rozšířiti po celých Čechách, ano i v cizozemsku, bychom snadno mohli látky ty kupovati. V každém městě i městečku musíme nalézti aspoň jeden obchod s nápisem: „Zde lze dostati pravé lněné plátno z čistého českého lnu.“ Čilejším obchodem v látkách lněných bude poslouženo rolníkovi, kupci, kupujícímu i továrníku. *Č. U.*

* * *

Klub „myšlénky“ čili vzájemného se podkuřování. Nejen u nás v Čechách, ale již i ve Francii jeví se všeobecna nechuť k literárním a uměleckým výtvorům a plodům. Co přesahuje obor novinářský, nenalezá odbytu. Širší obecenstvo cítí se unaveno, čili správněji: politikou a požitkářstvím uštváno. Nastala i tam stagnace, jež případně znázorňuje se touto zprávičkou z Paříže: „Klub myšlénky.“

Za účelem, aby působili proti netečnosti, jakou jeví obecenstvo vůči jich výtvorům, sestoupilo se několik mladých umělců a spisovatelů v Paříži a utvořilo spolek pro vzájemnou podporu, nazvaný „klub myšlénky.“ Zakladatelé klubu obmýšlejí pominout všechny otázky škol a doktriny a obrátit pozornosť k vyššímu účelu, „bratrství v záři ducha.“ Členové chtějí přispívat „k nejvyššímu rozvoji činnosti ducha, jsouce povzneseni nad dětinské zápasy politiky a nízkého výdělkářství.“ Spolek rozdělen v odbory Hugo (literatura) Berlioz (hudba), Pascal (věda), Michel Angelo (výtvarné umění) a Talma (herectví). Hlavním účelem klubu jest „rozšiřovat výtvory svých členů a přispívat k založení jich slávy veřejnými výstavami, produkcemi, koncerty, přednáškami a publikacemi.“ —

Teď to teprv — nepůjde.

* * *

Třetí český učitelský ústav na Moravě. Vláda poslala již na některá města na Moravě dotazy, jaké výhody by poskytla pro případ zřízení třetího českého ústavu učitelského. Mimo jiné dostala takové vyzvání také obec města Uh. Hradiště.

* *

Na prospěch nemocných prozatímních podučitelů. Zemský sněm království Českého usnesl se v lednu 1888, aby splnomocněný k tomu zemský výbor ve srozumění se zemskou školní radou nezastavoval plat prozatímně ustanoveným podučitelům v případě jich onemocnění, nýbrž aby jim dána byla na půl leta dovolená. Podobné ustanovení platí od r. 1886 pro industriální učitelky. Jelikož se ukázalo, že usnešení to není všude známým, uzavřela zemská školní rada ve své schůzi, aby dotčené sněmovní usnešení zasláno bylo všem okr. školním radám.

Zvýšení remunerace učitelů. Vláda nařídila, aby se zvýšila remunerace učitelů v Čechách za nepovinné předměty na obecních školách z 10 na 14, na měšťanských z 15 na 20 zl. za každou hodinu vyučování v týdnu.

* * *

Nestejný loket. Jak spravedlivě se provádí zákon katechetický, týkající se cestného do škol tak zvaných filiálních, tomu na důkaz následující faktum. V jednou okresu jsou tři duchovní správy, které mají vyučovati katolickému náboženství na školách filiálních; do všech osad vedou tak zvané okresní silnice, které v jednom a témž okresu jsou všecky buď stejně dobré, anebo stejně špatné. A přece okresní školní rada vyměřila jednomu katechetovi za 1 kilometr 8 kr., druhému 9 kr. a třetímu docela 10 kr. Ten osmikrejcarový se odvolal s poukázáním na to, že druhý má 9 kr. a třetí docela 10 kr., a že právě ten osmikrejcarový by zasloužil nejvíce, protože okresní silnice jdoucí osadami bývá při blátivém počasí nejšpatnější a on že musí jíti dvěma osadami tam a zpět aspoň $1\frac{1}{2}$ kilometru cesty. Ale odvolání tomu nebylo dáno místa bez udání důvodů, ano školní inspektor domlouval katechetovi devítikrejcarovému, proč prý se pochlubil, mnoholi dostává, jako by to snad nebyla záležitosť veřejná. Bylo by zajisté zajímavo, znáti jednotlivé sazby za cesty do škol filialních, poznala by se přízeň těch kterých pánů, kteří bez všelikého předběžného vyšetřování sazby ty ustanovovali. Někde také cestné ještě ani vyplaceno není!

* * *

Samovraždy žáků ve Francii. Není lepšího dokladu na zhoubnosť školy beznáboženské, jako statistická dáta o samovraždách dětí.

Od r. 1875—1877, kdy ve školách francouzských náboženství se ještě vyučovalo, událo se v celé říši 141 samovražd dítek méně 16 let starých, ročně tedy 47. Od r. 1885—1887, kdy dítky z nové beznáboženské školy vyšly, spácháno bylo samovražd 200, ročně tedy $66\frac{2}{3}$.

Chlapců zavraždilo se od r. 1875—1877 88; od r. 1885—1887 147; děvčat v obojím tříletí po 53.

Stejný počet samovražd u dívek vysvětluje se tím, že tyto na mnoze ještě svobodné katolické školy navštěvují. Naproti tomu samovražd mladíků od 16—21 roků událo se od r. 1875—1877 566; od r. 1885—1887 1014, tedy z průměrných $188\frac{2}{3}$ na $339\frac{1}{3}$. Samovrahů vůbec bez rozdílu stáří a pohlaví přibylo od r. 1875—1885 o 72·27%.

* * *

Ze školy. Když blížila se doba, kdy měl P. Vinařický přijíti na prohlídku škol, cvičil p. učitel dítky, kdo je stvořil, vykoupil a posvětil. Z kraje seděl Honzíček a vedle něho František. Honzíček měl si pamatovati, že jej Bůh Otec stvořil, a František že jej Bůh Syn vykoupil. Nešťastnou náhodou si Honzíček vyměnil místo s Františkem. Pan učitel v horlivosti si toho nepovšiml a dal Františkovi otázku: „Kdo tě stvořil!“ František se k tomu dlouho neměl, ohlížel se na Honzíčka, a zase udiveně díval se na pana učitele. Tento musel otázku ještě opakovati jednou. František vstal a nesměle začal: Mě — mě — mě stvořil — mě — — — ne mě nestvořil, to Honzu stvořil, mě vykoupil.

Obsah „Vychovatele“:

Škola a dům otcovský. — Nepokoje studentské. — Bludiště moderní filosofie. — Kneipova prádelna. (Pokračování.) — Velikán vědy jezuita. — Naturalismus v umění. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 30. dubna 1890. Číslo 8.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

O přetížení prací, zvláště ve školách.

Pod tímto názvem vydal prof. Dr. J. Thomayer studii, kterouž poslední číslo Athaenea posuzuje, takto:

Za dnů našich psáti a dokazovati, že mládež ve školách jest přetěžována, což jest pak příčinou duševního oslabení a indirektně vznik chorob různých usnadňuje, zdálo by se obecně nosením sov do Athén. Literatura předmětu toho jest značna ve spisech lékařů a paedagogů, zračí se tu směr téměř jediný a dlouhá unavující zasedání lékařů francouzských i neustálé změny systémů vyučovacích pravděpodobnosti fakta zmíněného nasvědčují. Spisek Thomayerův jest mírnější jiného, i zkusíme pro zajímavosť obsah předmětu jeho krátce načrtnouti.

Naše doba řekla: nemírná práce, zvláště duševní, je škodliva, protože způsobiti může nemoc. Zcela nový princip tím nevysloven, neboť se ví dobře na základě názorů ze století předešlých, že při namáhavé práci, ať celého těla, anebo jen jistých částí vznikají nemoce najmě přetížených částí.

Zdálo by se, že nauka tato dá se abstrahovati ze zjevů v životě se vyskytujících. Přílišným zatížením boří se mosty a zdálo by se logické žádati, aby se práce lidská nekonala s veškerou danou silou, nýbrž jen částečnou. I člověk při lehčí práci mnohem déle vydrží, nežli při těžké. Leč nelze z toho přece dedukovati, že práce dělá nemoc. Člověk nepracuje obyčejně tak dlouho, až se jako přetížený řetěz trhá, nýbrž až se unaví. Únava jest ochranná závora při práci, zabraňuje, aby šel člověk přes své síly. Z toho stanoviska jest název přetížení ne zcela správný. A posteriori nasvědčují nauce o zhoubnosti práce choroby, o nichž se tvrdí, že prací vznikly; křeč písařská, křeč telegrafistů, pianistů, ševců, zlatníků, náhlé rozšíření srdce při stálém překonávání značných námah těla. Aetiologie chorob těchto nezajímá však publikum tou měrou, jako škodlivosť přepjaté práce duševní.

Škodí-li přepjatá práce duševní, nelze tak snadno dokázati. Škodlivosť její se acceptovala z analogie s přepjatou prací tělesnou. O práci duševní mnoho positivního nevíme. Zajímavé je, že při oblíbené prací duševní necítíme tak značné únavy. Co víme o škodlivostech z přetížení duševního plynoucích! Údaje lékařů i nemocných jsou přemrštěné. Akademií de medicine zvolená komisse potvrdila sice zhoubný vliv přílišného sedění ve škole a přetížení duševní prací, avšak v lůně jí samé ozvaly se i hlasy varující před naprostým uznáváním strašlivosti veliké práce duševní. Dogma toto není nijak dokázáno. Jestli ze řady lidí stejnou práci duševní konající někteří jeví

příznaky chorobné, obecně za následek této práce považované, nelze souditi, že jedině práce toho příčinou. Tuť by museli onemocněti všickni. Lidé ti zajisté měli vlastnosti, které náchylnosť k neduhu spůsobily. Není žádné nemoci, která by jedině duševní práci se připisovala. I všude tam, kde tělesná nemoc zdá se vyplývati z práce, jest zapotřebí nějakého plus ku vzniku její a toto plus poskytuje abnormní stav organismu. Na přepracování se naříká bezpochyby proto, že nepoměrně více lidí navštěvuje všeliké školy a z těch jest mnoho bez nadání. Jestliže během třinácti let přibylo gymnasiím v Čechách 7329 žáků, nelze tvrditi, že by tolikéž talentů učiliště táž byla získala. Studium zde nikterak nebylo znesnadněno. Na přetížení ve škole naříká především slabá hlava. Slabší mozek as spíše podlehne než nadaný. Jiný důvod, proč se touží na přetížení, jest všeobecné ubývání pracovitosti a vzrůstající náklonnosť k pohodlí. Věda však pokračuje a činí na vysokých školách požadavky stále větší. Zde jest domácí studium nutnou podmínkou, kdežto na středních školách panuje zásada, aby se žák dle možnosti všemu naučil ve škole. Další příčina nářku zmíněného jest moderní optimismus, jenž každou nepatrnou schopnosť z mládí cení jako projev genia. Ze všeho toho vyplývá, že duševní práce jest obtížnou především nervstvu od přírody méně nadanému. Z toho plyne, že lidé, kteří duševní práce nesnesou, nemají se k ní dráti, a ústavy nemají hledati chloubu v počtu žáků, nýbrž spíše lidi bez nadání odmítati.

Kulminuje tedy stať Thomayerova ve tvrzení, že práce i značná, člověku neškodí, a děti naše ve školách že přetěžovány nejsou.

Z nástinu tohoto čtenář sezná, že prof. Thomayer nesouhlasí s těmi, kdož o přetižování žáků v letech posledních se rozepisovali. Máme za to, že prof. Thomayer s náhledem svým zůstane osamotělý. Obecenstvo převalnou většinou je přesvědčeno, že žákovstvo nynější, a nazvíce gymnasiální, přetíženo je. Je-li přetížení toto tělesné, anebo duševní, zůstává si jedno. Musí-li kdo přílišné břímě nésti na zádech, anebo na hlavě, je pěšky jako za vozem.

Dokladem nejlepším přetížení je — krátkozrakosť žáků. To přece neupře nikdo, že zrak žáků při vší novější hygienii ve školách je přetížen, že slábne a že musí býti sesilován sklem. Po celém vzdělaném světě je rozšířena elegantní nemoc, zvaná neurasthenie, o níž se tvrdí, že první její bacily (!) vyšly ze škol. Naproti tomu mohlo by se poukazovati až na Aristotela, jenž tvrdí, že básníkům a filosofům hrne se často do mozku krev, že ale snad právě to dělá je básníky.

Mark Syrakuzský psával prý své básně v návalu šílenství. Básníci a státníci vynikající bývali nezřídka melancholíky, ba i šílenci.

O Archimedovi se praví, že když se mu podařil mathematický problém, běžel nahý po ulicích Syrakuzských. Gay-Lussac a Davy jali se v pokoji tančiti, když nějaký nález učinili. Ariost běhal s vavřínem na hlavě jako šílený po městě. Schopenhauer horečně sebou trhal, když mu švec přinesl účet nadepsaný na pl. t. Schoppenhauera, tedy s dvěma p.

Bonaparte mohl chladně dívati se na bojiště poseté umírajícími vojíny, ale byl nervosním, viděl-li na stole křížem položeny vidličku a nůž. Smutný konec Pascala, Lenaua, Schumana, Šafaříka, Smetany a j. je znám.

Byron stonal na padoucnici. Comte byl 10 let léčen na šílenosť. Cardanus byl duševně churavým po celý život.

Mohlo by se uvést dokladů neurasthenie, předrážděnosti, čili přetížení mozku a vůbec tělesného organismu z dějin na tisíce, avšak doklady ty zůstanou vždy jednotlivými.

Ve školách starších přetížení žáků nebývalo. Jestliže i dříve mnohé případy psychosy u učenců a básníků se vyvíjely, nesmí se to připisovati přetížení ve škole.

Faktum je, že požadavky ve škole vůbec nemálo byly rozmnoženy. Přibylo nových předmětů, přibylo i knih i co do objemu. Nynější gramatiky řecká a latinská mají skoro již objem bible. Pouhý pohled do nich vyráží

dospělému na těle husí kůži. Profesoři na gymnasiích stali se již jen pouhými nástroji osnovy, jimž takořka na každou hodinu látka je vyměřena.

Věru k smíchu je, čteme-li v instrukci pro professory, že žáci mají pokud možná všemu naučiti se hned ve škole. A což důkazy mathematické, geometrické, fysikální a pod. nevykuřují se již na cestě ze školy domů? Pravidel a výjimek z mluvnice řecké, latinské, české a německé je veliká spousta. Učitel náboženství nechce též zůstati s předmětem svým pozadu a o náboženství tvrdí se, že co do učení se na paměť, patří k nejtěžším. A nyní při takové spoustě předmětů uvažme, že žák musí na lavici školní vysedět denně 6—7 hodin, a ráno v jedné tůře 4 hodiny, a že každá hodina přináší žáků rozčilení dosti. Skoro každý učitel chvilku zkouší, komposice rozčilují nejvíce, konečně i učitel odkázaný na hodinu poslední od 11—12 musí umořenou pozornosť — jako tu rumařskou kobylu — k tahu vymrskati. Který z mužů dospělých troufal by si 4 hodiny po sobě vyseděti na těsné školní lavici při tolik různém rozčilování! Každý dospělý vždy jen s hrůzou na ty doby studentské pohlíží. A potom prý učení není mučení!

Zde třeba poukázati na zvláštní zjev. Odkud to přichází, že velmi často žáci na gymnasiích nejvýtečnější na universitě ochabnou, že jaksi se vysílili, že prach svůj vystříleli, prve, nežli to ku pravému boji o existenci došlo a že později nad ně vynikají spolužáci rozhodně slabší, kteří na universitě vydobývají si přízeň professorů a později i vynikající postavení v úřadech? Podle toho by pohádka o hloupém Honzovi, jenž mládí své za pecí prospav, později lámal duby, měla by do sebe mnoho pravdy v rozumu tom, že kdo chce do Prahy z hor pěšky, nesmí na počátku moc utíkati.

Za doby naší až k omrzení často žákům se opakuje, že vědění je mocí a že třeba ty vědy ve dne v noci do sebe vtloukati. A tu je postup naskrz přirozený, že mnohý žák dráhu studentskou nastoupil, jako laškovný koník, jenž první překážky bral hravě, avšak uprostřed dráhy valně ochábnul a konečně již jen nuzně doklopýtal se ku svému cíli, jestliže nedaleko cíle — nekles. Co je mladíků nejnadějnějších, jejichž kosti bělí se nedaleko méty k nevýslovné žalosti rodičů.

Viděti mladíka klesati před cílem je pocit nejtrapnější a stává se to právě v době naší co nejčastěji a to jmenovitě tehdy, kdy jistým agitatorům podaří se, studentstvo do proudů politických zavléci. Studie samy sebou mají do sebe rozčilování mnoho a přijdou-li k tomu ještě agitace politické a s nimi spojené protloukání času všeho druhu demonstracemi, pravidelně bezúčelnými, pak není divu, že toliko malá menšina žáků dospívá svého cíle. Končíme slovy: Přetížení žáků existuje.

Budoucnosť umění.

Hrabě Wurmbrandt na říšské radě velice stěžoval si na úpadek umění v říši naší. Pravil výslovně: Uměny nalezají se v úpadku kolosálním, protože není již idealismu. Všecko se honí za mamonou. Popatřme do páláců milionářů a nenajdeme nikde pravého umění. Šlechta naše úlohu svoji zneuznává. Co my dnes v umění pracujeme, to je kopie a co děláme původního, to není umělecké. Naše moderní činěáky postrádají umění všeho. Ten jest krátký obsah řeči Wurmbrandtovy.

Ctěný čtenář pamatuje se na naše pojednání o předmětu stejném v čísle předešlém, kde uvedli jsme posudek znalce o nahotinách moderních malířů.

Mezi tím dostala se nám do rukou stať z péra odborníka, v níž pojednává se o otázce:

Bude XX. věk míti nějaké umění, a jaké bude to umění? Spisovatel — liberál a protestant — vyznává přímo: věda zabila víru, zabila i umění. Na to vykládá, že starořecký polytheismus vždy lepší byl nežli

moderní atheismus. Onen skýtal umělcům látku nevyčerpatelnou k výtvorům klassickým. Co do vděčné látky umělcům stalo se křesťanství zdrojem o mnoho hlubším a vydatnějším, nežli pohanství. K idealnosti pohanské přidalo se pravé nadšení pro pravdu. Jiný dojem činí na diváka obraz, o němž z historie se ví, že je bájkou a jiný zase, jehož podkladem je pravda.

Věda zabila víru, zabila i umění. Malíři moderní na předmětech biblických a křesťanských nenalezají již záliby. S hlavy Kristovy sražena je nejen trnová koruna Vykupitele, ale i svatozář božství, z Krista zbyl jen Lombrosův uomo delinquente.“ Proto též stala se tvář Kristova na obrazích moderních malířů tolik děsně realistickou, čili naturalistickou, z níž vyzírá pouze příšerné utrpení odsouzence, bez naděje, bez zásvitu z mrtvých vstání. Proto i matka božská sklesla již na sprostou ženu z lidu. Věda zabila víru, zabila i umění. Pro naše malíře stala se bible a životy svatých Sezamem, k němuž zapomněli klíče divotvorných slov.

Snad že jim zbyla ještě příroda? A na to odpovídá odborník Němec a protestant: nikoliv. Věda zabila i přírodu. Descendenční theorie Darwinova setřela z přírody všecko kouzlo, všecken pel. Báje řecké znaly zlatý věk člověčenstva, praotci člověčenstva byli giganti, byli heroové. Darwinismus věku zlatého nezná, on zná jedině poznenáhlý vývoj buňky z ohromného boje živlů, vývoj opice — jako praotce člověka. Kde se tu má vzíti nadšení pro umělce?

Co je dnes umělci růže s celým kobercem květin lučních, jež lučebník dnes vyjadřuje pouze lučebnými formulemi. Co je růže, fialka, karafiat? Kapka vody s přídavkem toho kterého olejíčku. Slza milenky? Nic než voda smíšená s trošinkou vápna a soli. Hvězdičky na nebi? Jsou hasnoucí tělesa. Slunce? Nemotorným tělesem s protuberancemi, skvrnami a kolkolem ohromnými mlhami, jež na zemi spůsobují živelní katastrofy. A ten směšný patron měsíc? Je to kadaver mezi tělesy nebeskými. Věda zabila všecku fantasii. Kdež má dnes fantasie umělce nabrati křídel k zobrazení idealů? Věda rozbila nebe, rozbila i poësii. Zbyla jen děsná nahota, v níž ještě umělci štětce své ztápějí. Však i do živého organismu lidského vrazil dýku Lombroso svým člověkem zločincem. V člověku dříme již jen lotr, jenž probouzí se výchovou. Lombroso je žákem Darwínovým a Emil Zola věnoval oboum své péro. Věku XX. zbude za předmět k umění pouze člověk zločinec, jemuž podařilo se vynalézti děsné stroje ku vraždění člověčenstva.

Dokonávající Řím měl již jen svá kollossea. A věk XX. bude skytati malířům za předměty: lokomotivu drtící životy lidské, pární stroje rukou zločinnou vyšinuté z kolejí; bojiště poseté mrtvolami, jež oku lidskému milosrdně nehalí dým z prachu.

Prach bezdýmný ukáže bojiště v nejděsnější nahotě. Jindy z měst vydobytých zbyla vždy větší část budov, u věku XX. zbude z Paříže nebo Prahy jen hromada prachu promíchaná krví lidskou. Dynamit roztrhá i tělo lidské. Zde bude ležet noha, tam ruka, jinde zas hlava. Z bitev námořních zbude již jen krví lidskou zbarvené moře, po němž plovati bude sem tam lidský úd a v pozadí bude tvořiti štafáž torpedo a padající rozstřílený balon. Taková je perspektiva umění u věku XX.

Do šiků!

„Způsob nebe umíte rozsouditi, znamení pak časů nemůžete poznati“, tak právem mohlo by býti vyčítáno všem, kteří, nedbajíce na jasná znamení času, nechtěli by viděti, že stojíme na prahu doby nové, jež snad zahájena bude velikými převraty, všude pozorovati lze, že blíží se vždy více doba rozlišení, doba, která bude svědkem rozhodného zápasu pravdy a bludu; vždyť i u nás po dlouhém klidu zimním blíží se jaro, a zajisté s radostí upřímnou

čtenář listu tohoto seznal ze zpráv denních, že konečně i v národě českém počíná se ohlašovati čilejší, samostatnější život katolický i v ohledu politickém. Necítím se sice povolaným, psáti de politicis, o nichž povolanější mužové mínění své vyslovili a jistě ještě vysloví, jsem však přesvědčen, že i v těchto otázkách podstatně se liší jednotlivé strany dle toho, kterak se buďto slovy nebo skutky zodpoví otázka, které nikdo vyhnouti se nemůže: Co soudíte o Kristu! Někteří praví: „Dobrý jest," jiní však dí: „Ne, ale svádí lid;" jiní konečně mlčí — a mlčení to jest často velmi výmluvné — aneb s Pilátem se táží: „Co jest pravda?" — Však i těmto konečně zjevně rozhodnouti se jest buď pro nebo proti, kdo není s námi, proti nám jest! tak zní heslo těch, kteří kolem kříže, znamení spásy, se shromažďují, tak volají též zjevní nepřátelé kříže; tak stojí proti sobě dvě nepřátelské strany, z nichž jedna jest negací druhé. Během staletí sveden mezi nimi mnohý tuhý a podivuhodný boj, boj, v němž zápasí se zbraní ducha; v rozmanité formě trvá boj ten již od počátku křesťanství, nyní však nabyl tvářnosti nebývalé. Neutočí se jen na jednotlivé články zjevení Božího, jak to během času rozmanitá učení bludařů činila, nýbrž na zjevení jako celek; zničiti a odstraniti vše, což nadpřirozené jest — toť poslední cíl odpůrců křesťanství; poněvadž pak není snadno dosíci tohoto cíle, dokud rozum ponechán jest ve svém přirozeném právu, — vždyť anima naturaliter christiana — proto popírají nejen pravdy oboru nadpřirozeného, nýbrž i pravdy řádu přirozeného. Rozum, ne víru, rozum, ne zjevení, ne autoritu, nýbrž vlastní přesvědčení chceme, tak volají a zároveň přece popírají pravdy, jež rozum poznati a dokázati může; jinak řečeno, popírají nejen theologii, nýbrž i filosofii.

Filosofii dostává se tím, řekl bych, spravedlivé odplaty; filosofie to byla, která první povstala proti theologii, která zahájila boj proti autoritě bohosloví, proti náboženství zjevenému, sobě veškerou pravdu a rozhodný soud o ní přivlastňujíc; ale během času dožila se i filosofie stejného osudu; kdož udati může četná jména těch, kteří ve jménu věd exaktních nepřipouštějí ničeho, čeho nelze smyslu poznati; jedinou positivní jestotou jest prý viditelná příroda a jednotlivé její bytosti; jen tyto jsou předmětem našeho poznání, jakmile překročíme hranici tuto, octneme prý se tam, „woselbst alles blau ist," jak Virchow pravil. Otázky o původu a podstatě věcí, o jejich první příčině a posledním účelu jsou mimo obor věd empirických, praví positivismus, jenž jest oblíbenou modní filosofií, a má zajisté v tomto ohledu pravdu; otázky ty jsou nepřístupny poznání lidskému vůbec, tak praví směr positivistický dále, a tím vyjádřen jest základní jeho blud; z tohoto stanoviska zajisté nelze připustiti na př. metafysiku, tím méně theologii; proto také materialismus otevřeně hlásá, že něco nadsmyslného vůbec neexistuje. Tak tvrdí se jménem vědy; moderní věda dokázala, věda žádá atd. tak valným sborem zní volání z tábora našich protivníků; věda staví se jako protiva proti víře, jež ústy „vědátorů" vyhlašuje se za tmu, za překonané stanovisko, za poblouzení, z něhož se nyní duch lidský jasnou září vědy probouzí k novému, dokonalejšímu názoru o světě.

Co takto hlásáno z nejedné kathedry vysokých učení, co ve formě vědecké podáno v mnohých spisech, to ve formě lidu přístupnější šíří se časopisy a listy denními do všech vrstev společnosti; nechtějme se klamati — tato negace všeho nadpřirozeného jménem a rouchem „vědy" zakrytá zachvátila přemnohé, šíříc se jako zkázonosná rakovina; řečník v parlamentě, ve schůzích spolkových ji otevřeně hlásá; kdož vzdělaným slouti a na výši doby státi chce, nalezá v ní pohodlný prostředek k tomuto cíli; proto také mnohý jest theoretickým přívržencem jejím a dopouští se pak snadno nedůslednosti, nechtěje připustiti praktické důsledky své vlastní theorie, kterou na př. dělník o víru oloupený v život uvésti chce, jak právě události těchto dnů ukazují.

O příklady, Bohu žel, není nouze; právě letošního roku bylo v rakouském parlamentě známým vídeňským demokratem řečeno, že prý v nábo-

ženství vštěpují se dětem věci, jež odporují nezvratným pravdám fysiky. Není tomu tak dávno, co též jistý český spisovatel „požívající zvučného jména“ s patrnou zálibou psal o „otrocích papežství v české národní společnosti, kteří proti všemu zdravému rozumu a proti vší mravnosti brání ztracenou věc;“ tak psáno svého času v listu věnovanému rozhledu ve vědě a umění. Kdybychom pak chtěli se dáti důkladně poučiti o Písmu svatém, tu by nám jiný český spisovatel, filosof, ochotně sdělil, že bible jest pouhou sbírkou bájek; píše o theorii descendenční napsal by asi takto: „Proti theorii Darvinově činí se námitky... bájeslovné;... zákon lásky a lidskosti trvá po Darvinovi v platnosti své netrpě ujmy nižádnou pravdou vědeckou,.. ale ovšem báje berou škodu; to jest to celé tajemství; proč by ale jakákoliv mythologie měla býti ještě nám instancí vědeckou? Toť již dosti probráno, tak že není třeba šířiti o tom slov.“ Věru, nechci o tom šířiti slov; jenom mimochodem připomenouti možno, že dle téhož spisovatele má taktéž pravdu Hobbes, „že válka všech proti všem jest přirozený stav lidí;“ zákon lásky a lidskosti zdá se tudíž býti nepřirozeným. Nechci zde ani slovem zavaditi o otázku, v jakém poměru jest Písmo svaté k theorii evoluční; vzácným nám však musí býti poučení o bibli, jejížto první kniha (genesis) obsahuje prý báje, mythy; do oboru mythu vřaděno i jiným známým spisovatelem a stoupencem positivismu veškeré náboženství. Ale i mnohé pravdy řádu přirozeného jsou odpůrcům víry katolické velice nemilými, a proto i ony nenalezly milosti před soudnou stolicí neúprosné „vědy;“ sem náleží na př. jsoucnosť Boha, nesmrtelnosť duše, podstaty to duchové, od těla rozdílné, svobodná vůle člověka; kolikráte byly pravdy tyto popírány jménem vědy. „Stará záhada o tak zvané svobodě vůle“ jest prý přirozeně rozřešena, tak četl jsem v těchto dnech v jistém českém týdenníku; to ukazuje, že počíná se jeviti patrná snaha, z psychologie učiniti psychofysiku, jež chce cestou empirickou vysvětliti rozum, vůli, sebevědomí.

Jisto jest tedy, že vědecký boj proti katolické víře vede se hlavně na půdě věd empirických; tím se octl zápas tento na stupni posledním; na počátku nového věku bojováno na půdě theologie; proti tak zvaným reformatorům šlo hlavně o důkaz, že Církev katolická jest pravá církev; v době následující útočil deismus a rationalismus na křesťanství, na zjevené náboženství vůbec, připouštěje pouze náboženství přirozené; tu bylo nutno dokazovati, že křesťanství jest náboženstvím pravým; v době nejnovější konečně sestoupila negace, halíc se v plášť vědy, ještě níželi; předmětem útoků staly se pravdy, na nichž jako na základech spočívá celá stavba náboženství katolického; sem počítati dlužno otázky o původu světa, života, člověka.

Taký jest stav věcí. Co jest nám tu činiti? Máme snad v spravedlivém hněvu svolávati blesk a oheň na ty, kteří útočí na poklad nám nejdražší? Nikoliv; důvěřujíce v pomoc Boží musíme sami to vykonati, co nám vykonati možno; vždyť slovo lidské účinkuje jako blesk, a péro v ruce povolané jest ostrým mečem; nesmíme přestati na tom, abychom vzdychali nad zlobou světa, líčíce v pessimistické náladě bídný stav jeho, a při tom trvali v nečinnosti. Tak nechť činí moderní stoikové a buddhisté, kteří ve své pýše považují sebe za příliš dobré a ostatní vše za příliš zkažené a kteří proto také ani prstem hnouti nechtějí, by dle sil svých odpomohli zlu, jež kritickým nožíkem tak důkladně rozebírají. „Honny soit,“ tak říci by se musilo, hanba tomu, kdo by ruce své složiti chtěl řka: „Lepší jest hrstka s odpočinutím, nežli plné obě dvě ruce s prací.“ K vítězství vede boj; proto musí práce úsilovná a neúmorná býti a jest také vážena ode všech, kteří milují kříž, znamení vykoupení. Práce tato nemusí býti a není u každého stejna — cesty mohou býti rozličné — avšak svornou musí býti směřujíc k témuž cíli.

Chceme-li s výsledkem obhajovati a národu svému zachovati víru katolickou a blahé její ovoce, musíme, poznavše zbraň a stanovisko nepřátel, vyhledati odpůrce na půdě, kterou zaujal, a rovnou zbraní s ním se potýkati. Bylo by věru nepochopitelno, kdyby věrný katolík chtěl opovrhovati

vědou, poněvadž se jí zneužívá proti pravdě; naopak, vážiti si musíme pravé vědy, vědouce, že nemůže býti odporu mezi vírou a vědou; nesmíme dopustiti, by nám katolíkům mohlo se vytýkati, že tupíme, čeho neznáme, nýbrž vážiti si musíme a uznávati vše, co obsahuje pravdu; pravda nás vysvobodí. Příklad věků minulých i času přítomného vybízí a žádá, by proti vědě nepravé postavena byla věda pravá. Na počátku doby křesťanské hájili apologeté křesťanství proti útokům filosofů pohanských mezi jiným zase filosofií (Clement Alex., Origenes, sv. Augustin). Podobně tomu bylo též ve středověku; tu povstala proti křesťanství filosofie arabská, používajíc hlavně Aristotela; proto byl v té době Aristoteles pilně studován a vykládán od obhajců křesťanství; byl to hlavně sv. Tomáš Akvinský, jenž zmocniv se zbraně, jíž nepřítel bojoval, metafysiky a dialektiky, touto zbraní odpůrce porazil. Podobná potřeba jeví se i v době nynější; proto také hlava světa křesťanského papež Lev XIII. praví, že obrana víry katolické vyžaduje dnes učenosť vynikající a rozmanitou, jež neobsahuje pouze vědy posvátné, nýbrž i vědy filosofické obohacené objevy historickými a fysickými; ukazuje také k tomu, že nepřátelé víry katolické dychtivě si osvojují každý pokrok, z něhož kují zbraň proti zjevení; proto jest potřebno, tak praví dále, by obhajce víry katolické více než v minulosti věnoval se studiu věd přírodních. (encykl. ze dne 15. ún. 1882.) Jest však nutno, na rozsáhlém poli věd prováděti dělbu práce; jenom tímto způsobem vykoná se mnoho; non multa, sed multum; lectorem unius libri timeo; kdo by se věnoval mnohým odborům vědy, nedosáhl by oné propracované znalosti jednotlivých odvětí, jaká žádoucí jest; povrchní pak obrana víry a vyvrácení námitek, bludů a lží, jež by více svědčilo o dobré vůli, než o důkladné znalosti předmětu, nemělo by zvláště ve světě, jenž učeným se zove, potřebné vážnosti a mohlo by snadno vzbuditi domněnku, že skutečně nedostává se zastancům víry katolické potřebných zbraní k vyvrácení námitek.

Vše volá nás katolíky ku práci; a hlas tento, Bohu díky, není hlasem marným; v těsnější šik řadí se síly dříve rozptýlené a v mnohých odborech, po dlouhý čas ladem ležících počíná se také u nás soustavně a úsilovně pracovati; a byl již svrchovaný čas! „Strážný, co z noci, strážný, co z noci?“ co nastává? tak tážeme se pozorujíce hrozivá znamení; a ti, kteří rozumějí znamením těm, praví otevřeně: Blíží se rozhodnutí, nastává bouře, již slyšeti temné rachocení hromu, blesky krvavé se křižují a země se chvěje očekávajíc věci budoucí.

Kterak mine bouře ta? promění-li se v tichý déšť, ochladí-li a vyčistí-li žárný vzduch? Spůsobí-li snad záhubu nevídanou? — — Nevíme; proto buďme připraveni a pracujme, dokud ještě záhubu tu lidskými silami odvrátiti možno. Laboremus. rý.

Kneipova prádelna.

(Dokončení.)

Zbývá nám již jen o některých námitkách se strany vědy lékařské proti Kneipovi se zmíniti. Lékaři z povolání tážou se: kde je zde princip a důslednosť? A Kneip na to odpovídá: Principem mým je příroda, jsou ty podivuhodné, vědou dosud nevyzpytované síly, jež Bůh do organismu lidského, ze všech organismů nejdokonalejšího, vložil a kteréž já s pomocí boží (!) oživiti a posiliti se snažím. A důslednosť moje spočívá v tom, že kážu, aby každý navrátil se k jedině rozumnému, tudíž přirozenému spůsobu života. Kneip na prosto nezavádí systém léčení nový, nýbrž pouze vrací se ke způsobu života prastarému, totiž původnímu. V rozumu tomto je Kneip

jakýmsi arcizpátečníkem čili revolucionářem. On rázně revolvuje dosavádní v mnohém ohledu nerozumný spůsob života nazpět pokud možná až k Adamovi, když radí rodičům, aby zvykali děti své záhy chodit bosy. Ano, on s jakousi prostomilou inpertinentností insinuje i dospělému: zuj svoji obuv a pošpacíruj si na boso v čerstvě padlém sněhu, ale ručí, že se mu pranic nestane. Chodit bos protiví se naprosto všem dosavádním pojmům o civilisaci. Vzpomeneme-li ale na španělského poutníka, jenž loni zavítal i do Prahy a jenž i v třeskutých mrazích chodí stále bos a uvedeme-li si ze dlouhé řady světců bosáků na paměť sv. Františka Xav., jenž s mešním rouchem na zádech bos konal apoštolské cesty i přes ledovce a dále, mnohý čtenář svá — s dovolením — „klukovská leta“, v nichž brouzdíval se bos ve sněhu, ba snad klouzával se bos na ledě: pak zajisté smíříme se i s tímto divošstvím z prádelny Kneipovy. Kneip může s nemalou chloubou poukázati na lékařské přísloví: medice cura te ipsum, on svojí methodou vyléčil se nejdříve sám a pak teprv léčil jiné. Kneip může lékařským vědatorům vyčísti: vy píšete lidu recepty, ale sami jich neužíváte a předpisujete diétu, podle níž nežijete. Já ale, čemu učím a co předpisuju, konám sám, kdo chce býti vyléčen, musí po příkladu mém zapírati choutky tělesné a následovati mne. Jakýsi analogon s naukou Kristovou methodě Kneipově upříti nelze. A se stanoviska toho smíří se čtenář i s věcmi některými, jež by se mu zdály býti titěrnými. Leckterý nedoučený ve smyslu širším vzdělanec vyslechnuv radu Kneipovu, s nevolí zvolá: zdaliž nejsou lepší Abana a Farfar, řeky damašské — Teplice, Karlovy Vary, Chýžice — nad strouhu ve Wörichshofenu, abych se v ní zmyl a očištěn byl? A snad že každý vrací se domů se břemenem země, t. j. s pevným úmyslem, že nebude více obětovati v kuchyních latinských. Kneip uznává s největší upřímností, že prádelna jeho nestojí na stanovisku moderní lékařské vědy, on jako Kristus ukazuje pouze na své výsledky. Kdo zkusí a žije podle předpisův mých, přesvědčí se. A zde přestávají všecky námitky.

Jaká to trpká ironie vězí v jeho slovích: nemocný chuďas houby táže se po výzkumech lékařské vědy, on chce být prostě zdráv, ať je to čím chce! To prý poskytne umírajícímu útěchu prašpatnou, dají-li mu lékaři ujištění, že byl od nich léčen podle nejnovějších výzkumů lékařského umění, anebo řekne-li se mu: operace podařila se výtečně, škoda jen, že brzy po ní skonal. A předhodí-li mi kdo, že jako kněz pletu se lékařům do řemesla, odpovídám: Samaritán nebyl taky studovaným doktorem a přece vyléčil chuďasa, jenž upadl mezi — —

A opravdu Kneip může s chloubou poukázati na celou řadu vyléčených, kteří jako ta žena v evanděliu celé své jmění — prodoktorovali, nežli našli lékaře kněze.

Kneip ujišťuje: já nic nehledám, nehledám sebe, ani statkův pozemských, jediný Otčenáš uzdraveného pacienta těší mne více, nežli kdybych dostal diplomy ode všech fakult. Já nikoho k sobě nevolám, a o reklamu nestojím, proto ale přece spis: „Meine Wasserkur“ ve třech letech dospěl k 10. vydání.

Čtenář bezděčně nám přisvědčí, že s člověkem takovým hádati se nelze a že při vůli nejlepší námitky a výtky oboum jeho knihám činiti se nemohou. Kdo na všecko odpovídá: komu se nelíbí, ať nechá býti, — ten musí nechati se na pokoji. Dojem po přečtění obou jeho knížek na pisatele tohoto byl: mnohé věci příčí se všem dosavádním názorům, člověk při čtení bezděčně choulí se a krčí jako kdyby ho někdo strkal pod ledovou sprchu; člověk ošklíbá se na tu jeho černou polévku, na černý chleb, a na ty krmě bez pepře, bez koření a na ten sklep bez piva, vína, lihu, čaje, kávy, ano i bez doutníků a tabatěrky, ale konečně táhne ho to přece vždy blíže, až zamhouří očí a hop do toho! Apatyka jeho zamlouvá se co nejméně odvary z heřmánku, květu lípového, bezového, hořkého jetele (!), kopru, šípku, dubové kůry, jahodového listí, feniklu, ovsa, zeměžluči atd. — je to slovem apatyka našich babiček, v níž i med má důležitou roli. Člověk by měl na jazyku ná-

mitky tisíceré proti Kneipovi, on ale svým kategorickým imperativem: buď poslechneš anebo pojedeš domů, sklání i šíji nejtvrdší pode své jho.

Kneip není vlastně vynálezcem své léčební methody. Věda lékařská ocitla se na počátku věku tohoto úplně na bezcestí. S jakousi hrůzou připomínáme si léčení tyfu horkem, čili léčení „růže“ jiskrami z křesiva; konečně věda lékařská sama přišla na nový přirozený spůsob léčení: zdravým vzduchem, vodou a tělocvikem.

Kneip stojí vlastně na stanovisku nejnovější lékařské vědy s rozdílem tím, že jde svojí cestou. Kneip nesprávně nazval svoji methodu: Wasserkur, — správněji by měla se nazvati: Léčení vodou, vzduchem, dietou a tělocvikem. Máme plné přesvědčení, že po Kneipovi přijde vědecky vzdělaný lékař, jenž methodu jeho naprosto smíří s vědou lékařskou a že napíše její apologii.

Končíme delší pojednání naše s tím upřímným přáním, aby jmenovitě vd. duchovenstvo v obtížném svém povolání věnovalo methodě Kneipově všecku pozornosť. Nemíníme tím jakési slepé následování, nýbrž pouze zdravou úvahu a podle té zařízení celého života. Povolání kněžské činí dnes nároky takměř exorbitantní, při nichž lze tělesné a duševní zdraví si zachovati toliko přiměřeným spůsobem života. Kneip udává prostředky k navrácení zdraví poškozeného, jež v případech tisícerých se osvědčily, o nichž platí: tolle, lege a toho nejlepšího se přidrž.

LITERATURA.

Naše belletristické časopisy.

Pod tímto názvem uveřejňuje H. G. Schauer v N. L. pozoruhodnou stať, z níž vyjímáme:

Mluví a píše se u nás už po delší dobu o literární krisi. Jeden ji spatřuje v tom, druhý v onom, jeden ji svaluje na druhého; v tom ale všici se shodují, že krise ta skutečně existuje. Je-li tomu tak, bylo by zajisté žádoucno, aby věc se probrala methodicky, se všech hledisek se osvětlila a tak se připravil nutný podklad k účinné nápravě. To může se stát jen tenkrát, když jednotlivé momenty se oddělí a samostatně projednají; teprve když takto předmět je vyčerpán, lze formulovati definitivní větu a navrhnouti nápravní prostředky.

Časopis zatlačuje vždy více knihu. Na to si mnozí a druhdy právem stěžovali. Než, ať má se věc jakkoli, faktum je a třeba s ním počítati. A tu žádá zásada ekonomie sil, aby časopisectvo u každého národa bylo co nejlépe organisováno, aby co nejlépe mohlo sloužit obecnému pokroku a zdaru literatury samé. Výroba časopisecká se dá mnohem lépe upraviti, organisovati, nežli produkce knih, kde mnohem větší pole má individuální moment, t. j. náhoda. To, tuším, je samozřejmé a plyne z povahy věci. — A bereme-li tuto zásadu za měřítko, se kterým přistupujeme k našemu časopisectvu, musíme vyznati, že naše časopisectvo požadavku tomu s dostatek nevyhovuje. A v této dílem nedostatečné a dílem chybné organisaci našeho nepolitického časopisectva spatřuji jednu z hlavních stránek a zároveň jednu z nejdůležitějších příčin nynější naší literární krise.

Naše měsíčníky obracejí se především k intelligenci naší. Jeden z nich „Květy,“ těžisko klade do belletrie, druhý, „Osvěta,“ do části poučné a vědecké. Příspěvky obou měsíčníků bývají časem cenné; ale pevné, určité direktivy v nich je ne vždy pozorovat. To platí zejména o „Osvětě,“ jakožto časopisu, který má být naší rovnomocninou cizozemských magacínů a revuí. „Květy“ jsou list podstatně belletristický a jako taký jsou odkázány na stav

a hodnotu současné literární produkce; vůdčí myšlénky tu ustupují docela do pozadí, jeví se jen v úpravě kytice květů. Revue ale má vystupovat samostatně, má dávat počin, nikoli být odkázána na to, čeho tu a onde se jí dostane a konečně má obrážet ve veškerém svém obsahu jisté pevné vůdčí myšlénky — jiným slovem: má mít program. Proto také pravá revue se opírá o určitou politickou, sociální a literární stranu, neb aspoň je orgánem jisté mohutné, myšlénky produkující osobnosti anebo kruhu osob, určitého směru. Čím pokročilejší publicistika a národní osvěta, tím rázovitější a zároveň četnější jsou revue a magacíny. Zde, jako skoro všude jinde, v popředí stojí Anglie. Gladstonovci mají svou „Nineteenth Century“ konservativci „Contemporary Review,“ radikálové „Westminster Review,“ starý toryism „Edinburgh Review,“ t. zv. lepší třídy „Saturday Review“ — a socialisté, dělníci, církve, všici mají své revue.

Kolikráte, když jsem uvažoval o nejasnosti politických, sociálních, náboženských a literárních názorů, která u nás namnoze vládne, litoval jsem, že nemáme několik dobrých revuí, kde by časové, ano denní otázky se projednávaly věcně a na jisté filosofické výši. Takými několika duševními stokami by do sta a tisíců myslí přešly určité a odůvodněné názory. Takové revue by byly zároveň velice žádoucími pro naše politické strany a pro naše noviny. Neboť prostředkem těchto magacínů by se jednotlivé body programu našich stran přesně debatovaly, formulovaly a odůvodňovaly; vidělo by se určitě, co strany mají společného, v čem a pokud se rozcházejí. Tento obšírnější, vědecký aparát noviny naprosto nemohou mít, nemají k tomu ani místa, ani kdy; noviny více idee šíří jakožto články víry, samy z pravidla jich neprodukují a nemotivují. Tento úkol na př. anglická žurnalistika přenechává úplně svým reviews, publicistice, kdežto u nás žurnalistika sloučena být musí s publicistikou, čímž v rozvoji svém je zadržena. Zde neodkladna je žádoucí dělba práce.

Úbytek abonentů, na který se stále stěžuje, je také znamením naší všeobecné literární krise, ale znamením, které lze velmi snadno vysvětliti. Naše intelligence pociťuje imperativní potřebu opravdové revue, kde by se projednávaly všeliké otázky veřejné důležitosti a to se stanoviska čistě moderního, co možná svěže. Toho se neposkytuje. Mnohá práce je cenná; ale jako celek schází pevné pojítko, jak Francouz by řekl „un corps de doctrine,“ který by sled jednotlivých příspěvků určoval, nikoli však jimi byl sám určen.

Zajímavý je posudek o „Vlasti.“

Že asi ve svém pojetí věci se nemýlím, o tom svědčí rostoucí prosperita „Vlasti.“ Jeden z našich nejlepších publicistů mi jednou řekl: „Vlasť“ je časopis, vycházející anonymně. Ovšem, na úředním literárním listu kursovním „Vlasť“ nezaznamenává; za to ale v obecenstvu za několik let si pojistila půdu, která by za dnešní krise leckterému starousedlému a veřejně uznávanému měsíčníku byla vhod! Mám jen skrovné sympatie s „Vlastí“ a ještě menší s klerikálně-demokratickým hnutím (!), jehož je orgánem; ale musím uznat, že měsíčník žižkovský skutečně představuje jistý corps de doctrine, že má svůj program, že jedním slovem ví, co chce. Co skutečně podává, je skoro naskrze nedostatečné, a zajisté se nemůže měřit s tím, co přináší „Osvěta;“ ale „Vlasť“ skutečně něco chce a odtud rostoucí její úvěr i mimo klerikální kruhy.

Uvedli jsme posudek p. Sch. v N. L. o „Vlasti“ beze změny, jsme tudíž oprávněni jej na pravou míru přivésti. Především tážeme se: čím to je, že čtenářstva jiných belletristických týdenníků a měsíčníků ubývá a že jich „Vlasti“ stále přibývá? Nad qualitou listu rozhoduje — veskrz podle zásady četných nepříznivcův „Vlasti“, — rozhoduje nejlíp porota obecenstva. Kdyby „Vlasť neměla tolik čtenářů, byli páni z tábora nám nepříznivého se svým úsudkem ihned hotovi: napsali by prostě: list nezamlouvá se širšímu obecenstvu, je veskrz nedostatečný atd., že ale faktum oblíbenosti „Vlasti“ popříti nemohou, zalézají na ni se strany jiné. Pohleděmež tedy blíže i na

to. Kdybychom na všecky periodické listy, kolik jich vychází vůbec, měli klásti měřítko exaktní vědeckosti, kolik by jich před forem vědy obstálo? Hlavní účel „Vlasti“ je, šířiti poučení a zábavu nikoliv mezi vědatory, nýbrž mezi širším obecenstvem a „Vlasť“ by zajisté úkolu svému nedostála, kdyby — budiž zde použito přirovnání případného, — okov svůj spouštěti měla až na dno studnic a odtud nabírati nejen vodu, ale snad i bláto, jak se to zhusta děje věderci listů přísně vědeckých. Právě to vědecké bahno smíšené z pravdy a jalových hypothes, otravuje massy lidu. „Vlasť“ naproti tomu musí pro poučení a zábavu katolického lidu vyhledávati věci záživné a podávati je ve formě přiměřené, čili záživné bez ohledu na sacharo-, hydro-, dynamo-metry odborníků. Té přísné kritiky našich kritiků! Kdož by neznal jejich přepověstné kamarádství, jakéž časem bičuje „Čas.“ Není tomu dávno co tentýž list dobíral si jeden z nejstarších českých měsíčníků, který teprv v několika letech odkryl pozapomenutého básníka, o jehož básních dlouho nic nevěděl, až když básník zvláštní náhodou stal se nájemníkem (!) v domě redaktora téhož listu.

Že se tak najednou zrak zostřil našich kritiků, když běží o „Vlasť,“ kdežto jinak přehlížejí se břevna v listech jiných.

Práce autorů katolických vůbec nenalezají milosti u české kritiky. Když už je umlčeti nelze, musí se na ně se strany jiné. Tak nedávno četli jsme v Athaeneu posouzení nevěcné a strannické o filosoficky apologetických spisech professora Kadeřávka. Kadeřávek důstojně obstál před vědou německou, avšak u vědatorů českých milosti nenalezl, od nichž dokonce i špatně tajeného posměchu se mu dostalo. „Vlasť“ naše vychází takořka teprv od včerejška a již těší se přízni obecenstva ze všech podniků podobných přízni největší, kteráž zajisté každým rokem novým s vnitřní listu cenou krokem stejným bude vzrůstat.

Vyklad evandělických parabol. Promluvy, jež napsal Václav Macek. Ježkovy knihovny katechetické č. 6. Schváleno ordinariáty pražským a budějovickým. Nákladem Cyr. Meth. knihkupectví v Praze 1890. Stran 154. Cena 72 krejcarů.

Jak spisovatel v předmluvě uvádí, byly původně sepsány pro dospělejší mládež, později upraveny i pro kazatelnu. Úhrnem je těch kázaní na podobenství 22, jež velmi dobře hodí se pp. kazatelům. Čtou se velmi lehce a plynně a nevyžadují veliké námahy na kazateli jinak mnoho zaměstnaném, jenž hravě s jejich obsahem se obeznámí. Podobenství Pána Ježíše jsou nejvonnějším květem v zahrádce jeho učení a proto i vždy vděčnou látkou kazatelů, kterouž spisovatel se zvláštní zálibou a chvályhodnou pílí, jakož i znalostí věci zpracoval. Proto i knížečka jeho odporučuje se sama.

Z Čech až na konec světa. Vypravuje Al. Jirásek. V Praze T. Šimáček 1890. Stran 110. Cena 50 kr. S illustracemi od Aleše.

Jirásek spisovatel a Aleš illustrator — kohož by tato dvě jména netáhla! Spisek tento určen je pro mládež, čte se velmi mile a máme za to, že mládeži naší se zavděčí. Stařeček — Šašek z Mezihoře vypravuje vňou čatům svým o své cestě z Čech až na konec světa — Cap Finisterre — finis terrae v Portugalsku. Jiráska lze řaditi k nejlepším povídkářům českým. I tento spisek jeho, ačkoliv znáti na něm jest, že nadání svému činiti musil poněkud násilí, aby neučinil se chápavosti dítek nesrozumitelným, čte se mile a poutavě a přijde zajisté mládeži vhod. Jirásek připnul děj vypravování na dobu krále Jiříka Poděbradského a na poselství Lva z Rožmitálu ku všem dvorům evropským, aby přízeň jejich získal na proti Římu, jenž v Jiříku krále kacířského považoval. Doba to zajisté k líčení pro naši katolickou mládež velmi choulostivá. A musíme dosvědčiti, že Jirásek uměl se vyhnouti i Scylle i Charybdě. Až na některou nepatrnosť neurazil nikde

city katolíků. Vyličuje nestranně znamenitosti evropských měst a vodí čtenáře své i do chrámů i na místa poutnická. Nezapomenul ani uvésti, že staří Čechové, kdykoliv se na delší cestu brali, posilovali se sv. zpovědí a přijímáním. Pohřešujeme však na cestovatelích nicméně tu světoznámou staročeskou zbožnosť.

Spisovatel předvádí nám je více méně jako moderní turisty, kteří se stejnou zvědavostí, ale též i náboženskou netečností prohlížejí si paláce králů, i světoznámá poutnická místa, (ku př. St. Jago di Compostella), aniž by alespoň jednomu z nich napadlo, pomodliti se na posvátném místě, zasvěceném zbožností milionů křesťanů. Kterak by se tu byl spisovatel křesťanské mládeži zavděčil, kdyby na př. při návštěvě v Toursu kromě martinské husy několika též slovy zmínil se, proč sv. Martin zvláštní úctě v království českém se těší. Touristé jeho jsou pány vesměs velmi galantními, kteří umějí se nejen dvořit, ale pořádně potykat, což se u starých Čechů rozumělo samo sebou, ale v ohledu náboženském nejsou ani vřelí, ani studení. Tento jediný nedostatek bychom spisku Jiráskově vytýkali, což ale nám nebrání ani dost málo, uznati, že ceteris paribus je stokráte lepší, nežli celá halda novějších spisů pro mládež, v nichž o Bohu a Kristu nebývá ani zmínky. V beznáboženské době naší musíme bráti za vděk s málem, a proto neváháme knížečku Jiráskovu doporučovati.

Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské. Napsal Dr. J. Gebauer. Díl I. Nauka o slově. U Tempského 1890. (188 stran, cena 75 kr.)

Pozoruhodná je o ní kritika „Času“, jenž píše:

Konečně dočkali jsme se mluvnice, jaké jsme posud neměli a jaké jsme dávno potřebovali! Na školách středních už asi od 15 let prováděny některé násilné reformy a čím více se posavadnímu a obvyklému způsobu příčily, tím ochotněji jsme se jich chytali zvláště my mladší. Některé novoty byly toho druhu, že naši filologové mluvíce tak ve skutečném životě mezi lidmi činili se směšnými a stali se i látkou pro humoresky. (Sv. Čecha „Podivný muž“.) Profesor Gebauer zadal mnohým novotám těm smrtelnou ránu. Jeho obnova tvarů starých, obvyklých a náležitých působí velmi příjemně. Jest to osvěžení a občerstvení potlačovaných a v řeči živé přece jen oblíbených tvarů a způsobů psaní nebo mluvení. V tom směru mohly by se zásady jeho proti pedantickému učení předešlému nazvati v pravdě liberálními. Zbavují Čecha, který řeč lidovou náležitě oceňuje a základní zákony gramatické zná, té úzkostlivosti, s jakou vídáme dosud mnohé po rozličných brusech, slovnících a gramatikách se sháněti, prve než se odváží napsati zcela obyčejnou českou větu! Toť jedna z velikých předností Gebauerovy gramatiky, že šetří a všímá si mluvy obecné a dialektů takovou měrou, jakou žádná před tím. Teď snad přestanou ve školách vtipy horlivců, kteří zaváděli ve výslovnosti na př. důsledné tikání. Dodnes pamatuji si nelichotivá slova, jimiž nám kdysi v tercii vštěpoval učitel přílišné tikání: že jsme my a krajané naši „zlodějové,“ poněvadž okrádáme češtinu o háček! To prý u nich (v Královéhradecku) jsou v tomhle ohledu svědomitější. Staří páni těžko tomu zvykali a dávali to i před námi znáti; ale my malí jsme hleděli brzo hanlivou výčitku se sebe svaliti a začali jsme za čas tak libě „cvrlikať, až bylo radosť poslouchať.“ Horlivosť ovšem zmizela, když jsme přišli domů a otec, který od jakživa nemluvil jinak než česky, nevrle se tázal: Jak to mluvíš? To říkají „Blaťáci!“ atd. —

Ať některé zajímavosti aspoň naznačíme. Pravidla o dělení slabik daleko bližší jsou skutečnému stavu věcí, než byla libovolně stanovená a vždy jiná a jiná pravidla dřívější. Nač vyhledávati pravidla, kde ho fakticky není? Nejlépe vždy ponechati jazyku přirozený průběh a volnosť, až se sám ustálí; zatím můžeme děliti na př.: lás-ka nebo lá-ska, vla-sti nebo vlas-ti, jak je kdo zvyklý. Můžeme také psáti dlouhé ie, jak je vskutku slýcháme ve výraze: na mou vieru! Správné jsou tvary: lžu, lžou, oprávněné: jmouti, dobýti, radost, vlast a pod., přáteli (instr.), gymnasia, gymnasiu, ne zcela

zavržitelné: pracovat, lodím, lodích atd. atd. Zvláště vzor kost, který v české mluvnici posud býval kamenem úrazu, vyložen jest od Gebauera překvapujícím spůsobem. Nové a rovněž tak liberální jsou nauky o všelikém nedloužení kmenů, jemuž se často neprávem říkalo krácení, a to jak u substantiv, tak i u sloves. U substantiv vzoru „ryba“ na př. bývalo pravidlo, že všecka srostitá jména dvouslabičná krátí dlouhou samohlásku kmenovou, a dle toho na př. psali také třída — třid a m. j., ač slýcháme a mluvíme vždycky tříd, tedy dlouze, a jakkoli by jazyk živý, i kdyby zde skutečně krátkou samohlásku míti chtěl, nevytvořil nikdy i (stč. třieda). Gebauer nalezl, že pravidla takového není, a že jazyk oblíbil si tu tvary s krátkou samohláskou v některých pádech jen u některých slov, která z řeči živé každý nejlépe zná. Krácení dvojslabičných infinitivů u sloves, jsou-li složena, uvedl rovněž na pravou míru, uče, že jest jen u sloves na -áti, a na -íti jen tehdy, není-li toto zastoupením staršího -ieti; a zase tu poučuje každého, zejména v případě prvém, obyčejná výslovnosť. Také ve vzoru tesati učiněn konec mnohým strojenostem a tvary: hýbu, hýbou, stelu atd. slyší se už příjemněji, než to bývalo. I to jest zvláštní chvály hodno, že tvary z obecné řeči, ve spisovné mluvě nepřipouštěné, jako můžu, můžou, uteč, ve všom a pod. se objasňují. Jest vůbec pro každého zajímavo, jak se má hleděti se stanoviska mluvnického na tvary tak často slýchané a je v tom i důležitý moment didaktický, vštěpuje-li se žákům známosť jazyka spisovného stále se zřetelem k mluvě lidové, jim z domácnosti již známé. Při třídách slovesných podán jest alfabeticky výčet sloves, postačitelný, že bude moci žák snadno v případech pochybných nahlédnouti a poučiti se, zejména píše-li úlohu. Tím končíme, ježto nemůžeme v těchto řádcích vypsati vše, čím se nová naše mluvnice vyznamenává, aniž toho vidíme potřebu.

Celkem můžeme říci, že studium české mluvnice, jež bylo pro svou obtížnosť, kolísavosť a odpornosť dosud mnohým tak trpké, stane se nyní daleko příjemnějším, užitečnějším a vděčnějším.

* * *

Václav Beneš-Třebízský, obraz životopisný od Josefa Brauna. V Praze 1890, nakladatel Fr. Topič. Pořadatel spisů Třebízského, J. Braun, napsal obšírný životopis zvěčnělého kaplana Klecanského. Životopis ten přidán k Sebraným spisům V. B. Třebízského, jež právě po pět let vycházely nákladem knihkupectví Šimáčkova, později Topičova. Třebízský zemřel 20. června 1884, a od té doby vychází již druhý obšírný životopis jeho; hned r. 1885. „Matice lidu“ vydala z péra K. V. Raisova spis o 123 stranách. Vedle toho drobnějších spiskův o Třebízském je několik, ano povídkař Třebízský stává se znenáhla již sám předmětem povídek. Pan Braun snažil se v obšírné své práci (198 stran), „aby životopis tento nebyl pouhým subjektivním zbožněním, a to tím více, čím větší část životopisů Benešových dosud napsaných takovýmto zbožněním skutečně jest.“ Po stránce biografické nemáme snad obšírnějšího a spolehlivějšího spisu o žádném spisovateli českém; p. Braun snesl kde kterou zprávičku o B. T., vyptával se přátel, putoval do Třebíze, do školy Kvílické, na gymnasium do Slaného, na něm. gymnasium v Praze atd. Materiálu a drobností z tichého a prostého života Benešova tolik, že vypravování některých kapitol pro rozličné doklady až se tříští. Avšak po stránce aesthetické a literární spis je kusý; do podrobného rozboru děl Benešových se stanoviska uměleckého a věcného p. Braun se nepustil. Literární historie žádá střízlivého, chladného úsudku; dosud slýcháme právě jen „subjektivní zbožňování.“ V nynějším „husitském hnutí“ není od místa zpomenouti, jak Třebízský soudil o Husovi a jeho době. Jeden z klecanských přátel (str. 120.) Třebízského vypravuje, že byl jednou Beneše navštívit, když byl churav. Tu přišel k němu hoch ze školy a Beneš se ptal: „Čemu jste se učili?“ — „Dějepisu,“ odpověděl chlapec. — „O kom?“ — „O Husovi.“ — „Kdo pak byl Hus?“ zeptal se Beneš, — „Mučedník,“ odpověděl chlapec.

„Tu se zadívá Beneš na mne," líčí jeho přítel, „oko jeho se významně zarosilo a praví: „Nu dobře!" O husitské době pak napsal Třebízský: „Je a bude věčně věkův zřejmo, že v naší zemi popel Táborův A kdyby tu půdu její chtěli přerýti až do nejhlubších útrob, nic platno. Byla-li druhdy krev s popelem mučedníků semenem křesťanů, je popel bratří kalicha semenem české síly a vytrvalosti neoblomné —."

Vydání spisů Beneše Třebízského zvláštním spůsobem illustruje naše poměry nakladatelské a literární s jedné a uvědomělost našeho lidu s druhé strany; proto buďtež pro literární historii zaznamenána na tomto místě některá fakta. Třebízský byl za života svého hledaným spisovatelem; nakladatelé se zrovna předbíhali o jeho práce. Firma Cellerin a syn zaplatila mu na př. za modlitební knihu 1000 zl. honoráře. Ale obec Třebíz jakožto dědic po Beneši Třebízském nabídla sebrané spisy svého rodáka pražskému knihkupci za — 500 zl. r. č. Tyto sebrané spisy činí 15 objemných dílů po 316 až 598 stránkách, krámská cena všech dílů je zl. 28·64 kr. Srovnáme-li s tím sebrané spisy Tolstého, které jsou za 8 rublů, Dostojevského, které stojí 12 rublů, je to poměr přímo křiklavý a bylo by jednou na čase, aby se naše spisovatelstvo i ve vlastním prospěchu postaralo, aby český lid dostával lacinější četbu. Poněvadž spisy Třebízského činí asi 386 tiskových archů, nestál nakladatele honorář více než circa zl. 1·30 za tiskový arch. Ostatně obci z toho všeho zůstalo sotva několik zlatých, když vymahajíc na † P. Mathonovi v Brně právo nakladatelské na jistou povídku, odevzdala proces židovskému advokátu dru. Taussigovi v Praze a proces venkoncem prohrála. *„Čas."*

Drobnosti.

V příčině školního zdravotnictví pozoruhodný jest návrh, jejž otiskují „Nár. Listy." Vzhledem k tomu, že druhdy ve škole dítko se poraní nebo náhle ochuraví, a že nebývá obyčejně jiného prostředku po ruce, leda trochu vody, měly by býti v každé škole po ruce prostředky pro případ náhlého ochuravění žactva, aby mohla jim škola sama poskytnouti první pomoci dříve ještě než lékař se dostaví. Jako pro každé lázně předepsány jsou prostředky léčebné, jež musejí stále býti pohotově, a vydán je zvláštní řád k udržování jich v stavu upotřebitelném, tak měla by i každá škola míti takovou lékárničku s návodem, jak se má prostředků v ní obsažených užívati, a jak si má učitel v případech náhlého ochuravění žáků počínati. Škola má býti strážcem zdraví dítek a měla by tudíž i pro případ náhlého ochuravění býti náležitě opatřena.

* * *

Slezina pomocným ústrojem zažívacím. Prof. A. Herzen usmrtil tři zvířata, jedno lačné, dvě ve stavu úplného zažívání; třetímu ze zvířat byla před delší dobou vyříznuta slezina, kteroužto operaci zvířata bez zvláštních škodlivých následků přečkají. Po té rozsekal slinnice břišní všech tří zvířat a sleziny obou prvých a uložil po jedné slinnici a slezině, případně samotnou slinnici, do tří nádob čistým glycerinem naplněných. Za několik neděl nalezl kousek slinnice prvé a třetí ještě zcela nezměněné, kdežto druhá byla zcela porušena a skoro úplně rozpuštěna, bylať sama sebe strávila. Z toho jde, že zažívací účinky slinnice břišní, zjevné v jistou dobu trávení, mizejí, schází-li slezina. Prof. Herzen vzal pak část obou nezměněných slinnic a smísil teď jednu polovinu s infusí slezinnou ze zvířete v lačném stavu zabitého, a druhou polovinu s infusí slezinnou ze zvířete v době trávení zabitého. Po nějakém čase ukázalo se, že kousky slinnice v druhé směsici

jevily známky trávení, kdežto ve smíšenině prvé nebylo patrné změny. Professor Herzen soudí z toho, že slezina dodává slině břišní zažívacích účinků v jistou dobu pochodu zažívacího, protože tohoto účinku nemá ve stavu lačnosti.

* * *

Školství v Čechách na jubilejní zemské výstavě. V místodržitelské budově konala se za předsednictví Jeho Exc. místodržitele hraběte Thuna porada zástupců veškerého školství v Čechách, jakým spůsobem by bylo školství na výstavě nejdůstojněji zastoupeno, aby z vystavených prací se mohlo posouditi, na jaké výši se naše školství nalezá. Usnešeno, aby výstavu obeslaly veškeré školy. Ku provedení předběžných prací zvolen bude užší a širší výbor.

* * *

Proti šicím strojům, pokud bývají šlapány děvčaty ještě nedospělými, proslovila se zdravotní rada departementu sekvanského rozhodně. Následkem podrobné zprávy, týkající se zlých následků pro vzrůst a zdraví mladých děvčat, užívajících těchto strojů, navrhuje obecní rada pařížská, aby děvčatům, nemajícím ještě 16 let, byla práce při těchto strojích, pokud se šlapáním v pohyb uvádějí, přísně zakázána.

* * *

K názornému sečítání. Učitel: Vašíčku, poslouchej: Ty bys měl v kapse jablko od maminky a dědeček by ti dal též jedno, kolik bys měl jablek? — Vašíček: Já naše jablka nejím, protože po nich dostávám bolení břicha. — Učitel: Vy byste měli v chlévku malé prasátko a maminka by dostala od sedláka ještě jedno prasátko, kolik byste tu měli prasátek? — Vašíček: My doma v chlévku žádné prasátko nemáme a maminka od sedláka taky žádné nedostane. — Učitel: Ty bys měl na jedné noze punčochu a babička by ti upletla i na druhou nohu punčochu, kolik bys měl punčoch? — Vašíček: Já na noze žádnou punčochu nemám, babička mi žádnou neuplete, já chodím bos. — Učitel: Ty bys měl doma hezkou kazajku a o vánocích bys dostal k Ježíšku od obce ještě jednu kazajku, kolik bys měl kazajek? — Vašiček: Já doma žadnou kazajku nemám a tu co jsem měl dostat o vánocích, tu dostal tamhle Klepákovic Franta. — Učitel: Chudé dítě by mělo v kapse krajíc chleba a ty bys měl taky krajíc a myslil bys, že to dítě má hlad a ty bys mu svůj krajíc dal, kolik by mělo krajíců chleba? — Vašíček: Já bych mu svůj krajíc nedal, já bych ho snědl sám.

* * *

Ze života slavných mužů. Lékařové tvrdí, že nezřízený život rodičů zle se mstívá na dětech. Bethoven byl synem ožralce a Cardanus pocházel z rodiny šílenců. Pravidlo zde stanoviti bývá velmi choulostivo, ano tím choulostivější, je-li příklady mnohými dokázáno, že synové mužů nejženiálnějších nezřídka bývají — blbci. — Příroda je nezměrna.

* * *

Milosrdné sestry obsluhovaly manželku perského šacha, jež nedávno přijela do Vídně ku prof. Pollakovi, aby dala se operovati na bělmu v oku. Operace se zdařila výtečně. Po operaci darovala milosrdným sestrám na památku některé mince a prosila je, aby se za ni modlily.

* * *

Göthe ideálem člověka? Již i Angličané začínají Götheho co člověka odsuzovati. „Magazin für die Literatur des In- u. Auslandes přináší z anglického měsíčníku posudek o Göthovi takměř zdrcující: Göthe od svých 50 let nebyl již produktivním. Podobalť se již mocnáři, jenž vyjíždí do svých provincií, ne aby nových zemí vydobýval, nýbrž aby vydobyté si přehlížel, a je upravoval.

Celých 30 posledních let vzdaloval se Göthe života veřejného a odcizoval se známým. On nejraději hověl si na svém Olympu jako bůh, jenž živí se nektarem své slávy. Vedl život epikurejce, sybarity. Noviny nečetl. Události politické se mu protivily. On nechtěl ničím býti vyrušován ze svého olympického klidu. Za to ale horoval pro přírodu a — lásku. On i ve stáří lokal chtivě z poháru rozkoše a byl tolik opatrný, že rmut nechával na dně státi. Jakmile kráska jedna začala vadnouti, pohodil jí, dále se o ni nestaraje a již se ohlížel po jiné. Výčitky svedených a opuštěných ženštin nehnuly jím ani dost málo. V tom srovnával se úplně s Horacem, který též smál se Lyce, když na její tvářích jevily se vrásky. Jenom se pro nic nermoutit, žádný žal si nepřipouštět.

Göthe nenáviděl všecka náboženství, protože každé dělá výčitky svědomí a těch Göthe nemiloval. A nejvíce ze všech nenáviděl kříž. Göthe mohl se rozzuřiti, jestliže se mu někdo o nových principech sociálních a politických pozmínil. Radosti a žalosti chudiny nepohnuly jím ani dost málo. Proti nářku z ulice byl otužený. Zhrzená milenka nesměla mu více na oči. Jak se dále světem protluče, to bylo starostí její. Göthe byl podle úsudku Angličanů na svá stará leta zosobněným necitou a sobcem, člověkem tedy náramně maličkým.

* * *

Obraz sv. Jana Nep. z r. 1525. Sv. Jan z Nepomuku byl již dávno před svým svatořečením v Čechách ctěn jako světec, již v polovici 17. století byly na mostech staveny sochy k poctě veřejné. Nyní se dovídáme ze sbírky „Pověstí a památnosti Rychnova n. K.“, kterou uveřejňuje místní list rychnovský „Posel z Podhoří“ o mnohém starším dokladu této úcty ke sv. Janu Nep. a sice zní uvedená tam zpráva o této staré památnosti rychnovské následovně: „K nejstarším budovám a stavením v Rychnově patří mezi jinými domek pod. č. 235 na „Dubince.“ Na místě domku toho stávala druhdy myslivna, dokud ještě rozkládaly se v těch místech rozsáhlé háje dubové, od čehož tato část města „Dubinkou“ nazvána byla. Na onom domku (č. 235) jest na zevnější zdi obraz sv. Jana Nepomuckého na plátně provedený — ovšem již zubem času omšený; na zadní straně toho obrazu jest letopočet 1525. Lze tedy z toho souditi na vysoké stáří téhož obrazu. Vzácná to zajisté historická památka.“

* * *

Ženská pastorem. Město Kalamazoo v Pennsylvanii může se chlubit, že má prvního ženského pastora v osobě miss Carrie Bartlettovy, jež zvolena byla obcí duchovním správcem. Rev. Carrie Bartlettova, jež se nyní zdržuje v Brooklynu, kdež hodlá pořádat řadu přednášek, jest chovankou university Hawardské a vyznamenává se nejen jadrným, řízným přednesem, ale i svojí neobyčejnou krásou, kterou dovede přivést náležitě k platnosti. Rev. Bartlettova jest dosud velice mladá, teprv devatenáctiletá, má štíhlou pružnou postavu a hojné hnědé kadeře. Při bohoslužbě nenosí nikdy kněžské roucho, nýbrž elegantní, zcela moderní černý oblek a na hlavě velký černý klobouk à la Rembrandt s vlajícími bílými pštrosími pery. Pastorem unitářské obce v Kalomazoo byla jmenována teprv před několika nedělmi.

* * *

Niveau vzdělanosti ve Vídni vzrůstá tím spůsobem, že v desíti letech travičské boudy (Gifthütten — putiky) tam vzrostly o 270 procent.

Obsah „Vychovatele“:

O přetížení prací, zvláště ve školách. — Budoucnosť uměn. — Do šiků! (—rý.) — Kneipova prádelna. (Dokončení.) — Literatura. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. května 1890. Číslo 9.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Přílišné roztřídění obecných škol vadí při vyučování náboženství.

Který kněz za všecka leta pracoval na vinici Páně na venkově a pak v některém větším městě, dospěl k úsudku, že náboženství o mnoho snáze a vydatněji vyučuje se ve školách troj-, dvou- a jednotřídných, nežli v šesti- a dokonce sedmitřídných. Možná, že i učitel světský zkušeností nabyl stejných.

Co tu bývá nářku na mnohotřídných školách od učitelů, že do své třídy dostali žáky nedostatečně připravené, že s nimi musí věci z třídy nižší opakovati a že proto ve třídě své s předepsanou osnovou nemohou býti hotovi.

Mnohé dítě, buď špatnou návštěvou školy, anebo méně dobrých schopností, bývá odsouzeno k opakování každé třídy. Na školách městských (šestitřídných) máme ve třetí třídě dosti žáků 11—12, ba i víceletých. Pravidlem je, že z třídy třetí dítky ku sv. zpovědi se nepřipravují, a že teprve ve třídě IV. začíná příprava. Právě při přípravě ku sv. zpovědi je činnosť katechety velice roztříštěna. Jednu a tutéž práci musí konati ve třech třídách a přece se mu přitrefí nejednou, že mu dítě ze třetí třídy proklouzne do světa, aniž by bylo ponejprv u sv. přijímání. Proč? Protože si celou službu školní v prvních třech třídách vysloužilo. Aby se to nestalo, musívá katecheta mnohdy několika žákům třídy třetí přípravu ku sv. zpovědi udíleti zvlášť, což má do sebe nehodu tu, že pro několik žáků opozdí se s osnovou téže třídy. Pro několik žáků musí jich 40—50 seděti ve škole nečinně. Aby ale opozděné žáky ze třetí třídy ku přípravě zpovědní přibíral do třídy čtvrté, zpřevracel by tím učiteli třetí třídy celý rozvrh hodin, načež by mohl vším právem si naříkati. Aby tudíž vyhnul se všem sporům, rozhodne se katecheta raději ku zpovědní přípravě těch několika v třídě III.

Oč snadnější má práci katecheta na dvoutřídné škole venkovské. Zde vypíše si z katalogu dítky jistého stáří bez ohledu na to, nalezají-li se v oddělení prvním, druhém, nebo třetím a připravuje je společně. Pracuje-li s těmi, co jdou ku sv. zpovědi ponejprv, musejí starší opakovati ssebou a pracuje-li se staršími, pamatují si mladší věci mnohé, jimž budou se učiti o rok později. Ať tedy pracuje katecheta se staršími, nebo mladšími, učí se všickni zároveň, čímž se vyučování náboženství vzájemně doplňuje.

Pisatel těchto řádků dostal do třídy III. v Praze dva žáky z venkova. Při zkoušce přijímací béře se ve městech na žáky z venkova měřítko oby-

čejně dosti přísné. Páni si asi myslí: mnoho-li pak asi ten venkovský zajíc může uměti? Dejme ho do třídy druhé anebo na nejvýš do třetí. A tak jsme při přehlížení katalogu shledali, že žáci ti táhnou již na 13. rok. Na otázku: byli-li již u sv. zpovědi, odpověděli: o ano, a také již u sv. přijímání. Nastal všeobecný podiv žáků městských. U nich něco podobného je přímo neslýchané. Obyčejně dítě z venkova přišedší do škol městských bývá v náboženství lépe okováno, nežli z města. Proč? Protože zde osnova katechetská příliš je roztříštěna. Katechismus přednáší se po kousku již v třídě druhé, třetí, čtvrté, páté a šesté a když dospěje se do třídy nejvyšší, žáci to, čemu se učili v třídách menších, zapomínají. Na školách venkovských je jinak. Zde ve třídě druhé má katecheta žáky před sebou od 8—14 roků. Zde učí se všickni zároveň. Byť i katecheta hodinu pracoval s oddělením vyšším, žáci v oddělení nižším mnohé věci zachycují a opačně zase pracuje-li katecheta s menšími, větší opakují to, co dříve slyšeli, ssebou. Tak se na venkově náboženské vědění všech dítek vzájemně doplňuje.

Naproti tomu katecheta na šestitřídné škole městské se svým katechismem, na mnoho kousků roztříhaném, nezřídka bývá ovládán pocitem, jakoby konal práci přímo sisifovskou. Zdá se mu, jakoby ten balvan stále se mu vymykal z rukou. Ve třídě šesté a poslední, opakuje-li jaksi sumárně celý katechismus, aby nabyl přehledu, mnoho-li si asi žáci odnesou vědění náboženského do života: dochází ku zkušenostem dosti trapným. Vědění to bývá velmi mezerové, což třeba připisovati osnově příliš roztříděné, čili rozstříhané.

A zajisté že i učitelé světští nadělají zkušeností těch samých. Učitelové z pátých a šestých tříd naříkají velmi často, že žákům jejich na mnoze schází nezbytný základ ze tříd předešlých.

V čem to tedy vězí? V přílišném roztřídění obecných škol ve městech.

Podle přesvědčení našeho neměla by žádná škola — obecná — ve městech obsahovati více než tři třídy. Naše školní kasárna o 6—7 třídách jsou pravými nestvůrami, v nichž provádí se opičení po školách vyšších. Chtěli z nich nadělati dětských universit a výsledek je ten, že pouze žáci neobyčejně nadaní zmohou ty veliké porce učení a že ale valná většina jedno pro druhé zapomíná dříve ještě, nežli dojde jí čtrnáctý rok. Kdyby i školy městské rozdělovány byly pouze na tři třídy, bylo by vědění žáků o mnoho důkladnější a to ve všech předmětech, jmenovitě pak v náboženství, protože by se o mnoho více opakovalo. Opakování jest podstatou všeho učení. Koncertistou na některém nástroji nestává se ten, kdož co nejvíce nových kusů přehraje, nýbrž kdo každý kus dobře opakuje. Největší vadou škol našich je, že učí se předmětům příliš mnohým, podle osnovy příliš roztříděným, a že následkem toho příliš málo se opakuje. Škodu z toho největší má — náboženství.

Proto i spojování dvou i třech farních okršků do jedné veliké školy v Praze jest paedagogickým nerozumem.

Každá farnosť měla by míti školu svoji a nikdy větší nežli trojtřídní. Nemusily by to býti paláce, nýbrž pouze školy.

Nahromadění učitelských sil v jedné veliké mnohotřídní škole mívá i v ohledu společenském mnohé stránky neutěšené, o nichž tuto z dobrých příčin pomlčíme.

Škole nové opakování vůbec se nezamlouvá, ona snaží se zaváděti pokrok a proto staré školy opakovací překřtila na pokračovací bez náboženství, určivši je v neděli na dobu ranní. A nelze upříti, že dosavádní osnovy náboženské sdělány jsou též podle toho pokroku, při němž opakování sice se nevylučuje, ale stává se skoro nemožným. Roztřídění osnovy náboženské na šest i sedm tříd opakování náboženství stěžuje velice. Nám tane na mysli prastarý křesťanský spůsob cvičení náboženských v kostele, kdež přítomní bývali staří i mladí: tito, aby se učili, oni aby pozapomenuté v paměti si občerstvili.

Nynější roztříďování mládeže předně na pohlaví a pak na mnohé třídy přepíná síly učitelů náboženství nade vši míru, čehož následky zhoubné jeví se vždy více. Přepínání to v řadách kněžstva řádí zhoubněji nežli cholera.

Nikdy neumíralo poměrně tolik mladých kněžských sil jako dnes. Všecko učení náboženství mohlo by býti velmi zjednodušeno tím, kdyby konalo se v kostelích anebo kaplích, kdež by mohly mnohé věci z katechismu býti znázorňovány, — ku př. mše svatá. Kněz stoje u oltáře mohl by prakticky ve dvou nebo třech hodinách velmi dobře vysvětliti ritus nejsv. oběti, k čemuž ve škole při výkladě liturgiky potřebuje alespoň celý měsíc. O mnoho též praktičněji dával by se dítkám návod ku zpovídání a přijímání v kostele, nežli ve škole. Zařízení oltářů, kazatelna, křížová cesta, křtitelnice, obrazy a sochy svatých byly by dítkám názory takměř živými. Dítě chodí sice pravidelně do kostela, ale všímá si velmi málo všech předmětů v něm, nejsouc na ně nikým upozorněno.

Ba dítě mnohdy slýchá od starších ledacos o kostelních hadrech, červotočinách a pod. a učí se záhy pohrdati chrámem. Častějším názorným vyučováním v kostele — podle příkladu P. K. naučilo by se míti v úctě mnohé, napohled nepatrné věci. Kněz dnes ve škole cítí se více méně hostem, případně též nenáviděným cizincem, v kostele pak by byl doma. Myšlénka tato zajisté zasluhuje bedlivého uvážení. Kterak snadné a příjemné by bylo vyučování v kostele času letního. Dítky by rozestavily se do dvou řad, mezi nimiž procházel by se kněz poukazující brzy na jeden brzy na jiný předmět bohoslužby. Posvátné místo by na mysl dětskou působilo nemálo, snad že by mnohý rozpustilec v kostele ztichl a choval se slušněji než ve škole. Vyučování by mohlo započíti pravidelně mší svatou, po níž by nastalo cvičení. Kterak případné je slovo cvičení místo učení. Proč asi praotcové naši nazvali to cvičením? Proto že cvičení o mnoho vydatnější je, nežli pouhé učení.

Co by se tu knězi duchovní správou často přetíženému uspořilo času!

Víme sice, že proti návrhu našemu ozývati se budou „fachmani“, my však máme za to, že obsahuje mnohé pokyny velmi dobré a že snad jednou přijde doba, kdy církev bude nucena vyučování náboženství ze škol přenésti do chrámů.

Původ lidské mluvy.

Descendenční theorie Darwinova má v zápětí nezbytný následek ten, že popírá božský a jednotný původ člověčenstva. Nevyšel-li člověk z rukou božích o jednom páru, pak prvním názorným učitelem lidské mluvy vůbec nebyl Bůh, nýbrž zvěř a příroda. Právě vyšel nový pohrobní spis dra. G. Lindnera v Roudnici, upravený k tisku učitelem p. Klikou, v němž o původu mluvy lidské se pojednává.

V této chvíli máme před rukou stať uveřejněnou dne 3. května v Nár. Listech, z péra dra. E. Kováře, z níž čtenáře nemálo budou zajímati důvody následující:

Jest nám se rozhodnouti, jak si představujeme původ člověka. Kdo věří, že člověk byl stvořen jako člověk, tomu otázka o původě mluvy odpadá. Neboť liché jsou domněnky o člověku bez mluvy. Nebyl sice prvotný jazyk tak dokonalý, jako řečtina nebo angličina, ano nebyl ani taký, jako jazyk afrických Hottentottů nebo asijských Annamcův, ale přece jazyk, který svými zvuky i vnitřním tvarem daleko vynikal nad zvuky zvířecí. Bez tohoto jazyka nebyl by člověk člověkem. Mohl jen s ním býti stvořen a pak vyvíjeti svou mluvu dále.

Kdo však myslí, že rod člověčí z nižších se vyvinul, ten tázati se bude, jaký že byl prvotní jazyk a jaká propasť zeje mezi ním a zvuky nejdokonalejších, nám nejbližších zvířat, a jak lze tuto propasť překlenouti?

I my se tak tážeme. A tu vidíme, že trojí pramen nás vede k poznání, jaký asi obraz skýtal jazyk prvotný. Prvním pramenem jsou nejméně vyvinuté jazyky divochů, jež zajisté jsou blíže podobě prvotné než jazyky kulturně pokročilých národů. Ale i jazyky nejchudší jsou přece na daleko vyšším stupni vývoje, než aby se rovnati mohly prvotné mluvě. Jest nám od nich vycházejíc sestoupiti do fase ještě chudší a to cestou, kterou nám vykazuje pramen druhý.

Jest přirozeno, že se jazyky za dob historických vyvíjejí týmž spůsobem, jakým se vyvíjely za dob pravěkých, jako bohatější jazyk vyvinul se z méně bohatého. Tak i chudý vyvinul se z ještě chudšího. Spůsob vývoje známe. On poví nám, jak od nejchudších jazyků známých můžeme sestoupiti a utvořiti si obraz jazyka prvotného.

Třetím pramenem jsou počátky mluvy dětské. Nechceme říci, že duševní obzor dítěte a jeho projevy shodují se s poměry prvotnými, jen chudoba obou bude dosti podobna. Prvotný člověk neměl o mnoho více vyjádřiti než dítě a také spojoval představy své tak jednoduše jako nedospělé děcko. A dříve než dítě vyslovuje článkované hlásky, pronáší zvuky poločlánkované, které jsou patrně na přechodu od zvukův zvířecích k mluvě lidské. A již v oné době dovede hlasem všelicos vyjádřiti, užívajíc k rozeznávání téhož prostředku, jako opice hylobates, jako nejméně dosud vyvinuté jazyky asijské a africké, totiž různé výšky hlasu. Ani člověk nemusil původně vyslovovati souhlásek, když již dovedl vyjadřovati samohlásky a to různou výškou a jisté i různou silou hlasu. Jako dítě, tak i prvotný člověk nejdříve vyslovoval souhlásky retné, k nimž netřeba jemné a ušlechtilé práce jazyka. Vždyť novější nálezy pravěkých lebek tomu svědčí, že člověk pravěký nemohl tak vládnouti jazykem jako my.

Studium jazyků vskutku dokazuje, že prvotné slabiky byly m e, p e, b e a označovaly otce, matku, ssáti, píti a pod. Jak přišly ony slabiky k svému významu, mezi nímž i jimi není žádné důvodné souvislosti? Mnoho jest o tom výkladův a všecky jsou velmi umělé.

Náš výklad jest jasný. Jako se vyvíjel člověk tělesně i duševně z nižších útvarů, jako se vyvíjela ohebnosť hlasu jeho z nižší nedokonalosti, jako se vyvíjelo označování vnitřních dějů zvuky hlasnými, tak vyvíjel se pro jednotlivé zvuky i význam.

Počátek mluvy sluší hledati mezi člověkem a zvířetem. Víme, že zvířata zvukem své pocity vyjadřují. Sameček se samičkou na sebe volávají a jejich křik a zpěv lásku prozrazuje. Ve zpěvu ptactva, ve hvizdotu a různých hlasech zvířecích slyšíme i náladu. Radosť i žal projevují hlasem svým. Některá zvířata i myšlénky si hlasem svěřují, ano i (papoušek) napodobením cizích hlasů určité představy označují.

To vše zajisté dovedl i živočich nejvyvinutější. Ale jemu nestačilo označovati hlasem svým pouze pocity, choutky pohlavní, náladu, napodobením cizích zvuků i představy, ale jsa živočich společenský alespoň pro nejprvotnější poměry společenské a rodinné jistých značek hlasových potřeboval. Jako živočich společenský a tělesně i duševně nejdokonalejší vyvinul hlasové značky pro pojmy otce, matky a pod. a těmito značkami byly právě první slabiky člověka. Souvislosť prvních slabik lidských s jejich významem byla tedy plodem vývoje trvajícího m n o h o m i l l i o n ů l e t, jímž od nejnižšího organismu se dospělo až k pozoruhodné stavbě lidského těla.

Prvotná mluva sama o sobě nestačila ovšem člověku ke všem projevům. Jako zvířata člověku nejbližší (opice), tak i on měl jistě bohatou mimiku a pomáhal si posunky, jako dosud divoši, jako lidé méně vzdělaní anebo lidé ve vášni, kdy představy rychleji se řinou, než aby rozum mohl je uspo-

řádati a řečí označiti. Vůbec je posunkování znakem nižšího stupně a značí přežitek z prvotných dob.

Posunkování však ustupovalo mluvě. Při bezděčném jednání i při činech úmyslných, jako je hrozba, zajisté vznikaly nové výkřiky ve významu citoslova, které se pak jako nová slova ustálily. Nápodoba nových zvuků cizích také doplňovala základní slova lidské mluvy. Časem i posunky označující představy se spojovaly s hlasem a nové slabiky vznikaly. Slovník člověka se obohacoval. Slova jeho měla ovšem vesměs význam samozřejmý. Slovo však zůstávalo, a význam se pošinoval. Pokud plu značilo sfukovati prach, mělo význam samozřejmý, pošinutím významu značilo čistiti — význam pozbyl samozřejmosti a stal se konvencionalním. Tím se jazyk octnul na dráze dalšího rozvoje.

Člověk vyvíjel se duševně, vyvíjela se společnosť lidská a potřeba rozmlouvati s vrstevníky svými rostla vůčihledě. Potřeba plodila schopnosť. Jazyk dovedl víc a více hlásek tvořiti a ve slabiky spojovati. Jestliže člověk dříve vyslovoval jednotlivá slova bez vztahů skladebných, brzy počal je i přesněji spolu spojovati. Vývoj jazyka stoupal s duševní vyspělostí. Malé byly jeho počátky, ale po stotisíciletech mohli Sofokles, Dante, Shakespeare, Goethe, Viktor Hugo, Tolstoj a jiní vyjádřiti jím myšlénky nejhlubší a nejjemnější záchvěvy srdce.

A ještě otázku: Kolik bylo prajazyků? Tolik, kolik prvotních společností lidských. Někde rodina, někde snad hned od počátku více rodin žilo pohromadě. Ale každá společnosť lidská vyvinula svůj jazyk. Mísením jejich mísily se i jazyky a tak vznikaly nové. V bojích pravěkých lidí mnoho jazyků zaniklo. Čím dále, tím zaniká jich více a počet jejich se stále umenšuje. Nyní máme již jazyky světové, jež dále se šíří na újmu ostatních. Kolik jich zbude na konec?

Podali jsme stať p. doktora skoro celou, aby nemohlo nám býti vytýkáno, jakobychom byli z pojednání jeho jednotlivé věty vytrhali a je jednostraně zpracovali. Pan doktor pojednáním svým zjevně přiznává se k descendenční theorii Darwina, jež původ člověka a jeho mluvy klade na miliony let za dobu naši historickou. Pokusíme se níže podati důkazy, že p. professor vývody svými v příkrém nalezá se odporu nejen s dějinami člověčenstva, nýbrž i s výzkumy linquistiky.

Od pradávna vyskytují se snahy, dopátrati se původní čili prařeči člověčenstva. Již za časů faraonských děly se v příčině té pokusy. Zvědavosť lidskou bezděčně to vábilo odkrýti místo země, kterou první člověk obýval ve stavu původním a řeč, kterou mluvil. A výsledek ukázal, že obě bylo marné. Ráj zapadl a řeč Adamova, jakousi katastrofou, o níž sice v písmě sv. je zmínka, kterouž ale vysvětliti si marně se namaháme, rozbita byla. Pravili jsme v jednom z ročníků předešlých, že jinak řeč se vyvinovala ve člověku v původním jeho stavu a jinak po jeho pádu, čili, že jinak mluvili první rodičové před a jinak po pádu. Pokažená přirozenosť lidská tvořila nejen slova, ale i formy jiné. Zajisté že bratrovrah Kain jinak mluvil, nežli bratr jeho Seth. K rozpadnutí se původní řeči lidské položen byl zárodek pádem člověka. Ačkoliv dokladů toho v bibli nenalezáme, lze psychologicky domýšleti se správně, že potomci Kainovi odloučivše se od Sethitů již před potopou jevili jakési odchylky v řeči i co do části slovní i co do části mluvnické. Úplný však rozkol nastal dle svědectví bible teprv po potopě.

Výsledek bádání linquistů je ten, že skoro všickni jednohlasně tvrdí, že původně řeč byla jedna. Již Herder poukázal k tomu, že jako všecky stezky člověčenstva scházejí se k jednomu místu a jednomu rodu, tak i všecky jazyky lidské poukazují k jedné prařeči. A dospívá k závěru tomu, že musilo se něco přihoditi, co příčinu dalo k rozdrobení, čili rozpadnutí řeči lidské. Rozštěpení to událo prý se násilně, jako jakýmsi nárazem. Nelze prý mysliti si, že by byli lidé řeč svou měnili dobrovolně. Nejproslulejší přírodo- a jazykozpytci procestovali, — pokud mohli — střed Asie, Ameriky, Austrálie a do

jisté míry i Afriky a všudež našli tentýž zjev: rozbití původně jednotné mluvy lidské na tisíce kousků a střepin. A Humboldt toto roztříštění mluvy lidské porovnává, jakoby jakési hvězdné těleso z nenadání narazilo na velikou horu a ji roztříštilo. A tu po tisíci letech přichází zeměznalec a okem zkušeným pozoruje menší vrchy, motykou a kladivem odhrabuje svrchní vrstvu, rozpoznává útvar nerostů, porovnává jeden s druhým, shledává stopy někdejších náhlých trhlin a dospívá k úsudku: zde se jednou stala katastrofa, hora byla rozbita na tisíce kusů, zde zůstaly z ní pouze střepiny, z nichž sice každá o sobě tvoří jakýsi celek, ale při tom nemůže zapříti spřízněnosť se sousedními.

Posuzovatel nestranný musí žasnouti nad lehkomyslností, ovšem i domýšlivostí vědatorů, s jakouž zacházejí s událostmi historickými. Porovnávací jazykozpyt dokazuje s určitostí nepochybnou, že při všech různostech jednotlivých řečí je v nich mnoho spřízněného, že všecky znaky spřízněnosti poukazují dále k původu všech společnému a konečně že ta původní, čili prvotní řeč člověčenstva podle všech znaků řečí zlomkovitých musila býti svrchovaně dokonalá. Darwinisté snaží se dokazovati, že prvotní řeč člověka čili člověčenstva podobala se bekotu němé tváře, skřeku domácího ptactva, šumotu a hukotu přírody a že poznenáhla vyvinula se v řeč Aristotela, Demosthena, Shakespeara a Moliéra: avšak linquistika čím hloub se jí podařuje vniknouti do šedé dávnověkosti, z níž vyhrabuje zbytky písma staroindického, egyptského, asyrského a čínského, tím hojnějších nalezá důkazů o tom, že co do části mluvnické každá řeč, čím starší byla, tím byla i dokonalejší. Neklamné jsou důkazy linquistiky, že mluvnické formy každé řeči bývaly přesné a čisté, jako ráz nových mincí, že ale během věků jako mince v oběhu se otíraly tou měrou, že rázu původního ztratily. Jako archeolog snaží se buď drobnohledem a chemikaliemi původní ráz na mincích vyčísti, tak i linquista musí dnes z jednotlivých jazykových zlomků stírati tisíciletý rum a rez, aby dopátral se původního rázu běžné mince — slova lidského a dospívá vesměs k úsudku, že čím starší je která mluvnická forma, je i dokonalejší, čili přesnější. Kdož by ku př. odvážil se popírati, že naše řeč mateřská před 1000 lety co do mluvnických forem bývala o mnoho dokonalejší! A totéž dokazují linquisté o latině a řečtině. Porovnávací jazykozpyt, čili linquistika historická stojí v příkrém odporu s tvrzením darwinistů. Tito nalezají se v osudném klamu, snaží-li se v řečích australských divochů, kteří po všecka tisíciletí do styků s kulturou nepřišli, nalézti původní řeč člověka. Všecky řeči, nářečí a podřečí ostrovanů tichého okeánu — a je prý jich na tisíce — jsou pouhými zlomky staré, více méně zahynulé řeči, kterouž lze přirovnati ku skále, s níž deštěm a mrazem odrolují se kusy větší a menší a padají do nížin. Všecka snaha porovnávací mluvnice nese se k tomu, aby podle odznaků zlomky sestavována byla původní budova řečí. Jako dnes Schliemann z tisíciletého rumu vyhrabává někdejší Troju, tak i linquistika odhrabuje z jednotlivých řečí bláto, prach a popel věků předešlých a odkrývá zraku divuhodnou stavbu mluvy lidské.

Původ mluvy lidské je a zůstane hádankou těm, kdož nestojí na stanovisku písma sv. Aby člověk vynalezl si svoji řeč sám, tomu odporuje pokus naskrz nezdařený volapüku. Člověk sebe vzdělanější není s to sestrojiti řeč, jež by jen poněkud měřiti se mohla s řečí australského lidožrouta. Aniž pak mluva lidská mohla povstati pouhou náhodou. Nejstarší písemné památky Indů svědčí o řeči svrchovaně dokonalé — a co ve světě je dokonalého, nemohlo povstati náhodou. Směšná je snaha darwinistů, dokazovati, že bečení a vřeštění dětí poskytlo základ k mluvě lidské. Zavřeme tisíc nemluvňat a odchovejme je, aniž by se k nim slova promluvilo, nepodaří se jim nikdy, vynalézti lidskou řeč bez pomoci bytosti mluvící.

Nadělejme kolonií dětských v Evropě, Asii, atd. a nechme je vyrůstati beze mluvy, žádná z nich nevyvine si řeč, jakou ku př. je indický sanskrit s tolika mluvnickými formami.

Kdo nechce připustiti, že prvním učitelem mluvnice byl Bůh, ten nikdy nevysvětlí původ řeči. Kdo divuhodné stavbě kterékoliv řeči porozumí, bezděčně musí obdivovati tu vyšší intelligenci, která první návod ke mluvě lidské dala. Uvážíme-li, že prarodičové naši ve stavu bezhříšném, intelligencí o mnoho vyšší nad nás vynikali a že Bůh sám předváděním věcí stvořených jim nápomocen byl, aby první řeč z nich se vyvinula: pak teprv původ mluvy lidské s důstatek si vysvětlíme.

Mluva lidská vzala počátek svůj v ráji ve stavu člověka dokonalém. S tou pak člověk nastoupil své putování v slzavém údolí pozemském. Řeč ta musila býti svrchovaně dokonalá, což dosvědčuje okolnosť ta, že dlouhé věky hříšnosti lidské vzdorovala až jí konečně přece podlehla a rozbila se na tisíce kusův. Stojíme tudíž v odporu diametrálním s vývody dra. E. Kováře.

Boj nevěrců proti Kristovým zázrakům.*)

Protivníci bojují proti zazrakům všim možným způsobem. Dobře znamenajíce jejich důležitosť, usilují tuto mocnou oporu naší víry zlomiti. Za tím účelem napadají jednak filosofickou, jednak historickou pravdu evangelických zázrakův. Nuže, jak řeší nesnadný úkol svůj? Říkají: „Kristus nic nadpřirozeného nečinil. Zázračnosť do Kristových skutků vnášejí buď vypravovatelé (evangelisté) nebo vykladatelé. Apoštolé, na př. chtíce říci, že Kristus na povýšeném břehu jezera genezaretského chodil, napsali, že šel po moři. (Jan 6, 19.) Vykladatelé pojali tato slova jako zázrak. Rovněž evangelisté nevypravují, že Kristus zázračně nasytil zástupy na poušti. Jsou to čtenáři, již si tento děj vykládají jako zázrak. Avšak událosť zběhla se přirozeně. Buď někteří ze zástupu měli přebytečné pokrmy, z nichž po příkladu Páně nemajícím udělili, anebo Kristus sám někde na blízku měl chleby v úkrytu. (Bahrdt). A tak nerozum vykladatelů přioděl nejednu událosť přirozenou rouchem zázračným. Jiné zázraky vznikly zase tím, že sv. apoštolé k vypravovanému ději připojili svůj vlastní úsudek. Kristus, na př. vlídným slovem, přívětivým pohledem polehčil několika nemocným, nevědomí apoštolé vyhlásili to za zázrak. Na hoře, kde Kristus měl umluvenou schůzi se dvěma tajnými přívrženci svými, zastkvěla se jeho tvář bleskem vycházejícího slunce; rozespalí apoštolé domnívali se viděti na Kristu zásvit Božské slávy.“

Mimo to rationalisté na vysvětlenou zázraků dovolávají se náhody, na př. při křtu Páně zahřmělo, což si lid vyložil jako souhlas s nebe. Dále přičítají Kristu znalosť tajných sil přírodních a moc uzdravovati magnetisováním. Svrchu připomenutý Paulus dokonce tvrdí, že Kristus i lékařské operace vykonával, rány obvazoval atd., jinak prý nebyli by mohli židé tvrditi, že ruší sobotu. Mnohé podivuhodné účinky způsobila také důvěra, kterou nemocní ke Kristu lnuli. Kristus pak vida, že by jinak své nauce nezjednal průchodu, nenamítal ničeho, jsa divotvorcem od lidu nazýván.

Než tyto nemoudré výklady sluší zavrci; jsou zajisté plny odporův a nesrovnalostí. Může sice bolesť třením někdy umírněna býti, může důvěra v lékaře k uzdravení přispěti, avšak nemožno, aby tímto způsobem slepí zraku, hluší sluchu a mrtví života nabyli. Rovněž jest nesmyslno domnívati se, že Kristus užíval tajných sil přírodních. Uzdravoval často pouhým slovem, své vůle pokynem (Mar. 5, 29.), často uléčil nepřítomné na žádosť jiných (Jan 4, 53. Mat. 5, 8.). Mimo to rationalisté měli by vysvětliti, jak Kristus tyto síly poznal, proč my jich neznáme a čím to, že působily proti zákonům, jež

*) Ukázka z Procházkovy: „Základní nauky náboženství křesťanského“ Jedna z nejkrásnějších kapitol. Red.

ve přírodě mají obecnou platnosť. Konečně názor, že apoštolé se klamali, děje přirozené za zázraky pokládajíce, jest příliš naivním, aby mohl dlouho býti hájen. Vždyť zázraky uznávali nejen sv. apoštolé, ale i nepřátelé Kristovi. Totéž činil Talmud a pohanští filosofové, na př. Celsus, Porphyrius, Hierocles, Julian. První filosofové křesťanští, Quadratus, Aristidés, Justinus atd., nežli se na víru křesťanskou obrátili, zázraky Páně pilně studovali a takové přesvědčení z nich o víře své čerpali, že ji krví zpečetili. Za těchto okolností nemůžeme souditi jinak, než že buď všichni byli blázni, nebo že Kristus skutečně zázraky činil. Ke cti rozumu lidského budiž řečeno, že nechutné výklady rationalistů za dob přítomných na dobro jsou opuštěny a zavrženy.

Proti rationalistům povstal Dr. Fr. Strausz. Vytýkal rationalistům, že zacházejí s písmem libovolně, sám pak dopustil se na něm daleko větších násilností. Onino aspoň kostru písma sv. zachovati chtěli, tento však zavrhl je na dobro; upřel evangeliím pravosti a prohlásil je za snůšku mythů neboli bájí. Avšak podvodem neviní nikoho, nýbrž praví, „že obrazivosť prvotných křesťanů bezděčně básníc, vytvořila mythy evangelické.“ Křesťané prý pokládali Krista Messiášem a proto naň přenesli vše, co ve st. zákoně o Messiáši jest psáno. Tímto způsobem vetkáno jest v život Kristův mnoho bájí. Zejména však zázraky sluší vesměs pokládati za výtvor rozohněné fantasie prvotných křesťanův.

Než mythy vznikají obyčejně v čase předhistorickém, vytvořují se znenáhla, bývají rázu národního a vinou se kolem osob, jež se velikými činy proslavily. Ježto však u Krista těchto výminek neshledáváme, nesmíme život jeho pokládati mythickým. Kristus zajisté žil nikoli v čase předhistorickém, nýbrž za císařů Augusta a Tiberia, žil v době, jež zlatým věkem literatury římské bývá jmína a jež zejména pečlivými dějepisci slynula, jakými byli na př. Livius, Tacitus, Suetonius, Josefus Flavius. Kristus žil ve krajině nikoliv odlehlé nebo barbary obývané, nýbrž v zemi, jež vzdělanými židy a pohany byla obydlena, jež se lidnatými městy honosila a podle vzoru římského spravována byla. Tyto okolnosti vývoji mythů vadily.

Nejvíce však způsobila hluku kniha Renanova „o životě Ježíšově.“ Nejsouc psána suchopárně, jako spisy Strauszovy, pronikla do širších vrstev. Avšak vědecké pravdy jest v ní pramálo. Renanův „Život Ježíšův“ jest román, k němuž látka vzata jest z dob apoštolských. Renan uznává pravosť evangelií, pocházejí prý z I. století a jsou napsána asi od těch, jimž se obecně přičítají. Než přes to s lehkým srdcem vymítá z nich, co se mu nehodí, a texty mění a překrucuje tou měrou, že Kristus jiným se jeví podle Renana, jiným podle sv. evangelií. Důkazů pro svá smělá tvrzení neuvádí, žádaje, abychom mu na slovo uvěřili, **) ježto prý nadán jest zvláštním kritickým citem, jímž snadno a bezpečně pravé od podvrženého rozeznává. Renan ve-

---

**) Poukazuje sice na mnohá místa písma sv. Kdo však udaných textů vyhledá, přesvědčí se nejednou, že nedokazují, co jimi dokázáno býti má. O sv. Lukášovi n. p. praví, že hebrejského jazyka neznal. Na dotvrzenou dí: Srovnej Luk. 1, 31. s Mat. 1, 21. U sv. Matouše čte se na dotčeném místě: „Porodíť pak syna a nazveš jméno jeho Ježíš, on zajisté vysvobodí lid svůj od hříchů jejich.“ U sv. Lukáše: „Aj počneš v životě a porodíš syna a nazveš jméno jeho Ježíš.“ Kde tu důkaz, že sv. Lukáš byl hebrejštiny neznalý? O témže evangelistovi Renan tvrdí, že byl přísně nábožný, a poukazuje na 23, 56 jeho evangelia. Zde však mluví se o ženách, jež připravily vonné věci a masti, ale v sobotu odpočinuly podle přikázaní. Nesluší sice o nábožnosti Lukášově pochybovati, ale z Renanova důkazu neplyne. Rovněž nepravdu má, tvrdí-li, že Ježíš toliko v evangeliu sv. Jana Synem Božím jest jmenován. Spasitel zajisté nazývá se výslovně Synem Božím u sv. Matouše 15krát, u sv. Marka 7krát, u sv. Lukáše 10krát, nehledě k oněm místům, v nichž jeho božství jiným způsobem jest dosvědčeno. Evangelium podle sepsání Renana od Jindřicha Lasserra.

řejnou činnosť Páně rozdělil ve tři periody, k nimž podnět vzal nikoli z evangelií, nýbrž z muhamedánského koranu, jak sám vyznává.

Zázrakům Kristovým Renan úmyslně se vyhýbá. Pokud nemohou býti vyloženy způsobem přirozeným, úplně pomíjí jich mlčením. Každá nadpřirozená událosť mizí před ním, jako by se do propasti propadla. Tato methoda přináší Renanovi tu výhodu, že jej sprošťuje obtížného vysvětlování. S Kristovými řečmi zachází podobně. Tímto způsobem ztrácejí se v rukou Renanových dobré dvě třetiny novozákonného textu. A co přece zachoval, to ze spojení vytrhl a ke svým účelům urovnal. Kdyby někdo tak zacházel s veřejnými listinami, ocitl by se dozajista na lavici obžalovaných. Kromě toho Renan zneuctil a potupil Krista. Vytýká mu, že se ku příbuzným tvrdě choval, bohatství zatracoval, podvod schvaloval (Luk. 16.). Ponechával lidi v domnění, že jest synem Davidovým, že má moc činiti zázraky. Předstíral, že zná jednotlivých lidí tajemstva (Jan 1, 48. 4, 17.) a že vyššího zjevení jest účasten. Než, ač tak bídnou úlohu připisuje Obnoviteli světa a vzoru svatosti, nicméně na jiných místech neostýchá se Pána vynášeti až do nebes. Praví na př.: V něm soustředěno jest všecko, co přirozenosť lidská chová v sobě dobrého a vznešeného. Jinde volá: Nyní již odpočívej ve slávě své. Tvé dílo jest dokonáno — ty však staneš se úhelným kamenem lidstva, takže chtíti jméno tvé vymazati bylo by otřásati světovými základy. Mezi tebou a Bohem nebude se již činiti rozdíl. Plně jsa nade smrtí vítězem, ujmi království své, kam tebe následovati budou cestou královskou, kterou ty jsi razil, věkové klanějící se tobě.“ Možno-li tuto chválu srovnati s předcházejícími urážkami? Buď Kristus činil zázraky, a pak mu tato chvála náleží, anebo zázraků neučinil, a chvála taková mu nepřísluší. Než takovými myšlénkami Renan ducha svého netrápí. O odpor více nebo méně, na tom, zdá se, lehkomyslnému Francouzovi nezáleží. Jako Kristu, podobně křivdí Renan sv. apoštolům. Jediný Jidáš dochází milosti. Nazývá jej ubohým a má několikerou omluvu pro jeho zradu. Nevěří, že zemřel sebevraždou, nýbrž učí, že za mzdu krve koupil si pole „hakel dama“ a že živ byl na svém statečku klidně a pokojně do vysokého věku. Než dosti již; to, co pověděno, dostačuje, aby zjevno bylo, že kniha Renanova nenáleží do historie, nýbrž do belletrie. ***)

Dobročinnosť v Paříži.

Pod tímto názvem přináší „Časopis učitelek“ vedený v duchu veskrz křesťanském, delší pojednání, z něhož vyjímáme:

Do sirotčinců přijímají se dítky nejméně dvouleté; za každého chovance platívá se sice obyčejně 15 fr. měsíční pense, avšak mnoho dítek jest tu za mnohem menší poplatek, ano i docela zdarma. Sirotčinec ten jest svěřen milosrdným sestrám, které mateřskou svojí péčí získávají sobě lásku svých chovanců, která se jeví mnohdy spůsobem velmi pohnutlivým. — Velice krásný jest spolek „association des jeunes économes“ zvaný, a to nejen pro účel svůj, nýbrž hlavně vzhledem k prostředkům, jimiž se ho domáhá. Tu totiž dítky, jímž Bůh dal zámožnější rodiče, pečují o mladé své vrstevníky; kteří v chudobě žijí. Členy spolku toho jsou dítky, které platí v lednu 60 cent., každého následujícího měsíce pak 30 cent. Z peněz těch, jakož i ze sbírek, jež mladí členové spolku mezi dospělými konají, vystavěn byl pěkný dům, v němž 200 chudých dívek pod vedením sester křesťanské lásky (filles de la charité) požívá úplného křesťanského vychování.

***) Kterak plynně čtou se důvody ty! Jsme přesvědčeni, že by spis ten v rukou zkušeného katechety na studující mládež působil velmi blahočinně.

Red.

Když si bylo dítko základní vědomosti osvojilo, starati se jest, aby přiučovalo se některému řemeslu, jímž by sobě později denní chléb svůj vydělávati mohlo. O to má péči spolek „patronage des apprentis," jejž r. 1744 založil hrabě de Melun. Dítky ze školy vystouplé a první sv. přijímání přijavší dává k nejlepším mistrům na učení s výslovnou podmínkou, aby pečováno bylo o tělesné zdraví, o řádné vyučení, jakož i o mravnosť a zbožnosť učedníkovu. Nad tím bdí člen spolku, v jehož zvláštní ochranu učedník byl poručen. V neděli a ve dny sváteční shromažďují se učedníci v domě spolkovém, obcují službám božím, jsou přítomni společnému vyučování, pak si hrají a časem i delší vycházku podnikají, vše pod dozorem svých ochranců, kteří dávají sobě od nich předkládati týdenní vysvědčení mistrův, půjčují jim přiměřené knihy, obstarávají jejich malé vklady do spořitelen, rozdělují odměny, poskytují porady lékařské atd. *) — Více ještě nežli spolek tento vykonal jednotlivec, který nedožadoval se pomoci cizí, nýbrž spoléhal výhradně na pomoc Boží a na sílu svou. Byl to chudý kněz, abbé Bervanger, jenž dlouho před Rousselem se podjal díla lidumilného. V malé světničce podkrovní hostil sedm malých dítek osiřelých nebo opuštěných, a byl jim otcem, učitelem i mistrem zároveň, neboť je živil, šatil i vyučoval. On z nich učiniti chtěl — a s pomocí Boží také učinil — řádné, zbožné křesťanské řemeslníky, a tak založiti jejich blaho tělesné i duševní. Dílo své postavil pod ochranu sv. Mikuláše a nazval je „oeuvre de Saint-Nicolas pour l'éducation des jeunes garçons de la classe ouvrière." Snahám tohoto pravého přítele mládeže dostalo se souhlasu i hojné podpory, takže ústav jeho brzy upraven býti mohl pro sto chovanců, jimž se vedle pravidelného vyučování školního dostává úplné vyučení v některém řemesle. Příslušné dílny řemeslnické nemá ústav ve vlastní režii, nýbrž propůjčuje toliko místnosti samostatným mistrům, kteří s chovanci u nich pracujícími i s ústavem zvláštní smlouvy uzavírají. Roku 1862 měl ústav Bervangerův 1500 chovanců a 58 učitelů; roční náklad 997.000 franků uhražen z dobrovolných darů; r. 1877 bylo 2315 chovanců. Oblíbená myšlénka Bervangerova, založiti při ústavu vedle řemeslnických také rolnické školy, uskutečněna byla teprve po jeho smrti (r. 1862), když byl šlechetný lidumil abbé Mullois, císařský dvorní kaplan, daroval tomu účelu malou selskou usedlosť. — Velmi blahodárně působí pokračovací školy večerní a nedělní, jež jsou dvojího druhu: pro dítky (7 až 16leté) a pro dospělé (16 až 40leté). Školy ty jsou velmi oblíbeny a četně navštěvovány; hlavní zásluhu o to mají školní bratří, kteří na nich obětavě vyučují. — Jsou pak ještě jiné spolky, které činností svou doplňují péči o mladé dělnictvo a řemeslnictvo; jsou to zejména: „patronage de chomage," kde dělníci bez práce nalezají podpory, „patronage des compagnons" stará se o pocestné tovaryše; spolek sv. Františka Xav. ochraňuje dělníky a tovaryše před pohromou duševní atd. — Mohlo by se vlastně říci, že v revolučně republikánské Francii katolická Církev napomáhá co nejvydatněji řešiti otázku sociální.

Dopisy.

Z jižních Čech.

Ještě o tom nestejném lokti.

V čísle 7. „Vychovatele" vede se stížnosť na nestejné vyměření cestovného za kilometr. Jinde má se věc ještě hůře. Tam užívá se nestejného lokte, či správněji řečeno, nestejného kilometru v příčině vyměření vzdáleností škol přespolních. Byl jsem do nedávna kaplanem na jedné německé osadě v jižních Čechách a navštěvoval jsem dvě školy přespolní. Když nový katechetský

*) Účel asi stejný má i naše „Johanneum" v Praze. Red.

zákon v platnosť vešel, uložil p. c. k. okr. šk. inspektor učitelům, vzdálenosť těchto škol od místa farního vyměřiti. Do školy X. naměřeno 3 km. a 40 m. do školy Y 3 km. 80 m. Měření to dálo se ještě před známým výnosem c. k. zem. šk. rady ze dne 14. dubna 1889 č. 11.351. v příčině zjištění vzdálenosti škol přespolních. Jakým však obdivem naplněn jsem byl, když v lednu letošního roku obdržím od c. k okr. šk. rady výměr a tam k nemalému překvapení čtu, že vzdálenosť školy X. obnáší „sichergestellt“ 2 km. a že se mi tudíž za jednu cestu, za kilometr 10 kr. počítajíc, 40 kr. remunerace vyměřuje. To se mému názoru příčilo. Poněvadž „domněnky jsou vůbec při bádání nezbytnou věcí,“ domníval jsem se i já, že snad také jiným kaplanům-katechetům stejnou měrou měřeno. Abych si tuto záhadu vysvětlil, ptám se kollegů-kaplanů na sousedních osadách. První praví, že jemu cesta vyměřena na $3^1/_2$ km. a on že dostává 70 kr. za jednu vykonanou cestu. Nedůvěra ve mně počala vznikati. Vezmu generální mapu, měřím a shledám, že cesta, již on koná, jest 2 km. 600 m. dlouhá, kdežto vzdálenosť do školy X. podle generální mapy 2 km. 850 m. obnáší. A jaký rozdíl co do schůdnosti cesty! Kollega jde většinou po okresní silnicí a pak cestou, která rovněž tak schůdná jest, jako silnice okresní. Já však musím jíti cestou polní, roklinatou a plnou výmolů. Ptám se druhého, ten praví, že mu do té a té školy napočítány 3 km., ale to že měřil učitel na tamější škole z rozkazu c. k. okr. šk. inšpektora. Scházelo prý asi 400 m. na 3 km., ale učitel řekl, to že velebnému pánu přidá, aby byly celé 3 km. A skutečně, od c. k. okr. šk. rady uznány 3 km. a on dostává 60 kr. za jednu vykonanou cestu. Měřím a shledám, že podle gener. mapy obnáší vzdálenosť ta pouze 2 km. 200 m.

Ptám se třetího, ten povídá, že bude co nejdříve choditi do jedné školy, kteráž jest pouze o 1 km. vzdálenější než škola X a c. k. okr. šk. inspektor že mu slíbil za jednu vykonanou cestu 80 kr. Cesta však, po níž mu jíti jest, jest okresní silnice. Měřím a shledám, že dle gener. mapy obnáší vzdálenosť školy té 4 km. 50 m.

Vedl jsem sobě stížnosť u biskupské konsistoře. Bisk. konsistoř poslala stížný můj spis c. k. okr. šk. radě a ta vrátila jej farnímu úřadu s podotknutím, že nikoli kaplanu, nýbrž farnímu úřadu přísluší právo „um die Erwirkung einer dem thatsächlichen Sachverhalte entsprechenden Wegentschädigung anzusuchen.“ Podal jsem nyní jménem farního úřadu odvolání k c. k. zem. šk. radě. Dříve ale nedůvěřuje „routině“ své v měření a chtěje míti udaje dobře zajištěny, došel jsem k c. k. okr. ingenieurovi a tu shledal jsem, že měření mé na gener. mapě docela správné jest

Podotknul jsem, že učitel naměřil ve skutečnosti 3 km. 40 m. On vysvětlil mně věc tím, že ve skutečnosti obyčejně se vždy více naměří, jelikož cesta není skoro nikdy vodorovná, nýbrž může vésti do kopce a s kopce. A cesta do školy X vede skutečně dvakráte do kopce a s kopce. Vzal pak tabelli, na níž nacházely se staré, mílové míry a hle tam stálo, že vzdálenosť školy X obnáší $^1/_2$ míle. Bude zajímavo věděti, jaký účinek ono odvolání míti bude. Za druhou přespolní školu mně remunerace až posud vyměřena nebyla.

Jak rychle vyřizují se záležitosti podobného druhu stůjž ještě následující doklad. Ve školách, jichž se týče, počal jsem před 3 roky náboženství vyučovati. Dříve vyučovali náboženství učitelové.

Poněvadž obce zpěčovaly se dodávati povozů, jak před vydáním katechetského zákona povinny byly a o nějaké remuneraci ani slyšeti nechtěly, vedl jsem sobě stížnosť u c. k. okr. šk. rady. Do škol oněch jsem zatím chodil pěšky. C. k. okr. šk. rada teprve v březnu následujícího roku rozhodla, že mají dávati obce povozy a nechtí-li, abych si najal na útraty jejich povoz. O nějakém však odškodnění za cesty pěšky vykonané nebylo v rozhodnutí tom ani řeči. Zachoval jsem se dle pokynutí c. k. okr. šk. rady. Jedna obec počala dodávati vlastního povozu, když jsem sobě asi třikráte povoz sám najal. Druhá trvala i na dále v opposici. Ku konci školního roku poslal jsem

seznam cest pěšky vykonaných c. k. okr. šk. radě, žádaje, by mně vymohla náhradu od obcí, jichž se týče. „Takového kaplana jsme zde ještě neměli," pravil představený obce, v níž se nachází škola X, „ať si nemyslí, že mu něco dáme." Na začátku nového školního roku v listopadu oznámil jsem c. k. okr. šk. inspektoru, že ta jedna obec posud povozu nedodává a já že nucen jsem choditi pěšky, poněvadž nyní v čas pilných polních prací žádného povozu si najati nemohu. Řekl, že mohu choditi pěšky na jejich útraty, neboť v horách prý také povozu užíti nelze. Spolu mně oznámil, že obě obce podaly rekurs k c. k. zem. šk. radě v příčině placení remunerace za cesty loňského roku ode mne pěšky vykonané. C. k. okr. šk. rada žádala asi v prosinci ještě jednou prostřednictvím farního úřadu seznam cest za minulý rok ode mne do škol, jichž se týče, pěšky vykonaných. Od té doby budou tomu na podzim t. r. již dvě leta a já ještě žádného vyřízení v rukou nemám. Kde toho příčina vězí?

K postavení katechetů. (Původ. dopis.)

Byl jsem dne 29. dubna t. r. v konferenci na měšť. škole, kde bylo hozeno slovo, které mne velmi znepokojuje a protož žádám za laskavé vysvětlení v tomto časopise. Věc se má takto: Žák X, na obec. třídě IV., byl již po dvě čtvrtletí potrestán známkou z mravů 2. Tato třída šla poprvé k sv. přijímání a byl ode mne rozkaz dán, že se nesmí nikdo dříve vzdáliti, dokud nejsou všickni vyzpovídáni, abychom se potom společně pomodlili a počasí bylo pohodlné. Žák X však neuposlechl a vzal klobouk a chystal se k odchodu, ale byl mnou zdržen a pak po chvíli přece utekl a svedl ještě 4 jiné žáky. Rozumí se, že jsem druhý den v čas to vyšetřil a ti svedení chlapci šli ještě jednou ráno ku sv. zpovědi, aby mohli jíti k sv. přijímání, ale toho darebu X jsem nepřipustil a ve škole mu napsal z mravů 3, a v „poznamenání" podotkl: necudně mluví, utekl mi ze školy a z kostela po sv. zpovědi a svedl k tomu jiné žáky. Třídnímu učiteli jsem však o tom ničeho neřekl *) až příležitostně v konferenci, a udal tyto důvody.

Třídní učitel se rozhorlil a rozhodně si zapověděl, že bez jeho vůle nesmím ničehož psáti, že si známku vnucovati nedá a vůbec že jemu výkaz patří, že katecheta nemá tam ani tištěného místa, kde by se podepsal.

Vyrozuměl jsem z toho, že asi katecheta jest velmi malá veličina mezi učitelstvem a protož mu výkaz nepatří. Uznal jsem, že jsem mu to měl oznámiti, ač doufal jsem, že jest to jedno, když v konferenci věc uvedu s důvody.

Uvázlo mi v paměti tedy, „že výkaz je pro učitele třídního, že tam nepíše prý ani židovský učitel, (starý to košerák), ani protestantský, který vždy ve středu sem dochází (za dobrou odměnu $1^1/_2$ hod. vzdálen), nýbrž že píší známky na papíře a odevzdají správě školy a ta jednotlivým učitelům, kteří známky napíší.

Vyslovil jsem se tedy před celou konferencí, že nebudu do výkazu známek psáti a pouze správci školy na archu jich též odevzdám, čemuž mi správce školy odpíral a řekl, že musím psáti známky sám. Chci věděti, zda jsem oprávněn co definit. ustanovený katecheta psáti do výkazu známky a stížnosti do „poznamenání" se svým podpisem. Mimo to vždy jsem ku konci roku školního napsal do třídné knihy na konci: Katechisoval ve škol. roce 18— a ve výkazu: Klassifikoval ve šk. roce 18—, a proti tomu p. inspektor ničehož neměl, nýbrž na měšťanské škole všickni učitelové se pode jménem mým taktéž podepisují.

Na to odpovídáme:

V příčině známky z mravů, protože na ni má vliv též třídní učitel, je nutně třeba, aby katecheta jednal vždy ve srozumění s ním. Ve věci sporné

---

*) Mělo se státi ihned a s ním se dorozuměti. Pozn. Red.

musí rozhodnouti řídící, případně i inspektor. Ale — kdož bude věci hnáti až k nejhoršímu! Známky z mravů bývají věcmi odiosními, jež každý katecheta milerád ponechává třídnímu učiteli. Katecheta může s důstatek potrestati nezbedu méně dobrou známkou z náboženství. U nás v Praze sporů takových není. Zde třídní osvědčují všecku ochotu u věcech podobných. Snad by i totéž odporučovalo se i na venkově. Nadešla doba, kdy oboum. knězi i učiteli svrchovaně třeba shody v uvážení, že mládež všem již přerůstá přes hlavu. Ta jest naše bratrská rada. Red.

LITERATURA.

Základní nauka náboženství katolického pro pátou třídu středních škol. Sepsal Th. dr. Jan Procházka, katecheta při cís. král. gym. ve Mladé Boleslavi. Schváleno bisk. ordinariatem v Litoměřicích. Nakladatel Karel Vačlena 1890. Stran 165. Cena 1 zl.

Předčasně nám zemřel katolický, velmi nadaný učenec prof. Procházka, jenž mohl býti ozdobou každé university. Poznáváme to z každé stránky spisu jeho pohrobního, o němž bychom si přáli, aby zaveden byl do našich středních škol. Knížka jeho velmi dobře hodí se i knězi, jenž v ní najde stručně všecko sneseno k obraně víry a Církve proti moderní nevěře. Je to vlastně česká apologetika, jež v seminářích přednáší se latinsky a již kněz s velikým prospěchem může užívati i ve správě duchovní. Obsah knížky rozděluje se na 3 části jednající o jsoucnosti boží, důkazu pravdy křesťanské, a pravdě katolické Církve, (Demonstratio christiana a demonstratio catholica) s dodatkem: Shoda bible s vědou přírodní. Kdo uváží, kterak nesnadno je psáti srozumitelně o věcech těžkých, neodepře † Procházkovi všecko uznání, že podařilo se mu nauku svoji sepsati slohem skoro prostonárodním. Přehlednuvše „základní nauku“ jeho do podrobna, nabyli jsme přesvědčení, že kdyby na vyšších gymnasiích podle ní náboženství se přednášelo, mnohý mladík postupující na universitu, víru svoji by si zachoval. Rozdělit obsah její na čtyři ročníky po 40 (!) stránkách, anebo na dva po 80 str. nebylo by zajisté přetížením žáků, na něž i co do náboženství mnozí dnes si stěžují a mělo by výsledek značný. Na katechetu velmi často žáci si stěžují, že jejich paměť přetižuje. Výtka tato zavedením knihy Procházkovy na dobro by odpadla. My z nauky té podáme některé ukázky.

Stáří pokolení lidského.

Jak dlouho člověk na zemi žije, z bible vystihnouti nelze. Není sice písmo sv. bez letopočtův, ale číslice, jež se nám v něm dochovaly, jsou porušeny. Nasvědčují tomu nejstarší texty písma sv., jež se v udajích chronologických nemálo od sebe liší. Podle textu hebrejského uplynulo od Adama do narození Páně 4200 let a podle textu řeckého (LXX) 5199 let. Uvážíme-li mimo to, že v rodokmenech (Gen. kap. 5. a 11.) nedopatřením opisovatelův anebo z jiných příčin mohou býti mezery,*) dojista uznáme, že jest nemožno, aby se z bible jistě a přesně vypočítalo, kolik rokův uplynulo od Adama do naší doby.

Věda sice zjistila, že člověk na zemi nejposléze se objevil, ale jak dlouho již zde žije, pověděti neumí. Všecky pokusy, které v tomto směru

*) Chyby takové, jež s učením o víře a mravech nesouvisí, nemohou nám býti s podivením, uvážíme-li, že správně opsati řadu jmen vždy se zvláštním letopočtem nebývá bez nesnází, zvláště jsou-li léta označena nikoli ciframi, nýbrž alfabetickými značkami.

byly učiněny, zůstaly bez výsledku. Ani jeden chronometr ještě se neosvědčil. Vědci sami vyznávají, že všecky posavadní výpočty jsou bez ceny.**) Pročež kdo tvrdí, že věda stáří lidské jinak určuje než bible, dokazuje, že v této příčině není jak náleží poučen.

Mimo to sluší připomenouti, že za posledních let v táboře učenců nastal důležitý obrat. Ještě do nedávna i vážní učenci přisuzovali člověčenstvu stáří velmi veliké. „Avšak za dnů našich ode všech povážlivých a nepředpojatých vědců se uznává, že trvání člověčenstva obstihuje několik málo tisíciletí. (Pfaff, Schöpfungsgeschichte). Hellwald: Jest nám nepokrytě vyznati, že se pravěk, jak nám jej odhalily nálezy posavadní, rozprostírá pouze na několik tisíciletí a že vše, co positivně víme, velmi pohodlně vložiti lze v rámec oněch 6000 roků, jež bible chybně přisuzuje (?) stáří země.“***) De Lapparent: Nevidíme ve faktech geologických, co by odůvodňovalo ony převysoké číslice, před nimiž někteří auktorové neustoupili.

Drobnosti.

Nový dětský asyl ve Švýcarsku. Předešlého roku vrátil se Švýcar Bernaserui s jměním několika milionů do rodné vesnice své Mendrisio v kantonu Tessinském, odkud před 16 lety, jsa chudým obuvníkem do Argentiny se vystěhoval. Obchodem s kožemi surovými i spracovanými domohl se svého bohatství. Na místě, kde stála rodinná jeho chaloupka, v níž před vystěhováním obě dítky jeho zemřely, postaviti dal asyl pro 200 dětí, který 1. dubna t. r. byl slavnostně otevřen. Ústav zařízen je se vším pohodlím a velké pozemky v okolí ústavu skoupené rozděleny budou dětem k založení květinových a zelenářských zahrad.

* * *

Ústav pro kajicnice v Kaiserswerthu vydal 56. výroční zprávu. Ze 44, v posledním roce přijatých děvčat bylo jich 10 mladších než 14 let. — Podobný ústav v Elberfeldu-Barmenu přijal a většinou zachránil v uplynulém roce 73 dívky, jež útočiště tam hledaly. Od založení ústavu (1882) přijato celkem 321 dívek. Z oněch 73 byly: jedna u věku 11 let (!), dvě v 13, osm v 14—16, dva a dvacet v 17—20, třicet dva v 20—30, osm přes 30 roků. Nejstarší čítala 50 let. — Pro stavbu nového ústavu, na niž se pomýšlí, došlo dosud jedenáct darů, úhrnem více než 1000 m.

* * *

Péče o zmrzačené. Jestli bylo kdy tu a tam něco dobrého pro chudé, zmrzačelé a práce neschopné učiněno, byla to vždy jen almužna, jež jim z dobré ruky podána. Dopomoci jim k tomu, by samostatně uživiti se mohli, nebylo ani vůle, ani prostředků. Z nouze umístěni byli mezi nemocné, slepé, hluchoněmé anebo ponecháni, by žebrali.

Ústřední ústav pro ošetření mrzáků, nejstarší, založen byl v Mnichově J. N. Kurzem r. 1832. Ústav je katolický a stačí pro 100 chovanců.

Pastor Kundsen v Kodani († 1886.) založil v letech sedmdesátých spolek, jenž výborně zorganisován jsa, mnohým nešťastným pomohl Chovancům zaopatřeny byly přiměřené berly, obvazy, ráfy, umělé údy, stolice k jezdění, naučeni byli, by sobě pokud možno, sami výživu opatřili. Děti zmrzačené přiměřeně vychovány a založena i pracovna, v níž mnohých důmyslných zařízení pro úlevu zmrzačelých použito. Do konce r. 1885. přijato bylo 1492

**) Fortschritte auf dem Gebiete der Urgeschichte.
***) Der vorgeschichtliche Mensch str. 112.

osob, z nich vychováno 31 učitelů školních, 89 jednorukých, 85 jinými vadami postížených jsou způsobilí k vlastní obživě. (Dat z pozdějších let nám schází.)

Ve Vürtembersku zařízen byl r. 1885. zámek Stammheim pro ženské mrzáky. Mimo to zabývá se léčením zmrzačelých dětí dr. Wernera léčebný ústav v Ludwigsburgu jakož i „Bruderhaus“ Gust. Wernera v Reutlingen. — „Oberlinhaus“ v Nové Vsi u Postupimi (Novawes), jehož představený je P. Hoppe, přijímá chudé, duševně normálně nadané, zmrzačené děti, také z jiných provincií za měsíční ošetřovné 33 mark (19 8 zl.)

Švýcary mají od r. 1864. v Curychu asyl pro zmrzačené děti a ústav Wartheim v Muri u Bernu, r. 1861. založený přijal do r. 1883. 116 tělesně zanedbaných dívek, mezi nimi 17 úplných mrzáků.

V Praze léčením zkřivenin u dětí zabývá se po několik let Med. Dr. Schwarz (orthopaedický ústav na Malém náměstí); chvalné pověsti se těšil druhdy ústav již zesnulého Med. Dr. Spotta. Vhodného zaměstnání dětem zmrzačeným dostává se v české výrobně růženců (Husova třída, proti kostelu sv. Jiljí), kde útlé dětské ruce zhotovují růžence všech druhů, nejjednodušší i ozdobné. Práci tuto dívky vyučuje obětavě sl. J. z Helverseenů, jež s ní se seznámila a se vyučila za svého pobytu v Tyrolsku.

* * *

Ochrana dětí ve Francii. Od roku 1887 stává ve Francii spolek pro ochranu dětí. V 18 měsících ujal se spolek 995 dětí z ulic a z počátku ve své ochranovně v Paříži, na náměstí Dauphine, později u sedláků na venkově umístil. — Značně usnadněna jest práce spolku od 24. července 1889., od kteréž doby zákonem odnímá se otcovské právo těm, kdo nelidsky svým dětem ubližují.

* * *

Papírové sudy na pivo. Jistý továrník v Newarku dal sobě patentovati vynález výroby sudů z papíru, jež prý sudům z dubového dřeva v ničem nezadají. K výrobě sudů těchto upotřebuje silné trávy, rostoucí v krajině mezi Jersey-City a Newarkem u velikém množství a dosud k ničemu neupotřebované, z níž zhotovuje papírovou masu, jež k výše zmíněnému účelu výtečně prý se hodí. Jiný podnikatel sestrojil stroj, kterýž pomocí dvou lidí denně 1000 sudů vyrábí. Když se sud vydělá z formy, opatří se jistým druhem glasury podobné porculánu, následkem čehož dá se snadno čistiti. Mnozí z amerických sládků sudů těch již upotřebují, a proto možno očekávati v brzku zpráv, kterak se osvědčily. Osvědčí-li se, pak by poskytovaly značných výhod, neboť jsou levnější sudů dřevěných, dají se lépe čistiti a snadněji dopravovati.

* * *

Je vrabec užitečný nebo škodlivý? Jistý hospodářský časopis sestavil v té příčině data přírodozpytců, kteří den co den vrabce stříleli a je z hnízd vybírali, aby prozkoumati mohli obsah jeho volete a žaludku. Z pravidla žere jen část mladých malé housenky, brouky a larvy. Staří dávají přednost pšenici, hrachu, třešním a hroznům. Také semeno plev je jen velice řídkým pokrmem. Vrabec rozhází také mnoho pšeničných zrnek, ulamuje celé klasy. Dorostlý vrabec spotřebuje denně 150 pšeničných zrn.

* * *

Papírové podkovy. Za starodávna se říkávalo, že vše jest na světě možno, jen papírová kamna ne. Pořekadlo toto se však také již přežilo, neboť známo, že v Americe, kde kromě všeho jiného celé domy, ba i paláce z papíru stavějí, již i také papírová kamna vyrábějí. Že se takové dříve zcela neslýchané věci dějí v Americe, tomu se diviti nelze, ale co zajisté mezi odborníky velké pobouření způsobilo, jsou v novější době v zahraničných listech se vyskytující zprávy, jež udávají, že továrník Julius Goldberg ve

Weissensee u Berlína vyrábí podkovy z papíru. Tyto papírové podkovy se prý při zkouškách vykonaných velmi dobře osvědčily, jelikož jsou mnohem pružnější a také trvanlivější; zasluhují tedy dle udání toho v každé příčině přednosť před podkovami obyčejnými. Konečně také ještě podotknouti sluší, že podkovy tyto jsou prý mnohem lacinější podkov železných a že se na kopyto nepřibíjejí, nýbrž přilepují.

* *

Aby včely ruce včelařovy nepopíchaly, postačí dle rady jistého včelaře umyti jich před prací petrolejem. Včely, jakmile zápach ucítí, ihned odletí.

* * *

Školní mládež při honbách. Královská vláda v Erfurtě vydala přísné nařízení, že budoucně nesmí se užívati školní mládeže za honce při podzimních honbách na zvěř.

* * *

Tělesně zkřivených žákyň nalézá se na vyšších dívčích školách v Berlíně 90%. Za příčinu uvádí se, že žákyně nosí obyčejně v jedné ruce tašku s knihami, která z pravidla bývá 4 kg. těžká. Tyto zkřiveniny, ač s počátku na pohled nepatrné, mají pak za následek rychlé zkřivení páteře, kterýžto neduh bývá často nevyhojitelný.

* * *

Přísloví o matce. Na slunci teplo, u matky dobro. — Na slunci teplo a při matce synu blaze. — Mateřská láska jest svíce nikdy v noci nehasnoucí. (Frencl.) — Mateřské srdce v dítkách a dětské v horách. — Matčina modlitba z mořského dna vynímá. — Matčiny ruce, i když bijí, měkky. — Kulka se chybí, ale nechybí se matčino slovo. — Co matka, to matka; co macecha, to macecha. — Dítě za ruku, matku za srdce! — Bez matky včeličky, ztracené dětičky. — Dítě špiní a dere, matka šije a pere. — Chudá matka spíše sedm dětí vychová, než sedmero dětí jednu matku vyživí. — Ač dítě křivo, přece matce milo. — I cikáně své matce vzácné. — Dobré děti otcova radosť, zlé děti matčina smrť. — Jak měříš otci a matce, dítky ti odplatí krátce. — Otcova kletba vysušuje a matčina z kořene vyvracuje. (Sir. 3, 11.)

* * *

XIX. Všeobecný sjezd katolíků francouzských. Dne 7. května — druhý sjezd — rokováno bylo o svobodné náboženské škole, která ve Francii utěšeně se zmahá. Msgr. d' Hulst navrhoval, aby po celé Francii organisovány byly spolky: dětství P. Ježíše s měsíčním příspěvkem 20 centimů. R. 1881. čítaly školy svobodné náboženské žáků 981.955; roku 1887., kdy pověstný zákon o škole bezbožecké vydán byl, čítaly 1,081.793, tedy o 100.000 žáků více. V poměru tomtéž žáků školám státním ubývalo. Vláda francouzská snaží se odkazy školám náboženským konfiskovati, avšak zbožní závětníci k odkazům svým přidávají podmínky takové, že jak mile by vláda na odkazy sáhla, stávají se ihned neplatnými. Spůsobem tím musí býti 300 odkazů školám náboženským od vlády navráceno.

Obsah „Vychovatele“:

Přílišné roztřídění obecných škol vadí při vyučování náboženství. — Původ lidské mluvy. — Boj nevěrců proti Kristovým zázrakům. — Dobročinnosť v Paříži. — Dopisy. — Literatura. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 31. května 1890. Číslo 10.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

O snech.

Kdosi pravil, že polovina života se prospí a druhá polovina prosní. Ba zdá se časem, jakoby celý život byl snem. Když rok se s rokem sejde, zdá se nám, jakoby 50, 60 let života byl dlouhý trapný sen. S pocity takovými stál patriarcha Jakob před Faraonem.

Sny hrají v životě lidském, ba i v dějinách národů velikou roli. Mnohý věří snům více, nežli hotovým událostem. Národům osudné bývají sny králův. Sny Nabuchodonozora, Herodesa, Nerona atd. přiváděly národům katastrofy. Nejhůře při tom vedlo se od jakživa vykladačům snů mocnářů. Nejšťastnější z nich byl ovšem Josef egyptský.

Sny ho přivedly do otroctví a sny vyvedly ho ze žaláře na první místo po králi. Známý je osud vykladače snu jednoho sultána, jemuž se zdálo, že mu vypadaly zuby, což se obecně vykládá, že někdo z blízkých příbuzných zemře. Jeden a druhý vykladač snu sultanova zaplatil to smrtí, až třetí byl chytrý dosti, že vykládal: Allah obdaří Tebe, pane, tolik dlouhým životem, že všecky své přátele přečkáš, a ten byl bohatě odměněn.

Mnohé sny zasahují až za hrob, až do říše nadzemské, leč o těch zde mluviti nelze. O snech napsalo se již knih dosti. Posledně vydal knihu o snech Francouz Tissié, z níž vyjímáme:

Většina našich myšlének ve bdění vzniká osnováním zevnějších dojmů. Hlušec a slepec mají jinaký psychický život než zdravý, rovněž jiný má šílenec trpící přeludy čidlovými. Platí to i pro spánek. I zde jsou smysly zdrojem dojmů, ty pak vyvolávají ze vzpomínek zažité obrazy. Zdá se vám o lázni; probudíce se shledáte, že jste spoceni. Okno otevřené nedaleko od lože může spůsobiti sen o koupání občerstvujícím. Drží-li usnulý dvěma prsty cíp pokrývky, snad ve snách hraje karty. Rameno svislé s lože vyvolalo sen o nesení těžkého břemene. Autor snil o plavbě námořní, která mu zanechala dojem, jako by se byl nacházel ve vodách aspoň tři měsíce. Při probuzení zvěděl, že v nedaleké vzdálenosti právě zahvízdal na řece odjíždějící parník. Jednou ráno zdálo se mu o defilování pluku; dlouhodobé pochody a obraty vojska byly vyvolány několika tichými kročeji paní, chystající cosi kolem lože. Bývalému námořníku zdálo se, že pluje z Toulonu přes Cařihrad na Krym; viděl blesky a slyšel hřmění děl, zažil hrůzné vřavy valečné, a to všecko bylo vyvoláno tím, že mu mžikem dopadl na tvář paprsek lucerny, kterou nesla kolem opatrovnice, mající noční službu.

Autor cituje doklady, že ve stejných okolnostech spící lidé mohou míti stejné sny. Příklad o společnosti cestujících po Švýcarsku a spících v rozlehlé síni hotelu. Příklad o celém pluku (800 vojínů) v Tour d'Auvergne. Dojem zrakový (svit lampy) vyvolá nejen vzpomínkový obraz (blesk výstřelu dělového), nýbrž i spojenou s ním sluchovou vzpomínku (rána) Hmat zdá se míti převahu nade všemi čidly ve spánku.

Mozek jako všecky útroby pracuje bez přetržení, ve dne v noci. Znavený a spící mozek nevládne sice tak přesně nad pokladnicí svých nastřádaných představ, aby si z ní mohl vybírati, co se mu hodí, jako to činí ve stavu probudilém, avšak on pracuje automaticky přece. Ve spánku zaniká vůle, zanikají ušlechtilé city. Avšak ne každý spánek je stejně hluboký. Proto ne v každém snu je všechno chtění úplně zatuchlé. Často na příklad představují se nám situace, ze kterých bychom se rádi vyprostili, ve kterých se sami nad sebou stydíme, máme jakési vedomí, že bychom jednali jinak, nežli k jakým skutkům zavlekl nás sen, zkrátka, máme cit slušnosti a hnutí vůle, jen že obé nepřijde ku platnosti. Výminečně přihází se lidem, kteří navykle intensivně duchem pracují, že mají ve snách nadobyčné šťastné nápady. Je známo, že mnohé přímo geniální objevy vědecké, nálezy umělecké a mechanické vznikly ve snách (Voltaire, Franklin), ale to jenom u vědátorů a umělců, kteří ve svém oboru za určitým cílem dlouho přemýšleli. Leckomu se ve snách zdá myšlénka neobyčejně podařenou; těší se, jak jí užije, až se probudí. Zatím, když se opravdu probudí a vezme na ni kritické měřítko, vidí teprv, že nápad kulhá, aneb že je přímo bezcenným brakem. V první chvíli po probuzení obyčejně ještě napolo žijeme v situaci dané snem, ač máme vědomí, že jsme se již probrali. Zdvojení osobnosti je ve spánku zjevem téměř všedním. Zdá se vám, že jste ještě školáky; skládáte zkoušku, váznete, máte tíseň úzkosti a přece za tímto školákem stojíte v pozadí, máte s jeho nesnázemi útrpnosť vědouce, že už jste dávno professorům odrostli, že dnes dvojka není pro vás více hrůzou, máte jakési někdy temnější, někdy jasnější tušení, že trapný výstup je holý sen, a často vzmůže se v nás vůle trhnouti sebou, abyste procítli a z nepříjemna se vyprostili. Mimo jiné cituje autor příklad o muži, trpícím často můrou, a aby se jí zbyl, měl ve zvyku lehkým kopnutím zbuditi svou choť (tedy ve snách), aby ona pak teprv probudila jeho. Sám se probuditi nedovedl. Sny podmíněné pathologickými změnami koloběhu krevního jsou obyčejně krátké, hrůzné; v jejich obrazech je smrť na denním pořádku. Osoby, trpící chorobami dýchadel, sní o záduše, smačknutí těla, o útěku, štvanici a t. d. Můry jsou zjevem všedním při zánětech plic, pohrudnice, při souchotinách. Vyděšení ze sna u děti bývá z pravidla zaviněno špatným trávením. Vstřebávání potravy v útrobách začíná kolem třetí hodiny a končí mezi osmou a devátou hodinou po jídle. Zcela shodně s tím počíná můra o desáté večer a končí ke čtvrté jitřní. Mezi žaludkem a mozkem jsou velmi choulostivé styky. Jeden učený filolog snil vždycky, že se brouzdá vodou, kdykoli snědl něco tučného. Potíže žaludeční vyvolávají sny ohyzdné s fantómy, scénami tragickými. Chuť ve snách neznamená vždycky skutečný hlad neb žízeň. Je dobrou známkou předzvěstnou při uzdravujících se, méně příznivou (prý) při počátcích chorob. Hippokrates říkal: „Komu se zdá o labužnění a žunkání, jistě přebral.“

Kazatelé mívají často sny o svém povolání. Zdá se jim, jakoby měli vystoupiti na kazatelnu beze vší přípravy. Zápasí o slova v nemalých úzkostech. Mají čísti evandělium a nemohou tu kterou neděli najíti. Lid dole netrpělivě čeká, a kazatel u velikém úzkostném chvatu zpřevracuje listy a nemůže vší mocí pravou stránku nalézti — až se z toho probudí. Taktéž zdává se při udílení jiných svátostí. Doby studentské a seminářské taktéž bývají často předmětem snů: nejčastěji zkoušky. Příčina toho přirozena. Nic studenta nerozechvívá tolik, jako zkouška a kněze zase, jako okamžik, kdy vstupuje na kazatelnu. Starosť, jak buď zkouška, nebo kázaní dopadne, vrývá se hluboko do ústrojí mozkového, a není tudíž divu, že mozek z plnosti své často vydává.

Ke snům těžkým lze přičítati: umírání.

Nezřídka se zdává, jako bychom leželi na posteli již mrtví, a při tom ale slyšeli, co se všecko okolo nás děje. Rádi bychom vstali a všem lidem řekli: ale vždyť já žiju — ale nemůžeme vstáti, hlas zaniká v hrdle, úzkosť nevyslovná zmahá se — — až konečně přece se probudíme, ale i tu trvává to ještě chvilku, nežli vědomí vrátí se úplně, že to všecko byl jen sen.

Mnohým zjevují se i duchové. Ku strýci — faráři — pisatele tohoto — přišel kdysi člověk a pravil: zdálo se mi, že ke mně přišel můj nebožtík otec, všecek utrápený a prosil mne, abych dal tři mše sv. sloužiti: jednu v Držkově, druhou v Boskově a třetí v Olešnici, pak že mu bude spomoženo.

Matka pisatele měla před lety děsný sen. Mohlo býti asi devět hod. večer.

Bylo u nás mnoho sousedů na pobytu, kteří seděli kolem světnice na lavicích. Kouřili a bavili se. Matka za kamny spala. Najednou jedna lavice, majíc bez pochyby prohnilé, anebo slabé nohy a nemohouc veliké tíže snésti, rozpoltila se s velikým hřmotem pod sedáky.

— Ježíšku nebeský! — vzkřikla matka, — ach, jděte je vytáhnout, klenutí se nad nimi sbořilo a všecky zasypalo! — Trvalo to chvilku, než se z mamu senného probudila. Zdálo se jí totiž, že rodina naše kdes jinde nalezala se v příbytku, v němž strop i podlaha se sbořily. Praskot lavice vzbudil ve spící představu bořícího se stropu, což je důkazem, že smysl sluchový jest i při spaní činný, čehož i kněží mají zkušeností hojných. Zvoní-li se ku př. v noci na farní zvonek a je-li spánek po tělesné únavě dosti tuhý, nežli se probouzíme, připadá tlučení na dveře, jako bouřka, nebo rány z děla a pod. V roce a po roce 1866. zdálo se mnohým, že nalezají se uprostřed bitvy.

Často se též zdá, že lítáme. Ve spaní děláváme skoky třeba přes hory; roztahujeme ruce a nohy a letíme přes hory, doly a nepřítel přece v patách za námi. Někdy ale nemůžeme se hnouti ani s místa. Utíkáme sice, ale jako na hrachu, stojíme na jednom místě. Často též s veliké výše padáme.

Velmi často se zdá, jakobychom chodili buď nazí, anebo neúplně, otrhaně, špinavě oblečeni. Potkáváme své známé, před nimiž se velice stydíme, skrýváme se a myslíme si: co si jen o nás pomyslí. Sny druhu tohoto bývají velmi trapny, tím radostnější bývá probuzení a vědomí, že to byl pouhý sen.

Člověk normální, tedy zdravý, mívá snů nejméně. Zdá se mu sice něco, ale sotva, že se probudí, neví již o ničem. Toliko při větších starostech, kdy spaní bývá trhané, přicházejí sny.

Nemá-li žurnalista pohotově látku a usíná-li v přemýšlení, o čem asi budeš zítra psáti feuilleton — vždyť nemáš dosud nic pohromadě, zdá se mu dojista celou noc o látce do feuilletonu, kterou si srovnává, poznamenává a když se probudí jaksi utrmácen a vysílen, zbylo mu v paměti pár nepotřebných střepin. A musí-li na to zasednouti ke stolku přece, bývá to práce velmi trapná. Každé slovo jde z péra těžce, jako balvan ze skály a řádky vylézají na papír zdlouhavě jako těžký forman do vrchu, často se musejí opravovati — bývá to pravá spisovatelská tortura — a když je člověk s prací hotov, tu by ji ze zlosti rád roztrhal na tisíc kousků, — kdyby za dveřmi nestál již biřič — sazeč.

Těžší nemoce často se oznamují těžkými sny. Dokud krise trvá, bývají sny trapné. Po krisi se vyjasňují. Pisatel tohoto po přestálé krisi hořečkové ve snách citoval delší statě ze Shakespeara, Schillera a jiných; paměť sesílila se tou měrou, že v rekonvalescenci hravě prostudoval celou anglickou mluvnici a četl bez namahání anglické autory. (Dok.)

Duchovní jako školní inšpektoři.

Čtenářům našim je známo, s jakým odporem v jistých kruzích učitelských přijata byla nedávno zpráva, že ministr Gautsch nemíní více za inšpektory školní voliti učitele ze škol obecných a že úřad ten má býti tím více svěřován duchovním. V sousedním Německu a jmenovitě v Prusku ode dávna inšpektoři církevní ať si již katoličtí nebo evangeličtí s nemalou zásluhou působí.

U nás mnozí učitelové namítají, že prý kněží k úřadu takovému nemají odborných vědomostí. O něco opatrněji počínají si učitelové v Prusku, kdež v učitelských novinách navrhuje se, aby prý předešlo se všelikým o tom svárům, že by bylo prospěšné, aby každý „okršlák“ musil si dříve odbýti zkoušku ze středních škol. Pak by prý učitel takového představeného jako odborníka musil míti v úctě. Proti tomu ze stavu učitelského ozývá se vážný hlas, jejž tuto uvádíme: „Učím již na 25. rok na obecné škole a za čas tento dostalo se mi od mých inšpektorů, kteří vesměs byli duchovními, tolik důkazů přízně a pomoci slovem i skutkem a seznal jsem v nich ve všech oborech vyučování a vychování takové odborníky, že považuji to za povinnou vděčnosť proti vývodům těch jistých učitelských listů se ozvati. Nepřátelům dozoru kněžského předkládám především otázku: „Zdaž kněží odborníky nejsou?“ Podle přesvědčení mého jimi jsou. V katolických vychovatelských listech čítám často nařízení biskupů německých, aby bohoslovci k úřadu kněžskému uspůsobili se důkladnými vědomostmi paedagogickými. Osnova v seminářích je důkazem nejlepším, že studiu paedagogiky věnuje se patřičného zřetele. Každý kněz může dosvědčiti, kterak bohoslovci musejí se v katechesích cvičiti. Přede dvěma lety sešel jsem se s dvěma kněži diecése Mohučské, kteří mi dopodrobna vyličovali, kterak zesnulý kanovník Ohler s bohoslovci všecky odstavce katechismu prakticky probíral, aby jim ukázal, jak třeba dítky náboženství s výsledkem vyučovati. Kdo dovede dítkám pojmy náboženské dosti těžké vštěpovati, tomu přece nesmí býti upírána způsobilosť k vyučování anebo alespoň k posuzování odborů jiných.

Kdysi kaplan jeden od krajinského inšpektora žádal, aby zbaven byl dozoru na místní školu, načež mu inšpektor odpověděl: „Dokud školu udržovati budete v tak dobrém stavu jako až dosud, půjde to s tím zbavením asi těžce.“ Po několika letech byl kaplan přesazen přece a sice na gymnasium. Písatel tohoto seznal mnoho dozorců duchovních a o všech může vydati svědectví, že k úřadu svému byli spůsobilí. Od třinácti let je členem konference učitelské, které konají se vždy v jedné třídě z celého okresu. Kněžští členové konference navštěvují pilně, sledují vyučování učitele s velikou pozorností, umějí se k chápavosti dítek přispůsobiti a ukazují při nahodilých posudcích tolik hlubokých vědomostí vychovatelských a učitelských, že jim přívlastku „odborníků“ upříti nelze.

Jinak ani nemůže býti, neboť učitelství se stavem kněžským nerozlučně je spojeno. J. Kristus řekl: „Učte všecky národy.“ Kdo tedy tvrdí, že kněží nemají odborného vzdělání učitelského, nemá o studiu v seminářích ani pojmu. Ostatně postačí poohlédnouti se v literatuře vychovatelské a tu musí i bledá závisť vyznati, že právě kněží výsledků největších ve výchově i učení docilovali. Jmen spisovatelů kněžských v dějinách paedagogiky jest dlouhá řada, z nichž mnozí požívají pověsti světové. Nejnověji skoro nade všecky vynikl Jan Bosco, který po své smrti zanechal ústavy, v nichž nalezá se přes sto tisíc chovanců a počet chovanců v celém světě podle jeho vzoru vedených páčí se již na miliony. Tolik proti námitkám se strany učitelů postačí. Kdyby však přece některý místní učitel měl více vědomostí vychovatelských nežli jeho dozorce farář, nenásleduje z toho ještě, že by nesměl býti farář jeho dozorcem.

Ruský Rousseau.

„Magazin für die Literatur des Inn- und Auslandes," vycházející v Berlíně přinášejíc delší úvahu o Kreutzerově sonatě od Tolstého činí vhodnou parallelu mezi Rousseauem a Tolstým, z níž vychází na jevo, že tento zúplna stojí na stanovisku onoho. Je-li tomu tak, jako že je, pak vliv jeho na národ ruský bude stejně záhubný, jako onoho na národ francouzský.

A shodou řídkou potkáváme se s úsudkem skoro stejným i v „N. L.", kdež J. V. F. přináší o Tolstém úsudek naskrz střízlivý, s nímž každý katolík bude souhlasiti, což tuto s potěšením konstatujeme. Podáme čtenářům úsudky z „N. L."

J. V. F. píše:

Lva N. Tolstého „Kreuzerova sonata" vyšla jako první číslo „Vzdělávací bibliotéky", určené vzpružiti mysl, ušlechtiti mravy, obohatiti vědomosti a povznésti občanské sebevědomí naší akademické mládeže. Překlad je zručný, z péra Ant. Hajna, pilného spoluredaktora „Časopisu českého studentstva." Jak rádi tleskali bychom samostatnému kroku naší omladiny, kdyby nebyl při volbě hned prvního čísla bibliotéky zavládl osudný — omyl! Nové dílo slovutného poustevníka „Jasné Poljany" ovšem lákalo. Románek, v samém Rusku zapovězený, úsilně k sobě obracel pozornosť zvláště, anať fama (nedíme reklama!) napřed hlásala, že Tolstoj pokusil se tu zase o rozluštění jedné z nejspletitějších lidských záhad. Zatím, jaký obsah! Povaha abnormální, předrážděná, stále se rozčilující z jedné výstřednosti v druhou upadající, jíž nejprostší přirozenosť jest hnusem, nervosní rozmar logikou a která svým ustavičným hloubáním, ba přímo nepříčetným mudrováním nejen sebe trápí, anobrž i každého na potkání sužuje, aniž si svou křečovitou sdílností dost málo ulehčila. „Homo um — nihil humani a me alienum puto," jediné racionální to pravidlo, smiřující normálního člověka se všelikou svízelí a protivou pozemské pouti, jest rozervanci našemu, v jehož nitru vře stálý, věru že zbytečný „spor duše s tělem", nepochopitelnou absurdností. Kdo chtěl by se podle morálky Tolstého přesně zachovati, tomu věru nezbývalo by jiné spásy, než přijati za svůj recept církevního otce Origena: horší-li tě oko, vylup si je!

Tisíc dukátů tomu, kdo z mudrování člověka, patrně samému tvůrci vyčítajícího, že přírodu a hlavně člověka „zfušoval," vyčte cosi jiného, než že lidské pokolení nestojí vlastně za to, aby vůbec bylo zachováno! Blaho člověčenstva že leží jen v tom, aby ani nežilo a jedině žádoucí cíl všeho lidstva i jednotlivce, že spočívá v konečném sebezničení.

Zajisté dočítáme se v této „Sonatě" pravd a zásad přímo k neuvěření!

Již v Tolstého knížce „Moje víra!" odsuzuje se na předním místě „ohavný ten lotrovský rozum" člověka. Nicméně jest mu stále hloubati, přemýšleti, svět a tvorstvo rozebírati a všestranně kárati. Na místě dosavadního zákona mravopočestnosti, (jelikož nynější naukou a osvětou skrz na skrz pokažený svět v skutku již pranic nevěří) nastoupiž povšechná láska, jež nesmí však míti žádnou jednotlivou osobu za předmět A dokud si lidstvo nevymudruje zcela novou víru (při kterých asi marných pokusech vezme dojista několik pokolení za své!) žijme raději trpělivě v čiré tmě, oddejme se slepě jakékoliv víře, odříkejmež se všeho, chraňme se všech styků se společností a živořme, trpme jako němá zvěř.

„Lidi mimo nás jsou již příliš vzděláni, než aby mohli žíti mravně!"

„I mezi manžely pěstuje se jen duševní příbuzenstvo, láska sebe ryzejší a přirozenější neposvěcuje manželství, anobrž ruší je!"

„Ačkoliv spolužití osob nehodících se k sobě, připravují si „hrozné peklo," musí spolu vytrvat, však běda, pakli kdo i k vlastní ženě vzhlédne „aby ji požádal," ten ji vlastně zabíjí, ten s ní cizoloží a poskvrňuje svou „sestru-ženu" . . ."

„Láska, manželství, rodinný život, všecko samá lež!“ O vznešených pocitech jen se deklamuje! Právo, svoboda žen jen hluchá frase. Hlavní cíl těch vyzývavě krášlících se stvoření jest, muže vábiti a loviti, čímž ovšem ponižujíce se nevýslovně, muže jen tím bezohledněji ovládají. Nejen v líbánkách (připravujících hnus jak při prvním zakouření!) — anobrž později i dětmi svými dostávají nás pod pantofel!

Tak zvaná zamilovanosť jest jen smyslné podráždění buď vzděláním, uměním, divadlem a zvláště hudbou, aneb dokonce jen „přebytečnou potravou“...

„Ideál muže má býti svoboda, bezmanželství, panictví. Idealem ženy naprostá čistota tělesní — vestálství! I kdo s jedinou jen vyvolenou družkou svou žije — zabíjí sebe i ji! Z mrzkosti pohlavního poměru rodí se jen nenávisť, nepřátelství. Čisté ženy nepřejí si muže, anobrž nanejvýše dítek; avšak i láska mateřská jest smyslnosť. — Všeliké smíření mezi manžely úsměvem, vysvětlivkami, polibkem, jest čirá hanebnosť. — Strach o zachování dítek otravuje rodinný život. Nač se o ně bát? Důkaz to jen fysické k nim náklonnosti, zatím co by měly matky jen duše svých dítek milovat a být pamětlivy, život že zachovat nelze, an vlastně za nic nestojí!“

Mohli bychom v těchto citátech svých pokračovat, však myslíme, že uvedené stačí. Jakých surovostí až i vraždy dopouští se na své ženě onen „normální muž“, mající na lékaře zvlášť nabroušeno, trapno vzpomínat. Vzorný život manželský vždy mu sice tanul na mysli, až dožil se s ženou svou, s níž neměl ani v libánkách svých „o čem pohovořiti“ — pěti dítek, načež žárlil na ni zprvu beze vší příčiny, jen proto, že se vlastně k smrti nenáviděli. Proč, zůstává hádankou, ač zdánlivě s přehlubokým důmyslem v povídce rozřešenou. Duševních styků nebylo prý mezi těmito manžely. Jejím bylo povoláním „rodit děti“ a jeho jediným „vydělávat peníze.“ Tak žili do světa, až v ní následkem proklaté hudby vzplanula potřeba jakékoliv lásky, jen když nové, bezúčelné pouze proto, aby toho světa také „po přežilém pekle“ trochu užila. Stihla ji za to smrť z rukou žárlivého muže, radujícího se ze své zuřivosti, jenž pak neměl odvahu, aby také na sebe ruku vztáhnul. Porota jej na neštěstí uznala za nevinna a tož vegetuje snad po dnešní den dále, aby jen sebe a lidi sužoval.

A takový prý je stav devadesáti devíti párů manželských ze sta!

A četba podobné chorobné nálady měla by býti vhodnou ku hojení vlastních nám nedostatků a bolestí?! Což nemáme již důležitějších, nám mnohem bližších problemů, o nichž by nám bylo ku specielně svému prospěchu rozjímati? Což nejsou jiné, zásadnější pravdy, v nichž nejvyšší čas naši omladinu utvrzovati?

Velký duch a tvůrce veleděl literatury, jako Tolstoj, i když bloudí, zůstává velkým. Že je poslední jeho dílo úkazem vysoce zajímavým pro psychologa i snad čtenáře zralého, v sobě hotového, kdož by pochyboval? Ale, že by je bylo odporučovati za vzdělávací četbu mládeži, nikdo jistě tvrditi se neodváží. Vydání Kreutzerovy Sonáty v bibliotéce, určené pro studující mládež, považujeme za přehmat redakce, jejž nelze dost rozhodně odsouditi.

Zdravotnictví každého člověka.

Každý člověk má svůj spůsob nemoce, čili stonání a svůj spůsob léčení se čili zdravotnictví. Uměním je: Zůstati zdráv, uměním sebe sama uzdravovati a mnozí lidé, často prý ženy — znají umění i stonat, což více méně náleží do oboru psychologie, často i psychiatrie.

Zde nejvíce padá na váhu: umění zůstati zdravým a z nemoce zase uzdraviti se. Prostý rozum řekne, že umění první je snadnější, nežli druhé. Věda poskytuje rady a pomůcky oboum.

Zdravému věda radí: žij přiměřeně. To však snáze se řekne, nežli provádí.

Obuvníku, jenž třeba denně 16 hodin ohnut na verpánku vysedí, marné je radit: trpíte na zatvrzení jater, vdychujete zkažený vzduch, musíte více pohybovati ve zdravém vzduchu, a více požívati masitých pokrmů — při 2—3 zlatých mzdy týdně! Marné též radit poslíčku: máte srdeční vadu, nesmíte mnoho chodit do kopce, anebo na schody. Všecka rada k udržení zdraví musí soustřeďovati se v tom: hleď v poměrech, v nichž žiješ, dosáhnouti tolik, abys tělu i duchu dopřál dostatečného pohybu, případně i klidu, s důstatek vzduchu a světla, čistoty a stravy. V ničem nepřepínej, ani v námaze tělesné, ani duševní, a nejméně v rozkoši.

Kdo pracuješ více hlavou, nežli ostatním tělem, hleď hlavě dopřávati klidu a tělu nedostávajícího pohybu. Co platno míti velikou, těžkou hlavu, musí-li státi na vetchém těle! Plný, těžký klas musí viseti na silném stéblu, nemají-li zkaziti se obadva. A těla mnohých učenců podobají se často stéblům.

V čem pozůstává Kneipův spůsob léčení? V posilování těla. K němu nejčastěji berou útočiště lidé hlavou přepracovaní, vydření a vysílení.

Ve kterém domě na půdu pod střechu snášejí se veliké tíže: obilí, kádě s vodou, tam musejí býti předně dobré základy a stavba spodní vůbec solidně provedená. Hříchy proti základům zdravotnictví mstí se zle na učencích.

S druhé však strany musí se horliti proti nepřiměřenému břichopasnictví. Kde příliš úzkostlivě pečuje se o bříško, tam toto stává se cizopasníkem, jež ústrojí mozkovému užírá nejkrásnější sílu. energii, chuť k práci, paměť atd. Břicho takořka strhuje mozek k sobě do bláta, činíc jej podobným sobě. Břicho pak stává se pelechem nemocí nejhorších: vodnatelnosti, záduchy, cukrovky, mrtvičky a pod.

I u věku starším lze člověku při upřímné energické vůli nepřiměřený spůsob života učiniti přiměřeným poznenáhla a udržeti si hlavu mladou až do pozdního věku.

Zajímavě se čte nový spis italského filosofa Mantegazzy o hlavě, z něhož tuto některé výtahy podáváme:

Hygiena hlavy (Mantegazza). Škrábati se ve vlasech je nejvznešenějším posuňkem. Je to netrpělivosť lebky, jíž porod myšlénky příliš dlouho trvá. — U Byrona, Musseta a jiných básníků dá se poznati, které básně psali na lačný žaludek a které po hodech. Troška tyfového jedu vyvolá i v nejstatnějším mozku horečné blouznění. Myšlení je síla a mění se hmotou. Jeho výkony podobají se elektřině, ale ačkoli je myšlénka rychlonohá, nemůže svými 30—60 metry, jež urazí za minutu, měřiti se s elektřinou, která urazí 460 millionů metrů. — Každý přemýšlí. Někdo víc a někdo méně, někdo dobře, někdo špatně. Každý má rozvinouti síly svého mozku jenom tolik, aby ostatní orgány neseslabil a život si nezkrátil. Není pravda, že co kdo chce, i zmůže; musí umět. Čímž neřečeno, že vychování je všecko. Ale také není pravda, že některé mozky zrodily se, jen aby skončily v blázinci a jiné, aby dostoupily oltáře slávy. Mezi tak příkrou růzností názorů musí býti střední cesta přirozeného zákona, jímž řídí se tvorba myšlének. Nerstvo ssaje do sebe dojmy a spracovává je. Dovoz surovin nesmí převyšovati schopnosť výroby. Ne každý mozek je strojem na každou duševní práci. Na révě nevykvěte nikdy růže. Ze kmene Hottentotů nevyjde dnes žádný učinec první třídy. I kdyby prostřední hlava nejlépe vyslídila, jak má duševně žít a pracovat, nebude genius. První úlohou je však zvoliti si přiměřené povolání svým náklonnostem. Chyba je přepracovati se, ale ještě větší chyba pracovati příliš málo. Ale až kam máme nad sebou práskati karabáčem a volati: ku předu! A kdy máme si oddychnout a říci: dost?? Pravidlo je, dokud máme chuť a dokud

necítíme znavenosť. M. myslí, že mnohého jinocha vynesli předčasně na hřbitov, poněvaž se duševně přepracoval. Zrazuje, aby se ve Vlaších zaváděl pruský učebný plán. Moderní zištnosť, snaživosť a starostlivosť vyčerpává mozky; činí ze čtyřicátníků starce. Schází klid, nejbožštější ctnosť. Krátký spočinek sílí; dlouhý seslabuje. Mozku nečinnému konečně i maličkosť je námahou. Duševní práce je nejčistším požitkem. Kde duševní činnosť nepěstěna, bují nízké pudy. Nečinný boháč je zvíře nejnižšího stupně: jí, pije a nudí se. Naučen zaměstnávati se, může dospět k vrcholům blaha. Pracovati za noci je zapáliti svíci života na obou koncích. Studenti a učenci dávají hlavně proto noci přednosť, že je mrzí ráno vstávat. Přivstat denně o 2 hodiny dřív než obyčejně, činí za 40 let 20.200 hodin, tedy skoro 2 a půl roku.

Kdyby se běh země náhle zarazil, změnila by se síla pohybu v teplo a sice v taký žár, že by se celá zem rozplynula v páru. Podobně nebezpečno přejíti od napjaté činnosti k úplnému klidu, jak viděti u pensistů. Je tíž zastaviti myslící mozek než jedoucí parostroj. Z náruživostí, které nás k práci ponoukají, nejneúkojnější jest ctilačnosť. Zle skončí, kdo má ctižádosť větší než schopnosti. V návycích zobrazena celá špatnosť i dobrota člověka. Odvykati dlužno jen ponenáhlu. Je dobré nemíti návyky škodné a nečestné, ale nemíti návyky vůbec ani nejde, jimi usnadníme si život. M. ordinuje následující: Pracuj duševně jen ve dne a nikdy v noci. Přestaň, jakmile cítíš únavu. Střež se posilňujících prostředků. Popřej si po každé námaze oddechu. Nenapínej mozek, nejsi-li rozpoložen.

V dobách staroklassických myslilo se, že horčice sílí paměť. Není zcela nesmyslno. Necvik, zneužívání lihovin a omamujících prostředků, především však výstřednosti v kultu Venušině seslabují paměť. Zostřujte si paměť pro vzpomínky radostné a otupujte ji pro každý bol. Obraznosť je vrtochovitější než kterákoli z nestálých dcer Eviných. Hodně obraznosti, hodně rozumu a silné zdraví mít — totě náplň lidského blaha. Hodně obraznosti, málo rozumu a špat.é zdraví k tomu, ta směs zhnusí život. Fantasie nemá být víc než kořením. Všecko, co snižuje citlivosť (mráz, opium a j. narkotické prostředky), přivozuje spánek. A naopak prostředky, které citlivosť obvodových nervů zvyšují (káva, čaj a j. dráždidla), zaplašují jej. Theorie M-ova o spánku předpokládá tedy úplnou uzamčenosť mozku před zevnějškem. Jedno z falešných lékařských dogmat učí, že má člověk spáti šest hodin. Jsou známí lidé, kteří po celý rok spali jen 1—3 hodiny a jiní vůbec probděli 42 dní; za to mnozí prospali celé měsíce. Kdo zvykl mnoho spát, musí si ubírat jen ponenáhlu, aby přivykl bdění. Vůle pomáhá při tom více než káva. Budiček je zbytečností šerednou, poněvadž náhlým probuzením zbouří nervstvo a poplaší srdce. Pravdivo je: kdo časně vstává, pozdě umírá. Kdo trpí nespavostí, ať vstane a projde se jizbou, anebo ať počítá do tisíce, ať si před ulehnutým koupá nohy a tře kartáčem.

Není všecko zlato, co se třpytí.

(Upravil dle „Stimmen aus Maria-Laach“ + 5)

V letošní „Osvětě“ na str. 478.—480. podává R. Tyršová zprávu o obrazárně v Rudolfině a o novém jejím katalogu. Dle této zprávy podrobena byla sbírka obrazárny důkladné revisi, která týkala se především určování mistrů. „Starší katalogy obrazárny přidržovaly se ponejvíce toho označování, jež jednotlivé obrazy sobě přinesly ze sbírek soukromých, z nichž byly darovány neb zapůjčeny.

Byly to pozůstatky z dob, kdy v kollekcích soukromých se slavná jména jen hemžila a kdy poněkud slušná sbírka bez nějakého Rafaela, Rembrandta,

Tiziana a po případě bez několika Rubensův obstáti nemohla. Moderní kritika a obrazoznalectví na solidních základech podrobného zkoumání a srovnávání založené, ovšem nemilosrdně škrtaly zvučná jména, jež bývala pýchou sběratelů a jejich dědiců. Také naši obrazárnu připravila moderní kritika o několik zvučných jmen.“ Tak skončila řečená revise.

Kde se vzala tato zvučná (?) jména, kde ti Rafaelové, Rembrandtové, Tizianové a Rubensové u nás, a v počtu daleko četnějším v jiných zemích?

Na tuto otázku odpovídají Stimmen aus Maria-Laach ve 4. sešitu b. r. as takto:

V Bruselském a Drážďanském museu jest obraz od Rubense na dřevě malovaný. Pocházejí však oba z obrazu jednoho. Prostředek z něho byl vyříznut a novým nahražen a Rubens Bruselský byl hotov. K vyříznutému prostředku dány byly nové okraje a tento Rubens šel do Drážďan. Podvod odhalen tím, že nalezena byla copie obrazu Rubensova, kteráž měla prostředek stejný s obrazem Rubensovým v Drážďanech a kraje stejné s obrazem Rubensovým v Bruselu.

To jest aspoň kousek umělce a kousek falsifikátu, jinde jsou falsifikáty celé.

Ve Frankfurtě v ústavu Städelově jest vystaveno 141 obrazů nizozemských od vynikajících mistrů a odborník nalezl mezi nimi jen maličko, totiž 58 podvržených.

Kolínské museum zakoupilo obraz za 12.000 marek jako dílo Guypovo, jež ředitel nového říšského musea v Amsterodamě prohlásil za bezcenný falsifikát, za který by se při dražbě ani 120 marek nedostalo.

Bruselská galerie koupila Rembrandta (?) za 100.000 fr., který také není pravý.

Patrno jest, že jednotlivci o své ujmě tolik by neprovedli, a že založeny byly spolky a dílny, které si zvolily úkolem umění milovné obecenstvo nesmrtelnými (!) díly slavných mistrů podváděti. Co štětec neznámého mistra provedl, označili obchodníci známkou Rembrandtovou, Rubensovou a j. a sběratelé spěchali, aby za drahý peníz své galerie obohatili.

Za tou příčinou kupovány staré, bezcenné obrazy a umývány. Na starém plátně malovány potom nové obrazy. Aby nová barva poznána nebyla, dá se obraz do vyhřáté pece, kde barva popraská, jehlou se obraz na několika místech propíchne a přátelé mistrů dobře zaplatí.

Jak se takové falsifikáty prodávají?

Sběratel obrazů potká se na ulici s nějakým Samuelem. Tento začne o dražbách konaných, o obrazích tam a tam uschovaných, ku konci oznámí, že by rád koupil obrazy u jednoho pana, ku prodeji určené, kdyby měl peněz.

Sběratel je takovou řečí všecek uchvácen, chvátá se Samuelem do bytu onoho pána, aby obrazy sám koupil. Pán vypravuje, jak o všecko přišel, v jaké nouzi je a jak je nucen své nejmilejší předměty prodati. Rozumí se samo sebou, že vše jest lež a že obrazy Samuel sám pánu odevzdal, aby kšeft lépe dopadl.

Sběrateli se obrazy líbí a kupní cenu v krátké době vyplatí.

Jiný sběratel přijde do obchodu Samuelova.

V tom přijedou dvě dámy ve smutku, nabízejí obchodníku obraz, poněvadž jsou ve finančních nesnázích, ale obchodník koupiti nemůže, nemá peněz na tak drahé věci. Sběratel se nad damami smiluje a za laciný peníz několika set neb tisíc koupí obraz sám.

Ještě lépe květe obchod ve kresbách.

Na kus starého papíru nakreslí se tužkou několik osob z díla mistrova a studie Rafaelova aneb Leonardova je hotova. Staré knihy a továrny dodávají potřebný papír. Nový papír se dle potřeby začerní, opálí a nikdo nepozná na něm, že pochází z našeho století. Za falsifikáty tohoto druhu platí se 500, 1000 až 2500 marek!

Také po starožitnostech (!) bývá veliký shon.

Soyez, továrník zboží emailového vypravuje toto:

Jednou měl jsem opraviti email, na němž vyobrazeno bylo zavraždění vévody Guise. „Můžete opraviti," zněla otázka.

Továrník: „Zcela jistě! Chci to tak opraviti, jak jsem to původně udělal."

Majitel: „Vy jste to udělal? Vždyť jsem za to dal 10.000 fr."

Továrník: „Pojďte, pane, ukáži vám kresbu, dle níž email byl zhotoven."

Würzburgský professor Beringer nalezl v minulém století mnohé zkameněliny. O svém nálezu vydal knihu, v níž vše nalezené bylo přesně vyobrazeno. Potom kopal dále a práce jeho se znamenitě dařila, až jednoho jitra z hloubi země na světlo denní vynesl svůj vlastní obraz, který s jinými již objevenými zkamenělinami jeho známí v noci hluboko do země byli uložili. —

Předhistorické nástroje kamenné byly v letech 70. a 80. zhotovovány a prodávány ve Francii na několika místech.

Italie, komora starožitností jest též kolébkou podvodů v tomto oboru. Celé rodiny se jimi živí. Otec předměty zhotovuje, matka pečuje o jejich stáří a dcera je u dveří různých museí nabízí cizincům ku prodeji.

Ve Florencii spatřil jeden cestující na domě medaillon starého mistra. Poněvadž se mu zalíbil, zaplatil ho dobře a uschoval. Po šesti nedělích šel mimo ten dům opět a ku svému úžasu spatřil na něm zase takový medaillon jaký byl zakoupil.

Vlach dal si jich zhotoviti celý tucet a když jeden prodal, zasadil na dům jiný.

Znamenitě vyniknul v padělání Bastianini z Fiesole († 1868).

Mezi jiným zhotovil roku 1864 poprsí básníka Benivieniho († 1542), za něž mu obchodník 350 fr. dal. Později bylo toto poprsí v dražbě prodáno a koupil je pro Louvre v Paříži generální řiditel museí za 13.000 fr.

Když kdosi tvrdil, že je některý žijící mistr zhotovil, nabídnul jmenovaný řiditel 15.000 fr. tomu, kdo by to dokázal. Bastianini se přihlásil a oznámil zároveň, kdo mu byl modellem.

Od něho pochází také poprsí Savonaroly, které prodáno bylo za 100.000 fr.

Bylo by zajímavo zvěděti, kolik členů národa vyvoleného tímto výnosným obchodem se zabývá.

Že podvod ve světě bují, každému známo; že by však v tomto odvětví tak kvetl, před málo lety sotva se komu zdálo.

Dopisy.

Shor.

Bydlím v horách mezi Němci a pozoruji odtud ten český svět. Nelíbí se mi mnoho. První máj mne sice neznepokojoval, ale příčiny všech nynějších socialně-demokratických zjevů mne a tuším každého vlastence a upřímného katolíka naplňují obavou o vlasť a náboženství. Neb sociální demokratismus jest beznáboženský a internacionalní, v mnohém ohledu dokonce náboženství i národnosti nepřátelský. Dovolím si nyní na některé věci upozorniti, které nám vznik a rozkvět sociálního demokratismu v našem lidu vysvětlují, ano chci ukázati, že i my částečně nejsme bez viny.

I.

Jel jsem kdysi v neděli dopoledne po buštěhradské dráze a pozoroval jsem při tom život jejích zřízenců. Hned při třetím domku okopávala žena strážníkova brambory, při čtvrtém domku prala žena s dcerou a na nej-

bližší stanici stálo asi 40 otrhaných a osmahlých mužů, kteří patrně čekali na výplatu. To bylo v neděli v tu dobu, kdy ve všech při dráze ležících celkem vzdálených osadách konaly se služby boží. Ti tedy dnes v kostele nebyli, ač byl čarokrásný letní den. Jak pak to asi vypadá u těchto lidí s návštěvou kostela za počasí špatného a v zimě? Zabolelo mne srdce, když jsem to uvážil. Železniční zřízenci nenavštěvují kostel ani při počací dobrém, tím méně v zimě a za deště — a úředníci nejdou též, nemohou od služby a k tomu jsou stanice od farních míst s řídkými výjimkami velmi vzdáleny. Tak žije lid i úřednictvo při dráze s rodinami úplně bez slova božího, bez bohoslužeb zkrátka bez náboženství. Neb kdo po celý rok nepřijde do kostela, ať svou či cizí vinou, o tom možno říci, že žije bez náboženství a specielně co se týče lidu při dráze, člověk se o tom přesvědčí, pobude-li jen půl dne mezi ním. Co se tu mluví proti Bohu řečí rouhavých, proti osobám a věcem posvátným posměšných, řečí nemravných a pohoršlivých! Myslím, že nikdo nebude popírati toto faktum, že v Čechách lid při dráze z velké části žije bez slova božího, bez bohoslužby, bez svátostí — bez náboženství. Víte, co to znamená? Kdo bydlí v Praze, nechť dojde na veškerá tamnější ředitelství českých drah a zeptá se, kolik mají úředníků, zřízenců, dělníků, kolik z těchto je ženatých a kolik mají dětí? Ten se zhrozí počtu lidí, kteří v naší zemi a uprostřed nás žijí bez Boha. Myslím, že, kdybychom veškeré dospělejší příslušníky rodin při dráze v Čechách zaměstnaných sečtli, že bychom dostali summu alespoň 50.000 duší. Ti všichni žijí v domcích mezi lesy a polmi na stanicích od kostelů neobyčejně vzdálených. Zajisté, že přes dvě třetiny těchto lidí po celý rok žádného kostela uvnitř nespatří. Není to strašné, když povážíme, že jsou to téměř veskrz Češi? A tento lid propadá se svými rodinami nevěře a zajisté i socialní demokracii. Což není žádná náprava možná? Ano náprava je možná, pravím dokonce nutná. Naše církevní vrchnosti mají tu moc i povinnosť o tuto nápravu v čas se postarat. Či nebyla by to pro nás i naši církev ta největší hanba, když bychom v této pohnuté době tisíce lidu nechali hynout bez slova božího, bez bohoslužeb a bez svátostí? Kéž by brzo někdo se našel, kdo by o nápravu se postaral, ale brzo by to muselo být, dříve než ten lid se svými četnými a obyčejně požehnanými rodinami propadne úplně netečnosti a nevěře, dříve než padne úplně do drápů sociální demokracie. Než jak tu nápravu provésti? Církevní vrchnosti nechť se dohodnou s ředitelstvími jednotlivých drah a tyto nechť vydržují svým zřízencům několik vlastních duchovních správců.

Dráhy platí svému lidu lékaře, proč ne též několik duchovních, kteří by, jako lékaři o tělesné, tak oni o duchovní blaho tohoto lidu se starali? Možná, že mnohá dráha by se vzpírala, ale jen pro začátek a ten je ovšem vždy těžký. Pastorace by se musela provádět jako u missionářů, nebo, jak to činí katoličtí faráři v protestantské diaspoře v Německu. Střídavě na každé stanici v síni pro ten den a případ reservované měl by tento duchovní služby boží, zejména na stanicích odlehlých.

Strážníci ku stanici nejbližší a dělníci měli by povinnosť s rodinami tyto služby boží navštěvovat, pokud to služba dovoluje. Když se chce, najde se dopoledne vždy hodina, kdy vlaky nejdou a kdy mají všichni čas. Snad by zbyla i některá minuta ku krátkému křesťanskému cvičení. Ovšem by také nebyly každou neděli služby boží, ale přec několikráte do roka a zajisté že by většina ráda přicházela. Dále by tento duchovní správce musel navštěvovati i jednotlivé strážní domky a rodinám tamnějším na způsob Vincencianů potřebná naučení udělovat, ku př. o modlitbě, o kázni, o klení, neslušných řečech, v sv. svátostech a pod. Kdo chce dnes jen s kazatelny slovo boží zvěstovat a myslí, že postačuje v neděli vystoupit na kazatelnu a pak že je hotov, ten nerozumí potřebám dnešního dne a měl se narodit o 50 let dříve. Dnes musíme lidi v jejich domech vyhledati, s nimi pohovořit, jim poradit, je poučit, pak nám otevrou srdce a přijmou slovo boží. A kdyby i žádoucí ovoce hned se nedostavilo, nesmíme se lekat; kdo vytrvá, ten bude spasen!

Jsem přesvědčen, že by u málokterých padlo slovo boží na skálu. Chodím v neděli do našeho vězení a mám tam křesťanská cvičení a mnohý mi řekl, jak tomu byl rád, že jsem přišel. A tak by mnohý opuštěný strážník rád duchovního ve svém domku uzřel a křesťanské napomenutí s upřímným srdcem přijal.

Kéž by brzo něco pro tento ubohý lid se učinilo. Budeme li ho ale tak zanedbávat jako dosud, uzříme brzo ovoce této nedbalosti a pak bude pozdě volat: mea culpa. *Liš. 104.*

II.

Dnešní den hraje statistika velkou úlohu. Kdo má rozsáhlou duchovní správu, ví na konci každého čtvrtletí, co znamená statistická dáta pro okresní hejtmanství sestavovat. Právě sbírají školní úřady statistická dáta školství a tázaly se na věci, že musel člověk napřed přemýšlet, co a jak má odpověditi. Rád se zabývám statistikou, neb cifry mluví často výmluvně, řečí až zdrcující. Pravili jsme předešle, že u nás tisíce českého lidu při dráze žije bez náboženství, poněvadž ani při nejlepší vůli své náboženské povinnosti vykonávat nemohou. Ale i v jiných oborech nevede se našemu lidu lépe. Myslím to zejména v lidu hornickém. Zajděme si ku př. do uhelné pánve u Teplic, Mostu a Duchcova. Kolik asi tisíc Čechů žije v těchto uhelných dolech? S rodinami aspoň 30 tisíc. V Teplicích na př. jest jistě přes 6.000 Čechů a přec tam nerozumí ani jediný kněz česky. A pak se diví Warnsdorfer Volkszeitung, že mezi tamnějšími Čechy jeví se hnutí socialně demokratické! Kéž by aspoň při nejbližším obsazování teplických kaplanských míst vzal se patřičný ohled na náboženské poměry tamnějšího dělnického lidu. Podobně neumí nikdo česky v Hrobech, ač je tam, tuším, veřejná česká škola, podobně v německé baště Oseku od českého šlechtice založeném, v Duchcově, Mostu a Čouši je po jednom českém knězi. V ostatních místech této pánve je český lid v náboženských věcech úplně ignorován. Není tu kněze, který by ho v jeho řeči mohl poučiti; německému kázaní nerozumí, proto straní se kostela, nepřijímá žádných svátostí, od usedlého lidu je pohrdán, proto zůstává často i v neděli ve všedním obleku a naplňuje v den sváteční putiky a hospody všeho druhu. Dělník, který ze svého domova si přinesl cit náboženský, v málo letech stal se působením starších kolegů neznabohem a nevěrcem, poněvadž nikoho není, kdo by ho varoval. A tito lidé vychovávají podobně své četné dítky! Co se stane z tohoto lidu? A kdo je tím vinen? Mnohý z našich spolubratří mohl by tlouci na prsa a říci: mea culpa.

Ne lépe daří se českému lidu u v jiných krajinách. Jděte do Lince a do Štýru, kde se nyní vyrábí Mannlicherova zbraň, v každém tom městě je tisíce Čechů bez slova Božího. Do Asie a Afriky jdou missionáři, když si byli aspoň z části osvojili řeč lidu, černoši mají kněze znalé své řeči a lid český na tolika místech je bez kněží české řeči mocných v době tak nebezpečné. Nejsmutnější poměry jsou však v Dolních Rakousích a specielně ve Vídni. Kdybyste šli z jižních Čech nebo z Moravy do Vídně pěšky, nepotřebovali byste ani umět německy; skoro každý třetí člověk, jehož potkáte, umí česky, nebo je Čech; neb v každém místě jest drahně Čechů. Někteří ovšem rozumějí německy — a ti v náboženském ohledu nejsou tak zle na tom jako ostatní, nebo jako Češi ve Vídni. Tam je 150.000 dospělých Čechů — a z těch dobrých 100.000 bez všeliké péče o náboženské vzdělání se strany církve vydáno v šanc socialní demokracii. Když nedávno v Praze missionář sbíral pro církev v Číně, pravil tuším, že je tam přes milion katolíků a přes tisíc kněží; ti zajisté oněm katolíkům kážou čínsky a ne anglicky, italsky, francouzsky a německy; ti nechávají sotva sto tisíc lidí bez všeliké péče. A jak se káže českému lidu ve Vídni? Kdyby Pán Ježíš dnes přišel na svět, možná, že by si upletl z řemenů karabáč a mnohý šleh by zasáhl malé i velké strážce na Sionu vídeňském.

Začal jsem o statisíce. Nuže, sečteme si lid český žijící bez slova božího, bez svátostí a bohoslužeb; sečteme lid na dráze, v dolech, v Horních a Dolních Rakousích, ve Vídni, připočtěme k tomu četné dělníky v továrnách, sluhy u rozličných panstev, kupecké a řemeslnické učně, mládence a tovaryše, kteří jsou podobně zanedbáni a my se přesvědčíme, že přes 200.000 Čechů žije v poměrech náboženských církve naše nehodných. Jak smutné faktum! Jaká ironie osudu! Čeští jinoši pro víru a dobrou věc nadšení naplňují semináře a kláštery v Tyrolsku, Štýrsku, Krajině, ano i v Bavořích a Švýcarech a doma hynou statisíce vlastního lidu bez slova božího! Kéž by konečně tento starý šlendrian byl odstraněn a lidu českému bylo dáno, co mu patří; to je povinností církevních vrchností před Bohem i před lidmi. Posýlá-li církev missionáře do Afriky a Asie, kteří jsou mocni jazyka lidu, musíme dáti i v Evropě lidu kněze, kteří by s ním v jeho řeči mluvit, svátosti mu udělovat a slovo boží zvěstovat mohli. A neučiníme-li to, pak jsme sami vinni, stane-li se tento opuštěný lid úplně nevěreckým a socialně-demokratickým. *Liš. 104.*

Drobnosti.

Patnáctiletý chlapec ochráncem života. Z Budějovic dne 22. května se píše: Zde nemalého podivení vzbudil hrdinský čin chlapce patnáctiletého. Devítiletá žačka, Kateřina Pechová, nádenníkova dcera, hrála si včera na vltavském břehu. Najednou dítě ztratilo rovnováhu a spadlo do řeky, dešti dosti rozvodněné. Dravé vlny unášely dítě vždy dále. Marný byl jeho křik a nářek. Již již klesalo a bylo znáti, že ztrácí vědomí. V okamžiku tom vrhl se patnáctiletý holičský učenník Otto Reitinger tak, jak oblečen byl za dítětem. Štěstím jeho i dítěte bylo, že uměl dobře plovat a že zachytiv dítě, uměl si na dravých vlnách s velikým nebezpečím života cestu vydobyti ku břehu. Dítě brzy přišlo k sobě a hrdinský mladistvý ochránce jeho dovedl je ke všemu ještě do bytu rodičů.

* * *

Židovská špekulace v Ober-Ammergavě. Jak je známo, mají o letošních prázdninách světoznámé pašijové hry zde započíti. Zkoušky k nim konají se již teď pilně. Ukázalo se, že asi šest židovských špekulantů z Mnichova buď zakoupilo anebo najalo skoro všecky hostince Ober-Ammergavy.

Ukazuje se, že již nyní ceny jídel a nápojů, jakož i bytů jsou lichvářsky přehnané. Místní představenstvo pochybilo velice, že těmto špekulantům ponechalo volné pole k vykořisťování obecenstva, jež z celého světa sem se schází. V obecenstvu vzmáhá se rozhořčenosť nad takovým darebáctvím, jež zajisté mnohé od cesty do Bavor letos odstraší.

* *

Církev sv. Augustina povstává z rumu. Skoro půl druhého tisíce let uplynulo od katastrofy, jež kvetoucí Církev sv. Cypriana, Augustina a mnohých jiných světců v ssutinách Vandalů pohřbila. Po Vandalech přišli Arabové, kteří símě křesťanské na dobro udupali. Teprv v nové době podařilo se zde za příčinou okupace francouzské křesťanství opět znovu vzkřísiti. Zásluhu o to přední mají missionáři francouzští. Naposled přičiněním kardinala a apoštola svobody Lavigeria zvedají se diecése někdejších světcův Afrikánských z rumu.

Letos o Nanebevstoupení Páně byla slavnostně posvěcena kathedrala v Tunisu, jež stojí na někdejší Akropoli staré Karthaginy. A hned v neděli na to byl slavnostně základní kámen ke druhé kathedrále v Tunisu samém

položen. Kardinal Lavigerie zasvětil tuto světci francouzskému a světici italské, totiž: sv. Vincenci z Paula a sv. Olivě, kteří oba v Tunisu působili. Onen jako otrok, tato jako zajatá od Maurů, jejichž rukou později vytrpěla si smrť mučednickou. Kardinal Lavigerie v pastýřském listě věřícím vyložil, že kostel proto světcům dvou národů zasvětil, aby tím svornosť jejich na půdě mučedlnické znázornil. Slavnosti súčastnilo se asi 40 biskupů a prelátů. Před položením kamene po tři dny slaven byl církevní sněm diecése Karthaginské, na němž církevní otcové usnesli se o třech věcech: I. Canony staré Africké církve opět se obnovují, tiskem vydají a do všech farností této provincie rozešlou. II. Naučení Lva XIII. o provádění pokoje mezi národy křesťanskými a odstranění otroctví sestaví se a ve farních kostelích, budou se předčítati a vykládati.

Přítomné francouzské dámy uspořádaly sbírku k založení jesliček pro křesťanskou výchovu chudých dítek, jež vynesla 4000 franků.

* * *

Rozhodnutí nejvyššího soudu o zneužívání učenníků ku pracím domácím. Jistý otec dal chlapce svého do učení k mistru truhlářskému a zavázal se za vyučení zaplatit 150 zl. Mistr chlapce více nežli k řemeslu používal k chování dětí, k mytí, a jiným pracím domácím. Otec, dozvěděv se o tom, chlapce do učení dal mistru jinému. První mistr žaloval otce pro nedodržení učennické smlouvy a pře dospěla až k nejvyššímu soudnímu dvoru, který rozhodl, že žádný mistr není oprávněn učenníka ku pracím domácím upotřebovati. A kde by se to stalo, tam že může otec učenníkův smlouvu s mistrem za porušenou uznati, a chlapce svého jinam do učení dáti.

* * *

Vhodné dárky biřmovancům. Pod tímto názvem přinášely listy Vídeňské nedávno ještě inseráty, jež zněly: „Slyšte a divte se. Při konkursu větší továrny na hodinky podařilo se mi skoupiti celou zásobu kapesních hodinek, jichžto se chci za každou cenu zbaviti, dovoluji si tedy dobré na sekundu regulované hodinky ve zlatých pouzdrech nabízeti za mizernou cenu 2 zl. 80 kr., a kdožby hodinky si koupil, obdrží překrásný pozlacený řetízek s posunovačem zdarma.

Hodinky výtečně hodí se jako dárek biřmovancům. Kdyby se nehodily, vezmou se s ochotou nazpět. J. Blodek, ve Vídni, Schreygasse, Nro. 9. b.

Na tuto udici chytil se jistý starý voják v Prachaticích. On sám si přál míti hodinky, na něž se byl až dosud nezmohl.

Konečně tužba jeho se vyplnila. Nastřádal si 2 zl. 80 kr. a zaslal je do Vídně tomu dobrodinci, který zlaté hodinky chudým lidem rozhazuje a k nim ještě překrásný řetízek přihazuje. Hodinky v několika dnech došly. Ale kterak se chuďas ve svém očekání sklamal. Hodinkám dostalo se konečně cti přijíti na stůl okresního soudce v Leopoldstadtě ve Vídni. Byla to prastará „cibule“, jejíž ručičky, aby přišly ku předu, musily býti posunovačem pozlaceným popostrkovány a ten překrásný pozlacený řetízek s posunovačem je praobyčejná dětská hračka ze známého vídeňského šestikrejcarového bazaru. Ošizený invalida byl darem tímto tolik omráčen, že jej poslal ihned panu Blodkovi nazpět, který ale k vydání peněz se neměl. Blodek k soudu se nedostavil a tak bylo přelíčení odloženo. Tímto budiž všem rodičům dána výstraha, aby švindléřskými anoncemi k dárkům pro biřmovance ošáliti se nedávali.

* * *

Dante předmětem opery ve třech dějstvích. Slova od Edvarda Blaua, hudba od Benjamina Godarda, provedena ponejprv v komické opeře (!) v Paříži dne 13. května 1890. V době, kdy republikánská Francie neostýchá se k potupě náboženství uváděti na jeviště osoby Krista a Jeho panenské

Matky a kdy z divadel všecko se odstraňuje, co by obecenstvu vzbuzovati mohlo úctu k Bohu a uznání spravedlnosti jakož i nesmrtelnosti duše: není se čemu diviti, že i nesmrtelný básník Dante byl na jeviště v opeře komické zavlečen. A opravdu! Dante představován unylým tenorem stále se rozplývající v nešťastné lásce jest osobou velmi komickou.

Bude zajisté čtenáře zajímati, uvedeme-li zde děj „libretta". Dante v prvním jednání vrací se po delší cestě do Florence, kdež Velfové a Ghibelinové právě nalézají se ve vražedném sporu, a to ve chvíli, kdy Karel z Valoisu s vojskem stojí před branami města, kdež bojuje se o jeho nezávislosť. V tom se objeví Dante, jehož verše zpívá přítel i nepřítel a jemuž se i podaří zápolící strany usmířiti, na to volí si ho Velfové i Ghibelinové za korouhevního pána. Dante byl by nyní nejšťastnějším člověkem, kdyby nedozvěděl se, že jeho Beatrice má se co nejdříve státi ženou Šimona Bardiho. Avšak společnice její Gema vyzrazuje, že Beatrijce svého nastávajícího valně nemiluje.

V jednání druhém nalézáme zamilovaný párek pohromadě. Beatrice vynasnažuje se Danteho přivésti k rozumu, ale tento umí jí tou měrou ošvadronit, že mu padne do náruče a přísahá jen jemu náležeti. V tom objeví se jako Deus ex machina Bardi, jenž přísahu své nevěsty ještě zaslechne. Bardi postaví se v čelo spiklenců, kteří oba milence zajmou. Beatrice zachová Dantemu život jen pod tou výjimkou, že sama navždy vstoupí do kláštera. Dante chce sice na svého soka se vrhnouti, ale v tom je slyšet trubače oznamující, že Karel z Valoisu do města vnikl.

V jednání třetím vidíme Danteho na hrobě Vergilově spáti. Rozumí se samo sebou, že Vergil básníku ve snách se zjevil a s ním do delšího hovoru se dal. Na to oba nastoupili okružní cestu do pekla, kdež Dante jako pan Brouček na svém výletu do měsíce našel několik známých tváří. V ráji dokonce setkal se s Beatricí.

V jednání čtvrtém lituje Bardi své ukrutnosti a jest ochoten básníka doprovoditi do kláštera, v němž Beatrice se nalezá. V okamžiku, kdy Dante chce milenku svoji tisknouti na své srdce, tato umírá, Dante pak loučí se s mrtvolou a pěje:

„Musím ještě žíti,
má lyra musí pro ni zníti,
Bůh stvořil ji smrtelnou,
já ji učiním nesmrtelnou."

Opona spadne.

Kritika nepředpojatá komedii tuto rozhodně odsuzuje, jelikož spisovatel libretta učinil z Danteho milovníka, jak se říká fórového, jakých podvečer v městských sadech a na Karlově náměstí najdeme na tucty. Okružní cesta Danteho peklem vyjímá prý se jako praobyčejné panorama, řekněme ku př. na fidlovačce; hudba Godardova je prý banální.

* * *

Farář Kneipp a liberální listy. Veliké výsledky v léčení faráře Kneippa naplňují jisté kruhy, patrně lékařské, nemalou závistí a proto zdá se, že rozšířily zprávu, že biskup Augšpurský mu všecko další léčení jako s kněžským stavem se nesrovnávající zapověděl. Avšak opak toho se zjistil. Před 14 dny byl farář Kneipp od téhož biskupa k loži nemocného probošta kapitolního přítele svého telegramem povolán.

* * *

Telefon v nejzazším severu Evropy. Ze Štokholmu se oznamuje, že na ostrově Islandu (64° sev. šířky, ve městě Reykiaviku) spojení telefonické bylo zavedeno. 1. května odevzdána byla telefonická stanice v Lulei v severním Švédsku (66° sev. šíř.). Městečko Gelivara ve Švédském Laponsku

(67° sev. šíř.) má již telef. spojení na druhý měsíc. Posledně zařízena byla telef. stanice až na území věčného ledu v Hammerfestu. (70° sev. šíř. v Norvéžsku.)

* * *

Pokroky starokatolíků v Čechách. Dne 18. t. m. odbývala se opět schůze starokatolíků obvodu Varnsdorfského z výroční zprávy faráře Nittla vysvítá, že v roce minulém 631 osob ku starokatolíkům přistoupilo a 9 vystoupilo.

* * *

Státní farář Mücke, jenž 11 roků ve velkých Strelicích (v Horním Slezsku) mezi katolíky rozkol působil, po svém odchodu do Berlína těžce se roznemohl, načež ku svojí prosbě s Církví opět se smířil, a svátosti nemocných kajicně přijal. Listy uveřejňují jeho odvolání učení bludného a odprošení věřících za mnohá pohoršení.

* * *

Následky barvení vlasů. Herečka Schenková-Ullmayerová následkem barvení vlasů zšílela, a nedávno podlehla bolestem ve vídeňském blázinci. Těžké bolesti v hlavě, jež si způsobila používáním barviva na vlasy, horšily se pořád více a více. Na opětné uzdravení nebylo pomyšlení, a tak stala se smrť ubohé pacientce vysvoboditelkou. Zemřela v poměrech velmi nuzných — někdejší divadelní bohyně.

* * *

Pro zasmání. Otec ku svému žáčku: „Víš-li pak, Jeníčku, že na severní točně trvá noc půl léta?“

Honzíček: „O jé, kterak ty ubohé ponocné tam lituji!“

* * *

Není kouř jako kouř. Cizinec provázen Pražanem dívá se z Hradčan na Pražská města kolem Vltavy. Kouř ze Smíchovských a Zlíchovských továren ovšem jako obyčejně velmi romanticky zakrývá dobrou třetinu té panorámy.

„Hezká vyhlídka, krásné město, ale ten kouř, ten dusivý zápach! — Co pak jest obecenstvo tak otupělé, že si to nechá líbit?“ —

„Inu — ono to nejde! A pak, nos náš již tomu uvykl!“ —

„Aby to tak byl kouř z kadidla!“ prohodí na to cizinec, usmívaje se.

* * *

Z historie Čech. Když Aeneáš Silvius, biskup Sienský a legát apoštolské stolice (potomní papež Pius II.) po sněmu v Benešově r. 1451 přibyl do Tábora a jeden z Táboritů papeže, kardinály a kněze vůbec haněl, že jich Bůh jest břich a peníze nebem, nešetrně před legatem opakoval, zůstal Silvius v mezích mírnosti a toliko mluvky lalokem a břichem nad jiné vynikajícího se otázal: „Proč pak vy se tak postíte a tělu svému nic nepřejete?“ — Tato vtipná otázka rozesmála celou společnosť Husitův Táborských, kteří se tu kolem papežského legáta byli sešli. *Fr. Pubička.*

Obsah „Vychovatele“:

O snech. — Duchovní jako školní inšpektoři. — Ruský Rousseau. — Zdravotnictví každého člověka. — Není všecko zlato, co se třpytí. (Upravil dle „Stimmen aus Maria-Laach“ + 5.) — Dopis: S hor. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. června 1890. Číslo 11.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Škola v Yvetotu.

Slavný katolický publicista dr. Haas vydal knihu: „Falsche Ideen der modernen Gesellschaft im Lichte der Wahrheit. — Příspěvek ke komediantství doby naší. Št. Hradec. Ulrich Moser 1890. Stran 210. Cena 1 zl.

V knize té je též kapitola nadepsaná: „Škola v Yvetotu,“ z níž toto vyjímáme:

Národní učitelové tvoří — v Yvetotu — první stav, oni jsou v oboru intelligence tím, co jinde se nazývá: lordy, čili rytířové duševní práce. Oni jsou jedinými nosiči osvěty, kněžmi bohyně rozumu, prostředníky čistého náboženství. Proto i v Yvetotu učitelové o mnoho více platí, nežli rodičové. Tito respektují se jedině po stránce tělesné jako roditelé, pravými rodiči mládeže Yvetotské jsou jen učitelé. Proto i jim jen náleží dítky.

Čím jest otec a matka v Yvetotě? Nepatrné bytosti u přirovnání k těm, kteří ze šachet zvedají poklady, jež by bez jejich bezpříkladného se obětování a bez kouzla jejich slov, byly zůstaly na věky neodkryty a Yvetot by dosud tonul ve tmách nevědomostí. Bývaly prý i před nimi kdysi učitelové, kterým ale oni přezděli kantorů, jakožto nádenníků a otroků jisté kasty, kteří s mládeží pracovali pouze mechanicky a kteří proto veliké úkoly vzdělanosti nerozřešili.

Ti kantoři odchovali pokolení mrzáků, kteří ku vědomí důstojnosti lidské nedospěli, nýbrž zůstávali ve zvířecké tuposti zabořeni se vším spokojeni jsouce, cokoliv jim osud přinesl.

Nejkrásnější známkou, že člověčenstvo na dráze pokroku stále pokračuje, je nespokojenosť se vším co je na světě. V tom jeví se stálá snaha po pokroku. Aby duch takové nespokojenosti co nejvíce se vypěstil, založeny byly v Yvetotě učitelské ústavy. Ústavů takových v Yvetotě je několik druhů. Ale ve všech musí dospívající jinoch zapomínati, že je mladý a že mladý vůbec kdy byl. Jakmile se ze zdroje vědomostí v učitelském ústavě — rozumí se v Yvetotě — napije, najednou vlas jeho zešediví, čelo brázdí se vráskami stáří, hluboké záhyby zkušeností prohloubají jeho tváře, chůze jeho je přihnutá, neskonale vážná. Zrak jindy těkavý přemění se v klid badatele. Ano i na řeč působí to napití ze zdroje onoho. Řeč stává se nejasnou, protože hlubokomyslnou, rozkládá i zahaluje se v nekonečné periody. — — Z celého vzezření takového jinocha vyzírá něco nebeského, nevyzpytatelného.

V těch ústavech učitelských yvetotských dějí se pravé zázraky. Vejde do nich nevědomý, hranatý a neohoblovaný venkovský synek a ve čtyř letech vychází

ven universální učenec, celý Leibnitz, jenž všecko vědomí lidské prohloubal, obsáhnul a proniknul.

Kdyby dnes ve státě yvetotském jakýsi Omar všecky knihovny spálil, v Yvetotě by se toho pranic nelekli, postačilo by kdekoliv ze školy sebrati nejposlednějšího pansofistu, jenž čerpal z ústavu učitelského, a veškeré vědění lidské bylo by nahraženo. Tam v Yvetotě vůbec universitních knihoven není třeba. Co jsou gymnasia jinde naproti učitelským ústavům yvetotským! Co se na gymnasiu nahmoždí professoři se žáky a žáci s professory, nežli oba vzájemně po osmi letech dovlekou se k maturitě. A pak teprv ta mládež po maturitě začíná nabývati vědomí, že to všecko vlastně až dosud nebylo nic, a že musí teprv začíti znova se učiti, že musí buď přehrabovati se v pandektech justiniánských, anebo blouditi v labyrinthech Aristotelových, Spinozových, Kantových atd.; anebo hmatati do útrob lidských a prořezávati a vyšetřovati všecky žilky a svaly na tělech živých i mrtvých, anebo do konce nechat se zamknouti do děsných a tmavých kobek seminářských! O vy chuďasové na vysokých školách Co jste vy juristi, lékaři, mathematikové, bohoslovci naproti pansofistům z učitelských ústavů yvetotských, na proti těmto odborným paedagogům! Nic, pranic! Pojďte se podívat, kterak za pouhá čtyři leta na ústavech učitelských — v Yvetotě! — všecko vědění lidské proletá se uchvatným letem! Zde letem se uchvacuje: porovnávací anatomie, astronomie, rostlinopis, nerostopis, živočichopis, literatura a dějiny literatury, dějiny filosofie, psychologie, národní hospodářství, mathematika, fysika, logika, linquistika, pädagogika, prosodie, rhetorika, ba i umění tělocvičné a přemnohé jiné a jiné vědění, jehož jména smrtelníku obyčejnému ani podržeti nelze — to všechno pochopí, ba pohltí jinoch za čtyři leta a měl by pak právo, kdyby ten svět jen trošku byl uznalý, na titul doktora universalis, irrefragabilis, angelicus a pod. Ostatně toto ohromné vědění mladíků vzdělaných na těch ústavech yvetotských poznává se hned z jejich nesmírně sebevědomého, nároků plného vystupování u veřejnosti.

Nikdo není si tou měrou vědom, že vědění je moc, jako mladší učitelstvo v Yvetotě.

Zdaž vláda yvetotská mohla zájmům obyvatelstva svého posloužiti lépe, jako když osud své mládeže na dobro svěřila těmto pansofistům! Proto i odhodlala se, obyvatelstvu svému nařizovati, aby i v nejposlednější vesnici vystavěn byl palác pro vědění školní. Je pravda sice, že paláce ty ledakdes slepeny byly krvavým potem lidu na mnoze chudého, avšak což jest všecka oběť krve a potu na proti hrdému vědomí, že nad děravými chýšemi chuďasů zvedá se majestatně školní palác. A s jakou radostí a ochotou tam v Yvetotě posýlají rodiče dítky své do těch paláců! O tom nejskvělejší svědectví vydávají — yvetotské šerhovny, do nichž časem uchylují se rodičové, aby zde porozjímali si, že vědění je mocí.

V Yvetotě mají školy založeny na zvláštním principu: vychování mravně náboženského. Povstali sice lidé, kteří pravili, že má hlavní zásadou býti vychova nábožensky mravná, ale tomu vším právem opřeli se rozhodní činitelé, kteří dokazovali, že mravnosť v Yvetotě musí býti naprosto nezávislá na náboženství a že nikoliv mravnosť je výsledkem náboženství, nýbrž náboženství následkem mravnosti. A tak to tam i zůstalo.

Literární occultismus ve Francii.

Nedávno přinesli jsme stať, jednající o rozpadu nynější zolovské naturalistické školy, jež v Německu konečně zvrhá se v literární — hovadismus. Naturalisté přece časem nalezají v životě vezdejším stránku nějakou hezkou, opravdu poetickou. Vyličovati život tak, jak je, zavádí románopisce

a povídkáře často na bezcestí, kdež nalezá se jen samý hnus a krev, z nichž přece časem vybředají. Avšak pochodem přirozeným naturalismus bez křesťanství klesati musí až k literárnímu nihilismu pessimismu, k nirvaně a ničení sebe sama.

Škola taková otevírá se právě v literárním světě francouzském, jež nese název literárního occultismu, a k níž hlásí se mladší generace literátů, z nichž jmenujeme: Paula Bougeta, Torlise, Huysmana, bývalého stolníka Zolova. Ve škole té román naturalistický mění se v román psychologický, z něhož vyrůstá román psychiatrický, neurotický a ze všeho toho vyzírá hypnotismus, spiritismus — šílenství. Veřejnosť literátům románů těch přezdívá: Mystikářů, okultářů. (Mysticiens, Occultés). Heslem těchto je: hnus nad světem skutečným, všeobecné znechucení. Snad že děsné porážky Francie před dvaceti lety jsou spolu příčinou beznadějnosti nynější generace, která byvši systematicky odcizena křesťanství, nenalezá již ničeho, nač by naděje v lepší budoucnosť národa připínala. Je to opravdu stav děsný a bojíme se, aby konečně nenakazil i nás, kteří rádi se opičíme po jiných.

— Depresse francouzské mládeže — tak ve Francii mužové vážnější nazývají povšechný stav. Representantem literárního occultismu je Villiers d' I'le — starší již věkem, jenž náhledy své soustředil v posledním svém spisu: Axel. Má to býti epopea lidstva, filosofický systém, v němž člověčenstvo líčí se jako věčný žid, jenž nikde nenalezá pokoje a nejraději by jej našel ve zničení sebe sama. — Dílo to zůstalo nedokončeno. Smrť spisovatele překvapila. Je o čtyrech dílech.

První díl má název: Svět náboženský; druhý: svět tragický; třetí: svět tajný; a čtvrtý: svět náruživý.

Sara, bohatá, vznešená dáma mohla by žíti krásně a stkvěle, jako ptáče v rajské zahradě. Ona ale vyvolila si zásluhyplný život v trinitárském klášteře sv. Apollodory na hranicích flandernských, kdež postí se a mučí. I jmění svého se vzdala ve prospěch obce. Jednoho dne probírajíc se v knihovně odkryje záhadný list s tajemným písmem od jakéhos černokněžníka — mistra Jana. Podaří se jí záhadný list rozluštiti — ulekne se. Obsah ji nevýslovně rozčílil. Již nechce skládati slib doživotního panenství. Kněz ji přemlouvá a chce přinutiti k setrvání. Ona ale uchopíc se sekery, kněze zahání a sama z kláštera prchá lesem — do světa svobody, do světa tragického, o němž jedná díl druhý.

Hrdina románu je Axel, povaha to faustovská a hamletovská. Má co činiti se svým synovcem, komandérem, jenž je jaksi představitelem světa skutečného. Je to povaha streberovská, bažící po slávě a penězích, beze všeho svědomí. Tento dozvěděl se od sluhy, že někde pod skalou je ukryt poklad 350 milionů dolarů. Pro ty peníze oba se pustí do souboje a Axel zabije komandéra. Axel však marně poklad hledá.

V díle třetím — světě tajemném — vystupuje tajuplný mistr Janus, pisatel tajemného listu, jenž Axelovi káže odříkání se světa a sebezapírání. V tom že je obsažena všecka moudrosť. Axel, ačkoliv ty peníze mu stále vrtají v hlavě, je kázaním Janusa všecek opojen a sříká se světa a světla — osvěty — jako Sára útěkem svým sřekla se víry. V tom Sára přijde do zámku, žádajíc o pohostinství. Zde tedy sešel se plášť se závojem, moudrosť s vírou. Axel i Sára musejí snášeti výčitky svědomí, on protože dopustil se vraždy, ona, protože opustila klášter. Axel i Sára vynikají krásou. Zamilují se.

Ve světě vášnivém — díle čtvrtém — potkají se Axel a Sára v kryptě. Zde Sára přiznává se, že za pomocí talismanu podařilo se jí, onen ohromný poklad odkrýti. V Axelu vzplane vášeň — lakota. Přemýšlí, kterak by ze Sáry tajemství vyloudil a ji pak odstranil. Konečně ale oba shledají, že jsou mladí a krásní a že by mohli spolu při takovém jmění býti šťastni. Již již horují o štěstí. V tom ale ozvou se v Axelu nové výčitky svědomí; shledává, že život ve zločinu je bídný a přemlouvá Sáru: Vstaňme od stolu,

zanechme všeho, ať jiní rozkoší se opojují. Ona sice na počátku činí námitky, konečně ale svolí přece. Oba požijou jedu a umrou. —

Ten je stručný obsah velikého románu, jehož patrná tendence je: člověk k ničemu dobrému není schopen, ani k dobrému, ani zlému, ani dobře k vášni, ani k odříkání, nejlepší ze všeho je smrť, přechod do absolutního ničeho. Čím je život lidský? Setřásá na člověka snopky sežatých illusí. Všecka sláva je popel, bohatství jsou trusky, všecko je holé nic — finis saeculi.

Konec věku XIX. je spolu koncem věku člověčenstva. Život nestojí za to, aby v něm člověk se lopotil. Nejlepší je: duševně se vymužniti (entmannen.) Svět je decadencí. Pařížané apoštolům tohoto moderního buddhismu přezděli již: les Decadents, — Symbolistes — Mysticiens.

Je bytosť lidská jednotnou, či dvojitou?

Otázku tuto postavil si filosof a prof. dr. J. H. Schmick ve spise: „Die Erde kein Abschluss".

Je-li bytostí jednotnou, pak by nebylo života posmrtného; je-li však dvojitou, pak duch lidský může existovati pro sebe, od těla neodvisle. Duch, který na těle nevisí, je nesmrtelným. Pozoruhodná je argumentace Schmickova.

V občanském životě — praví — rozeznáváme snadno svoji duševní osobnosť od své tělesné. Ubožák, který ztratil ruku nebo nohu, anebo pozbyl některého smyslu, zůstává přes to celou osobností. Vychováním navykli jsme si duševní svou osobu od svého těla dokonale lišit. Skrýváme jistě nevyhnutelné výkony těla, jako by nebyly ani naše. Přesvědčení, že osobnosť naše v jiném záleží než ve svém obalu viditelném a makavém, namnoze dochází výrazu. Na důkaz přátelství tiskneme sice své tělesné ruce, líbáme se a objímáme. Pohled, slovo a zhola mimofysická sdělení jsou daleko důležitějšími páskami mezi lidmi. Po jakém uznání touží člověk více, než aby slyšel slova chvály, aby viděl zraky jiných s úctou na sebe obráceny, a kam zraky nedosáhnou, aby v písmenech četl obdiv vzdálených, ba i neznámých osob? Kdo nás cení, v poslední teprv řadě cení naši tělesnou stránku. Je tedy dvojitosť bytosti lidské v občanském životě dokonale uznána.

Podle své tělesnosti zaujímá člověk velmi prostřední místo ve stupnici tvorstva. Živočichové jej předčí velkostí i silou, bystrostí smyslů i obratností svalstva a údů. Ani nad povrch zemský neumí se povznésti člověk, jako dovede pták. Jen postavou těla, ušlechtilostí jeho stavby vyniká nad ostatní spolutvory. A přes tyto své tělesné nedostatky jaké postavení zaujímá! Obrovské rozměry tělesné, síla náramná, rychlosť běhu a letu, ostrota smyslů u spolutvorstva — všecko mizí a v niveč se rozpadá naproti moci, která v člověku vévodí. Každé zvíře je rozený, neodvolatelný rob, nevysvoboditelná oběť člověka. Všecky síly přírodní ovládá člověk jako hračky. Bojuje hromem a bleskem, poráží už z dálky nepřítele, jenž z blízka byl by s to jej rozdrtiti, rychlosti si dodává službou otroka zvířete, lítá pomocí umělých prostředků o závod se ptáky, svůj zrak si bystří, že orel s ním se nesmí měřit, a sluchem dosahá, kam žádné nejjemnější ucho zvěří nestačí. Nepoměr je tak velký, že je skoro směšno tvrditi, inteligence a převaha člověka že zakládá se na objemnější hmotě mozkové. Poměrně největší a nejjemněji složený mozek má sice člověk, ale proporci mozku nelze naprosto srovnati s výkony jeho. Výkony u člověka a zvířete mají se k sobě jako ∞ (nekonečno): 1.

Mozek lidský není o sobě mocí, ale je nástrojem principu, který trvá i mimo něj. Nic na tom nesejde, že duch, který vše proniká a chápe, o složení svého nástroje tušení nemá. Tkadlec u starého stroje šlapal stří-

davě stoupy, prohazoval sem a tam cívky a srážel pomocí rámu nitky. Těch několik pohybů prostého muže stačilo ku zhotovení nejkrásnějších vzorků. O umělém složení tkalcovského stroje nepotřeboval dělník míti ani ponětí. Kdo hraje na varhany, řídí své prsty podle not, ale o vnitřní stavbě nástroje nemusí míti tuchy. Dělník u parostroje nepotřebuje než věděti, která klika se smáčkne, který kohoutek otevře, aby parostroj konal neb zastavil práci. Podobně telegrafista nemá zapotřebí mimo svoji mechanickou manipulaci žádných vědomostí. Zcela analogicky zasahuje netělesná agens do tělesné mašinerie lidského i zvířecího těla, užívajíc ho jako nástroje a nepotřebujíc znáti složení jeho.

Mozek jako pouhá rukojeť zvláštního principu životního neodporuje ostatnímu pozorování. Nesouvislosť lidského jáství s tělesným jeho obalem zvlášť nápadně vystupuje při mnoha případech úmrtí. Známy jsou případy smrti z pouhého pohledu nebo následkem slyšeného slova. Matka, uzřevši náhle zavražděné své dítě, muž, jemuž bez přípravy sdělena ohromující zpráva, klesli na místě mrtvi. Jak je to možno? V prvním případě byl popud zvenčí: slabounké podráždění sítnice v oku spatřeným obrazem. Ve druhém něco rozvlněného vzduchu dolehlo k ústrojí sluchovému. A přece takový účin! Praví se: žilka v mozku praskla! Ale může nehmotný princip působiti hmotně? Patrně může!

Jisto je, lidské jáství je podstatou nehmotné, to jest nenáleží do oboru hmot, jež tělesnosť naši skládají. Od něho může vycházeti náhlé porušení celkového organismu. Ono tudíž ovládá absolutně hmotu na člověku. Odtud důležitosť vztahů životních, týkajících se lidského já. Nešťastná láska, zrazené přátelství, bolesť nad nezdařilými dětmi, péče o vyjití, zklamaná naděje atd. mívají v zápětí nervósní stavy, zimnice, nespavosť, porušené trávení, hlodají na organismu a druhdy cele jej ničí. Na druhé straně často pouhé přesvědčení, sesílení sebecitu uzdraví tělo. Je doslova pravda, pravil-li Ježíš: jdi, víra tvá tě uzdravila. Na podaném léku nezáleží. Povzbuzující slovo vážené osoby (krále, kněze), reliquie, jméno či rčení posvátné, na papírek napsané, amulet, nevinný nápoj atd. mnohdy vykonaly divy. Dodaly pokleslému jáství nové energie a síly. Podobně slovo lékaře, k němuž máme důvěru, zázračně v nemoci působí. Známý úspěch modlitby při nemocných dlužno rovněž přičísti na tento vrub.*)

Dostav se podobnými stopami ku přesvědčení, že v člověku stává zvláštní nehmotné bytosti, která těla pouze co nosiče a nástroje užívá, uzavírá autor svoji argumentaci důsledně: tato bytosť, jsouc ve své podstatě jednoduchou, nemůže býti účastna při rozkladu organismu v prvky a nemůže tudíž v existenci své přestati. Nezbývá tudíž, nežli že pozemský obal svůj přečkává. Způsob další existence duševního principu mimo tělo je ovšem prozatím otázkou nerozřešenou. Ale, jak dlouho je tomu, co má lidstvo vůbec jasnější vědomosti na příklad o elektřině? Pozorování učí, kterak tělesa světová, slunce a země, živě spolu světlo, teplo, elektřinu i magnetism vyměňují a není vyloučena možnosť, že podobně otevřeny jsou dráhy bytostem nehmotným od světů ke světům.

---

*) Zde professor Schmick nalezá se v dogmatickém bludu. Zázračná uzdravení J. K. nebyla pouhým následkem neobmezené důvěry nemocných, nýbrž přímým zasahováním všemohoucnosti božské. Kristus uzdravoval též „in absentia“ ku př. služebníka setníkova, křísil mrtvé ku prosbě žijících přátel a pod. Kristus nežádal pouze víru co důvěru, nýbrž víru nadpřirozenou, víru ve své vykupitelské poslání. Kromě toho musí se uvážiti, že pouhou vírou, či důvěrou dosud žádný lékař neuzdravoval od narození slepé, chromé a němé. Tím ovšem neupíráme moc časem obdivuhodnou důvěry nemocného v lékaře. I zde mnohdy jeví se věci, jež prostým rozumem vysvětliti nelze a jež spolu dokladem jsou dvojitosti bytosti lidské. (Pozn Red.)

Rajská květina.

Indiánská báj vypravuje, že když prý anděl s plamenným mečem prvního člověka z ráje do údolí slzavého vyháněl, člověk zrovna před branou ráje shýbnul se a utrhl si jakožto upomínku na ráj, kvítko. Kvítkem tím byla prý rostlina tabáková, jež napotom mu oslazovala všecky trampoty vezdejší.

A vskutku podíváme-li se na úžasnou spotřebu tabáku podle dát úředních, nemůžeme souditi jinak, jako že veškeré člověčenstvo považuje rostlinu tabákovou za jakousi květinu rajskou.

Spotřeba byla v době od r. 1882 do 1889 následující:

	doutníků kusů: v Rakousku	v Čechách
1882	1146,310.594	375,424.100
1883	1184,205.724	388,436.241
1884	1263,668.030	416,800.800
1885	1294,305.526	427,196.160
1886	1334.931.366	441,484 045
1887	1355 675.087	445,129.576
1888	1177 959 895	380,206.874
1889	1106,341.033	353,748.634
	cigaret kusů	
1882	122 690.545	16 963.550
1883	207,154.180	32,101 430
1884	282,949 405	45,106.625
1885	343 084.692	56,844.130
1886	424,246.649	67,178.994
1887	532 542.276	90 718.955
1888	727,561.107	134,926.050
1889	903,023.311	176,971.427
	tabáku šňupavého kg.	
1882	2,190.535	711.258
1883	2,140.003	652.666
1884	2.121.212	646.127
1885	2,066.674	612.510
1886	1,989.417	585 287
1887	1,945.127	559.538
1888	1,890.761	531.728
1889	1 855.609	514.653
	tabáku kuřlavého kg.	
1882	23,921.471	7,336.001
1883	23,653.610	7,313.522
1884	23,810.580	7,361.068
1885	23,133.720	7,070.693
1886	22,575.303	6,921.457
1887	22,274.666	6,729.227
1888	22,339 520	6,712.879
1889	22,345.463	6,729.459
	výtěžek ve zlatých	
1882	68,143.936	18,366 557
1883	69,515.043	18,793.261
1884	72,730.353	19,700.804
1885	73,791.177	19,790.915
1886	75,359.424	20,200.925
1887	77,265.872	20,438.370
1888	76,556.154	19,862.216
1889	78,708.230	20,544 475

Na jednoho obyvatele připadá v Rakousku ročně 94 doutníky, v Čechách 96. V Rakousku prokouří a prošňupe se denně zl. 213.996 a připadá ročně na jednoho obyvatele vydání na tabák zl. 3·52. V Čechách spotřebuje se denně tabáku a doutníků za zl. 56.286 Průměrem připadá na jednoho obyvatele ročně: v Dolních Rakousích zl. 9·—, v Solnohradsku zl. 4·78, v Přímoří zl. 4·34, v Slezsku zl. 4·14, v Horních Rakousích zl. 3.96, v Čechách zl. 3·69, ve Štýrsku zl. 3·62, v Korutansku zl. 3·37, v Tyrolsku a Vorarlberku zl. 3·21, na Moravě zl. 3·15, v Krajině zl. 2·42, v Bukovině zl. 1·69, v Haliči zl. 1·63, v Dalmácii zl. 1·01.

Máme zde na zřeteli vliv toho „rajského kvítka“ na duševní a tělesný vývoj mládeže nedospělé a dospívající.

Úsudek lékařů o kouření tabáku je již ustálený a zní, že kouření je rozhodně škodlivé, tím škodlivější, čím organismus je nevyvinutější. Zdravotní zásada je ta, že čím později u dospívající mládeže začínají se čivy drážditi, tím zdraví bývá pevnější.

Zmahající se ve světě nervosa je dokladem nejlepším, že užívá se různých dráždidel přílišně. Přílišně kávy, lihovin a tabáku. Čaj — bez rumu! — je dráždidlem nejneškodnějším; nejzáhubnějším je líh, a po tomto hned tabák. Vlastně těžko rozhodnouti, co je horší, zdaž líh, nebo tabák. O lihu se tvrdí, že napomahá trávení a že pohání srdce k rychlejšímu oběhu krve. Proto i lékaři novější nemocným po horečce předpisují užívání lihovin. Dosud ale lékaři žádnému nenapadlo, předepsati pacientovi ku př. po přestálé horečce viržinku.

Učitelstvo vesměs potvrzuje, že u mládeže zmahá se kouření tabáku, čímž předčasně dráždí se nervy. Školní mládež velmi často zvedá pohozené slavíky, v nichž jed je nejhnusnější.

Tabák nejen že dráždí, on poznenáhla otravuje i žaludek. Kouření tabáku zahání hlad, což je důkazem, že kazí žaludkovou šťávu. Tabák probuzuje předčasně smyslnosť, tabák u mládeže otupuje paměť, kazí zrak, vysouší průdušnice a důsledně dráždí k pití. Kdo mnoho kouří, rád i mnoho pije, obojí vzájemně se podněcuje. Líh a tabák spolčují se ku zničení člověka. Nekuřák nepije. Kouření a pití svádí k zahálčivosti v hospodách. Větší počet denních hostů v hospodě by nevydržel, kdyby kouřením stále si nedráždil žízeň. Postujme chvíli u kterékoliv trafiky a přesvědčíme se, jak veliký počet holobrádků kouří. V Americe prý jsou hostinští, kteří hostům dávají kouřit zdarma, jako u nás dávají se zdarma na stůl sirky. Počítajíť velmi dobře. Za pár „štinkadores.“ jež v Americe jsou skoro zadarmo, host tím více vypije drahého truňku. Lékaři dále konstatují, že při těžkých nemocech u starého kuřáka žádné léky neúčinkují. Při těžších operacích kuřáka prý uspati nelze. Vlastně tedy to kvítko rajské mělo by nazývati se kvítkem pekelným.

Dobrodincové chudých studentů.

Humoreska od Ladislava Fialy.

Paní Vorlíčková byla dnes až hrůza laskava. Je to ale div slyšet z její úst pozvání k „hostině,“ kterou měli dnes jmeniny pana Vorlíčka oslaviti, považíme-li, že se lakomá její duše všemi nectnostmi honosila, jež člověka v očích ostatních tvorů tak protivným činí. Buď ale jak buď, vším právem byl filosof Veverka příjemně překvapen. Takového přijetí se ani ve snách nenadál.

„Tak přijdete? — Jen přijďte!“ volala domácí paní, když už byl ve dveřích. „Ale nezapomeňte, slyšíte?“

„Dozajista ne, milostpaní. Uctivě ruku líbám —.“

Venku za dveřmi si spokojeně oddychl. Však taky jíti do pekel anebo k paní Vorlíčkové bylo jedno a totéž. A Veverka šel velmi nerad. Leč co platno! Musil; kdyby byl nešel, byli by řekli, že jest nezdvořák a kdo ví, jestli by mu byli za to neodňali úřad domácího učitele, který ku cti a chvale mladého Vorlíčka skorem půl měsíce zastává — a když šel, nejen že si zachoval dobré oko, nýbrž i jemnostpaninu přízeň a ještě k tomu ho pozvali na tučné hody.

Veverka si při poslední myšlénce zamlasknul a v ústech mu vyvstaly mermomocí sliny... Ten Pánbíček je přece hodný. Dnes ráno měl k snídani kus suchého chleba a jako přídavek truchlivou předtuchu, že v poledne a večer nebude míti ani to. A co zítra, pozejtří? Do prvního daleko, peníze žádné a hlad před očima — smutná vyhlídka. Leč nezoufal. A skutečně, když se zdálo, že ho nedostatek drží v klepetech — ejhle, i tentokrát selhalo. No, děkuju pěkně, dnes si vymastí žaludek na hezkou dobu.

Veverka byl radostí všecek posedlý. Po ulici neudělal kloudného kroku. Buď že si vesele povyskočil a šlápnul někomu na kuří oko, až ho bolestný vskřek na okolí upozornil, nebo zas upoután svůdným obrazem blížící se hostiny, zmírnil krok a zvolna po chodníku se loudaje, vrazil do báby zelenářky, která ho ovšem za tu nešetrnosť zaplavila zvučnými tituly a průpovídkami, že nebohý Veverka nevěděl zlostí a studem, kam se dřív podívati... Pryč, honem pryč.

Proběhl chvatně několika křivolakými uličkami, aby ušel zvědavým zrakům a nevalně lichotivým poznámkám a oddychl si teprv z plných plic, když stál na „Františku“ a chlad z vln Vltaviných ovanul spocené jeho tváře. Zde bude míti pokoj, zde si chvíli posedí, nežli nastane čas k obědu.

Veverka znal tohle místo dobře, proto si také bez ostychu vylezl na hromadu klád, které tu vysoko byly nahromaděny. Tajemně šumící Vltava ukolébala jej záhy do vábných snů a plánů. — —

Za rok dokoná poslední zkoušky — dnové strádání a namahání pominou a on bude jako pták v povětří, jako slavíček, co tamo v houštinách na zalesněné stráni Letenské své čarovné písně spřádá. Hoj, jaká to rozkoš, jaká radosť. Prsa Veverkova se vzedmula blaženým pocitem, oko se živěji rozjiskřilo, srdce prudčeji zabušilo. Potom nebude víc potřebovati všelikých milostí, vlídných pohledů a slov... Teď ještě musí — bohužel že musí — ale co, k čemu stěžovat si pokojnou chvíli? Co nevidět mine hodina a potom.. Neodvážil se ani domysliti, neboť se mu v tom okamžiku zjevil před očima lákavý obraz tučné hostiny se všemi lahodami a požitky. Viděl šumící vína, půvabně se usmívající druhy pečínek do červena usmažených — a na konec všelijak vyšňořené moučné příkusky. Och — toť lahoda! Z toho si jistě něco odnese domů do hospodářství.

Tvář Veverkova se labužnicky protáhla do šířky i do délky, oči se přimhouřily a ústy pohrával blažený úsměv.

Lehounký deštík, jenž se ze zachmuřené oblohy náhle spustil, vytrhl jej z opojení. Veverka poděšeně vyskočil. Běda, lesk jeho bot se ztratil, lehký, letní šat promokl než doběhl do blízkého domu, aby se ukryl, bílá košile s kravatou umáčeny — a ke všemu ještě rozzvučely se pražské zvony ohlašujíce poledne. Svrchovaný čas, aby si pospíšil; na úpravu nemohl více pomysliti.

Přidal tudíž do kroku, proběhl několika uličkami a stanul posléze u cíle. Zapotil se arci jak náleží, prohřál se, až mu pot zaléval tváře — ale nic nevadilo: však se teď stonásob za své namahání posilní.

V největším chvatu uspořádal ještě svůj zevnějšek, narovnal límec a již stoupal nahoru. Čím výše přicházel, tím víc se mu zdálo, že cítí vůni rozmanitých jídel a nápojů. Byl všecek u vytržení. Duše mu rozkoší povyskočila v těle, když sedal ke stolu. Rozumí se samo sebou, že zasedl po pravici páně mistrovy.

„Moji nejstarší tovaryši“, představoval pan Vorlíček ostatní společnosť. „Pan Víšek, Moucha — šijí u mne již na desátý rok, ostatní více nebo méně. Pěkná doba, he?“

„Pravda, pravda“ přisvědčil Veverka a přehlédl honem zvědavým pohledem všecky hodovníky.

„Náš domácí pan učitel — z vysokých tento“ doložil ještě pan Vorlíček.

Honem vstávali všickni, aby se uklonili. Veverka si je teď důkladně prohlédl. Ale nic příjemného na nich neviděl, leda kosť a kůži a hladem vychrtlé tváře. Těm se asi zde dobře vede, pomyslil si.

V tom přinesli na stůl polévku. Již vůně z ní podráždila Veverkův nos. To není polévka „slavnostní“, nýbrž jednoduchá zapražená voda, na jejíž po vrchu plouly kusy jíchy, jako ostrůvky po moři.

Veverka se nedal však odstrašiti. Nic neškodí, těšil se, nepovedla se nebo bylo špatné maso. Přijde na řadu něco lepšího. To by bylo hezké. Proto překonav všecken odpor, naložil si na talíř polévky, že až přetékala.

„Chuť výtečná. Jaktěživ jsem takové nejedl“ prohodil k vedle sedícímu krejčíkovi, chtěje vyzkoumati, jak asi jeho ledví a srdce o té smíšenině soudí.

„Och, lahoda, rozkoš“ liboval si oslovený a špičatým jazykem honem olíznul koutek, kde mu podle všeho něco tuku uvízlo. „Já jsem jako znova narozen.“

Veverka se pohrdavě usmál, při čemž neopomenul se podívati po milostpaní, která se svým nadějným synáčkem zrovna proti nim seděla. Zaslechla asi pochlebnou tuto poznámku, neboť se lahodně na podřízeného usmála — a nastojte, mísku s knedlíky k němu přistrčila s pobídkou, aby si jen bral.

Čilý krejčík vyhověl tomu pokynu svědomitě; div se mu jazyk nepřelomil stálým mlaskáním a pochutnáváním.

„Snad mě to strašidlo neslyšelo?“ rozumoval Veverka, co zatím jeho zuby statečně pracovaly na nové krmi, „dělá, jako by nám Bůh ví co nadělila... Ale nešť, jen když se nasytím. Teď přijde na řadu pivo a to mi spraví jistě žaludek po té čertové polévce. — I aby satan“ rozpálil se v duchu, „ty pumy jsou syrové.. A ta omáčka! Svatý patrone, dodej mi zmužilosti, abych ty paštiky strávil ve zdraví. No, teď něco nese — snad se přece najím.“

Nešťastný filolog se hrozně ušklíbl, až milostpaní husí kůže vyskočila po těle a tvář jako brčál sezelenala. Krobián — četl jí Veverka z očí — tady se nají a není snad spokojen. Musím ho nenasytu upokojiti...

„Ještě skleničky“, poroučela služce, stavíc na stůl láhev — Veverkovo ostrovidové oko vyšetřilo, že to víno — a talíř s malými koláčky. Po té se vítězně rozhlédla po všech hodovnících. Spozorovala, že oči všech ani pana Vorlíčka nevyjímajíc žádostivostí jenjen hoří. Toliko tvář Veverkova zůstala lehce zachmuřena. Však se rozjasní, až trošku vypije; neví beztoho chudák, jak víno vypadá, myslila.

Ale přepočetla se.

Veverka zůstal nehybným, když před něho stavěla skleničku červeným tokem naplněnou. Nedovedlo ho rozehřáti už nic — ani vlídné řeči páně mistrovy. Viděl, že naděje, kterou se sílil, jest zmařena — co tedy do všeho — i do těch planých slov.

Byl skorem milostpaní povděčen, když najednou vstala, nepřímo naznačujíc, že oběd u konce. Povstali všickni s planoucími tvářemi, jako na povel shrnuli se k milostpaní a když jí každý byl vtiskl na kostnatou ruku ohlušující políbení, vyklouznul po zpátku s nahrbenými zády ze dveří.

Veverka chtěj nechtěj musil se podle nich zachovati. A srdce láskyplné hospodyně jistě se rozehřálo, protože se na něho milostivě usmála a ruku mu stiskla, šeptajíc:

„Dnes si, pane učiteli, už odpočiňte — vyučování nechte. Jeníček mi to sám navrhl.“

Pohled plný vděku vrhl Veverka na svého svěřence. Jen když sem dnes podruhé nemusí.

Roztrpčen a rozhořčen vyřítil se z domu, běhal a běhal po ulicích, jen aby zapomněl na to sklamání, jakého se dnes dožil. Teprv když bylo pozdě na večer a tma zastřela Prahu, vrátil se domů.

Byl ještě tak zmámen, že zakopnul o práh a zavrávoral. Kde pak, aby se mu to jindy stalo; vyznal se tu třebas byla noc jako v Egyptě. A dnes tu ani z polovice taková nebyla.

Veverka zuřivě zaláteřil. A to také ještě nikdy neudělal.

„Vašku, nemáš v hlavě?“ přivítal ho posměšný hlas odkusi z pozadí světnice, dle všeho z postele.

„Čerta starého. Tobě se lehce dobírá, když máš břich plný“ zahučel zlostně Veverka, svlékaje se pomalu ze šatů.

„A ty ho nemáš plný? — Což jsi nebyl pozván u pana mistra?“

„Ovšem že jsem byl pozván, ale jen jestli jsem se najedl — o to tu jde“, zlobil se Veverka. „Nejíst a tam hodovat, jest jedno a totéž. Rohatý aby je vzal i s jejich paštikami!“

Řehtavý, dlouho trvající smích rozléhal se po světnici.

„Vždyť jsem to věděl“, ozýval se hlas co chvíli přerývaný smíchem, „na puntík jsem to věděl... Neřekl jsem ti to proto, abych ti nepokazil chuť. Zadarmo jim nenadávají hladových! — Ale víš, Vašku, neběduj! Není tak zle. Z domova mně poslali škatuli s buchtami a s několika těmitoc —“ mluvčí při tom zaluskal významně prsty, „a protože je můj svátek tenhle týden, také psaníčko s gratulací. Tak jen nezoufat! Máš-li chuť, jako že ji skutečně máš, pošleme si pro pivo a oslavíme tak mé jmeniny už dnes.“

Táhlé „ach“ vydralo se Veverkovi z hrdla.

V malé chvíli zaplála lojová svíčka na stole a v blíkavé záři její zjevily se spokojené tváře obou soudruhů. Veverka byl opět zachráněn...

Bájky amerických Indiánů.

I. Původ člověčenstva.

Na počátku nebylo lidí ani zvěře. Toliko veliký duch vznášel se v podobě krkavce nad bezživotným světem. Krkavci se zastesklo. Letěl od země k zemi, z ostrova na ostrov. Hledal družku života. Kdysi zaletěl na jeden ostrov (nyní Karoliny). Zde odpočíval. Z dlouhé chvíle požíral mnoho ryb a jiné zvěře. Konečně dostal chuť i na škeble. Když zobanem po jedné sahal, zaslechl veliké hvízdnutí. Co to? Měl před sebou polootevřenou škebli, z níž vyhlíželo malinké děvčátko! Vzal škebli a odnesl do lesa, kdež ji zahříval. Děvčátko rostlo očihledě. A když vyrostlo, krkavec pojal je za ženu. A více se mu nestýskalo.

Podle báje jiné, ve veliké povodni všecko se utopilo, toliko krkavec vznášel se nad vodami. Když voda začala odtékati, jal se krkavec hledati družku života. I našel polootevřenou škebli, na níž seděl. Ze škeble mu vyšla družka života.

II. Báje o potopě.

Za onoho času žil muž velmi ctnostný, jménem Cleyogualt, jenž měl ze všech největší dům, nejvíce polí, nejvíce stád a největší loď. Sousedi mu to záviděli. Proto žil s rodinou svojí o samotě. Kdysi přišel k němu bůh hromu Hotluksum, jenž ho varoval: dej si pozor, moře zatopí všecko. Cleyogualt vyjel si hledat seetang, t. j. motouz, aby mohl přivázati a zakotviti svoji loď. Nasbíral si seetangu veliké množství. Na zpáteční cestě přepadla ho

hrozná bouře, která lodí jeho zmítala velice. Aby se nepotopila, přivázal ji k velikému stromu a spustil do moře kotvu. Zatím ale vody přibývalo vždy více. Cleyogualt musil loď seetangem stále přivazovati výše. Ale voda stoupala stále. Konečně měl již poslední kousek seetangu, ale zároveň i voda přestala stoupati. Vody kolkolem ubývalo. Konečně spatřil břeh. Zde viděl samou spoustu. Po vesnicích a příbytcích lidských nezbylo památky. Zbyl on na světě samojediný. Cleyogualt stal se praotcem člověčenstva.

(Zdaž tyto báje nejsou novým dokladem pravdivosti Mojžíšova Pentateuchu?)

Zajímavé jest, kterak si severoameričtí Indiáni představují hrom, blesk, a déšť. Bohem hromu je obrovský orel.

Upřeli oči své na zem, blýská se, zamává-li křídloma, je bouřka. Bůh ten nosí deště na zádech. Zatřepetá-li se, prší.

III. Kterak lidé přišli k ohni.

Na počátku lidé jídali všecko syrové. I tázal se jich krkavec: proč jíte všecko syrové? A oni mu odpověděli: protože nemáme ohně. — Pojďte za mnou, pravil krkavec, já mám pod ocasem oheň. A lidé pustili se za krkavcem; ale ten letěl náramně daleko. Konečně lidé, nemohouce krkavce dohoniti, vraceli se domů, toliko tři ještě za ním běželi: dva muži a jedna žena.

Krkavec se zastavil. První muž jej prosil, aby mu dal ohně. Vždyť víš, že já jsem ctnostný a že jsem neublížil nikomu, — pravil.

— Vím dobře — odvětil krkavec, — že jsi ctnostný, za to ale dostaneš od boha odměnu. Proto ti ohně nedám.

A když druhý muž o oheň prosil, odpověděl mu krkavec: ty jsi cizoložník, tobě taky ohně nedám.

Vidouc to žena, že krkavec ohně nechce dáti ani ctnostnému, ani hříšnému, mlčela.

— A proč ty o oheň neprosíš? — tázal se ji krvavec.

— Já — odvětila — nemám žádných skutkův dobrých, a proto si prosit ani netroufám.

— A tobě právě ohně dám, že se ničím nevychloubáš. —

Načež vyzval ženu, aby štěpinu položila si mu pod ocas a rozžatou nesla domů. Od té chvíle nejedli lidé syrové maso.

(Tedy od počátku již ženy byly strážci ohně, domácího krbu. Krkavec oheň nesvěřil muži, nýbrž ženě. Tehdy ovšem ženy ještě nebyly emancipované!)

IV. Původ křesacího kamene.

Na počátku lidé ohně neznali. Jedli všecko syrové. Akwas emne Kan, dárce života, měl oheň ve skříni zavřený a krkavec stoje na skříni oheň hlídal. Avšak jeden pohlavár nad jiné chytrý přiloudil se ku skříni a čekal, až by krkavec si podřímnul, na to vyndal štěpinu a rozžal. Nežli však se štěpinou rozžatou domů doběhl, štěpina mu dohořela, a nemaje po ruce jiné, musil doharek zahoditi. Doharek upadl na kámen a od té chvíle kámen vydává ze sebe jiskry.

V. Proč Indiáni rádi tančí ve vlčí škrabošce.

Byl jednou jeden lovec tuleňů, velmi statný a zdatný. Jeho šíp cíle svého nechybil se nikdy. Jednou si vyšel též na lov tuleňů, právě když si na břehu hráli. Jeden z nich byl lenivý a usnul. Ti co si hráli, lovce spatřili, a v moři se hbitě skryli. Tomu, co spal, lovec šípem proklál srdce. Když lovec tuleně kuchati chtěl, pomyslil si, k čemu bych já kůži jeho rozpáral, vlezu já si do kůže sám. Lovec do kůže si vlezl. V tom ale přišel veliký vlk, jenž uzřev tuleně, pomyslil si: přinesu já jej domů své dceři, ona si

s ním bude hráti. Chopil se tedy domnělého tuleně a nesl domů. I sběhli se všecky vlčí děti a měli z tuleně velikou radosť, největší ale nejstarší dcera, která byla velmi hezká. Ze samé radosti vzala nůž a rozpárala tuleni břicho. Jaké bylo všech překvapení, když z kůže vylezl člověk. Pantáta vlk na počesť člověka ihned uspořádal skvělou hostinu, k níž si pozval všecky sousední vlky. Po hostině nastal vlčí tanec. Po tanci vlci hosta svého ještě obdarovali. Na památku pohostění toho Indiáni tančí nejraději ve škrabošce vlčí.

Dopisy.

Neochabujme! (P. d.)

Jako když prudký vichr zalehne do řeky a rozvolní klidnou její hladinu k nepoznání — tak rozechvěla pojednou celou katolickou společnosť otázka náboženské školy. Pravíme výslovně: katolickou společnosť s vyloučením oněch státních vrstev, jichž jedinou prací jest proti všemu, co katolického, bouřiti a vypovídací válkou hroziti. Odtud dovedeme si také představiti ten hluk, jaký stropil sežidovštělý tisk a jaký tropí až dosud ještě — ačkoliv potají a víc podloudnicky — německo-liberální tisk ve svých orgáncích, v nichž se můžeme těch nejpodlejších útoků proti církvi, kněžstvu a posvátným obřadům občas dočísti. Avšak mýlil by se, kdo by snad tvrdil, že pouze židovstvo nebo protestanti bouří, protože je napadl strach, že už bude učiněn konec tomu znemravňování katolické mládeže pomísené v jedné škole s jinověrci, za těmito útoky stojí také jiný činitel, který stejně může se náboženské školy obávati a tím činitelem jest zajisté — učitelstvo.

Pravdu sobě mluvme, dobří spolu buďme! Také učitelstvu pobíhá mráz všemi údy při myšlénce konfessionelní školy. A proč? Jednoduše proto, že by pod dozorem kněžským nemohlo hověti oněm nevěreckým zásadám, jež lidstvo čím dále zavádějí a na kraj hrobu vedou. Že mládež, vidouc svého učitele, jejž vždy za vzor si béře, jak chladně a lhostejně se má k náboženství a k sv. obřadům, mnoho na mravnosti a zbožnosti nenabude, přisvědčí každý, kdo chápavou mysl mládeže a její ochotnosť k následování zná.

Poznal jsem sám takového „vůdce“ mládeže.

Byl jsem přeložen do německého města V. a tu se mi poštěstilo za krátký čas všecky osoby ctěných pp. učitelů poznati. Dobrá, byl jsem tomu povděčen. Mimochodem budiž poznamenáno, že město má také měšťanské školy. A tu mně bylo nápadné, že vždy v neděli o deváté, kdy mívá mládež se svými pp. učiteli školní mši sv., že vždy v ten čas jeden pan učitel kolem jde, aniž by však nohou o práh kostelní zavadil. Přemítám, rozvažuji — tu se mi náhle nedávno ta hádanka rozřešila. Zmíněný p. učitel byl totiž před léty na téže škole ředitelem. Že však byl přes příliš „horlivým“ nevěrcem, musil býti sesazen a na jeho místo přišel jiný.

K čemu podal jsem obrázek tento veřejnosti?

Abychom poznali, kde máme své upřímné přítelíčky hledati. Náprava i v řadách učitelstva jest nutná — náboženská škola musí učiniti přítrž dalšímu svádění dítek. Neochabujme, ale pokračujme na dráze nastoupené a kdybychom ještě jednou tolik překážek překonávati musili, nedejme se svésti. Odvážlivému a pro dobro nadšenému štěstí přeje a tak i my se bohdá dočkáme konečného vítězství.

LITERATURA.

Encyklopaedie výchovy.

Jedním z význačných rysů naší doby je snaha zprostonárodniti vědu — tak začíná p. Hanuš Klima svoji literární úvahu v „Nár. Listech.“ My některá pozoruhodná místa z ní napřed uvedeme, načež k nim připojíme úvahy své. — Pěstění věd vystoupilo z těsných břehů prostého zanícení, omezeného na vyvolence a rozlilo se v široký tok poměrů ovládajících všechen život národní i státní. Znalosť věd stala se obecnou potřebou. Vzdělání, jež poskytují školy nižší, dávno nepostačuje. Kdyby nebylo jiného učení, byli bychom se řemesly tam, kde byli jsme za časů feudálních! Proto popularisují se vědy: mathematika, fysika, chemie, přírodopis, ano i astronomie. Vše podává se dnes v nejrůznější formě lidu, aby těžil dle potřeby v boji o život, v boji všech proti všem.

Encyklopaedickému spracování podrobeny u nás v nejnovější době dva obory vědecké: lékařský a paedagogický.

O potřebě, důležitosti a prospěšnosti slovníku zdravotnického nebylo nikdy sporu. Jinak má se to s vědou paedagogickou. Dlouho-liž tomu, co upírána jí vůbec kvalifikace vědy? Musel přijíti Herbart (!) aby objevil její vědecké kořeny. Ale po něm nemohla ani ona na dlouho zůstati bez zpracování encyklopaedického; vyplýváť to ze samého stupně jejího rozvoje, ježto paedagogika dnes sbírá a opírá poučky své o řadu širošírých oborů vědeckých. To samo mluví již pro potřebu encyklopaedie paedagogické v každé slušnější literatuře, tím více však pro potřebu její v literatuře české, kde mnohé vědecké obory, na nichž buduje se theorie paedagogiky, samostatnými a soustavnými spisy žádoucí úplnosti a dokonalosti ani zastoupeny nejsou. A že pak jest věda paedagogická zpracování encyklopaedického i schopna, nasvědčují již slovníky paedagogické na př. v literatuře německé, kde takových patero v 11 vydáních, v literatuře francouzské slovník Buissonův, v americké encyklopaedie Ripleye a Dany atd.

U nás počal r. 1884 pražský nakladatel F. Šimáček vydávati „Encyklopaedii paedagogickou,“ dílo obsáhle založené, však dokončiv první díl, ustal. Úkol této Encyklopaedie byl až příliš obsáhlý.

Se skromnějšími nároky vystoupil letos „Stručný Slovník Paedagogický,“ jehož dosud vydány tři sešity nákladem Paedagogicko-literárního odboru při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. Vystříhaje se všeho balastu, který tak neblaze osvědčil se v Encyklopaedii Šimáčkově, obmezil se volbou látky pouze na paedagogiku v užším smyslu slova a přihlíží výhradně ku potřebám učitelstva škol obecných a měšťanských; z příbuzných pak paedagogice věd přibral toliko věci nejdůležitější.

Slovem, nová tato encyklopaedie paedagodiky, pokud souditi lze z vydaných posud tří sešitů — bude dílem úzce odborným, výhradně učitelstvu určeným. Paedagogika bude tedy zastoupena v encyklopaedické literatuře české.

Pohlížíme však na potřebu encyklopaedie výchovy se stanoviska jiného, se stanoviska popularisování věd vůbec. Nám není paedagogika vědou jistého toliko stavu, nýbrž máme znalosť zásad vychovatelských za nutnou potřebu lidstva.

Že potřeba ta obecně posud uznána nebyla, krutě mstí se na národech a souvěké generaci. Pozorujme všeliká zla, jimiž prosycena společenská atmosféra doby, studujme příčiny jejich a sledujme k nejhlubším kořenům, a kam dospějeme? „Zlepšení společnosti,“ „reorganisace řádů,“ „spokojenosť lidská,“ a jak jinak ještě znějí všeliká hesla krásná, za všemi marně bude plahočiti se lidstvo, pokud nedospěje k přesvědčení, že nejsme pro ně vychováni. „Marny zůstanou pokusy o nápravu řádů společenských ve smyslu ideí pokrokových po tak dlouho, pokud se neodchová generace vnímavá pro

ideje tyto. Tolikráte již nadešla doba světodějinného zanícení pro ideály člověčenstva a pokaždé udusilo se hnutí v počátcích proto, že okamžik veliký shledal pokolení chabé.“ (G. A. Lindner.) Či bylo by možno, aby polovina lidstva chvěla se a trnula, když druhá polovina domáhá se změny právních úmluv ve smyslu humanity, kdyby všechno vykonáno bylo v idei blahovolnosti, lásky a spravedlnosti? A byly by možny různé neuskutečnitelné soustavy komunistické a socialistické, kdyby lidstvo prodchnuto bylo velikou ideou solidárnosti zájmů, neznající jiného prospěchu než jediné prospěchu lidstva? Jsme ovšem snad daleko ještě vzdáleni doby, kdy obecného uznání dojdou tyto nauky, ale okolnosť tato nezbavuje nás povinnosti upravovati základy společenské harmonie pracovati k rovnováze mezi pokrokem civilisace a mravními ideami. Že nastoupiti musí náprava, cítí každý. A odkud přijde? Komenský a Pestalozzi spatřovali ji ve vychování, my souhlasíce s nimi, dodáváme: v popularisování vědy vychovatelské. K jednomu cíli směřovati musí výchova budoucích generací. Výchova nesmí nikdy zvrhnouti se v nástroj jedné církve (!) jedné národnosti neb jednoho stavu k fedrování svých zvláštních zájmů sobeckých na úkor druhých. Nebo jsou-li zájmy ty oprávněny se stanoviska mravního, pak dojdou uznání i pokolení vychovaného k lásce a spravedlnosti. Nejsou-li však oprávněny, pak nemá žádná společnosť práva znetvořovati pro ně ducha lidského.

A s prostředky vychovatelskými k onomu jedinému cíli výchovy lidské obeznámeni buďtež ne pouze učitelé, nejen paedagogové z povolání, ale národ, lid, otcové, matky všech vrstev, všech tříd. Ti navedeni buďtež, jak vésti výchovu k ethickému ideálu ve všech podobách měnivé skutečnosti. (Tedy vždy jen bez Boha!)

* * *

Předeslavše úvahy p. H. K., dovolíme si k nim podotknouti.

Především zde upozorňujeme na nejnovější výrok císaře německého, jejž učinil nedávno k deputaci řemeslníků asi v rozum ten: Řemesla naše co do organisace musejí navrátiti se na stanovisko, na jakém stála u věku XIII. — Ve věku tedy nejfeudálnějším býval stav řemesel stokráte lepší, nežli teď, kdy velkozávody dílny mistrův zničily a mistry se ženami, mnohdy i s dítkami k otročení do továren odvedli. A dále: což vlastně je požadavek nejnovějších zákonů živnostenských, aby každý živnostník byl nucen dokázati, že se živnosti své řádně naučil, — jako částečné navrácení se ku starým feudálním cechům? Konečně, co se dovednosti řemesel z dob feudálních tkne, tu postačí projíti se staroslavnou Prahou, po pražských kostelích, museích a j., aby nabylo se přesvědčení, že dnes ještě některé staré vzory práce nejsou dostíženy.

P. H. K. tvrdí, že teprv Herbart výchově dal qualifikaci vědy. Zde může se říci tolik: Velicí básníci byli o mnoho dříve, nežli sepsána byla theorie básnictví. A byli též velicí paedagogové, aniž by znali pravidla školní paedagogiky a methodiky. Teď zase máme mnoho učitelů theoreticky vzdělaných, ale pramálo paedagogů a snad že nejméně jich vyšlo ze školy herbartolindnerovské.

S tím ovšem souhlasíme rádi, že teď zapotřebí, aby zásady paedagogické vnikaly vždy více i do kruhů neučitelských. V době naší stávají se roditeli dítek lidé, jimž by nebylo radno k výchově svěřit kočku. Jediné křesťanství vštěpuje prostému lidu spůsobilosť k výchově. Matka křesťanská dítky své, vždy zdárněji odchová, nežli matka neznabožka.

Divoká manželství, jakož i manželské sňatky až k neuvěření lehkomyslně uzavírané mají v zápětí děsnou spustlosť v životě rodinném. A tu tážeme se, kde jakým spůsobem lze rodičů takových z tingl tanglů a pod. místností vlákati do přednášky některého paedagoga? Kdo nejde do kostela na paedagogické kázaní kněze, ten tím méně súčastní se nějaké suchopárné přednášky učitelské. Pan H. K. snad se dočetl, kterak nynější sociální demokracie směje se té šosácké lásce a pečlivosti rodičů křesťanských o výchovu

dítek. A nedbají-li socialisté o křesťanství, tím méně jim bude imponovati — encyklopedie výchovy!

Pan H. K. je rozhodně na bludné cestě, připisuje-li „všeliká zla, jimiž prosycena je společenská atmosféra doby," nedostatku vědomostí paedagogických u rodičů. To zlo řádí dnes i v salonech, kde vědomostí vychovatelských bývá s důstatek. Pan H. K. hledá spásu společnosti lidské jedině v popularisování vědy vychovatelské. My p. H. K. litujeme upřímně. Rousseau přece vědu vychovatelskou ve svém Emilu zpopularisoval co nejpopulárněji a přece v zápěti po jeho smrti přišla revoluce. Ano i když z Pantheonu kosti Mirabeaua byly vyhozeny a jeho tam složeny, revoluce šla pořád svou cestou a stínala i hlavy učenců, jakým byl nesmrtelný Lavoisier.

Jenom pro Bůh — varuje p. H. K. — nepřipusťme, aby věda vychovatelská nezvrhla se v nástroj jedné církve, roz. katolické. Bez štulců církvi katolické neobejde se ani p. H. K. Mezi řádky jeho lze dočísti se, že církev katolická znetvořuje ducha lidského. Věru pousmáti jsme se musili závěru p. H. K. o tom ethickém ideálu ve výchově všech vrstev a všech tříd. Pan H. K. je rozhodný Lindnerovec.

Panu H. K. na konec doporučujeme k bedlivému uvážení následující: Před více než 2000 lety řítil se řecký a římský svět ku katastrofálnímu rozkladu a to ve chvíli, kdy řečtí filosofové byli po všem tehdejším vzdělaném světě hledáni jako učitelové a vychovatelé. Školy alexandrijské byly světoznámy. Škoda, že p. H. K. tehdy nebyl ještě na světě, aby byl státníkům řeckým a římským poradil: pánové, chcete-li vlasť svoji zachrániti, postarejte se o laciné vydání řecké filosofie, hleďte filosofii zpopularisovati! A svět řecko-římský s Olympem byl by snad (!) trval do dneška.

Dnes ovšem ví každý oktaván, že svět ten nemohla zachrániti žádná filosofie a že musilo přijíti křesťanství, aby jej obrodilo. Že by svět nynější, o němž p. H. K. tvrdí, že řítí se též k úpadku, mohl býti zachráněn zprostonárodněním vychovatelské vědy, to dovolujeme si nazvati — kantorskou domýšlivostí.

Drobnosti.

Škodlivosť alkoholu přesvědčujícím spůsobem objasnil dr. Richardson v Londýně rozmluvou se svým žákem. „Buďte tak laskav," pravil, „a sledujte, pokud budu státi, můj tep a počítejte jej." Žák spočítal tepy a udal číslo 74. Na to usedl prof. Richardson na křeslo a znova vyzval žáka, aby počítal tep. „Nyní jest jen 70 tepů," odpovídá žák. Po té ulehl Richardson na pohovku a znova rozkázal počítati. Nyní nalezeno jen 64 úderů. Divícímu se žáku vysvětlen zjev takto: „Srdce potřebuje odpočinku. Když se večer ukládáte na lože, děje se totéž. Člověk sice o tom neví, ale přece jest tomu tak. Za spánku vykoná srdce o deset úderů méně nežli ve bdění. Znásobte to šedesáti a obdržíte za hodinu rozdíl 600 úderů; lidé spějí průměrně osm hodin — rozdíl stoupá okrouhlým počtem na 5000 úderů. Každým úderem vhání srdce do cev 6 uncí (něco přes 200 gr.) krve. Proto celý rozdíl v práci noční pro srdce obnáší tolik, kolik třeba ku vehnání 30.000 uncí (1050 kg.) krve ze srdce do cev. Když večer uleháme, nenapivše se před tím alkoholu, tu srdce ve spánku dochází odpočinku. Napijete-li se však před spaním lihoviny nějaké, ničíte tím ten odpočinek, neboť účinek lihu záleží v tom, že zvětšuje počet úderů srdečních. Místo odpočinku nutíte srdce učiniti as o 15.000 úderů více. Člověk vstává pak unaven, neschopný k práci, pokud nové množství nápoje zdánlivě ho neobčerství.

* * *

Kterak se mohou starožitníci blamovati. O tom podal rozkošný doklad kardinál Haynald ve spise svém: O rostlinách biblických 1868. Ve starém libickém písku našel se kámen se záhadným punickým nápisem, o jehož rozluštění pokoušeli se mnozí. Slavný egyptolog, generál Duvivier, rozluštil jej následovně: Zde odpočívá Hamilkar, otec Hanibalův. I on miloval vlasť svoji, země se pod ním třásla. De Saulcey vyložil nápis zase tak: Kněžka Isidy postavila tento pomník jaru grazií, jež svět oblažuji růžemi a ovocem sladkým. A třetí luštil zase jinak: oltář tento je věnován, aby usmířil hněv bohyně větrů a bouře. Kdo z těch tří má pravdu? Bezpochyby žádný.

* * *

Statistické výsledky léčení Pasteurova. Minuly toliko čtyry roky, co Pasteur v akademii věd sdělil první výsledky svých pokusů s očkováním proti vzteklině. Když se byla nová tato léčebná methoda osvědčila u 380 pacientů, zřízen byl z příspěvků sešedších se z celého světa ústav Pasteurův v Paříži a podobné jiné v jiných velkých městech. O čtyřleté působnosti tohoto ústavu vydal právě dr. Perdrix obšírnou zprávu. Dle této zprávy bylo v ústavě od 1866 do r. 1889 léčeno celkem 7893 osob. Z tohoto počtu zemřelo pouze 53. Každého roku ubývalo úmrtnosti. S počátku ovšem byly různé pochybnosti ohledně spůsobu léčení toho kterého případu. Při některých těžších případech, kde byla poranění četnější, bylo hnisání hlavně poblíže mozku. Tvář, hrdlo a hořejší část těla na raněných místech rychleji hnisaly než jiné části těla a musilo býti tudíž užito důraznějšího léčení, totiž méně zředěných injekcí a častějšího a ostřejšího očkování. Léčené osoby lze rozvrhnout ve tři skupiny: 1. osoby, pokousané zvířaty, při nichž byla dokázána vzteklina cestou experimentální pokusem očkovacím, pozorováním jiných zvířat pokousaných tímto zvířetem; 2. osoby pokousané zvířaty, jichž vzteklina byla dokázána zvěrolékařským zkoumáním; 3. osoby, pokousané zvířaty, jež byla vzteklinou podezřelá. Ku zprávě přidána tabulka, dle níž z 1336 léčených osob první skupiny zemřelo 13, tedy 0.97 proc., ze 5241 druhé skupiny 33 tedy 0.63 proc.; z 1316 třetí skupiny pak 7, tedy 0.53 proc. Zemřelo tudíž ze 7893 léčených osob 53, tedy 0.67 proc., a sice roku 1886 zemřelo 25 osob, r. 1887 celkem 13, r. 1888 jen 9 a r. 1889 toliko 6 osob. Kleslať úmrtnosť s 0.94 procent r. 1886 na 0.33 procent roku 1889. Povážlivosť případu řídila se dle toho, kde se rána na těle nalezala. Ze 7893 léčených osob bylo 672 pokousáno na hlavě neb ve tváři a zemřelo z nich 15 (2·23 proc.), 4387 kousnuto do rukou a zemřelo 29 (0.66 proc.), 2834 konečně bylo pokousáno na ostatních částech těla neb na trupu a zemřelo 9 (0.32 proc.). Poranění na hlavě rozšíří se rychle na mozek a páteř a nenastane-li rychlé léčení, nemohou být více vyléčena. Dále možno uvést faktum, že při kousnutí do tváře a do rukou zub psa vnikne přímo do masa, kdežto při kousnutí do jiných částí těla vnikne do masa teprve po roztržení šatu, jenž jaksi zub otře a slinu zadrží. Zajímavá tabulka dra. Perdrixa též ukazuje, že vyleptání rány hned po kousnutí nemá valného účinku. Také vypálení rány železem nelze doporučit, poněvadž žhavé železo vždycky všechno nevypálí.

Obsah „Vychovatele“:

Škola v Yvetotu. — Literární occultismus ve Francii. — Je bytosť lidská jednotnou, či dvojitou? — Rajská květina. — Dobrodincové chudých studentů. (Humoreska od Ladislava Fialy.) — Bájky amerických Indianů. — Dopis. — Literatura — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 30. června 1890. Číslo 12.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih tiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr Redakce na Vyšehradě č. 69.

K pastýřskému listu episkopatu rakouského o škole náboženské.

15. června vstupoval zajisté každý duchovní rád na kazatelnu. S tímto pastýřském listem může člověk i mezi lidi velmi indifferentní, oni slovům jeho s pozorností naslouchají. Tak jednoduchá a přec tak výmluvná slova musí každého katolického posluchače uchvátiti, má-li jen trochu citu pro právo a dobrou věc. „Dovoláváme se katolických veřejných škol obecních.“ „Žádáme škol katolických pro dítky katolické,“ tak prohlašují neohroženě veškeří arcibiskupové a biskupové rakouští vědouce, že i sv. Otec si totéž přeje a že jest to přáním rodičů, aby jejich dítky byly nejen v náboženství vyučovány, nýbrž i nábožensky vychovávány; ostatně i školní zákon totéž předpisuje.

Jsem přesvědčen, že tento pastýřský list celou školskou otázku o několik honů ku předu pošinul a třeba by hned žádný výsledek nenásledoval, přec možno tvrdit — haec litera manet. V tomto listu máme své palladium a můžeme se ho dovolávat, kdy a kdekoli se jedná o škole náboženské. A konečný výsledek musí přec jednou být ten, že dojde k vyrovnání s nejmocnějším a nejvěrnějším faktorem říše, s církví katolickou. Je-li vyrovnání s 2 miliony Němců v Čechách vzhledem k poměrům zahraničným státní nutností a provádí-li se i na úkor práv jazyka i národa českého, tím větší nutností jest vyrovnání s miliony věrných katolíků, na něž stát i dynastie v době zahraničných zápletek, vnitřních sporů národnostních a rejdů socialistických jedině s jistotou může se spolehat. I zde platí ona vznešená slova našeho panovníka „vyrovnání (s církví katolickou) musí se provésti buď jak buď.“

Pozoruhodné jest další prohlášení nejd. pánů biskupů: „Žádajíce škol katolických nevracíme se ani ke starším jejich základům, ani nedovoláváme se pro ně nějakých základů nových.“ „Nezamýšlíme vzdělání lidu snižovati; učiňte dítky tak chytrými, tak učenými, ve všech vědomostech tak zběhlými, jak jen chcete a můžete, jen učiňte, aby byly nábožnými a věřícími, zbožnými a ctnostnými. Čeho se obáváme, jest jejich polovičaté vzdělání bez náboženského základu, které je činí hrdými, domýšlivými, osobivými a nespokojenými.“ Zlatá tato slova nepotřebují žádných důkazů. Zkušenosť a nynější škole odrostlá mládež svým jednáním až příliš pravdu slov biskupských potvrzují.

Velmi vhodně se tu vyhnuli páni biskupové otázce o snížení a vůbec změně návštěvy školy; úskalí tomu Liechtensteinův návrh ku své škodě se nevyhnul, ač, tuším, nikdo neupře, že v některých zemích a krajích rakouských šestiletá návštěva školy úplně by postačovala, že jest mnoho mládeže, která s tou největší nechutí až do 14. roku do školy chodí, a místo, aby se něčemu novému hleděla přiučiti, svou nezbedností před mladšími spolužáky hledí vyniknouti a učitele mučit. Znám dítky, které do 12. roku rády chodily do školy, pak ale s tou největší nechutí, zejména když musely zůstat v nejvyšší třídě několik let nečinně sedět. —

Podobně se nejd. p. biskupové vyhnuli zcela správně rozličným otázkám ať centralistickým ať autonomistickým, neb jak se v listu praví, „v tomto svém čistě církevním požadavku jich nezahrnujeme.“ Mnohotvárnosť říše rakouské a spravedlnosť k jednotlivým národům, žádá ovšem, aby naše obecní školství více upraveno bylo na základě autonomie zemí a národů, neb škola má odpovídat potřebám lidu, pro nějž jest a ty jsou ovšem u každého národa a v každé zemi jiné.

Neblahé poměry na školách nynějších zajisté ze šetrnosti ku stávajícím poměrům a zákonům jen povrchně v krátkém odstavci a jen pokud se to týče náboženství a náboženské výchovy dotknuty a s pochopitelnou šetrností i o neblahé činnosti mnohých pánů ze stavu učitelského úplně pomlčeno. Kdyby páni učitelé podobně kulantně a bez náruživosti k církvi a jejím orgánům se zachovali a zůstávali při věci, zajisté by otázka školská dnes nebyla tak palčivou a dorozumění na základě tohoto pastýřského listu by bylo velice usnadněno. Jen některé věci byl bych přece rád viděl v tomto listu; tak onen pověstný výnos min. vyuč. k horno-rakouské zemské školní radě, kterým se zapovídá křesťanský pozdrav a modlitba ve škole, je li přítomen jen jediný židovský žák, rád bych tam byl četl o zacházení mnohých pánů s křížem, resp. jak byly kříže ze škol odstraňovány a o některé aféře podobné oné s Rohrweckem. —

Nejsem zvědav, jak se naši p. učitelé k tomuto listu zachovají. Mlčení by bylo nejlépe na místě. Ale mluvení je mnohým jejich předákům druhou přirozeností a sice mluvení, které nemá vždy na zřeteli pravidla slušnosti naproti církvi a duchovenstvu. Než v tomto případě nechť pánové nezapomínají, že postavíce se naproti požadavku pp. biskupů, již se staví mimo církev katolickou, ku které většina z nich přináleží. Tím ale by zároveň podali nový a nezvratný důkaz, že biskupové a katolíci právem se domahají školy náboženské, když jejich dítky jsou vyučovány učitelstvem, které se nepřátelsky chová k biskupům a církvi. Dokud jen politické strany se konfessionelní školy domáhaly, mohlo se proti tomuto požadavku něco namítati, nyní promluvili nejd. pp. biskupové a tu platí: Roma locuta — causa finita. Páni biskupové promluvili a každý, kdo je katolíkem a chce tak slouti, musí se podrobiti.

Liš. 104.

Filosofie Lindnerova odsouzena.

H. J. Schauer píše časem pro „N. L.“ filosofické rozpravy, o nichž musíme dle pravdy uznati, že byť i nebyly psány na stanovisku filosofie křesťanské, obsah jejich je přece střízlivý a bez té animosity, více méně u všech publikací v táboře liberálním proti církvi katolické obvyklé. Pozoruhodný jest jeho úsudek o filosofii Herbartovské, kterou si † Lindner za základ své paedagogiky obral a na níž valná většina nynějšího učitelstva, ať již vědomky aneb nevědomky stojí. Lindner povýšil Herbarta za boha a učitelstvo, vedeno jsouc p. Klikou, vzdává mu obětnici. Nuže poslyšme úsudek střízlivého filosofa H. J. Schaura o Herbartovi. (Viz Přílohu N. L. dne 22. června.)

„Nemáme ještě ani opravdových dějin literárních nové doby, i můžeme tím méně očekávati práce shrnující výsledky a výtěžky naší intellektualní činnosti na ostatních polích. A přec by podobné monografie byly velmi zajímavé a poučné, na př. hned pokus vývoje české filosofie od dob našeho národního obrození. Viděli bychom tu skromné pokusy, navazující ku spekulaci pokantovské. Brzo však vynořuje se energická postava dra. Aug. Smetany, kterýž třeba že by většinu svých spisů byl psal německy, je přec podstatně český filosof a to čelný náš filosof posud. Postavení tohoto myslitele v rozvoji novodobém, zejména jeho pokus sprostředkovati mezi Heglem a Herbartem, je svrchovaně zajímavý (der Geist, sein Entstehen und sein Vergehen.) Ušlechtilý zjev je Klácel, jenž s mystickými snahami slučoval veliký talent vychovatelský a jehož lidový vliv by bylo na čase oceniti. K oběma družili se Čejka a Štorch, kterýž poslední zejména „v Musejnících“ zanechal práce velice cenné. Reakce padesáti let ochromila i náš filosofický vývoj, hegelism potlačen jako státnímu řádu nebezpečný a do škol a do literatury zavedena „c. k. rakouská filosofie“ herbartovská.*) Soustava ta panuje u nás namnoze podnes, pročež nám budiž prominuto jí v této historické úvaze blíže se obírati. Tím však se netajíme, že herbartism pro nás nebyl žádný pokrok. My, jakožto národ po dlouhé politické nedobrovolné činnosti poznovu do veřejného života vstupující potřebovali jsme filosofie, kteráž by nám byla podala potřebné theoretické zásady, filosofii vhodnou s moderním vývojem. Herbartism však se vyznačuje právě tím, že velikého moderního principu vývoje nezná, vysvětluje veškerenstvo frivolní hrou několika prázdných „ideí.“ Že tomu je tak, ukazuje zejména názorně nezdařivší se — a ovšem ani jinak býti nemohlo — pokus Lindnerův, herbartovský formalism sloučit se spencerovským ovolucionismem. Hegelism zajisté neobsahuje absolutní pravdy; ale všude, kde v moderní Europě duch pokroku bojoval s reakcí a stacionerností, boj ten řízen byl hegelismem. To v Německu, to v Rusku. Za to herbartism všude se podrobil knížecímu a ministerskému autokratismu, potvrzuje mlčky každé utlačování svobody občanské i akademické. (Krásná to charakteristika filosofie Lindnerovské v N. L. Red.)

Tento herbartism, jehož význačným rysem dále ještě je bubřící krasořečnictví, panoval u nás neobmezeně asi po dvě desítiletí, až pak z různých stran učiněny byly pokusy, nové myšlénkové proudy svésti do našeho národa. Nepoměrně větší zásluhu, nežli školská moudrosť, o obohacení našeho myšlénkového fondu, měli jednotliví naši spisovatelé, sprostředkující mezi světovou literaturou a naším písemnictvím. Na prvním místě zaslouží býti jmenován Neruda, jehož veškeré spisy svědčí o europském vzdělání a o hloubce samostatného myšlení a který kolikráte ve formě lehké, ano na pohled frivolní kompetentně přetřásal nejvzácnější problémy lidského žití a společenského spolubytí.

Jak už řečeno, učiněny byly u nás skutečně poslední dobu pokusy ujmouti se filosofické výchovy lidu i jiných, nežli posavádních východisek. Pokusy ty právem se obracely k myšlénkovým proudům, toho času na západě Europy všeobecně uznávaným, k proudům, s ostatním vývojem moderní společnosti souhlasícím.

Neříkáme jim nijak, že by navazováním na hlavní osnovy současného myšlénkového vývoje byl velmi nesnadný, leč pro nás svrchovaně životní problém české národní filosofie rozřešen a jsme naopak přesvědčeni, že v budoucnosti více méně vzdálené myslitelé naši ve shodě s lidem postupně vypracují myšlénkový kruh s duchem našeho národa souhlasící. To však je ideální cíl a prozatím spokojiti se musíme s přípravnými cestami k němu

*) Má tím se snad vysvětliti, proč Lindner, byv v době Bachovské jaksi z trestu přesazen do Celovce, po pádu Bacha vzat byl na milosť a později povýšen za professora na české universitě? Red.

vedoucími. A z cest těch přední je, svésti podstatné současné myšlénkové proudy do našeho národa a naší slovesnosti."

Jest velmi zajímavé stopovati cestu, na jakou H. J. Schauer národ český míní zavésti. Nám se zdá, že Sch. chtěje národ český vyvésti ze zbahnilého bláta filosofie herbarto-lindnerovské zavádí jej — do louže, neboť hned na to píše:

S tohoto hlediska vítáme s opravdovou radostí český překlad hlavních statí stěžejného díla nesmrtelného zakladatele filosofie positivní (Aug. Comte: Sociologie, přeložil B. Brejcha.). Jméno Aug. Comtea u nás sice v posledních letech nebylo naprosto neznámo; setkávalit jsme se s ním časem v knihách a časopiseckých studiích a též náš studující dorost s hlavními zásadami originálního myslitele francouzského byl seznamován.

O Comte ovi je známo, že v mládí svém býval přívržencem St. Simona a že později svým positivismem abstraktní vědy, již postavil na kapitol neobmezené nadvlády, kde jediný rozum měl býti souverénem, a tomuto i bohosloví, čili zjevené náboženství mělo se podřizovati, zabředl do bludů skoro až šíleného náboženství jakéhos všelidského, rozumem lidským vyplozeného. Systém Comteův Němci prohlásili za přežilý a chtíti snad u nás v Čechách filosofický kadáver elektrisovati a na jakousi českou filosofii pasovati, uznáváme za podnik ať užijeme přívlastku co nejmírnějšího, veskrz pochybený.

Městská školní rada a příprava ku sv. zpovědi.

Kdo kdy ve škole pobyl a jmenovitě příležitosť měl pozorovati, jak mnoho práce dá učiteli náboženství patřičná příprava dítek nejdříve k první svaté zpovědi, pak k prvnímu přijímání a konečně i k biřmování, dovede zajisté oceniti činnosť katechety. Takový zajisté bude souhlasiti se vším, co by katechetu v činnosti té podporovati mohlo. Vždyť má sv. zpověď býti teď již jen jediným dědictvím žáka z nynější školy. Katechismus po vyjití ze školy se buď prodá kupci na kornoutky, anebo i doma roztrhá, a větší část pravd náboženských ve víru života se vytrousí. Co nejvíce v paměti žáka utkví, utkvěti musí, je sv. zpověď, jelikož s přípravou k ní katecheta každý dává si práci největší a to ve spravedlivém uvážení, že samy duchovní vrchnosti těžce to nesou, dovídají-li se, že přemnozí, jakmile školu mají za zády, i na sv. zpověď zapomínají — leda když před oddavkami ku zpovědi jíti musí. A po oddavkách neshledává se s ovečkami mnohými kněz až na smrtelné posteli, dopřeje-li jim Pán Bůh vůbec ještě té milosti. A právě z příčiny té musí učitel náboženství váhu největší klásti na přípravu ku sv. zpovědi.

Za tímto účelem bývalo snad od jakživa zvykem, že žáci v den sv. zpovědi dostávali od desáté hodiny ranní ve školách pražských prázdno, aby doma náležitě mohli se připraviti a to nejen dle duše, nýbrž jak katechismus nařizuje, i dle těla.

Musíme především konstatovati, že do škol pražských, jmenovitě do předměstských, mnoho dítek chodí též z venkova, ku př. do školy hrádek-vyšehradské až z Nuslí a Pankráce. Vyučování ve vyšších třídách obecné školy trvá pravidelně do 12. hodiny. Nežli se žáci pomodlí a vyjdou, uplyne snadno čtvrthodinka, nežli domů dojdou, zde se naobědvají, přestrojí, napíšou hříchy, odprosí rodiče a přátele a než do školy se navrátí a odtud do kostela společně přijdou, kolik tu času uplyne? Zpovídání začíná na podzim a v zimě obyčejně o $^1/_2$2, nejdéle od dvou, jelikož po hodině 4. nastává již tma. Kromě toho mají katecheti na obecných školách na starosti o 4. hodině požehnání. Kdo ví, že dítek ku sv. zpovědi najednou bývá 200—300, ví též, že zpovídání trvá až tři hodiny. Kterak tedy dítkám lze od 12 do 1 hodiny se

náležitě připraviti? V dotyčném zákaze uvádí se, že dítky ku sv. zpovědi jsou již bez toho připraveni od učitele náboženství. To je ovšem pravda, ale čím pečlivější je příprava dítek od katechety, tím pečlivější bývá též příprava dítek osobní, jež pozůstává v tom, že dítky nejraději si hříchy píšou, což se obyčejně a to z příčin platných děje teprv v den sv. zpovědi. Psaní hříchů nelze sice schvalovati, ale musí se trpěti a učitel náboženství je z příčin pastorálních ani zapovídati nesmí.

Jsou v Praze školy od kostelů značně vzdálené, ku př. škola na Děkance, z níž dítky k výkonům náboženským chodí do chrámu emauzského. Zdaliž pak nařízení, čili zákaz městské školní rady lze srovnati s poměry místními? Tu opět se ukázalo, že u zeleného stolu často rozhoduje se o věcech, jimž někteří páni rozumějí pramálo, anebo vůbec nerozumějí. Zákaz onen má do sebe jakýsi ráz malichernosti. Což pak na těch dvou hodinách od 10—12 v den sv. zpovědi — tři neb čtyřikráte do roka záleží tolik? Vyschne snad za tu chvíli zdroj učenosti v jejich hlavách.

Zdaž by nebylo možná ty dvě hodiny nahraditi jinak? Co se ku př. v měsíci červnu a červenci promrhá krásných hodin známým ministerským horkem, jež paedagogové osvědčení uznávají za jakési školní monstrum! Kdo na své oči vidí to běhání, dívat se k desáté hodině na teploměr, zdali již dostoupil na 18. stupeň, pomyslí si ledacos, ale zajisté nic o té neskonalé moudrosti pánů u zeleného stolu.

Zhoubný vliv lihu na organismus dětský.

Často slýcháme, že nesvědomité matky, někdy i služky, aby od dětí pokoj měly, uspávají je kořalkou. V Praze po ulicích potkáváme děti sotva prsu odvyklé, v rukou držeti vuřta a z něho opepřenou šťávu cucati. Písateli tohoto dokonce jedna matka se chlubila, že dítě její sotva rok staré sní již celého „vuřta."

Professor Nothnagel měl na vídeňské klinice nedávno přednášku o zhoubném vlivu na organismus dětský všech věcí dráždivých, především lihu, vína, piva, kávy, čaje, koření a pod. Předvedl posluchačům svým desítiletého chlapce, o němž konstatoval zatvrzení jater. Chlapec se přiznal, že od svého čtvrtého roku, jakmile na svých nohou státi se naučil, došoulal se k polici, kdež tatínek měl uloženou kořalku, kterouž prý rád mlsal. Professor Nothnagel dovozoval, že v době nynější, kdy dítě záhy musí do škol a zde osm roků na lavicích při mnohém učení vydržeti, ústrojí mozkové bez toho značně se namahá, často i přepíná a kromě toho, že boj o existenci, jejž rodiče chudších tříd na mnoze musejí vésti, nemálo rozčiluje i děti. Život náš sociální má prý do sebe sám sebou mnoho rozčilení, k čemu prý ještě organismus dětský předčasně drážditi lihovinami? Prof. Nothnagel neradí dětem ani pivo. Do čtrnácti let nemá prý něco takového ani poznati. Neodporučuje též kávu, čokoládu a čaj. Nejpřirozenějším pokrmem dětí je mléko, voda, chléb, vařeniny a především zdravý, čerstvý vzduch. Děsné samovraždy dětské připisuje předčasnému dráždění organismu dítek převráceným spůsobem života, jemuž připisovati se musí nejmodernější nemoc: nervosa, kterouž lze pozorovati již i u dětí. Professor končil vyzváním svých posluchačů, aby uvážili, že život nynější beztoho činí veliké požadavky na mozek lidí a že tudíž třeba vystříhati se pokrmů a nápojů takových, jež ústrojí nervové předčasně dráždí. —

K tomu jako laici u vědě lékařské dovolíme si ještě dodati toto: Ve mnohých rodinách panuje zlozvyk všecko přepepřovati a přesolovati. Mnozí sypou pepř i do polévky a sůl házejí i do piva. Z přílišného kořenění jídel přepruzuje se a kazí záhy žaludek. Žaludkové křeče, nadýmání, špatné trá-

vení a následkem toho špatná výživa těla jsou následkem kořenění. Velice též organismu škodí jídla a nápoje horké. V polévkách a kávě polykáme oheň, jenž působí osudné žaludeční raky. Kdo trpí jakýmkoliv neduhem v krku, měl by se jídel horkých a pepřených vystříhati — jako ohně! Snad by se doporučovalo příležitostně žáky napomenouti, aby doma nejídali nic horkého, přepepřeného, přesoleného.

Kromě toho musí se uvážiti, že nervosu dnes velice fedruje předčasná četba novin a románů. To všecko, co jsme tuto uvedli úhrnem, naplňuje naše blázince.

Ke článku o snech.

„Sny hrají v životě lidském ba i v dějinách národů velikou roli.“ „Mnohé sny zasahují až za hrob, až do říše nadzemské,“ tak četl jsem ve „Vychovateli“ č. 10. str. 145. Nelze upříti, že mnohé sny jsou velice zajímavé a překvapují svou určitostí. Chci jen jediný případ uvésti, který tato moje i „Vychovatelova“ slova potvrdí.

Navštívil jsem brzo po příchodu do hor sousedního pana faráře Kašpara, který je sice Němec, ale přítelem Čechů, rozumí dobře a mluví obstojně česky, co se mi u něho velice líbilo. Vypravoval mi mezi jiným, že k němu chodilo dříve mnoho dráteníků ve velikonoční době ke sv. zpovědi, protože on byl tehdá v oné krajině jediným knězem, jenž česky mluvil. Mezi těmito dráteníky byl i jakýsi Jakub, zámožný prý sedlák v Tr . . . vě. „Dostal vždy snídani,“ pravil farář Kašpar, „u nás na faře i při té příležitosti platíval mi Jakub tři mše svaté, které jsem měl na jeho úmysl sloužiti. Jen jedno jaro — v horách byla skoro ještě zima — Jakub dlouho nepřicházel, kdežto jindy tu už dávno byl; přemýšlel jsem, co jest asi příčinou, že Jakub se nevrací, věděl ť jsem, že je v horách. Mnohý večer vzpomněl jsem si na Jakuba a již jsem myslel, že nepřijde. Tu vidím kdysi v noci ve snách Jakuba utrápeného před sebou klečet, slyším, jak se zpovídá a prosí o rozhřešení, dávám mu naučení a pokání, zdvihám ruku, žehnám Jakuba křížem s hlasitým ego te absolvo . . . . a probudím se. Jako bych byl tato slova ještě slyšel! Vstanu, rozsvítím, podívám se na hodiny, je po půlnoci. Dlouho jsem neusnul. Sotva jsem ráno vstal, přijde z vesnice F. sedlák a zvěstuje, že nedaleko vsi v brázdě u cesty leží nějaký dráteník mrtev. Jakub! . . . byla má jediná odpověď. Spěchám za ves, byl to vskutku Jakub. Téhož dne vypravoval mi jiný muž z F., že Jakub byl ve F., kde v hospodě chtěl přenocovat a stýskal prý si. Ale hostinský nechtěl míti přes noc neznámého nemocného dráteníka a vyhnal Jakuba do tmavé noci. „Jsem přesvědčen,“ končil pan farář, „že Jakub cítil svou poslední hodinku a chtěje se ještě smířiti s Bohem, dal se zrovna přes pole ke mně, než zahynul u samého cíle za naší vsí.“ Byl jsem tímto vypravováním faráře Kašpara velice pohnut a ku podivu, v oku jindy tak veselého pána třpytila se slza! Jakub byl na l . . . hřbitově slavně pochován, farář Kašpar měl pohřební řeč, vypravoval u hrobu lidem svůj předvčerejší sen, což na ně neobyčejný dojem způsobilo.

Ač tento sen si možno velmi lehko vysvětliti zcela přirozeným pochodem myšlének, tož se nedá přece upříti, že jest to sen, který v jistém smyslu zasahoval do říše nadzemské, jak „Vychovatel“ dí, a překvapuje svou určitostí, o níž jsem se předem zmínil. Liš. 104.

Jak se rozšiřují lži o klášteřích.

Jakýsi Leon uveřejnil v Ned. Listech H. N. pod názvem „Alma," následující historku:

Aristokratickým světem pražským počaly proskakovati pověsti o nejnovějším škandálu, jehož hrdinkou měla býti, jak se šeptalo, krásná, mladá baronessa Alma. Pověsti shodovaly se v tom, že baronessa zmizela z Prahy. Mluvilo se o únosu, o profesoru, který v domě vyučoval, o tajném sňatku a sterých podrobnostech dalších, které se namnoze míjely s pravdou. Jisto bylo pouze, že profesor zmizel z Prahy také.

Netrvalo dlouho a skandální aféra dočkala se zakončení, které vyvolalo všude nejživější sensaci. Rozlétla se zvěsť záhy i denními listy opakovaná, že devatenáctiletá, vzácně krásná baronessa Alma vstoupila do kláštera.

Baronessa Alma těšila se ve vznešeném světě pověsti ženského učence. Pověsť byla lichotivě přehnána. Baronessa studovala soukromě gymnasium a chystala se právě onen rok složiti maturitní zkoušku. Vyučování její řídil profesor Baštecký, dříve vychovatel v několika šlechtických domech. Profesor Baštecký byl asi třicátník. Byl hezký blondýn s anglicky střiženým plnovousem. Jeho mužný zjev a denní styk s ním ani nemohly zůstati bez vážnějších dojmů na mysl jeho svěřenky. Profesor baronesse imponoval. Porovnávala ho v duchu s mladými kavalíry, kteří ji obklopovali a kteří se jí ošklivili. Věděla, že jedinými ideály těchto jsou koně a baletky, jediným zaměstnáním hon a sport. Věděla, že u nich znamená sňatek upokojení věřitelů nebo obchodní spekulaci a věděla, že podobný sňatek čeká i na ni.

Tichý smutek usazoval se v očích baronessy Almy.

Profesor Baštecký miloval baronessu a Alma milovala jej. Cítili to dávno a řekli si to jednou nad starým Horácem, když si slečna společnice naproti nim, zkolebána taktem hexametrů na chvíli zdřimla.

Hrabě Dumont byl známý sportsman. Měl již málo vlasů, málo peněz, málo úvěru, za to ale mnoho koní, dluhů a lásek. Nebylo pozorováno, že by byl hrabě Dumont dříve baronesse Almě svou pozornosť kdy věnoval. Přišlo to náhle. Na Smíchově odbývaly se koňské dostihy. Hrabě obmezoval se skoro výlučně na společnosť baronessy. Když se mezi jednotlivými čísly odebíralo panstvo do vnitř závodiště, nebo zpět do loží, nabídl ji vždy své rámě. Nemohla je nepřijati. Dumont ji předvedl oba své závodící hřebce, obeznámil ji s životopisem Dory, která jedenáctkráte zvítězila a neobmeškal jí ani vylíčiti své pocity, které se ho zmocňovaly, když ho před devíti lety u Pardubic ryzák Alan před samým cílem schodil ze sedla a čtyry koně se hnali přes něho.

Baronessa byla bledá a skoro se třásla. Ona věděla, co to vše znamená. Hrabě sice nemluvil o svých citech, mluvil jenom o koních, ale více nebylo třeba. Všichni pohlíželi na ni a hraběte. Jich pohledy mu gratulovaly a záviděly. Alma věděla, že za měsíc může býti hraběnkou z Dumontů. Věděla, že její rodiče nikdy neodmítnou nabídnutí hraběte a nikdy nepřipustí, aby se ona jejich rozhodnutí stavěla na odpor. Hrabě byl pro ni dle běžných názorů nejlepší partií.

Mezi lekturou Sofokla dověděl se profesor druhého dne vše. Přítomnosť slečny společnice nebo staré paní baronky nedovedla zabrániti vzájemnému dorozumívání se Almy s Bašteckým. Profesor byl příliš dobrým učitelem. Jeho svěřenka stala se znamenitou latinářkou a dokonalou Řekyní. Rozuměli si po řecku. Často na rtech jejich řeč, kterou mluvili k sobě již Eros a Psyche, střásala se sebe pouta hexametrů, opouštěla půdu staré Hellady, by jevila zas city, jež jevili k sobě již Eros a Psyche.

V této řeči smluvili také Baštecký a Alma svůj útěk.

Baštecký byl poctivec. Ještě na nádraží dával Almě na rozváženou, jaký velký, osudný krok předsebéře. Co jí on bude moci poskytnouti? Řekl jí, že nemá ničeho, že přijme někde místo suplenta, že vezmou-li se, budou moci míti nejvýš dva, tři pokoje, jednu služku, k obědu tři, k večeři jedno jídlo. Ale nedala se zastrašiti. Řekla, že se naučí šít a vařit, že bude pracovat, a že dovede snášet chudobu.

Baštecký měl v Plzni provdanou sestru. Měla menšího státního úředníka. K těm se utekli. Přijali je vlídně. Zde měla Alma zůstati až do sňatku. Chtěla se tu vyučiti hospodyňkou. Baštecký odjel do Prahy hledat si místa.

Alma nebyla plnoletou i nemohla beze svolení rodičů uzavříti zákonitý sňatek. *) Proto psala z Plzně domů. Přiznávala se ke všemu, vysvětlovala, odprošovala i žádala o přivolení k sňatku. Domnívala se, že jí nyní již nebude bráněno. Byla svým útěkem příliš kompromitována, než aby se mohla vrátiti zpátky. Stalo se však, čeho se nejméně nadála. Baron, její otec, přijel za ní do Plzně. Vyhledal ji a žádal kategoricky, aby se s ním vrátila. Vyhrožoval zatknutím Baštecké ho a procesem pro únos, hrozil přivoláním policie a více násilím než důvody odvedl baronessu na dráhu.

Alma nemohla vstoupiti nazpět do společnosti. Škandál byl příliš veliký. I kdyby to byl býval aspoň někdo od stavu, ale — profesor! Na provdání nebylo možno rovněž pomýšleti. Nikdo by si ji nyní nevzal. Hrabě Dumont se také již obrátil jinam. Ani v rodině nemohla zůstati. Zbývalo jediné východiště.

Klášter Šedivých Sester přímo sousedil s palácem rodičů Alminých. Jednoho dne zavřela se vrata paláce. Za chvíli se otevřela a vyjel vůz. Byl zavřený. Okna byla zatažena. Aby to nebylo nápadné, objel nejdříve několik ulic. Alma plakala. Chtěla žít, milovat, být šťastnou! Co teď? Bude čekat na smrť. Co on? Konec všemu! Odtamtud již neuprchne jako z paláce. Budou ji lépe střežiti. Plakala. Vůz se oklikou vrátil. Před klášterem se zastavil. Vrata se otevřela, vůz vjel, vrata se zavřela.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Profesor Baštecký — tak se vypravovalo — odebral se do Bulharska a stal se tam jakýmsi řiditelem škol.

Zvláštní náhodou sešli jsme se s jednou Šedivou sestrou u lože nemocného v bytě, kdež odebírá se H. N. Domácí sami sestru ošetřující těžce nemocného otce rodiny upozornili na tu noveletku a spolu se jí tázali, je-li to pravda, že by v jejich klášteře násilím se věznili umíněné dcery bohatých papínků. Milosrdná sestra po zběžném čtení „Almy“ hněvem zapýřila se a pohodivši listem, pravila: to je utrhačství, to není pravda. K tomu bychom se nepropůjčily nikdy. U nás komu se nelíbí, dveře ve dne v noci jsou otevřeny. Naším povoláním není zavírati se do komůrek klášterních, nýbrž obsluhovati po domích nemocné. A kdo jen špetku zdravého rozumu má, ví, že něco takového u nás není ani možné, ví též, že svobody osobní někoho zbaviti může toliko úřad a to jen na základě zákona. —

My k tomu ještě dodáváme: Ten jistý pan Leon nadobro zapomněl, že moderní dámy mají prostředků mnohých zlomiti odpor rodičů. Teď umějí předstírati nemoce, jimž nejdovednější odborníci nemohou přijíti na kloub, a jež vesměs mají název nervósy. A když to nejde nervósou, zkoušejí to samovraždou buď jen na oko, anebo i do opravdy. Ty časy, kdy básníci a povídkáři nešťastné slečinky doprovázeli do kláštera, dávno minuly. Toliko náš Vrchlický ve známé své hře připouští ještě, že z nešťastné lásky může se jíti do kláštera, avšak dokládá, že je to samovražda. Ano bývala v tom jakási ideálnosť, když panenky z nešťastné lásky chodily do kláštera a zde pro celý ostatní život oddávaly se modlitbám a skutkům křesťanského milosrdenství.

---

*) Ten pan Leon zná znamenitě občanský zákonník! Red.

Látku tuto však vyčerpali románopisci již tou měrou, že dnes obecenstvo za to má, jako by děvčata jen z nešťastné lásky, anebo že nemohla se vdáti, dávala se do kláštera.

Náš ve hmotě zabořený svět skoro již nezná, ba ani znáti nechce pohnutek vznešených, ideálních k vyvolení si života řeholního. Dnešnímu světu zdá se býti nemožným, aby někdo ještě mohl vstoupiti do kláštera z čisté lásky k Bohu a bližnímu a proto i vidí v klášteřích ženských jen samé nešťastnice, které by všecky rády utekly, kdyby směly, anebo kdyby vdáti se mohly. Kéž by tací přečtli si několik kapitol francouzské revoluce v předešlém století, aby se dozvěděli, jakého surového násilí bylo třeba, aby revolucionáři řeholnice z klášterů do svobodného světa vypudili.

Tehdy řeholnice na kolenou prosily, aby ponechány byly jejich modlitbě a skutkům milosrdenství, ovšem že marně. Revolucionáři nenáviděli Krista a proto nemohli klášterům dopřáti svobody vyznání. Kláštery byly zrušeny šmahem a statky jejich prostopášníky prohýřeny.

Abychom opět k té nešťastné Almě p. Leona se vrátili, máme za to, že měl svoji nešťastnou hrdinku nechat skočit buď do Vltavy, vrazit si kulku do spánku, anebo požíti několika škatulek sirek. Bývalo by to modernější. Byl by alespoň neublížil na cti klášteru, jehož členové vyznačují se činy nejšlechetnějšími, obsluhováním totiž nemocných. Nedivili bychom se pranic, kdyby teď leckterá žabka jdoucí ulicí bartolomějskou, pravila ku své přítelkyni: podívej se, semhle se zavírají slečinky, jež si po vůli rodičů nechtí vzíti nobl ženicha. Jiní povídkáři jsou poněkud opatrnějšími, oni ten klášterní žalář pro neposlušné dcery vyvolí si někde ve Španělích nebo v Italii, a nikoliv v místě, v němž bydlí, čímž škodí nemálo na cti toho kterého kláštera.

Některé nespůsoby.

I.

Jdu kdysi po Karlových Varech se známým pánem. Co se ten cestou nakašlal a nachrchlal, to bylo k nevydržení. Byl jsem jen rád, že to není jinde, Karlovarští jsou tomu u mnohých svých pacientů zvyklí. Brzo po té přijdu v jižních Čechách do kostela, kde velebný pán mezi mší sv. a při modlitbách po mši sv. stále se k lidu obracel, a za ministranty odplivoval! Jak jen možno, aby mohl vzdělaný pán u oltáře tak se chovat? Což nemáme k tomu šátků?

Týž nespůsob jsem viděl nedávno u jiného duchovního v severních Čechách. Co si mají pomysliti lidé, zejmena cizí, kteří mimochodem zavítají do takového kostela a jaký má to býti příklad pro četné dítky, které při mši sv. jsou přítomny? Fratres, ubi est decorum clericale?

II.

Šel jsme kdysi na požehnání do B. Velebný pán se začal modliti litanie ke Všem svatým.

Modlil se velmi čerstvě; lid odpovídal ještě čerstvěji. Žádný hasič nespěchá k ohni tak rychle, jako v tamním kostele spěchali ke konci. Ještě lid nedořek' poslední slabiku a již duchovní začal novou větu a ještě nedořek' kněz, již lid odpovídal. Vše činilo velmi komický dojem. O pobožnosti nemohlo ovšem býti ani zmínky. I zde platí: non multa, sed multum. Raději se málo modlit, ale pomalu, hlasitě a jasně, než mnoho a čerstvě, že nikdo ničemu nerozumí.

Velcí mají před sebou tištěné litanie a ti se tedy v modlitbách jakž takž vyznají, ale dítky nerozumějí ničemu. A přec i tu platí: nechte maličkých ke mně přijíti....

III.

Podobný nespůsob je polykání slabik a celých slov při mši sv., při modlitbě a při kázaní.

Znám professora theologie, když ten má slavné služby Boží, možno slyšeti jen: Dominus vo.... První slabiku vyrazí, vobiscum polkne. Ještě horší jest to na kazatelně; zejmena ve velkých kostelích. Jako platí u brevíře, abychom se modlili nejen attente et devote, nýbrž i distincte, tak i zde platí vždy celá slova vyslovovat, aby velcí i malí, vzdělaní i nevzdělaní nám rozuměli.

IV.

Nedávno se mi dostal do rukou direktář litoměřické diecese. Prohlížím si vše důkladně, čtu iména a při konsistorní kanceláři najdu též: Cursor: D. Emmanuel Diessner. Tedy „pan“ sluha.

Zcela v pořádku; dnes chce být a slout každý slouha pánem, tedy sluha v konsistorní kanceláři jest jím tím spíše. Obrátím dva listy a tu jsou veškeří theologové bez onoho D. vyjmenováni. Tedy theologové, kteří po půl letě mají býti svěceni na kněze, kteří jsou již minority, kteří, jakožto akademičtí občané jsou i v semináři titulováni „pane,“ v direktáři tohoto titulu nemají. Nuže, kdo je více, sluha v kanceláři, či theolog IV. ročníku a v brzku nastávající kněz? *Liš. 104.*

Dopisy.

Pastorská drzosť.

Z venkova se nám píše: „Jsem katechetou na jednotřídní škole v X., kamž chodí 70 dítek vyznání katolického a také asi 11 dítek vyznání evangelického. Až posud nebyly dítky evang. vyznání vyučovány ve škole svému náboženství svým duchovním správcem; na rozvrhu hodin jest pouze určená hodina náboženství a sice katolického ve středu a v sobotu od 8.—9. ráno, kteréžto hodiny vždy katolickým duchovním vyplňovány byly. Ve třídní knize jest první rubrika nadepsána pouze „z náboženství“, kamž až posud katolický katecheta své hodiny zapisoval, aby se jimi mohl vykázati při určování remunerace za cesty.

Dne 19. t. m. přišel evangelický duchovní do školy a vyučoval náboženství. Odbyv hodinu zapsal své jméno do rubriky „z náboženství,“ kamž až posud pouze katolický duchovní své hodiny zapisoval, nenechav ani tolik místa v rubrice prázdného, abych tam svou hodinu si zapsati mohl, čímž jsem byl nucen zapsati hodinu svou do rubriky předešlé.

Když stěžoval jsem si na jednání takové správci školy, rozdělil rubriku „z náboženství“ ve dvě, určiv jednu polovinu pro mě, druhou pro evangelického duchovního.

Dovoluji si učiniti otázku:

Patří ve třídní knize rubrika „z náboženství“ jenom pro katolické náboženství? Či má právo do *téže* rubriky zapisovati své hodiny i evangelický duchovní?

Jest důstojno, aby pro náboženství katolické byla ve třídní knize *pouze polovina rubriky určena?*

Jelikož stál jsem na svém, že přeji si, aby pro katolické náboženství byla rubrika zrovna taková, jako pro každý jiný předmět povinný, bylo mi

řečeno, abych prý „nezanášel intoleranci mezi vyznání náboženská.“ Není-li evangelický duchovní v právu, co činiti mám pro příští rok, abych katolickému náboženství řádné zjednal místo ve třídní knize? Kam v případu potřeby obrátiti se mám? vůbec co jest mi v případu tomto činiti?

Na to odpovídáme:

Do rubriky: náboženství, do níž katolický učitel náboženství od počátku roku hodiny své zanášeti začal, nemá práva zanášeti nikdo jiný. Je-li v osadě vyznání více, má právo pastor, případně i rabín na stranu jinou školní knihy, v níž je místa dosti třeba pro všecka vyznání v Čechách.

Katecheta má právo pro znečistění své třídní knihy u okresní šk. rady si stěžovati. Učitel třídní má prapodivné pojmy o náboženské toleranci, přisuzuje-li pastoru i rabínovi právo do rubriky náboženství katolického látku svoji zapisovati, leč by chtěl onen pastor opravdu navrátit se i formálně do rubriky celé katolické církve. Katecheta podotčený učiní dobře, oznámí-li případ tento prazvláštní communicatio in sacris nejd. ordinariatu.

Onen pastor učinil se neskonale směšným. Katecheta stůjž na tom, aby zápis pastorův do školní knihy učitelem byl přeškrtán jakožto neoprávněný. (Red.)

K čemu jsou obrazy svatých u cest.

Jel jsem nedávno poštou ve společnosti jednoho pána a jeho malého synátora. Až příliš grammaticky korrektní mluva, jakéž tito dva užívali, byla mně nápadnou. Brzy však poznal jsem, že mám tu čest jeti s učitelem jedné venkovské školy našeho okresu. Cesta byla dosti zajímavá. Malý hoch, asi šestiletý, na všecko, cokoli uviděl, se vyptával a otec s nelíčenou upřímností na každou otázku, třeba sebe směšněji zněla, vážnou odpověď dával a vždy důkladný výklad připojoval. Aby podal důkazu, jak hoch také již ve čtení se vyzná, vyndal otec poštovní jízdní lístek, a hoch, co českého bylo, skutečně správně přečetl; i také o němčinu se pokusil. Cesta vedla krátkým lesem.

Na stromě podle cesty visel zasklený obraz Panny Marie.

„Tatínku, proč je tady to zrcadlo?“ tázal se synátor.

„Co tě to napadá, to není zrcadlo, to je obraz,“ odvětil starý.

„A proč tady je ten obraz?“ dotazoval se hoch dále.

„Aby bylo veseleji,“ zněla odpověď vážná.

Synator byl spokojen.

Rozumí se, že o nějakém náboženském úcty vzdání obrazu nebylo ani řeči.

FEUILLETON.

O příslovkách.

Podává z paměti své a jiných V. B.

Každý má nějakého koníčka, každý má své citoslovce, jímž si pomahá kdy a jak může. Ty sám, laskavý čtenáři, sám do své řeči ani nevěda vplítáš slůvko, jež Ti pořád — jako na jazyku sedí — ty o tom nevíš, ale dej si pozor, nebo lépe upozorni sám jiného na sebe, a on Ti, je-li tvůj přítel upřímný, sám to slůvko prozradí.

Nejlépe ovšem dávají pozor, jak na koníčka, tak na citoslovce studenti v přednáškách a zkcuškách svých professorův, jež potom dle oblíbeného slůvka mezi sebou jmenují.

Tak povstal na gymnasiu, na němž jsem studoval: professor „Právě," „avšak," „tedy," „tytýž" atd., poněvadž nepromluvil sebe kratší věty, by tam ono slůvko aspoň jednou nebo dvakráte nebylo přišlo.

Jiný professor a doktor pomahal si při svých přednáškách šňupcem a pak ovšem smrkáním, rozvinováním a svinováním šátku, jiný eximius častým chrchláním; to vše, jakož i obvyklé často opakované gestikulace stane se pak předmětem posluchačům mnohem zajímavějším, než sama věc, která se přednáší.

Mnohý posluchač dovedl by tak svého bývalého professora napodobit, že by z toho musil dostat „výtečně."

Ne nadarmo povstala studentská píseň:

Já jsem student filigránek,
z latiny mám eminenc,
z professorů, učitelů
dělám sobě jux a lenc.

Než i páni faráři a vůbec velebníčkové nebývají prosti jistých příslovek, jichž mnohdy až příliš a tudíž směšně užívají.

Velmi pěkný obrázek podává historie o jednom p. faráři, jenž sebe „člověkem" katexochèn a svého kaplana, ba vůbec kaplana nazýval či vůbec ani nenazýval „per neutrum."

Tak pravil začasté k svému panu bratrovi na vinici Páně as následovně: Dnes máme Hod Páně, tak „ono" se může kázat, a „ono" může se vzít ranní, je-li tam ňáký křest, může to „ono" vzít, pak „ono" to může zapsat, a — „člověk," aby měl jen přece velkou, když máme Hod Páně; odpoledne může „ono" zase být požehnání.

Jiný objednav hospodyni na svou faru, praví ku konci: „Tak jen pěkně „beze všeho se vším" přijďte, a já Vás „beze všeho se vším" budu v pátek na nádraží „beze všeho se vším" očekávat. Tak s Pánem Bohem. Přijďte jistě! „beze všeho se vším!"

Když pak hospodyň v pátek přijela a pan farář ji uvítal, sháněl se, kde má kufr a svá zavazadla.

Hospodyň na to: „Vždyť ráčili říci, abych jen přišla beze všeho!"

„Ale já řekl také — „se vším," proč pak jste mi „beze všeho se vším" nerozuměla. „Beze všeho se vším" musíte pro věci poslat, co bych já si tu s Vámi „beze všeho se vším" počal, když nemám nářadí."

Ještě osudnějším se stalo, když měl jistý starosta obce uvítati Jeho biskupskou Milosť — a uvítací řeč svou na papíře napsanou doma zapomněl.

Vyraziv ze sebe oslovení: Vaše biskupská milosť! — Vaše biskupská milosť! — Vaše biskupská milosť — je — poněženě prosím v zadní kapse mého zelého kabátu — totiž ta řeč!

Při slavnosti položení základního kamene k nové školní budově, měl kdysi kdesi pan učitel též uhoditi kladívkem a pronésti při tom heslo. Na to však nebyl náš starostmi o dobrý pořádek spletený pan učitel ani připraven, ani mu v tom okamžiku nic kloudného na mysl nepřicházelo.

I poprosil jednoho z pozvaných hostů, aby mu nějaké heslo napověděl.

Tento, dobrá kopa, našeptával mu: Čím víc dětí, tím větší sobotáles!

Drobnosti.

Školství v Rakousku. Školou povinných dětí jest ve královstvích a zemích na říšské radě zastoupených 3,335.674. Z těch zůstává 21.895 pro tělesné nebo duševní vady bez vyučování a 365.593 do školy nechodí. Zanedbávání návštěvy školy obnášelo za minulý rok v Krajině 17, v Dalmacii 23·2, v Přímoří 30·5, v Haliči 40·6 a v Bukovině 52·1 proc. počtu školou povinných dětí. Pro toto zanedbávání návštěvy školy proneseny byly nad rodiči 185.464 trestní rozsudky a sice 68.590 ve spůsobu vězení a 116.874 ve spůsobu peněžitých pokut. — Škol jest 18.079 a sice 16.688 obecných škol, 415 škol měšťanských a 476 škol soukromých. Z těch jest 88 procent pro obě pohlaví, 6·8 proc. pro chlapce a 5·2 proc. pro dívky. Na 12.645 školách koná se vyučování celodenní, na 3210 polodenní a na 1239 částečně polo, částečně celodenní. Jednotřídních škol jest 8490, dvoutřídních 3916 a ostatní jsou vícetřídní. — Na veřejných školách působilo při sdělávání tohoto nejnovějšího výkazu 44.838 učitelů a 13.913 učitelek, tak že na jednu učitelskou sílu připadá průměrem 72·4 žáků (na pět 362 žáci). Z učitelů mělo 83·7 procent vysvědčení učitelské spůsobilosti, 11 procent vysvědčení dospělosti a 5·3 procent nemělo vysvědčení žádného. Učitelů bez vysvědčení je nejvíce v Tyrolsku a sice 27·3 proc.

* * *

O délce života lékařů podává nová data dr. M. Birnbaum. Spracován tu materiál o 15.000 žijících a 2000 zemřelých lékařích. Dle Birnbaumovy tabulky úmrtnosti jest pravdě podobná délka dalšího života 50letého lékaře 16.32 roku. Prostřední další věk 25letého lékaře jest 35.18 let, kdežto průměrné stáří jeho jest 42.69 let. Počet lékařů klesá s přibývajícím stářím neustále, polovice lékařů jest ve stáří od 25 do 39 let, $^3/_4$ veškerých lékařů jest pod 50 let. Velice nápadno jest, že mezi 15.000 lékaři nejstarší jest stár toliko 93 let. Mezi 15.000 lidmi přes 25 let mělo by být as 30 starých přes 95 a 180 starších 90 let. Čtvrtina všech úmrtí připadá u lékařů na desítiletí od 66. do 75. roku stáří, rozhodně největší počet úmrtí vykazuje 70. rok stáří. Ze 100 lékařů umírá 2.24, na 44.4 lékařů připadá průměrně jeden zemřelý. Od r. 1885 úmrtnosť mezi lékaři stále klesala. Přece však jest délka života lékařů celkem menší než u ostatního obyvatelstva.

* * *

Hromadná poprava v Řecku. Nemusí to být k smrti odsouzeným valně příjemné čekati v nejistoté na smrť třeba několik roků. Tak se nyní přihodilo jedenácti zločincům, že některý z nich dočkal se svého skonu teprv po 7—9 letech. Od r. 1881 sháněl se totiž řecký ministr Rhaflis marně po popravčím. Řekům zdá se kat nejohavnější nestvůrou a kdo se k popravě nejhoršího svého rodáka propůjčí, ten není ani okamžikem svého života jist. Najde-li se kdy člověk, obyčejně sám zločinec k tomu ochotný, toho odváží pod silnou eskortou v železné kleci na válečnou, k tomu účelu za přístavem zakotvenou loď „Nauplin“, kdež se ortelové smrti vykonávají. Minule teprv po devítiletém marném pátrání podařilo se ministrovi nalézti někoho, jenž byl ochoten svých jedenáct, po celou tu dobu let k smrti odsouzených spolu-vězňů po řadě odpraviti. Člověk ten, jménem Rouhis, sám k smrti odsouzený pro otrávení své manželky, uvolil se k tomu s podmínkou, že se mu život daruje a trest jeho v doživotní žalář promění.

* * *

Jak se manželé sobě podobají. Fysiologové pozorovali dávno, že se postupem let svorní a navzájem sobě sympatičtí manželé, žijící v stejných stálých poměrech, pozvolna v tvářnosti své tak proměňují, že se sobě jak sestry bratřím podobají. Toto pozorování bylo fotografické společnosti v Ženevě

pohnutkou, že přiměla 78 manželských párů pokročilého věku, aby se dali vyblýsknouti. I našlo se skutečně, že z takto spolu fotografovaných manželů 24 párů byly sobě nápadně podobny, zatím co dalších 30 z oněch 78 párů mělo aspoň podobu sester a bratří.

* * *

U nás a jinde. Dovídáme se, že na německé škole na Vinohradech, kde nedávno řídící učitel zemřel, prozatímně za správce školy ustanoven byl učitel žid. Na škole té jsou žáci do dvou třetin katoličtí a pouze třetinou židovští. Kterak se to srovnává se školní novellou, v níž se nařizuje, že řídícím školy smí býti toliko učitel stejného vyznání s vyznáním většiny žactva? — Naproti tomu čteme v novinách pruských, že tam v Neheimu na Ruhře ustanoven byl katolický farář místním inspektorem židovské školy. A ku podivu, dosud neozval se protest se strany židovské na znásilnění, proselitářství a pod. Kromě toho katolický krajinský inspektor ve Fuldě vede zároveň dozor na židovské školy obvodu svého, tedy ve Fuldě, Schlüchternu, Gelnhausenu a v Hanavě; a katolický farář ze Fliedenu je též místním inspektorem nad místní školou židovskou. Dle všeho zdá se, že v Prusku židé mají k farářům katolickým co inspektorům důvěru větší, nežli k židovským, což nám připomíná rozkošnou a pravdivou anekdotu. V letech šedesátých vyhověla vláda prosbě židovských vězňů v Kartouzích, aby ve své modlitebně směli si postaviti thoru. Nějaký příspěvek k tomu dala vláda, něco sebralo se mezi jičínskými židy a něco k tomu ze svých úspor přidali židovští vězňové. S těmi penězi přišli vězňové k tehdejšímu duchovnímu správci B. Bublovi s prosbou, aby ty peníze uložil u sebe.

— Odevzdejte si je svému rabínovi, — odbýval je kněz.

— Jach! My bychom pěkně prosili, aby to ráčili od nás převzít oni, my našeho p. rabína ctíme, aber in geschäftssachen — —

* * *

Bohatý Hamburk nezrušil školní plat. Dne 24. t. m. radil se užší městský výbor o podaném návrhu na zrušení školního platu. Šest členů výboru toho bylo proti návrhu a toliko tři pro. Většina výboru protokolárně se vyjádřila, že školství v Hamburku stojí v celém Německu na nejvyšším stupni, jelikož Hamburk jediným je městem v Německu, kdež by na obecných školách vedle němčiny vyučovalo se ještě frančině a angličině. A tu prý může každý otec, není-li docela chudý — přinésti na školy nepatrnou oběť školného, uváží-li se, že 46% všech rodičů osvobozeno je od placení školného. Naproti tomu menšina uváděla, že r. 1888 u 7000 osob pro nedoplatky školní zabaveny byly svršky a u 2000 že zábava nebyla k provedení. Platí-li Hamburk $3^1/_2$ milionů marků ročně na školství, může prý ještě i těch 578.000 marků školného od rodičů oželeti. — Což je bohatému Hamburku o milion! On ročně těží jen z vystěhovalců veliké peníze, a má kromě toho ohromné výdělky z námořních obchodů. Až zase v Praze přijde Vojta Náprstek anebo p. dr. Grégr s návrhem na zrušení školního platu, může se mu za příklad uvésti rozhodnutí školního odboru v Hamburku.

* * *

Výstraha před líbáním psů. Ve mnohých rodinách panuje dosud zlozvyk, dávati dětem jako hračky — psy. Rodiče se smějou, nosí-li a vozí-li děti jejich psíky, ustrojené jako panenky, krmí-li je, nechávají se od nich olizovati, samy pak je tisknou na své tváře atd. Na berlínské klinice byl nedávno operován holič jeden, jenž takřka prolezlý byl tasemci. Ten totiž v maličkosti své mnoho si hrával se psíky. Již před pěti lety narostly mu na břiše na straně sleziny a jater veliké nádory, při jejichž vyříznutí se ukázalo, že to jsou ohromná hnízda tasemců. Avšak nádory i po operaci rostly znova a sice s velikostí lidské hlavy. Pozoruhodné při tom, že holič cítil se do jisté míry zdráv, ačkoliv nádory ty vleče na sobě již přes 15 let. Avšak teprv nyní, když operace musí se již po třetí prováděti, zdálo se, že neduhu svému podlehne, ale nežli umře, musí zkusiti ještě mnoho.

V době emancipace ženy. Francouzský spisovatel Guyde Maupassant vydal nový román, jenž po svém spůsobu znázorňuje velmi dobře moderní emancipovanou ženu, která se chce dobře míti, užívati hodně rozkoší a — nic dělat. Muž je jen k tomu, ženu takovou hezky šatit, dobře bavit a o její zábavy privátní se nestarati.

Román nese jméno: Naše srdce.

Autor románu „Naše srdce“ snažil se vystihnouti onen zvláštní tón dnešního milování. Předvádí muže a ženy z r. 1890, jak k sobě stojí a se milují. Třeba ovšem doložiti pařížského muže a pařížskou ženu, což nikoli ještě neznamená typ celé doby. Ale jestli je pozorování Maupassantovo správné, pak by dnešní pokolení věru nebylo schopno silné lásky a pravého citu.

Michéla de Burne je dáma velikého světa. Vzdělání a jemné vychování dodává její bytosti zvláštního půvabu. Zároveň však má onu graciósní svobodomyslnosť mravů, kterou se vyznamenává nejmodernější pařížská společnosť. Je vdovou a má u sebe svého otce, který je spíš veselým přítelem a společníkem. Paní de Burne vítá u sebe kruh přátel, hudebníky, spisovatele, malíře, diplomaty, hejsky bohaté, obyčejnou společnosť moderních salonů. Všickni byli už po řadě trochu zamilováni do domácí paní, odbyli si svoji „krisi.“ Ale žádnému nedostalo se přednosti. Nejnověji však zalíbil se paní Michéle jakýsi André Mariolle. Chtěla by ho milovati, podává se mu také bez váhání, ale schopna pravé lásky není. André záhy spozoruje, že má jí sloužiti toliko za kratochvíli. Trpí tím poznáním, neboť sám lásku hluboce pojímá a chtěl by, aby žena byla mu všecka odevzdána. Po roce unavných pokusů přeruší poměr a prchne. Však ne daleko, do Fontainebleau, kdež, aby zapomněl, zapřede povrchní, smyslný poměr se sličnou sklepnicí.

To je asi nit románu. Morálka jeho je pessimistická, jako sám autor i celá moderní škola romanopisců jsou pessimisty. Dnešní literatura — aspoň francouzská — nevěří na opravdovosť ušlechtilých citů. U všech vyznívá jako základní tón zklamání a nespokojenosť. Umění sedmnáctého věku znalo ideál ctnosti, osmnáctý věk skládal svoji víru v rozum, počátkem devatenáctého století věřilo se na vášeň, to byla doba romantiků. Dnes mají naturalisté slovo a ti znají toliko jediné: pud. Maupassant je jeden z oněch romanopisců, který člověku nikdy nelichotil. Nemilosrdně trhá optimism čtenáře a vraždí jeho sny o ideálech. Je při tom tak nenucený a přímý, tak prostý a nehledaný, že mu ani nelze ubrániti se. Také nikdy nemudruje a úvahami neprovází svůj čin. Michéla de Burne je dáma z bohaté společnosti, ze společnosti přepychu a — zahálky.

* * *

Nejlepší odporučení knihy. Slavný africký cestovatel Stanley vydal ku spisu svému: V nejtemnější Africe předmluvu, jež zasluhuje, aby čtena a zapamatována byla ode všech. Zní následovně:

„Když v nejtemnější hodině bylo mi pokorně vyznati, že bez pomoci boží nic nejsem, přísahal jsem v lesních samotách, že pomoc jeho vyznávati budu před lidmi. Ticho smrti rozkládalo se kolem; byla půlnoc; já byl seslaben nemocí, stržen námahou a zmořen starostí o své bílé i černé soudruhy, jejichž osud byl mi záhadou. V této tělesní i duševní tísni prosil jsem Boha, aby mi lid můj vrátil... Má družina skládala se ze šedesáti a šesti mužů, několika žen a dětí, kteří jsouce čipernější ostatních, zlepšovali si slabou tekutinu bobulemi, jakož i houbami, i měli ještě trochu síly, ač byli ubožáci strašně vyhublí. Jedenapadesát mužů, kromě chlapců a žen, bylo únavou a nemocí tak zmalátnělých, že by na jisto byli zhynuli vysílením, kdyby v několika hodinách nebyla přišla potrava... Tehdáž odpoledne minuli jsme na pochodu několik mrtvol v různých stupních hniloby a pohled na klesající umírající a mrtvé spůsobil mi pocit takové slabosti, že jsem jí téměř podlehl. Kde kdo v táboře, byl ochromen zármutkem a utrpením. Zoufalosť všecky oněmila. Spáti bylo nemožno... Divíte se pak, že přirozená zatvrzelosť srdce povolila a že jsem svou záležitosť znovu odevzdal Tomu,

kterýž jediný nám mohl pomoci? Následujícího jitra sotva půl hodiny po nastoupení pochodu, potkali jsme pohřešované, nepoškozené, zdravé, silné, s nákladem čtyř tun planténů. Můžete si pomyslit, jak radostně pokřikovali divocí synové přírody... Rozpomínaje se na mnohé kruté episody a přemýšleje o tom, jak často jsme zrovna zázračně unikli jistojisté záhubě, jež hrozila nám za různých pochodů sem a tam onou nesmírnou pustinou temných pralesů, nemohu přičítati naše vyváznutí žádné jiné příčině, než milostivé Prozřetelnosti, která pro nějaký svůj vlastní účel nám životy zachovala. Veškeré armády a zbraně evropské nebyly by nám mohly poskytnouti pomoci v oné hrozné krajnosti, v níž jsme se nalézali mezi řekami Dui a Ihuru; žádná armáda zkoumatelů nebyla by mohla vystopovati naši cestu k dějišti posledního zápasu, kdybychom byli padli, neboť hluboko, hluboko, jako v úplném zapomenutí, byli bychom najisto bývali pohřbeni pod prstí neschůdných pustin. Co obecenstvu náleží zvěděti, toho jsem neopominul napsat; avšak je mnoho věcí, jichžto bych reptalům a cynikům, nevěřícím a sprostým povídati nesměl. Já píši pro vás a vaše přátele a pro ty, kdo si přeji více světla o nejtemnější Africe a pro ty, kdož se zajímají tím, co se týká lidskosti. Zásadou mou bylo, jest a bohdá zůstane, že se sluší jednati, mysliti a mluviti správně a vždy tak, jak nejlépe s dobrým účelem se srovnává. Svěří-li se mi nějaký úkol a mé svědomí jej uzná za šlechetný a dobrý a já se zaručím, přičiniti se ze všech sil, abych jej dle litery i ducha provedl, nosím s sebou zákon, jehož musím poslouchat."

* * *

Nálezy a vykopaniny. Z Cařihradu se oznamuje: Nedaleko Akkonu, v obci Ketre, byla nalezena jeskyně, jež mimo množství mosaik a několik majolikových vás obsahovala tři sarkofagy a olověnou rakev. Poklop rakve jest ozdoben ciselovanými figurkami. Má se to, že jsou tyto věci několik tisíc let staré. — Nové zajímavé objevy učiněny byly také v Hissarliku. Při kopání na severovýchodní straně akropole nalezli dělníci dra. Schliemanna zbytky malého divadla. Mramorové dlaždičky jeho jsou tu znamenitě zachovány. Sedadla, rovněž z mramoru, rozestavena jsou na jednom konci v polokruhu nad sebou, kdežto na druhém konci nalezá se jeviště. Dvě mramorové sochy, jimž bohužel schází hlava, byly zde rovněž nalezeny, jakož i dva nápisy, jež neodporují v tom, že budova ona pochází z doby císaře Tiberia. Do divadla se nevešlo více než dvě stě osob a sloužilo tudíž bezpochyby ku provozování lehčích kusů, deklamací atd.

Máme za to, že kdyby kopalo se více na místech, kde stál starý Jerusalém a jiných známých z bible, o nichž dnes není skoro památky, přišlo by se na věci mnohé, jež by pravdivosť písem sv. nade vši pochybnosť potvrzovaly.

Obsah „Vychovatele":

K pastýřskému listu episkopatu rakouského o škole náboženské. — Filosofie Lindnerova odsouzena. — Městská školní rada a příprava ku sv. zpovědi. — Zhoubný vliv lihu na organismus dětský. — Ke článku o snech. — Jak se rozšiřují lže o klášteřích. — Některé nespůsoby. — Dopisy: Pastorská drzosť. — K čemu jsou obrazy svatých u cest. — Feuilleton: O příslovkách. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. července 1890. Číslo 13.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih tiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

O Indech.

V Paříži prý jest již na 50.000 vyznávačů budhových a pověstná Nirwana čítá dnes na světě vyznávačů a následovníků na miliony, tak že zdá se, jakoby křesťanství mělo z říší křesťanských býti vytlačeno učením budhistickým a proto čtenářům svým doufáme se zavděčiti, podáme-li jim v následujícím stručný sice, ale věrný obraz Indie.

Podotýkáme to proto, že z Francie a Němec přicházejí k nám spisy o Indii od spisovatelů, kteří jak živi Indii neviděli a jejichž díla platí u nás za autoritativní. Tak ku př. Kristián Lassen vydal o Indii čtyry silné svazky. Peter z Bohlenů napsal dva svazky, Emil Schlaginweit (!) dva svazky velikého quartu s mnohými illustracemi; Albrecht Fr. Weber dokonce čtrnáct svazků: Indických studií — a tito všickni nevěděli, jak bláto indické boty maže. Jediný z nich: Bohlen vyznává upřímně, že v Indii nikdy nepobyl. Spisy o Indii povstávají obyčejně takto: Podnikavý knihtiskař sejde se v kavárně s professorem slavnějšího jména. Tiskař nemá co tisknout a proto po obvyklých zdvořilostech řekne professorovi: napište nějaké dílo.

— O čem? —

— O čemkoliv, — snad o Indii, to je nejmodernější. —

A professor sebere z různých bibliothek několik starších i nových děl a začne přelejvání čili opisování, jež opatrně poleje se velikým množstvím učené omáčky čili učených reflexí a nový autoritativní spis o Indii je hotov. Knihtiskař na to postará se, aby kritika spis ten příznivě posoudila a doporučila.

Nedávno vydal katolický kněz — Leopold Kister — knížku velmi zajímavou: Indisches und zwar: Religion, Tempel und Feste der Hindu. (Inspruck 1890.) Knížka tato má do sebe přednosť tu, že spisovatel v ní píše z autopsie. Co tedy níže o Indii podáváme, jest vyňato ze spisu Kistova.

Universitní docent Dr. E. Kovář uveřejnil nedávno v „N. L.“ pojednání o původu lidské řeči a náboženství vůbec a u Indů zvláště, o čemž jsme se i ve „Vychovateli“ zmínili. Dr. Kovář stojí rozhodně na stanovisku darwinismu, vedle něhož obojí vyvinovalo se teprv poznenáhla ze stupně zvířecího až na stupeň lidský. My však na základě bible, linguistiky, archäologie a nejstarších památek historických musíme trvati na tom, že původní náboženství i řeč byly svrchovaně dokonalé a že teprv pádem člověka a během věků skoro až k nepoznání se rozdrobily: náboženství v polytheismus a řeč v ne-

sčetné řeči, nářečí a podřečí. Slavný historik J. Weiss v I. díle svých dějin praví: Zoroastrův podivuhodný systém jest směsí prastarých upomínek náboženských v lidu, z nichž vysvítá původní ryzosť všech věcí, odpad člověka od Boha, všeobecná potopa a zaslíbení Vykupitele.

Nejlepší učenci tvrdí, že by se bylo člověku nikdy bylo nepodařilo, řeč tolik dokonalou — jakou ku př. jest starý sanskrit — vynalézti, kdyby Bůh nebyl jeho učitelem, kdyby sám s ním nemluvil, anebo jak bible dí, kdyby ho byl na všecky věci stvořené neupozorňoval. Neboť lze vším právem domýšleti se, že Bůh Adamovi nepředváděl pouze zvěř, nýbrž že mu zajisté též ukazoval hvězdnaté nebe a celý ten divukrásný Kosmos, což i s důstatek vysvítá ze slov božích: Hle, dal jsem vám všelikou bylinu, nesoucí semeno a všecko dříví, kteréž má v samém sobě semeno pokolení svého, aby vám bylo za pokrm: a všechněm živočichům zemským a všemu ptactvu nebeskému i všemu, což se hýbe na zemi, a v čemž jest duše živá, aby měli ku pokrmu. —

A viděl Bůh vše, což byl učinil: a bylo velmi dobré. —

Zajisté, že Bůh člověka na toto své dílo dobré v obcování svém upozorňoval. V tom zajisté jeví se původ náboženství a řeči.

Bůh ideu náboženskou do ducha lidského vštípil jako símě, jež i v důvěrném obcování v živý strom vypěstil; stejného původu je i lidská řeč. S tím souhlasí všecky náboženské upomínky národů, souhlasí i všecky řeči lidské.

Za nejstarší památky Hindů platí Vedy. Kdy byly sepsány, nelze více určiti. Znalci souhlasí v tom, že sepsány byly ne před 16. věkem křesťanského letopočtu — okolo věku Mojžíšova. Až do té doby bezpochyby že kolovaly buď v ústech lidu, anebo v podáních kněžských, načež písemně zachyceny byly. Tak jako u nás teď sbírají se staré bájky ne najednou, nýbrž po kouscích, tak asi dělo se s Vedami.

Vedy rozdělují se na knihy čtvery: Rigvedy, Samavedy, Yadčurvedy a Atharvedy. První obsahují náboženské zpěvy, druhé obětní zpěvy a průpovídky a poslednější obsahují obřadnictví. Po Vedách povstalo 18 knih: Puranas, o mythologii Hindů, o stvoření, sboření a obnovení světa, o původu bohů, bohyň a reků, o panování zákonodárce Manu a jeho potomků, o modlitbách, obětích a pod.

Ku třetí sbírce knih čítá se zákonník Manuho, o němž se tvrdí, že sepsán byl okolo VIII. anebo IX. věku před Kristem. Obsahuje předpisy o kastách, právech a povinnostech Bramínů, králů, života občanského a socialního, o trestech vezdejších a posmrtných, o pokáních a trestech na všecky možné hříchy.

Zdrojem čtvrtým o náboženství Hindů jsou často jmenované dvě epopeje: Mahabharat, od básníka Kjasy. V první vyličují se boje dvou indických dynastií; ve druhé činy a osudy Ramasa, vlastně božského Višnu, jenž stal se člověkem a kromě toho podává se v ní jakýs obraz veřejného života Hindů.

Ty jsou čtyři hlavní prameny Hindologie, jež sepsány byly ve starém sanskritu, jenž asi v pátém věku před Kristem vymřel.

Jaký je obsah nejstarších Ved? — Jest jen jeden Bůh, jen jedna nejvyšší bytosť, pán a tvůrce všehomíra.

Tak se od prvoobyvatelů Indie podávalo z úst do úst a tak to první spisovatelé za času Mojžíše, písmem z úst lidu zachycovali.

Angličan Colebrooke vyjadřuje se o Vedách, že obsah jejich jest monotheistický, byť i jinak pozdějším polytheismem byl znetvořen. Jiný důkladný znatel indologie: Willian Jones napsal: Vedy učí, že jest jeden živý a pravý Bůh, věčný, beztělý, nedílný a bez vášní, všemohoucí, všemoudrý a nejvýš dobrotivý, tvůrce a udržovatel všech věcí. On jest vševědoucí, ale nikdo ho nezná, ale nazývá se veliký, moudrý duch.

Jeho dokonalá moudrosť jest jedinou útěchou člověka, jenž štědře statky své rozdával, jenž ctnosť statečně konal a jenž Boha velikého zná a ctí.

Takové náboženství panovalo původně v Indii, a sice tak dlouho, dokud tam přes horstvo nevnikli Ariové, a s nimi i modloslužebnosť, kteří Hindy buď ujařmili, anebo dále na východ a jih zahnali.

Náboženstvím Ariů bylo zbožňování sil přírodních, jež Indům násilně bylo vnucováno, čímž jejich čistší náboženství bylo porušeno.

Všecky Vedy původně učily nesmrtelnosť duše, odměnu dobrých a trestání po smrti zlých. Později vznikla víra o stěhování duší a jejich přebývání buď na hvězdách, anebo ve zvířatech. Ze zvířat přecházely duše opět do těl lidských, avšak musily začínati od kasty nejnižší, odtud pak přecházely až do nejvyšších, z nichž pak byl vstup do říše Indry, později do říše Brahmâsa, Višnu, nebo Živy, kteříž bohy byli již podřízenými, anebo jen polobohy. Lze postupně pozorovati, kterak původní náboženství Indů během věku se znečisťovalo.

Byloť přirozené, že Hindu, věře ve stěhování duší, v každém zvířeti viděl duši některého smrtelníka a že důsledně choval i ku dravci jakousi úctu, v němž mohl spatřovati duši některého příbuzného.

Proto zabíjení zvěře považováno bylo za zločin. Tím i vysvětluje se, že v Indii záhy zařizovány byly nemocnice pro sestárlé, anebo zmrzačené koně, krávy, opice, psy, kočky, husy, kachny, holuby a pod. Ve všech větších městech indických dosud nalezají se chudobince a nemocnice pro — prašivé psy, olezlé kočky, vředovité, hnusnou nemocí nakažené opice a pod. A Evropan žasne, s jakou něžností a pečlivostí taková němota tam se ošetřuje. (Snad by mnohé evropské „wärtrovky“ u nás od kočičích ošetřovatelek v Indii mohly učiti se lidskosti.)

Matky, hledající ve vlasech svých malých Indiánků jistý hmyz, jej po způsobu matek evropských nehtem nezabíjejí, nýbrž do škatulek opatrně ukládají, načež jej velkodušně zase na svobodu propouštějí, z bázně, aby duši neznámého kajicníka v některém z nich neublížily.

Z téže příčiny je kastám vyšším přísně zapovězeno, masa požívati, kromě masa ze zvířat zdechlých, z ryb, nosorožce, krokodila a ptačích dravců, nikdy ale ze skotu. Brahmínové smí toliko maso z holubů obětovaných jísti. Proto i nikde na světě není maso hovězí tolik laciné, jako v Indii. Dnes tam stojí libra masa jen dva krejcary. Řezníci, pohodní, jircháři v Indii považují se za nejnižší a nejopovrženější.

Hindové opovážili se již, maso i Evropanům zapovídati. R. 1762. navrhoval jeden indický kníže v zákonodárném sboru v Kalkutě, aby požívání masa v celé Indii bylo zapovězeno. Návrh jeho přišel ovšem do papírového koše. Pozoruhodné je, že v nejstarších Vedách není zmínky o upalování vdov, ano ani o stěhování duší, což prý teprv okolo 8. století před Kristem do nich bylo zanešeno. A vůbec lze z Ved snadno rozpoznati čtverou dobu vývoje náboženského.

Původním a to nejčistším náboženstvím Indů byla víra v Boha jediného, živého, nejvyššího, nadsvětného, osobního, čehož doklady nalezají se v Rigvedě.

V době II. vpádem bojovných Ariů do Indie stali se vojínové nejprvnější kastou země, což mělo za následek, že i kněží kastu si utvořili. Původně však v Indii zvláštního stavu kněžského nebývalo. Otec rodiny (Noe!) zastával úřad kněze. Nebývalo ani chrámů, ani soch, ani svátků, nebývalo ani obětí krvavých. Nejstarší Vedy znají jen oběť Somy. Za jasné noci trhána byla Soma — (asclepias acida), — jejíž lístky se odtrhly a s lodyhami mezi kameny se rozestřely. Kaše z toho povstalá pokropena byla vodou a na to skrze kozí srsť proceděny. Šťáva tato byla máslem a mlékem promíchána a kvašení pozůstavena, čímž stávala se opojnou. Nápoj tento obětoval otec rodiny, později bramín, Indrovi. Hindové věřili, že i bohové nápoj ten milují a jím se opíjejí. Z opojení toho že přicházejí do jakéhosi nadšení, jež činí je dobromyslnými a k lidem milostivými.

Dle všeho zdá se, že bohosloví Indů vyvinulo se teprv z organisované kasty kněžské. Bohové z kasty kněžské vyšlí, jsou na proti bohu Indrovi děsné nestvůry, směšné karikatury, při nichž obrazotvornosť upadla na bezcestí nejžalostnější.

Bráma znamená modlitbu, pobožnosť, rozjímání, horoucnosť, ano i násilí, jež by člověk rád učinil Bohu, aby ho vyslyšel.

Bráma je tedy zosobněná, čili zbožněná touha lidská. Obraznosť lidská přidala mu později i ženu: Saras vaty, bohyni moudrosti, umění a věd. Bráma se znázorňuje v podobě člověka o čtyrech tvářích a rukách. Sochy jeho mají vždy červený nátěr.

Avšak Bráma nestal se nikdy bohem populárním.

Jemu v Indii nestavěly se chrámy a oltáře. V celé ohromné zemi má jen jediný chrám v Puškaru u Adžuiru. Theosofie bramínská učí, že z Brámy jako stvořitele světa vyšli Višnu, Živa, pak i duchové vzduchu, konečně i oni sami, a dále kupci, řemeslníci, sedláci, otroci, zvěř, rostliny a kamení.

Bráma jest vlastně tvorem Bramínů, kteří též nade všecky lidi se vynášejí.

Bramín je nade všecky lidi povznešený, bramín je pánem všech kast. Tvář a milosť boží je stále obrácena ku bramínům, toliko k jejich přímluvě vyslyšen bývá člověk. Král nesmí bramína trestati, ani daní na něm žádati. Bramínové mají v moci, kdyby je lidé pronásledovali, svět tento zničiti a nový, lepší si vytvořiti, slovem v bramínu je něco božského.

Živa je opakem Brámy, Živa všecko ničí; jelikož ale na světě nic se nezničuje, nýbrž toliko podoby věcí se mění, je Živa bohem věčné proměny. Živa představuje se v podobě hrozné, o třech očích, trojím čele, 4—16 rukách. Kolem šíje nosí šňůru z lidských lebek, jezdí na býku, symbolu to síly. Jemu přinášejí se oběti krvavé, jemu stavějí se pagódy, v nichž pášou se věci nejhroznější. I on má ženu: zvanou Parvaty, bohyni hor, anebo též Bhavány, sílu, Dorgu, nepřístupnou, Kali, černou. Tato jest vzezření děsného, černou tvář má zacloněnou plameny, v uších nosí náušnice z lidských lebek a okolo krku šňůru sahající až k nohoum též z lebek. Okolo kyčlí má tygří kůži. V jedné ruce drží obětný nůž a ve druhé krvácející lebku. Stojí nohama na zádech svého choté.

Třetím bohem je Višnu, duch světa, princip konservativní. Višnu je bohem dobrotivým a má podobu krásného mládence na nesmírném hadu, obrazu to života se vždy obnovujícího. Na hlavě nosí korunu trojí, odznaku to panství nad zemí, mořem a vzduchem. Barva jeho je modrá, blankytná. Přívlastků má na tisíc. Nejčastěji nazývají jej Krišnou, Rámou, Džagannathem. Choť jeho nazývá se Lakšmi, bohyní štěstí. Vůbec všickni bohové indičtí jsou ženatí až na dva: Ganesu, boha studentů a Kartykeju, boha vojínů. Tento ale, jako pravý vojín, žije v divokém manželství s jakousi bohyní Kanmarou, jež je patronkou jistého druhu ženštin. K její poctě odbývá se výroční slavnosť, při níž to jde bezuzdně vesele.

Višnu rád jako Rybrcoul procházívá se po světě, aby viděl, jak se člověku vede. Byl prý již devětkráte na světě, a po desáté, a to naposled přijede na šimlu, až prý svatý zákon upadne v nevážnosť a svět v neřesti, až lakota a násilí všecko všudež opanují, pak prý věk lidský trvati bude pouze 23 roky. Pak Višnu všecky zlé duchy zažene, hříšníky obrátí, ctnostné odmění a tento svět zničí, na místě jehož stvoří svět pravdy, práva a ctnosti.

Uváží-li se, že zjevení toto u braminů povstalo teprv v době po-apoštolské, lze se domysliti, odkud tito je vzali.

Novodobé linguistice podařilo se mnohé tajnosti braminské na světlo vynésti, mezi nimiž též indický román o zlém duchu Ravaně.

Ravana obdržel od Brámy zvláštní milosť neporušitelnosti, které on zneužil. Višnu si umínil, jej zničiti.

V Ayodhye (Audh) panoval král Dasoratha, jenž až na jednu věc považoval se za člověka nejšťastnějšího — neměl syna, jenž by otci po smrti

vystrojil tryznu a čí duše odejde ze světa bez tryzny, ta musí do pekla. Aby tedy boby donutil, aby mu dali syna, obětoval jim Dasoratha milion krav, sto milionů zlatníků, 400 milionů stříbrňáků. Bohové ho vyslyšeli. Když bramínové v oběti koňské za něho se přimlovali, ukázala se v plamenech jakási nebeská postať, jež bramínům odevzdala zázračný nápoj pro královské čtyři ženy. Když tyto truňku požily, porodila každá jednoho syna, z nichž nejzázračnějším byl Ráma. Jako chlapec zahnal obra Raksasu a jako jinoch střílel šípy z luku, jejž 500 lidí nemohlo uzvednouti. V odměnu této síly dostal za ženu dceru královskou Situ. Ale ty nešťastné tchýně hrají i v Indii neblahé role. Tchýně jeho Kaikeya, chtíc vlastnímu synu nápadnictví na trůn pojistiti, přemluví dobráckého Dasorathu, aby Rámu na 14 roků do vyhnanství vypověděl a Barathu za svého nástupce přijal. Ráma vzdor vší síle nechá si to líbiti a se svým polobratrem Lakšmanem uchýlí se do hustých lesů, kdež se stane ochrancem poustevníků.

Dasoratha hořem a lítostí zemře a Baratha zmocní se trůnu, je ale šlechetný tolik, že rozhlásí, že je pouze místodržitelem trůnu až do návratu Rámy. Ráma usadil se v lesích blízko místa, kde Ravanova sestra královala. Když Rámu náhodou uzřela, pojala k němu ohyzdnou žádosť, kterou on rozhodně odmítl. Na to ona umínila si pomstíti se tím, že bratra Ravanu přiměla, aby ženu Rámovu unesl. Ravana má deset hlav, dvacet ruk, ohnivé oči a veliký je jako hora. Ravana Situ zanese na ostrov Ceylon, kde kraluje. Zde nabízí ji všecky své poklady, když mu bude povolna. Šita zůstává manželu věrna a proto ji Ravana odevzdá furiím. Avšak Bráma slituje se nad mučenou Sitou a živí ji pokrmem božským. Ráma zatím od ptáka obdržel zprávu, co se s jeho chotí stalo a kde se nalezá. Vydá se s Lakšmanem na cestu na Ceylon. Když na cestě jakousi hroznou nestvůru zabili, zastavili se u Sugrivy, krále opic (!), jenž Rámovi daruje drahocenný skvost. Ten prý Sita, když ji Ravana ve vzdušném voze unášel, na zem hodila. Sugriva nabídne se, že bude Ramovi nápomocen. Povolá do zbraně čtyři opičí armády pod velitelstvím Hannmana. Když tento s vojskem svým došel až k mořské úžině přes našich 10 mil široké, a nemaje před sebou mostu, umínil si, jako pravý generalissimus opic, úžinu tu přeskočiti, což se mu i podařilo. Ocítiv se na Ceyloně, uznal za vhodné k oklamání Ravany, vzíti na se podobu kočky, které se brzy podařilo, vězení nešťastné, od furií mučené Sity vyslíditi. Dá se jí jako vyslanec Rámův poznati a nabízí se, že ji na zádech přes moře šťastně do náručí Rámy přenese. Něco takového však příčilo se její manželské stydlavosti a proto musil Hannman s nepořízenou odejíti. Na to umíní si, veselých časů použiti v Lance, hlavním to městě ostrova. Avšak bdělá policie Ravany pozná v něm brzy špehouna Rámova a zavře ho. Ve vězení ale podařilo se Hannmanovi legitimovati se jako řádný vyslanec Brámy. Aby mu však na všecky časy chuť k expedicím tolik odvážným zašla, nařídil pekelník Ravana opičí ohon mu upáliti. Hannman ve hrozných bolestech s hořícím ohonem vylezl na střechu paláce Ravany a zapálil mu residenci. Sita sice z požáru byla zachráněna, ale zůstala přece v moci Ravany. Na to Hannman všecek rozmrzen — bez nejkrásnější opičí okrasy, ohonu, vrací se nazpět k Rámovi.

Pohana, jaké se generálu opic dostalo, nesměla zůstati bez pomsty. Nyní daly se čtyři opičí armády na pochod. Ale před mořem se zastavily. Ukázalo se totiž, že opice netroufali si úžinu desítimilovou přeskočiti. A to snad proto, že neučily se doma ve škole tělocviku. Nyní musil Hannman vyjednávati s bohem moře Varunou o stavbu mostu. Když dlouho všecky prosby zůstávaly marny, zalekl se Varuna hrozby, že mu Hannman vypálí moře a vystavěl most — 80 kilometrů dlouhý a 40 široký. A jelikož opice při stavbě mostu byly nápomocny, byl most brzy hotov. Vzaly se tu odkudsi okřídlené opice, jež ze všech končin snášely žulové balvany.

Po mostě za zvuků turecké muziky opičí armáda vtrhne na Ceylon. Avšak Ravana není hrdinou srdce bázlivého. Nastaly kruté boje. Ráma na-

lezá se ovšem stále v první řadě bojujících. A tu se stalo, že byl těžce raněn, a byl by zajisté umřel, kdyby jej Pavana, bůh větrů nezachránil. Foukal mu na rány tak dlouho, až se mu zahojily. A nyní vytáhl i Ravana do boje.

Když byl Hannmanovi skoro všecky brigádníky a divisionéry pobil, utkal se konečně v souboji s Rámou, který ho zranil. Ravana dá se na útěk, doma dá si rány obvázat a podle všech pravidel lékařských léčiti. Na to je Rámovi s několika pekelníky podstoupiti těžké boje, z nichž jeden ho opět zraní.

A nyní vystoupil opět Hannman jako anděl spásy na bojiště. S několika opicemi letí na hory himalajské, aby ze zlatého kopce Risabského přinesl zázračné kvítko k vyléčení Rámy. Avšak kopec ten se před ním zavřel. To ale Hannmana nezaleklo ani dost málo. On kopec rukama kolkolem (!) obejme, vytrhne ze svých základů, nese ve vzduchu na Ceylon a zde ho položí před lože Rámovo.

Divy světa! Zázračné bylinky pučí z něho jako tráva. Všickni zranění hrdinové Rámovi v okamžiku jsou uzdraveni. Avšak zázračná vůně uzdravila i Ravanu, který teď Rámu vyzývá na souboj.

Sedm dnů a nocí trvá boj, Ráma Ravanovi uťal několik set hlav, ale on vždy s desíti hlavami stojí na place. To konečně Rámu dopálí tou měrou, že chopí se svého luku a vrazí Ravanovi šíp zrovna do srdce. Nyní je Sita osvobozena. Celá opičí armáda trne nad její krásou. I Ráma je radostí skoro bez sebe. Najednou ale povstane v něm podezření, zůstala-li mu Sita vždycky též věrna. Z toho Sita se velice zarmoutila a nabídla se, věrnosť svoji zkouškou ohněm dokázati. Vystaví se veliká hranice ze dříví, zapálí se a Sita, chráněna jsouc Agnym, bohem ohně, projde ohněm neporušena do náruče plesajícího muže. Na to Ramův otec, Dasoratha povstává z hrobu a udílí manželům své požehnání. Všickni zabití hrdinové vstanou z mrtvých Rama se Sitou ve vzdušném voze navrátí se domů, kdež usurpator Baratha dobrovolně vzdává se vlády. Za tím opičí armáda dorazila do Ayodlye pěšky a byvši hojně obdarována, hned zase se rozchází.

Ale štěstí manželské mezi Ramou a Sitou netrvalo dlouho. V muži povstávají nové pochybnosti o věrnosti manželky. Zapudí ji. Ve vyhnanství porodí blížence: Kusu a Lavu. Nyní je Ramovi Sity opět líto. Chce ji vzíti opět k sobě, pakliže novou zkouškou se očistí. Sita prosí o to boha země Prithivu. Země se otevře a pohltí Situ.

Ráma, jako zlořečený bůh, nemá již na zemi co dělati. Po přemožení zlého ducha nadešel čas, aby se navrátil do nebe. Sestupuje tedy s trůnu a udá se k řece Safaji, kdež se mu zjeví Bráma ve zlatém voze. Ráma si k němu přisedne, kočí práskne do koní a jedou rovnou cestou do nebe.

To je ta pověstná Avatara, jíž evropská učenosť nadělala tolik hluku a v níž nalezali original křesťanského Vykupitele. Jmenovitě darvinistům přišla armáda opic jako na zavolanou. Učenci indické Avatary odporučovali ji mládeži jakožto vzdělávající a povznášející četbu Vilhelm z Humboldtu psal Geutzovi: děkuju Bohu, že mne nechal tak dlouho na živě, že jsem mohl píseň božskou: Bhagavad-Situ čísti.

Toliko učenci od křesťanství odpadlí mohou sedmou Avataru o Rámovi velebiti jako vzor četby pro lid, o níž tvrdí, že mravný její obsah daleko předstihuje kategorické imperativy desatera a křesťanské morálky. Křesťanství prý nemá vzorů mravnosti takových (opičích!) jako indické Avatary. Ovšem učencům druhu toho životy svatých jsou holými bájkami! Mnozí učenci spatřují v Krišnovi pravzor Kristův a v křesťanství pouhý padělek indické mythologie. (Pokrač.)

Dva otcové vedou spor o jedno dítě.

V 3. kapitole z knihy královské vypravuje se, kterak dvě matky přišly do sporu o jedno dítě. Tehdy přišly dvě ženy ku králi a stály před ním, z nichž jedna řekla: Prosím, pane můj: já a tato žena dlely jsme v jednom domě i porodila jsem u ní v pokojíku. Třetího dne pak po porodu mém porodila i tato: a byly jsme spolu a žádný jiný nebyl s námi v domě, kromě nás dvou. Umřel pak syn této ženy v noci; nebo spěcí zalehla ho. A vstavši tiše o půl noci, vzala syna mého od boku mého, děvky své, když jsem já spala (!) a položila jej v lůno své: svého pak syna, kterýž byl mrtev, položila do lůna mého.

A když jsem ráno vstala, abych dala mléko synu svému, ukázalo se, že byl mrtev na kteréhož když jsem pilněji pohleděla v den jasný, poznala jsem, že to není můj, kteréhož jsem porodila.

I odpověděla druhá žena: Není takž, jakž pravíš, ale syn tvůj umřel, můj pak živ jest. Ona zase řekla: lžeš, nebo syn můj živ jest a syn tvůj umřel. A tak těmi řečmi hádaly se před králem.

Tehdy řekl král: Tato praví: Syn můj živ jest, a syn tvůj umřel. A tato odpověděla: ne tak, ale syn tvůj umřel, můj pak živ jest.

Řekl tedy král: Přineste mi meč. A když přinesli meč před krále, řekl: rozdělte dítě živé na dvé a dejte polovici jedné a polovici druhé.

Žena pak, jejížto syn byl ten živý, řekla králi (nebo pohnula se střeva její nad synem jejím): Prosím, pane, dejtež jí dítě živé a nezabíjejte ho.

Druhá naproti pravila: ať není ani mé, ani tvé, ale buď rozděleno. —

— —

Kdož by při čtení hlavních listů dvou v národě stran minulé neděle nevzpomněl si na biblický děj právě svrchu vylíčený! Tehdy dvě matky vedly spor o jedno dítě a dnes — hlásí se dva otcové o jedno dítě — jímž je české naše studentstvo. Otci těmi praví se býti Staročeši a Mladočeši. Děj biblický připouští domněnku, že jedna z matek byla starší a druhá mladší. Kterak to dítko dříve naše prospívalo a národu mnohých platných služeb vykonalo, vypravují dějiny vzkříšení národa českého v tomto století. Jaký div, že dítko to od jakživa bylo miláčkem národa.

Až do časů nedávných byl otcem jeho celý národ, avšak divným dopuštěním božím otec ten jaksi se rozpadl ve dva otce, kteří o dítě stále se sváří a z nichž jeden praví mé jest dítě! a druhý: nikoliv tvé, nýbrž mé jest.

Může se říci, že až do roku 1848 bylo to dítko kojeno mlékem svatováclavské víry a staročeských mravů, avšak od let padesátých věku tohoto začalo se krmiti jakýmisi trestěmi, fabrikovanými francouzskými encyklopedisty a internacionálními atheisty a tu začínalo dítko to povážlivě churavěti. Dostávalo horečné záchvaty, jež časem stupňovaly se až k šílenosti, a výsledek tohoto nepřirozeného živení byl — rozpuštění Akademického čtenářského spolku.

Asi od roku 1860 totiž započal dítku tomu vnucovati se otec jiný, mladý, příliš ohnivý, jenž starodávný a sice křesťanský způsob výchovy dorostu národního na základě víry otcův naprosto zavrhnuv, jal se jej krmiti jakýmisi extrakty s etikettami, na pohled krásnými, jež ale při podrobnějším ohledání objevily se jako věci nejen naprosto bezcenné, ale i rozhodně škodlivé, ba škodlivější, nežli všecky ty dryáčnické mastičky a kapky na vzrůst vousů, barvení vlasů, zjemnění pleti atd. Pohříchu se tomuto mladému, samozvanému otci skoro již podařilo dítko uchvátiti, a otčíka staršího od něho takměř zapuditi. Z toho povstal mezi oběma spor, jejž — (v tom liší se děj biblický rozhodně od moderního) — rozlušťuje matka druhu zvláštního. Způsob, jakým se rozlušťuje skoro na vlas podobá se tomu meči, jejž král Šalomoun kázal přinésti. Podle listů nedělních dítko to bylo rozseknuto ve dvě polovice.

Ve sporu tom je slyšeti drsně pronikavý hlas jednoho otce: nebude-li dítko mé, ať raději zhyne!

Spor mezi Starými a Mladými prohloubil se již i mezi akademickou mládež a prohloubí se až na dno. Bohužel, že národ nad sporem tím spláče.

Bylo by ovšem nejlíp, aby mládež hleděla si učení, a nikoliv politiky, tím byl by spor vyřízen nejlíp.

Pokroky přírodovědy a jejich působení ve školní praxi.

Pod tímto zahlavím píše p. učitel Jos. Klika ve svých Paed. Rozhledech pojednání, z něhož tuto některé věci uvádíme na doklad, kterak naši školní učenci pojímají vesmír. P. Klika předeslav delší učené pojednání o astronomii (pro školní praxi) zakončuje svoji první stať takto:

Čiňme, by na mládež plněji působilo kouzlo hvězdnaté oblohy, o kterém druhdy i střízliví učenci s nadšením se rozepisují:

„Trojí stránka tohoto zjevu nočního jest to, co působí tak mocně v mysl člověka, a sice líbezná stkvělosť jednotlivých hvězd, pak nezměněné postavení jich vzájemné a konečně souhlasné postupování všech do kola. Ten klid a ta svornosť v tak ohromném množství, toť zjev neobyčejný, nadzemský, nebeský! Pohled na tyto družiny hvězdné a na celou klenbu nebeskou, jimi posetou, způsobuje v prsou lidských onen zvláštní pocit, jejž dosud nedovedl žádný básník vylíčiti a žádný psycholog vyměřiti.

„Letni Ty noci zářivá,
jakž Tebou srdce okřívá,
ve dne tak sladkobolno
a teď tak volno, volno!“

pěje náš pěvec písní kosmických; a zajisté mu přisvědčí každý, kdo po práci denní ať příjemné, ať trudné uchýlí se pod šíré nebe jasné, hvězdami jako posypané; zde uvolňuje se pozemskou tíhou poutaný duch jeho a okamžikem povznáší se k oněm výšinám, v nichž rozkládá se nerozborná říše hvězdnatých světův, a okřívá zde v olympické jich společnosti, prosté všeho klamu i mamu. Pohled na hvězdnatou oblohu jest částečným osvobozením ducha z pout tělesných, jest radostným povznešením mysli nad všednosť obecného života, jest nekaleným kocháním se v pocitech nejryzejších a nejblaženějších. A proto právě má každý člověk a to tím častěji, čím jest tak zvaný osud jeho trudnější, obraceti zraků svých k tomuto velikolepému a velebnému dómu vše v sobě objímajícímu, aby uvolněného ducha svého oživil, a posilnil k dalším jeho bojům na této hroudě zemské, jejíž povrch špinavý tak značně se odráží od čistého jasu hvězd všech. — Je-li však duševní požitek, jakýž plyne z pohledu na hvězdnaté nebe, pro každého člověka velmi značným, kolikrát musí býti větším pro jednotlivce, který nepřestávaje na pouhém pohledu, vynasnažil se, aby trochu blíže seznámil se nejen s tajuplným zjevem hvězdným vůbec, nýbrž i se záhadnou podstatou těchto těles světových zvlášť! Zajisté bavíme se ve společnosti známé vždy lépe nežli v kruzích neznámých, byť i sebe poutavějších; i jest též velmi rozdílný pocit, jakýž vzbuzuje hvězdnaté nebe v prsou nevědomého diváka všedního a jakýmž překypuje nitro vzdělaného pozorovatele připraveného. I jest tedy velmi prospěšno a radno, aby každý podle sil svých tolik se vynasnažil o hvězdách se dověděti, kolik jen možná v okolnostech jeho zvláštních; především pak nutno jest, aby se mládež co nejvíce záhy vedla ku poznání všehomíra a tak

učila se posuzovati vlastní své postavení na podřízené zemi a poměr svůj k veškerenstvu, jehož členem býti každému člověku jest souzeno. Neb jen kdo má ponětí nějaké o celku, dovede oceniti hodnotu členství jemu vykázaného v tomto celku.“

O Pánu Bohu v celé stati ani zmínky. Naší mládeži nebe hvězdnaté je pouhým dómem, jenž má ji posilovati k dalším bojům. Mládež má co nejvíce záhy (!) vedena býti k poznání všemomíra, aby učila se posuzovati vlastní své postavení na podřízené zemi a poměr svůj k veškerenstvu, jehož členem býti každému člověku je souzeno. Nebo jen kdo prý má ponětí o celku, dovede oceniti hodnotu členství jemu vykázaného v tomto celku. Proto jen pryč s katechismem ze škol. Astronomie nahradí jej úplně!

O Comteho sociologii.

V N. L. H. G. Schauer uvažuje takto:

O hodnotě základního ponětí Comteova, totiž toho, že společnosť lidská prochází třemi velikými fasemi vývojovými, totiž stavem theologickým a metafysickým, aby definitivně se us avila ve stavu positivním, možno různě souditi. Co aspoň mne se týče, vyvolalo ve mně opětované studium Comtea přesvědčení, že Comte příliš jednostranně si hledí theologie, kdežto mu uniká vlastní podstata náboženství. Theologie je ovšem faktor čistě rozumový a lze jej uvésti v obdobu s metafysikou a positivní vědou. Ale náboženství s rozumem bezprostředně nemá co dělat; náboženství prýští se z hlubokých, rozumem neukojitelných mravních potřeb, a proto náboženský pud projevuje se a živí ve všech věcích, i v době čirého positivismu. Comte se svou utopií humanitárního náboženství a Mill ve své autobiografii jsou toho nejlepším důkazem. Sotva kdy náboženský ruch byl hlubší nežli za dnů Kristových a v původní obci; a když rozebereme doktrinární obsah křesťanského vědomí v této původní fasi, tu užasneme nad jeho theologickou chudobou. A tak i při všelikém reformačním hnutí se jednalo o očistění, o restauraci tohoto původního prostého vědomí, o mravní správu; theologické subtility a nekonečné diskusse o ně dovedou jen povrchnímu pozorovateli zastříti vlastní, intensivní, ne rozumový ráz hnutí těch.

Nechť však i historicko-filosofická formule Comteova v této sůženosti přijmouti se nedá, vším spůsobem v ní se tají veliké jádro pravdy a v celku obráží se v ní skutečný vývoj pokolení lidského průběhem dějin, aspoň lidstva kulturního a hlavně plemene bílého. Nějaká taková rozumová a sociální obnova a organisace, jak ji Comte postuluje, je nutnou, třebas bychom se s ním neshodovali v tom, že by reorganisaci tu měla spůsobiti toliko positivní věda. Tento názor spočívá na vytčeném již falešném ponětí, že náboženství a filosofie — jež nikterak nesmějí být zaměněny, jak Comte činí, s theologií a metafysikou — jsou pouhou funkcí intellektu, kterážto funkce rozumova na příště vystřídána bude funkcí vědeckou. Náboženství a filosofie plynou z pudu, které s intellektem bezprostředně nemají co dělat a žádají úkojů, kterých věda nikdy jim nemůže podat. Znamenala by tedy positivní, rozumová a sociální správa potlačení těchto pudů, které by za to onen řád neustále uváděly v nesoulad. Odstranění novodobého hlubokého nepořádku duchů je ovšem kategorickým příkazem nutnosti, než budoucí pořádek musí vyplynouti ze souhlasu všech čelných činitelů přirozenosti lidské. Proto positivism musí svůj rozhled a program rozšířiti; s druhé strany musí však poznáním tím býti proniknuti též filosofové a vůdcové hnutí náboženského, aby tak konečně nastati mohly moderní „Concordia“ a „Restauratio magna.“

V průběhu sociologických úvah Comteových vyniká zvláště jedna myšlénka, která překvapuje svou hlubokou pravdivostí a jejíž důkladné promyšlení doporučujeme všem opravdovým politikům. Je to myšlénka, že veškerá zla politická a sociální, kterými jsme stíženi, prýští se z nesjednocenosti rozumové a z nedostatku jednotného, všeobecně přijatého moderního názoru světového. Řekněme to vlastními slovy Comteovými (str. 374.): „Nade vše dlužno litovati toho osudného bludu, že všecky strany a všecky školy v zaslepeném pohrdání odmítají theoretické práce, odnášející se k bádání o společnosti. Pozornosť a důvěra obrací se toliko k praktickým kombinacím, které mají obměniti politické instituce a nepřihlíží se k rozumovému a mravnímu nepořádku. Pokud tento nepořádek nebude odstraněn jedinou cestou, která jeho povaze odpovídá, nebude žádná instituce možna, poněvadž nebude spolehlivého podkladu.“ Do té doby politika více méně pracuje vášněmi frází, korrupcí a šarlatanismem.“ — Širší posouzení filosofie Comteovy a vliv její na výchovu mládeže přineseme příště.

Poëtické utrhačství.

Tak měla by vším právem nazývati se dnes pověstná licentia poëtica. Byť i stokráte bylo dokázáno, že ku př. Galilei slova: e puor si move, nikdy nevyřkl, nepřestávají vědatoři a umělci tuto historickou lež vědecky i umělecky parafrazovati, anebo znázorňovati. Posledně též malíř Gretsche na slova ta vymaloval obraz, jehož kopie v jednom obrázkovém listě pražském byla uveřejněna. Podobné historické lže jsou vědcům a umělcům vnadidlem příliš vítaným v jejich intellektuelní a básnické chudobě, zejména proto, že mohou nenávisti své proti církvi poněkud uleviti.

Proto je středověk mazalům druhu tohoto nejvítanější zásobárnou k jejich ženialním koncepcím. Takým ženialistou osvědčil se posledně i Aug. Eug. Mužík ve svém Strašidle, jež minulou neděli ve příloze Národní Politiky na světlo boží vyšlo.

Spisovatel Mužík líčí v tom strašidle jakéhos vdovce Vávru, jenž lhostejným byl k ženským, jež stůj co stůj chtěly ho opět oženit! A tu píše Aug. Eug. Mužík doslovně:

„Vypráveč této vesnické legendy domýšlí se, že zná aspoň poněkud příčinu lhostejnosti páně Vávrovy, neboť zaslechl kdysi v hospodě výrok jeho, že prý měl již s jednou ženou dost veliké peklo na zemi, a že takto prý jest daleko lépe: neboť znelíbí-li se mu nynější hospodyně, může ji vyhnati a také ji vyžene.

A takový výrok jeho zdá se, že vrhá do temna této historie dostatek světla. Ovšem, že takovýto výrok je čiré hrubství a urážka veškerého pokolení ženského. Ve středověku by muže pro podobný zločin zkrátka za živa upálili nebo kolem lámali, nebo byl-li by až dosud bezúhonný, mladý, a získal-li si nějakých zásluh o stát neb církev, ze zvláštní milosti toliko milostivě sťali.

Nyní však nastoupil pouhý galanthome na místo takového trestního zákonníka a já lituji, že nemohu strýce Vávru potrestati ani v tomto vypravování jinak, než jak to učinil osud sám. Vypráveč musí býti pravdomluvný a věrohodný, ale ujišťuje čtenáře, že se strýci Vávrovi osud přece vymstil a to jak náleží.“

Ba je to pravdomluvnosť a věrohodnosť mnohých našich spisovatelů!

LITERATURA.

Český naturalistický román.

U snědeného krámu. Líčení z pražského života. Napsal Ignát Hermann. V Praze. Topič.

Ignata Hermanna, soudního zpravodaje N. L., lze nazvati českým Gogolem. On jako málo kdo jiný zná líčiti, ba fotografovati život náš pražský. Z Hermanna šlehá mohutný talent.

Obsah románu jeho podáváme tuto stručně.

Podstatou svou jest román U snědeného krámu životopisem kupce Martina Žemly. Nahlédáme v skromné poměry jeho rodiny, seznáváme doby jeho dětství, provázíme jej se svrchovanou účastí a odporem k tyranskému jeho principálovi mukyplnou dobou jeho učednictví, a oddycháme s ním, když po pětiletém mučení svítá mu konečně doba práce sic neméně lopotné, ale přec vysvobození z pekla v tmavém krámu Rorejsově.

Stopujeme dále s účastí dobu jeho mládencování, těšíme se z každého jeho úspěchu a zlepšení jeho poměrů, a provázíme jeho konečné odhodlání k práci na vlastní pěsť, jeho první kroky k samostatnosti srdečným přáním zdaru, vzrostu a hojného štěstí.

Těšíme se upřímně ze všech příprav podnikaných s úsilím, Žemlovi vlastním, z prvních dosti potěšlivých příznaků přízně a chvály, jakých mladému kupci začátečníku se dostává, ale neradi hned z počátku vidíme docházení drzého pensisty Kylliána do malého krámku Žemlova ve Václavské ulici. Tušíme, ze z doléhání toho nevzejde nesmělému kupci nic dobrého.

S obavami pak dále stopujeme strojení léček, jež na nezkušeného Žemlu uchystává stará Šustrová, vidíme, jak záměry její, prováděné s ďábelskou lstivostí, se daří, jak Žemla chytá a zaslepen prudce odmítá výstrahy poctivé Randové, a jak čím dál, tím více blíží se nastražené pasti, která konečně nad ním sklapne. Stará Šustrová lapila Žemlu, zetě kupce, na vějičku, jíž byla lepá, ale bezcitná dcera její Pavlína.

Ale brzy zaslepený Žemla prohlédne ze sladkého klamu, brzy vidí hroznou tu jámu, kam se střemhlav řítil. O svatební noci v útulné ložnici své, jež vystřídati měla nevlídný, tmavý, mrazivý kumbál za jeho krámem, v němž spřadal nejluznější sny o lepší budoucnosti, o vykoupení z dosavadního života neradostného, plného jen stínů a mrazu, týrání a starostí, v útulné ložnici té blíže se ženě své s touhami nejhoroucnějšími, s láskou plamennou, jest bezcitně, surově sražen se srázné výše domnělého blaha svého a bolestně uražen, zahanben, krvavě raněn, odpuzen, vyhnán, ubírá se zničen zpět do tmavého brlohu svého, aby strávil bezesnou noc, nejhroznější ve svém životě, noc, jež měla býti nejšťastnější, noc svou svatební! —

Ale krvácející srdce jeho hostí stále ještě lásku a paprsk naděje, která jest tím dojímavější, že čtenář tuší, kterak jest bláhova a klamna.

S účastí zvýšenou stopujeme teď další osudy Žemlovy, které jsou však jediným řícením ke tragickému konci.

Sledujeme jeho manželství, které vlastně jest manželstvím jen na oko, cítíme, jak Žemla se stydí, jak trýzní jej obavy a jak přemáhá se, aby hanba jeho nepřišla na jevo.

A cítíme palčivě, jak bolestny, jak kruty, jak mučivy jsou proň právě v této době sladké úsměvy jeho šťastné tchýně, její poznámky o blaženém soužití manželském, o lásce a štěstí Pavlinině a neomalené žerty a drsné narážky Kylliánovy.

Všechny tyto poznámky vyznívají trpkou ironií a vrhají ostré šlehy světla do nezměrné, ale tajené bídy Žemlovy.

A ironie ta dosahuje vrcholu, když stará Šustrová přichází s nejblaženějším úsměvem Žemlovi oznamovat, že jest otcem. Tu vystupuje celá tra-

gika manželství Martinova, ale tu také pukají pouta jeho nerozhodnosti a veškero jeho neštěstí valí se ven jako zpěněný, krvavý proud, tak dlouho zadržovaný, a smutnou vlnou svou zaplavuje i starou Šustrovou.

Nejen nemilován, zahanben, potupen, ošizen, ale i zneuctěn tedy byl Žemla bezcitnou svou ženou. Jiný zaujal jeho místo, cizímu dítěti měl dáti on své jméno!

Teprv nyní přerušuje Žemla všechny své styky se ženou nevěrnou a s rodinou Šustrovic vůbec. Ale jest právě již pozdě.

K úpadku jeho štěstí přidružuje se neuprosně i úpadek jeho obchodu. Žemla zlomen, zničen, otravuje se ve vyjedeném svém krámku, a ráno nalezen po devítiměsíčním jedva manželství — mrtev.

Drobnosti.

Všeobecná jubilejní výstava zemská. Zemská školní rada rozesýlá právě všem okresním i místním školním radám program 1. odboru školského výboru všeobecné zemské výstavy jubilejní, jenž bude zaujímati:

A. Ústavy pro výchovu dítek před povinností školní.

B. Školy obecné a měšťanské a pokračovací kursy pro dívky.

C. Ústavy zvláštní: sirotčince, ústavy po výchovu dětí, jež nemají všech smyslů, dětí zanedbaných a p.

D. Ústavy učitelské.

A. Ústavy pro výchovu dítek před povinností školní. Stanovy; zaměstnávací osnovy doložené počatými i hotovými pracemi pěstounek, po případě i dítek, zaměstnávací prostředky, zvláště takové, které pěstounkami samými aneb navedením jejich se pořídily.

B. Školy obecné a měšťanské a pokračovací kursy pro dívky.

K výstavě připouští se:

I. Sbírka zákonů, nařízení a listin administrativních, rozpočty, statistika. 2. Plány, pohledy i modely školních budov, které zákonným požadavkům úplně vyhovují; nárysy vzorných školních zahrad i letních tělocvičen; školní nářadí, jež svým sestrojením a účelností zvláště vyniká a p. 3. Pomůcky vyučování: sbírka učebných knih od r. 1791. do r. 1891. užívaných; učebné prostředky, zvláště takové, které učiteli samými neb jich navedením byly pořízeny; konferenční práce methodické, schválené povšechné i rozvedené osnovy pro školy obecné i měšťanské; vzorné rozvrhy hodin; školní řády a jiná podobná díla učitelských sborů. Sbírku všech schválených prostředků učebných opatří výbor školský. 4. Práce žáků: Na výstavu mohou se zaslati toliko nejlepší práce žáků z nejvyšší třídy neb z nejvyššího oddělení z předmětů povinných i nepovinných, jichž volba se sborům učitelským ponechává, při čemž šetřiti dlužno následujícího obmezení: a) Školy, které práce žáků vystaviti hodlají, odevzdají je své c. k. okresní školní radě, jež ustanoví, které z nich na výstavu zaslati se mají, řídíc se pravidlem, že může se ze školního okresu připustiti toliko po jedné řadě (serii) nejlepších prací (od jednoho neb více žáků) každé kategorie škol v okresu stávajících, a že obecné školy 5třídní s osnovou škol osmitřídních v místech, kde jsou školy měšťanské, prací žáků vystavovati nemají, protože 5. třída takových škol není nejvyšším stupněm školy obecné. b) Ze psaní budiž jedno cvičení na velké čtvrtce napsáno. c) K znázornění prací z jazyka vyučovacího a počtů předkládati se mohou sešity, obsahující úkoly, pracované ve šk. r. 1889—90. d) Z kreslení odporučují se z obecných škol nejlepší práce, znázorňujíce zároveň postup u vyučování.

* * *

Školní zpráva. V právě vydané 13. výroční zprávě českých měšťanských a obecných škol na Kladně za školní rok 1889—90. nalezá se zpředu pojednání J. L. Černého „O důležitosti měšť. škol na Kladně“ a článek „Vývin obecného školství českého na Kladně v posledním století,“ načež následují zprávy školské. Vyjímáme z nich, že na všech školách kladenských působí dohromady 86 sil učitelských a že čítají školy ty celkem 4768 dětí (2405 hochů a 2363 dívek.) Příští školní rok počne dnem 1. září a zápis nových žáků a žákyň koná se od 28. do 30 srpna.

* * *

Pochvalné uznání a díky projevil biskupský ordinariát v Budějovicích následkem biskupské generalní visitace, konané v Kasejovicích dne 11. a 12. května 1890., panu Františku Tinger-ovi, říd. učiteli v Kasejovicích, za to, že s velmi chvalitebnou pílí a s výborným prospěchem pečuje o nábožensko-mravné vychování dítek školních.

* * *

Volba do okr. školní rady. Odchodem p. správce z Černého Kostelce uprázdněno místo člena okresní školní rady v Českém Brodě. Kšelská strana neprodleně agitovala a na vybranou dva kandidáty ponavrhla: p. Hofmana, rolníka z Krupy, a pana Řepu, rolníka z Močedníka, oba vyznání evangelického. K volbě nedostavilo se několik voličů, zvláště zástupcové katolických kavalírů a vyvolen p. Řepa za hesla: „Jen žádného kněze neb učitele!“ Ale rolník míní a — páni mění. Zemská školní rada nového pána nepotvrdila, že vůbec nebylo na čase — — voliti. Na tuto ránu nakapal okresní pan starosta z Černého Kostelce balsámu Kšelské straně: jmenoval p. Hofmana místostarostou.

* * *

Vymahání školného. Okresní školní rady oznamují, že dle přípisu zemského výboru dostoupily zálohy ze zemského fondu, r. 1889. školním okresům povolené a nesplácené, značné výše 798.810 zl. Z tohoto obnosu připadá na české školní okresy 635.410 zl. a na německé okresy 163.400 zl. Za tou příčinou ukládá se okresním školním radám za osobní zodpovědnosti předsedů, aby neodkladně se vším důrazem provedly veškerá opatření, by dosavadní nedoplatky okresního školního fondu, zejména nedoplatky školného co možná nejrychleji byly vymoženy, jakož i aby běžné příjmy okresního školního fondu pravidelně docházely, čímž zabrání se novým nedoplatkům. V příčině nedoplatků školného upozorňuje se, že v některých případech pocházejí nedoplatky z paušalovaného školného, což nelze nadále trpěti, poněvadž by tímto jednáním nebylo možno, uvésti okresní školní pokladny v pořádek. Za tou příčinou ukládá se předsedům školních rad, aby takovéto nedoplatky na obcích bez odkladu vymáhali a postarali se, by nedoplatky tyto byly vřaděny okresním zastupitelstvem ve smyslu zákona ze dne 19. září 1883. do obecních rozpočtů, any by jinak musily se nedoplatky donucovacími prostředky vymáhati.

K tomu dovolíme si podotknouti, že je svrchovaný čas, aby placení školného zákonem bylo upraveno. Jsou obce, jež k chudým rodičům chovají se v příčině platu školního dosti šlechetně, ano Praha chová se velkodušně; naproti tomu jsou obce, obyčejně venkovské, kde od školního platu vůbec se neosvobozuje. A kdyby rodiče nemajetní měli dětí školou povinných třeba deset, nepromine se ani jednomu školní plat. Zde také s přísností největší nic se nevydobude. Zde by měl sněm zemský stanoviti jakési pravidlo. Libovůli dorfpašů nemělo by býti všecko pozůstaveno.

* * *

Péra ze skla. Nástroj, jímž člověk své myšlénky vyjadřuje, má své dějiny, jež teprv musejí se psáti.

Knihovna v zaniklých metropolách na Eufratě u Tygridu psána byla železným bodcem do hlíny. Římané a Řekové psávali též bodcem, ale do vosku.

Jiní národové psávali dřívkem do čerstvé kůry stromové. Písmo staroegyptské, jehož zajisté i Mojžíš použil, je dnes známo.

Náš papír nese jméno egyptské.

Ve středověku ptačí brk zatlačil všecky klasické styly.

Avšak došlo i na brk. Povstal mu mocný soupeř v oceli, jemuž musel na celé čáře ustoupiti. Brk zatlačen je do kancelářů již jen některých starších pánů — Brkoslavů, kteří již již vymírají. Moderní literatury psány jsou již ocelí. Prastarý „stylus“ jest jaksi rehabilitován, ovšem ve formě naskrz jiné. Péro ocelové razí si dnes cestu i do Číny a Japonska, odkud vytlačí spisovatelský štětec.

Avšak v době nejnovější povstává oceli mocný zápasník ve skle. Péro ze skla má podobu římského stylu — bodce s tím rozdílem, že má nad špičkou osm rejžek, po nichž inkoust dolů ve špičku stéká. Péro toto koná službu velmi dobrou jmenovitě tomu, kdož ze mnoholetého psaní dostává pověstné křeče, anebo kdo stářím dostává již těžší ruku. Ruka starší neumí již péro ocelové jemně na papír přitlačovati, a proto i péro takové buď se do papíru často zarývá, anebo po papíru skáče. Péro, čili rýhovaný bodec ze skla má výhodu tu, že jím lze přitlačiti na papír a že tudíž ruka starší, anebo ku křečím náchylná, neskáče. Píše se jím jako tužkou a sice na papíře takměř nejhorším. Papír jemnější na péro ze skla se nehodí Péro to v Praze prodává se teď po 12 krejcařích i s násadkou. Pouhé bodce ze skla bez násadky stojí 5 krejcarů. Oč péro ze skla je dražší, to zase ušetří se na papíře, jelikož dostačí na psaní papír, jehož se užívá v tiskárnách k otiskům kartáčovým.

Stinná stránka péra toho je, že tečky stinné nedělá, za to ale písmo je značně čitelnější. Nevýhodné při něm je, že je křehké — jako sklo. Za uchem se nosit nemůže, protož snadno spadne a rozbije se. Dale je nutno, aby inkoust byl vždy řídký a aby vždy po, anebo před psaním z inkoustu zaschlého bylo vyčištěno, tak aby inkoust úzkými rýhami ke špičce stékati mohl. —

Při výběru musí se dbáti na to, aby špička péra toho nebyla příliš dlouhá.

Redaktor listu tohoto péra toho užívá již delší dobu a dosvědčuje tímto, že mu koná služby velmi platné. V obchodě jsou dva druhy těchto per: s násadkou ze skla, anebo ze dřeva. Poslednější jsou praktičnější, a to z příčiny té, že lze skleněný, asi $1^1/_2$ palce dlouhý bodec z násadky vyndati, kouskem papíru obvinouti a v kapse uložiti. Dobře by se k tomu hodilo pouzdříčko na spůsob jehelníčku. Dřevěné násadky na ně měly by býti zařízeny tak, aby po psaní na straně druhé skleněný bodec mohl býti do nich zastrčen a takto byl před ulomením chráněn. Při dosti malé opatrnosti vydrží péro takové kolik let, dokud totiž hrot se neopíše, což při skle trvá velmi dlouho, tak že průměrně péro ze skla již teď značně je lacinější, nežli z ocele. Při nynějších žíravých inkoustech nejlepší péro ocelové při stálém psaní vydrží sotva tři dni. Kdo psáti musí rychle, musí měniti péro každého dne. V příčině té péro ze skla má výhody nemalé.

* * *

Nejsnadnější spůsob koupání podle faráře Kneippa. Methoda Kneippova nachází již i v Čechách rozšíření vždy většího. Mnohý by rád koupárnu dle Kneippa doma si zařídil, ale neví, kterak do toho. Spůsob nejsnadnější je ten.

V každém domě jest nějaká komůrka anebo též před větrem chráněná besídka, a kde by ani těch nebylo, jest alespoň dlažicemi pokrytá síň. Zde postaví se vanna. Ve městech, kde voda vodí se až do bytů, jest nejvýhodnější, postaviti vannu blízko hydrantu. Kde však hydrantu není, tam postačí praobyčejné soudek po pivě anebo víně, do něhož se vejde 20—30 litrů vody. Soudek ten postaví se vedle vanny na stolici a sice na jedno dno. Svrchní dno se vyjme, aby do něho mohla býti nalévána voda. Nad spodní dno vy-

vrtá se do soudku díra a do té zarazí obyčejná pípa s kohoutkem. Na spodní část pípy narazí se gaučuková asi metr — dle potřeby i více — dlouhá trubice, čili hadice, — k dostání u Wagnera v Praze, metr asi po zlatce. A nyní kdo se chce studenou vodou kneippovat, nechť vleze do vanny. Jednou rukou spustí si kohoutek u soudku a druhou drží hadici, kterouž dle potřeby může si vésti na kolena, na prsa, na hlavu, krk, záda atd. Může jako hasič hasiti palčivou bolesť na střeše lidského těla. Kneipp nařizuje brzy: Rükkenguss, brzy Schenkelguss, Brustguss atd. Ten si může každý sám dle libosti a potřeby aplikovati. Celá procedura netrvá ani tři minuty, na to honem přes tělo přehodí se prostěradlo a utíká do pokoje. Tělo cítí se koupelí takovou podivuhodně občerstveno

Mnohý má ve své domácí koupelně nad vannou zavěšenou sprchu. Sprcha taková odporučuje se tam, kde je k tomu vhodná místnosť. Avšak gaučuková trubice má před sprchou výhodu tu, že se jí kolem vanny tolik nenacáká, což k. p. v síni nebo do konce někde v kuchyni bývá hospodyním nepříjemné.

Čtenář z toho sezná, že kneippování takové je zrovna zadarmo, a může býti zařízeno i v domácnosti nejchudší. Farář Kneipp nežádá, aby se ve všem methoda jeho následovala. On nejednou napomíná, že všecko má se zkoušeti a to nejlepší podržovati. Hlavní věcí při tom je otužování těla, přiváděti jaksi tu zbahnělou krev v těle do proudu. Při polévání těla za pomocí hadice všecky svaly a čivy v těle podivuhodně se oživují a otužují, čímž hlavní účel methody Kneippovy se dosahuje. Methoda Kneippova činí pární lázně zbytečnými. Peníze, jež mnohý churavec vyházel na cesty do města do parní lázně, může si ušetřiti. Pární lázně vůbec každému se nedoporučují. Majíť do sebe značné nebezpečí. Kdo by ku Kneippově lázni domácí, dle receptu svrchu udaného, dopřáti si chtěl pochoutky obzvláštní, tomu radíme, aby si v Praze u materialisty objednal za 20 krejcarů lufu, kterou se může dle chutě po celém těle třiti, což po lázni vzbuzuje v těle pocit velmi lahodný, posilující. Koho by voda studená zarážela, může to z počátku zkoušeti s vodou vlažnou a později vždy chladnější, avšak dodáváme k tomu: nic přehánět! Podle Kneippa postačí 2—3 minuty — jak se kdo cítí!

* * *

Konec mormonstva? Z Newyorku se oznamuje: Potvrzení usnešeného zákona o mormonech vrchním soudem spolkovým považuje se všeobecně za smrtelnou ránu církvi mormonské. Zákonem tímto zmocňuje se vláda spolková, aby církev mormonskou jakožto korporaci rozpustila a jmění její zabavila. Nikdo nebude litovat, že toto rozhodnutí jest schopno, vyvrátit církev mormonskou z kořene. Nucené její zrušení a vyvlastnění jest vskutku jediným prostředkem, aby mormonstvu v Utahu byl učiněn konec.. Že mnohoženství nehodí se k naší civilisaci, jest nade všechnu pochybnosť a jest potěšitelno, že může být nyní vyhubeno v Utahu a v každém jiném territoriu.

* * *

Zhoubný účinek čtení špatných spisův. Netřeba se ani blíže zmiňovati o mnohých pošetilých kouscích, které mají na svědomí různé robinsonády, o nichž svého času p. prof. dr. Durdík pronesl vážné slovo. Kolik už matek zaplakalo si nad 10—13letými synáčky, jež hnala touha po bojích s Indiány k nejbližší železniční stanici, aby na druhé nebo třetí zavolal je kdosi z coupé a zadržel je pro jakousi příčinu. Přišel pak bratr nebo sestra, odvezl hošíka domů — a bylo po robinsonádě. Nebyl to však pouze Defoeův spis, který měl taký účinek, a nebyla to jen nejmladší mládež, která divotvorný vliv lektury pocítila. — Schillerovi „Loupežníci“ byli, jak známo, brzo po svém uveřejnění příčinou skandálu, že studenty lipské napadl jakýsi přemrštěný enthusiasmus pro loupežnictví. Táhli do šumavských lesů a etablovali se tam jako velikomyslní zákeřníci. Stálo to tehdy velikého namahání nežli byli mladé, bujné hlavy přivedeny k rozumu. — Goethův „Werther“ vyšel 9 let před tím a zavedl do mody sentimentální samovraždu. Člověk si

dal „Wertherovo utrpení“ do kapsy a pln nadšení prohnal si kulí hlavu nebo se utopil, napsav dříve do notiční knížky, zastrčené v náprsní kapse, těžkomyslnou, slzavou báseň. — Také „Nová Heloisa“, jejíž autorem je Jean Jacques Rousseau, má mnohé neštěstí na svědomí. Nešťastní milenci studovali tento román a společně pak umírali. Tak čarovně účinkoval magický sloh ženevského občana na slabé mysli. Annály předešlého století vypravují o mnohých samovraždách, které zavinil Rousseau blouznivým svým líčením. V Paříži oběsila se třináctiletá dívka a zanechala list, jehož prvá věta zní: „Svou duši odkazuji Rousseauovi, své tělo zemi.“ — Také Viktor Hugo zavinil cosi podobného svými knihami. V letech třicátých přinesly pařížské noviny zprávu o smrti důstojníka, který prohnal si hlavu kulí a vyprosil si v závěti takovýto nápis náhrobní: „Zde leží člověk, který věřil ve Viktora Huga.“ Nešťastník četl: „Tři poslední dny odsouzencovy“ a domníval se, že nemůže odolati mocnému dojmu, jaký naň spis ten učinil. — Zajisté, mohlo by se podobných příkladů registrovati celé množství. Zola si nedávno ještě při podobné příležitosti zakládal na reklamě. Tam to ovšem jeho čtenář zaplatil pouze životem duševním, zbláznil se totiž. Jest to ostatně vždycky choulostivou otázkou, co je život a co je román. Někdy by se zdálo, že ten život má tisíckrát horší úskalí, než jaká překonati musí hrdina románu.

* * *

Různé rychlosti. Následující výkaz různých rychlostí bude as všeobecně zajímavý: Hlemýžď urazí za vteřinu 0.0015 metru, muž jdoucí krokem 1.25, běhoun na sněhových bruslích 2.95, Halleyova vlasatice odvrácena od slunce 3·00, nejrychlejší řeka 4·00, balon v bezvětří 6·4, běhoun 7·1, moucha 7·6, nejrychlejší parník 8·5, bicykl 9·7, svěží větřík 10·0, torpedový člun 11·5, bruslíř na ledě 11·6, kůň na dostihách 12·6, horská bystřina 14·3, rychlovlak 16·7, vlny oceanu 21·6 poštovní holub 27·0, orkán 45·0, vlašťovka 67.0, nejsilnější cyklon 116·0, zvuk ve vzduchu 290, vzduch proudící do vzduchoprázdného prostoru 337, dělová koule 500, vlna přílivu 800 metrů, kámen vržený s vrcholu Pic de Teneriffa 1 kilom., měsíc, výbuch střelné bavlny 5.8, slunce 7·6, země 29·5, padající hvězdy průměrně 40, elektrický proud v podmořském lanč 4000, v obyčejném drátě telegrafním 11.990, proud indukční 18.400, elektrický proud průměrně 36.000, blesky ve slunečních skvrnách 200.000 a světlo 300.000 kilometrů.

* * *

Římské nálezy v Oseku. V zahradě zemské nemocnice v Oseku nalezen těchto dnů při kopání žumpy dům patrně sřícený z doby římské. Stěny domu lze zcela dobře ještě rozeznat, rovněž podlahu, mosaikou vykládanou. Malba na stěnách jest znamenitě zachovalá a barvu nelze setřít ani mokrým hadrem. V troskách nalezeno několik sádrových odlitků, jež bezpochyby sloužily k ozdobě facady. Dále nalezeny tašky a mince z doby římské. Mince tyto nejsou ovšem žádnou řídkostí, neboť bylo jich v Oseku nalezeno velké množství. Mimo četné lidské kosti nalezeny tu též patrné stopy zuhelnatělé mrtvoly. Se strany městského zastupitelstva věnuje se tomuto nálezu nálezitá pozornosť a pomýšlí se na to, podniknout v těchto místech nové kopání.

Obsah „Vychovatele“:

O Indech. — Dva otcové vedou spor o jedno dítě. — Pokroky přírodovědy a jejich působení ve školní praxi. — O Comteho sociologii. — Poetické utrhačství. — Literatura: Český naturalistický román. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 31. července 1890. Číslo 14.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Rozdělení fakulty bohoslovecké.

Konečně dočekali se Češi i Němci úplného rozdělení vysokých škol Karlo-Ferdinandovských. Byla z toho radosť sice, ale — pokud jsme o tom v novinách dočetli se, — nikoliv veliká. Ba mezi řádky bylo znáti, že mnozí z té radosti se až lekli.

Veliký list svobodomyslný, jenž po všecka leta propůjčoval se za tlumočníka „hlasů ze semináře“ po české fakultě bohoslovecké, aby radosť jednoho listu staročeského pokazil, pravil přímo, že úplné rozdělení university vlastně je jen krokem novým k rozdělení království českého — podle přání Němců. Tito dobře vědouce, že v této chvíli ještě vlasť naši rozpoltiti nelze hmotně, jelikož proti tomu jako jeden muž ozývá se celý český národ, spokojují se zatím, když rozděluje se duševně. A ostatně, v čem vlastně záleží celé vyrovnání, jak na počátku r. t. umluveno bylo? — —

Teď ovšem přestává již všecken dišputat o tom, měla-li fakulta bohoslovecká rozděliti se, či neměla. My chceme zde uvažovati, komu z toho vzejde zisk větší.

Tři faktory je třeba zde na zřeteli míti: Církev, Čechy a Němce. Representatem církve jsou čtyři episkopaty v Čechách.

V pověstném memorandu zvěčnělému kardinálovi páni z německého kasina předstírali, že proto tolik málo se hlásí německých mladíků do seminářů, že v nich musejí obcovati s Čechy, že se tam necítí doma, že cítí se v nejhlubších citech uraženi atd., že tudíž třeba theology německé od českých rozděliti. Předstírání farizejštějšího nelze si skoro ani mysliti. My v něm spatřujeme velikou pohrdu národa českého a spolu urážku českých bohoslovců a věru, kdybychom i sebe méně souhlasili s rozdělením fakulty bohoslovecké, souhlasili bychom z národní hrdosti.

— S Pánem Bohem, jděte si! — Kdo myslí, že by si mnoho zadal, musí-li s ubohým Čecháčkem u jednoho oltáře sloužiti, v jednom kostele se modliti, v jednom domě přebývati, u jednoho stolu sedati a pod. — my se ho prosit nebudeme a přejeme si, aby se mu stalo po vůli co nejdříve.

Souhlasíme tedy s rozdělením z národní hrdosti, jsme však jisti, že rozdělení toho dosti brzy želeti budou Němci sami.

Především prohlašujeme zde tu naději za klamnou, že ode dneška maturitanti z krajin německých pohrnou se do semináře německého v Praze.

Bude jich tam bývat poměrně zrovna tolik, jako až dosud; anebo, bude-li jich více přece, stane se to na úkor seminářů ostatních.

Připouštíme, že těch pár Němců z Hradce Králové a Budějovic odejde do Prahy, ano že i ze semináře německého v Litoměřicích něco kandidátů německých odchodem do Prahy ubude. Tím se může ovšem státi, že arcidiecese pražská bude míti kněží německých s důstatek, za to ale nenávidění kněží čeští opanují německé Krkonoše a Šumavu na dobro. Kolik kandidátů německých do Prahy přibude, tolik poměrně jich jinde ubude.

Skutečnosť ukáže brzy, že naděje na více kněží německých na prosto osvědčí se klamnou. Němci kolkolem hranic českých jsou pány četných a velikých závodů průmyslových a jsou proto i poměrně bohatší nežli Češi, kteří jsou více méně na zemědělství odkázáni.

Kde je více bohatství, tam měrou přirozenou jeví se vždy menší chuť ku stavu kněžskému, o čemž nelze nám podrobněji zde se rozepisovati.

Pán Ježíš sám volil si své apoštoly z chudých rybářů, proto, jak dějiny dosvědčují, jest údělem církve, že sluhové církve nejvíce vyházejí od krbu chudiny. Z rodin zámožných a urozených hlásívalo se ku stavu kněžskému nejvíce kandidátů tehdy, dokud bohatá obročí poskytovala jim naděje na skvělé postavení v církvi, jak se to ku př. dělo ve Francii před revolucí. Jak mile revoluce ve Francii, reformace v Německu a pověstný febronianismus jinde ještě bohatá obročí buď zkonfiskovaly, anebo značně ztenčily, přestal přítok z rodin oněch do seminářů skoro na dobro.

Sečtěme dnes všecky bohaté továrníky náboženství katolického v celém Rakousku, zdaž jen jeden z nich vyslal mladíka na vinici Páně? Šlechta ve střední Evropě, v Italii i Španělích dosud je velmi četná: Kolik poměrně z každé rodiny je členů militiae saecularis a kolik militiae sacrae? Kolik ku př. z magnatů uherských je důstojníků a kolik kněží?

Onen mládenec, jenž přišel ku Kristu Pánu na radu, co by měl činiti, aby stav se dokonalým, vešel do království nebeského, odešel smutně, protože byl bohatým. A tak se děje i po dnes.

A jací dnes běhové časů jsou, jest církev se svojí militií odkázána na syny z rodin nezámožných a těch ovšem poměrně je v Čechách více, nežli v Němcích. A dále jest jisto, že liberalismus, církvi nepřátelský, je mezi Němci rozšířenější, nežli v Čechách. Musíme svět posuzovati, jaký v skutku je, a nikoliv, jaký býti by měl. Doba naše je rozhodně hmotařská, jež zájmům duševním a duchovním přeje co nejméně. Kdyby tři fakulty světské mladíkům poskytovaly vyhlídek s důstatek, zůstala by fakulta bohoslovecká stejně prázdná jako bývala, když Bach začal reorganisovati všecky úřady a kdy Halič a Uhry zaplavoval úředníky z Čech.

Však i po vyrovnání s Uhry nastala v Čechách slavná éra cukrovarská, nastala i pověstná éra bursovního švindlu, jež velmi mnoho zpotřebovala materiálu z gymnasií, proto i až do let sedmdesátých byl nedostatek kněžstva velmi citelný — až teprv několik let po vídenském krachu když z Uher české úřednictvo houfně bylo na zpět posýláno, když nastal i krach v cukrovarech a když všecky všudež úřady byly zaplaveny, když valných, ba skoro již žádných vyhlídek neposkytovala fakulta filosofická ani právnická a teď již ani medicinská: tu teprv začínaly se biskupské semináře plniti a přeplňovati se. Přeplnění seminářů nelze tudíž považovati, jakoby svět najednou stával se katolickým. Budou prázdniti se ihned, jak mile někde nějaká vyhlídka se pootevře. Ať se o tom mluví jak chce, semináře v době naší materialistické, jsou posledním útočištěm. — —

Těch matek, již by rády viděly své syny u oltáře, je vždy méně a kde dosud jsou, jsou skoro výhradně v Čechách — proto je a zůstane boží církev v Čechách více odkázána na syny matek českých, nežli německých a proto i osvědčí se předstírání pánů z kasina svrchu uvedené jakožto lživé. Rozdělením fakulty bohoslovecké nepřibude církvi ani o jednoho kněze německého více i kdyby, jako se to děje, činily se požadavky na přijetí nejskrovnější.

A na konec prohlašujeme: Kdyby pan ministr Gautsch chtěl se přesvědčiti o účinku rozdělení fakulty bohoslovecké, tedy nechť vydá výnos:

do semináře českého i německého bude přijato tolik kandidátů, kolik se jich bude hlásiti — caeteris paribus, — pak by i seznal šalbu pražských pánů z kasina.

Kdyby zprávy seminářské směly bráti měřítko stejné na qualifikaci kandidátů německých jako českých, pak by oněch v seminářích bylo ještě méně. Oč více přijme se do seminářů Němců se známkami prostředními, o tolik musí se odmítnouti kandidátů českých se známkami výtečnými. To je dnes faktum a praxe tato bude příště tím více prováděti se.

To famosní rozdělení fakulty bohoslovecké odnese zase jen Čech. Pak budou i dvě zprávy seminářské, pak uvidíme, kde budou při přijímání kandidátů, při domácí kázni, a při zkouškách (!!!) přimhuřovati se oči více.

O Indech.

Důkladný znatel mythologie indické Dr. da Fonseca dokazuje, že indický Krišna kopií, či lépe karikaturou je Krista. Kristus přišel na svět, nikoliv aby pletl se do pozemských sporů, anebo zasedl na trůn světský, kdežto zjev a působení Krišny veskrz platilo věcem pozemským. Kristus byl knížetem pokoje, Krišna je bojujícím hrdinou. Kristus je pravzorem mravnosti a zapírání sebe, Krišna je chlípník, jenž, nemá-li po ruce princezny a nymfy, za vděk béře pasačkami. Krišna spíše by se podobal řeckému Apollu. —

Je čirým bláznovstvím tvrzení, že křesťanský mythus vzal svůj počátek od Krišny. S jakým totiž právem smí se osoba historická porovnávati s osobou vesměs mythickou? Skutečnosť osoby Kristovy dokazují: Tacitus, Jos. Flavius, císař Hadrián, Alexander Severus, Julian apostata — tedy veskrz nepřátelé Kristovi. Žádná osobnosť historická nemá tolik pro sebe důkazů, jako Kristus. Je to svrchovaná frivolnosť učených nevěrců, osmělují-li se Krista jen postaviti vedle Krišny. Kristus přišel na svět, aby s člověčenstva sňal hříchy a tresty za ně, aby světu přinesl pravou svobodu, pravou víru, aby podal pravzor ctnosti a učení své dobrovolnou smrtí na kříži zpečetil; Krišna podle indických bájek přišel na svět, aby se rval s obry, ženil se, zapletal zamilovaná dobrodružství bez konce a nahromadil nejpitomějších pitomostí. Kristus pravil: Kdo z vás může viniti mne ze hříchu a Krišna opíjí 64 pasačky nápojem lásky a musí tělo své sečtyřašedesáteronásobnit, aby — — — a hned na to zapřádá nové pletky s Radhou, nejhezčí pasačkou a po té dělá si novou známosť s nymfou Viradžou, — konečně s princeznou Rukmini a 60.000 ženami zasedá na trůně.

Byv nedopatřením na honě jedovatým šípem zraněn, umírá, načež odstěhuje se do svého nebe, protože v nebi indickém každý bůh má svůj zvláštní ložis. A tento Krišna je učencům zrcadlem, obrazem Krista. Někteří neostýchali se učení Darvinovo o opičáckém původu člověka dotvrzovati indickými vedami.

V Indii vzdávala se druhdy božská pocta opicím. Nuže, pozastavme se u těchto předků člověčenstva.

Na ostrově Ceyloně króloval prý král opic Sugriva. S opičáckým generálem Hammanem měli jsme česť již se seznámiti. O jiném ještě králi opic děje se zmínka, o Balis, kterýž prý byl synem Indry. Sochy těchto tří opičích králů nalezají se v Indii dosud. Rozumí se, že tito králové měli též opičí princezny za ženy. Svrchu bylo již pověděno, kterak Indra všecky ve válce padlé opice opět k životu vzkřísil. Avšak vzdor tomu v celé Indii není člověka jediného, jenž by věřil, že by člověk pocházel z opice. Vynález tento učinil teprv Darvin.

V bájeslovích národů všech líčí se původ člověka z bohů, anebo od bohů, ale nikdy a nikde ze tvorů nižších. V tom jeví se jakási šiechtickosť

povahy lidské, jíž se příčí, původ hledati pod sebou. A byť i báječní bohové k utvoření člověka užívali nástrojů a prostředků nejrůznějších, zůstává vždy dogmatem světovým, že člověk vyšel z rukou božských. Teprv moderním učencům máme co děkovati vynález, že člověk vyšel, aneb se vyvinoval poznenáhla ze tvorů nižších; Darvin konečně dospěl k náhledu, že předchozím členem tvorby člověcké byla opice. Toho s nemalým jásotem chápal se učený nevěrecký svět, ačkoliv ne veškerý. Z nejváženějších zástupců věd ozvali se proti Darvinovi učenci nejslavnější, jako: Bischoff, Wagner, Heer, Wögeli, Arby, Agassiz, Virchov a jiní, kteří dokázali, že theorie Darvinova je v odporu s filosofií, fysiologií, paläologií, přírodopisem, linguistikou i jinými vědami. Vzdor tomu straší darvinismus tento ve hlavách mnohých učenců.

R. 1886. měl dr. Dubowski, prof. na universitě lvovské před honoracemi městskými — a tří biskupů přednášku o původu člověka z opice. Biskupové ovšem rozhořčeni opustili sál. Professor ten dostal od ministra Gautsche ostrou důtku, leč i přes to je dnes mnoho professorů na středních školách, kteří žáky své učí témuž a není slyšeti, že by se kterému z nich dostalo za to pokárání. Vysvětluje se to tím, že professoři tak činí na zapřenou. Umějíť do přednášek svých učení své o darvinismu velmi opatrně zapřádati.

Oni jako tkalci darvinismus přisukují.

Že za professory nezůstávají pozadu i učitelové na školách obecných, lze poznati nejlíp z veliké úcty, jaké se darvinismus v listech učitelských těší. A tak dostal se darvinismus ze škol již i mezi křesťanský lid. Kdo dnes chce považován býti za vzdělance, musí býti darvinistou. Roku 1876 berlinské noviny velmi vřele uvítaly vánoční strom, jejž opici gorille k poctě do aquaria postavil jakýsi darvinský neznaboh.

S Darvinem co do původu člověka souhlasí indolog Emil Schlaginweit. Učenec tento zdá se, že dopustil se na indických vedách značného zpronevěření, čili překroucení jejich obsahu, když v díle svém: Indien in Wort u. Bild, v I. 162. napsal: Bohověda ved jest naprosto rozdílna od bohosloveckého systemu pozdějších Bramínů. Různě od židovsky-křesťanského učení o původu světa, nezná indické učení tvůrce osobního, jakožto středu všeho tvorstva. U Indů jest — v souhlase s darvinisty — stvoření processem, jenž začíná od nejdokonalejšího (!) a končí s nejnižším, kde tvůrčí síla přírody jakoby ochrnula. Z jedné síly vychází síla druhá, která tvoří síly nové až do nekonečna.

Učení Indů o stvoření předpokládá více tvůrčích sil, v nichž živel duševní převládá živel hmotný.

Všecky věci se svými odznaky a vlastnostmi byly zde již v zárodku dříve, nežli zjevily se v hrubém, viditelném světě v celé plnosti tělesných bytostí.“

Tak učí Schlaginweit o kosmogonii Indů. Především zde musí se konstatovati, že Schlaginweit darvinismus špatně studoval. Darvin totiž učil, že všecko na světě bralo počátek od nejnižšího k vyššímu, kdežto bramanismus započíná kosmogonii s nejvyšším a končí u nejnižšího. Systém Darvinův je tedy ascendenční a systém braminů je descendeční. Schlaginweit tvrdí neprávem, že by vedy boha osobního, nadsvětského neznaly. V Yadžurvedě praví se výslovně: Bráma stvořil duši prvního člověka jakožto částku z bytosti vlastní a zahalil ji v tělo. — Rozdíl mezi stvořením člověka dle bible je pouze ten, že Bůh dříve učinil člověka z hlíny a pak teprv vdechl mu nesmrtelnou duši. V Yadžurvedě stojí, že Bráma sám stvořil se z člověka, což patrně znamená, že vzal na se postavu lidskou, aby obcovati mohl s člověkem viditelně. Brámu netěšilo býti samotnu a proto i těší se člověk, nemusí-li býti sám. Bráma nerad byl samotným, protože je láskou a proto stvořil si lidi, aby od nich jako od synů byl milován. A lásku vštípil Bráma i lidem do srdce, lásku ke tvůrci a lásku k lidem.

Darvinistům patrně nehodí se do krámu mnohé citáty z ved, v nichž výslovně děje se zmínka o Brámovi, jako o živém nadzemském bohu, z jehož

rukou vyšel člověk, proto i je tak dlouho natahují a překrucují, až z nich vykroutí theorii opičí, k níž bez pochyby Darvinovi první podnět dala opičí armáda pod Hammanem. K tomu pak přidali se Němci, národ myslitelů a původ člověka z opice byl dokázán.

Učený Karel Lenormant v díle svém: Počátky kultury píše: Až dosud marně se pátralo ve vrstvách zemských po člověku opici, této smýšlence nevyspělých duchů, jimž by nemálo lichotilo, kdyby gorillu měli za praděda.

Avšak dosud člověk-opice se nenašel a taky nenajde. —

Dějepisec dr. Weiss v I. díle svého dějepisu praví: Zajisté měl gorilla za 2600 let, kdy o něm Hanno, vůdce Karthágů na severním pobřeží Afriky dle Plinia, nejdříve zprávu přinesl, času dosti přetvořiti se ve člověka, avšak gorilla je pořád tentýž, jako před tisíci lety. A tážeme-li se, kde je původní vlasť této poloopice, odkazují nás učenci na Lemurii, kteráž prý rozprostírala se od Indie až na Nový Zeland, kteráž ale prý později do moře se propadla. Hypothesa, jež zakládá se na propadlé zemi, musí tím samým považovati se za propadlou.

Nemalého hluku u učenců nadělal indický Trimurti, čili trojice. Jelikož našemu světu laïckému indologie je vesnicí nejen španělskou, ale naprosto indickou, mají nevěrci snadnou práci, ve feuilletonech novinářských — (viz dr. E. Kováře v N. L.) a v přerůzných zábavných listech, dokazovati, že náboženství křesťanské je pouhým padělkem bramanismu a budhaismu, o němž níže bude řeč. Proto třeba, aby kněžstvo naše i v ohledě tom stálo na výši času a mohlo ihned důkladně směšné hypothese učenců našich, kteříž je z jiných řečí nejapně a nepochopně převádějí, vyvraceti.

Bráma ve trojici indické prohlašuje se jako tvůrce, Višnu jako zachovatel a Živa jako ničitel všech věcí. Trimurti představuje se jako nestvůra s jedním tělem o třech hlavách.

Avšak vedle Trimurti mužského vynalezli braminové ještě Trimurti ženskou. Jelikož bohové indičtí nebyli coelibatéry, museli jim bramínové dáti též ženy, kterými prý jsou: Brámy, Vaiškavy a Živany.

Kdo však Indii zná z autopsie, ví, že lid nic neví ani o Trimurti mužském, ani ženském. Obě Trimurti jsou pouze jakýmsi abstraktním pojmem braminů. V celé Indii nalezají se sice obrazy a obrázky Trimurti, ale žádné k jejich poctě pagody (chrámy) a nevzdávají se jim obětě.

Schlaginweit sám doznává: O Trimurti mluví se v Evropě více, nežli v Indii, kdež bychom Trimurti = chrámy a = svátky hledali marně.

Ale i kdyby obě Trimurti indické nebyly theosofickým vynálezem bramínů, lze snadno dokázati, že Trojice křesťanská prarozdílna je od Trimurti indické. Trojice křesťanská hlásá podstatnou jednotu božských osob, jež vždy jedno jsou a k celku jednotnému působí; kdežto ty tři v jedno tělo spojené indické hlavy jsou a pracují proti sobě, je v nich vlastně jen zosobněno trojí období síly přírodní: první, v němž se vytvořuje, druhé, v něm organismus dozrává a třetí, v němž se rozpadá. Trojice křesťanská je podstatou křesťanské víry, na níž se i zakládá, kdežto Trimurti je pouze příveskem, ornamentikou bramismu, a není žádnou měrou článkem víry. Ind málo se stará o fantastické filosofémy svých braminů, on klaní se prostě svým fetišům a o další se nestará.

Bráma vůbec v Indii nepožívá úcty, o niž vlastně mezi sty miliony Indů dělí se Višnu a Živa. V pořičí Gangesu výhradně se vzývá Višnu; v pořičí Indu zase Živa. Ctitelé Višnovi označují se na čele dvěma obdélnými tečkami, ctitelé Živy jednou kolmou tečkou na čele. Odznakem sekty jedné je Upanga, sekty druhé Tilakam a je to jakási masť, jíž maží se na čele z oleje sesamového, popele, kravského lejna, vápenité, hlíny a bláta z Gangesu. A jelikož bláto ze řeky Gangesu není všude k dostání, postačuje

k masti kterékoliv bláto jiné, ale do každého musí se přimíchati kravské lejno, protože mu připisuje se moc k odpouštění hříchů.

Jakmile Ind ráno vstane, jest povinen, dříve nežli se nasnídá, pomazati se na čele Upangou. Upanga je Indovi — s dovolením! — znamením kříže, — a tu mají moderní indologové tolik smělosti, napsati, že víra Kristova je padělkem indického bramismu.

Ano, Indové měli prý již dávno před křesťany své růžence. Nuže podívejme se na indický růženec blíže. Ostatně růžence mají též Turci a Tibetáni. Ind vyrábí si růženec, — Akšamala — z keře posvátného (ocymum sanctum). Má 108 kuliček. Chce-li Ind — ctitel Višnu — na růženci se modliti, potřebuje pouze vyslovovati jméno Višnu a jeho choti Lakšmi a při tom jednu kuličku posunouti. Ctitel Živy vyrábí si růženec z jahod stromu Rudrakšového, (elaeocarpus ganitrus) a má buď 32, anebo 64 kuličky. I Živait modlí se svůj růženec jen tak, že vyslovuje jméno Živy, anebo jeho choti Bhaváni.

Růženec tibetánský — Ču-Kor, má kuliček 120, jež Tibetáni stále ssebou nosí. Tibetán ať dělá co dělá, jde-li na procházku, na trh atd., stále v ústech mele: Om, Mami, Padme, Hum, t. j.: O můj poklade, květe lotušový, ach ano! — Slova tato nalezáme v Tibetě napsaná nade dveřmi příbytků, vřezávají je do kůry stromů, na skály a píšou na kousky papíru, jež zavěšují na dlouhé provázky a ty pak táhnou podél cest, přes řeky, údolí a pod.

V Tibetě je zvláštní druh kněží (Lama), kteří nemají na práci nic jiného, nežli po celé zemi choditi a všude slova ta napisovati anebo vřezávati. Tibetáni sami nevědí, co vlastně ona slova znamenají, vědí jen tolik, že do sebe mají zázračnou moc, o další se neptají. Zdá se, jakoby slova ta starým zbytkem byla zaniklé víry o stěhování duší. Každá duše musila se totiž stěhovati skrze šestero tříd tvorů totiž skrze: 1. hmyzy, 2. ptáky, 3. čtvernožce, 4. lidi, 5. duchy nižší a 6 duchy vyšší. Jména šestera tvorů začínají písmenami: Om, Mami, Padme, Hum.

Dle toho, jak duše na tom vandru skrze ty různé bytosti se chovaly, vcházejí buď do budhistického nebe, anebo musejí zase někam na vandr, dokud ze vší hříšné pozemskosti se neočistily. Odříkává-li kdo slova: Om, Mami, Padme, Hum — odumírá tělu a hříchu, a když umře, spojuje se okamžitě s duší všehomíra. V tom pozůstává blaženosť Tibetánů.

Růženec turecký — Tesbih — má 100 kuliček. Mohamedán na něm odříkává 99 přívlastků božích. Při kuličce sté vyřkne: Allah — a začíná růženec znova.

Vyznavači obou velikých indických sekt scházívají se na velikých poutnických místech. Chrám Živy v Kadžuře má 898 bůžků, 222 uvnitř a 676 zevnitř. Nejslavnější orientalista Max Müller praví: Kdykoliv jeden z těchto bůžků bývá vzýván, není nikdy obmezen mocí některého bůžka vyššího; v té chvíli je prosebníku každý bůžek jako nejvyšší bůh.

Kdo by chtěl pročísti všech 10 knih Rigvedy, musil by ozbrojiti se ohromnou trpělivostí, protože podobají se bezednému bahnu nesmyslu a bájek, jež vymysliti mohla toliko fantasie šílená. Bohové v nich vystupují osobně a vyžadují pro sébe neobmezenou úctu, jsou proto na sebe žárliví, závistiví. Nejžárlivější jsou oba nejhlavnější: Višna a Živa, kteříž před dávnými lety rozeštvali ke krutým bojům ubohé Indy. O bojích těchto nezachovaly se mnohé dějepisně zjištěné doklady, paměť o nich žije pouze v legendách, bájkách a v ústním podání. Podle těchto indičtí bohové stále zasahovali do bojův lidských, takže lidé byli pouhými bezvolnými loutkami. Braminové místo aby události věrohodné zaznamenávali, vynalezali raději nové bájky o svých bozích, zaznamenávali a rozmnožovali nerozumné obřadnictví, koupali bůžky, zabývali se prorokováním dnů šťastných a nešťastných, kontrolovali upangu, zalévali posvátné keře a sebe nejnesmyslnějšími mučidly trýznili. Theodor Benfey napsal: Všecky dějiny Indie zakládají se na zmatených výtvorech mythologie a románů.

Dle všeho zdá se býti zjištěno toto: Boje mezi Višnuity a Živaity vedly se krvavě a to tím krvavěji, protože v Indii není vlastně žádné církve, aniž církevní ústavy, není viditelné hlavy církve, není střediska bramaismu, není učící autority, není určitě ohraničené konfesse, není katechismu ani vyznání víry, není církevních sněmů. Bramini nepodlehají žádné zákonnité instanci, toliko mrtvému písmu ved. Kandidát braminství vyučen jest od svého otce obřadnictví a sanskritu, aby uměl čísti v Samavedě a Yadžurvedě, pakliže otec náleží k vyšší kněžské kastě.

Vedy jsou sepsány v orientální, někdy až výstředně obrazné mluvě a proto jsou i nesrozumitelny a plny odporu.

Jistý znatel indických ved pravil, že — kdyby přirovnání takové vůbec bylo případné, — kromě apokalypsi sv. Jana, — není na světě žádné knihy, kteráž by k výkladu tolik byla nesnadná, jako indické vedy. A skoro totéž platí o 18 knihách Puranas, jež vesměs jsou původu pozdějšího.

Jak již svrchu bylo podotknuto, musil bramaismus podstoupiti ohromný boj o existenci a to s budhaismem, jenž trval celých 1800 let, od 400 před Kristem až 1400 po Kristu.

Stalo se totiž, že braminové poznenáhla na sebe strhli všecku moc. Kastě jejich byly kasty ostatní podrobeny, jež udržovaly v závislosti přímo hanebné. Braminové nastavěli mezi jednotlivými kastami hráze téměř nepřekročitelné, oni indický lid anatomisovali, oni každé socialní spojení mezi kastami činili nemožným, čímž ohromnou sílu národa mnoha set milionového zlomili a ji na pospas Angličanů vydali.

Bramaismus během času počet bohů rozmnožil na 330 millionů, jejichž mythologie byla chaosem, z něhož na povrch vycházely nejhorší pověry a bájky nejnesmyslnější. O jakési mravnosti lidu nemohlo býti ani řeči. Všecka pobožnosť pozůstávala v mechanickém odříkání přívlastků Višnu-ových, anebo Živa-ových a jejich žen a ženin, v obmývání v posvátném rybníků, v pití urinu z krávy bůvolí, mazání těla její lejnem, v častém putování, trýznění se a pod. Toliko skrze bramína byl přístup k bohu. Braminové byli otrokáři a národ byl jejich otrokem. A tu vystoupil Budha, jenž měl těch 330 millionů bohů svrhnouti s trůnu a národu přinésti svobodu. Zdaž a pokud se mu to poštěstilo, povíme příště.

O vlivu Comteho positivismu na výchovu.

Přinesli jsme v předešlém čísle vyňatek z pojednání J. Schauera o filosofii Comteho. J. Schauer sice se systémem jeho nesouhlasí, ale jej též rozhodně neodsuzuje. V době novější začínají však naši paedagogové ze školy herbarto-lindnerovské Comteho náhledy zaváděti i do paedagogiky. V paedagogickém slovníku, vydaném od Sokola a Kliky, dostáva se Comtemu lichotivého vysvědčení. A tu třeba, aby v. d. učitelové náboženství o stanovisku Comteho nabyli pravého úsudku.

Comteho positivismus je vlastně atheistickým naturalismem.

— My známe — dí Comte — pouze hmotu a její síly, čili vlastnosti; neznáme hmotu bez vlastností, čili sil, aniž síly, čili vlastnosti bez hmoty. Proto i záleží obsah filosofie toliko na podaném a to ze zkušenosti aneb pozorování. A to nazývá Comte positivismem, což ale, je-li pozorování takové klamné, zakládá-li se na klamných hypothesách jako darvinismus?

Východištěm filosofie — dle Comteho — je toliko příroda a její zjevy. Tyto zpytovati je vlastně filosofovati. Methodou jedině pravou je indukce. Úloha filosofie je dvojí: ona nesmí meze přírody, pokud do oboru smyslů

lidských padají, překračovati, má ale povšechný obor zjevů přírodních uspořádati tak, aby z něho stal se corpus scientiarum. Vědy jsou hierarchií.

Hierarchie pozůstává ze sedmera věd základních: mathematiky, astronomie, fysiky, chemie, biologie, sociologie a morálky. Těchto sedmero svátostí (!) obsahuje všecky možné řády a zjevy; mimo nich není jiných, ony jsou podstatnými, ale též jedinými částěmi positivní filosofie.

Positivní filosofie zná tudíž toliko zákony, ale žádné příčiny. Zákony na základě abstrahujících výzkumů jsou její posledními výklady. Co sahá za výzkumy, je holou hypothesou a nic víc. (Prozřetelnosť boží a její tvůrčí síla je tedy jen hypothesou.) Až dosud běhal lidský duch za chimérami; pátral po nemožném, absolutním. Stav tento neplodný musí přestati. Theologie a metafysika byly ovšem potřebnými průchodištěmi, po nichž myšlénka lidská musila se v před ubírati, aby dospěla k positivní filosofii. Teď ale nastal čas, kdy theologie a metafysika musejí padnouti.

Eliminace absolutního a substituce relativního — to jest ono veliké slovo, s kterýmž filosofie vstupuje do věku mužného. Tato sice provisorní služby, jež prokázaly theologie a metafysika člověčenstvu, nezapomene nikdy, ale filosofie vedle těchto obstáti nemůže. Theologie je starou matronou, kteráž musí na výměnek. Od teďka platí pouze údaj — faktum. Filosofie musí zabývati se pouze fakty, kromě těchto nezná ničeho. Z údajů odvozuje filosofie zákony.

Klamu, jakoby fakta měla posuzována býti podle transcendentních principů, anebo jakoby sloužiti měla vyšším transcendentním účelům musí filosofie se vzdáti. Faktum je samo sebou a samo v sobě jedině odůvodněno; jemu je filosofozpyt a pojímání v každém spůsobu a v každém ohledu služebný; údaje registrovati, pořádati a zákony v nich vynalézati a z nich vyvozovati jest jedinou úlohou — (slovem, jen to, co se může hmatati, je pravdou!)

A věru jest s velikým podivením, že Comte ještě může mluviti o náboženství, ano o náboženství positivním. — Jenom že na místo boží posazuje lidstvo — l'humanité. Lidstvo je mu velikou bytostí — le Grand Etre — a tato není zase nic jiného, nežli soujem všech bytostí minulých, přítomných a budoucích. Tento soujem čili soubor lidstva jest Contemu předmětem náboženského kultu. Ale lidstvem není mu ta ohromná směs, čili masa lidstva, slepé a nevidomé chátry, jež by tvořilo ono Grand-Etre a jež by bylo objektem náboženského kultu, nýbrž toliko ta část lidstva, jež přičinila se o udržení a zdokonalení společného celku, toliko bytosti convergentní — a těmi jsou velicí mužové. (A což ženy!) Soubor velikých mužů musí pod názvem člověčenstva na místě božím zasednouti.

Positivní náboženství je tedy náboženstvím humanity, je to kult — apotheosa — velikých mužů, adorace a incensace geniů. Základním zákonem nového náboženství jest láska, t. j. vivre pour autre — žíti pro jiné. Avšak kult humanity vyžaduje symbolické představy předmětu, jemuž se má klaněti, tedy vyžaduje fetiše a se stanoviska tohoto jeví se býti Comteho positivismus moderním fetišstvím, apotheosa genia, ku p. Voltaira, Götheho, Darvína atd. Kněžmi této nové víry jsou, dle Comteho učitelové. Vyučování je vlastně bohoslužbou, výchova mládeže ku klanění se velikášům — ženiům je účelem kultu.

Tím se vysvětluje, proč Comteho positivismus mnohým učitelům velice se zamlouvá. — My jim k této bohoslužbě gratulujeme.

Je tohle možné?

Hlas Národa dne 25. července přináší ze soudní síně v Plzni tuto zprávu:

Minulého roku odehrál se v Horšově Týně malý státní převrat, který vynesl na povrch denní rozpravy nepěkné koruptní poměry v tamní obecní správě, měl za následek, že byl starosta obce horšovotýnské Jos. Flor zatčen a do vyšetřovací vazby krajskému soudu v Plzni dodán; zatím uspořádal úředník zemského výboru, do dotčeného města vyslaný, tamní obecní hospodářství a instaloval novou obecní správu. Mluvilo se o tom, že koncem této „kapesní revoluce“ bude sensační přelíčení před porotou plzeňskou proti celé městské radě horšovotýnské. Přišlo však jinak. Ačkoli — jak jsme se na místě přesvědčili, stává proti bývalé správě obecní mnoho velice podstatných námitek, bylo vyšetřování proti nacionalním hlavám Týna zastaveno, a porota plzeňská výrokem svým sprostila i nadlesního tamního, žalovaného pro velezradu a uražení Veličenstva, z obžaloby. Skončila tedy celá věc pro pana Flora i jeho kliku velmi šťastně. Dnes však z aféry té přec uvízl jeden z opatrných otců horšovotýnských před soudem a z případu toho jen malá ukázka byla nám poskytnuta, jakým směrem šlo korrumpované obecní hospodářství pošumavského městečka, které kdysi dalo národu českému značný počet výtečných synů.

V obecní radě zasedal za éry Florovy také pan Jan Artschlag, 68letý soukromník v Horšově Týně. Když následkem udání obecního nadlesního soud ujal se vyšetření poměrů horšovotýnských ohledně obecního hospodářství, ukázalo se též, že otcové města při obsazování fary bližejovské, kteréž jsou patrony, dali si od jednoho z petentů poskytnouti peněžitý dar. Panu Artschlagovi dostalo se z toho „saseresu“ 100 zl.

Byv o věci té dne 21. října 1889. vyslýchán jako svědek, zapřel Artschlag vše a udal, „že od nikoho, tedy, také ne od Flora, neobdržel jakousi peněžní částku 100 zl., nechť si z jakéhokoliv důvodu, že nikdo u něho nebyl a s nikým o volbě k obsazení fary bližejovské nemluvil; kdo prý cos podobného tvrdí, lže prý.“

Zatím však Flor, vida se v úzkých, přiznal před vyšetřujícím soudcem, že mu jeden z petentů o bližejovskou faru, P. Konrád, odevzdal 1500 zl. k rozdělení mezi otce města, a že, když fara byla Konrádovi udělena, dal (Flor) z peněz těch Artschlagovi 100 zl. jako „bakšiš,“ výslovně podotknuv, že je to za zvolení P. Konráda.

Výpověď tato byla Artschlagovi u vyšetřujícího soudce dne 23. prosince přečtěna a tu Artschlag doznal, že dne 21. října vypovídal nepravdu; činil prý to z důvodů, že mu uložil purkmistr mlčení a on prý myslel, že to i před soudem musí popříti.

Na základě toho doznání vzneslo státní zastupitelství plzeňské proti Artschlagovi žalobu pro podvod dle §§. 197. a 199. ad a) tr. zák. Soud, jemuž předsedal dvorní rada p. Kučera, uznal jej vinným a odsoudil jej do žaláře na dobu jednoho měsíce zostřeného jedním postem.

Tážeme se, může-liž dnes ještě katolický kněz zapomenouti se tak daleko, že dopustí se zločinu, na nějž nejpřísnější tresty církve jsou ustanoveny!

FEUILLETON.

U pana inspektora pro remuneraci.

Ve školních správách stojí náboženství po mravech a pilnosti v skutku na místě prvém, avšak v praxi je na mnoze jinak.

V obyčejném životě posuzuje se postavení člověka podle jeho služby, ročních příjmů, slovem podle platu. A tu jest nám opět a opět dotýkati se stránky velmi bolestné, kterouž jsou remunerace za vyučování náboženství, jakož i za cestné.

Docházejí nás časté stížnosti od katechetů, jež vesměs vyznívají v tom: mám již dvě leta k požadování od okresní školní rady remuneraci za vyučování náboženství ve třídách IV. a V. jakož i remuneraci za cestu. Všecko upomínání a chození na okres je marné. Není prý peněz.

Jeden katecheta z venkova popsal spůsobem velmi zajímavým cesty své za remuneraci:

Zařídil jsem si věc tak, že zároveň s učiteli šel jsem si na berní úřad pro celoroční remuneraci v domnění, že buď oba peníze dostaneme, anebo nedostaneme. Chyba lávky. Učitelové své služné dostali, já remuneraci nedostal. Učitelům vyplácelo se padesátkami a pro mně nebylo těch několik zlatek ani remunerace, ani cestného. Pan berní se vymlouval, že ještě nedostal poukaz.

Zašel jsem si tedy na p. okresního inspektora, uctivě pozeptat se, zdaž žádosť moji vyřídil aneb nevyřídil. Pan inspektor přijal mne velmi šaramantně, a vedl ihned do parádního pokoje na pohovku, na niž jsem se ostýchal sednouti.

— Troufám si uhodnouti, — pravil rozpačitě si mna ruce, — čemu mám děkovati česť Vaší ctěné návštěvy. — —

— Těšilo by mne velice, kdybyste, pane inspektore, příčinu mé návštěvy uhodnul, — odpovídám na to já.

— Viďte, máte k požadování remuneraci. — —

— Již na třetí rok! — doplňuji.

— Opravdu mrzutá věc, velmi mrzutá věc. Celá ta věc leží již hotova na mém stolku, zapotřebí jen ještě některých formálností. —

— Prosím, jakých ještě? Vždyť pan řídící již před dvěma roky všecko zaslal, bylo mi řečeno, že všecko v nejlepším pořádku a že již to závisí jen na Vás, pane — —

— Kdo Vám to řekl, že to již závisí na mně — — ba ano, že všecko pravšecko spočívá na mně jako na Atlase, a já ubohý nevím, kde mi hlava stojí! —

Pan inspektor tvářil se skoro plačtivě. Já ale bez milosrdenství do něho.

— Ale dovolte, pane inspektore, vždyť slečna industriálka dostala svoji remuneraci za mimořádné vyučování ve filialce již před rokem a začala do ní docházeti teprv po půl letě za mnou. —

— Víte, víte, — ta je chuďas, ale Vy — — —

— Já jsem druhý chuďas. Ale prosím, pane inspektore, kterak to přijde, že p. řídící, jenž ve farní škole vyučoval náboženství mimořádně, svoji remuneraci dostal taky již před rokem, — kterak to přijde, že jenom my katecheti ve Vašem okresu nemůžeme spravedlnosti se dovolati? —

Vehnal jsem p. okršláka do úzkých a když viděl, že mne lichými omluvami více neopentlí, jal se slibovati, že tu věc vyřídí co nejrychleji, neboť dle všeho seznal jsem, že na věčných průtazích nese jedině vinu on, a nikdo jiný nežli on. Na to jsem se mu poroučel a on doprovodiv mne až do polovice schodů loučil se se mnou co nejsrdečněji.

A dnes — — nedostal jsem dosud ani krejcaru.

Letos brzy z jara zavítal jsem do Prahy. Na Smíchově sešel jsem se se svými kollegy kněžmi. Od nich jsem se dozvěděl, že v okrese jejich panuje ta samá ochota u vyplácení remunerací za vyučování náboženství.

Dozvěděl jsem se, že za všecko jsou již vyplaceny remunerace, za němčinu, frančinu, ano i za češtinu, jenom ne za vyučování náboženství. Na Smíchově byla vyplacena remunerace náboženská za rok 1886. teprv letos. Tedy skoro teprv za čtyři leta došlo také na tu. Tato bezpříkladná ochota u vyplácení remunerací naplňuje katechety nadšením takovým, že chystají se resignovati.

Co zde činiti?

Po našem zdání nesou této liknavosti u vyplácení remunerací katechetům vinu výhradně okresní inspektorové, kteří skoro vesměs přidržují se zásady: učitele náboženství tím věčně marným chozením pro remunerace konečně unaviti. Výsledek ukázal, že mnozí dobráčkové takto opravdu unaviti se dali.

My však s tím naprosto nesouhlasíme. Nechť každý katecheta stojí na svém právu. Pozoruje-li, že p. okršlák manévrem podobným míní katechetu pohnouti ku vzdání se nároků na těžce zaslouženou mzdu, a ukázalo-li se druhé a třetí upomínání marným, nechť každý vede si stížnosť u zemské školní rady. A pakliže by zde věc jeho opětně protahovali, aneb na stížnosť dlouho neodpovídali, nechť stížnosť zašle se přímo na ministerstvo vyučování.

A dále nechť katecheti každého kraje, kdež by takové průtahy se děly, ve spůsobu petice požádají svého poslance na říšské radě, aby p. ministra vyučování v příčině té buď interpelloval, anebo alespoň jej na ně upozorňoval.

Katecheti nesmí práva svého zadávati; již proto ne, že by tím i trpěla vážnosť náboženství. Leckterý pán by se zasmál a pochlubil se před známými, jak umí ty kněze — — —

Je-li v okresní pokladně dosti peněz na věci o mnoho méně důležité, bylo by od katechetů hříchem, kdyby za náboženství remunerace z omrzelosti nad věčným upomínáním mlčky se vzdávali.

LITERATURA.

Myrtový věnec, jejž snoubencům i manželům na památku uvil Th. dr. Karel Řehák, farář v Podolí u Prahy. S titulním obrázkem. V Praze. Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. (V. Kotrba.) Cena 80 kr., v plátně 1 zl. 10 kr. Stran 346.

Pan spisovatel je čtenářům našim velmi známý a dodáváme: velmi dobře známý ze spisů, jichž řadu dosti slušnou již byl vydal. A víme z názoru vlastního, že cokoliv napíše, čtenářům se zamlouvá vždy. Tudíž doufáme, že zvláště tato knížka zamlouvati se bude. Jak spisovatel v předmluvě uvádí, rozkládá se jeho spis ve tři díly:

Prvý podává rady těm, kdož jednou v stav manželský vstoupiti chtějí;

druhý poučuje těch, kteří se již zasnoubili, jak by k oddavkám zachovati se měli; a

třetí na paměť uvádí manželům, k čemu se skrze přijetí svátosti stavu manželského zavázali.

Kdo kdy se snoubenci a manžely co činiti měl, přesvědčí se s úžasem, že mladí lidé mnohdy zrovna slepě vstupují do stavu manželského, a to ve stavu těla a duše, v němž žádaného štěstí nalézti nemohou, proč? protože povinnosti předůležité v něm buď plniti nebudou, anebo částečně plniti nemohou. A toho je následek ten, že čím dále, tím více manželstev je nespokojených, nešťastných. Manželstva nespokojená podvracují sociální řád.

A tomu umínil si pan spisovatel knížkou svojí odpomoci. Ačkoliv jsme dosud knížku jeho mohli přehlédnouti jen povrchně, neváháme vysloviti úsudek svůj slovy, že to je knížka zlatá, jež zasluhuje odporučení všemožného a to především od vd. kněžstva, jehož pastýřské práce mnohonásobně usnadňuje.

Knížka to opravdu velmi praktická. — Úprava je velmi slušná, tisk jasný a zřetelný.

Drobnosti.

Školné na středních školách. Ministerské nařízení ve příčině placení školného na středních školách státních ustanovuje toto: 1. Veřejným žákům I. třídy jest školné za první pololetí zapraviti nejdéle ve třech měsících po začátku školního roku. 2. Veřejným žákům první třídy může se s placením školného posečkati až na konec prvního pololetí: a) obdrží-li z mravů a pilnosti jednu z prvních známek předepsané stupnice a z prospěchu v povinných předmětech aspoň známku „dobrá"; b) vyhoví-li požadavkům, které předpokládá platné dosud nařízení ve příčině nemajetnosti. 3. Žádá-li žák první třídy, aby mu školné posečkáno bylo, jest mu v osmi dnech po přijetí u řiditelstva té střední školy, jížto jest žákem, podati žádosť doloženou úřadním vysvědčením o poměrech majetkových, která nesmí býti starší jednoho roku. Dva měsíce po počátku školního roku jest sboru professorskému na základě dosavadního prospěchu žákův uvážiti, vyhověli-li podmínkám zákonným co do mravného chování, pilnosti a prospěchu. Žádosti těch žáků, kteří podmínkám těmto nevyhověli, jest zamítnouti a žadatele vybídnouti, aby školné ve lhůtě ustanovené zaplatili. Ostatní žádosti podány budou c. k. školní radě zemské, která o nich rozhodne a zároveň žadatele, bylo-li poshovění povoleno, od placení školného pro první pololetí osvobodí s tou podmínkou, že vysvědčení jejich ve příčině známky z mravů, pilnosti a prospěchu vyhoví podmínkám zákona. Nevyhoví-li žák této podmínce, jest mu školné ještě před počátkem druhého pololetí zapraviti. 4. Žákům první třídy, kteří v prvním pololetí nabyli vysvědčení první třídy s vyznamenáním, může k jich žádosti c. k. zemská školní rada povoliti, aby jim školné, které za první pololetí zaplatili, vráceno bylo, nabudou-li osvobození od školného pro druhé pololetí.

* * *

Přespolní děti ve škole. Na venkově ostávají děti ze vzdálených obcí přiškolených přes oběd ve škole. V letě tu je hej, tu si děti ven na sluníčko vyběhnou a zdravého vzduchu se nasytí, hůře je ale v zimě, kde musí v místnostech, kde po více hodin při vyučování seděly, i přes poledne ostati a beztoho zkažený vzduch vdýchávati. Bylo by velice žádoucno, by zvláště při nových stavbách školních budov i v tomto směru odpomoženo bylo a pro přespolní děti přiměřená světnice pro zdržování přes poledne a i naobědvání upravena byla. Náklad s tím spojený nebyl by veliký, ale dobrodiní pro mládež nekonečné.

* * *

Věstník Ústřední Matice školské podává ve svém červencovém čísle velmi zajímavá dáta o desítiletém působení ústavu našeho nejdůležitějšího. V 57 obcích zřídila Matice dvě gymnasia, 41 školu veřejnou a 36 škol mateřských a opatroven. Ze škol matičných stalo se veřejnými 15 a gymnasium jedno. Věstník přináší přehlednou tabulku o žákovstvu matičném v celém desítiletí, jakož i výkaz o veškerých důchodech a nákladech. Mezi články je trpká stížnosť, že škola veřejná v Rudolfově, výrokem správního soudu již počátkem školního roku loňského nařízená, až podnes zřízena není, „jako právu a zákonu na posměch."

Profesoři na středních školách a pasivní volební právo. Říšský soud vynesl nalez svůj o stížnosti profesora Sturma, ustanoveného na obecné střední škole vídeňské. Byl zvolen do obecního zastupitelstva, volba jeho jeho byla však zrušena, proto že prý jako profesor na obecní střední škole jest obecním úředníkem. Říšský soud dal stížnosti této místa, čímž uznáno, že profesoři na středních obecních ústavech mají pasivní právo volební do obecních zastupitelstev.

* * *

Jak to vypadá na německých školách. Na německé státní průmyslové škole v Plzni bylo v právě uplynulém školním roce 333 chovanců, z těch náleželo 115 k německé, 216 k české a 2 k židovské národnosti. Tož na německém ústavu tom bylo více Čechů nežli Němců, nejlepší to doklad, že německé školy bez českých neb židovských žáků nemohly by se ani udržeti. — Na státním vyšším gymnasium v Žatci studovalo celkem 179 žáků, z těch bylo 84 Němců, 11 Čechů a 84 židů. — V Trutnově na tamní státní reálce studovalo 300 žáků, z nichž bylo dle národnosti 236 Němců, 39 Čechů 24 židů a 1 Maďar. — Nejméně židů studovalo na obecní vyšší reálce německé v České Lípě, totiž vedle 214 Němců a 27 Čechů — pouze 6 židů; v jiných ústavech ale tvořili židé polovinu žactva, ano v Praze a v Žatci měli číselně docela i vrch nad Němci.

* * *

Slezská mathematika. Roku 1860 bylo ve Slezsku dle zpráv c. k. zemské školní rady 416 škol a z těch 204 utrakvistických a 212 německých. Po třech letech napočítala zem. školní rada z čista jasna vedle 207 německých a 109 utrakvistických též 100 „slovanských“, kteréž však r. 1864 se scvrkly pouze na 46 a roku 1879 úplně zanikly, vlastně utonuly ve školách utrakvistických. Však za nedlouho po té roku 1889 roztřídila zemská školní rada 536 obecních škol v německé počtem 245, v české počtem 116, polské 148, německo-české 18 a německo-polské 9. Tak tedy po 30 let nebyla s to slavná zemská školní rada trefiti školám svým na pravé jméno!

* * *

C. k. český ústav učitelek v Praze navštěvovalo ve školním roce 1889—90 ve 4 ročnících celkem 305 kandidátek učitelství a to: v I. ročníku 60, ve II. roč. 59, ve III. ročníku 53 a ve IV. ročníku 58; mimo to bylo na ústavě 42 kandidátek v kurse pro industrialní učitelky a 43 kandid. v kurse pěstounek; do cvičné a mateřské školy chodilo 121 dítek. — Ku postoupení do vyššího ročníku obdrželo na konci školního roku 1889—90 v I. ročníku ze 60 kandidátek 48 vysvědčení způsobilosti s vyznamenáním, 11 vysvědčení způsobilosti a 1 zůstala nedozkoušena, ve II. ročníku z 59 kandidátek 53 vysvědčení způsobilosti s vyznamenáním a 3 vysvědčení způsobilosti, 2 byla povolena oprava a 1 zůstala nedozkoušena, a ve III. ročníku z 53 kandidátek 44 vysvědčení způsobilosti s vyznamenáním, 8 vysvědčení způsobilosti a 1 zůstala nedozkoušena. V kurse pro industrialní učitelky obdrželo všech 42 kandidátek způsobilosť učiti ženským ručním pracím na školách obecných a měšťanských; v kurse pěstounek pak z 43 kandidátek 39 způsobilosť státi se pěstounkou na škole mateřské. — Zápis kandidátek do I. ročníku ve školním roce 1890—91 bude 12. září t. r., o konečném přijmutí rozhodne jedině výsledek přijímací zkoušky.

* * *

„The Moral Influence of Literature“ by Professor Nettleship. V této knize prof. Nettleship navrhuje, aby se na obecných školách dvě či tři hodiny týdně vyhradily četbě dobrých povídek pro děti. Autor praví doslovně: „Nehledě ani k takovým spisovatelům, jako je Hood a Dickens, je anglické písemnictví zvlášť bohaté na dobré povídky. Nemohly by se dvě hodiny týdně uspořiti, řekněme z rozboru vět, či zeměpisu Sibiře, aby třídní učitelé čtli náhled spisovatele jako Hood a Dickens? Tento předmět by ovšem

nepodlehal zkoušce. Myslím však, že by mnohé děti po celý svůj život si zapamatovaly něco z toho, čemu se tu přiučily, a to je víc, než se může říci o mnoha předmětech, jejichž jediný předmět je duševní gymnastika.“

K tomu podotýkají Národní Listy: Souhlasíme úplně s tímto názorem a přimlouváme se vřele za to, aby na příslušných místech u nás si myšlénky té všimli. Při této příležitosti nemůžeme také pominouti mlčením, že naše knihovny pro děti, kterýchž publikací je několik, nestojí na žádoucí výši. Co původního se vyrobí, je namnoze šablonovité a triviální, a co se překládá, většinou z němčiny, také nemívá valně ceny. V té příčině skutečně bohata je literatura anglická a anglické a americké časopisy pro mládež musí nám být vzorem. Zde je zdroj, ze kterého naši vychovatelé by měli co nejvíce čerpati!

I my bychom do jisté míry s návrhem souhlasili. Při přehlídce knihoven školních byly vyloučeny mnohé dobré spisy pod záminkou, (!) že jejich autorům vyklouzlo někde nějaké slůvko triviálnější.

A náhodou prazvláštní potkalo vyloučení ponejvíce práce spisovatelů kněžských. Jsme proto, aby ve škole čteny byly některé dobré dětské chápavosti přiměřené spisy pod dozorem učitelů, kteří by příležitostně návod dávali, jak se vůbec čísti má, čeho při čtení se vystříhati a pod. Musily by pak k četbě takové připuštěny býti i spisy obsahu vážnějšího, tak aby nezvykaly si čísti pouze krvavé romány a povídky, jež spolu zaviňují nejmodernější nemoc — nervosu.

* * *

Léčení suggescí. Professor dr. Hirt ve W. M W. vypravuje: Zdravotní rada dr. Kl. z Vratislavi přivezl ke mně svého 12letého synáčka, jenž byl děsným kašlem mučen. Když ho to chytilo, kašlal celé hodiny a kašlal tolik silně, že i ve sklepě bylo ho slyšeti. Při prohlídce neshledáno na plicích nic chorobného. Užilo se prostředků všemožných: elektřiny, léčení vodou, propálení nosu a pod. — chlapec ale kašlal pořáde. Pro kašel nesměl navštěvovati školu. Konečně navrhovalo se mu zdržování v některém klimatickém městě na jihu. Když otec jeho s professorem Hirtem o tom se radil, pronesl tento jen náhodou slovo: hypnotismus. Tonoucí chytá se stébla. Otec svolil, aby i s hypnotismem pokus se učinil. Chlapec byl přiveden a otec sám začal jej uspávati. Byla na chlapci ihned znáti anästesie. Ve stavu hypnotickém byl při plném vědomí a odpovídal na všecky otázky správně. A nyní započalo se se suggescí. Prof. Hirt mu hlasitě namlouval, že až dosud byl jen jeho hrtan chorý, ale že teď je vyléčený a že již kašlati nebude; že dnes již bude dobře spáti. Slova ta se mu několikráte se vším důrazem opakovala.

— Viď, že už teď kašlati nebudeš! Já ti poroučím, abys více nekašlal, ano nesmíš kašlat, já ti poroučím spáti! Rozuměl jsi mi? Opakuj mi to: Já chci býti zdráv, já nechci kašlat, já chci spát. — Ještě jednou: — já — chci — býti — zdráv, — já — chci — spát! —

Na to chlapec lehkým uhozením do čela byl probuzen.

Chlapec vstal a téhož dne ještě spal dobře a ve dnech následujících kašel se nevrátil.

* * *

Co budeme dělati o prázdninách? Časopis českého studentstva předkládá otázku tuto svým čtenářům a odpovídá na to:

Budeme o prázdninách konati přednášky, budeme lid poučovati, co je parlamentarismus, co je samospráva atd., — a pak co je: konservatismus, co je klerikalismus, co je konfesionelní škola, co byl Hus, zdaž naši praotcové byli bandou lupičů a žhářů atd. Studující mají dle Č. č. st. o prázdninách oddati se činnosti na prosto politické. Mohli bychom se tázati, mají studující k vykládání věcí podobných s důstatek předběžného vzdělání, s důstatek zkušenosti a nepředpojatosti? Jinými slovy, je to vyzvání ku mladočeským agitacím po venkově.

Zasvěcení základního kamene ku katolickému učitelskému semináři ve Währingu bylo v těchto dnech vykonáno za velikého účastenství kněžstva, šlechty a katolíků vídenských a z okolí. Svěcení konal za četné asistence prelat Koller. Rektor Redemptoristů z Eggenburgu P. M. Bauchinger měl příležitostní řeč. Dotčený seminář vystavěli si dílem z peněz vlastních, dílem i sebraných školní bratři, kteří již dříve ve Vorarlbergu seminář podobný si vystavěli.

Přejeme jim k dílu tolik slibnému mnoho zdaru.

* * *

Sebevražda šestiletého chlapce. Praobyčejná historie. Přišel na svět v porodnici a dostal se k odchování za bídný plat k jisté ženě, která z toho dělá kšeft. Při vší bídě a nouzi a nelidském zacházení dosáhl přece šestého roku. Byl svěřen jistým manželům v Berlíně. Chlapec se jmenoval Činský. Manželé měli své dvě dcerušky. Chlapec Činský býval nemilosrdně bit. Stěžovával si ve škole, že má hlad a že místo chleba dostává bití. Nejednou svým ukrutným mučitelům utekl a když opět byl chycen, dostal vždy jen bití. Minulé soboty — 26. — měl pro jakési nepatrné provinění opět býti trýzněn. Aby ale utéci nemohl, zavřela ho jeho ošetřovatelka, a na chvilku zatím poodešla. A tu měli obyvatelé okolních domů divadlo děsně rozčilující. Chlapec vyškrábal se na okno, jež si otevřel. Na to chytil se na hoře za příční rámec a chvilečku jako by se houpal, pak ale pustil se jednou a druhou ručkou a spadl s třetího patra dolů na dlažbu, kdež ho lidé s roztříštěnou lebkou zvedli.

* * *

Bibliotéka v Taškendu. Veřejná turkestanská bibliotéka v Taškendu jest na ten čas největší toho druhu sbírkou islamské literatury. Má za sebou velice zajímavou minulosť, o které oznamují „Turkestanskija Vědomosti“ následující: Zakladatelem této knihovny pro orientalisty a historiky nanejvýš důležité, jest generál Kaufmann, jenž hned po dobytí Samarkandu nařídil svému učenému tajemníku A. F. Kunovi, aby pátral, kam se poděla slavná bibliotéka Tamerlanova, o níž perští a arabští spisovatelé tolik vypravovali. Shledáno sice brzy, že ze všech těch kněh, které mocný ten dobyvatel snesl ze všech končin tehdejší Asie, slynoucí značným stupněm civilisace, nezbylo ani stopy jako z jeho světové říše založené v proudech krve a na troskách království, za to však objevil p. Kun u mollahů a soukromých učenců mohamedanských v Samarkandě a Taškendě velký počet knih a rukopisů velice vzácných, jež získal po dobrém i po zlém a tímto spůsobem položil základ k velké bibliotéce ve střední Asii. Po dobytí Chivy byla tato knihovna ještě značně rozmnožena částečným přivtělením drahocenné sbírky kněh chána Mohameda Rachima uprchlého k Turkmenům. Avšak aby tyto poklady mohly být ještě zachráněny, musil být palác přísně střežen silným oddělením kozáků, neboť 20.000 osvobozených perských otroků následovali ruské voje ve vzdálenosti sedmi až devíti verst jako hladoví šakalové a krádeží, loupeží a žhářstvím mstili se na domorodcích, kteří ještě včera byli jich tyrany. Dále byla obohacena knihovna v Taškendě přivtělením sbírky kněh chána kokandského, jež sestávala většinou ze spisů theologických. Velká část kněh z oněch sbírek zaslána do carské bibliotéky v Petrohradě, tak mimo jiné též slavný koran psaný kufickým písmem na kožích gazelích, první to koran Osmanův, třetího nástupce a vlastního zakladatele dynastie Omajidů. Dílo toto bylo však již roku 1878. posláno ze Samarkandu do Petrohradu. — Přes to však náleží turkestanská bibliotéka v Taškendu vždy ještě k největším knihovnám v Asii a chová mimo mnohé drahocenné tiskopisy také jeden rukopis turecký, a devětašedesát perských rukopisů, obsahu většinou historického. Mimo F Kuna dobyl si značných zásluh o tuto knihovnu též E. T. Kall. Týž popsal veškeré spisy zde uložené v katalogu velice pečlivě sestaveném, čímž teprve tato knihovna učiněna přístupnou práci vědecké.

V pražské vychovatelně pro spustlou a opuštěnou mládež v Libni nalezalo se dle právě vydané výroční zprávy ke konci lonského roku 41 chovanců, o 14 více nežli koncem roku 1888. Jednotřídní soukromou školu v ústavu navštěvovalo 25 chovanců, kteří se nalezali ve věku školou povinném. Zaměstnání všech chovanců jest užitečné pro budoucí jich povolání, různým silám a schopnostem přiměřené. Jsou tu dílny krejčovská, truhlářská, obuvnická a knihařská. Výsledek v uplynulém roce byl uspokojující, což se potvrdilo též výstavou výrobků chovanců. Jako ku předešlým zpravám připojeny jsou též letos obrazy chovanců, buď již propuštěných neb ještě v ústavě se nalezajících; obrazy tyto jsou pravými psychologickými študiemi a čtou se jako nějaký zajímavý román; pro vychovatele nalezá se v nich mnoho materiálu, jenž ku přemýšlení povzbuzuje a proto zachovají zprávy tyto i v budoucnosti cenu svou a ve prospěchu dobré věci bychom si přáli, aby byly v příslušných kruzích co nejhojněji čteny. Ke konci jest připojena zpráva účetní, z níž se jeví, že příjem ústavu i výdej činil vloni 9852 zl.

* * *

Opět jedna historická památka padla v oběť molochovi moderního školství. — V Komárově bývala do roku 1889. trojtřídní škola obecná umístněna v starém hradu býv. rytířů Pešíkův, kteří tu seděli ve válkách tureckých a nosili v erbu useknutou nohu, na památku, že jejich předek nechal si useknouti nohu, aby svému pánu zachránil život. Hezký to byl pohled na polozbořený ten hrad břečťanem porostlý. Ze školy té či vlastně z hradu toho nyní zbudován moderní palác — škola nová, ale, ač některé erby se zazdily — po romantice Komárovské veta.

* * *

Ze školy naší milé drobotiny. Taktika židovského kloučka. — Po hodině náboženské, v níž malý hrdina křesťanský uslyšel, že židé Krista Pána ukřižovali — osloví tento židovského svého spolužáka:

— Nathane, já už s tebou nebudu kamarádit, vy jste ukřižovali Pána Ježíše. —

— To my ne, to udělali Bondových! — odpověděl chytře Nathan der Weise.

* * *

Z úst dítek. Karlíček ku své sestřičce:

Jak pak může býti Pán Bůh všude, když ho není viděti?

Sestřička: Vidíš tenhle kousek cukru — dám ho do vody — až se rozpustí.

Vidíš ho nyní?

Nikoliv.

A přec je tam ve vodě!

* * *

V koupeli. Tlustý k hubenému: Proč pak vy se tak často koupáte?

Hubený: Abych se spravil. Mám to nařízeno od lékaře.

Tlustý: Ku podivu; mně zase radil lékař, abych častější koupelí zhubnul.

Hubený: Zcela přirozeně: Čeho jeden pozbude — toho druhý nabude.

Obsah „Vychovatele“:

Rozdělení fakulty bohoslovecké. — O Indech. — O vlivu Comteho positivismu na výchovu. — Je tohle možné? — Feuilleton: U pana inspektora pro remuneraci — Literatura: Myrtový věnec. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. srpna 1890. Číslo 15.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

O Indech.

(Pokračování.)

Buddha byl narozen r. 623. v Kapilavastu, hlavním městě knížectví Beharského, podél obou břehů Gangesu, z rodu knížecího, čili krále Sudhodana. Prvním jeho jménem bylo Sarvartšafidda, t. j. splnění přání; později Sakjammi, t. j. poustevník, čili svatý z rodu Sakja; naposled Bhagavat t. j. blahoslavený a Tathagata, t. j. ukazovatel. On sám nazýval se Buddha, t. j. osvícený.

Jako chlapec jevil Buddha dobré vlohy a velikou vědychtivosť a náchylnosť k dumání. Z příčiny té otec jej již v roce 16. oženil. Podle tehdejšího zvyku knížat přiženil si Buddha ještě dvě ženy jiné, s nimiž pak žil ve třech palácích — jako pravý indický princ in floribus a dulci jubilo.

V roce 29. stala se s ním změna. Stal se zamyšleným a trudnomyslným. Nicota a prchavosť všech věcí pozemských, nemoce a tísně lidské dotýkaly se srdce jeho tou měrou, že odhodlal se svět opustiti a do samoty se ubrati; zde pak rozjímati, kterak by lidé všeho bolu (světobolu) mohli býti zbaveni. Jelikož od otce svého dovolení k tomu obdržeti nemohl, utekl z Kapilavastu, ustříhal si dlouhý knížecí vlas, oblekl se v roucho kajicníka a udal se ku slavnému té doby bramínu, Arada-Kalamasu, jenž žil ve Vaisali a 300 žáků měl. Avšak mistr tento jej neuspokojil; proto udal se do Radžagrihy ku braminu Rudeaka. Ale ani tento neuměl jej vyléčiti ze světobolu. Odešel i odtud do samoty blízko vesnice Ururilvy. Zde na sobě prováděl nejtěžší mrskání, snášel hlad a žízeň, teplo i zimu, déšť i bouře. Následkem příliš tuhého života seslábl tou měrou, že často omdléval. Po 6 letech dospěl ku přesvědčení, že mrskání nevede k pokoji duše. Pozmírnil tedy svoji askesi jedl opět rýži, mléko a med a udal se do Gaji, kdež žil pod fíkem, (ficus religiosa) v hlubokých rozjímáních, časem i v ekstázích. Poznával, že ke klidu duše, k dokonalosti a svatosti vede: světa se odříkati, všecky náruživosti odkládati a hříchu odumírati. Všecko na světě považuje za klam a mam, všecko přechází, schází a proměňuje se v nic. Duše musí se od těla nejen odloučiti, ale konečně vyloučiti i ze sebe samy spůsobem tím, že přestává mysliti, mysliti nic, do nicu se pohroužiti, čímž teprv nabývá pravé svobody v říši Nirvaně. (Mysliti nic je psychologický, čili antropologický nerozum! Pozn. red.)

Jakmile člověk dosáhne Nirvany, rozlišení se v nic, není znovuzrození více možné.

V ekstatickém stavu upamatuje se Buddha všech svých předešlých existencí na zemi, prozírá podstatu všech věcí a poznání absolutního nicu, a rozjímání o nicotě všeho lidského myšlení jest mu pravou moudrostí. Ustavičná abstrakce až k vyprázdnění všeho myšlení je mu nejvyšším osvícením — buddhou.

Od té chvíle nazýval se Buddha.

V domnění, že to jest jeho pravým přesvědčením a neklamnou pravdou, uznává za povinnosť, své nové poznání, čili nepoznávání ničeho ostatním lidem sdělovati a tak se jim státi vykupitelem ode všeho zla, bolesti a znovuzrození. Na to odešel do Vanosasi (Benaresu) své učení hlásat, žáky získat a z nich si obec založiti.

Učení Buddhovo lze vyznačiti takto: 1. Život vezdejší je zlem; 2. jak zlo to povstává; 3. jak zlo to se ničí a 4. kterak člověk ku zničení sebe — Nirvaně dospěje. Toto čtvero nazval nejvyššími pravdami.

Pokud první pravdy se týká, bylo mu snadno k poznání, že život na zemi jest údolím slzavým a že na zemi mnoho zla jest, ba že mnohdy zdá se, jako by všecko na světě zlo bylo. Všudež tolik chudoby a bídy, žádostí a náruživostí, tolik záští, pronásledování a utlačování. Poznal, že hověti žádostem je jako hasiti žízeň mořskou vodou, a že nezbývá jiného nic, jako žádosti v sobě potlačovati. Duše musí učiniti se pro žádosti necitelnou, nepřístupnou. Musí na všecko dívati se lhostejně, apaticky indolentně. Jelikož tělo za pomoci krve, čivů a smyslů působí na duši, a v ní zlé žádosti vzbuzuje, musí tělo držáno býti zkrátka, musí býti poznenáhla umrtvováno a nadvládě duše podrobeno. Jen takto dospěje člověk ku vnitřnímu pokoji, ku svobodě duševní a k úplné lhostejnosti, či necitelnosti, k bolu; jen tak zničuje se všecken světa bol.

Buddha však sám věřil v dřívější existence, tedy ve stěhování duší. Kterak toto srovnati s Nirvanou? A tu Buddhovi napadl prostředek veskrz mimořádný. Rozumoval takto: Kdyby mohl jedinový (individuelní) duch či duše, tato jediná bytosť v člověku jistým spůsobem se vyvětrati, vyprázdniti, zničiti, pak by znovuzrození po smrti, stěhování duší nebylo možné.

A zajisté — rozumoval Buddha dále — může duch či duše, celá osobnosť člověka jaksi býti vyzdvižena, zhasnuta, zničena a to tím, zničí-li se v ní všecka žádosť, všecko přání, všecken pocit, všecky myšlénkové vlohy. Člověk má poznávati i nicotu myšlení a pokračovati až ku prázdnotě myšlení, až k nemyšlení — až k Nirvaně, jež nejvyšším je statkem, nevznešenějším cílem a úkolem člověka. Nirvana taková činí všecko stěhování po smrti, všecken obrod nemožným.

Učení v pravdě bláznovské, jež ale v ponebí indickém jevilo zvláštní lákavosť. Ind nebojí se ničeho tolik, jako po celá tisíciletí stěhovati se do zvířat všech druhů a v nich snášeti všecku zvířecí bídu, ku př. v těle trýzněného osla, koně, nebo psa!

Posmrtní muka v říši Yamy, boha smrti, jsou Indovi hrozné. Jakou útěchu musilo tudíž Indovi skytati učení Buddhovo, že nejen stěhování, ale i mukám v říši Yamy lze uniknouti zničením sebe sama. Ind proto milerád zříkal se nesmrtelnosti duše, jen aby unikl peklu a stěhování se! (Kterak útěšné jest i moderním Indům! Pozn. red.) Buddha ovšem neupíral bezvýminečně po smrti stěhování duší, nýbrž tvrdil toliko, že kdož odumíral zde světu, hříchu a vášním a poznáváním nicoty všeho pozemského až k Nirvaně se propracoval, nikdy více se nezrodí, že jako lampička při smrti zhasne, v níž olej dohořel.

Ta jest část učení Buddhova dogmatická. O mnoho důslednější je část mravoučná.

Buddha vydal své desatero, jež zní: 1. Nezabiješ, 2. nepokradeš, 3. nezcizoložíš, 4. nebudeš lháti, 5. nebudeš se ožírati, 6. v nepravý čas jísti, 7. hrám veřejným nebudeš obcovati, 8. nebudeš nádherně se odívati, 9. nebudeš měkce spáti, 10. nebudeš ani zlata, ani stříbra přijímati.

Podle jiných pramenů zní pět posledních přikázaní takto: 6. Nepromluvíš proti Buddhovi nic zlého, 7. nebudeš zákon Buddhův tupiti, 8. nebudeš obci buddhistické na cti utrhati, 9. nebudeš nic bludného věřiti a 10. nebudeš pannu bohu zasvěcenou sváděti. (Patrně pozdější přídavek).

Za těžké hříchy se označují: 1. Vražda, 2. krádež, 3. smilstvo, 4. lež, 5 sváry a utrhačství, 6. proklínání, 7. prázdné řeči, 8. žádosť cizího statku, 9. závisť, 10. bludy (kacířství).

Za hříchy menší považují se: 1. Brzy po obědě jísti, 2. poslouchati světáckou hudbu a zpěv, 3. zdobiti a mazati své tělo vonnými mastmi, 4. sednouti si na místo, kde seděl duchovní učitel, 5. kochati se v myšlénkách po bohatství, 6 z lakoty a závisti chudé mnichy o almužny připravovati, 7. mnichy s jejich stavem nespokojené činiti, 8. jim ve vědách a ctnostech překážeti, 9. mnichy posuzovati a je urážeti a 10. mezi mnichy rozbroje tropiti.

Z toho lze seznati, že Buddhovi běželo hlavně o to, aby svoji církev jaksi zorganisoval, čili aby vyznavače své společné kázni podrobil. Žádal na každém: čistotu a chudobu. Každý měl žíti bez ženy, bez jmění, bez řemesla, pouze žebráním se živiti, světu a tělu odumírati a pohružovati se v nicotu — Nirvanu.

Z té příčiny na počátku nechtěl ženy do své obce přijímati, avšak ku prosbě svých miláčků učenníků, dovolil, aby i ženy na zákoně jeho podílu měly. Pro ženy založil zvláštní kláštery. Prvními řeholnicemi byly jeho 3 ženy a jedna teta.

Strannické pojímání dějin.

Upírati nelze, že N. Listům podařilo se studentstvo české na svoji stranu uchvátiti, což v době nynější není příliš těžké, uváží-li se, že úmluvy vídenské v příčině vyrovnání takměř celý národ převedly do tábora mladočeského. Kromě toho je v povaze mládí, že vždy přidává se ku straně radikálnější.

Dějinami českými hned od počátku vine se jako červená niť boj živlu českého se živlem germánským, anebo jak se mnohým říkati zlíbilo, se živlem římsko-německým. Nepřátelé Říma mají snadnou hru. Oni velmi chytře vyhledávají z dějin českých všecky události, v nichž bez odporu neblahý se jeví vliv císařství zvaného římsko-německého na věci české a při tom snaží se na dobro zastírati všecken vliv dobrý Říma na křesťansky-kulturní rozkvět země české.

Že papežové v politice stejně omylni jsou, jako každý jiný chybující smrtelník, netřeba dějinami dokládati, avšak pro politické chyby několika papežů odsuzovati šmahem papežství vůbec, je strannické. A do chyby této velmi často upadají N. L. buď falešným pojímáním, anebo překrucováním dějin. Nejstranničtěji v N. L. počíná si Jos. Holeček, jenž snaží se ve studentstvu českém zášť proti Římu vzněcovati. Nejposledněji, — viz Literární hlídku N. L. dne 8. srpna podnět mu k tomu dalo dílo Jos. Pervolfa, professora varšavské university, sepsané rusky a nadepsané: Slované a jejich vzájemné styky, jehož právě vyšla část 1. svazku III. Obsahem jsou politické a kulturní styky Poláků a Čechů až do věku XVIII.

Má to býti jakési pokračování Šafaříkových slovanských starožitností. Poslyšme, co Holeček příležitostně praví:

Když někdo na minulosť českého národa pohlíží, ať si jest historik z povolání anebo čtenář historie, ne ztěžka dospěje ku přesvědčení, že malá, osamělá naše kocábka je živa pouze z milosti německého moře. S tohoto omezeného hlediska minulý i přítomný život českého národa skutečně zdáti

se může velikou opovážlivostí, a každá snaha o emancipaci — hřešením na německém milosrdenství. Tak je psychylogicky vysvětleno, jak někteří Čechové, byť historií českého národa s láskou a pílí neúmornou se obírali, jsou-li chladni a matou-li si chladnosť s objektivností, mohou nejslavnější dobu života svého národa, dobu husitskou, pokládati za největší pochybení našich předků, protože hnutí husitské Němci věčně považovati budou za smrtelný hřích proti sobě, za nějžto potomci těch hříšníkův ani nemohou dosti se káti. Je-li národ český ještě živ, v tom nespatřují jeho zásluhu ani životní sílu, nýbrž bezměrnou shovívavosť Němců, kteří nám dopřávají šibeničné lhůty, ačkoli mohou a právo mají zašlápnouti nás, kdykoli se jim zlíbí. Kdykoli se zdráháme tančiti podle německé noty, dráždíme svoje dobrodince a vydáváme se v nebezpečí, že zadrhnou kolem našeho krku provaz, jehož konce v rukou drží. My po marných pokusech o samostatný život státní dospěli jsme až na Bílou Horu, od kteréhož okamžiku jsme bez podmínky ztraceni, aniž můžeme se nadíti rehabilitace.

Politické styky mezi dvěma sousedními západoslovanskými národy, českým a polským, byly až do Bílé Hory nepřetržité. Stále pozorujeme u nejlepších a nejschopnějších synův obou kmenův snahu utvořiti jeden národ, jeden stát s jednou dynastií. Kdo tomu překážejí, jsou Němci a Řím.

Uvědomělý Slovan ví to i cítí, že tito spojenci jsou nejúhlavnějšími nepřáteli jeho národnosti. Pravda tato křičí z každé stránky slovanských dějin a ji nevyvrátí poukazování na to, že jednotliví katoličtí kněží byli a dosud jsou dobrými slovanskými národovci. Kdyby těchto jednotlivců byly třeba valné řady, to nic na faktu nemění. Historické faktum o nerozlučném spojenství Říma s Němci nemůže být odčiněno tím, že prostý farář v obcování i působení svém blíže stojí lidu, mezi kterým žije, než dobyvatelské politice papežského Říma. U nás obhajci papežské politiky velmi úspěšně se ohánějí tou zbraní, že někteří katoličtí duchovní byli řádnými českými vlastenci, neunavnými křisiteli uštvané české národnosti a horlivými českými spisovateli. Osobní zásluhy takových jednotlivců nelze počítati na vrub papežského Říma. Jednotlivci takoví jsou nepatrní střízlíci, udělavší si hnízdo ve hnízdě dravého orla. Ti střízlíci nejsou nebezpečni kolouchovi, nýbrž orel.

Knihy Pervolfovy jsou dějinami slovanské myšlénky, slovanského uvědomění. Přítomná část zvláště jest historií slovanského vědomí Čechův a Polákův. A tu nutno vyznati, že tento extrakt politických i kulturných dějin obou příbuzných národů podává důkaz, že slovanské vědomí jak v Čechách tak v Polště za naší doby ještě ani z daleka nedostoupilo toho stupně rozvoje, na jakém bylo od potření slovanobojského řádu německých rytířů v bitvě grundwaldské a válek husitských až do zvolení Ferdinanda I. Habsburského za krále českého. Od r. 1527. až do bitvy bělohorské pozorujeme nenáhlý úpadek slovanského vědomí u Čechův i Poláků. Když se schylovalo v Čechách k bělohorské katastrofě, Poláci již byli zcela nástroji jezuitů, kteří sílu jejich obraceli na východ, vytýkajíce jim za cíl vyvrácení pravoslavné, „schismatické“ Rusi a odvracejíce je zároveň od „kacířských“ Čechů. Čechové s pomocí Poláků byli by se zajisté ubránili. Odřekše se Čechů, Poláci vrhli se jako pionéři Říma na pravoslavný slovanský východ a tento hřích proti slovanské vzájemnosti vymstil se na nich velmi krutě. Od pádu českého státu připravuje se úpadek státu polského.

R. 1618, když Čechové zahájili povstání proti Habsburkům, snažili se Polákům rozjasniti charakter tohoto zápasu, nejen náboženský, nýbrž i politický a národní. Čeští stavové na samém počátku povstání obrátili se ku knížeti Janušovi Radziviillu, protestantu, nejvyššímu číšníkovi velikého knížectví litevského, a vykládali mu nevyhnutelnosť povstání na obranu nejen víry, nýbrž i práv a privilejí českého státu proti věrolomným utlačovatelům. Obracejí se k němu jako k znamenitému vyznavači evangelia, vypovídají mu svůj zármutek, své žaloby, dovolávají se společného původu od bratří Čecha

a Lecha a žádají, aby bratři, sousedé, soukmenovci a spojenci navzájem si pomáhali. Král Sigmund a přísně katolická strana v Polsku pohlíželi na české věci se stále rostoucí nechutí. Mnozí polští katoličtí pánové, duchovní i světští, byli hotovi ku všelikým úsluhám Habsburkům, a sám starý hetman Žolkevský, zvěděv o korunování nového českého krále Bedřicha, vyjádřil se, že Polákům nepřináší ani cti ani utěšení, pohlížeti na to vše s rukama v klín složenýma; bůh ví, co ti kacíři zamýšlejí. Král Sigmund a jeho Poláci viděli v Češích spíše „kacíře", jež třeba vyhladiti, než „Slovany," které třeba zachrániti od Němců. Interesy římského papeže a německých Habsburků byly pro tohoto krále důležitější, než interesy obou západoslovanských národů vůbec a Polsky zvláště. Polský král-jezuita a jeho fanatičtí stoupenci v Polsku nepochopili a pochopiti nemohli hrozná, v skutku prorocká slova Čechů, že hrozí strašné nebezpečí jejich národu, jednokrevnému s Poláky, že četní nepřátelé svolávají veškeren katolický svět na vyhlazení Čechův, aby mohli pohltit jejich život i statky a vzrůsti z jejich záhuby.

Byli v Polsku také lidé, které podporování ubiječů českého národa naplňovalo hořkostí a kteří předvídali, co z toho i pro Poláky pojde. Kníže Zbaražský vyjádřil se, zvítězí-li císařští, „u nás bude víra katolická, ale také nevole německá." Avšak hrubý náboženský fanatism zaslepil už polského krále a mnohé Poláky. Vydávány polské pamflety na Čechy, v nichž tupeni jsou na př. tak: Čechové sice mají společný s Poláky původ od bratrů Čecha a Lecha, avšak oni se odcizili polské rytířskosti a chrabrosti; oni jsou národ ve všem podobný Moskvě a zvrhli se na hanbu všech svých soukmenovců; jejich znak není lev, nýbrž škorpion; u nich má svůj domov Mars a vražditi jest jim rozkoší, jako okázali za válek husitských; oni jsou oslojedové, opilci, přátelé pohanů, měšec Jidášův atd. Tito polští fanatikové radovali se z porážky českých kacířův a psali jim potupné, rouhavé náhrobní nápisy...

Autor, jenž drahná leta zabývá se studiem minulého života slovanských národů, dospěl k závěrku, vyslovenému v předmluvě: Život národů není poesie, nýbrž vážná realnosť; boj za bytí. Malí a slabí národové přirozeným spůsobem musejí přimknouti k silnějším — ať jednoplemenným, ať cizím, vše jedno — a v nich znenáhla se rozplynouti. Tento neúprosný chemický proces, který se děje v životě národů, nikdo a nic na světě zadržeti nemůže. Každý národ veliký a silný jest, možno-li tak vyjádřiti se, expansivnou silou, jež jej táhne daleko za hranice vlastního území. Taková snaha spočívá i v charakteru německého národa, a kdo jest vinen, jestliže východní sousedé Němců, rozmetaní polabsko-baltičtí Slované, nedovedli sraziti se v jeden silný politický celek, a pozbyvše samostatnosti ustoupili německému návalu a roztáli se jako vosk. Proti síle duchovné a hmotné dlužno postaviti opět takovou též sílu, a nikoli zbědovanou různosť a nekonečné nepořádky.

Tolik Perwolf a Holeček.

Rozum toho všeho je: Vy Čechové pohlceni býti musíte, ať chcete nebo nechcete, a to buď od Němců, anebo od Rusů. Nežli byste se dali pohltit od Němců, dejte se raději pohltit od Rusů.

Naproti tomu pravíme my: Bylo by to asi pěšky jako za vozem, rozplynouti se v žaludku německém, anebo ruském. Kdož ale může zjistiti, zdaž vůbec pohlceni býti musíme. Nám alespoň dosud líbí se, abychom pohlceni vůbec nebyli. Oba páni, Perwolf i Holeček, přehlížejí, že čeští radikálové nejen v dobách husitských, ale i před válkou třicetiletou pohlcení Čechů od Němců velmi usnadňovali, zrovna jako radikálové polští — protestantští — u věku 17. a 18. pohlcení Polsky Ruskem.

Jako v Čechách protestantští Čechové do země české vodili německé Kalvíny a Švédy, tak i protestantští Poláci vodili na brať svoji Moskaly. Že Polska pohlcena byla Ruskem, má především děkovati protestantismu, jenž byl náhončím Ruska. Kdyby byla Polska zůstala sjednocena u víře, ne-

byla by nikdy rozrušena byla politicky. Rozklad náboženský měl v zápěti i rozklad politický a tím samým záhubu vlasti. Totéž platí o Čechách.

Holeček velkodušně uznává zásluhy toho římsko-českého kněžstva o národ, ale což to všecko platno, všickni ti kněží jsou pouhými střízlíky ve hnízdě dravého orla. Kněžstvo naše si to dobře zapamatuje.

Co se lidu dává ku čtení!

(Vyňato z nedělní zábavné a poučné přílohy České Politiky ze dne 3. srpna. Tiskne prý se Politiky na neděli až 50.000 exemplářů).

„Černý." (Napsal A. B. Šťastný.)

Žena usedla vedle sedláka na lavici. A teď začali spolu potichu hovořiti.

„Jak povídám, viděla jsem včera „Černého" obcházet kolem zbořené kapličky na konci našeho sadu."

„Ano, tam prý chodíval — jak jde o tom pověsť", poznamenal sedlák.

„Byl celý černě oblečen, na hlavě měl špičatý klobouk; ač bylo již hezky šero, zahlédla jsem také dlouhou kozí bradu."

„Tak ho líčíval můj děd," zase Kalina. „Bože, co tu asi chce?"

„Co by jiného chtěl, než prováděti své ohavné reje?" zahořekovala žena. „Moje Stázičko, ubohé mé dítě! Čistá tvoje dušinka propadne věčné záhubě. A my nemůžeme proti tomu ničeho dělat! Můj ty Kriste, čeho jsem se musila dočkati! Tolik už let byl tu pokoj. Rodina tvého otce i tvého děda žila zde blaženě, aniž by ji ten — Pán bůh s námi! — ten — pekelník byl obtěžoval. A zrovna na nás musí to neštěstí přijít — zrovna na naši Stázičku!"

Ve světnici nastalo ticho, rušené jen tichým vzlykotem matčiným. Tma usedla do koutů a zvolna blížila se ku středu jizby. Kalinovi bylo nevolno.

Kalina pohleděl k oknu a pak na plačící ženu.

„Ať to dopadne — jak chce, zlu tomu musíme se nějak opřít. Slyšíš, ženo?"

„Slyším. Ale co to bude platné? Předkové tvoji chtěli tomu také vzdorovat — dobře víš, jak pochodili."

„Co bylo, není. Možno, že přece uhodíme na pravý prostředek. Ostatně — zkusit to můžeme. Myslím, že dotýkané škapulíře, svěcená křída a voda zlého ducha přece přemohou."

„Dejž Bůh!" povzdechla žena. A utřevši si oči čistým fértouškem, kráčela zvolna k veliké dubové truhle, jež byla pěkně okována a velikými květy a ptáčky různých barev pomalována. Otevřela víko a začala vyndavati odtud četné obrázky z pouti, sošky, růžence, křížky. Muž ochotně jí pomáhal.

* * *

Byl chmurný večer. Lehounký větérek šelestil korunami hruší v sadě Kalinových.

Po úzké pěšince kradly se dvě osoby — muž a žena. Žena nesla na ruce košík, muž držel v levici konvici a v pravé ruce zednickou štětku.

„Nepospíchej tak, muži," ozvala se žena šeptem. „Nemohu nějak dech popadnouti."

„Vždyť já nepospíchám," polohlasně odvětil muž.

Mlčky kráčeli k pozadí sadu. Bylo ticho. Jen občas zachrupal nohou jejich rozdrcený kamének neb zašustil svadlý list.

„Něco mi napadá, ženo," obrátil se muž. Kde pak vězí Stázička?"

„Šla prý k sousedovým."

Muž zakýval hlavou.

„Hleďme, jak nám ta cesta uběhla! Hnedle budeme u kapličky.“

Oba pozdní chodci se zastavili. V tichu bylo slyšet, jak ženiny zuby strachem zacvakaly. Muž poznamenal se křížem a chtěl pokročit dále.

„Počkej, muži, někdo je u kapličky!“ zasípěla žena.

Oba napjali sluch.

„Tedy mne máš opravdu ráda?“ zaslechli přitlumený hlas mužský.

„Kolikrát ti to mám opakovat?“ odpovídáno svěžím dívčím hláskem. Ženě zdál se ten hlas nějak povědomým.

„Přijdeš sem zítra zase?“ znova tázala se neviditelná dívčina.

Žena sebou trhla.

„Probůh, muži, to je naše Stáza!“

Muž mlčel. Na čele vyvstaly mu krůpěje studeného potu. Uchytil ženu za ruku a táhl ji za sebou. Za nedlouho dostali se do houští, odkudž bylo nejasně vidět ku zbořené kapličce. Vyzvědači spozorovali obrysy dvou osob, jež k sobě se tulily. Jedna měla patrně bělavý ženský šat. Když pak zahleděla se žena na druhou postavu, krev v žilách leknutím jí ztrnula. Ano, to byl on — jehož včera zde viděla. Tmavý šat, špičatý klobouk. Více rozeznati nemohla. Křečovitě přitiskla k prsoum dotýkaný růženec.

„Je to on!“ zašeptala hlasem zoufalým.

Muž ponořil štětku do konvice a chystal se vykročiti z houští. Než žena ho zadržela.

„Ale proč k nám nepřijdeš za dne? Proč vždy jen pozdním večerem?“ tázala se osoba v bělavý šat oděná.

Manželé Kalinovi byli už přesvědčeni, že to jejich Stázička dlí u kapličky.

„Nejsem pánem svého času,“ zněla odpověď.

„Ovšem, za světla přec nemůže tě Lucifer pustit,“ blekotala ukrytá žena.

„Přijď aspoň tedy v neděli do kostela. Budu tam také; a po mši můžeme podívat se do hájku,“ švitořila dívčina.

Muž sklonil se k ní. Zazněl ohlas polibku.

„Má drahá duše, nemohu vyplnit tvé přání. Po příčině nepátrej, ráda-li mne máš.“

„Ženo, je to on. Chodí jen večer, kostelu se vyhýbá, Stáze říká už „má duše“ — ženo, já se zblázním!“

A jako šílený vyřítil se Kalina z houští.

„Chval každý duch Hospodina! Zaklínám tě ve jménu Boha trojjediného, abys odstoupil. Pane Ježíši Kriste, vysvoboď nás od zlého ducha. Ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého!“

A mohutné paprsky svěcené vody odstřikovaly z kropáče Kalinova na překvapený párek.

„Co to?“ zazněl hlas „černého.“

„Pryč, ty ďáble, ty pekla zplozenče! Nedotýkej se nečistou svou rukou nevinného mého dítěte. Všichni svatí, stůjtež při nás!“

A nové a nové proudy vody kropily „černého.“

„Stázičko!“

Na místo zápasu se zlým duchem přikvačila teď matka. Vidouc, že „černý“ svěcenou vodou je jako ochromen, spěchala muži ku pomoci. Bojovný duch vjel jí do těla. Sáhla hbitě do koše — a již sypaly se na „černého“ růžence, obrázky, sošky, křížky.

„Pryč, satanáši!“ vřískala žena.

„Pryč, ďáble!“ přizvukoval jí muž.

„Bože — moji rodiče!“ zaúpěla Stáza a sřítila se k zemi.

„Ale, lidičky — co to děláte?“ volal „černý,“ ustupuje před dorážejícími naň manžely.

„Pryč odtud! Ve jménu živého Boha!“

„Blázni!“ zahučel „černý.“

A skokem byl přes zeď...

* * *

Na konec se ukázalo, že tím „černým“ byl malíř, s nímž si Stázička udělala tajnou známosť. Rozumí se, že z toho všeho vyloupla se svatba.

My nemůžeme jinak, než p. spisovateli A. B. Šťastnému a Č. P. vysloviti politování nad takovou nedělní četbou pro náš lid. Myslí snad ten nešťastný Šťastný, že na našem venkově může býti ještě rodičů, kteří by galána selského děvčete měli za čerta a šli na něho svěcenou vodou, škapulíři, růženci a křížky?

Spisovateli takovému patří do ruky koště a nikoliv péro.

Na papíře a ve skutečnosti.

Opavský Týdenník přináší rozkošný doklad o tom, jak ve Slezsku provádějí se zákony školské. Píšeť:

„Drasticky bují do očí poměry školství obecného v enklávách. Moravské enklavy jsou rozděleny na dva školské okresy: osoblažský a opavský. K osoblažskému náleží osm obcí soudního okresu jindřichovského s 10.819 obyvateli a 22 obcí soudního okresu osoblažského s 14.452 obyv., tedy úhrnem 30 obcí s 25.343 obyv. Tyto obce mají organisaci školskou veskrz dle moravských zákonů; ano i dozor nad školami vykonávají inspektoři moravští takže školským úřadům slezským není s nimi co činiti.

A jak medle to vyhlíží s našimi enklavami v hejtmanství opavském, jichž jest počtem 12 s 8041 obyvateli? Že jsou přiděleny slezskému okresu, známo. Méně však známo jest, jaké nesprávnestí se tu dějí. Pokud známe zákony a školy moravské, tedy má vyhlížet správa jejich takto:

Na papíře!	*A ve skutečnosti vyhlíží!*
1. Učitelé enklav moravských v okresu opavském měli by vyučovati podle osnovy, jež je platna pro Moravu.	1. Na školách obecných v enklavách vyučuje se úplně dle osnov slezských a moravských učitelé ani neznají.
2. Němčina by musila býti předmětem neobligátním.	2. Němčina jest i zde alfa a omega a páni inspektoři jako ve Slezsku, tak v moravských enklávách prospěch ve škole měří podle toho, jak se v ní němčí.
3. Pan okr. školdozorce, potvrzuje rozvrhy hodin, musil by se říditi podle zákonů moravských.	3. Pan okr. školdozorce, potvrzuje rozvrhy hodin, řídí se přesně podle zákonův a osnov — slezských.
4. Archiv školský v českých školách musil by býti český.	4. a 5. Archivy školské v českých školách musejí býti německé a nadřízené úřady jednají s českými místními školními radami jen po — německu. Že němčina c. k. slezskou školní radou zemskou učitelům v enklávách byla předepsána za řeč úřední, rovněž tak nic nového, jako důtky, kterých dostalo se jistým učitelům ještě před málo lety, že opovážili objednati si tiskopisy dle předpisů moravských a do nich po česku psali.
5. Nadřízené úřady musely by s místními školními radami po česku jednati.	
6. Učitelé čeští měli by po česku přísahati.	6. Pan c. k. vládní rada Libischer jako předseda c. k. okr. šk. rady s českými učiteli nevykonal důležitý akt přísahy ještě ani jednou po česku.

7. Učitelé museli by zákony a nařízení moravská v první a slezská v druhé řadě znáti.

8. Musili by učitelé v konferencích poučováni býti především o údajích na Moravě.

9. Musila by v konferencích učitelských pro české učitele čeština jednací řečí býti.

10. Měly by enklávy moravské alespoň zástupce své v opavské c. k. okr. škol. radě míti.

11. Musil by c. k. okr. školdozorce o inspekcích vším svým jednáním na jevo dáti, že zastupuje místo inspektora moravského.

12. Měly by enklávy moravské přímo c. k. zemské školní radě pro Moravu pod působnosť patřiti.

13. Měla by moravská zem. škol. rada učitele na školy dosazovati.

14. Musil by vrchní dozor nad školami moravský c. k. zem. inspektor míti.

7. Moravských zákonů ani v učitelských knihovnách není a páni inspektoři neptají se po nich.

8. V konferencích okresních o tom, co se přihodilo na moravské roli školské, ani co by páru z huby pustil.

9. Čeští učitelé mají okresní konference společně s německými a jednací řečí jest němčina.

10. Enklavy moravské nemají v c. k. okresní školní radě ani jediného zástupce svého

11. Pan c. k. okr. školdozorce vším jednáním svým na inspekcích dává na jevo, že jest inspektorem slezským.

12. a 13. Moravské enklávy patří přímo pod působnosť c. k. zemské školní rady slezské, která též učitele dosazuje dle návrhu terna zastupitelstev obcí a místních školních rad.

14. Vrchní dozor nad školami má c. k. slezský inspektor zemský a na inspekcích řídí se úplně dle slezských zákonů.

To jsou fakta, kterých popříti nedovede nikdo. Málem byli bychom zapomněli, že něco přece děje se podle zákonů moravských: učitelé jsou podle nich vypláceni penězi a — důtkami.

Zločinec člověkem je pouze chorým.

Nauka tato pronáší se dnes od učenců skoro vesměs. Který z nich nestojí na půdě křesťanské, přidržuje se nauky, že zločinec patří buď do blázince anebo do nemocnice, nikoliv ale do kriminálu. Větu tuto hájí dnes lékařské fakulty ve Vlaších, ve Francii a do jisté míry i v Německu.

Nedávno vydal Francouz Proal spis s názvem: La responsibilité légale des alienés, čili zodpovědnosť šílenců před zákonem.

Kde je hranice zvrhlosti mravní a zvrhlosti chorobné? Kde končí a kde začíná příčetnosť? Našli se odborníci, kteří připouštějí, aby šílenci, jichž blouznění není povšechné, nýbrž jen částečné, byli v určitých případech poháněni ku zodpovědnosti. Nový trestní zákonník italský dovoluje, aby pachatel, jehož příčetnosť nedá se zjistiti, zavřen byl do blázince a tam si odbyl dobu vězení. Na antropologicko-kriminelním sjezdu v Paříži 1889. navrženo, aby otázku příčetnosti vždy luštil lékař. Pak by ovšem právníku nezbylo, než sestoupiti s křesla soudního. Avšak každý proces má víc než jednu stránku, která nemá s medicinou co dělat a v níž tedy lékař není kompetentním. Je chyba, opírá-li se lékař jen o fysiologii a soudce jen o své znalosti právnické. Oba měli by své pojmy rozhojniti obapolnou výměnou: právník studiem psychiatrie a lékař některými základy juristiky. Autor také zamítá „částečnou“ příčetnosť. Doposud vždycky se v praxi osvědčilo, že, kdo pro „částečnou“ příčetnosť mírněji trestán byl, objevil se dříve, či později „úplně“ nepříčetným. Darmo se poskvrňuje jméno rodin. Ale dnes začíná se povážlivě zabíhati. Prý je zločin vždycky „nervósou.“ Všickni zločinci jsou „pout-

níky k šílenství“ (Virchow). „Jsou slepi pro mravnosť, jako jsou jiní lidé slepi pro barvy“ (Maudsley.). „Nemohou za vrozené zlosynství, jako jiní nemohou za vrozené souchotinářství, za barvu vlasů a za útvar nosu.“ (Bon.) „Není větší hanba být zhýralcem, než hrbáčem“ (Naquet). Takovíto lékaři vidí ve člověku jen bytosť fatálně propadlou svému hmotnému ustrojení; nečiní zkrátka rozdílu mezi šílenstvím a zločinem. Dle nich každý provinilec vůbec a bez výjimky je nepříčetným, spravedlnosť je nepřístojností, trest bezprávím. Oni ku příkladu také veškery druhy a výstřednosti alkoholismu a z nich vyplývající činy zasazují do rámce pathologického. V této příčině rozeznává trestní zákonník italský opilosť nahodilou, úmyslnou, ze zvyku a umluvenou k odhodlanějšímu vykonání přestupku. Pro první tři druhy vyměřena pokuta skrovnější. Nepříčetnosť zde nevylučuje trestnosť. Či nebylo vlastní chybou, že opilec učinil se nepříčetným? Opilosť nelze ztotožňovati se šílenstvím. A podobně nikoli i zločinnosť, kterou v sobě člověk často sám vypěstí nezřízeným životem. Rovněž nelze zamítati polehčující okolnosti vzhledem ku věku, pohlaví, vychování a okolnostem. Zákonodárství nemůže na určité přestupky vyměřovati určité pokuty. Je věcí soudce, aby ji přispůsobil dle poměrů, za kterých se přestupek zběhl. Jestliže spravedlnosť smí býti ku slaboduchým provinilcům shovívavější, bylo by nebezpečno snímati s nich všelikou zodpovědnosť vůbec a následovati nelogického příkladu nového trestního zákonníka italského, dle něhož soudce i člověka, jehož vinným uznal, svěřiti smí na určitou dobu léčebnému ústavu. Neboť zacházeti s odsouzencem jako s nemocným, totě olupovati pokutu o její odstrašující vliv.

Bude-li choromyslnictví pokračovati jako doposud, roztřídí se jeho obor v četné speciality. Budou zvláštní útulny pro epileptiky, pro alkoholiky již v mnohých zemích existují.

Zdá se, že moderní vědatoři svědomí a náboženství ze svých lejster vyloučili na dobro. Příroda hříchu nepáše. Je-li zločin pouze následkem choroby, pak nám pomoz Pán Bůh!

O křesťanském pozdravu.

Jméno Ježíš jest jménem nejvznešenějším a nejvzácnějším. Ono jest heslem věřících, jest hrůzou nevěrců. Toto jméno jest, jak praví sv. Bernard (sermo 15. in cant. v breviaři o svátku jména Ježíš) „světlem, pokrmem i lékem.“ — Ono osvěcuje, kdykoli se o něm káže, obživuje, kdykoli se o něm rozvažuje, ono těší i hojí kdykoli bývá vzýváno. Čím myslíš, že světlo víry tak rychle se rozšířilo? Ne-li zvěstováním jména Ježíš, jímž my, kteří jsme byli ve tmách, světlem jsme se stali? .... Toto jméno však není toliko světlem, nýbrž i pokrmem. Nejsi-li posilněn, kdykoli se na toto jméno rozpomeneš? Co sílí tak zemdlené oudy, co utvrzuje ctnosť, co udržuje dobré mravy, co vzbuzuje svaté city, neli jméno Ježíš? . . . Ono jest též lékem. Je-li kdo z nás smutným, nechť vzpomínka na jméno Ježíš vejde v jeho srdce a jakmile světlo tohoto jména v něm zasvitne, zmizí každý stín a veselosť se vrátí.“ Lze nalézti chvalořeč na toto jméno ještě nadšenější nad tuto? A je-li toto jméno nejvzácnějším, může býti pozdravu vzácnějšího nad onen: „pochválen buď Pán Ježíš Kristus? Církev si přeje, aby věřící tak zdravili, proto udělil papež Sixt V. (1585—90), aby tento pozdrav se ujal, každému věřícímu, jenž tak zdraví, anebo k podobnému pozdravu odpovídá, odpustky 50 dnů. Kdo pak rád a ze zvyku takto pozdravuje, nabývá podle této konstituce papeže Sixta V. „Redditurí“ v hodině smrti plnomocných odpustků, vzývá-li ústy aneb aspoň v duchu jméno Ježíš. Též kazatelé vybízejíce k tomuto pozdravu, nabývají týchž odpustků. Aby tento krásný pozdrav z našeho lidu nevymizel, jak se bohužel v mnohých krajinách již stalo, třeba je ze-

jména dítky k tomuto pozdravu naváděti; třeba, aby duchovní sám tak zdravil, kdykoli do křesťanských domů vstoupí a třeba, aby k tomuto pozdravu též odpovídal. — Pravím výslovně, třeba, aby duchovní na křesťanský pozdrav dítek i dospělých odpovídal. Vím, že je to obtížné, zejména ve větších městech, ke všem pozdravům odpovídati, ale i to se děje ku slávě Boží a proto odpovídejme k pozdravům rádi. Vidí-li dítky, že si jejich pozdravů vážíme, budou i rády zdraviti. — Přišel jsem do města, maje za předchůdce pána, jenž měl ten nehezký zvyk, že zřídka k pozdravům dítek odpovídal. Naposled ho dítky ani nezdravily a mne též ne. Bylo třeba mnoho domlouvání, než jsem dítky na tento pozdrav zase uvykl; neb učitelům to bylo lhostejno, zdali dítky řekly: pochválen, či dobrý večer. Když ale viděly, že tento pozdrav rád slyším a na něj odpovídám, zdravily mne napřed jen malí, pak ale i velcí křesťanským pozdravením. A kde lid si byl navykl duchovního takto zdraviti, tam nebude těžko místy již zaniklý zvyk opět zavésti, aby dítky i doma tak zdravily, kdykoli ku př. se vrací ze školy, k sousedům přijdou atd., nebude též těžko i mezi dospělými zavésti, aby se vzájemně tak zdravili. Jsem přesvědčen, že v dědinách, kde tento pozdrav se všeobecně ujal a udržel, tam že ještě panuje náboženské přesvědčení a toto všude obživiti a sesíliti nechť jest v nynější době nevěry naší první snahou. Lig. 104.

Bojí se pořád ještě metly.

Veliký problem je dosud nerozluštěn: Kterak ve škole udržeti kázeň bez metly! Metla dle učení paedagogů nejstarších jest znázorněním, jest soujemem čili soustředěním, jest jádrem všech kárných prostředků školních. Kdybychom tyto přirovnati měly k organismu nějakému, musili bychom říci: metla je hlava a všecky tresty ostatní jsou jen údy jejími. A čím tělo jest bez hlavy, tím jsou i tresty školní bez metly — holým trupem, ničím. Ovšem že tato hlava musí býti oduševněna, osvícena náboženstvím, má-li na výchovu mládeže působiti zdárně. K tomu však paedagogové moderní přistoupiti nemíní, byl by to návrat ku škole staré, byl by to odkrok, klerikální tmářství a pod. A proto raději paedagogové obcházejí okolo metly jako okolo vřelé kaše a pomahají si, jak mohou, ku př.:

Na ochranu učitelstva vydala okresní školní rada v Badenu nařízení tohoto znění: „Místní školní rady se vyzývají, aby obyvatelstvu svého školního místa vysvětlily, že nechávání dětí po škole jest zákonem předepsaný, důležitý kárající prostředek. Osoby, které bez dovolení do školní světnice vniknou, aby své děti tohoto trestu zbavily, nebo které na nějaký jiný spůsob autoritu učitelstva veřejně poškozují, mají býti okresní školní radě, případně okresnímu hejtmanství k zavedení úředního trestního řízení udány.“

My již častěji se vyjádřili, že necháváním dítek po škole nejvíce trestán je — učitel, který ničemu musí hlídati, čili dělati žalářníka. Na školníka v příčině té spolehati se nelze, jelikož tentýž má mezi polednem mnohé zaměstnání jiné. Kromě toho rodičové potřebují mezi polednem a po škole dětí svých doma k různým posýlkám. Nechá-li učitel dítě po škole, povstávají z toho často vážné konflikty mezi učitelem a rodiči. Proč tedy netrestá se raději metlou a bude pomoženo najednou třem: nezbedovi, rodičům a učiteli, kterýž poslednější bude alespoň moci s klidem se najísti.

LITERATURA.

Kabinetní knihovna, svazek 48. přinesla Byronovu Child-Haraldovu pouť.

V úvodu podává překladatelka E. Krásnohorská krásnou kritiku této básně. Nám zde jedná se pouze o to, poukázati, kterak a kde zavadil básník — jak ovšem jinak býti ani nemohlo při jeho povaze a smýšlení — o víru a církev katolickou. Básník hledal svobody jiné, nežli víra podati může a klesal všude přes pouta otrocká, která i tam znova se vyskytovala, kde zdálo se, že krveprolitím a hrůzou „tyrani“ jsou zastrašeni.

Místa, kde církve a jejich institucí nebo víry se dotýká, jsou:

Str. 20.: Toť klášter kdys..
Dřív brloh pověry, jí ku ochraně,
děv pafických teď slýchá zpěv a smích,
až mnich by v dob svých návrat věřil maně,
zvěsť dávná nelže-li, těm svatým mužům k haně.

Str. 32.: .. zde církev se dvorem se pomísila,
hrabátka, mniši sběhli ve hromadu,
a ruše i bujný kvas šly po pořadu.

Str. 49.: Jak z rána devět zavzní na orloji,
tví zbožní růžence se chápou již,
a souží svatou Pannu, kromě níž
tu panny není as..

Str. 62.: Spjat ku zemi, přec k nebi zvedáš zrak;
ó nešťastníku, zdali nestačí ti,
že jsi? Či tě ten život blaží tak,
že jsa tu jednou, podruhé chceš býti,
ač nevíš, nedbáš, jakou cestou jíti
ne po zemi, však v slunném nadsvětí?
Chceš o budoucích slastech stále sníti?
O hleď a zvaž ten prach, než odletí,
ten nad vše proroctví ti lépe odvětí.

Str. 63.: Nač lekať se, co nezvratně se stane?
Dost máme muk, však bázně bez úlevy
se trýzní smyšlenými losu hněvy.
Dbej nejlepšího zde!..

Str. 78.: O pověro, ať tvoje zakuklení
jest modla, světec, panna, prorok, kříž,
ať cokoli si světíš za znamení,
zisk popům, lidstvu zkázu přinášíš.

Str. 82.: — Kdybys bohem slul,
chceš přežít mramor, dub, když národové
a světy klesají a hynou jazykové?

Str. 176.: hyénou zbožné vášně vyvržen.

Str. 185.: Však Řím je pustinou, kde přes tisíce
pradávných záhad slepci klopýtají!
Euréka, jasno! křičí tleskajíce,
když bludic domněnek z těch ssutin vzplá zas více.

Mnohá jiná místa, jakož i některá z těchto, dají se vyložiti docela nezávadně, ale čtenář, který vezme prvý smysl, jenž se mu namane, nalezne na prvý pohled, že Byron jmenuje víru vůbec pověrou a z církve necení leda její umělecké sbírky. *L+6*

A. Sova: Realistické črty. U Šimáčka v Praze 1890. Cena 50 kr.

Celkový dojem této pessimistické sbírky je: Všeobecná bída! Sbírka má 3 oddíly: 1. „Zapadlí a přebyteční" líčí pensistu, churavé dítě, souchotináře-študenta, herečku zapomenutou, hejřila statkáře, hrbatou dívku, starého komika, mrzáčka, přestárlého Dandy, defraudantovu rodinu, ošuntělého Dona Juana, dělníka bez práce, dívku, kterou hejsek chce svésti, dívku slepou a jiné smutné a bídné osoby. To by ovšem samo sebou nebyla chyba — může býti krásná kytice také ze smutečních růží, ale třeba k nim i jiných barev. Za jedno však pokulhává tu forma, fráse a obraty nenáležité se opakují. (Na př.: les planul silicí, nábřeží jde po terasse (str. 26.) — a za druhé: což tyto sloky?

Po hrozném rozkladu, jímž zmizí jeho prach,
on cítil, sladko jest se málem spokojiti,
objímať kořeny a vláhu dešťů píti
a v květech zakletý zřít slunce žár a nach.

To je realistická nesmrtelnosť duše.

A jinde: Kněz již obstárlý byl krásou její jatý,
že ramenářství své a bigotnosť svou zlou
na chvíli odložil a v chvíli té byl svatý.

Kněží pozor! Realisté vás snad budou beze všeho kanonisovati, půjdete-li občas někam do zákulisí a odložíte bigotnosť a ramenářství.

2. V rámci stále stejných dnů" — všímá si poněkud společnosti normální a přírody. Ale i zde švihá často bič satiry. Positivních návrhů podati nechce, ba vyznává se:

až budu sám a sám
alejí kráčeti, jež do lesů se ztrácí,
svým oddán hloupostem a bludným myšlenkám,
až v kouři doutníku plán spředu lásky nové,
neb hezká brunetka mne může okouzlit...

Jen upřímně! Také zde:

„modravých lamp řady vrou. —

Malé město je stojatou vodou, hnije na str. 66. a sice snad proto,
že — všecky pojí zrudlý Kristův kříž.

Aspoň tak si spojí mnohý čtenář ty myšlénky, třeba toho pan autor tak nemyslil. Tolstého ctí za svůj vzor a miláčka, kéž podá práce podobné váhy!

3. „Trochu humoru a strasti" má obsah pestřejší, nežli oddíl 2. co do nálady i ceny jednotlivých básniček.

Knížka tato má asi znázorniti, kam pokročily krystallisační pochody mezi realisty. Uvidíme, vydá-li to krystallování pravé křišťály anebo jen trochu — čpavku. *L+6.*

Z literatury světové.

V době, v níž za pomoci páry a elektřiny lidé velice se sbližují, jeví se vliv literatur jinojazyčných na naše písemnictví dosti povážlivé a to proto, že obyčejně nevybírají se vzory nejlepší ku převádění na naši řeč.

Naše veliké denníky vybírají si z pravidla jen romány krvavé, ovšem druhu lepšího do svých příloh z jazyků cizích. A naši básníci řídí se nejraději dle vzorů atheistických. Literatura románová veskrz ocitla se na půdě hmotně realistické, což na výchovu dorůstající mládeže má vliv velice neblahý.

Jest nám tuto konstatovati nový druh románu francouzského.

Nedávno vyšel v Paříži román pode jménem Flirt, od Pavla Hervieuxe. Vizme, co o něm praví kritik N. L.:

Co je flirt? Anglické slovo, které je dnes ve Francii velmi v modě, ale má svůj francouzský význam. Flirt je zvláštní druh styku obou pohlaví, který se vyvinul v moderní vzdělané — čemu se tak říká vzdělané! — společnosti. Něco mezi koketerií a láskou, něco, co je už víc než začátkem poměru, ale ještě není dorozuměním, něco, co napíná, vyzývá, rozčiluje, ale nezavazuje. Není to ještě žádný hřích, ne vyslovený hřích, ale také to už dávno není ctnosť. Pánové a dámy dobré společnosti, když se za starých dobrých časů spolu sešli, bavili se, rozmlouvali, tropili žerty, zpívali a hráli — to všecko už dnes nestačí, dnes spolu flirtují. Flirtují očima i řečí, myšlénkami i chováním. Mladá dívka, která flirtuje, nabízí svoje půvaby, ale nezadává ještě svoji ctnosť, dokonce pak ne svoje srdce. Panička, která flirtuje, neodevzdala se ještě milenci, ale zapomenula už svého manžela. Flirt je rozředěná nevěra, velmi dráždivý, parfumovaný pojem, ale celkem kalého nic.

Je zajímavo, že letos vyšly v Paříži takřka současně čtyry romány ode tří různých, vynikajících autorů, jež ukazují souhlasně společnosť v tomto světle podezřelého flirtu.

V románu Hervieuxově všecko flirtuje. Kniha dýše hravou, elegantní nemravností. Malá madame Mésigny flirtuje s dvěma nápadníky, panem Treptovem, bursiánem, a panem des Frasses, šlechticem, který má poetické chvíle. Vítězem zůstává pan des Frasses. Pak tu je ještě komponista Jonsac, který flirtuje „rukama," a sedmdesátiletý admirál, který ovšem na pouhé „hračky" nemá už dosti času. Párek dvou šestnáctiletých lidiček, který by dle řádu a práva zastupovati měl živel naivní, vede si naopak velmi zkušeně ve věci, a slečna Agnes podávajíc na konec bursiánovi Treptovi ruku, těší svého soudruha z flirtu docela klidně: „Nedělejte si z toho nic! Nic se nezměnilo. Budete mne každého dne navštěvovati!" To znamená: vdávám se sice za jiného, ale my si zůstaneme staří.

To je charakteristika onoho světa, jejž nejnovější autoři líčí: jeho ženy jsou bez ohně a tepla, neodevzdávají se, dráždí jen a žádají, nemilují, ale flirtují. U věčném nepokoji, u věčném neukojitelném chtění podávají se trapné marnivosti, která se nemůže obejíti bez mužů a chce se viděti jimi obklopena, jako zrcadly. Jsou to dámy, které, jak se ve společnosti říká, „ničeho zlého se nedopustily." Vedou si s výpočtem. Drží se v mezích koketerie, kterou vypěstovaly na vědu, jejíž pomocí jsou neodolatelny. Jsou rozumné, vtipné, vynalézavé, tvůrčí kokety. Vypracovaly ze sebe umělecký kousek a co takový, chtějí býti obdivovány a požívány, ale nedotýkány. Jako pravé výtvory umělecké mají zdání života, duše i vášně, ale uvnitř jsou prázdné a studené.

Společnosť, kde tyto ženy panují, není ovšem tuze mravná. Román Hervieuxa je psán s oním lehkým humorem, který šimrá a třeba oslňuje, ale nerozveselí, Spíše s poslední řádkou sevře a rozteskní duši. —

Z ukázky této lze seznati, že společnosť francouzská vždy hloub se řine do propasti nevěry a mravní bídy.

Drobnosti.

V příčině psaní pérem ze skla došla nás jedna námitka, že prý časem nespouští dobře po rýžkách ingoust. Upozornili jsme a upozorňujeme na to opětně, že péro ze skla před psaním má se povždy mokrým klůckem, anebo starým kartáčkem na zuby ze zaschlého ingoustu vytříti, Nejlíp je, vedle kalamáře postaviti malou

sklenku s vodou, do níž se péro po každém psaní hodí, aby hmotné částečky ingoustu na něm usazovati se nemohly. — Péro ze skla jest pravým dobrodiním pro ruku starší. Kdo již pérem ocelovým psáti nemůže, píše velmi hbitě pérem ze skla, — zrovna jako tužkou. A jelikož mnohé věci — úřední! — tužkou psáti nelze, jest péro ze skla pravým dobrodiním rukoum se třesoucím.

* * *

Židé na gymnasiích v Prusku. V minulém roce bylo v Prusku 257 gymnasií a 40 progymnasií (nižších) a v těchto žáků 94.079, mezi nimi 9,4% židů, kdežto úhrnný počet žáků k mužskému obyvatelstvu říše stojí v poměru jako 1,3 : 100. Dle toho v Prusku studuje židovských mladíků sedmkráte více nežli křesťanských. Na 10.000 obyv. křesťanských připadá studentů 62.2; u židů ale 489,3.

V jednotlivých provinciích jest poměr křesťanů a židů následující:

	Židů na gymnasiích.	Židů v poměru k obyvatelstvu křesťanskému.	Na 10.000 obyvat. mužských studujících křesťanů.	Studujících židů.
1. Východní Prusko	7,5%	0,8%	55,5	529,6
2. Západní Prusko	11 3%	1,7%	62 6	358 6
3. Berlín	20,8%	5,3%	155,0	732,8
4. Branibory	5,6%	0,5%	58,9	658,1
5. Pomořany	7,5%	0,9%	76,3	689,3
6. Poznaňsko	21,4%	2,9%	56,1	512 7
7. Slezsko	14,8%	1,3%	51,2	682,8
8. Sasko	2,1%	0,3%	67,0	446,2
9. Šlesvik-Holštýn	1,9%	0,3%	52,6	331,5
10 Hannovery	3,9%	0 7%	58,1	336.3
11. Vestfálsko	4,1%	0,8%	56 1	288,9
12. Hesensko-Nasavsko	7,6%	2,7%	48,6	142,2
13. Porýnsko	4,6%	1 0%	58,1	267,7

* * *

Mozek a mrav. (Gehirn und Geist od Meynerta.) Na jaký stupeň může duch lidský poblouditi, ukazuje spis učence tohoto, z něhož tuto podáváme na ukázku.

— Humanita mírní boj o život, — dí autor.

Stupeň, na jakém se ocitla a ocitne, byl a bude měřítkem mravu. Theoreticky nejdokonalejší jest mravouka indická, objímajíc i povinnosti člověka ku zvířeně. V praxi ovšem vyklubalo se z ní bídné kastovnictví. Myšlénka křesťanství (láska k bližnímu) má sice užší horizont, ale dá se provésti. Ovšem, že její praktické provedení musí býti nepoměrně rozsažnější než doposud.

Jako lidé, tak i jednotlivé odrůdy zvířecí podporují se v boji o život proti odrůdám jiným. Kmeny slonů i roje mravenců mají své mravy. Mravnosť souvisí se státnictvím. Je pozoruhodno, že nejvyspělejší státy zvířecí nenacházíme u příbuzných nám ssavců, jako u daleko níže organisovaných bezpateřných. M. nevěří v dědičnosť funkcí mozkových. Domněnka některých přírodozpytců o vrozenosti myšlének je mu nesmyslnou nemožností. Mezi voleným výkonem a bezděčným reflexem není, co bychom směli zváti zvláštním pudem. I nejnižší prvek, pozůstávající z jediné buňky (amoeba), jeví hlad a pohyb. Má tedy jakési temné vědomí vlastního nitra a jakousi potuchu o zevnějšku, neboť když vykoná útočný pohyb a nasytí se, je uspokojen. Kdo pozoroval nálevníky a podobné prajednoduché živočichy, přesvědčí se, že mají rozeznávavosť, vybíravosť, znalosť místa, ba i jakýsi smysl společenský. Nazývati tyto zjevy holým instinktem je čistá ješitnosť lidská, která ráda staví zvíře na nižší stupeň, než na jakém skutečně jest. Čím složitější nervstvo živočicha, tím zřejmější jeho duševní vlohy. I nepatrný mravenec má v sobě nervové útvary, které jsou jako zákrskem lidských polokoulí vel-

kého (= předního) mozku. Odstraní-li se mouchám a podobným nízkým živočichům ganglie, které u nich representují přední mozek, chovají se zrovna tak jako ptáci anebo opice, jimž hemisféry byly vyloupnuty. Dokázalo se, že mají u včel a mravenců mnohem dokonalejší mozky pracovnice nežli trubci.

U mravenců lze stopovati naučené a nenaučené jednání. Naučili se rozeznávati vlastní kupu od cizí, nenáviděti „nepřátely.“ Nenaučili se a přece dovedou účelně prchati, hledati vhodnou potravu, nalezati ztracený předmět, pečovati o larvy, vzájemně se brániti. Žába o mozek oloupená snaží se levou nožkou strhnouti skřipec, který jí svírá pravou tlapku, snaží se setříti lepkavou kapalinu. Koná vhodné, účelné pohyby. Mohla by tak činiti, kdyby jí s velkým mozkem bylo odňato všecko vědomí? Nelze správněji souditi, že u nižších zvířat jistě i mícha je částečným nositelem vědomí a důsledně tušiti, že hmota nervová vůbec součiní na zjevu vědomí? Zvíře oloupené o mozek nedovede však potlačiti bezděčná hnutí, která jím škubnou, jakmile naň dolehne nějaký zevní popud. Velký mozek kontrolluje takto podřízenější střediska nervová; on zabraňuje ku př., aby ruka nesáhla po tesklém předmětu, který do očí bije, aby nohy nepustily se do běhu, když na sluch přivalila se náhle děsivá vlna zvuková. Tato tlumivosť je výsadou velkého mozku a je tím mocnější, čím větší jest jeho hmotné bohatství. Pozorovalo se, že ryby snáze a obratněji se ochočují, odňat-li jim jejich maličký přední mozek, jako by jim jenom překážel, aby přestaly být plachými, a patrně jsa příliš slabým, než aby schopen byl vzdělatelnosti. Nové výzkumy o zjevech tak zvaného instinktu nasvědčují, že týž je výsledkem paměti, nepřetržitého vědomí a vyplývající z toho intelligence.

To postačí. Nejlíp by bylo, aby každému žáčkovi dříve byl vyndán mozek, aby z něho se stal Göthe.

Zdá se, že i spisovatel je bytostí bez mozku.

* * *

Fonografický pes. Velmi praktický vynález. Hlídací pes mívá mnohé nectnosti, z nichž nejhorší bývají, že mnoho žere, že při jídle ze známých příčin nesmí položiti tlamu na kalhoty svého pána, že před deštěm škrčívá mu v břiše, ať o věcech horších pomlčíme, že štěkává, když štěkati nemá a neštěká, kdy by štěkati měl, že mívá své — i zamilované — vrtochy, — že stojí ročně mnoho peněz, že podlehá děsné nemoci atd. Tomu všemu jest nyní odpomoženo psem fonografickým. Vyhledá se totiž hafan s hlasem pokud možná hromovým, načež hlas ten se za pomocí elektřiny zachytí na fonografický drát. Drát uloží se do skříně a tato zase do zlatnického krámu, do pokladny a pod. Druhý drát z ní vede se ku dveřím, okolo oken atd. Jakmile by neznámý zloděj dveřmi, nebo oknem jen pohnul, začne najednou fonografický hafan zlostně vrčet a v tom zdá se, jakoby na zloděje z boudy vyhrnula se hrozná dánská doga. Zloděj ovšem nemá na starosti nic rychlejšího, jako poradit se s Vaňkem. Na to hafan, jak mile zloděj vodiče dotýkati se přestane, opět zaleze do boudy a uloží se ku spaní.

Obsah „Vychovatele“:

O Indech. — Strannické pojímání dějin. — Co se lidu dává ku čtení! — Na papíře a ve skutečnosti. — Zločinec člověkem je pouze chorým. — O křesťanském pozdravu. — Bojí se pořád metly. — Literatura. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 31. srpna 1890. Číslo 16.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Učebnice českých dějin z předešlého století.

Nedávno se mi dostala do rukou učebnice českých dějin z 18. století; psána jest německy. Název její zní: „Geschichte des Königreichs Böheim zum Gebrauche der studierenden Jugend in den k. k. Staaten. Vídeň 1783. Jméno spisovatelovo není udáno.

Byl jsem zvědav, jaký as obsah této knihy o 246 stránkách a s chutí jsem ji pročetl. Obsahem knihy jsem byl místy velmi potěšen. V textové části mluví se o národu našem s největší úctou, dobré vlastnosti českého národa celkem dobře jsou označeny, místa nám méně příznivá (ku př. slavnosť nastolení knížete končila jídlem a pitím, jež Čechům po změně jejich nevinných mravů prý velice lahodilo) jsou řídkostí. Slaví při každé příležitosti činy Čechů, jich statečnosť, mírumilovnosť a mluví o nich s takovou úctou, že z toho najisto soudíme, že byl spisovatel této knihy věrným Čechem. Kéž by i nyní při dějinách Čech spisovatelé učebnic německých podobně o národu našem mluvili!

O panovnících i z rodu Habsburského vyslovuje se spisovatel otřevřeně ku př. o Rudolfu II. tak, jak by v nynějších školních knihách se mluviti nesmělo. Panovníci naši jmenují se stále až do Josefa II. králi, i když byli německými císaři. Mluví tedy vždy jen o králi Ferdinandu I., o králi Rudolfu II., o králi Matyášovi, o králi Ferdinandu II., o králi Karlu II. (císař Karel VI.), o královně Marii Terezii; Josefa II. nazývá však vždy císařem, ač i o něm při r. 1771. mluví jako o budoucím králi českém. — Čechy nazývá vždy státem a královstvím. —

Náboženství křesťanské jmenuje dobrodiním pro Čechy. České biskupy a arcibiskupy chválí pro jejich dobročinnosť a lásku k vědám; jejich vady nepřehání.

V otázce Husově i Husitů stojí na stanovisku proticírkevním, mluví o krutém nakládání s Husem, kárá koncil, že prohlásil, že není vázán slovy císaře Zikmunda. Pak následuje poznámka, která nezasluhuje otisknutí, konstatuji jen, že se tam mluví o míněních biskupů na koncilu náboženství i rozum urážejících (právě při otázce Husově); na více místech horlí se proti klatbě církevní.

Zdá se, že spisovatel jest nepřítelem papežů, neb kdykoli se mu nahodí mluviti o poměru papežů a biskupů k panovníkům světským, okázale nadržuje těmto a se zvláštním důrazem mluví o podřízenosti duchovních

a biskupů pod panovníky; odsuzuje též jejich vyvážení peněz do ciziny. Tak praví na př. o Řehoři VII., že s císařem Jindřichem velmi ponižujícím způsobem zacházel. Při biskupu Severinovi, který nadržoval Němcům proti knížeti Břetislavovi a proto uvržen do vězení, dí, že tím Břetislav ukázal, že i biskup jest poddaným a musí plniti občanské povinnosti, chce-li zůstat bez trestu.

Biskup Bedřich pocházel ze Sas a posýlal tam svým příbuzným peníze. Tím prý se prohřešil proti svým biskupským a občanským povinnostem, an prý jako biskup měl své přebytky věnovati kostelům a jako občan neměl peněz posýlati do ciziny (spisovatel tu patrně míří na petrský halíř)! O biskupu Danielovi tvrdí, že chtěl smířiti císaře Bedřicha Rudovouse s papežem což se mu nepovedlo, poněvadž prý papež nechtěl upustiti od svých domnělých práv.

Jednotlivé Jesuity chválí pro jejich učenosť, ale přítelem jejich není. Dí o nich, že jazyk řecký zanedbávali, klassickou latinu opustili a novou řeč latinskou sesmolili (zusammenschmiedeten) a tak pomalu celou zem do barbarství uvrhli; ač zas přiznává, že Jesuité ve třech měsících více naučili, než školy protestantů za dvě leta. —

Jakého byl spisovatel ducha, přiznává neobyčejnou chválou současného biskupa Háje z Králové Hradce, preláta Štěpána Rautenstraucha a pověstného nevěrce van Swietena. O Rautenstrauchovi praví, že byl „aufgeklärt;“ víme, co to ku konci 18. století znamenalo!

Zvláštností této knihy jsou mravoučné poznámky pod textem. Mnohdy jsou velice zajímavými a prozrazují, jakým rationalistou a josefinistou spisovatel byl.

O novotách tehdejšího císaře se sice nikde nezmiňuje, ale co císař Josef II. zavedl, vše velebí nepřímo, chvála ta obráží se v oněch místy až jedovatých poznámkách a mravných naučeních a vrcholí v neobyčejném pohrdání církevních obřadů. Poslyšme jen některé tyto poznámky a mravná naučení. Mluvě o sv. Václavu, připojuje spisovatel toto napomenutí: Jinoši! přidržujte se zásad filosoficko-křesťanské morálky a nedejte se svésti měnivými zásadami tohoto světa. Při biskupu Pelhřimovi poznamenává: Rozšafní kněží, kteří své náboženství znají z Říma a ze zdravé tradice spojené s pravou filosofií (francouzskou?), nebudou nikdy proti právům světských knížat, nýbrž budou povždy jako věrní sluhové, jak to náboženství poroučí, své šije sklánět pode jho knížat.

K neuvěření jest, co stojí na straně 47.: církevní obřady byly ze začátku vždy velmi užitečnými. Časem ale zanikla jejich část podstatná, buď změnou okolností, buď pohodlností sluhů církve a pak zbyla pouhá slupka. Tato prázdná a jalová obřadnosť jest však často velmi nápadnou a čistému náboženství, obzvláště jestliže sluhové církve ji (obřadnosť) za něco podstatného vydávají, velmi škodlivou. To stojí v knize učebné státem autorisované a vydané!

Vzpomeneme-li si na novoty Josefa II. v obřadech církve, porozumíme, kam spisovatel těmito slovy míří. A což teprv slova na str. 54. v poznámce! Tam praví spisovatel: Umírajícího na jeho křesťanské povinnosti upozorniti, jest první povinností kněze. Stará-li se však jen o věci malicherné, často pověrečné, anebo hledá-li jen svůj vlastní zisk zapomínaje na hlavní věc, pak nechť nezapomene, že bude skládat přísné účty před Bohem. Nezní to jako v krvavých románech o podvodných kněžích, a ve spisech protestantů a zednářů o Jesuitech? A tuto poznámku zajisté velmi nevhodnou činí spisovatel při zmínce o biskupu Ottovi z Bamberka, jenž přisluhoval svátostmi umírajících knížeti Vladislavovi! A na str. 57. opět: Pověry přiměšují se často pro smyslnosť lidskou náboženským obřadům. Moudrému duchovnímu přísluší, církevní obřady ode všech pověr očistiti a nikdy nedovoliti, aby zištnosť anebo jiné špatné úmysly do církve se vloudily. Necítíš, milý čtenáři, z každého slova josefinismus?

Co rozuměli na konci 18. století pověrou? Na str. 86. mluví se o původní jednoduchosti chrámův. A proč by se neměly zase prý vrátiti k této jednoduchosti? —

Slovo tolerance vyskytuje se velmi často a ne vždy ve smyslu církvi příznivém.

Myslím, že tyto ukázky z mnohých jiných postačují, abych dokázal, co jsem o josefinismu autorově byl pravil. Ubohá mládež, jíž podobné zásady byly na ústavech státních vštěpovány. Auktorita státní musela nahraditi, co scházelo jednotlivým professorům na jejich podkopnické auktoritě, jen aby se vážnosť církve zničila. Teď možno si snadno vysvětliti, jak to přišlo, že místy byrokracie chtěla a chce být i v církevních záležitostech všemohoucí a jsouc bez úcty k církvi sebe vyvyšovala nad Boha. Ač naše časy jsou velmi nepříznivé, věty takové do knih státem vydaných a mládeži doporučených přec se nedostanou. *Liš. 104.*

Příspěvek k výkladu V. přikázaní Božího.

Přidržujíce se slov katechismu, vykládáme jednotlivá přikázaní Boží a připojujeme potřebná naučení. Velmi lehký je výklad přikázaní pátého. I zde spojuje se s výkladem výstraha před vraždou, sebevraždou, zmrzačením, zlostí atd. K této výstraze nutno jest připojiti výstrahu před neopatrností a neprozřetelností, kterou by mohly dítky sebe a jiné zmrzačiti, ano i usmrtiti. Nezapomínejme, že dítky často od rodičů bývají ponechávány doma, aby dávaly na mladší sourozence pozor. Ti, kteří sami ještě potřebují dozoru, mají nad jinými bdíti! Že tento dozor jest často velmi chatrný, dokazují nesčetná neštěstí, která se dětem přihodila za nepřítomnosti rodičů. Proto jest třeba děti zavčas varovati, aby se politování hodným nehodám předešlo. Tyto nehody mohou býti rozličného druhu. Předem chci na jednu z vlastní zkušenosti ukázati. Jako hoch šestiletý zůstal jsem kdysi sám doma s mladší sestrou. Jako dnes se pamatuji, jak jsme spolu otevřeli dvířka u plotny a já vyhraboval sestře z kamen uhlí do křídla. Hrozné byly díry v zástěrce sestřině a ještě dnes cítím ruku naší energické matky na zádech. Po roce ona sestra vskutku nešťastnou náhodou shořela. V tomto ohledu jest výstraha velmi nutnou; než, bohužel, děje se to velmi zřídka. Často rodiče zanechávajíce dítky doma, poroučejí starším: ať neběháte sousedům v trávě, po louce atd., ale zřídka poroučejí: ať nehrajete s ohněm, se sirkami, zbraněmi, nožem atd. Kdyby se to vždy dálo, zajisté tak mnohá neštěstí by se nepřihodila. Myslím tudíž, že by zejména u třídách nižších, kde výklad o vraždě a sebevraždě úmyslné jest bez toho ještě málo platným, daleko důležitějším byl výklad o vraždě a sebevraždě zaviněné neopatrností. Proto nechť dítky se upozorňují a příklady ze života napomínají, aby v nepřítomnosti dospělých nikdy nebraly do rukou sirek, aby sebe anebo mladší bratry a sestry nepopálily, nebo dokonce nespálily; ať nehrají s ohněm, se zbraněmi, ať nestaví své mladší soukojence k ohni, ke dvířkám u plotny, k peci, k lávce, na níž jsou hrnce se vřelou vodou. Kolik dětí (na venkově) spadlo s pece na horkou plotnu, ano do hrnců na plotně a utopilo se. Upozorňujme dále dítky, aby své soukojence nestavěly k potokům, rybníkům, studnám otevřeným. Ať jich neberou na půdu, na vysoké schody, ať jich neberou do chlévů, kde je dobytek, ať jich nepouštějí na cestu, kde vozy jezdí a kde se honí dobytek. Nechť jim nedávají nic ostrého a špičatého do rukou (nože, nůžky, vidličky, jehly, špendlíky), ať neberou nic ostrého do úst, podobně též ne peníze atd.

Ve všech těchto případech se již mnoho dítek připravilo o život, jak každodenní zkušenosť učí. Jsem tudíž přesvědčen, že tato upozornění ve škole, výstražné příklady a případné otázky daleko více zmohou než bití

dítek, které přichází obyčejně — post festum, když se nehoda již nedá napraviti. Mnozí nerozumní rodičové schovávají před dětmi chléb — oheň a sirky nikoli. Proto nechť škola nahradí, co rodiče často ku své a svých dítek škodě zanedbávají. Liš. 104.

O výchově realné a prospěchářské.

Vyslovil se ve spisu svém: L'education de la bourgeoisie sous la Republique 1888. Alfred Fouillée v revue des deux Mondes 1890, v němž se praví:

Žádati jen pravdy užitečné před pravdami krásnými, je převrácený postup, je tolik, jako žádati dříve ovoce nežli strom. Ostatně, kterak je možno ustanoviti napřed, mnoho-li nalezená pravda obsahuje užitečnosti? Nálezy Archimédovy byly víc krásné a správné než užitečné, ale objevy dnešních praktických vynálezců na mnoze na nich spočívají. Edison učinil velmi potřebné vynálezy, ale Leibniz byl větší než Edison, ačkoliv nic praktického nevynašel. Prospěchářským národům nepatří přednosť ani budoucnosť, neboť zapomínají na potomstvo, budou chudi a neúrodni na génie, ba i na pouhý výběr duchů. Descartesové, Leibnizové a Newtonové rodí se jen v plemeni, jemuž pravda a krása svítí zvláštním světlem, a jež za nimi se béře s láskou.

Vychování reálné a prospěchářské je zkázou společnosti politických, zvláště demokratických. Špatně pochopená demokracie znamená kultus individua a kultus davu, který je shlukem individuí. Pravý pojem vlasti však je postupný, sáhaje za přítomné pokolení. Vůli obecnou nesluší se zaměňovati s hlasováním většiny, která porazivši menšinu, má představovati celek, menšinu v to pojímaje. Pravá vůle národní není vyčerpána souhrnem vůli přítomných jednotlivců. Milliony rozptýlených vůlí nepředstavují vůli národa, jakož pokolení přítomné není než zlomkem vlasti, hlasování vzniklé v určité chvíli z okolností, z vášní a zájmů davu není ještě vůlí národní, ani vůlí ethnickou. Je chvilkovou vichřicí, nikoliv stálým proudem, oním gulf-streamem nepřetržitým, který pohání koráby. Politika, která se řídí jen chvilkovým hlasováním, bez rozhledu do dálky, je politikou bouří, a kdyby vychování bralo se touže methodou, kdyby nemělo na mysli celé plemeno, tu pravou všeobecnosť, která obsáhá jak přítomnosť tak i budoucnosť, dalo by v šanc existenci národa, nechávajíc jej žíti toliko ode dne ke dni. Duch veřejnosti rozplynul by se u pěstování zájmů nejbližších a soukromých; počet umořil by ducha a závěrkem byl by úpadek všeobecný.

Celkem má vychování pěstovati dvojí souhrn sil: síly zachovávající a síly pokrokové.

Třeba tudíž vychovávati, to jest povznášeti v pravém slova smyslu. Povznášeti duchy všecky, pamatovati na to, co dodává mravnosti, odučuje sobectví a zrakům do výše a dálky ukazuje. Dlužno vzdáti se pověry onoho vědění, které není než věděním, oné pravdy, která je jen pravdou, oné skutečnosti, která není než skutečností. Národ především má zapotřebí toho, co slove „duchem veřejnosti," to jest ducha odevzdaného zájmům obecným. Národ má zapotřebí všech ctností společenských i ctností duševních, které záleží v nezištné lásce ku pravdě a krásnu. Vychování prospěchářské čili tak zvané positivní je tudíž pro úrodnosť a sílu národa nejosudnějším všech. A byť jednotlivci a sami otcové rodin byli vždy ochotni pro svůj vlastní prospěch ztráceti z mysle, prospěch společný a národní, vůdcové a státníci je mají stále míti před očima. Vlasť, vychovávajíc své syny, nemá míti péči o jich prospěch osobní a bezprostřední, nýbrž má pracovati pro budoucnosť národa a plemene, pro pokolení budoucí, jež představují nepoměrně větší počet individuí, než generace přítomná, a jež jsou určitě nejlepším zlomkem vlasti.

Z přednášek faráře Kneippa.

(*Dle Münchener Fremdenblattu uspořádal V. K.*)

S radostí vstupuji vždy v neděli a svátek na kazatelnu, poněvadž tam mne povolání mé volá. Avšak sem — pravím to upřímně — vkročuji jen se sebezapřením, a to proto, poněvadž není mým oborem, o čemž zde mluviti mám. V celém životě svém ani čtvrt hodiny medicinou jsem se nezaměstnával, a tak málo jsem v této vědě obeznalý, že bych nedovedl ani recepisu, od lékaře psaného, přečísti.

Že však přece lidi nemocné léčiti jsem počal, k tomu vedla mne útrpnosť nad bídou lidskou. Jako učí nouze modliti se, tak učí i člověka, aby pomoci vyhledával, je-li v soužení postaven. Nouze naučila Dalibora housti, dí přísloví.

To platilo i u mne samého. Bylť jsem ve svém mládí tak nemocen a tak sláb, že jsem se stal ku každé práci úplně neschopen. Výtečný lékař, jenž mne navštěvoval, nemoha mi pomoci, aspoň mi na štěstí ničeho nepředepsal, co by mi bylo uškodilo. Nejen lékař ten, ale i jiní pravili mi, že pomoc není již žádná.

Tu dostala se mi do rukou zvláštní knížka „Návod k léčení vodou", dle Hufelanda z Hahnu. Přičítám náhodu tu Onomu, Jenž mne od člunku tkalcovského k oltáři byl povolal. Jako tonoucí stébla se chytá, tak chopil jsem se knížky té, mysle sobě: snad i tobě pomůže. A skutečně, podařilo se mi po čase methodou touto živořící organismus můj opět k životu novému přivésti. Zotavil jsem se léčením vodou tak, že mohl jsem na kněze vysvěcen býti.

Kněz má býti nejen těšitelem a rádcem duševním, nýbrž i v tělesných potřebách, pokud možno, svým svěřeným napomáhati má. Na svém prvním kaplanském místě navštívil jsem kdysi jednu matku, jež takto si naříkala: „Můj muž je tři čtvrti roku mrtev, já sama jsem tři čtvrti roku nemocna, jedno děcko leží v kolébce, a mimo ně ještě sedm jich mám nezaopatřených. Ach, kdo mně dítky ty vychová, nebudu-li já moci?"

Jako pomohla voda mně, pomyslil jsem, tak může i této ženě snad pomoci — a skutečně, ve 4 nedělích byla žena ta zase zdráva, vrácena povolání svému a pracem svým, a žila ještě 25 let.

Tak šlo to ustavičně. Jako jsem uzdravil tuto matku, tak mnoho jiných. Ve mně ozýval se hlas: „to není tvé povolání" — léčiti — avšak jiný hlas opět pravil mi: „blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou."

Nechci a nemohu tu míti přednášky lékařské, vědecké. Kdoby mi v tom ohledu chtěl vyčítati, že mluvím o věci, která není mým oborem, ten mi neporozuměl.

Mým účelem jest pouze, abych, poznav nouzi a utrpení nemocných ze zkušenosti vlastní, mohl pomoci jim, zvláště pak těm, již bez pomoci a bez prostředků jsou. I chci tu s Vámi sděliti se o tom prostředku, jenž mi po mých zkušenostech nejmilejší, a jež nejspíše pomoci ve velmi četných nemocech může — a prostředkem tím byla mi voda a pak i některé byliny, které milý Náš Stvořitel jistě nestvořil jen pouze k tomu, aby pošlapány byly.

Všeobecná slabosť a krátký věk lidstva nynějšího. Příčiny toho: *1. Požívavosť, 2. schoulostivělosť.* Z těch jde: *chudokrevnosť.*

Jisto jest, že lidstvo nyní mnohem slabší jest, než dříve bývalo a také nežije průměrně tak dlouho. Neboť kdežto dříve normální věk lidský 34 let obnášel, trvá nyní pouze 28 let. A jaká toho příčina? Dle zkušenosti dvě příčiny jsou tohoto smutného úkazu, a sice požívavosť a zženštilosť, a to jak u dítek, tak u mládeže dospívající i u věku již dospělém.

Je-li člověk nejušlechtilejším tvorem na zemi, jenž vyšší určení zde má, a věříme-li v nesmrtelnosť duše lidské, a v život záhrobný, k němuž život

vezdejší přípravou jest, tu mimoděk napadá nám otázka: proč umírají mnozí již tak záhy ve věku nedospělém, a nemohou úkol života zde na zemi vyplniti, a proč nemohou mnozí povinnosti své pro slabosť svou zastati?

O důležitosti krve.

Hlavní příčina toho jest chudokrevnosť, která nyní všeobecně mezi lidmi se nachází. Krev jest material, z něhož člověk vzrůstu nabývá. Tuto chudokrevnosť dědí dítky po rodičích; je-li matka chudokrevná, bude chudokrevné i dítko její.

I. Voda pomůže dítkám chudokrevným.

Nastává nyní otázka? Má-li voda i pro malé dítko ceny, a může-li i jemu pomoci? Já byl kdysi tak sláb, že když jsem chtěl z postele vstáti, musel jsem nejdříve si sednouti, odpočívati, a pak teprve mohl jsem se zvednouti, a přece nabyl jsem plné síly! Proč by tedy nemohla voda i tomu malému děcku prospěti? Jestliže se ku stavbě domu dobrého materialu užije, pak můžeme na každém místě dobrý, pevný dům vystavěti. A právě tak jest tomu v životě našem: děcku musí býti dávána strava dobrá, vybraná, pak může i ono prospívati.

Strava.

Znal jsem dítko, jež o 8 týdnů dříve na svět přišlo. Lékař mínil, že nebude živo, a přece otužováním a přiměřenou stravou vyrostlo tak, že mezi největší lidi v obci počítati se mohlo. Právě tam, kde chudokrevnosť, tam nejlepší strava má brána býti. Kdo však chudokrevný jest a ještě k tomu stravu špatnou požívá, ten ovšem nemůže tělesně prospívati.

Jednou přišel ke mně jeden muž se svou paní a třemi dítky. Otec slze takto mi vyprávěl: „Moje tři dítky jsou tak slabé a bídné, že mi to velikou bolesť činí; žádné z nich neumírá, avšak také neprospívá.“ A na moji odpověď: „Ano, můj zlatý pane, tyto dítky jsou špatně živeny, nemají přiměřené stravy,“ odvětil otec: „Mé dítky dostávají tu nejlepší kávu, pijí pivo a víno.“

Avšak, milí posluchači! Já mám zkušenosť, že, pije-li matka mnoho kávy, nemá dítky zdravé; pije-li dítě kávu, nemohou rodičové očekávati, ze mnoho silné bude.

Káva.

Právě káva jest strava, která dle výpovědi jednoho výtečného lékaře polostrávená ze žaludku vychází a vše, co s ní spolu jedeno bylo, jako ku př. chléb, mléko, ssebou polostrávené odvádí. Nezbývá tedy z ní tělu nic, než příjemné dráždidlo. Jest-li že pak dítko jednou nebo dvakrát denně kávu jí, musí tím na těle poškozeno býti.

Nutnosť dusíku. — Pivo a víno nemají dusíku, ale mají alkohol škodný.

Není nic potřebnějšího k životu nad dusík, tento spojovací prostředek, jenž všecky části těla pevnými a vytrvalými činí. Právě však pivo nemá dusíku žádného; ono, to jest pravda, živí člověka, avšak nezachovává a nerozmnožuje přirozenou sílu, a proto se stane tělo po něm naduřelé, slabé

Víno jest, ať tak dím, oheň pro žaludek. Víno obsahuje alkohol. Organismus náš však nemůže alkoholu potřebovati.

Musíme tudíž tvrditi, že dítky ani piva, ani vína, ani kávy dostávati nemají.

Jak alkohol škodí, seznáme nejlépe z toho, že dá-li se dítkám na cukr, usínají po něm, a dává-li se delší čas psům mladým, úplně zakrní a nevyrostou.

Jako se chybuje při výběru potravy, tak se dějí chyby i v ošetřování dítek.

II. Chyby v ošetřování dítek: teplá koupel škodí, studená prospívá.

Všeobecně dává se dítkám koupel teplá skoro denně. Ta však velice seslabuje tělo a činí člověka ospalým. Nejlépe jest dítko denně studenou vodou omývati celé; je-li již 6 neděl staré, možno je každý den na 1—2 sekundy ponořiti až po pás do vody trochu obražené (asi 14%). Při tom se

na rychlo omyjí prsa a záda. Je-li pak dítko čtvrt leta již staré, tu netřeba vody oteplené. Dítky takto ošetřované neobyčejně sílily a měly vždy tu nejlepší chuť k jídlu.

Kdysi přišel ke mně jeden baron nemocný. Daleká cesta, kterou byl ke mně vykonal, byla mi důkazem, že kdyby byl blíže pomoci mohl najíti, že byl by ke mně tak daleko jistě asi nešel. Vypravoval mi, že jako jest sám slabý, tak rovněž že jsou i jeho 4 dítky slabé, a tázal se, co má počíti. Poradil jsem mu, aby dítkám dával přiměřenou stravu a je každý den ve studené vodě koupal. Uposlechl mne a dítky jeho jsou nyní silné a krásné.

III. Oděv. Teplý a úzký oděv škodí.

Třetí zlo, o němž chci promluviti jest nepřiměřený oděv. Jest ku podivu, jak převráceně dítky odívány jsou. Ještě v peřinkách musí míti punčochy, ba i střevíce, dříve než se choditi naučily. Jen ne žádný čerstvý vzduch na ně! A přece jest čerstvý vzduch netoliko k dychání, ale i pro celé tělo tak potřebný! Proč vydržíme s obličejem nepokrytým jíti v zimě i v létě? Poněvadž jest čerstvým vzduchem otužen. Dítkám tudíž nemají se žádné ponožky dávati; pro ně jest nejlépe choditi s bosýma nohama.

Choditi bos prospívá.

V mém sousedství jest muž, jenž má 7 dítek. V zimě viděl jsem oknem, jak jeho malé jedno dítko, 2leté, v košilce a boso vylezlo a ve sněhu sem tam cupalo, aniž by mu to bylo škodilo. A právě v tom domě jsou dítky vždy zdravé a veselé, jimž nic neschází, leč nejvíce, že by někdy více jedly, než k jídlu dostanou.

Škodlivosť vlněných šatů. Nestejnoměrné a nepřiměřené odívání těla škodí.

Zcela zavržení hoden jest oděv vlněný. Jednou přivedeny byly ke mně 2 dítky, jejichž oděv až po kolena sahal. Mnohý by si snad myslil, že to nic neznamená. Mají-li nohy pouze krátký šat až po kolena, a pak na tento spodní šat přijdou všechny možné šaty jiné, rovněž tak krátké, vyvinuje se tím nadpotřebné teplo ve svrchním těle, krev táhne se tím spůsobem nahoru, a tak dítko stává se nemocným. Také hlava bývá často vlněným šatem pokryta Tím vedeno jest mnoho krve do hlavy, co nohy stydnou. Dítko takové schoulostiví, tak že při dost malém větérku nastydne a se roznemůže.

Nemoce malých dítek: Křeče, padoucnice, vyraženina.

Mezi nemocemi, jimiž dítky jsou stíženy, jsou nejčastější křeče a padoucnice. Křečovité záchvaty mají příčinu v chudokrevnosti a mohou lehko odstraněny býti. Z 50 takto nemocných může jich 49 uzdraveno býti. Umývejte jen takové dítko ráno studenou vodou, do níž se trochu octa přimísí, a vložte znova asi na 1 hodinu do lůžka. Nechejte dítko choditi boso, dejte mu dvakrát až třikrát týdně polokoupel (Halbbad) na 3 sekundy, dávejte mu silnou chlebovou polévku, a dítko brzo tyto křečovité záchvaty ztratí.

Nejen tedy že chudokrevnosť sama v sobě zlo jest, ona ještě jiná zla, jiné nemoce v zápětí mívá. Často nebývá jen krev špatná příčinou nemoci, nýbrž může i tato zděděna býti. Tak často se přihází také, že dítky mají vyraženinu na těle. Co tu činiti?

Dítko takové ať jest dvakráte denně, ráno a večer, studenou vodou (může býti přimícháno trochu octa) omýváno, a vyraženina hnedle pomine.

Posud mluvil jsem o vychování, o nemocech malých dítek — a chci doufati, že ne nadarmo — nyní chci promluviti něco o mládeži dospívající.

Mládež dospívající.

Má-li dům pevný dobrý základ, je lehko dále stavěti, ne-li však, pak musí se stavba se vší opatrnosti díti, aby dům brzo se nesřítil. Popatříme-li na nynější mládež dorůstající, tu schází nám odvahy, dobrou budoucnosť jí předpovídati a slibovati. Sotva jest dívkám 15—17 let, podobají se stromu, jenž již v květnu neb červnu, sotva že listy vypučely, blednouti a žloutnouti počíná. Člověk musí si tu pomysliti: Buď není tu dobré půdy pro strom, aneb se mu přihodilo nějaké neštěstí, že k odumírání již určen jest.

Bledničkа.

Dostává-li dítko špatnou stravu, a není-li otužováno, jak může se dařiti? Veliký počet takových dívek dostává bledničku. Zeptáme-li se takové chudokrevné dívky bledé, co dostáváš jísti, odpoví: Nemohu již dlouho nic jísti než trochu kávy, ta mi ještě chutná, a trochu piva. A zeptáme-li se jí: cos činila, abys se opět uzdravila? řekne nám: brala jsem železité pilulky, prášky a pod. a žádný ten prostředek nemohl ubohému stvoření pomoci.

Ó, tu jest to, opět voda, která pomoci může. Přirozenosť takových lidí má málo teploty, jest studená, tak že nemohou ani všechny vnitřní orgány činnými býti. Co tu jest činiti?

Dobré stravy nemohou snésti, ba oni si jí ošklivi. Nepršelo-li dlouho a půda je jako zkamenělá hmota, pak musí častěji déšť přijíti, aby změkl povrch země. Právě tak musí se činiti při těchto slabých lidech. Brzo přijde krev do lepšího pohybu, tělo oteplí, v žaludku nastane změna k lepšímu a celé ústrojí půjde v nejlepším pořádku. Takým nemocným radím zcela jednoduchou stravu požívati. Právě na tu nejlepší a první stravu, na mléko, nemají tito slabí a nemocní žádné chuti, naopak, oni ošklivi si mléko. Jak jest to možné? Žaludek jejich jest slabý, zkažený, nemůže snésti celé porce; protož beř každou hodinu jen lžíci mléka, a žaludek obdrží tak každou hodinu novou posilu. Radil bych též změnu a střídání v jídlech a polévku chlebovou (žebráckou „Kraftsuppe") střídavě s mlékem požívati. K tomu však musí ještě voda na mlýn přijíti; v týdnu musí se asi 2—3 polokoupele vzíti (Halbbad) 3—6 sekund dlouho, s omytím svrchního těla. Velice se však mýlí, kdo myslí, že musí člověk poloviční rybou býti; ale činiž to tak, jako žába; ta skočí do vody, hned ale zase hlavu ven vystrčí.

Omývání.

Omýváním rozmnožuje se teplota přirozená, jestli že se zevně a i zevnitř topí, proč by se organismus ponenáhlu nezotavil a neprospíval?

Oděv.

I tu u dospívající mládeže dějí se chyby v odívání. Byl jsem kdysi v noci ve 12 hodin volán k nemocnému, řeklo se mi, že umírá jistá mladá osoba. Vstoupil jsem do komnaty nemocné, a tu spatřil jsem právě osobu, kterou jsem den před tím viděl a nad níž jsem se horšil. Byla několik let v městě, a ježto byla před tím docela jednoduché děvče, stala se nyní v městě modní pupou. Sotva že dechu popadala, tak byla sešněrována. Poručil jsem při odchodu matce, aby jí šněrovačku vzala.

Šněrovačka.

Je to veliké neštěstí, že tato moda mezi ženským světem tak se rozšířila. Již v letech 50tých přišlo do mody šněrování; tenkráte čtli jsme však v časopisech mnoho a mnoho o náhlých onemocněních ba i úmrtích mladých dívek. Pak zase šněrování zmizelo.

Kdo tu z vás otcem neb matkou jest, nezapomeň, že musí krev od srdce až k nejvzdálenějším částem těla a od nich zase zpět k srdci v 7 minutách projíti. Jak ale může krev svou dráhu nerušeně probíhati, jestliže člověk tak pevně stažen jest, že se sotva ohýbati může? Tu musí povstávati návaly a zácpy krve na jedněch místech a tak přichází oběh krve v nepořádek. Nepochopuji, že otec a matka, kteří přece mají býti strážci svých dítek, se dle modního journalu řídí. Vždyť jest šněrování jediné s to, zdraví úplně podkopati. Člověk odívá se rozumně tenkráte, jestliže žádná část těla svěrací kazajkou tísněna není.

Odívání nohou.

Další neštěstí jest nerozumné odívání nohou. Pokud mám paměť, viděl jsem již rozmanité mody ve spůsobu odívání nohou. Nyní panuje moda: střevíc musí býti úzký, špičatý, aby všechny tvé prsty smáčknuty byly. Také vysoké podpadky jsou zdraví škodlivé, a k tomu gumma ještě všechen vzduch

od nohy vzdaluje. Takovým spůsobem nemohou velmi mnozí celý den teplotu do nohou dostati, poněvadž nemoudrou modou oběh krve do nohou přestal.

Oděv vlněný.

Ku konci zmínil bych se ještě o oděvu vlněném. Vlna vyvinuje rychlé, silné teplo, ale na útraty teploty přirozené. Je veliké zlo, že se vlna stala nyní šatstvem i dělníků, že ve vlněném oděvu se i pracuje. Což pak jest pro tělo příhodnější a zdravější nad čistotu? Říkává se: vlněná košile může se dlouho nositi, aniž by se práti musila. Totéž mohlo by se říci i o plátěné košili, ale špína zůstane špínou, ať již lpí na košili plátěné nebo vlněné.

Voda tedy jest výtečný prostředek, jímž člověk opět zdraví nabývá. Vodě jediné mám co děkovati, že ještě dnes žiji. Bude mi příští měsíc (květen 1890) 69 let, a jsem proto rád, jestli že se odborníci k jednoduché methodě léčební vracejí a sami ústavy k léčení vodou zařizují. S velikou radostí musím říci, že již více lékařů methodu tuto schvalují a dle ní léčí; kdo jednou poznal účinky vody, ten se od ní již neodvrátí. Možno tvrditi: Co jest hojitelné, to dá se vodou vyléčiti, a já nevím případu, kde by voda dobře použita, pomoci neposkytla. Je-li tedy nějaký všeobecný prostředek léčební, jest to voda.

Trestníci a vězňové pod vlivem Církve.

Podává V. Čečetka, duch. správce v trestnici Kartouzské.

„Pamatujte na vězně, jako byste spoluvězňové byli.“ Žid. 13, 3.

Církev, řídíc se příkladem a rozkazem Kristovým, starala se o časné i věčné dobro a blaho svých dítek. Laskavě a milosrdně objímala nejen spravedlivé, nýbrž i nespravedlivé, nevinné i hříšníky. Těšila, posilňovala, napomínala ony, kterých se nešťastný osud trpce a bolestně dotekl; kárala a trestala ty, kteří svévolně sebe i jiné do neštěstí uvrhli. O této pak její činnosti, týkající se nevinných i vinných, podává F. A. Kraus: Bl. für die Gefängniskunde 1889. I. Heft, dějepisný přehled, z něhož čtenářům podáváme následující ukázku:

Kraus rozeznává a) zajatce pro víru, b) zajatce válečné, c) dlužníky a konečně d) zločinné zajatce.

Činnosť církve rozděluje na úřední, obsahující nejen vše, co od představených církve pro zajatce a zločince vykonáno, předepsáno a určeno bylo, nýbrž i to, co stát pod vlivem církve pro tyto ubožáky a nešťastníky byl vykonal, a na dobrovolnou činnosť a lásku vycházející od náboženských společností neb osob soukromých.

I. Činnosť úřední.

a) Biblický základ.

Církví hlásaná a konaná povinnosť i zajatcům lásku proukazovati, má základ v učení a v příkladě Kristově, který „nepřišel volat spravedlivých, ale hříšných,“ nechce „oběti, ale milosrdenství.“ V tomto nutno hledati pohnutku k vykonávání této účinné lásky trvající mezi Ním a chudým a bídným. Z úst jeho zaznívají k nám slova: „v žaláři jsem byl, a přišli jste ke mně;“ neb „pokudž jste to učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste to učinili.“

Apoštolové pak napomínali věřící, by blahodárně a obětavě nouzi trpící bratry a sestry podporovali, výslovně pak vězně a zajatce lásce věřících od-

poručovali. „Pamatujte na vězně, jako byste spoluvězňové byli“, napomíná sv. Apoštol Pavel věřící v epištole k Židům, když je byl pochválil, aby „i k vězňům lítostivě se ukazovali.“

Sv. apoštol Pavel, jak známo, byl několikrát v zajetí a ze žaláře prosí Kolosenské „pamatujtež na mé vězení,“ t. j. by se za něho modlili, an sám zajat jest. Ve 2. epištole k svému žáku Timotheovi děkuje za proukázanou jemu lásku a modlí se k Bohu: „Dejž milosrdenství Pán domu Onesiforovu; nebo často mne občerstvoval, a za okovy mé se nestyděl; nýbrž přišed do Říma velmi pilně mne hledal a nalezl.“ Jednotlivá místa ze Skutků apoštolských opravňují nás k té domněnce, že již za prvních dob církve zajatí věřící všeobecné lásce a účastenství se těšili. Za sv. Petra modlila se církev bez přestání, by vysvobozen byl ze žaláře a Bůh vyslyšel modlitbu její. Křesťané v Damašku spustili jatého sv. Pavla v koši přes zeď a zachránili ho. Strážný žaláře ve Filipech „umyl rány“ Pavlovi a i Silovi a „připravil jim stůl“ — první skutek lásky, když byl od nich pokřtěn. — Chování se setníka Julia proti sv. Pavlovi na cestě jeho do Říma jest obrazem lidskosti a lásky k zajatým; dle toho by se mohl a měl chovati mnohý četník.

Bylo tedy od počátku církve skutkem bohumilým zajatým sloužiti, tolik jako Bohu sloužiti.

Tuto účinnou lásku, kterou církev nuzné všeho druhu podporovala a těšila, popisuje nám sv. Justin, mučedník († 168) a Tertulián (nar. 160), a ji hlásají nám tak zv. apoštolské constituce a kanones, pocházejíce již ze 2. století a hlásajíce nám o nejstarším církevním životě, a líčí ji nám téměř stejnými slovy, znamením to, že činnosť církve i v těch nejvzdálenějších krajinách: v Římě, v Africe a na východě byla tatáž. Všechny činí zmínku o péči o zajaté, nejdůležitějším skutku křesťanského milosrdenství.

II. Vlastní dílo lásky.

1. Zajatí pro víru.

Přede za této doby jednalo se o ty, kteří pro víru byli pronásledováni a do žalářů vrženi. Věřící byli napomínáni, by vyznávače v žalářích trpící navštěvovali, jim všelijakého ulehčení poskytli, kdyby to i s nebezpečím spojeno bylo, že by chyceni, týráni a mučeni byli. (Const. ap. V. 2). Sv. Cyprian však napomíná a radí k opatrnosti při návštěvě zajatých; lépe jest choditi jednotlivě, by se podezřívání u pohanů nevzbudilo. (Ratzinger l. c. 79).

Svatou povinností diakonů a diakonisek bylo, aby o zajaté křesťany pečovali. Jako za dob apoštolů pravidelné sbírky milodarů se konaly, a ve společném „pokladu“ (kassa, corbona, arca) ukládaly, a na rozkaz biskupův se rozdělovaly, podobný způsob nacházíme i v době poapoštolské; z těchto milodarů obdrželi věřící i v žalářích svůj podíl. Diakonům a diakoniskám bylo jich vyhledávati, ano i potřebné peníze k zaopatření nutných věcí a k dosažení svobody jim poskytnouti. V „acta martyrum“ se vypravuje o odpravení sv. Perpetuy v Římě r. 203 následující: „Když jsem byla v žaláři, měla jsem velkou starosť o své dítko. Tu přišli blahoslavení diakonové Tertius a Pomponius, kteří nás obsluhovali a nám za určitou sumu peněz vyjednali, že jsme po několik hodin v lepších místnostech žalářních prodlíti mohli. Mluvila jsem s matkou, těšila jsem bratra svého a odporučila jim dítko své. Konečně jsem dosáhla toho, že dítko mé u mne v žaláři zůstati mohlo, hned jsem se pozdravila, zbavena byvši starostí, žalář stal se mi palácem, že raději tam jsem byla než někde jinde.“ —

Jiné svědectví, o lásce prvních křesťanů k zajatým spolubratřím dává nám křesťanství nepřátelský satyrik Lucian ze Samosaty, žijící v druhé polovici druhého století ve svém spisku „o smrti Peregrina Brothea“ cynického filosofa, jenž po nějaký čas na oko hlásil se ke křesťanství a proto za Marka Aurelia do žaláře byl uvržen. „Nadarmo,“ píše Lucian, „se křesťané namahali, by Peregrinus od vladaře byl na svobodu propuštěn a nadarmo s velkou péčí mu sloužili. Již z rána bylo viděti letité paní (diakonisky?) v průvodu sirotků

u žaláře čekati. Jednotlivci měli přístup, když byli strážného podplatili. Potom přinášeli jídla a říkali svatá slova. Ani pojmu si nemůžeme učiniti, jak se křesťané namahají, když se jedná o společnou jejich záležitosť. Ničeho se nešetří. Tak Peregrinus dostal mnoho peněz, jelikož se domnívali, že je v okovech.“ —

Diakoniskám bylo se mnohem více starati o vězně než diakonům, poněvač nebyli v takovém nebezpečí jako muži a pak snáze dostaly se do žaláře, aniž by vzbudily podezření u pohanů. (Bingham I. 363.)

Diakonisky braly, jak z Lucianovy zprávy jest zřejmo, sirotky sebou, jež strážní žalářů považovali za dítky křesťanských zajatců a je do žalářů vpouštěli.

Pohanští strážní žalářů prozrazovali naproti křesťanské obětavosti velmi často nejhnusnější ziskuchtivosť a vynucovali svým obětěm veliké summy peněz. Pohanský sofista Libanus ve své řeči „o zajatých“ předvádí nám lakomého strážníka volajícího na ubohého křesťanského zajatce: „Proč pak sem nezavoláš jednu z těch paní, jež z lásky k lidem každé služby jsou schopny, by ti mnou žádanou summu přinesla?“

O této službě diakonů a diakonisek máme více svědectví v jednotlivých nařízeních od biskupů a koncilií. Tak poroučí Cyprian diakonům, aby pro víru trpící vyznávače v žaláři navštívili, jako jejich předkové činívali, čtěním písma sv. a rozmluvou je sílili a od barbarů do pouště zavlečené křesťany by vykupovali.

Dále měli diakonové zajatcům do žaláře nejsv. svátosť oltářní donášeti. (Bingham VI. 403). — Církevní shromáždění v Karthagu (253) nařídilo kanonem 43, by nejen biskupové pro víru vězněné navštěvovali, nýbrž i kněži a diakonové je ctíti a potravu jim poskytovati mají. —

Doposud je nám činiti s vězni pro víru, kteří jako „svatí“ a „vyznávači“ uvězněni jsou, a soudci pohanskými odsouzeni smrti mučenické vstříc hledí. „Zločinců“ nebylo mezi křesťany v nejstarší církvi. Tehdá křesťanem býti a svatým, bylo stejným a proto mohl křesťanský apologeta (Justin) ve svém obhajovacím spise římskému císaři říci, nechť probéře všechny odsouzené křesťany, nenalezne ani jediného, jenž by pro krádež aneb jiný zločin aneb přečin byl zavřen, nýbrž všicci trpí pro víru. —

Těmto hrdinům víry hleděli křesťané žalář snesitelným učiniti, že i podporovali a žádné oběti se nebáli, by jim ke svobodě dopomohli, — V „apoštolských konstitucích“ (IV. 9.) se tato povinnosť na srdce klade. „Je-li křesťan pro jméno Ježíšovo k veřejným hrám odsouzen, aneb divokým šelmám předhozen, aneb do dolů poslán, neopovrhujte jím, nýbrž z práce a namahání vašeho něčeho mu udělte, by žíti mohl a vojákům mzdu dal, aby mu ulehčení poskytli a o něho se starali. Kdo pro Boha trpí, ten jest bratrem Páně, synem Nejvyššího, nádobou Ducha sv. Proto všicci věřící skrze biskupa našeho podporujte ze svých statků tyto ubožáky. Ano, kdo by obětavostí celého svého jmění jim ze žaláře pomohl, je vysvobodil, ten blahoslaveným a přítelem Kristovým bude.“ Cyprian (Chartel l. c. 52) vyzýval duchovní, by uvězněným vyznávačům vším přispěli. —

Každý ochotně podporoval jejich útěk, do domu je přijal, pokrm jim donášel, u soudce se za ně přimlouval a jim poslední česť proukázal. Mnozí poskytováním pomoci vydali se v nebezpečí a zasvětili se smrti mučednické.

Ano i na hrobech těchto důležitých, dějepisných pramenů, dávajících nám obraz o životě prvých křesťanů, čteme o dobročinnosti zemřelých křesťanů prokázané vězňům. (Ulhorn l. c. I. 314.) „Radostně odcházel od něho chudý, nahý opouštěl jej byv oděn, zaradoval se zajatec, že byl vykoupen.“ Tak stojí psáno na hrobě biskupa Namatia z Vienny a na hrobě jiného čteme: „Cizincům, vdovám a zajatcům vše darovav, zbožnou chudobou obohacen odešel k hvězdám.“ —

Nejhůře dařilo se těm, kteří zaveženi byli buď na pusté ostrovy do vyhnanství, neb za živa pochováni byli v dolech tam byvše posláni. Při

bídné stravě, takřka nazí, od nemilosrdných dozorců hrozně trápeni, bylo jim nejtěžší práce konati a mnozí ale v nejkratší době umírali. I těchto ujímala se nejvřeleji láska křesťanská.

Zvláště chválí biskup korintský Dionysius obec římskou, že všude pomoc poskytuje. (Euseb. hist. eccl. IV. 23.) „U vás“, píše Dionysius do Říma, „panuje dobrý mrav, že zarmoucené bratry podporujete a všem církvím pomoc posýláte. Biskup váš Sotter jest neunavným ve vykonávání dobrých skutků. Zasýlá dary, by zajaté a vypovězené v trápení a bolesti potěšil...“ Ve psaních sv. Cypriana mnoho děkovacích psaní zaslaných od křesťanů v dolech pracujících, ve kterých mu děkují za dary jim buď subdiakonem neb akolythou přinešené. Ubohým odsouzeným bylo potěšením a radostí, vidouce, že domácí obec na ně pamatuje, s nimi bojuje a trpí. —

Povzneslo mysl vyznavačů, vědouce, že o ženu a dítky jest postaráno, že nouze nemají, kdyby i oni v žaláři buď umřeli aneb na popravišti skonali. Každý ujal se takové rodiny, což bylo zcela přirozeným a spravedlivým. „Křesťané,“ dí Lactantius, „nechť jsou bez starosti o své, by tak žalář i smrť pro pravdu a spravedlivosť bez zármutku snésti mohli. Věděli, že své miláčky zanechávají Bohu a že jim ochrana a pomoc scházeti nebude.“ Tak Origines po mučednické smrti svého otce přijat byl od jedné paní křesťanské a u ní vychován. Asketa Seleukus věnoval se službě vdov a sirotků po umučených vyznavačích, byl jim pěstounem a otcem až i sám víru svou mučednickou smrtí spečetil. —

Každá obec měla část církevního statku pro tyto ostatky mučedníků.

Tak postaráno bylo o zajaté a pronásledované vyznavače víry. Než brzo byli i jiní zajatci předmětem křesťanské lásky, a sice již ve třetím století za vpádu barbarských národů do říše římské, byli mnozí křesťané jako

2. váleční zajatci

odvedeni. Tyto vykoupiti bylo svatou povinností biskupů. Konaly se sbírky nejen pro členy vlastní obce, kteří do rukou nepřátelských národů upadli, nýbrž i pro válečné zajatce křesťanské z jejich a z cizích obcí. Láska se svou vzájemnou pomocí a podporou objímala všechny křesťanské obce. Veškerý církevní majetek byl v prvních dobách považován za majetek chudých, za majetek hladových, nahých, nemocných, cizinců, vdov a sirotkův a jatých bratří a sester. —

Teprv později (Ulhorn) rozšířil se zvyk statek církevní děliti na 4 díly a sice: pro biskupa a jeho klerus, pro kostely a chudé. „Církev“, dí sv. Augustin, „nemá zlata k tomu, by je schovávala, nýbrž aby jím v nouzi ku pomoci přispěla.“ Proto nerozpakovali se posvátné nádoby ze zlata a stříbra prodati, by chudé podporovati, nasytiti a jaté vykoupiti mohli. Všichni biskupové této doby byli pravými hlasateli nevyčerpatelné štědrosti. Na důkaz řečeného máme u sv. Cypriana zvěsť, že k němu poslali biskupové numidští o pomoc, když mnoho křesťanů bylo do Numidie do zajetí odvedeno. Sv. Cyprian sbírkou u klerů a laiků konanou sebral 18.000 marek čili přes 10.000 zl. K této sbírce přiložil sv. Cyprian seznam darců, „by pamětlivi jste byli bratří a sester v modlitbách svých, již ochotně při díle tom spoluúčinkovali, jim pak odplatu při oběti a v modlitbě zjednali.“ V numidských chrámech při bohoslužbě a v modleních (suffragia) dárců pamětlivi byli. — „Zaplať Pán Bůh“ známo bylo již ve staré církvi, skutkové pak milosrdenství že odpuštění hříchů nám zjednati mohou, bylo všeobecným míněním.

Tak čteme v kázaní u sv. Aug.: „Nemocné navštěvovati, v žalářích a v okovech úpící vysvobozovati, v jisté dny se postiti, cizincům nohy umývati, chudým almužny dávati: skutky těmito lehké hříchy denně nám jsou odpuštěny.

(Dokončení.)

Dopisy.

Morálka a „Vyšehrad."

Když jsme se konečně dověděli z upřímných slov „Vyšehradu," co drží o církvi, dovídáme se na novo, v jakém poměru stojí církev katolická s morálkou.

Jeden židovský lékař, jehož jmena netřeba vyzrazovati, který mnoho studoval a přemítal o poměru starozákonní morálky s katolickou a sice nikoli se stanoviska theologického, nýbrž filosofického, byl naplněn obdivem nad přesnou, určitou, podrobnou a důslednou stavbou morálky církve katolické a pravil posléze:

„Je pro svět příliš vznešená!" — „Ovšem," řekl pán, s kterým ten lékař rozmlouval, „pro svět — ale pro toho, kdo žije, jak Kristus pravil, v Bohu a Bůh v něm, není pranic nesnadná, tím méně nemožná."

To je ten háček, kterého sobě pan Hořica nevšiml, když psal, že kdo jedná z „přesvědčení," jedná mravněji, nežli ten, kdo jedná na popud cizích vlivů, kterými bezpochyby mínil „nadpřirozené motivy," snad učení o nebi a pekle.

Tedy především o tom „přesvědčení." Může míti katolický křesťan přesvědčení? Může je míti katolický kněz? Kdyby se jednalo o jinou, méně organisovanou a pevnou formu křesťanství, snadno by řekl i pan H., že, „ano." Ale při katolických křesťanech — zvláště pak při katol. kněžích kteří se šlechtou jsou podle str. 478. „světskými pámbíčky," a podle dalších slov té strany „jsou zvyklí jednat podle motivů v Římě stanovených, ať je to mravné neb není" — kteří tedy jednají dle učení církve, jež „až příliš často stála na straně prospěchu bojujícího proti pravdě" — při nich nemůže snad přece býti přesvědčení — a tedy ani skutků z přesvědčení — a tedy ani morálního jednání. Naposledy by z toho plynulo, že naše jednání je jednání somnambulů, ne-li pomatenců a že nemáme za ně odpovědnosti osobní, nýbrž jako nás ženou k jednání „cizí" motivy, kterým říkáme nadpřirozené, a které jsou vlastně výmysly Říma, tak i ty cizí živly, podle nás „zjevení Boží," podle „Vyšehradu" „Řím" jsou za naše nemorální jednání odpovědny. Tak daleko ovšem ani p. H. důsledky svých slov nesledoval, nechávaje to páterům samým k domyšlení.

Ohledně těch cizích, zevnějších vlivův a motivů třeba říci, že „vzdělanec," který z celé soustavy křesťanské morálky jen ty nadpřirozené motivy zná, a o těch myslí, jakoby každému byly cizími, vnějšími, tak asi ženoucími vůli naši, jako žene pára stroj, stojí na stanovisku Luthrovu, který také si představoval ty „cizí" motivy jako jezdce a naši vůli nebo morální sílu jako osla. Křesťan — a zvláště kněz — má v té věci „přesvědčení" jiné a sice to, které Kristus sám svým podobenstvím o ratolestech živých a odťatých krásně vyjádřil. Pan H. Krista ctí, ať tedy si to vyhledá a trochu medituje, snad si zpomene, kterak vlastně ty cizí, zevnější motivy stávají se našimi vlastními a neničí, nýbrž posilují a povznášejí naše „přirozené" přesvědčení nebo poznání, aby bylo spolehlivým a neuhýbajícím vůdcem v jednání. Ohledně těch odměn a trestů věčných, uráží-li někoho ten výklad jich prostonárodní, pro lid méně vzdělaný nejpůsobivější, ať si opatří výklad „učenější" a sice ten, že blaženosť posmrtná dokonalého poznání Boha je následek upřímné snahy člověka na světě blížiti se k Bohu — a ten následek pro jeho krásu a blahosť jmenujeme odměnou. A podobně o neblahém stavu nepřátelství k Bohu.

Že ve větě o církvi, která stála na straně prospěchu proti pravdě, opět je spleten pojem hierarchů jednotlivých s celou církví, netřeba podotýkati, tak jako je samozřejmě opovážlivé pro několik špatných lékařů zavrhovati „medicinu" a pro několik nesvědomitých advokátů „jus."

O pámbíčkování kněžstva mluví jen, kdo kouká na fary jako „fechtem jdoucí bývalý učitel, kterého pro nepřízeň inspektorovu vyhnali,“ jenž myslí, že „tam“ dostane nejmíň šesták a dostal jako jiný žebrák pouze krejcar a pak klne: „A s... Když tady nedostanu, kde dostanu!“

„Motivy v Římě stanovené“.. co to je? Jsou to dogmata? která hlavně? Ta nejstarší, nebo ta „nejmladší?“ Vedlo by k dlouhým dišputacím vykládati, co a proč věří katolík o „církvi vyučující“ — má-li kdo dobrou vůli v té věci poznati učení církevní, nevezme do ruky nějakou Realencyklopaedii, ale přeříká si dotyčné věci třeba jen v Jirsíkově populární dogmatice, která již mnohého bludaře obrátila svou přesnou určitostí a jasnou mluvou. Odkazujeme tam i p. H. Závěrek té věty o motivech v Římě stanovených patrně „naráží“ na známý vtip: „ať je to pravda neb není.“

Může-li „svobodomyslný občan“ věřiti přes všecken realismus popisů volebních a přes vlastní „přesvědčení“ jak to při volbách s „přesvědčením“ „národa“ volícího dopadá, že parlament je skutečný zástupce „národa“ a ne pouze právní, a že většina sněmovní je pravá repraesentantka „národa,“ jež má právo menšinu po vůli jmenem svobody chikanovati, pak může člověk ultramontán tím snáze věřiti, že morálka Kristova — jako jeho víra — rozvinuta je v učení církve, že milosť Kristova svátostmi církve podávaná léčí ze hříchu a povznáší morálku přirozenou na nadpřirozenou, motivy mravního jednání vyvyšuje na nadpřirozené a skutkům morálním dává cenu nadpřirozenou, aby se mohly státi semenem života věčného — a „Vyšehrad“ může dodati: Amen. *Liga+6.*

Drobnosti.

O reformě škol. (Dr. Grassl: Zur Schulreformfrage. — Blätter f. gerichtl. Medizin und Sanitätspolizei 1890.) Pruský ministr vyučování hodlá v letošním podzimku svolati do Berlína komissi, která by se pokusila o reformu středních škol. O přetížení lze mluviti jen, zaviněno-li nějakou okolností s vyučováním souvisící, že tělesná zdatnosť či duševní svěžesť zůstaly pod stupněm stáří žákově přiměřeným. Do školy obecné je nucen choditi schopný i neschopný. Odtud povinnosť učitelova vyzvěděti, seč školák jest a pak mu práce přidati, či ujmouti. Sedí-li mu jich však ve škamnech 130—150, kde pak by mohl individualisovat, zejména když dozorčí orgán přímo jej nutí k šabloně. Přijde inspektor, zavolá několik žáků a táže se: zapíše si, kolik odpovědí bylo správných a kolik chybných. Z jich poměru vypočítá arithmeticky schopnosť učitelovu a myslí, že ji odhadl svědomitě. A volal náhodou samé pitomce. Do středních škol nemusí každý choditi a proto má býti bezohledně vymýcen, kdo postrádá schopností. Autor sestavil statistiku bavorských gymnasií. Rozdělil studenty ve tři skupiny. Do první zařadil syny rolníků, řemeslníků a dělníků; do druhé syny obchodníků, průmyslníků a výpomocných úředníků; do třetí děti pragmatických úředníků, lékařů, advokátů, učenců a vůbec lidí duševně pracujících. Zkoumal, kolik z jednotlivých skupin přijato do parvy a kolik absolvovalo. Selských synků prodralo se už z maturity nejvíce, kdežto ze druhé kategorie bylo nejvíce propadlých. Děti vzdělanců mívají zřídka talent. Duševní síla se vyčerpala. Jako se pole ob čas nechává úhorem, tak by neměli otcové duševně pracující posílati své splozence do vysokých škol. Ať si hmota nervová v jedné generaci odpočine. Bylo by ostatně zajímavo zkoumati, po kolik pokolení se duševní zásoba udrží. Bismark radil synovi: jez hodně, pij dobře a také trochu pracuj. Chyba je, že se děti vzdělanců příliš záhy zapřahají. Zmoudří předčasně a jsou blaseovaní. Nerejdí-li mládež pod širým nebem, sedí-li doma nad špatnou četbou, probouzejí se předčasně zhoubné pudy. Roku 1869 bylo

v Německu 17 tisíc abiturientů, 1889 však 34 tisíc. Tedy dvojnásob, kdežto obyvatelstva za těch 20 let přibylo ze 40 na 48 millionů. Dle starého učebního pláuu proseděli oktavani za týden 27 hodin ve škole; dle nového však 29 hodin. K tomu přibylo vedlejších předmětů (kreslení, stenografie, zpěv, cizí řeči, tělocvik) a co hlavního dlužno míti na zřeteli, příliš mnoho žádá se od domácí přípravy. Maturitanti moří se denně 13—15 hodin a to nejsou ti nejpilnější. Jak se dnes pěstuje tělocvik, není žádnou úlevou mozku, nýbrž jen novou a sice značnou námahou. Jsou veliké rozdíly v učebnicích. Břichaté dějepisné knihy daly by se bez újmy stravnosti zhubeněti na třetinu. Professoři cepují ze žáků specialisty. Přiváděti úzkoprsé, hrbaté a krtičnaté synky do gymnasia, je ubíjení. Gymnasia měla by se přeložiti do venkovských městeček, aby kupci a úředníci nemohli smahem všecky chlapce bez rozdílu do nich posýlati. Sedlák spíše odvádí do nich jen toho ze svých kloučků, který má za ušima. Ať se nepřijímá nikdo před 10 rokem. Jenom návrat do přírody napraví lidstvu nervósní čivy. Vzduch, volnosť a světlo. Je ohromný rozdíl mezi ostýchavým, bledým a vyzáblým maturitantem a týmž pažnatým osmahlým a vyzývavým jinochem, když odbyl jednoroční službu. Ať se přísně omezí domácí úlohy, ať se přejinačí názory o vyměřování trestů. Ať se vícekráte nestane, aby tercián odsouzen byl na týdny k domáclmu vězení k vůli řecké formulce.

* * *

Účinky kávy. Milovnice a milovníky moku tohoto nemálo bude zajímati, že káva, kterou mnozí považují za nápoj nezbytný, má ještě jiné vlastnosti, než tu, že příjemně rozčiluje. Zejména v parní době letní jest pražená káva nejlepším prostředkem ku čistění vzduchu a zamezení nákazy, jenž mimo to má tu výhodu, že nešíří nepříjemný zápach jako na př. chlor nebo kyselina karbolová. Pražená a mletá káva rozkládá zvířecí a rostlinné výpary a činí je tak neškodnými. Francouzský lékař Barbier poukazuje ku zmiňujícím účinkům tabáku při narkotickém omámení tabákem. Každý kuřák ví, kterak ochablosť spůsobena kouřením odstraní se vypitím malého šálku kávy. V příručních lednicích jeví se často následkem přechovávání masa nebo ryb nepříjemný zápach. Také v tomto případě není lepšího prostředku nad mletou kávu. Také zvěřina, posype-li se umletou kávou, zůstane po několik dnů čerstvou.

* *

Pravidla opatrnosti, aby to mladý člověk hodně vysoko přivedl. Pozoruje-li, že jeho šéf chce udělati prastarý vtip, musí se napřed dati do smíchu, — rozuměj tomu vtipu! — Je-li šef roztržit a hledá-li ku př. brejle maje je na nose, musí se obdivovati ženialnosti jeho myšlének. Zůstane-li v přednášce, anebo při toastu vězet, musí z ochoty převrhnouti svoji sklenici, aby šef to mohl svésti na jeho pitomosť. Je-li šef muzikální, t. j. jeho paní nebo milostslečna, musí v uších nositi vatu, aby případně mohl bez rozčilení poslouchat a obdivovat jejich komposice. Nespůsoby zamilovaného psíka nebo kočky musí prohlašovati za roztomilé. Zůstane li mu šef něco dlužen, musí si to pokládati za velikou česť a nešlápl-li mezi tím paní buď na šaty, anebo kočce na ocas, může nadíti se, že to snad za $^1/_4$ století někam přivede.

* * *

Poustevníci na ostrově Palmerstonu. Ze Sydneye se oznamuje: Parník „Richmond,“ plující z Nového Zelandu do Samoy a Tahiti, přistál na poslední své cestě u osamělého ostrova Palmerstonu. Pro jediné obyvatele tohoto ostrova, anglickou rodinu Mastersovu, bylo, toť se rozumí, objevení se parníku událostí velice vítanou, neboť mnohdy minou leta, než se jen objeví na obzoru jediná plachta lodní. Celá rodina také se odebrala na palubu „Richmondu,“ kdež tito lidé jevili největší účastenství pro vše, co viděli. Přímo dětinskou radosť vzbudilo u nich především několik koňů, kteří

se nalezali na parníku. S největším nadšením prohlíželi bodří ostrované podivné ty čtyrnožce, které, mimo nejstarší členy rodiny, nikdy ještě nebyli viděli. Konečně odcházeli, ujišťujíce, že se nemohli vynadívat na tato podivuhodná zvířata. Navzdor své úplné odloučenosti od světa žijí Mastersovi šťastně a spokojeně.

* * *

Intelligence šimpanzů. Poslední kniha Stanleyova vypravuje, že v lese u Msangwy zdržuje se značné množství šimpanzů, kteří podnikají v letě zhusta výpady do okolí Msangwy, aby kradli ovoce. Zvláštní však při té celé věci je pouze to, že užívají tato zvířata v noci k osvětlování pochodní. Emin paša praví: „Kdybych nebyl sám býval přítomen tomuto divadlu, nebyl bych nikdy uvěřil, že opice dovedou rozdělati oheň.“ Časopis „Nature“ podotýká, že toto pozorování mělo by býti podepřeno rozhodnutím jiných ještě otázek. Jak upravují si opice tyto pochodně? Jaké látky k tomu upotřebují? Kde vezmou oheň k rozžehnutí jich? A opatřivše si oheň, zda upotřebují ho pouze k tomu účeli, či ještě jinak? Všecky tyto otázky zasluhovaly by býti zodpověděny. Pokud otázka tato nebude úplně objasněna, budeme se zajisté na zprávu Eminovu dívati s jistou nedůvěrou. Možná, že ve své krátkozrakosti, na niž si tak často stěžuje, považoval četu domorodců malého, nízkého vzrůstu za houf šimpanzů.

Až dosud nejslavnější přírodozpytci tvrdili, že opice nedovede roznítiti a uživiti oheň, což ovšem je dokladem, že opice reflexe rozumové nemá. Proto sotva kdy uvěříme Stanleyovi, kdyby i na krásně tvrdil, že šimpanz dovede si zapáliti sirkou Tändistikor utan svefel and forfor. Cestovatele do vnitřní Afriky je vůbec těžko kontrolovati z té jednoduché příčiny, že dosud publikum čtoucí jejich spisy, nemůže do Afriky běžet a přesvědčit se, zdaž Stanley, Emin Paša, Holub atd. si taky nezaprášili.

* * *

Obětavá láska čápice k mláďatům. Onehdy snesla se nad Novou vsí v kraji teltovském v Braniborsku bouře. Blesk zapálil střechu stodoly, na níž se nalezalo hnízdo čápů. Plameny rychle se šířily a zachvátily též hnízdo. Čápice byla by se mohla zachránit, ale poněvadž jí bylo nemožno zachrániti také mláďata, nechtěla je opustit a zůstala sedět na hnízdě. Pokud to šlo, chránila mláďata svými křídly a zahynula společně s nimi.

* * *

Oči a zuby. Mladá dívka jedna v Berlíně musela onehdy žádat o radu lékařskou, poněvadž byly obavy, že na pravé oko úplné oslepne. Avšak navzdor důkladnému ohledání nemohl lékař nalézti nijakého příznaku nějaké pathologické změny oka. Avšak vida, že pacientka má velmi špatné zuby, poslal ji k zubnímu lékaři. Když byl zubní lékař vytahal nemocné zuby z pravé hoření čelisti, zlepšil se již po třech dnech stav chorého oka značnou měrou. Jedenáct dní po té dívka viděla na pravé oko zcela dobře.

Obsah „Vychovatele“:

Učebnice českých dějin z předešlého století. — Příspěvek k výkladu V. přikázaní Božího. — O výchově realné a prospěchářské. — Z přednášek faráře Kneippa. (Dle Münchener Fremdenblattu uspořádal V. K.) — Trestníci a vězňové pod vlivem Církve. (Podává V. Čečetka, duchovní správce v trestnici Kartouzské.) — Dopis: Morálka a „Vyšehrad“. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. září 1890. Číslo 17.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

List biskupa orleanského Mra. Dupanloupa Gambettovi o škole nevěrecké (r. 1871.).

Z frančtiny přel. J. L.

Chcete, jak pravíte, zbudovati budoucnosť demokratickou na základě reformy, reformy vyučování; a v této snaze prohlašujete sebe a své přátele jedině schopnými, jedině důstojnými, aby mládež vychovávali. Chcete, aby vznikali mužové spravedliví, svobodní a statní. Toť znamenité. Ale jak? Národním vychováváním, podaným spůsobem opravdu časovým, opravdu demokratickým.

A tu osmělujete se tvrditi, že církev a vlády ničeho neučinily pro vyučování, že v očích jich každý čtenář nepřítel, pročež míníte zreformovati svět svými školami.

Nechte mne odpověděti, že tím berete prospěch z nevědomosti, na místo abyste s ní bojovali. Neboť tu musí člověk obzvláštně počítati na nevědomosť posluchačův, aby jim dal přijmouti najednou v téže frázi pomluvu a pošetilosť. Vlády francouzské v šedesáti letech zřídily 50.000 škol a ztrojnásobily náklad na školství obecné.

Co se týče církve, jest založena na dvou věcech: na knize, Evangeliu, a na přikázaní božském, jež zní: „Ite et docete.“ „Jděte a učte!“ Tato věta zevšedněla. Papež jeden pronesl: „Nevědomosť zřídlem všeho zla“ a doložil: „zvláště u dělníkův.“

Benedikt XIV. řekl to sto let dříve, než jste se narodil.

Pomluva tedy kulhá, pošetilosť ještě více. Tak, vy také, pane Gambetto, zamýšlíte utvářeti ráz generací dle obrazu vašeho, jako peníz se razí, školami. Odborníci však vědí dobře, že snaha tato jest absurdní, a může státi se hroznou tyranií.

Vyučování samo o sobě stupně prvého neb druhého, i se vším z vyšších věd, jež k němu přidati můžete, s algebrou, chemií atd. nepodává mravnosti a zvláště strany učitelům lichotící, očekávají více do jejich vlivu na voliče, než do působení jich na žactvo.

Víte-li, co nejvíce má vlivu na rodinu a společnosť? Vychování mravné neb nemravné, náboženské neb ateistické. A víte-li, proč nemám důvěry v reformu vaši? Poněvadž nebude ani mravná ani náboženská.

Ve skutečnosti co jest vyučování opravdu moderní? opravdu demokratické? Což máme geometrii moderní, mluvnici demokratickou? mravouku mladou a nevydaný zeměpis? Všechna tato vznešená slova jsou řečnické mraky, prázdné, temné, bez smyslu pro ducha, jakmile je chceme rozebrati.

Přece hodivše tyto fráze mezi posluchače, pokračujete pronášejíce slova o straně, slova o pořádku nynějším. Nescházejí než desátky a robota. Pravíte: Vyučování bude zdarma. Třicet milionů více v budgetu, co na tom? Promarnili jste jich více. Chudí platiti budou za bohaté, ale lid bude si představovati, že neplatí a že vám děkuje za dobrodiní toto. — Povinné, budiž, můžete-li vynalézti vážnou sankci pro zákon váš, záruku vážnou pro svobodu rodin zvláště pak pro svobodu učitelů, abyste byli jimi jistí, že budete moci bez nejhrůznější tyranie nutiti otce svěřovati jim poklad na světě nejdražší, své dítky. Však tyto jemné podrobnosti vás nezastaví. Konečně vyučování bude laické.

Snadno jest útočiti a pomlouvati nepřítomné kněze, mnichy, kteří se nehájí. To není jemnocitné, ale tím si získáte silnou popularitu ve své straně a protivenství proti církvi přikryjí přízeň sladkou vůči jiným. Zaklepejme zde silně. Budoucně církev odloučí se od státu. To není dosti, odloučí se církev od školy, škola od každého náboženství.

Řekl jste, pane, že republika vaše bude svobodomyslná. Počínáte-li vylučovati celou třídu občanů a žen od práva všeobecného vyučovati, jen za tou příčinou, že jejich přesvědčení náboženské není vaše, neříkejte, prosím, svobodomyslnost a neviňte církev z nesnášenlivosti. Aneb buďte logickým a oddělte stát od církve. Neboť stát, toť budget, to jsou peníze nás všech. Nemůžete bez libovůle nutiti rodiny, aby posýlaly své dítky do školy státní. Zanechte dříve frásí zvučných, a jmenujte věci pravým jmenem. Církev, toť my. Stát, toť vy. Odnímati peníze nám a našim vědám, bráti peníze pro sebe a pro své vědy, to se zove odděliti církev od státu.

Leč tiší se poněkud mysl má, jak rodiny se rozhodnou, dozvídaje se od vás, jaký program toho vyučování bude.

Ten program, vizte ho, „program obsáhlý a rozmanitý, takový, že na místo vědy zkomolené udělí se člověku celá pravda, aby nic, co vstoupiti může v ducha lidského, se mu neskrývalo.“

De omni re scibili! toť obdivuhodné. Budete zajisté míti moc utvořiti ducha schopným pro tuto encyklopedii! Zmůžete tolik věcí!

Tak vyučování bezplatné, povinné, laické, obsažné a úplné až k nemožnosti, ale to jest formule socialismu, a též formule nesmyslu.

Ve škole, pravíte, vyučovati se budou dítky pravdám vědeckým v majestátní jich síle a jednoduchosti; a tak připravíte si občany, jichž zásady opírají se o základy, na kterých spočívá celá naše společnost.

Co rozumíte těmi vznešenými slovy? Jaké jsou to zásady? Jaké jsou to základy? Zda tyto zásady spočívají na těch základech, či tyto základy na těch zásadách, jak učiti budete o tom děti sedmi až jedenáctileté? Vyzývám vás ještě, abyste mi podali úplné znění programu věd, jímž naši státní učitelé vesničtí, aby vnuknuli dětem sedmi a jedenáctilým cit povinnosti a obětavosti, budou musiti nahraditi desatero přikázaní Božích a svaté, vznešené a prosté Evangelium Spasitele našeho Ježíše Krista?

Kdo vás činí, pane, tak nevděčným vůči voličům pařížským a lyonským, kteří skoro vesměs byli vychováni mnichy, tak krutým proti kněžím, kteří nebyli snad zbytečnými při prvém vašem vychování, a tak nespravedlivým vůči církvi!

Má povinnost jest státi na této stránce a odmítnouti vaše pomluvy.

Jakže, to se děje po tom, co kněžstvo Francie se obětovalo oddavši se službě ve prospěch našich vojínů a vězňů; to se děje čtyry měsíce na to, co naši kněží a bratří škol křesťanských se zřeli a zmírali na bojištích; potom, co všechny naše řeholnice se věnovaly ambulancím; tu máte odvahu říci, že nejsme více Francouzi! A znova pomlouváte den po krveprolití rukojmí, vy-

ličujete nás pro společnosť nynější za „největší nebezpečí“ — to slovo vaše — vydávajíce nás takto znovu slepému řádění!

Nepomlouváte a nehanobíte toliko nás, ale i papeže. Ach, souhlasím, hrůzy, zrady, zbabělství a lži, jimiž obklopen byl po dvacet pět let, nemohly ho učiniti vnímavým pro půvaby této domnělé svobody, kterou slibujete. Ale ani v encyklice, kterou vaši posluchači nečtli, papež nikdy nezavrhl rozličné útvary vládní, ztvrzené v zákonech rozličných národův. Odsoudil toliko svobodu bez uzdy, práva bez povinností, a společnosti bez Boha. Co se týče rodiny a majetku, pane, sluší-li vašim přátelům prohlašovati se za ctnostné jich hajitele?

Leč nejpodivnější v této zmatenici ideí spletených a nesouvislých jest podnět, pro který chcete zakázati kněžím francouzským právo společné každému Francouzi, právo vyučovati: „Až učiníte vyzvání na zmužilosť lidí vychovaných takovými učitely, až budete chtíti vzníti v nich představu obětovati se, oddanosti a vlasti, budete míti před sebou druh lidí skleslých a chabých.“ A příčina, kterou udáváte této skleslosti a chabosti lidí, jež jsme vychovali, jest ještě podivnější: „poněvadž prý učíme víře v Prozřetelnosť, a učitelé, již věři v ní, nemohou než zmalátněti pokolení lidské.

Zde kladete, pane, „učení, jež zvyká ducha na představu o Prozřetelnosti“ proti „převratu, jenž učí svrchovanosti a zodpovědnosti lidské vůle, svobodě jednání.“ Není však, pane, nižádné neshody mezi těmi věcmi; učení křesťanské zahrnuje obě. Klada je takto proti sobě zajisté nerozumíte ani sobě, ani věcím, jež mluvíte.

Vy tedy, který nevěříte v Prozřetelnosť a nejste proto ani chabý, zotročilý, znáte-li jiné učení, jež lépe učí snášeti život a čeliti smrti? Rozkázal jste letos mnoha lidem vrhnout se v rámě smrti, byl byste se odvažil kázati vojínům dati se zabíti posmívaje se Bohu, a míníte, že víra v Prozřetelnosť zmalátněla ducha papežských zuávův a bretonských franc-tireurů?

Leč dejte pozor, nutno dobře uvážiti: netoliko kněží věří v Prozřetelnosť, nýbrž každý vyznavač víry křesťanské, proto, nutno-li vyhnati kněze ze škol, poněvadž učí dogmatu zmalátňujícímu, třeba vyhnati všechny křesťany, a budoucně bude třeba vymahati na každém učiteli, by nevěřil v Prozřetelnosť.

Doznejte, pane, že zřídka lze tak snadno smísiti pomluvy s nesmysly.

Nalezáte přece však prostředek jíti ještě dále, a dáváte se do dělení toho, co zovete vyšším kněžstvem, jež očerňujete a co zovete nižším, jemuž pochlebujete, k závisti ho povzbuzuje. Marná snaha, pane. Ostatně neznám nižšího kněžstva. Stupeň kněžský jest nejvyšší, jehož můžeme dosáhnouti; žádný biskup, ani papež sám nemá jiný ráz kněžský než kněz nejnižší. Všechny hodnosti církevní jsou v jednom ohledu pod tímto názvem kněze, a on sám vede ke všem nejvyšším úřadům v církvi.

Z toho stanoviska můžeme říci, že žádná ústava není demokratičtější nad církev. Skoro všichni synové lidu, spolu vychovaní, živení vespolek slovem Onoho, jenž zemřel pro lid, nenecháme se ni děliti, ni klamati. Naše bratrství je pravé, náš Bůh je pravý Bůh a váš není nic. Buďte upřímným, pane, zanechte frásí, a rcete hlasitě a bez řečnické opatrnosti, zda ano či ne, svobodné myšlení, jemuž jste oddán, a lidské vědění, jemuž rovného nic neuznáváte, uznává jsoucnosť Boha osobního a živého? Vaše otevřenosť vás zavazuje odpověděti. Odvažte se prohlásiti přátelům svým, že v Boha věříte; neb odvažte se říci zemi, že veň nevěříte.

A zapírá-li vaše domnělá věda Boha, tak lituji vás, pane, ale doznejte, že nenáleží vám mluviti o náboženství a pokoušeti se o svádění a dělení kněžstva, jež věnovalo svůj život Bohu. V každé vesnici je hrstka řečníků, hospodských mluvilů, ovladačů obecními výbory, kteří vyhánějí mnichy a řeholnice, odnímají faráři malý důchod, bez něhož nemůže žíti, zakazují učitelům voditi děti na mši, odpírají opraviti chatrné kostely, odporučují sňatky a pohřby civilní bez kněze, a neznají jiného způsobu sloužiti republice než

nenávisť ke knězi a nízkou bezduchou bezbožnosť: a tito řečníci v každé vsi jsou právě vašimi přátely a stoupenci.

Pomocí jich hodláte zříditi ono vychování národní, opravdu moderní, při kterém budete museti, — abyste naučili děti povinnostem občanským, abyste vzbudili v nich představy oddanosti a sebeobětování vlasti, a zdělali z nich pokolení lidské statné — netoliko jim nemluviti o Bohu a Prozřetelnosti, ale zničiti a vyhladiti v nich představu o Prozřetelnosti a uděliti konečně mládeži francouzské vyučování bez víry, mravouku bez Boha. Nuže, chcete, bych vám řekl, co nám takové vychování přinese? Na místě, aby nám utvořilo muže, utvoří nám ohavy, učené barbary, ozbrojené všemi ničivými prostředky, surovosť v srdci a mravech, krátce vše, co jsme viděli za panování komuny: mladé muže a dívky od 18 až do 25 let ovládající a zapalující Paříž.

A po takových hrůzných ponaučeních jste se odvážil zastávati se svých náhledů a posluchači vaši tleskali! Pro mne je to znamením hlubokého zmatku, v kterém jsme až dosud. Nikoliv, Francie není ještě u konce svých pohrom!

O liturgickém zpěvu.

Ve čtvrtletníku: „Linzer Quartalschrift“ — čteme krátkou stať o liturgickém zpěvu. Několik slov těch zasluhuje věru, aby v širší vědomosť také u nás se dostalo. Jsou to následující:

Zpěvem církve jest chorál — ten zavrhovati bylo by tolik, jako zasahovati hluboko v život církve, zvláště v život celé církevní liturgie, — vždyť chorál tak úzce spojen jest s celou obětní modlitbou církve. Nejlepší chvalou jeho jest zajisté jeho dějepis.

Od papeže Řehoře (590.—604.) šířil se chorál, a církev vždy k němu se hlásila, jako svému vlastnímu dítku. Jak krásným jest, píše duchaplný Thibaut: „Ambrosianské a gregorianské zpěvy jsou v pravdě nebeské, povznášející zpěvy a intonace, které v nejkrásnějších dobách církve od genialních mužů utvořeny, uměním odchovány, mysl hluboce dojímají, mnohem více než mnohé z našich skladeb, které sice na effekt, nikoliv však na zbožnosť jsou namířeny.“

Zde budiž malá poznámka dovolena. U nás v Čechách totiž panuje ještě u mnohých domněnka, že Ambrosianský a Gregorianský zpěv jsou dva různé způsoby zpěvu církevního, — což jest omyl. Sv. biskup Ambrož († 397.) ujal se první vřele posvátné hudby církevní, a připomíná se vždy jako zakladatel spořádané hudební soustavy. Po něm pak papež Řehoř dal zpěvu církevnímu (tedy i zpěvu sv. Ambrože) určitá pravidla, sebral dosud roztroušené zpěvy církevní (tedy jistě i zpěvy sv. Ambrože) v celek, liturgicky je na jednotlivé sny v roce uspořádal, kde se jich nedostávalo, přidal nové, provedl správnou deklamaci a rytmický pohyb řeči. Tedy zpěv Ambrosianský i Gregorianský nejsou dva různé, nýbrž jeden jediný zpěv katolické církve, o němž Dr. Witt píše (Musica sacra 1860.): „Chorál jest nepomíjející, ba svého způsobu nedostižitelné, mistrovské dílo přirozené hudební deklamace.“

Odkud však ty předsudky proti němu?

Již Luther říkal, že jest to zpěv nudný („Geplärre“). To vysvětlíme si lehce z toho, že v době Lutherově jako vůbec přestávali lidé rozumět a chápat vnitřní cenu církve a celého jejího zařízení, tak také přestávali i rozumět chorálu církevnímu. Zpěvy staly se znenáhla nesrozumitelnými, všelijakou manýrou zpěváků zbytečně byly prodlužovány, nebo zase zkracovány zcela libovolně; přednes pak byl bez porozumění liturgii a duchu církevnímu. Což divu, že když takto s ním zacházeno, že ztrácel oblibu a za-

vrhován byl jako staré haraburdí, jako „Geplärre.“ — Luther sám však přece jinde zase ho chválí: „Der Gesang und die Noten der Musica in Papstthum sin köstlich; schade wäre es, dass sie sollten untergehen.“

Podobné předsudky jsou i dnes dosud proti chorálu a částečně i proti zpěvu bez průvodu hudby. Všecky takové předhůzky však vztahují se ne na chorál, nýbrž na zpěváky. Málo rozumí lid, zpěváci i dirigenti liturgii církve, proto nerozumí chorálu, proto chorál i nedovedou přednést. Jak krásná a významná na př. liturgie mše sv., a jak mnohdy bývá zkomolena. Kdo tím vinen, zdaž ta liturgie předepsaná?! Ecclesiasticum semper pulchrum, quoniam in divino participat; sed humana operatio in hoc ecclesiastico non semper pulchra.

Proto nejhorlivější pěstitelé chorálu Benediktini Beuronští, a z nich jeden ve spisku „Choral und Liturgie“ věnovaném episkopatu německému, na řádný přednes, na pochopení a srovnání s duchem církve hlavní váhu kladou.

Kdo chceš krásu onu vidět a pocítit, jdi jen v Praze do chrámu Emauzského, poslouchej, a dívej se na tváře laiků, v lodi chrámové tak četně shromážděných.

Proto Conc. Trid, sess. XXIII., cap. 18. de reform.; Conc provinc. Prag. Tit. III C VI, a Synod. Prag. 1863. Cap. XIII. ku pěstování církevního zpěvu a hudby posvátné nabádá Věru zde třeba, více si vážiti slov u sv. Mat. XVIII. 17.: „Kdo církve neuposlechne....“

Než mnozí, zajisté přemnozí, všímají si posvátné hudby, a rádi by přidali se k těm, kteří o opravě pracují, na mnohé však narážejí překážky. Kdyby záleželo to na kněžstvu samotném, ale zde musí být ještě súčastněn regenschori, varhaník a zpěváci. Překážek mnoho, a ty všem práci stěžují, některé docela odstrašují, a jiné malomyslnými činí, a tak na mnoze zůstává pak „status quo“ — starý pořádek, či vlastně nepořádek. Jaká tu porada?

1. Nepřestávat, poněvadž přece semper aliquid haeret.

2. Nemáme-li vycvičený chor, nechejme zatím zpívaných mší sv., anebo alespoň omezme je na míru a počet nejmenší a nejnutnější. S tím souhlasí i Nejd. Ordinariát Praž.; viz předmluvu ku kancionálkům Lehnerovým, která schválena.

3. Dbáno buď, aby regenschori cvičil děti i v umělém zpěvu; k tomu několik vždy dětí se vynajde každoročně.

4. Při mši sv. nechť zpívá se píseň z kancionálu, a to pouze taková, která výhradně ku mši sv. jest.

5. Budiž dbáno o to, aby děti ve školách od pp. učitelů cvičeny byly ve zpěvu kostelních písní, a to takových, které k tomu za vhodné uzná duch. správa, po případě katecheta a to souhlasně, v celé farní osadě.

6. Mše a vložky, které mají být zpívány při slavné mši sv., nechť dříve prozkoumá nejen chorregent, ale i duchovní správce, zdaž souhlasí s liturgií té slavnosti, která se koná.

Kdo víš více pokynů, račiž sděliti je, ať činnosť Cyrillská čile se rozproudí po milé vlasti naší, a s ní i stará Čechů zbožnosť.

Řádný zpěv, domu Božího důstojný, to jest necessarium, v tom budiž mezi námi unitas. Provedení nestejné, okolnostmi podmíněné, zde budiž libertas a k tomu ve všech a ke všem charitas. Dle slov sv. Augustina in enarr. psalm. 86.: „Choďme v Kristu, a tak zpívejme, abychom touhou po věčném městě rozníceni byli. Kdo tuto touhu má, zpívá v srdci, kdyby i jazyk mlčel. Kdo tuto touhu nemá, jest němý před Bohem, byť sebe větším křikem k uším lidí proniknouti se namahal.“ *P—*

Confessionellní statistika školská v Prusku.

Vyšší měšťanské školy.

V předešlém letním poleletí bylo 27 vyšších měšťanských škol pruského státu navštěvováno od 10.544 žáků, mezi nimiž bylo 74·3% evangelíků, 15·9% katolíků, 0·6% jiných křesťanův a 9·2 židů. Branibory, Pomořany, Poznaňsko, Šlesvik-Holštýn a Hessy-Nassavsko nemají vyšších měšťanských škol. Evangelíci převyšují poměrně ostatní vyznání při mužském pohlaví více méně ve Westfalsku, západním Prusku, Slezsku, v Porýnsku, v Hohenzollernsku, ve vých. Prusku, v městském okresu berlínském, v Hannoveru a v Sasku, kdežto katolíci ve všech těchto krajích značně jsou počtem slabi. Skrovná účasť posledních při návštěvě vyšších měšťanských škol stoupá zjevně ve Westfalsku, Slezsku a v záp. Prusku. Židé naproti tomu převyšují všude počtem ostatní vyznání, zvláště (asi 11kráte až 18kráte) v Hannoveru, Slezsku, v Sasích a v Hohenzollernsku. — Na 10.000 mužských údův jednotlivých náboženských vyznání, zvláště náboženských společností připadá u evangelíkův 8·8, u katolíků 3·5, u ostatních křesťanů 14·9, u křesťanů vůbec 7·0 a u židů 53·9 žáků vyšších měšťanských škol. — Pro jednotlivé kraje jest poměrný počet tento:

1. Východní Prusko. Počet žákův jedné vyšší měšťanské školy: 423, mezi nimiž bylo 92·7% evangelických, 2·4% katolických, 0·7% jiných křesťanských a 4·2% židovských žakův. Na 10.000 mužských údův jednotlivých vyznání náboženských, zvláště náboženských společností připadá: u evangelíků 4·9, u katolíků 0·8, u ostatních křesťanů 6·2, u křesťanů vůbec 4·4 a u židů 23·2 žáků vyšších měšťanských škol.

2. Západní Prusko. Počet žáků dvou vyšších měšťanských škol: 540, mezi nimiž bylo 74·4% evangelických, 8·5% katolických, 3·9% ostatních křesťanských a 13·2% židovských žákův. Na 10.000 mužských údův jednotlivých vyznání náboženských, zvláště náboženských společností připadá: u evangelíků 12·3, u katolíkův 1·3, u ostatních křesťanů 32·4, u křesťanů vůbec 6·9 a u židů 60·5 žáků vyšších měšťanských škol.

3. Městský okres berlínský. Počet žáků pěti vyšších měšťanských škol: 1555, mezi nimiž bylo 88·2% evangelických, 2·4% katolických, 0·3% jiných křesťanských a 9·1% židovských. Na 10.000 mužských údův jednotlivých vyznání náboženských, zvláště náboženských společností připadá u evangelíků 25·4 u katolíků 6·1, u ostatních křesťanů 11·0, u křesťanů vůbec 23·6 a u židů 42·7 žáků vyšších měšťanských škol.

4. Slezsko. Počet žáků pěti vyšších měšťanských škol: 2081, mezi nimiž bylo 71·0% evangelických, 13·6% katolických, 0·7 ostatních křesťanských a 14·7% židovských. Na 10 000 mužských údův jednotlivých vyznání náboženských, zvláště náboženských společností připadalo: u evangelíků 23·3, u katolíků 3·9, u ostatních křesťanů 3·5, u křesťanů vůbec 13·0 a u židů 172·1 žáků vyšších měšťanských škol.

5. Sasko. Počet žákův jedné měšťanské školy: 248, mezi nimiž bylo 94·8% evangelických, 0·4% katolických, 0·4% jiných křesťanských žákův a 4·4% židovských. Na 10.000 mužských údův jednotlivých vyznání náboženských, zvláště náboženských společností připadá: u evangelíků 2·1, u katolíků 0·1, u ostatních křesťanů 4·5, u křesťanů vůbec 2·0 a u židů 28·5 žáků vyšších měšťanských škol.

6. Hannover. Počet žáků čtyř vyšších měšťanských škol: 1813, mezi nimiž bylo 88·9% evangelických, 3·1% katolických, 0·1% ostatních křesťanských a 7·9% židovských. Na 10.000 mužských údův jednotlivých náboženských vyznání, zvláště náboženských společností připadá: u evangelíků 17·2 u katolíků 4·1, u ostatních křesťanů 9·3, u křesťanů vůbec 15·5 a u židů 190·8 žáků vyšších měšťanských škol.

Westfalsko. Počet žáků dvou vyšších měšťanských škol: 922, mezi nimiž bylo 78·2% evangelických, 18·6% katolických, 0·3% jiných křesťanských a 2·9% židovských. Na 10.000 mužských údův jednotlivých náboženských vyznání, zvláště náboženských společností připadá: u evangelíků 13·6, u katolíků 2·9, u jiných křesťanů 14·3, u křesťanů vůbec 8·0 a u židů 29·1 žáků vyšších měšťanských škol.

8. Porýnsko. Počet žáků šesti vyšších měšťanských škol: 2019, mezi nimiž bylo 50·3% evangelických, 44·2% katolických, 0·2% jiných křesťanských a 5·3% židovských. Na 10 000 mužských údův jednotlivých vyznání náboženských, zvláště náboženských společností připadá: u evangelíků 17·1, u katolíků 5·7, u jiných křesťanů 7·2, u křesťanů vůbec 8·9 a u židů 47·7 žáků vyšších měšťanských škol.

9. Hohezollernsko. Počet žáků jedné vyšší měšťanské školy: 92, mezi nimiž bylo 15·2% evangelických, 68·5% katolických a 16·3% židovských. Na 10.000 mužských údův jednotlivých náboženských vyznání, zvláště náboženských společností připadá: u evangelíků 105·7, u katolíků 20·9, u křesťanů 24·4 a u židů 498·3 žáků vyšších měšťanských škol.

Na 10.000 mužských obyvatelů připadá průměrně 7·7, naproti tomu v Hohenzollernsku 28·9, v městském okresu berlínském 24·6, v Hannoveru 16·7, ve Slezsku 15·0, v Porýnsku 9·3, ve Westfalsku 8·2, v záp. Prusku 7·8, ve vých. Prusku 4·5 a v Sasku 2·1 žáci vyšších měšťanských škol.

Co se týče návštěvy vyšších měšťanských škol, jsou v celém státě poměrně evangelíci dva- a půlkrát tak četni než katolíci, a židé více než sedm- a půlkrát tak četni než křesťané vůbec.

Anglikánské kněžstvo.

V jednom dřívějším spise „Arkadie, její světlé a temné stránky," snažil se A. Jessopp, jeden z nejlepších essayistův Anglie podati pravdivý a věrný obraz zvyků, mysli, pověrčivosti, předsudkův a mnohých stížností venkovského obyvatelstva východní Anglie, mezi nímž působiti jako anglikánský farář povolán byl. Ihned objevily se tomuto muži, který po dlouholetém působení jako učitel péči o duše v odlehlé faře venkovské převzal, poměry méně utěšené, povaha jeho farníků tak odmítavě chladná a nechápavá, že jeho kniha dobře jako obžalovací spis proti lidu venkovskému a anglikánkým farářům na venkově platiti může, a proto v jistých anglikánských kruzích veliký souhlas vyvolala.

Jessopp vysvětluje v úvodě k této nové knize pohnutky pro svůj nepříznivý soud nad náboženskými a mravními poměry a hledí i dobré vlastnosti lidu a jeho pastýřů vychvalovati, státní kněžstvo poněkud ve veřejném mínění rehabilitovati. Státnímu kněžstvu dává toto vysvědčení: „Nikdy nebylo takové korporace, kteráž by s takou horlivostí a s takovou loyalitou své povinnosti plniti se snažila, a sebe tolik šlechetně obětovala tomu, co za svou povinnosť pokládala, jako nynější anglické státní kněžstvo." Tato chvála jest podmíněna. Jako každý Angličan za hlavní pravidlo pokládá svou povinnosť plniti, tak i faráři; bohužel panuje největší rozdíl v myšlení, o úloze a povinnostech faráře; bohužel jest nynější system tolik převrácený a zkázonosný, že jen málo jich přes nejlepší vůli pravými pastýři duší býti mohou.

Jessopp počítá se k umírněným, a přece trvá na tom, že základní reforma absolutně nutna jest, nechce-li státní církev svého vlivu pozbyti a „výčitka tíží nás," praví (úvod XIII.), „a já myslím, že ji zasloužíme: že každé změně se vyhýbáme, že pohoršení a zlořády neodstraňujeme, jen abychom

nebezpečí od našeho stavu odvrátili. V žádném povolání není nikdo charakteru tolik lehkovážného a nebezpečného, jako člověk, jemuž schází loyalita a pokora, jakmi le jej kdo v podezření má, že baží po novotách a není spokojen s bývalými poměry.“ Jessopp patrně nenáleží k bojácným, ani ku zaslepeným ctižádostivcům; on se nebojí, tu nejbolestnější skvrnu přímo odkryti a žádati, aby od ní bylo pomoženo. Takovým označuje on právem celé anomalní postavení anglikánských kněží.

Zatím co v novějším čase bylo odkryto prodávání a kupování úřadův a hodností, žádá se ode všech lidí, kteří nějaké postavení mají, plnění jistých povinností. Ti, kteří pro stáří nebo z jiné příčiny stanou se nespůsobilými a proto i jinde z úřadů se odstraňují: v Anglicku jsou na prosto nesesaditelnými. Duchovní po svém uvedení v úřad odebéře se na faru svou, jako na svobodné léno, béře tam stále své důchody a to i tehdy, když už dávno přestal býti spůsobilým.

Anglický farář žádá po dosažení svého úřadu všechna práva vlastníka, jež nemůže již po celý svůj život ztratit; ani biskup, ani patron nemůže jej sesaditi, všechny stížnosti obce proti faráři jsou bezmocné, ať se zakládají na čemkoliv. Anglikánský kněz ať si se dopustí čehokoliv, i kdyby odsouzen byl do žaláře, kdyby byl ochlastou a kdyby stal se pověstným, jako nebezpečný muž: tím práv svých na úřad a jeho důchody neztrácí. On může se na př. po odbytém trestu na svou faru navrátiti, vstoupiti ihned na kazatelnu a svou duchovní správu opět převzíti. Zákon chrání jej v požívání beneficia proti biskupu i obci. Proto obžerství, pohoršlivý život a neřesti sprosté nejsou mezi státními duchovními již proto řídkými, že jsou úplně neodvislí od biskupa a obcí. Anglikánský duchovní, když jednou dosed na své obročí, nemá se více čeho báti, ale též ničeho k očekávání. On není odkázán na své farní osadníky, jako kazatel Nonconformistů, poměr jeho k osadě není tak vroucí jako u katolického kněze; naopak on hledí své obcování se svými nevzdělanými osadníky farními na to nejnutnější obmeziti. Na stud a čest, které by jinému další pobyt v obci, kde byl dal pohoršení, učinily nemožným, nebéře se ohledu. Neblahým poměrům patronátním jest co děkovati, že tam přesazení duchovního náramně je znesnadněno, a provádí se nejspíš jenom zaplacením značné sumy peněz. Proto jest farář, nemá-li soukromého jmění, morálně donucen, setrvati na svém místě.

O mravném vlivu, o duchovním působení tu nemůže býti ani řeči. Osadníci nedbalí a u víře vlažní — a ti tvoří většinu — jsou úplně spokojeni, neboť farář, jehož slabosti jsou známy, nebude jich obtěžovati; horliví jsou umlčeni, kdežto druzí, kteří od faráře osobně uraženi byli, své poklesky a chyby beze všeho odkrývají. Často jsou obce mnohem shovívavější k nepravostem, nežli ku ctnostem svých pastýřů, zvláště tehdy, když staré zlozvyky vykořeniti chce, anebo naléhá-li na návštěvu chrámu, kázaní, kárá-li jisté chyby a nepravosti bez výsledku, a proto zůstává všecko při starém.

V této tolik bohaté státní církvi není žádného reservního fondu pro chudé, práce neschopné faráře; ti, kteří z domova nemají peněz, nemají nic uloženo, avšak nezřídka i mají dluhy, nemohou proto ani úřadu svého se vzdáti, ani zástupce platiti. Jessopp odporučuje proto, aby farářům určité procento bylo sráženo. Obtíže však přece nebudou tím odstraněny, neboť kuráti (výpomocní kněží) mají tak skrovný plat, že jen nuzně z něho mohou žíti, zvláště když, jak Jessopp žaluje, velmi záhy se žení dávajíce se oblouditi od ctižádostivých dívek, které za každou cenu vyššího postavení se domahají. Spisovatel podává velmi zajímavé jednotlivosti o této věci, o strastech chudých farních pomocníků, o rozdílných prostředcích a cestách, jimiž by spásu z těchto svízelů nalezli. Prostředky, jichž se dosud užilo, nejsou k tomu, aby důstojnosť kurátů ve veřejném mínění povznesly. Musí se doznati hořké zkušenosti těchto ubožáků, aby moudrosť katolické církve, která coelibat předpisuje, také v tomto ohledu správně oceniti se mohla.

V době přítomné, kdy Nonconformisté pro odstranění státní církve agitují, a následkem toho desátku od nich se opírají, jest též mnoho farářů, kteří jindy bohaté příjmy měli, přinuceno, uskrovňovati se. Utvoření reservního fondu naráží tu na veliké překážky. Mnohé sbírky pro duchovní, pro vdovy a děti po kněžích, kteří žádných předběžných opatření pro své rodiny neučinili, vyčerpávají tu a tam trpělivosť laikův a bohatšího kněžstva. Rovněž je jisto, že duchovní stav nezaujímá více to vysoké společenské postavení, jako dříve. „Duchovní," tak zní výrok Jossoppův, „není již jako dříve gentlemanem rodem, vychováním a jemnými způsoby." Synové šlechty nebudou více pokládati duchovní povolání za důstojnou životní dráhu pro šlechtice, aby obcování s polovzdělanci a nevzdělanci se vyhnuli, a proto jinému zaměstnání se věnují.

Jest jisto, že mnozí tito boháči svých povinností hrubě zanedbávali a vedením panského života se zprotivili; na druhé straně patří nejvzdělanější a nejhorlivější duchovní šlechtě. Jejich štědrosť, jejich přívětivosť, jejich mírný způsob žití vydobyl jim vážnosť. Státní duchovní byl bez ohledu na jeho chyby gentlemanem. Od té doby však, co vstoupili v duchovní stav muži, kteří dle Jessoppova úsudku ani rodem, ani vzděláním, ani smýšlením, ani způsobem života nejsou gentlemany, tento stav o veřejnou vážnosť přišel. Umírněnosti a sebezapírání bylo právě pro anglikánské faráře nezbytně třeba. Jak jest výhodna nezávislosť od obce pro duchovního, tak právě jest nebezpečna, zanedbává-li týž své povinnosti. „My jsme (praví Jessopp str. 114.) lidé z krve a masa jako jiní. Poněvadž imposantní a nevydobytné postavení zaujímáme, poněvadž se všech stran zákonnými ochrannými prostředky opatřeni jsme, které nás jednak nad naše osadníky farní staví, poněvadž na druhé straně mimo sféru moci biskupovy jsme, máme skoro neobmezenou moc, naše beneficia v synekury proměňovati, ať si již na farách sídlíme, anebo je prostšímu nájemníku přenecháváme.

Kterak vychovává katol. církev divochy.

Ze života katolického missionáře mezi africkými černochy.

V posledních letech velmi často se mluvívá o Kongském území, které leží pod rovníkem v západní střední Africe, zrovna při pobřeží oceánu atlantického. Mnozí už Evropané se tam pustili na mohutném parníku, aby tam zkusili svého štěstí; ale mnozí též brzy se tam odsud vrátili. Nesmírný nedostatek všech obvyklých potřeb a nezdravé ponebí přinutilo je k návratu do staré vlasti.

Ale missionáři všeho toho nedbají. Aby získali tamnější pohanské národy víře Kristově, nelekají se ani nouze ani nemoci ani nebezpečí života ani smrti. A sloužíce takto s obrovským mnohdy sebezapřením pravé víře slouží i vědě. Dokladem toho budiž vypsání o výpravě, kterou přede dvěma roky podnikl na rozkaz svého apoštolského vikáře kongský missionář A. Koller za tím účelem, aby vyzkoumal, kde se pramení pohorská řeka Lukulla a kde by bylo vhodné místo pro novou missionářskou stanici.

1. Řeka Lukulla.

Mou lodí byla vykotlaná kláda z déli 7 metrů. Na cestu vzal jsem zásobu sušených ryb, pytel rýže a několik beden plných oděvní látky a jiných drobností k podělování černých pohlavárů.

Za společníka byl mi přidán nejmladší bratr laik (nekněz), a za veslaře sedm našich nejsilnějších hochů a tolikéž černochů. Jednoduchý stan ze dvou

dlouhých plachet měl nás chrániti před padající mlhou, která právě v letě — a my se vydali na cestu 2. srpna — jest jako jedovatá; neboť působí zimnici i smrť. Na obranu vzali jsme s sebou 4 ručnice, a nesmím ovšem taky zapomenouti na malý skládací oltář, abych po případě někde v poušti sloužiti mohl mši svatou.

Vypluli jsme ze své stanice Landany a cílem prvního dne nám byla francouzská faktorie Čiume na řece Čiloango. Takových faktorií jest tu několik; každá sestává z prkenného domku, skladiště a kuchyně. Druhého dne minuli jsme poslední příbytek bělochů v Buli a octli se tak úplně mezi černochy či Negry. Plavba hned od počátku byla sice obtížná, ale na pohled velmi vábivá. Bujná zeleň po obou březích, vysoké stromy listnaté, rozložité keře, vláknité věnce rostlinné — všecko to tvoří nad řekou téměř hotové loubí, tak že mnohdy i těžko je pletivem tím se prodrati.

A kde je stromoví, tam je taky ptactvo. Rozumí se, že naše ručnice zahoukly dosti často. Ale nebyli naším cílem toliko jeleni a hnědí papoušci; bylo nám sestřelovati i opice, které tu odvážně přeskakovaly s větve na větev, i krokodily, kteří zvláště v prvních dnech nás nemálo děsili. I hadů se vyhřívalo množství na větvích zvláště z rána, a leckdo už zaplatil vyjížďku v tato místa smrtí. Zvláště však mnoho je tu mravenců a z nich nejhorší jsou ti červení. V milionech putují z místa na místo a každý černoch před nimi prchá.

Když jsme byli na cestě pátou noc, už na řece Lukulle, která se do Čiloanga vlévá, přišli nás tito hosté taky navštívit do stanu, který jsme si postavili na břehu. Dva ohně, jež jsme u stanu roznítili, je neodstrašily. Země byla jimi celá červená. Ozbrojivše se tedy žhavými oharky podnikli jsme na ně takořka honbu, ale teprv až jsme skoro celé okolí poházeli žhavými uhly a až se jich as 50 nebo i 100 do každého z nás zakouslo, teprv tehdy jsme se jich zbavili. Jiný druh mravenců staví si hnízda na hoře na stromech větší nežli včelí ouly. Ale běda Negru, který by si pod takovým stromem na noc ulehl.

Stavěly se ostatně naší bárce ještě jiné překážky v cestu: kořeny a pahejly, nízké větve a rozložité koruny stromů, často celé obrovské kmeny z pola ve vodě z pola venku a položeny třebas přes řeku na příč. Tu ovšem musil se práce chopiti kde kdo z nás. Nejednou polovice veslařů musila nad pás do vody, aby bárku přes zvetšelý pad ý strom přetáhli; nejednou musili jsme muž za mužem vylézti na trs, jenž se klenul sotva na pid nad vodou, aby se člun jako pod mýtem zvolna provlékl; a tu bylo velké pozornosti potřebí, aby nás nepohladil nějaký had. Takových překážek ani jsme se nenadáli.

Vzali jsme si tedy s sebou jenom malé pilky a sekyrky. Než i ty nám sloužily dobře. Velmi často divívali se na břehu stojící Negři, že my dva běloši taky se lopotíme. Toho činu oni dosud neviděli. Po jejich mínění běloch žádný nepracuje, dělá jen pána a žije z práce otroků. My jsme je přesvědčili slovem i skutkem, že taky běloši v Evropě pracují, že práce nezahanbuje člověka ale ctí, a to se černochům líbilo.

Brzy jsme spozorovali, že tisíce těch stromů nezvrátilo se jen tak náhodou do řeky, ale že je tam Negrové svalili schválně. Opalují totiž kořeny stromů na břehu a když přijde příval vody, strhne celý kmen do řeky a kdo chce pak tudy řekou proplouti, bez přispění pobřežních černochů nedokáže toho. Za tu pomoc musí se jim potom ovšem dobře zaplatiti, buď kusem látky nějaké na oděv, nebo korály nebo několika sklínkami breberky (kořalky). Takové říční clo musili jsme platiti velmi často.

O polní hospodářství se vnitrozemský Negr zrovna tak málo stará jako pobřežní; to mají na starosti ženy. Ani $^2/_{100}$ půdy se nezdělává. Muži si hledí spíše honitby a obchodu. Od břehů dále v zemi je viděti sice statná stáda ovec a koz, ale o jejich chov si Negři taky mnoho hlavy nelámou; neboť stáda sama z rána odběhnou do lesů — jehličnatých stromů tam není —, a k večeru sama zase domů se vrací. Muži i ženy tu kouří.

Celým jejich oděvem jest toliko krátké roucho kolem kyčli, jež si na mnoze sami fabrikují z rostlinných vláken. Je ale taky už mnohé viděti, že mají nějaké kusy nebo zbytku oděvu evropského. Tak možno tu viděti Negra, jemuž k černému, děravému kabátu schází toliko kalhoty a košile; jiný se parádí kloboukem, jemuž ale dávno vyraženo celé dno; opět jiný ku svému opasnému šatu nosí taky vestu nebo čepici a nic víc; ještě jiný staví se na nohy, že má roztrhaný deštník nebo starou kazajku. Jednou nám kráčel zrovna vstříc Negr, jenž byl tak šťasten, že si někde na břehu získal pytel (měch) od kávy nebo od soli. Rozumí se, že si z něho udělal nejmodernější ústroj. Prořízl dno, prostrčil otvorem hlavu, a oblek byl hotov. Hrdě a vážně vykračuje si pak jako živý pytel, maje na zádech velký z pola zašlý nápis „Káva.“.

Zvláštní péči však věnují účesu vlasů. Ten má na hlavě z vlasů hotovou věž, onen si zase hlavu zcela oholil, tak že se mu na lebce slunce odráží, ještě jiní — a to jsou zejmena černošky — splítají si vlasy ve všelijaké věnečky, kroužky, hvězdy, trojúhelníky a p.

2. „Běloch přichází.“

Když jsme se dostali z řeky Čiloanga plovouce proti proudu na její přítok Lukullu, bylo nám minouti osadu nazvanou Fundo. Ještě jsme měli k této osadě asi ½ hodiny cesty, a už jsme slyšeli poplašné bubnování na „tamtam“ (malý bubínek jasného zvuku). Nějaký Negr na člunu nás předhonil a zvěstoval tam, že k nim jdou běloši. Celé okolí svoláno do zbraně kvapem a chvatem. Kde kdo, každý se ozbrojil jak mohl, mečem nebo kyjem a shromáždili se na břehu spolu s ženami a dětmi. Bylo jich hodný zástup.

V čele jejich stál pravý obr, Makaia (tolik jako vojenský ministr), třímaje v ruce dlouhý, těžký meč. Z daleka už na nás volal, proč přicházíme. Ještě prý nikdy žádný běloch do jejich území nevkročil; chceme-li snad tu zemi dobyti? — Vyložil jsem, že nemáme nic zlého v úmyslu, že nejdeme ani země dobývat, ani vést obchodu, ale že přicházíme jako dobří přátelé Negrů, chceme toliko shlédnouti řeku a jestli nám pohlavár popřeje místa, že jako Nganga Nsambi (služebníci boží) u nich zůstaneme, abychom učili děti jejich i je samy, co vědí běloši, a abychom ošetřovali jejich nemocné, jako jsme činili v Landaně. — Řeč má líbila se černému ministru. Nemáme-li tedy jiných úmyslů — pravil jmenem svého pohlavára, můžeme plaviti se dále; ale že musíme mu dáti dar. Slíbil jsem mu to. Skokem byl ve člunu ještě s jedním Negrem. Ale neměli vesla. — Nic nedělá; jeden vesloval mečem a druhý kyjem a tak se konečně dostali k naší bárce. Pozdravuje podával jsem mu ruku. Ale ostatní Negři na břehu zvláště ženy křičeli na něj: „Ne, ne! Nepodávej mu ruky. Chytne tě. Stáhne tě do vody.“ Povzbudil jsem ho, že jsem přišel jako přítel, aby se nebál. Dodal si tedy odvahy a podal mi ruku též. Já mu jí řádně potřásl, čemuž on srdečně se zasmál a všichni na břehu propukli v hlučný smích. Přijal dar a pak nás prosil, abychom plavíce se nazpět stanuli v jeho osadě.

Takové výjevy udály se nám denně téměř tucetkrát.

Negři mají z bělochů veliký strach. Cítí, že se jim nevyrovnají, a pamatují si, jak mnozí bílí obchodníci na pobřeží tvrdě nakládali s černými jejich bratry. My pak měli jsme se k nim tím přívětivěji a vlídněji, a tu nám často bylo slyšeti úsudek: „tito běloši nejsou tak strašni, jak se nám vypravovalo; jsou k nám velmi laskavi, podávají nám ruku a dokonce dávají nám i dary.“

Když jsme přibyli do Kulanga, počali naši najatí Negři-veslaři stávkovati. Lehli si v poledne na zem a řekli, že se vrátí, nepřidáme-li jim platu. Co dělati? Aby náš podnik nevyšel na zmar, přislíbil jsem přidati jim za cestu asi po jednom zlatém. To pomohlo; ale jen na čas. To byla sice stávka první, ale nikoliv poslední.

U osady Kondelikelungu musili jsme vystoupiti na břeh a tam postaviti si stan. Brzy ráno přicházeli černoši a černošky, aby se na nás podívali; nikdy prý ještě žádného bělocha neviděli, nikdy prý tam ještě žádný nepřišel. Já jsem byl právě zaměstnán v loďce. Když černošky spatřily mého soudruha (bratra laika či fratera), padly před ním na kolena a třásly se bázní. Ještě se nezpamatovaly a v tom jsem já vystupoval z bárky a hoši naši křikli: „Teď přijde náčelník výpravy.“ Všecko se dalo na útěk. Volal jsem za nimi, aby jen zůstaly; volal jsem řečí jim srozumitelnou, a posléze vrátily se. Jak potom se přiznaly, nahnaly jim tak pekelného strachu mé brejle. Vzal jsem je tedy a vsadil je nejbližšímu Negru na nos. Z toho vznikl veliký jásot. Všickni si teď chtěli tu podivnou věc nasaditi před oči a mnozí z nich potom se chlubili, co všecko těma dvojitýma očima viděli. Vyložil jsem jim, proč musím nositi brejle, a tu jedna černoška plna útrpnosti pravila, že slyšela, že běloši umějí mnoho věcí udělati, látky na šaty, ručnice a jiné; ale umějí-li udělati taky nové oči? Použil jsem té otázky, abych jim pověděl něco o Bohu a o stvoření světa.

Potom se dostavil i pohlavár s dítětem na ruce. Dal jsem mu přehršli rýže a pohladil jsem dítě po tváři, což se všem přítomným, zvláště ženám velmi líbilo. Tak přívětivými si bělochy nepředstavovali. Chtěl jsem ještě jiným dětem dáti, aby okusily našeho pokrmu. Pohlavár tedy uchopil jedno děvčátko a vedl je ke mně; ale to se vzpíralo všemi silami a křičelo co mu hrdlo stačilo. Zavolal jsem větší děvče; a když mu ostatní Negři dodávali odvahy, šlo ke mně, ale pomalu a třesouc se na celém těle. Pak si pokleklo a tlesklo třikrát rukama a přijalo ode mne chleba a na to skokem bylo zase už mezi svými chlubíc se tam, jak jest odvážno. Teď ale co s chlebem? Všichni ho prohlíželi, ješto nikdo z nich takového neviděl; žádný se nechtěl odhodlati kousnouti do něj, až konečně náčelník sám kus ho ukousl a tím záhadu rozluštil.

Jedenkráte v území Jenga právě když jsem vystupoval na břeh, vběhl mi do rukou malý hošík. Uchopil jsem ho oběma rukama, ale málem byl bych toho pykal. Srdce mu tak bušilo úlekem a zděšením, že jsem každý tepot na prsou viděl. Dal jsem mu několik prsténků, a poklepal jsem ho ve tvářích řka: „Jsi hodný hoch, nic se mne nebojíš.“ To ho tak potěšilo, že se ode mne potom ani nehýbal, a měl sto chutí jeti s námi, kdyby mu jen byl otec dovolil.

Jindy zahlídl nás Negr s červenou čapkou na hlavě. Když jsme mu řekli, že nepřicházíme dobyt jejich země, počal radostně vykřikovati, bil se v břicho a v stehna a volal na ženy, které poblíž pracovaly na poli: „Pojďte sem, pojďte sem! Běloši jdou!“ Tak zvolal nejméně padesátkrát. A hle! Se všech stran přibíhaly černošky, aby nás spatřily a nadbíhaly po křivolakém břehu, aby si nás prohlédly po třetí, po čtvrté i po páté a volaly na sebe: „Teď jsme viděly bělochy; myslily jsme, že je do smrti nespatříme, a teď jsme je viděly.“ (Pokr.)

Trestníci a vězňové pod vlivem Církve.

Podává **V. Čečetka**, duch správce v trestnici Kartouzské.

(Pokračování.)

Vykupování zajatců bylo v stoletích, ve kterých křesťané pohanskými a nevěreckými vojsky utlačováni byli, skutkem lásky ceny nesmírné. „Což může býti slavnějším“, píše sv. Ambrož, „než muže smrti, pannu zneuctění vyrvati, dítky rodičům, občany vlasti navrátiti.“ Zde srdce křesťana a Římana stejně cítí: Římanu jest zajatec občanem, kterého vlasti dává křesťanskému biskupu člověkem, jemuž dobře činí. Příležitosť ke konání dobrých skutků naskytla se brzo. Kam barbaři padli, pohubili vše buď mečem, aneb

odvedli do zajetí. Když Gothové Thracii a Illyrii zaplavili, bylo tak mnoho zajatých, že „kdybysi je mohl všechny vykoupiti, vyplnili by celou provincii.“ Jak mnoho zástupův odvlékli Vandalové z Italie do Afriky; Gallie pak mnoho od té rány trpěti musela a po ní Italie, když Longobardové se usadili v místa s těží zahnaných Gothů! Kdo nebyl vykoupen, upadl v otroctví, bylo s ním buď děsně zacházeno, neb bez ohledu byl usmrcen. Smutná to byla podívaná viděti dřívější pány světa k vozům barbarských hord uvázané, prachem a krví pokryté. Mnoho jich podlehlo mukám, zvláště když v dusných místnostech byli uzavřeni a toužebně na výkupné čekali; pakli v pravý čas nedošlo, hromadně vražděni; neb jednotlivci byli zmrzačeni a s uříznutým nosem, uchem posláni byli domů — pro postrach jiným.

Jak těžce tato nouze veškerá srdce jímala, o tom přesvědčují nás liturgie tehdejší doby, obsahující následující modlitby: „Rozpomeň se, ó Pane, na věřící v okovech vzdychající a dej jim, aby vlasť svou spatřili.“ Tím více pak namahali a vynasnažovali se věřící, biskupy podporováni, by ubohým pomohli. Obec Caesarea, která dlouho vpády barbarů trpěla, chovala si dlouhý čas na památku psaní od biskupa římského Dionysia, jímž ji těšil a jim peníze poslal. Velmi činným byl sv. Cyprian v Kartagu, který prodal drahocenné vzácnosti kostelní, by k vykoupení zajatých potřebných prostředků získal. Sv. Ambrož neustal dříve, až všechny zajatce od Gothů vykoupil.

Když Pavia vojskem Odoakrovým dobyta a pustošena byla, vykoupil Epiphanius, biskup města, veškeré zajaté obyvatele. Sv. Chrysostomus použil ve vyhnanství část peněz mu od obce jeho zaslaných k tomu, by od divokých Isaurů zajatce vykoupil.

Psaní papeže Řehoře Vel. obsahují mnohá poučení v tomto oboru. Brzo děkuje za zaslané peníze, brzo poučuje biskupa, jak si peníze má zjednati, brzo zasýlá sám peníze k dílu tak spasitelnému, brzo napomíná každou obec, aby zajatce své vykupovala.

K tomu bylo zapotřebí velké summy peněz. Barbaři v naději na velké výkupné nepropouštěli zajatců. Papež Řehoř Vel. naříkal si, že Longobardové žádají mnoho peněz. Za jednoho zajatého klerika se muselo 112 tolidi = 830 zl. platit. Za 2 zajaté biskupy ze Cilicie žádali 14.000 zlatých ve zlatě t. j. asi 100.000 zl. r. č. Než církev se nezdráhala vysoké tyto ceny zaplatiti, ani ji privatní osoby značně podporovaly. Když poklady byly vyčerpány, tu si peníze vypůjčila, ano i posvátné nádoby prodala. O mnohých biskupech z rozličných krajin se nám vypravuje, že nuceni byli prostředků těchto užíti. Eusuperius, biskup toulonský měl jen skleněné nádoby při oběti mše sv. Zlata i stříbra použil, aby zajaté vykoupil.

V pravdě mohl sv. Ambrož pohanům říci, nechť spočítají si zajatce, které oni s pohanským jměním chrámovým vykoupili aneb chudé podporovali! Krásně hájí sv. Ambrož obětavosť církve proti Arianům, kteří mu výčitky činili řka: „Užitečnějším jest Bohu duše zachovati než zlato ukládat;“ neb kdo poslal apoštoly bez zlata, ten shromažďuje i církev bez zlata. Nemá církev k tomu zlata, by je uschovala, nýbrž aby jím v nouzi pomahala. Zdaž se nás nebude Pán ptáti: proč jsi nechal tolik chudých hladem zahynout? Proč bylo tolik zajatých odvedeno a ne vykoupeno? Lépe by bylo bývalo, kdybys byl jiné nádoby zachoval než kovové! Co mu odpovíš? Snad že jsi se obával, aby chrám Páně nebyl své ozdoby zbaven? Zdaž by ti neodpověděl: Svátosti nepotřebují zlata, nelíbí se ani k vůli zlatu, poněvadž zlatem se nekupují. Ozdobou svátosti je vykoupení zajatých. Jak velebným jest říci o zajatých církvích, ale vykoupených: Tyto Kristus vykoupil! Viz zlato velkou cenu mající, jež od smrti vysvobozuje! Tyto zajatce chtěl jsem ti raději svobodné odevzdat, než zlato uschovat. Dlouhý seznam vykoupených jest vznešenějším než veškerý třpyt zlata.“ Ostatně uznávaly to i církevní kanony za způsobilejší, by zlato a drahokamy se prodaly; Řehoř Vel. chválí ony biskupy, kteří tak učinili; neb „hříchem a vinou by bylo majetku církve více si vážiti než zajatců,“ a kárá jednoho biskupa, jenž se zdráhal chlapce

ze zajetí vykoupit. Ano i světské zákonodárství otázkou se zabývalo. Justinian nařídil: „Žadnému není dovoleno, by posvátné a tajemné nádoby, církevní roucha a jiné předměty prodal neb zadlužil, neb do zástavy dal, vyjma kde se jedná o vykoupení ze zajetí, neb o zmírnění hladu, pakli by v některé krajině vypukl. Je-li nutnosť zajaté vykoupiti, tu dovolujeme, by věci zmíněné se prodaly, zastavily, neb rozumější jest dáti lidské duši přednosť před nádobou.“ Velkým zástupům darovala církev svobodu. Candidus, biskup v Sergiopoli koupil 12.000 zajatých za 14.400 solidů. Zvláště gallská církev byla velmi činnou. Concil orleanský r. 511 počítá mezi církevní vydání také vykupování zajatých. Privátní osoby darovaly velké částky. „Se svými poklady osvobodila zajaté z nespravedlivých okovů,“ zní nápis na hrobce křesťanky Eugenie. Ano i za hranice říše římské sahala láska milosrdenství, neb více byla než pouhá láska k vlasti a o více se jí jednalo, než by vlasti navrátila občana, církvi pak klerika. Když císař Theodosius II. dobyl velkého vítězství nad Peršany a mnoho zajatců padlo do rukou římských vojáků, tu oslovil biskup Acacius z Amidy svůj klerus následovně: „Náš Bůh nemá zapotřebí pohárů a mis, neboť nejí aniž pije. Nuže prodejmež zlaté a stříbrné nádoby, jež církev má a použijme jich k vykoupení a k nasycení těchto ubohých zajatců.“ Tak se i stalo; když štědře je potravou obdařili, poslali je králi perskému nazpět. Církev byla v této bouřlivé době hynoucí říše římské a stěhování národů pravou ochraňkyní, útočištěm všech trpících a zarmoucených a zajatců válečných. Z této doby máme jen nepatrné prameny o její činnosti.

Za válek v době karolingské stalo se, že i tu mnoho křesťanů upadlo v pohanské zajetí. Kdož neměl vlastních prostředků by se vykoupil, bylo starostí církve, by jej pout vyhnanství zbavila.

Podobně bylo i za germanské kající kázně (Bussdisciplin) určeno, by kajicník dobrovolně dal tak zvaný kající peníz (Buszgeld), kterého se k vykupování zajatých použilo.

O papežích se nám vypravuje, že horlili nejen ve svém okolí, nýbrž i jinde pro vykoupení zajatých. Tak papež Paschalis I., který i do Španělska peníze posýlal, aby zajatce vykupoval. Máme pak zmínky i o jednotlivých biskupech, jak horlili pro nešťastné zajatce. Tak vypravuje se nám o sv. Rembertovi, biskupu Hamburko bremském, jenž vše prodal, zastavil a na konec i svého koně prodal, kterého nutně při obtížných a namahavých cestách missionářských potřeboval. Nyní následuje krátké pojednání o 4 dlužnících.

Dlužníci.

Milosrdenství k těmto nešťastným se nám odporučuje evandělickým podobenstvím o milosrdném a nemilosrdném služebníku. Z místa tohoto jest zřejmo (Math. 18, 23 k.), že u Židů byl žalář pro dlužníky. Vazba ta byla v Řecku velmi obecnou, zvláště pak v římské říši se jí velmi zhusta a přísně užívalo. Věřitelové měli úplnou moc nad (jatou), „uvězněnou osobou“ (nexus) dlužníkovou. Nemohl-li během 30 dnů dluh svůj zapraviti, byl nucen dlužník prací dluh svůj odčiniti, pročež mohl si jej věřitel spoutaného buď u sebe ponechati, neb v žaláři byl držen. Po nové lhůtě mohl jej pak věřitel za otroka prodati. Ano i mučení dlužníků v žaláři cestou právní dovoleno bylo.

Byli pak státní dlužníci (debitores publici) a privátní dlužníci. Těmito posledními jest se nám zabývati, jichž osvobození sv. Ignatius († 170 mučedník v Římě) a apoštolské konstituce dílem milosrdenství nazývají.

Nedostatek a bída neměla nikdy jimi zaviněna býti. Marnotratníci a zaháleči, vlastní vinou schudlí, vyňati byli z veřejné podpory. Kdož ale následkem nezaviněné chudoby do dluhu upadl a pro dluh ve vězení držán byl, ten doufati mohl v obecní podporu a pomoc; buď dluh se za něho zaplatil, buď se zaň ručilo.

Zřejmě jest zde viděti účinek náboženství křesťanského na státní zákonodárství. Uznav stát za Konstantina Velkého církev a spojiv se s ní, vykázali

římští císařové křesťanské lásce místo v zákonodárství a ve státní správě. Římské právo nehonosí se více nezlomnou přísností a hrubým násilím, nýbrž i pod togou římského zákonodárce bije srdce křesťanské a nové zásady Kristovy pronikají všecky státní záležitosti a zařízení. Ano i poměry dlužníků se stanoví, úrok jest zákonem vyměřen a vydíračným lichvářům jest moc odňata. Justinian a jeho předchůdcové otevřeli chrám utlačovaným dlužníkům za asyl. Šetřením jejich osoby nezbavili jich ale závazků, a jestliže platiti nechtěli, poručil císař, aby jmění jejich až do dluhujícího obnosu prodáno bylo. Nebyly dluhy zrušeny, aniž věřitelové nuceni, by dlužníky propustili, nýbrž zabráněno mělo býti, zvláště asylem, zneužívání jich práv. — Jestliže zabavené jmění nestačilo, dovolil Konstantin a jeho nástupcové, by místo žaláře, stanoveného starým trestním zákonem, a místo mučidla a metly, jichžto používali vykonávatelové zákona, použilo se libera custodia. — Dále v posledních dnech pašijového téhodne neb ve svátcích svatodušních byli císařským zákonem mezi jinými i zajatí dlužníci ze žalářů propouštěni. Biskupové doby tehdejší s díky uznávali takové dobrodiní.

Opáčně však daně odpírajícím nebyla dána žádná milosť; právo ochranné nemělo pro ně platnosti. Theodosius zákonem stanovil, že státní dlužníci — debitores publici, — jestliže proto se do chrámu utekli, by chráněni byli, mají hned buď vypovězeni býti, jinak duchovní je chránící za ně daně, po případě dluh státu zapraviti musí. Tak sv. Augustin následkem tohoto zákona zapravil sám daň 17 solidi — asi 130 zlatých za jistého Fastia, dovolávajícího se ochrany církve, poněvadž sv. Augustin nechtěl, aby tento dlužník týrání výběrčích daní vydán byl. — Těm i ochrana byla odřeknuta, kteří se jí podvodným spůsobem dovolávali, by před svými věřiteli byli chráněni, ač se s nimi vyrovnati mohli. Tak Bingham vypravuje o nařízení císaře Arkadia, jímž židé, činíce se křesťany, do chrámů se utíkají, by zbavili se svých věřitelů, neb aby ramenu spravedlnosti pro spáchaný zločin unikli, nemají přijati býti dříve, až nevinnosť svou dokáží.

Proti takovým zlořádům podvodných dlužníků i sama církev vystupovala a hrozila přísným církevním trestem těm, kteří by buď z lakoty neb z nepoctivosti dluh svůj zapraviti se spečovali.

Zde vidno ono velebné a vznešené pouto lásky, jímž církev nejen trpící pro víru, nýbrž i válečné zajatce a dlužníky objímala a se vynasnažovala, by i úřední orgány touto láskou nadchla a láska křesťanská by státní zákony a nařízení provívala.

Nyní jest nám přihlížeti k tomu, jak zacházela církev s těmi, kdož vlastní vinou byli pronásledováni, uvězněni neb odsouzeni. (Pokr.)

Drobnosti.

Tuberkulosní děti ze školy vyloučeny? Povinná návštěva školy má dostati velikou trhlinu Kochovou theorií, čili hypothesou bacillovou. Koch je vynálezcem bacillu nejen cholerového, ale i tuberkulosního, jenž dle statistických dat v zemích koruny české mezi 100.000 obyvateli uchvacuje prý 4000 ročně, tedy poměrně každý 250. člověk umírá na tu hroznou nemoc, čili 2·5%. Procento takové nevyžaduje u nás ani cholera.

O bacillu tuberkulovém humoristicky se vyjádřil nedávno kdos v N. L. následovně:

V r. 1886. zemřelo v Praze 6725 osob a z nich 1681 tuberkulosou. Ona vniká do těla všemi možnými cestami, nejenom dychadly. Jak se před ní spasiti? Člověk dnes aby za každým krokem myslil na bacilla Kochova, aby měl pořáde mikroskop před očima, aby procedil každý doušek vzduchu, nežli jej pustí do plic, aby desinfikoval každé sousto před spolknutím a aby v hostinci běhal za sklepníkem, zdali každou sklenici dříve aspoň vroucí

vodou opláchne, nežli ji postaví na stůl. Konečně dá každý před takovou hypochondrií přednosť fatalní odevzdanosti v osud, ať již to dopadne jak dopadne. Hygiena je dnes v plenkách šedé theorie, ale z jejího energického škubání a bujných výkřiků dá se souditi, že vyroste v silné dítě a bude sekaturou lidstvu tím větší, že bude čím dále tím víc hýčkáno, poněvadž si od něho konečně slibujeme všecko blaho pozemské. Budou se škaredit rodičové, když jejich dítě ne pro nezákonné mravy, nýbrž pro souchotinářství vyloučí se ze školy. Souchotináři budou chodit po ulici majíce konvičku se spolehlivým příklopem na opasku pro chrchle. Volné odplivnutí bude v parcích dovoleno jen do vystavených plivátek. Když si zavoláte lékaře a on učiní diagnosu tuberkulosy, přepadne brzy po jeho odchodu váš byt chasa obecních desinfekčních zřízenců s příslušnými pometly. Toho bohda potom již nebude, aby si marnivá dívka propichovala boltce ušní naušnicemi matky zemřelé tuberkulosou, anebo aby pilná hospodyně s rozpukanými prsty prala košile svého souchotinářského muže.

Až potud N. L.

Zjistí-li se theorie Kochova, pak bude míti každý otec právo, žádati na učiteli, aby jeho zdravé dítě ve škole nebylo posazováno vedle chlapce, na němž lékař konstatoval tuberkulosu, ba všickni rodičové budou moci dovolávati se práva, aby dítě aneb dítka s konstatovanou (dosud nevyhojitelnou tuberkulosou) — byly vylučovány ze školy asi jako někde děti leprosou stižené. Kterak lze ale theorii Kochovu srovnati s nepopíratelným faktem, že kněží a učitelové, kteří v povolání svém musejí velmi často stykati se velmi blízce s tuberkulosními (ve zpovědnici a na smrtelné posteli!) poměrně dosahují vysokého věku? — Ačkoliv upříti se nedá, že v době nové učitelové i kněží vždy více umírají předčasně na tuberkulosu.

* * *

Kdy jsou žně na zemi? — Vždycky! Není žádného měsíce v roku, v němž by na některém místě země nebyly žně. Tato tabulka to dokáže: V lednu, kdy u nás půda ještě sněhem a ledem pokryta jest, sváží se sklizeň v Australii, Novém Seelandě, v jedné části Chilska a v některých krajinách argentinské republiky již do stodol. V únoru počíná žeň v Indii a v Horním Egyptě, a v dolním Egyptě se končí v březnu. V dubnu jsou žně na Cypru, v Persii, v Malé Asii, Mexiku a na ostrově Kuba. V květnu jsou v Alžíru, střední Asii, v Číně a Japonsku, v Marokku a v severoamerických státech Texasu a Floridě. Červen přináší žně státům poddunajským, Řecku, Uhrám, jižnímu Rusku, Italii, Španělsku a Portugalsku, jižní Francii a severoamerickým státům Kalifornii, Louisianě, Mississipi, Alabamě, Georgii, Tenessee, Virginii, Utahu, Koloradu a Missouri. V červenci sklízí se plod země v Německu, dále v Rakousku, severní Francii, ve Švýcarsku, Rusku, Polsku, a Anglii a v severních Spojených státech. V srpnu přichází na řadu Belgie v Hollandsko, sev. Anglie, Columbie a Manitoba. V září následují pak Skotsko, Švédsko a Norvéžsko a severní Rus; zároveň počíná v Americe sklizeň kukuřice. V říjnu končí se v severním Skotsku svážení obilí V listopadu a v prosinci konečně sváží se obilí v severní Australii, v Peru, v Jižní Africe a v zadní Indii pod střechu.

Obsah „Vychovatele“:

List biskupa orleanského Mra. Dupanloupa Gambettovi o škole nevěrecké (r. 1871.) (Z frančiny přel. J. L.) — O liturgickém zpěvu. (P.) — Konfessionelní statistika školská v Prusku. — Anglikánské kněžstvo. — Kterak vychovává katol. Církev divochy. (Ze života katol. missionáře mezi africkými černochy. — Trestníci a vězňové pod vlivem Církve. (Podává V Čečetka, duchovní správce v trestnici Kartouzské.) — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 30. září 1890. Číslo 18.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Církevní dějepis na nižších školách.

Podává Filip Šubrt.

Podle osnovy katechetického vyučování na měšťanských školách náleží probírati také dějepis církevní a liturgiku.

Do měšťanských škol přicházejí namnoze žáci a zvláště do dívčích žákyně, které posud nepřekročily 14. rok věku svého. Aspoň v prvých ročnících bývá jich ne-li většina, tož jistě slušný počet. Žáci takoví, i když ve třídě 4. a 5. obecné školy probrali katechismus, nemohou ve vyšších třídách ještě osvobozeni býti od této učebné knihy, protože mnoho tu pravd, které ještě lépe poznati mohou, nežli opustí tyto vyšší třídy a škoda veliká by byla, kdyby v těchto vyšších třídách po professorsku se jim přednášela věda místo katechismu.

I pro žáky, u věku pokročilejší, má katechismus sám posud svoji důležitosť a nesmí býti odstrkován pro liturgiku a církevní dějepis. Liturgika ovšem snadněji se dá upraviti, aby zůstala v souvislosti s katechismem. Dějepis církevní však pro sebe sám probíraný neposkytuje tolik příležitých bodů, ke kterým by se dalo opakování a hlubší pronikání katechismu připojiti, leda hledí-li se při každém církevním sněmu k dogmatům zde vyrčeným. Proto snadno se stává, že žák, uče se církevnímu dějepisu, pozoruje, abych tak řekl více zevnější slupku nežli vnitřní poklady církve a na tyto zapomíná pro mnohé věci, kterých z onoho zevnějšku je nucen si všímati.

Jsou to 1. mnohá jména, která mu veliké obtíže působí, a nepřinášejí věcného užitku. Má si pamatovati tolik jmen pronásledovatelů na trůnu římském, tolik jmen svatých mučedníků, dále jména sv. otců, církevních apologetů, kacířů, jména mnohých papežů, o kterých jiného nezví, nežli že panovali, císařů řeckých a později římsko-německých atd. atd. I na středních školách mnohému tato jména činí dějepis hrozným, obtížným — a přece jsou tu žáci mnohem vyspělejší, znají ducha řeči latinské i řecké, proto mnohem snáze ta „divná“ jména si zapamatují. K tomu hledí se při nich, aby se jménem také měli jistý obraz té osoby a její činnosti. V dějepise na školách měšťanských třeba ovšem také k tomu hleděti — ale při dějepise církevním, učí-li mu katecheta, který nesmí zapomenouti, aby opakoval a v paměti dětí udržoval pravdy víry, a má na to všecko 2 hodiny týdně a ty pro nutný oddech dětí častokráte ne celé, je to velmi těžko, aby každé jméno i s tím, co značí a proč je památné vyloženo bylo a dětem v paměť

se vštípilo. A holá jména bez určitého obrazu a jich důležitosti nejsou nic platná.

Další obtíž působí 2. mnoho letopočtův. Jich zapamatování dělá dětem větší ještě obtíže nežli jména. Mnohé letopočty ovšem třeba dobře vštípiti, ale u mnohých událostí postačí pouze, ví-li dítě, do které doby spadá a dovede-li přibližně udati, které veliké události byly asi současné anebo která po které následovala.

Mimo tyto obtíže, které třeba překonati, naskytují se jiné obtíže, abych tak řekl věcné.

Záležejí v tom, že z církevního dějepisu málo poučení a málo povzbuzení se čerpá, hledí-li se jen na jejich zevnější postup, vpravují-li se v paměť dítěte jména a letopočty bez lepšího srozumění.

V církevním dějepise má býti podán obraz života církve svaté. Život církevní je mnohostranný, trvá tolik století, přečkal tolik bouří! Není tedy snadno v krátké době nějakých 80 hodin všestranně jej probrati — ba je to nemožno. Co činiti? Podati jen kostru, suchou, neživou? Co s ní? Děti nejsou vědcové, aby dovedly posouditi, co na kterém údu té kostry bylo, jak vypadal ten úd živý, jak se pohyboval, k čemu byl. A toho třeba při dějepisu církevním dbáti, aby děti měly obrázek o tom, jak žila a působila církev od apoštolské doby do dob nejmladších. A dále třeba dbáti, aby z minulých příběhů jejich braly tu důvěru, že budoucnosť její jest zabezpečena, že bez ní by lidstvo spustlo, aby lásku k ní pojaly i srdce svá i pevný úmysl býti dobrými a statečnými katol. křesťany. Kde vyučování katechetovo o církevním dějepise k tomu nepracuje, pracuje na prázdno, ba škodí více nežli prospívá.

Proč? Protože pouhé vypočítávání jmen a letopočtů a odříkávání, co se kdy v církvi a s církví stalo, učiní dějepis ten dětem nemilým a nepřízeň jejich snadno by se přenésti mohla s dějin předmětu na předmět sám. Kdyby mi někdo vyprávěl o člověku jen kolik mu je let, kolik kdy vydělal a snědl, a připojil snad jen, co kdy komu dal anebo napsal a jiného by o něm nevěděl, neměl bych žádné dobré představy o něm a považoval bych jej za pouhé schema bez obsahu živoucího, za jakousi formuli ve tvar lidský oděnou.

Církevní dějepis má však úlohu vznešenější! On má ve smyslu objektivním podati odpověď na otázky: Kterak církev zachovala poklad učení Kristova a jeho prostředky spásy? Kterak obracela svět nevěřící — a svět hříšný venku a vnitř sebe ke Kristu? Kterak bránila se proti nepřátelům? Podá-li odpověď dobrou, názornou, dítkám pochopitelnou, získal dějepis jejich hlavu i srdce. Budou míti pro život jasné vědomí o velikosti církve, které náležejí a vědomí toto snadno otevře cestu do srdce oddanosti k církvi a jejím přikázaním.

Dějiny církevní vykazují dvojí stránku církve: božskou a lidskou. Božská jest základ, jest duch, jest vnitřní obsah lidských příběhů. Božská stránka církve nestárne, neoslabuje, ale omlazuje a obrozuje lidskou, kdykoli tato poklesla. Lidská stránka církve jest také nutna — a je změnám podrobena. Dějepis podávej názorně obrazy o tom, kterak přes všecky lidské křehkosti a chyby církevních vládců božská její stránka nepřišla na zmar. S toho stanoviska hleď na vady, o kterých dějiny musí mluviti. Netřeba chyb, které v lidské stránce její se staly, zamlčovati, ale rovněž bylo by chybou neodpustitelnou je obšírně vykládati a neukázati, kterak právě tím se ukazuje velikosť církve a božské stránky její, že ani její vlastní vládcové ji zmařiti nemohli, že ani odpad jedněch a malá mravní hodnota druhých ji nepodvrátily.

Božského původu v církvi je vše, co bezprostředně Kristus skrze Ducha svatého církvi dal. Je to její víra, jsou to prostředky svátostní k sdělování milosti Boží, jsou to hlavní základy její zevnější formy hierarchické na základě apoštolském zbudované, je to oběť její nekrvavá pro veškeren svět jediná. Tato božská stránka byla v církvi vždycky: hleďme do dob apoštolských

okem nepředpojatým, nalezneme ne li důkazy, aspoň zmínky o všem tom. Hleďme na památky katakomb, nacházíme stopy toho všeho, co i později v církvi bytného, z Božského ustanovení trvati vidíme. Středověk i nový věk pokud náleží k věřícím, vyznává tutéž víru, užívá týchž svátostí, účastní se téže oběti, poslušen jest téže církve co věk poapoštolský, co věk svatých mučedníků.

A to všecko jako ve schránce nějaké, jako v pokladnici uschováno jest a ohraženou časnou, lidskou stránkou. Kterak to? Což božská stránka církve není mocnější nežli lidská? Jest! Ale přece jako člověku Bůh nechal na vůli, chce-li přijímati milosť Boží, anebo jí odpírati, tak také svěřil, odevzdal prostřednictví té milosti lidem. Lidé hlásají víru božskou, lidé rozdělují milosť božskou, lidé obětují — anebo rukama lidskýma obětuje se Bůh, lidé jsou nástupci apoštolův.

Lidé tvoří církev a s lidmi a jejich přednostmi neb vadami vzrůstá nebo i slábne církev. A to je právě předmětem dějin církevních, aby ukázaly, kterak lidé během času chovali se k víře sv. — tedy, kterak jí učili, kterak pravdy její obhajovali a hlouběji pronikali, jaké důsledky z ní odvozovali a za článek víry pomocí Ducha svatého kdy prohlašovali. Má ukázati, kterak lidé svátostných prostředkův používali, kterakými novými obřady je ozdobovali a obklopovali, aby hlavní význam jejich tím způsobem lépe vyniknul; ukazují, kterak mši svatou kdy sloužili; ukazují, kterak všecko to během času více nebo méně působilo na mravný život a vykládají, proč a kterak se jevil jednou pokrok, podruhé úpadek, pokrok vždy pomalý, ale úpadek, kdykoli nastal, vždy rychlý, ale přece nikoli takový, aby církev kdy byla úplně klesla. Ukazují, kterak hlavní formy hierarchické se rozvily v ústrojí složité v přece organické, kterak jednotliví stupňové hierarchie kdy plnily úkol svůj. Poněvadž však není na světě církev samojediná, nýbrž jsou tu i lidé bez víry Kristovy anebo od církve odloučení, a v církvi samé často byli a jsou členové nehodní, kteří proti ní bojují anebo pohoršivým životem zostuzují, třeba církevnímu dějepisu také toho si všímati, kterak církev dbala o rozšíření víry mezi nevěřícími, kterak se bránila nepřátelům vnitřním i vnějším.

Shrneme-li tyto předměty dohromady, tedy vidíme, že dějiny si všímají těchto věcí:

1. rozvoje učení křesťanského v církvi.

2. jejího díla národy posvěcujícího (svátosti, oběť mše sv. a jiné pobožnosti).

3. její vlády a viditelných nositelů té vlády.

To je stránka vnitřní, obsah vnitřní celé stavby církevní. Pak všímati si mají stránky více zevnější, lidské, chybám a změnám podrobené — a k tomu právě činí bod 3. přechod víc než dostatečný. Je-li hierarchie ve hlavních tvarech původu božského, (Petr = skála nebo klíčník — apoštolé pak okolo něho) jsou hierarchové přece jen lidé. Tedy bod 3. činí přechod k dalším hlediskům dějepisu církevního. A ty jsou:

4. Církev přemáhá nevěru mezi pohany a mezi odštěpenci vlastními (přemáhá „svět“).

5. Církev přemáhá v sobě samé, cokoli rozvoji překáží, obrozuje se. Překáží však jejímu rozvoji, že nejen lid k posvěcení povolaný bývá oddán žádostem světským, ale že i hierarchové častěji takovým žádostem podlehli. (Církev přemáhá tělo = tělesnosť.)

6. Z toho všeho vyplývá naděje i historicky zajištěná, že církev nezahyne, ale věrné své k spáse dovede, že přemůže Satana, kterýž jí úklady strojí.

Konec tento ovšem vymyká se již rámci lidského dějepisu, ale dějepis k účelům katechetickým přednášený nesmí nechati stranou ani zaslíbení Kristových církvi daných, ani nesmí nevšímati sobě, kolik jistoty dosavadní běh dějin těm slibům i s lidského stanoviska pouhého rozumu udělil.

Toť ovšem látky velmi mnoho a kdo zná poněkud podrobněji dějepis církevní, užasne nad tím, že by toto všecko mělo i žákům nižších škol býti podáno.

Ale není třeba se lekati. Jen rozvažme, co asi pro děti z těchto všech úvah má zbývati pro život? Stačí jim, budou-li z dějin jasně pamatovati, že

1. víra a vůbec učení křesťanské v církvi se zachovalo bez pohromy a „nové články“ víry že není nová neboli docela jiná víra.

2. Že svátosti a mše svatá jsou skutečně od Krista Pána, třetí jejich obřady byly pozdější.

3. Že hierarchie má též původ od něho, třeba nebyl hned ustanovil všech nynějších stupňů jejích, a pak že chyby hierarchův osobní nejsou chybami církve a nebéřou vždy hierarchovi samy sebou moc jemu danou.

4. Kterak se šířila víra mezi pohany, kterak vlastní národ k víře byl povolán a kterak přísnosť proti „kacířům“ za jedno bývala nutná, za druhé, kde vykročila z mezí nikoli církvi samé má býti na pokoř.

5. Kterak církev vždy svaté členy měla a kdykoli kázeň poklesla, vždy zase pomocí Boží znova rozkvetla.

Když tyto věci pevně, jasně utkví v paměti a přesvědčení žáka, i kdyby se mu vytratila jména a letopočty, dosti má užitku pravého z toho, co vůbec se mu podati mohlo. Jako celé učení nižších škol má podávati věci pro obecný život potřebné, tak i toto učení má povzbuzovati k životu křesťanskému a nemá naplňovati pouze pro rok nebo dva hlavy mládeže.

Toť úkol učení církevnímu dějepisu pro nižší školy. Kterak ho dosáhnouti?

Jistě nikoli tím způsobem, „že by se

1. probíraly dějiny dogmat,

2 archeologie církevní, od katakomb začínaje až k dobám, kdy již liturgie byla ustálená,

3. ani tím způsobem, že by se probíraly jednotlivé stupně hierarchické, a ukázalo, kdy povstaly, že by se zvláště probírali jednotliví papežové s jich přednostmi a vadami, ani

4. podrobný dějepis každého šířitele víry, nebo potlačitele bludů, ani

5. podrobné seznamy svatých.

To všecko nikoli z té jednoduché příčiny, že je to zhola nemožno a pak, že by to bylo k naznačenému účelu zbytečno.

Tyto všecky podrobné známosti jsou obtížny pro samá vyšší gymnasia, ba i theologovi dosti práce a namahání dají, nežli si je tak dalece osvojí, aby vzdělání jeho dějepisné mohlo slouti odborným. Aby totéž i žáci měšťanských škol znali, sobě pamatovali a osvojili, je nemožno

1. pro jich nedostatečnou na ty věci přípravu. Nemajíť té podrobné známosti ani o dogmatech, aby jemné rozdíly a vývoj jejich sledovati mohli, ani liturgických podrobností, aby vždy jasně rozeznali, co zbylo ze starších dob, a co nověji přibylo, ani znalosti historie světské tak důkladné, aby vždy pochopili, kterak chyby hierarchů se dají když ne omluviti, aspoň přirozeným chodem vysvětliti a jejich velké skutky v celé velikosti podrobně oceniti, ani znalosti zeměpisné a národopisné, aby každé dílo obrácení národů v celé velikosti a dosahu jim bylo patrno, ani asketických a psychologických zákonů, aby skutky a jednání svatých z různých dob bylo jim pochopitelno a vždy příkladno. Ovšem by měl učitel církevního dějepisu vykládati takové věci potřebné. Ale i to jest nemožno za

2. pro nedostatek času. A sice co do rozvrhu hodin i co do trvání školního vychování. Toť tolik zřejmo, že netřeba o tom šířiti slov.

Což tedy činiti?

Podávati suše, co v rukojetěch dějepisných je podáno stránku za stránkou a ukládati odtud až dotud? To by bylo pracovati pro jednu — dvě hodiny snad také pro pochvalu při inspekci nebo visitaci — ale užitku by to nepřineslo ani rozumu ani paměti, ani citu dítěte.

Nepřineslo by to užitku jeho rozumu. Ušla by mu logická souvislosť dějin církevních, ušlo by mu hlubší proniknutí života církevního, neměl by ani přesvědčení o tom, kterak Duch svatý z běhů církevních dějin dýše, neutvrdil by se v náboženském uvědomění svém — měl by později jen jakési temné tušení, že dějepis církevní je těžký a složitý mechanismus a nikoli jasné vědomí, že církev jest organismus lidsko-božský a život její jak jest složitý na povrch a na venek, tak jest důsledný a jednoduchý ve svém základě, jak je lidský, chybám věků a národů do jisté míry a co do lidské stránky podoben, tak jest vznešený, božský ve své práci k obnově světa i ve své stálosti a neúmorné síle v pronásledováních. (Pokr.)

Kterak vychovává katol. církev divochy.

Ze života katolického missionáře mezi africkými černochy.

(Dokončení.)

3. Nsila Nsambi = Cesta Boží.

Víra v jednoho Boha shledává se u všech Negrů; nazývají ho „Nsambi.“ Ale dle jejich mínění tento nejvyšší Bůh nestará se o lidi; proto uctívají mimo něj ještě mnoho jiných model, jimž přezdívají „Kissi.“ Taky věří v nesmrtelnosť duše, v odměnu dobrých a tresty zlých.

Vzal jsem s sebou biblické obrázky; konaly mi výbornou službu; ale chyba je, že všecky osoby na obrázcích jsou pleti bílé. Za to tři králové z míry se jim líbili. Jednou mi tento obrázek jeden Negr popadl a utekl s ním do své chatky. Musil jsem za ním, ale nechtěl mi ho vrátiti, až to došlo k malé potýčce. —

Uznal jsem za nevyhnutelné, obrázky ty si poopraviti. Nemaje po ruce černé barvy, načernil jsem hlavy, ruce a nohy některých osob rozředěným ingoustem. Tak jsem zejmena udělal na obrázku „Pán Ježíš přítel dítek.“ Dítě, jež má P. Ježíš na klíně, načernil jsem. Jaká to byla pro děti radosť! Poskakujíc jedno děvče pravilo k druhému: „Vidíš, Spasitel má nás černé děti taky rád.“ — „Ano,“ odvětilo druhé, „on nás má ještě radši nežli bělochy; neboť na klíně má dítě černé.“

Když jsem jedenkráte Negrům ukazoval obrázek ukřižování Páně, prohodil jeden: „Ti běloši jsou přece jen horší nežli my černoši. Kdyby byl Pán Ježíš přišel k nám Negrům, my bychom ho jistě nebyli ukřižovali.“ —

Pravil jsem, že Negrové mají a uctívají též modly či fetiše (kissi). Povím nyní, jaké modly jsem viděl ve vesnici Jelika. Před chatrčí pohlavárovou stojí dvě: jedna podoby mužské, druhá postavy ženské, obě na metr vysoky a různobarevnými cáry přikryty. Na větším jiném prostranství jest jejich nejhlavnější modla, totiž modla válečná. Je to hromada hlíny, zakončena na hoře podobou lví hlavy a přikryta palmovou stříškou. Po jedné její straně jest modla slepičí, t. j. na příčném bidle zavěšený uzlík slepičího a kachního peří a pod ním hliněná nádoba, do níž se modle obětují vejce. První vajíčko každé slepice musí se tam vložiti, a když je nádoba plná, ubírá je obětník, který jiných vajec nesmí požívati nežli těchto. Po druhé straně válečné modly jest modla rybí; je to hliněný kotel, kolem něhož srovnávají rybí kůstky, aby při lovení měli štěstí. —

V osadě Nsila Nsambi zavedl mne pohlavár, který měl zvláštní zálibu v červené barvě, do svého obydlí. Byla to prkenná bouda postavená na pilířích dosti vysokých, tak že nebylo zrovna snadno vylézti tam po pahejlech neosekaného kmene; a to byly jediné schody. Ale jak jsem se podivil,

když vstoupím do příbytku a uzřím tu pěkné svaté obrazy: Srdce Páně, Srdce Panny Marie, jiné světce a dva velké obrazy obou papežů Pia a Lva. Pohlavár se usmíval vida mé překvapení a mou spokojenosť. Já pak hned použil jsem tohoto po chvílí k malému cvičení a vyložil jsem přítomným Negrům, jak nás tito nejvyšší „pohlaváři“ křesťanského světa k nim poslali, abychom je získali Ježíši a Marii, a abychom jim ukázali pravou Nsila Nsambi — cestu boží.

Pohlavár vyčastoval nás na to palmovým vínem a dal nám darem kůzle. Dal jsem mu ovšem taky podar, látku na oděv a korály asi v ceně 3 nebo 4 zl., čímž byl černý potentát patrně velmi spokojen.

Ale hůře se nám vedlo ve Mbukumasi (kalné vody). Hrdý pohlavár tamnější žádným spůsobem nechtěl nás pustiti po Lukulle dále. Když frater pokulhávaje víc než bylo třeba na bolavou nohu vystoupil z bárky, aby tak u pohlavára vzbudil soucit, nic to nepomohlo. Jednoduše odsekl: „Kdo nemůže cestovati, ať zůstane doma, a kdo na cestě onemocní, ať se domů vrátí.“ Teprv když jsem vyňal revolver a řekl mu, jak rány z něj každého usmrcují, a kdyby nás nepustil, že by mu z toho pošla jen s bělochy válka, kdežto nechá-li nás dále, ještě dostane podar, dal si konečně říci. A na konec byl tak hovorným, že mne objal a prohlásil za tak mocného pohlavára, jako je on sám.

To bylo jediné nevlídné setkání. Jinde všude vítali nás s jásotem a na kolik hodin přibíhali se břehu, aby nás jen mohli zočiti.

4. Zázračné písmo.

Tak se sbíhali lidé na obou březích i když jsme se blížili osadě Jemé. Ale v radostný pokřik jejich mísilo se taky úpěnlivé volání: „Já bělochů nevidím; kde jsou běloši?“ Zvěděl jsem, že tak naříká stařena poloslepá. Chtěl jsem jí tedy spůsobiti malé potěšení. Přistáli jsme u břehu, a já jsem se vztýčil zrovna před ní. Ubohá padla na kolena, vztáhla ruce a volala obvyklý výkřik radostný: mamami, mamami, t. j. má matko, má matko! Podal jsem jí ruku, což ji tolik potěšilo, že nás prosila, abychom u nich zůstali. Těšil jsem ji, že až později. Tím a malým dárkem jsem ji upokojil.

Plavíce se dále spatřili jsme brzo na břehu statný zástup ozbrojenců. Byli vyslani od „mocného vladaře“ či „Komananta“ z Loangnie.

Když se tu tak člověk podíval na dívky a ženy mezi ozbrojenci, myslil by, že se octnul v zemi šňůrek a košilových knoflíčků; všecky totiž nosily červené šňůrky posázené košilovými knoflíčky jako zvláštní ozdobu; asi půl tuctu šňůrek takových na čele, asi jednou tolik na krku, a rozumí se, že nezapomenuto ani na nohy a ruce. Mimo malý hadřík kol beder celý jejich oděv jsou tyto červené šňůrky.

Když jsme přicházeli do Loangnie, šel nám už „mocný vladař“ s úsměvem vstříc. Sdělil nám, že jedna část černého obyvatelstva z příchodu jejich se těší a raduje, ale druhá část že se rmoutí. Již před lety prý se vsadili, že k nim žádný běloch nikdy nepřijde, asi o půl zlatého; on prý je z těch, co sázku vyhráli.

Nicméně všichni nás přijali velice přátelsky a k našemu uvítání dostavili se nad to ještě dva pohlaváři sousední a konec návštěvy naší v Loangnii byl ten, že nám učiněno nabídnutí, abychom si zvolili nejpěknější kus pozemku k založení missionářské stanice. Já tuto nabídku přijal, neboť místo bylo v skutku příznivé. Když pak jsem již se chystal odejíti zase ku svému družstvu na řece, zadržel mne komanant žádaje, abych mu vydal tak zvanou „mukandu“ t. j. písemné stvrzení jeho i mého slibu. To ovšem nebylo nic nezákonného, ale kde a na čem nyní psáti? Nemaje žádného vhodného místa, obrátil jsem prostě pohlavára, řekl jsem mu, ať se sehne, a na to vzav lístek papíru položil jsem mu ho na záda a psal. Když to jeho poddaní viděli, všickni rázem ho obstoupili do kruhu, každý sehnul záda a očekávali,

abych na nich psal. Já však dal jsem přednosť pohlavárovi, který se napotom chlubil mezi svými, že bělochovi posloužil svými zády za stolek psací.

V takovéto mukandy mají Negři velikou důvěru. Bývají to na větším díle poukázky na vyplácení, což jest na cestách nedaleko bělošských faktorií velmi výhodné. Často ale taky žádá leckterý Negr mukandu jako doporučení, aby ho Evropané vlídně a přátelsky přijali. Aby však Negr nenosil v cípku svého roucha kolem beder vždycky doporučení nejlichotivější, o to se už ledajaký čtverák postará. Tak se mi jednou představoval Negr podávaje mi mukandu tohoto znění: „Prenez garde, je suis un grand voleur;“ což z francouzského jazyka na český přeloženo znamená: dejte si pozor, jsem veliký zloděj.

Písmo jest vůbec doposud pro Negry velmi zamotaným uzlem, jemuž nemohou přijíti na kloub. Nemohou toho pochopiti, jak je to možno, že se písmem konají objednávky z Afriky v Evropě, že se písmem přátelé a příbuzní dorozumívají, že z Evropy pomocí tak malé mukandy — jak říkají taky psaním — dovídají se o všem, co se tam děje? A nejjednodušší pokus, učiniti tuto řeč pochopitelnou, vzbuzuje jejich neobmezený úžas. Postavil jsem totiž jednoho našeho hocha veslaře asi na 100 nebo 150 kroků od sebe. Pak pravím pohlavárovi: Cokoliv mi řekneš, hned bude věděti tento hoch, ačkoliv tě neslyší; pověz mi na př., jak se jmenuješ. Pověděl mi své jméno. Já je napsal na lístek a poslal jsem s ním pohlavára samého k hochovi. Ale k němu se přidalo asi tucet dobrovolníků a běželi taky, aby se přesvědčili, je-li to pravda. Na to s napjatou pozorností naslouchati, když hoch hlasitě z lístku četl: Moansoami — jméno pohlavárovo. Pohlavár kroutil hlavou, obracel lístek tak i onak, prohlížel ho se všech stran a na konec se ptal: není-li ten lístek jemu podoben?

Na to nastalo pravé běhání o závod ode mne k hochovi a od něho zase nazpět. Každý Negr udal mi jméno buď některého svého příbuzného, nebo stromu nebo zvířete, a šeptali mi to až do samého ucha, aby toho pozdálí stojící hoch zaslechnouti ani nemohl. A po každé, když hoch jméno přečetl propukl mezi Černochy radostný smích a plni podivu volali jeden na druhého: mamami, mamami. I prohlásili se, že nejen jejich děti, ale i oni sami půjdou choditi do missie, když se u nich zřídí, aby se tomuto zázračnému umění naučili.

5. Kámen smrti (maigna ma vonda).

Již vícekráte byli jsme upozorněni, že v řece jest kámen tak ohromný na jistém místě, že za něj dále plaviti se nelze. Podle udání Negrů byla by to skála sáhající až do nebe. Ale jak daleko máme ještě k tomuto kameni, o to se shodnouti nemohli; jedni myslili, že se tam dostanem za několik dní a jiní že tam nedorazíme leda za několik měsíců. Jistoty žádné jsme se nedověděli až teprve v osadě Mbomasundi.

Tam zase přišel nás uvítat na břeh místní pohlavár se svým prvním ministrem a velikým davem Negrů. Musil jsem s několika našimi hochy přijmouti jeho pozvání a jíti s ním do nadřečené osady asi na hodinu ode břehu vzdálené. Na cestě potkali jsme tlupu žen nesoucích na hlavě ve hliněných nádobách vodu. Jakmile mne spatřily, lekly se, postavily nádoby na zem a shovaly se v křoví. Všecko přimlouvání bylo marno. Na neštěstí jedna nádoba se převrhla, skutálela se dolů a tam na střepiny se rozbila. Mezi mužskými povstal z toho veliký smích.

První věc, kterou uznal pohlavár Mbomasundský za potřebnou, bylo: představiti mi nejvznešenější paní svou — tak zvanou Masundu, t. j. královnu. Ta byla celičká tätovována t. j. v kůži její po celém těle vypíchány byly všelijaké obrazce. Co pak ji zvláště od ostatních družek rozlišovalo, byly veliké mosazné kruhy na obou nohou. Jistě vážil každý ten kruh 5 až 6 kilo. Aby ji v chůzi příliš nevadily, byly zavěšeny nad koleny na poutkách. Kotníky měla ovázány nějakými cáry. Když jsem se jí tázal, proč

tak těžké kruhy všudy a pořád s sebou vleče, odpověděla mi, že je jí pod přísným trestem zakázáno, neodkládati jich a ostatně že je už na ně zvyklá. Prosila svého manžela, aby mi směla připraviti kuřátko. Nesmíť vařiti leda toliko pro něj; ale tentokrát i já jsem došel té cti. A musím přiznati, že černým Její Veličenstvem připravené kuře chutnalo mi výborně.

Když nadešla noc uspořádán byl mi na počesť taky tanec. Negrové netančí po páru, ale každý sám a každá sama pro sebe. Já též vyňal jsem klarinet a našemu šprýmovnému šašku jsem poručil, aby Negry poněkud obveselil. Klarinet a šašek posloužili mi často na missiích velmi dobře. Taky tuto líbil se klarinet Negrům tak znamenitě, a šašek poskakoval tak vesele, že se brzo kolem mne shromaždili všichni kde kdo živ byl ze sousedních dvou vesnic. Chtěli to taky zkusiti s mým klarinetem sami, ale málo kterému se ozval. Jelikož jsem si jednou, abych vypomohl paměti, vyndal vynotovaný nápěv, myslil jeden z těch nejhovornějších černochů: „No, kdybys mi taky tu mukandu (noty) podržel, jistě bych zahrál.“ Udělal jsem podle jeho přání, ale zase vyrazil jenom vřeštivé zvuky. Teď zase myslil, že jsem mu noty dobře nedržel, abych prý mu je jinak obrátil; a když se tak stalo, z jeho muziky zase nic. Konečně řekl, že prý v té trubce vězí nějaký Fetiš (modla, bůh), který je bělochům nakloněn ale černochům nikoliv.

Den na to vydali jsme se zase na cestu, abychom dospěli konečně onoho „kamene smrti.“ Jak nám pohlavár vyložil, po řece měli bychom ještě celý týden se co plaviti, poněvadž je tam mnoho zátoček, ale pěšky prý tam dorazíme za den. My tedy nastoupili cestu kratší. Na večer byli jsme u cíle. Jest to mohutný skalný sráz, vodami všelijak vyhloubený a vydrolený, přes nějž řeka Lukulla s ohromujícím jekem a hukotem v bezpočetných vodopádech dolů se řítí. Jest to unášející zjev a v africké přírodě jistě jeden z nejkrásnějších divů. Po obou březích rozkošné vrchy pokryté bujnou zelení štíhlými stromy a pestrolistými liány; čistý, osvěžující vzduch — všecko to působí na příchozího nezapomenutelným dojmem. To jest místo, kde se denně stýkají četné karavany Negrů, ač jest nejbližší osada odsud nejméně na hodinu vzdálena; tu nejraději přecházejí z břehu na břeh s těžkými břemeny na hlavách, ač mnohý už tu černoch smekl se na omšeném kluzkém kameni a s roztříštěnou lebkou sletěv s kamenného prahu v hučivých vlnách dole nalezl svůj hrob. Odtud taky ten název Maigna ma vonda = Kámen usmrcující, kámen smrti.

Druhého dne byl svátek Nanebevzetí Panny Marie. Záhy z rána přišlo šest našich pokřtěných hochů ke mně a chtěli se vyzpovídati. Zřídili jsme cestovní oltář na skalnatém prahu říčním, na nejvyšším a největším „kameni smrti“ A tu ohlušován jekotem burácejících vln sloužil jsem mši sv.; byla to na tomto místě jistě první mše sv. od stvoření světa. Hoši naši klečeli kolem oltáře. S neobvyklým pohnutím podával jsem jim tentokráte Tělo Páně. Malá karavana (tlupa obchodujících) Negrů právě přišla na tato místa, a stanuvši na blízkém úskalí sledovala mlčky a s napjatou pozorností svatý úkon.

Zde se naše plavba ukončila. Nad „kamenem smrti“ není více Lukulla splavna; je to už jen horská bystřina. Odtud můj společník frater Fotin dal se s několika hochy ještě výše podél řeky, já ale s jedním hochem pustil jsem se k jihu, abych poznal cestu k belgickému městu Mbomě. Taky ti Negři, jejichž vesnice jsme tuto míjeli, přijali nás vlídně. Bohužel, na zpáteční cestě jsme zbloudili. Nastala noc. Můj kompas zůstal zapomenut v loďce; nikde nebylo viděti žádné chatky, ale viděti bylo leopardí stopy. Co si počíti? Kolikrát položili jsme se na zemi, uslyšíme-li jekot vodopádů; ale vždycky marně. K tomu ještě snesla se hustá mlha a smočila nejen nás, ale taky naše zásoby střelného prachu. Nyní bylo se třeba rozhodnouti, co jest bezpečnějšího: přenocovati na stromě nebo v křoví? Radili jsme se. Já dodával svému mladistvému společníku odvahy útěchou, kterou jsem slyšel už dříve od stařičkého biskupa missionářského: Že my missionáři máme zajištěnu zvláštní ochranu Boží; královna nebeská že nás v tento svůj slavný,

ba nejslavnější den neopustí. V tom něco v houštině se šustne. Byl to Negr, který vyšel si z nedaleké osady sem do lesa hledat palmového vína, a taky se zpozdil. Za 2 malé korálky dovedl nás na pravou cestu a ještě nás posílil svým výtečným palmovým vínem. Lezouce po čtyrech — po nohou i po rukou — přes kámen smrti dostali jsme se posléze za pomoci Boží šťastně do svého stanu.

Na to jsme se vrátili všickni zase společně do své stanice v Landaně, na pobřeží mořském.

S výsledkem cesty mohli jsme býti spokojeni. Tři pohlaváři nabídli nám pozemek a pomoc všemožnou, abychom se jen usadili u nich. Zpáteční cesta byla snažší než jsme se nadáli. Rozumí se, že sběh Negrů, kde nás mohli spatřiti, byl ještě větší nežli před tím.

Kéž by jen bylo více prostředků k zakládání missií a více schopných, obětavých mladíků, kteří by vznešenému dílu apoštolskému ze srdce a s nadšením se věnovali. Co duší v temné pevnině africké, které dosud bez viny své neznají Kristova kříže! Pán a Hospodin vzbudiž hojné účastenství a účinlivou obětavosť ve zbožných věřících srdcích pro katolické missie v Africe.

Trestníci a vězňové pod vlivem Církve.

Podává **V. Čečetka**, duch. správce v trestnici Kartouzské.

(Dokončení.)

Zločinci a zločinní zajatci.

Za nejstarších dob zříme zvláštní touhu u církve, když pokojných časů jí dopřáno a moc na společenské poměry měla, by chránila zločince před žalářováním a světským trestem, chtíc je jiným spůsobem kárati a polepšiti. Zde jest se zmíniti o velikonoční indulgencii, o právu ochraném, jež z pohanství a ze židovství do křesťanského zákonodárství přijato, jakož i o právu přímluvčím, jež biskupům ponecháno bylo.

O indulgentii velikonoční (Indulgentia paschalis).

Byloť obyčejem u Řeků, že o slavnosti panathenajské (v polovici srpna), u Římanů pak o lectisterniích lehčí zajatci byli propuštěni. Židé, že o svatcích velikonočních zajatce si vyprošovali, o tom svědčí nám sv. Jan (18, 39.), (Math. 27, 15.) Podobně i v křesťanství byli již za nejstarších dob v čase postním a velikonočním zajatci propouštěni. Dle Binghama bylo církvi nařízeno, by po čas 40denního postu nejen nemocní byli navštěvováni, cizinci pohostěni, nepřátelství a různice by přestaly, nýbrž „v žalářích jatí“ častěji vyhledáváni byli. Postní čas byl vždy časem kajícím, milostivým, v němž veškeré člověčenstvo od Boha milosrdenství, odpuštění a rozhřešení hříchů dosíci touží, a proto i lid hleděl svému spolubližnímu provinění jeho odpustiti, hlavně pak ubohým v žaláři jatým ulehčení a osvobození poskytnouti. Proto nařídil Theodosius Veliký, by po čas čtyřicetidenního postu ode všech vyšetřování, vynášení ortelů nad obžalovanými se ustalo. — Zákonem pak Valentinianovým od r. 367 počal obyčej, že o křesťanských velikonočních svátcích veškeré žaláře se otevřely a všem odsouzeným svoboda se darovala. Tento edikt zván byl indulgentia paschalis. Výminku činili pouze pro svatokrádež, travičství, uražení Veličenstva, cizoložství, loupež a vraždu zatknutí. Valentinian mladší a Theodosius vydali v r. 380 podobnou indulgenci. (Primo die paschalis nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula solvantur); vyňati byli opět pro zmíněné zločiny odsouzení a s nimi i zpětilí, kteří již

jednou obdržené milosti císařské ke spáchání zločinu zneužili. Theodorich Velký vydal podobný velikonočný zákon. Církevní otcové velmi pochvalně se o něm zmiňují. Bingham výslovně dí, že toto propuštění zločinců o velikonocích nikterak za nevinné je neprohlásilo, neb zde platí slovo básníkovo: „poena potest demi, culpa pervenis erit.“ —

Viny by se zbavili, zadostučinění činili a polepšení pracovali, k tomu mělo prominutí a slevení trestu osvobozené pohnouti. Cassiodorus, kancléř Therdorichův při napomínání zločinců kladl hlavní váhu na tuto myšlénku.

Dle Julia a jiných trval tento spůsob propouštění zločinců na jisté církevní svátky ve státě papežském po dlouhý čas. I v jiných státech italských mrav ten trval ještě v XVI. století, tak v Janově a Miláně.

Na ostrově Sardinii vykonával se i v prvních desítiletích našeho století každoročně velmi chvalitebný výkon. Místokrál odbývá o vánocích a velikonocích tak zv. „siziata“, sezení; obklopen dvorem a tělesnou stráží, posadí se uprostřed soudců, oděn rouchem úředním, u dlouhého stolu, pokrytého papíry a soudními akty. Nyní byl každý zločinec sproštěn okovů a předveden. Každému bylo volno žádosť, prosbu, ano i stížnosť svou přednésti a na špatné zacházení s ním si stěžovati. Den ten byl velkým svátkem pro všechny zločince a velký počet jich byl na rozkaz místokrále na svobodu propuštěn.

Příklady v katechesi.

Sestavil Frt. Šubrt.

Jako v kázaní tak i v katechesi výborné služby činí dobře volené příklady.

V kázaní prospívají takové příklady kazateli neméně nežli posluchačům. Čeho kazatel dlouhými výklady jen spola docílí, aby totiž pravda nejen byla patrna a se zalíbila posluchači, ale též aby pohnula posluchače mocně k následování, docílí mnohem snáze, podá-li příklad, kterak pravdy hlásané učiniti lze zásadou životní v různých případech mnohotvárného lidského snažení. Příklady takové ukazují posluchači, kterak krásna je pravda, kterak snadno překoná její následovník všeliké obtíže, jež se mu v cestu staví, kterak vzmáhá v sobě to, o co nejvíce v životě křesťanském se jedná, života věčného začátek, símě spásy, milosť Boží.

Příklady dobře volenými stává se kázaní praktickým návodem, dobrým průvodčím na cestě spásy. Ale kázaní takové i pro kazatele má výhodu. Ať jich použije v úvodu nebo ve vysvětlování a důkaze, nebo a to zvláště v dolohách vždy si v práci značně usnadní, umí-li jich dobře užiti, to jest na pravém místě a náležitě upravené podati.

Kázaní a katechese jsou však odvětví jednostejného učitelského úřadu církve: kázaní více pro dospělé členy její, katechese pro členy nedospělé, kterým podle slov sv. apoštola národů nelze posud lámati silné potravy chleba života věčného, ale podávati sluší snadno záživné mléko prvých, snadnějších pravd víry.

Také v katechesi s prospěchem užiti lze, ba užívati nutno často a často příkladů. Jsou-li dobře voleny a náležitě umístěny, neminou se účinků při dětech a usnadní katechetovi jeho obtížnou práci.

Neminou se účinku při dětech. Děti vůbec vždy náchylny jsou poslechnouti pěkné vypravování. Dlouhé výklady a zvláště rozvláčná sokratika je brzy unaví. Jsou pak málo pozorny a častěji se stává, že právě tam, kde by bylo pozoru s jejich strany nejvíce třeba, nedostává se již síly jejich útlým hlavám, by výklad pozorně sledovaly. Příklad dobře volený a v nutné výklady

,náležitě vsunutý podobá se tu pramenu čerstvému, který osvěží a novou silou naplní.

V katechesi důležité místo mají dolohy morální. Dítě nebývá schopno samo činiti sobě z pravdy pochopené nebo poznané zásady pro život. Katecheta bývá jeho vůdcem v této věci častokráte jediným. Má-li po delším výkladu pohnutlivou dolohou je nakloniti, aby co poznaly v životě následovaly, pozná častěji, že není v nich již potřebné nálady, aby doloha, třeba dosti důležitá, se jich náležitě dotkla. Co činiti? Vaditi se s nimi? Napomínati k pozoru, kdy nejsou s to na chvíli třeba delší svoji pozornosť udržeti? — To nebývá nic platno Sáhne k příkladu a na tom ukáže, kterak třeba si probranou pravdu osvojiti a v zásadu přeměniti. Krátkou cestou takto dosáhne třeba více, nežli by byl sám čekal.

Četl jsem jednou v pojednání vychovatelském od jednoho křesťansky smýšlejícího professora sepsaném o knězi, který vyprávěl dětem příklady o svatých pannách, jež opustily domov a svět, aby Kristu sloužily samojedinému. Jeho vyprávění prý až pobláznilo jedno děvčátko, že skutečně i ono chtělo svět opustiti, aby bylo navždy Kristovo. Z případu toho odvozoval pan professor, že nemají katecheti vyprávěti příkladů podobných dítkám snadno vznětlivým.

Já pravím o tom jen tolik prozatím: Tato událosť ukazuje skutečně, kterak dobré vypravování příkladů je skutečně účinnější, nežli dlouhé výklady unaveným hlavám dětským předkládati a jejich pozornosť přepínati. Že mají příklady dobře voleny býti a ne každý hodí se pro děti, jest na bíledni.

Příklady takové tedy dobře prospívají dětem. Ale i katechetovi usnadňují práci, jak během tohoto výkladu již dílem se ukázalo. Usnadňují mu tu práci také v tom směru, že ani jeho pozornosť tolik neunaví, jako stálé vykládání nebo sokratisování, že dále zjednají mu nejen hlavu, ale i srdce žáků a pak ovšem i na jejich učení znáti, kterak se učí z lásky ke katechetovi a z lásky k náboženství a ne pouze z bázně před trestem a špatnou známkou.

Jaké příklady mají se pro katechesi voliti? V té věci mnoho záleží na osobní individualitě katechetově. Jako není dobře, aby kazatel beze všeho vybral si kázaní tištěné a přednášel je z paměti beze změn, tak ani nebylo by dobře, aby katecheta vybral si příklad od kohokoli upravený a bez ohledu na svou individualitu ho chtěl podati.

Kazatel každý dobře učiní, pracovati-li bude svá kázaní — třeba na základě tištěného — sám. Tak aspoň se stane, že kazatel, který nemá hlasu a síly místa příliš pathetická dobře přednésti, přepracuje si je tonem klidnějšího rozhovoru, anebo, kterému se lépe daří řeč pohnutlivá, srdečná, nežli výhrůžná, přísná, ve svém smyslu přepracuje, co by jinak se minulo cíle.

A zrovna tak i katecheta nečinil by dobře, aby podle tištěných katechesí do slova pokračoval, nic neméně podle své a posluchačů — dítek — povahy. Také zde třeba mu přípravou ať delší ať kratší upraviti si látku — a také příklady, jak pozoruje, že se mu nejlépe daří. Jeden katecheta lépe vykládá, jiný lépe a srdečněji z pravdy vyložené dolohy vybírá. Jeden je náchylnější vtipnými obraty pozornosť žáků bystřiti, jiný drží se své věci přísně logickým pochodem. Ani jeden ani druhý nesmí se v té věci ovšem podati náchylnosti své do extremu, aby na př. pro dolohy nezanedbával výkladu, nebo pro výklad a důvody rozumové nezapomněl doloh, nebo aby samý vtip nezměnil posvátnou pravdu za předmět vtipkování a šíň školní za sídlo frašek a s druhé strany aby z dítek nechtěl míti mnichy přísné observance, kteréž velikostí pravdy Boží byly by ne povznášeny k Bohu, ale drceny. Nemajíť té síly, jakou vynikati mají dobří klášterníci. Jsou děti.

Jakkoli tedy nesmí katecheta svoji individualitu učiniti generální ředitelkou ve své školní působnosti, přece jen musí hleděti, aby svými schopnosťmi hleděl co nejvíce pro spásu dítek těžiti, aby k čemu schopen jest, také co možná dokonale činil. K tomu třeba ovšem přípravy, rozmyslu prve,

nežli do školy vstupuje. K tomu třeba si projíti, co chce dítkám dnes pověděti a kterak by to nejlépe do jejich hlav a srdcí vpravil.

Prací dlouholetou ovšem vycvičí se tak, že bez dlouhých příprav již se obejde — ale ani pak by nečinil dobře, kdyby vstupuje do třídy, teprve se chtěl rozpomínati, co tu naposledy povídal a co by nyní k tomu přidal. Práce taková by bylo slepování různých třeba drahých kamenů dohromady beze všeho spojiva pevného. Zatím má práce jeho býti organickou, aby jedna pravda plynula ze druhé, jedna katechese základ organický kladla katechesi druhé.

Tak i příklady ať v úvodu anebo v dolohách podávané organicky ať souvisejí s látkou, kterou mají objasniti, s dolohou, které mají základ nebo podporu tvořiti.

Příklady mají pomáhati výkladu k žádoucí jasnosti, mají doloze dodávati síly. K výkladu a do něho nehodí se tedy příklady příliš dlouhé anebo obtížné, které by samy zase výkladu potřebovaly. Jen k úvodu, k výkladu nějakému lze vypravovati příklad delší — obligátní před přípravou k sv. zpovědi „o marnotratném synu.“

Příklady k dolohám, abych tak řekl příklady paraenetické mohou býti dvojí: povzbuzující a odstrašující. Odstrašující v kázaní bývají působnější nežli v katechesi, ba v katechesi třeba při nich opatrně si vésti. Snadno by se stalo, že právě na příkladu by dítě poznalo hřích, nepravosť, které posud neznalo a možno, že vyprávění živé a dramatické takového příkladu by dítěti učinilo hřích ten tak názorným a svůdným, až by neodolalo, ale bylo pokoušeno něco takového, zvlášť podobá-li se to hrdinským kouskům z pohádek, také provésti. Na př. vzpomeňme na zlé působení referátů ze soudní síně, když děti takové čtou, na ty leckteré „bandy loupežnické“ z dětí sestávající a ovšem jenom na krátko trvající, nebo na výpravy jejich do cizích zemí, aby tam dobrodružství nějaká zažily. Jiných příkladů netřeba podotýkati. Jen podotknu na potvrzenou, že třeba opatrnosti při vyprávění odstrašujících příkladů toto: Znal jsem dítě hodné, které slyšelo od jiného dítěte vyprávěti o hříchu contra 6., který toto druhé dítě vidělo provozovati rozpustilé výrostky kdesi pod mostem vyschlého potoka. Obě ty malé děti se hrozily a povídaly, že jistě toble je něco moc zlého, protože „ony by se za to před tatínkem i p. učitelem styděly a Pán Bůh to viděl a bude si to pamatovati a když se ti dva nepolepší, pošle je pěkně do pekla.“ A tak dlouho se nad tím hrozily, až — také podobně hřešily.

Takové příklady ovšem nikdo vyprávěti nebude, ale přece snadno by se státi mohlo, že katecheta o leckterém jiném hříchu příliš názorně a dramaticky mluvě, místo aby před nim hrůzu vštípil, nevědomky obraz toho hříchu by hluboko do fantasie dítěte vštípil a ono později v proudu pokušení by neodolalo ale jednalo podle toho, co tak živě mu tkví v paměti, kdežto výstrahu k příkladu tomu připojenou již dávno zapomnělo.

Příklady povzbuzující jsou snadnější a mohou s veškerou živností a nadšením přednášeny býti. Ale jak praveno, jen vhodné. Tedy takové, které skutečně pro dítky jsou přiměřeny. Nikoli tedy jen o neobyčejných hrdinech víry a sebezapření, ba o těchto vždy opatrně a s tím poukázáním, že dítky nic tak neobyčejného podnikati nemohou a nepotřebují zvláště tehdy, pozoruje-li katecheta, že má mezi žáky některé dítě příliš vznětlivé. Za to raději příklady, jimiž by jim ukázáno bylo, kterak v obyčejném životě občanském uchovati sobě milosti Boží a pokračovati ke spáse.

Tedy shrneme-li, co dosud praveno o tom, jaké mají příklady v katechesích býti, pravili jsme, že

1. pokud možno přiměřeny individualitě katechety a jeho žákův, aby on je mohl živě a pěkně podávati a dítky bez dlouhých výkladů pochopiti,

2. v organickém spojení s výkladem nebo dolohou, které za podporu slouží,

3. pokud se vsunují ve výklad, tedy jasné a jsou-li pro důkaz, opravdu důkazné,

4. pokud jsou paraenetické, raději povzbuzující nežli odstrašující a

5. třeba-li odstrašujících (ve výkladech o hříchu) tedy s veškerou opatrností třeba je podávati.

Kde bráti příklady takové?

Osnova katechetského vyučování sama podává některé prameny: Je to kniha knih — bible — a je to církevní rok.

Biblické příklady nezasluhují zanedbávání. Jsou proto i naznačovány ve mnohých katechismech a katecheta dobře učiní, upraví-li sobě všecky naznačené tak, aby našim pěti podmínkám hověly.

A sice:

1. Jeho individualitě snadno jsou přiměřeny. Jeť kniha knih stále v jeho ruce. Potřebuje jí neustále a nemá ji skoro odkládati. Duch knihy té vanouti má v jeho kázaních i katechesích. Pravím: „duch.“ Neníť třeba — ba leckdy není možno — i slovy bible mluviti, sice pro výklady slov nedošlo by na výklady věci, kterou biblické příklady — a výroky — objasňovati nebo dovozovati mají. Nevychováváme dítek na theologické disputanty, kteří by také slova bible musili míti v malíčku. Tedy katecheta má proniknut býti duchem Božím z bible dobře čtené vanoucím a z ducha toho po svém nejlepším vědomí udíleti svým žákům.

2. Příklady tyto jsou samy sebou v organickém spojení se články víry, poněvadž sám Hospodin jimi slova svá potvrzoval anebo vykládal.

3. Není lze tak snadno nalézti jasnějších výkladů a namnoze i důkazů pravd hlavně sv. evangelia, jako v podobenstvích, příkladech, předobrazech a t. d. z písma svatého vzatých.

4. I příkladů povzbuzujících nalezneme v bibli sílu ohromnou, jen-li dobře čteme a od osob hlavně st. zákona odmyslíme poklesky jejich doby obyčejné, o kterých konečně netřeba buďto nic se zmiňovati, anebo je dostatečně odůvodniti a omluviti (Abraham a Hagar, o nichž je zmínka i v epištolách církevního roku).

5. Ohledně příkladů odstrašujících platí zvláště při biblickém dějepise, co prve pověděno. V bibli mnoho se vypravuje lidských neřestí a to velice názorně a proto je nesmysl, co mnozí z paedagogů tvrdí, že by totiž bible mohla a měla býti čítankou pro křesťanské dítky. Ovšem i druhý extrem není pravý, který vůbec biblický dějepis a jeho příběhy zavrhuje jakožto mravy podrývající. Katecheta snadno pozná, kterých příkladů zanechati a kterých upotřebiti, aby neurazil nevinné a nezkažené mysli a přece zastrašil již pokažené a narušené, je-li sám dobrým znatelem obsahu bible a přemýšlí-li při jejím čtení, co by se mu hodilo a co nikoli.

Ostatně nejlepší částky bible čtou se ve škole jako perikopy a vykládají v I. i II. třídě dosti soustavně jakožto biblický dějepis a tím samým již hojnosť příkladův a dokladův pro výklad i dolohy se katechetovi naskytuje, jakož i měřítko podává pro články, které tímto způsobem posud probrány nebyly a přece do školy se hodí.

Druhý pramen je církevní rok se svými slavnostmi, ve kterých tak krásně vtělena jest církevní tradice nebo ústní podání a návod života křesťanského.

V církevním roce střídají se v pěkném jednotném a přece rozmanitém věnci svátky a neděle na oslavu a obnovu Vykupitelského díla Páně se svátky a slavnostmi svatých Božích.

Neděle a svátky na oslavu Vykupitelského díla Kristova obnovují co rok památku divů lásky Boží a vybízejí křesťana, by z divů těch pro svou spásu těžil a tak postupem církevního roku vždy znova a blíže ke Kristu spěl.

(Pokr.)

Dopisy.

Kulhavka, slintavka a remunerace katechetů, jak se to rýmuje?

Z Hradecka se nám píše:

Nedávno v úředním listě na Králové-Hradecku byl hned za sebou ohlášen výnos: O plivátkách a látce přednešené z náboženství.

Nuže, slyšte, co přináší opět tentýž úřadní list ze dne 9. srpna 1890. čís. 32.:

§. 1. O července vepřů.
§. 2. Správám škol.
§. 3. Nové trhy na koně.
§. 4. Obvyklé úřední řízení.
§. 5. Pátrá se atd.
§. 6. Dobrodinci škol.
§. 7. Zákon ze dne 7. července 1890. o dlužních úpisech.
§. 8. P. T. důstojným správám duchovním (č. 1418. v. š. r):

Dáváme tímto slušně věděti, že náhrada za cesty k vyučování náboženství ve škol. roce 1889—90. vykonané, jest již při všech třech c. k. berních úřadech školního okresu našeho ku výplatě poukázána. (Vedle vys. vynes. velesl. c. k. zem. škol. rady ze dne 12. března 1890. č. 4870)

§. Kulhavka a slintavka atd.

Úřední list ze dne 23. srpna 1890. č. 34.

§. 1. Nařízení o rejstříku A.
§. 2. Vyzvání pp. zaměstnavatelům dětí školních.
§. 3. Nařízení ohledně zkoušek žáků z reálných škol.
§. 4. Sbírky ve prospěch rolníků.
§. 5. Návěští v příčině kulhavky a slintavky.
§. 6. Nové vydání knihy.
§. 7. Nakažlivá nemoc dobytka „červenka“ vypukla v Krátonohách.
§. 8. P. T. důstojným správám duchovním ve příčině náhrad za cesty k vyučování náboženství ve škol. r. 1889—90.:

„Uvádíme slušně na vědomosť, že při některých školách nedopatřením poukázána byla ku výplatě náhrada jiná, než jaká od velesl. c. k. zemské školní rady pro tu kterou školu příslušné p. t. důst. správě duchovní zásadně byla vyměřena; k tomu oznamujeme, že jsme již poukázali slav. c. k. berním úřadům ku výplatě částky dle dotčeného vys. výměru na škol. rok 1889—90. připadající i žádáme p. t. důst. správy duchovní, aby sobě nestěžovaly u c. k. berního úřadu buď o doplatek se přihlásiti aneb přeplatek částky dle udaného výměru velesl. c. k. zemské škol. rady (jenž svým časem každé p. t. důst. správě duchovní byl oznámen) témuž sl. c. k. bernímu úřadu zase navrátiti.“

§. 9. Opatřování dobytčích pasů.
§. 10. Nakažlivá nemoc dobytčí „červenka“ v Černilově.

Pro každého i pro žáky reální školy jest místo v předu, a pro duchovní správy — — darmo mluvit; a ještě kdyby aspoň tak bylo, jak jest tištěno; ale kde! Seberu se jednoho odpoledne, štemplovanou quitanci ssebou, a jdu si do H. pro peníze. To je slovo! 50 zl. 40 kr. r. č. S plesáním otevru dvéře — viděl jsem panáčky dva — jeden seděl — druhý stál — pak ostatní personál. — Ten co seděl vstal, a já mu podal quitanci. — Prohlédl ji a vrátil mi ji se slovy, že nemá ještě poukaz, a já šel bez peněz domů.

Otázka? Odpomůže nám nový pan c. k. hejtman od této nešvary?

Drobnosti.

O pozornosti vydal Angličan Sully zajímavé dílo, z něhož vyjímáme: Za našeho věku, kde povolání tříští se v samé speciality, sociální poměry zúžují hranice zájmů, nutí pozornosť otrocky navlékati si svěrací kazajku a bráti se stále touže cestou. Není v tom pařeniště pathologických zárodků? Není tato tíseň ustáleného zájmu nebezpečím pro zdraví duševní? Svoboda pohybu rozpustilosť myšlének byla jarému lidstvu a je mládeži rozkoší. Moudří lidé větří nebezpečí, které hrozí z tyranie jediného zájmu. Snaží se rozprostraniti obor zájmů co nejšíře. Čilý odborník, který dovede vytrhnouti se z denních a úmorných trudů a vhroužiti se v politiku, hudbu, umění, má sebeochranu proti předrážděnosti a jiným horším zlům. Bylo by užitečno cvičiti vychováním rozpínavosť duševní, ne tlumiti ducha mladíkova namáhavým upíráním pozornosti na příliš specialisované předměty. Vzdělanec ať zná kombinovati znalosť jednotlivých věcí s povšechnou znalostí mnohých věcí. Co prospívá liberální kultuře, prospívá i zdraví. Znamením a podmínkou zdravého ducha je schopnosť vyjařmovati se z chorobné zabavenosti jediným předmětem.

Jinými slovy: Kdo z povolání jest odkázán na jednostranný směr činnosti, ať si duševní anebo tělesné, musí, nechce-li organismus svůj zmrzačiti, vysíliti, anebo psychosou zmrtviti, po denní práci vyhledávati si zaměstnání pokud možná idyllické: pěstování květin, hudby a pod. Proto i velicí mužové radi se zabývali pracemi zemědělskými, řemesly a pod.

* * *

Úmrtnosť lékařů. Dr. M. Birnbaum podrobil v dubnovém čísle letošního ročníku časopisu „Medical Record“ bedlivému studiu statistická dáta, týkající se úmrtnosti lékařů. Cifry, které podává, mají pro lékaře dvojí zájem — osobní i vědecký. Podáváme zde z číslic těch pouze některé.

Již Gussmann studoval délku života lékařů, výpočty Birnbaumovy jsou však úplnější. Zaujímajíť 2000 případů úmrtí německých lékařů [od r. 1881—1891 (!)] a dáta, týkající se stáří 15.000 lékařů, jmenovaných v Lékařském Kalendáři Boernerově. Co do stáří lékařů, nalézáme toto:

Stáří	Počet	Procento
25—29 roků	3180	21.20
30—34 „	2157	16.78
35—39 „	2054	13 69
40—44 „	1764	11.76
45—50 „	1476	9.86
50—54 „	1076	7.77
55—59 „	1026	6.84
60—64 „	645	4 31
65—69 „	511	3·40
70—74 „	395	2·63
75—79 „	228	1·52
80—85 „	86	0·57
85—89 „	28	—
90-93 „	9	—

Z čísel těch zřejmo, že každých pět let počtu lékařů ubývá. Největší počet připadá na r. 27. Polovice lékařů čítá méně než 40 let, $^3/_4$ méně než 50. Nejvolněji ubývalo počtu lékařů mezi 50—60, nejrychleji v následujícím desítiletí (od 60—70 let). Z toho vychází na jevo, že měli by se lékaři v tomto stáří vyhýbati přílišnému namahání. Nejméně lékařů umírá ve věku 43—44 let. Lékaři nedosáhnou tak vysokého stáří, jako ostatní lidé. Z 15 tisíc osob (všech stavů) starých více než 25, dožije se stáří 95 let pouze

30, stáří 90 let asi 180 osob. Z patnácti tisíc lékařů, které počítal Birnbaum, žádný nedožil se 94 let.

Při úvaze 2000 případů smrti lékařů vychází na jevo, že mezi

rokem	25. a 35.	umírá	12·00	proc.
„	36. a 45.	„	13·15	„
„	46. a 55.	„	16·50	„
„	56. a 65.	„	20·70	„
„	66. a 75.	„	23·85	„

Procenta tedy vzrůstala po stupních. Největší počet úmrtí přihází se mezi rokem 66. a 75. a nejosudnějším pětiletím jest doba mezi 66.—70. r.

Každý rok umírá ze 44 lékařů jeden. Obnáší totiž roční mortalita mezi 15.000 lékaři 2·24 proc.

Průměrná délka života lékaře jest menší nežli u lidí jiných stavů. Číslice Birnbaumovy jsou tyto:

Věku	25	let	dožije se	62·11
„	35	„	„ „	63·09
„	45	„	„ „	64·83
„	55	„	„ „	67·75
„	65	„	„ „	72·68

K vůli srovnání uvádíme tabulku Neufvilleovu. Průměrná délka života

kněží	obnáší	65·7,
učitelů, zahradníků, řezníků		86·8,
kupců	„	56·7,
právníků	„	54·2,
lékařů	„	52·2.

Při 238 úmrtích nalezeny příčiny: nakažlivé choroby 16, vleklé choroby plic 22, prudké choroby plic 21, vleklé choroby srdce 30, mrtvice 40, choroby mozku a míchy 20, rakovina 19, choroby jater 7, zánět ledvin 8, úplavice cukrová 3, obrny a choroby chirurg. 5, násilná smrť 11, stáří 9. — Jiné choroby 22.

Jsou tudíž lékaři stavem těžce pracujícím a nepříliš dlouhému životu se těšícím. (Kronika Lékařská, roč. XI., č. 5. 1890.)

* * *

Vhodný spůsob modlení se růžence pro školní mládež. V měsíci říjnu opět modliti se budeme sv. růženec. Školní mládež účastní se služeb božích a zajisté všude růženec se modlí. Dovoluji si navrhnouti způsob modlení, jaký jsem si zavedl, a který se i dětem i dospělým líbí. Jest to takto: Strana chlapců počne celá: „Ve jménu Otce“ atd. „Věřím v Boha“ až „sedí na pravici u Boha Otce všemohoucího“ — na to začne hned celá strana dívčí: „odtud přijde.“ Pak zas chlapecká „Otče náš“ — dívčí: „Chléb náš,“ atd. Při zdrávasech s tajemstvím řekne chlapecká strana: „plod života tvého Ježíš, kterého jsi, Panno, z Ducha sv. počala;“ dívčí: „svatá Maria.“ Tak děti dobře si zapamatují tajemství, a při modlitbě jsou pozornější, nežli když se někdo předmodlívá. Ovšem počíti musí rozumná osoba, aby na ráz se začínalo. U mne tak činí pp. učitelé. Druhý týden pak počíná zas dívčí strana. B. K.

Obsah „Vychovatele“:

Církevní dějepis na nižších školách. (Podává Filip Šubrt.) — Kterak vychovává katol. Církev divochy. (Ze života katol. missionáře mezi africkými černochy. Dokončení.) — Trestníci a vězňové pod vlivem Církve. (Podává V. Čečetka, duchovní správce v trestnici Kartouzské. Dokončení.) — Příklady v katechesi. Sestavil Fr. Šubrt. — Dopis: Z Hradecka. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. října 1890. Číslo 19.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Načrtky k vyučování náboženství v I. třídě.

Fr. Vohnout, farář v Žlunicích.

1.

Milé dítky! Budu vypravovati vám o Pánu Bohu. Slyšely jste již od rodičů, dědečka neb babičky, že jest Pán Bůh v nebi; brávají vás s sebou k Pánbičkovi do kostela; i doma se k Pánu Bohu modlíte, a my také jsme se zde k Němu pomodlili: kde tedy všude je Pán Bůh? On jest na nebi i na zemi, na každém místě — On jest všude přítomen. Nikde tedy nemusíte se báti; Pán Bůh jest všude s vámi... Ale všude také musíte se před Pánem Bohem slušně a mravně chovati; on vás všude vidí. Jak chováte se, když přijdete do kostela? Uděláte kříž a kleknete si — před kým? Jak chováte se, když doma se máte modliti? kleknete si — před kým? Tak Pánu Bohu se klanějí v nebi andělé, tak klaníme se Mu na zemi my lidé; proč? Poněvadž jest nejvyšší Pán na nebi i na zemi. Nebe i země a všechno, co na nebi i na zemi jest, patří Pánu Bohu; i my jsme jeho dítky. Proto se Mu klaníme, k Němu se modlíme. Jaké pak modlitby umíte vy?... Když se zbožně modlíte, Pánu Bohu se to líbí; já vám ukáži a povím, jak byste to dělati měly, aby se to P. Bohu líbilo. Jak děláte kříž? Koho to jmenujete při dělání kříže? Jak se jmenují tři Božské Osoby? Teď se pomodlíme modlitbu, kterou všichni umíte; ale dříve zpomeňte, že k Pánu Bohu se modliti budete; tedy pobožně, aby se mu to líbilo...

2.

Pán Bůh jest nejvyšší Pán na nebi i na zemi, proto Jemu nejvyšší česť... Kdo Mu ji vzdává na nebi? Ano Pán Bůh si k sobě vzal anděly; z vůle Boží měli býti na nebi: proto se jmenují bytosti nebeské. Pán Bůh chtěl míti i na zemi bytosti nějaké: stromy, zvířata, ptáky, lidi = bytosti pozemské. Všechny bytosti mají své bytí, ale nejsou stejné: některé jsou neživé (stromy) jiné živé (které znáte?) Mezi živými zase rozdíl: některé mají tělo = tělesné bytosti, ty můžeme viděti; jiné nemají těla, jako andělé = duchovní bytosti; ty nemůžeme viděti. Tyto duchovní bytosti chápou a rozumí, co se kolem nich děje: mají rozum = rozumné bytosti; mohou se rozhodnout a si volit, co by dělaly: mají

svobodnou vůli. Zvířata nerozumí, co jim povídáte, jsou nerozumné bytosti.

Duchovní bytosť s tělem spojená slove duše; každý z nás má duši. Andělé jsou duchovní bytosti, ale nemají těla, proto slovou **pouzí** duchové. Jaké bytosti jsou andělé? Živé, duchovní, rozumné. Co jsou andělé? Andělé jsou pouzí duchové, kteří mají rozum a vůli, ale těla nemají. Jaká bytosť jest duše naše?... Jest veliké množství rozličných bytostí a od koho všechny? Od Pána Boha; a od koho Pán Bůh? Sám od sebe. Má také své bytí; jest tedy také bytosť, ale vznešenější než všechny ostatní bytosti. Bytosti nejsou si všechny rovny: některé nemohou se ani z místa hnouti, jako stromy; jiné jako ryby, ptáci, zvířata mohou plavat, lítat, běhat: jsou již dokonalejší; ale nemají duši, nerozumí ničemu, jako my lidé rozumíme: jsme tedy my lidé dokonalejší bytosti. Ještě lépe všechno chápou, rozumí a činí andělé, jsou tedy ještě dokonalejší než my. Nejlépe všemu rozumí Pán Bůh, má nejdokonalejší rozum; má nejvznešenější vlastnosti, nejlepší vůli: jest tedy nejdokonalejší bytosť. Kdo jest tedy Pán Bůh? Sám od sebe nejdokonalejší bytosť. Můžeme Jej vidět? Jest tedy duch. Duchovních bytostí jest v nebi mnoho; jaký duch jest Pán Bůh? — Nejdokonalejší duch... Proto jemu nejvyšší úctu vzdávají andělé i my modlitbou; učiňme tak...

3.

O rozličných bytostech jsem mluvil: která ta nejdokonalejší bytosť? Kdo jest Pán Bůh? Jest více takových bytostí? Bůh toliko jeden jest. Jest sám od sebe; jak dávno? To žádný nepamatuje; ještě zde nic nebylo, přede všemi věky byl zde Bůh: on byl vždycky, jest pořád a bude na věky: Bůh jest věčný. Jak pak ostatní bytosti také zde byly vždycky? Nikoli. Ty povstaly časem; a jak? sami sebou? Nikoli. Pán Bůh je chtěl míti a proto si je učinil. Tak pro nebe si učinil anděly. Co jsou andělé? Jací asi byli? Pán Bůh si je udělal takové, aby se mu líbili: dobré a svaté; protože Pán Bůh chce a miluje, co jest dobré a svaté, ale zlé nemá rád, nenávidí: Bůh jest nejvýš svatý. K čemu měli andělé být? Pán Bůh jich nepotřeboval, ale chtěl ukázat svou neskonalou dobrotu, když by anděly šťastnými a blaženými učinil. Proto vzal je k sobě do nebe, aby Jej (jako svého svrchovaného Pána) poznali a ctili (pro Jeho svatosť, lásku a dobrotu), Jej milovali, Jemu (jakožto svému Pánu) se klaněli a sloužili a v nebi s Ním na věky blaženi byli. Bůh jejich péči a lásce odporučil také lidi na zemi, aby je milovali a chránili. Andělé strážní. Máme každý svého Anděla strážného. Máme je ctít, poslouchat, k nim se modlit (svátek sv. Andělů strážných). Jakou modlitbu umíte k andělům strážným? Andělé slíbili, že učiní, jak jim Pán Bůh nařídil; někteří ale to nesplnili a nezůstali tak dobří a svati, v té slávě a blaženosti nebeské zpyšněli — pyšní andělé. Domýšleli se o sobě, že jsou rovni Bohu a poněvadž jsou v nebi s Pánem Bohem, že jsou jako Bůh; i nechtěli se mu již klanět. Jaké to bylo jednání? Nevděčné (za dobrodiní Boží), věrolomné (slib nedodrželi), proti Bohu, nejvyššímu Pánu, urážlivé, přikázaní Božímu odporné, zlé — hříšné. To se nemohlo Pánu Bohu líbit, poněvadž jest nejsvětější... Proto nechtěl ty pyšné anděly již ani vidět. Ale to jejich jednání také zasluhovalo trest; nemohl je Pán Bůh se svatými anděly nechat v blaženosti nebeské, ale zavrhl je do pekla, kde na věky se trápiti budou; nazýváme je ďábly. Svaté anděly však, kteří dobrými zůstali, ponechal u sebe v nebi a slíbil jim, že na věky blaženými zůstanou. Tak jest to spravedlivé; Bůh vždy a všudy tak jedná: On jest nejvýš spravedlivý; všechno dobré odměňuje a všechno zlé trestá. Poprosme sv. Anděly strážné, aby nás vždy před zlým varovali a k dobrému vedli; slibme jim, že jich budeme poslouchat; pomodleme se k nim modlitbu „Anděle Boží, strážce můj!“....

4.

Slyšeli jste o andělích v nebi; odkud se tam vzali? Bůh chtěl ještě jiné bytosti míti i zde na zemi; samy od sebe nemohly povstati; musil je tedy učiniti Pán Bůh. Jak ale, když tady nic nebylo? To vše, co na nebi i na zemi jest, učinil Pán Bůh z ničeho; nepotřeboval k tomu ani hmoty, ani rukou, ani nástrojů; On jen řekl: Staň se! a stalo se to. Bůh učinil tedy vše z ničeho, jediné slovem svým neb vůlí svou = On to stvořil. Co znamená slovo stvořiti?.. Bůh takto stvořil celý svět; co jest svět? Nebe i země a vše, cokoli se na nebi i na zemi nachází. Mohl by to dokázati někdo jiný? Ani člověk, ani anděl by to nedokázal; Bůh ale všechno může, proto se nazývá všemohoucí. Co znamená, když pravíme: Bůh jest všemohoucí?... Že může učiniti vše, cožkoli chce. Dokázal to, když stvořil celý svět; proto se jmenuje všemohoucí Stvořitel nebe i země; a všechny bytosti, které stvořil, jmenují se tvorové Boží. Koho stvořil na nebi?.. Andělé jsou tvorové nebeští. Stvořil také ďábly? Nikoli! On stvořil anděly ve své milosti svaté; ďábly stali se sami hříchem. Teď budu vypravovati vám o stvoření celého ostatního světa. Pán Bůh mohl celý svět na jednou stvořiti; ale On chtěl na světě zavésti pořádek a postup od tvorů nižších k dokonalejším; chtěl ukázati moudrosť a prozřetelnosť svou, když postaral se, aby jedno druhému sloužilo; chtěl také osvědčiti svou dobrotu k tvorům, když jim napřed připravil, čeho potřebovali. Přesvědčíte se o tom hned, když vám budu vypravovati, jak P. B. celý ten svět stvořil. Zvolil k tomu 6 dní a každý den stvořil něco. Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi; ale země byla pustá a temnotou zastřena; poručil tedy Bůh: Buď světlo! a bylo hned světlo; nepotřeboval tedy k tomu ničeho jako my, když si světlo rozžehnouti chceme. To stalo se první den. Rozkládaly se ale všude pochmurné mhy; Bůh je rozptýlil a ukázalo se modravé klenutí s hůry, které nazýváme oblohu; to stvořil P. B. druhého dne. Země byla samé bahno; oddělil tedy Bůh třetího dne vodu od pevné země, voda stáhla se do nížin a povstaly rybníky...; ale pevná země neměla zůstati holou; P. B. poručil, aby na ní rostla tráva, byliny.. Však ani obloha neměla zůstati prázdna; i na obloze stvořil P. B. čtvrtého dne slunce, které by den ozařovalo a zahřívalo; mimo to pak měsíc a hvězdy, které by svítily v noci. Jak to na obloze upevnil?. Nyní již připraveno bylo vše pro živé bytosti, které by na zemi přebývaly a potravu nalézti mohly; stvořil tedy pátý den živočichy vo vodách (ryby) a ve vzduchu (ptactvo). Však i na pevné zemi chtěl míti Bůh tvory živé: stvořil tedy čtvernohá zvířata druhu nejrozmanitějšího. Na posledy pak, když již vše bylo připraveno, učinil Bůh jako nejdůležitějšího tvora na zemi — člověka. Tak dokonáno jest celé dílo Stvořitelovo v šesti dnech; sedmý den Bůh ničeho nedělal, proto nazýváme den ten neděli a P. B. zasvětil ji za den sváteční, aby se na ten den nepracovalo, ale k poctě a oslavě všemohoucího Stvořitele toho dne zvlášť se používalo. Pro všechno tvorstvo připravil P. B. v neskonalé dobrotě své pokrm i vše, čeho potřebí bylo a všichni také tvorové jak umějí a mohou, Tvůrce svého za to oslavují: obloha svou velebností, slunce svou září, měsíc a hvězdy třpytem řeky svými vlnkami, země svým rostlinstvem, byliny svým květem a vůní, ptactvo svým zpěvem... Čím pak my rozumní tvorové? Vroucí zbožnou modlitbou..

5.

V 6 dnech stvořil P. B. celý svět; co který den?.. Proč člověka až naposled? Ve své dobrotě a prozřetelnosti chtěl pro něho dříve vše připraviti. A jak si na stvoření člověka nechá záležet! Ostatní tvory učinil jen slovem neb pokynutím, ale poslyšte, jak počíná si při stvoření člověka. Nejprve udělal tělo z hlíny: hlavu, ruce...; ale to tělo leželo nepohnuté, mrtvé: mělo oči, ale nevidělo. A tu P. B. vdechl do něho duši, a tělo hned vstalo:

byl celý živý člověk. Z čeho tedy pozůstává člověk? Co jest duše? Bůh ji vdechl, jest dchnutí Boží; má tedy cosi Bohu podobného; jest k obrazu Božímu stvořena. Má rozum a tím mysli, má vůli, tou rozhoduje se, volí... Pokud bylo tělo samo, necítilo, bylo mrtvé; čím oživlo? Co tedy působí, že tělo živo jest? Tělo samo dříve nevědělo nic, co se kolem něho děje, nemyslelo, nemohlo mluvit: jak do něho vdechl P. B. duši, člověk hned vstal, ohlížel se kolem, pozoroval vše, přemýšlel, rozuměl, co mu P. B. povídal a odpovídal Mu. Duše působí, že člověk živ jest, myslí a mluví. První člověk jmenoval se Adam. Pán Bůh jej uvedl do ráje, krásné zahrady. Tu všechno krásně zařízeno.. Adamovi se líbilo v ráji, ale mezi všemi tvory neměl nikoho sobě stejného, s kterým by mohl rozmlouvati. I o to postaral se Bůh. — Stvoření Evy; přivedl ji k Adamovi jako společnici a družku, aby spolu blaženě byli živi. Odevzdal jim ráj k opatrování; o všechny potřeby jejich tu bylo postaráno, vše k jejich pohodlí upraveno. I zvířata přivolal Bůh, aby jim Adam dal jména a postavil je pod moc jeho jako pána tvorstva pozemského. Bůh požehnal prvním lidem, aby byli šťastni (na Božím požehnání všechno záleží) a ustanovil je rodiči všeho pokolení lidského. Bůh jest nejvýš dobrotivý ke všem tvorům, zvlášť k lidem: všecko dobré máme od něho. Pán Bůh i napotom častěji zjevoval se lidem v ráji, obcoval s nimi, poučoval je. Zjevil jim o sobě, kdo a jaký jest, jak všechno stvořil, vše zachovává a řídí... Oznámil jim o andělích a blaženosti nebeské; připomenul pád pyšných andělů a věčné zavržení jejich v pekle. Pověděl jim, jak je stvořil a jak je vyznamenal na těle i na duši, že jim dal duši svatou a tělo nesmrtelné a že je svěřil ochraně andělů strážných, které mají stále poslouchati. Vysvětlil jim, proč je stvořil: aby jej poznali, ctili, milovali, jeho poslouchali a napotom v nebi věčně blaženi byli. Bůh nejsvětější chtěl míti lidi svaté, aby je mohl míti rád, nebo on všecko dobré miluje, ale všecko zlo nenávidí. Bůh stvořil lidi ve své milosti jako anděly. Lidé měli se přičinit, aby Bohu milými zůstali, jeho milosť si zachovali, lásky a dobroty Boží hodnými se stali a blaženosť věčnou si zasloužili: proto dal jim P. B. přikázaní. Dovolil jim jísti ze všech stromů rajských, ale z jednoho, který jim ukázal, jísti zapověděl, doloživ na výstrahu: „Kdybyste z něho jedli, uškodili byste si velice, nemohl bych vás míti rád a musili byste umříti.“ Lidé uznali, jak dobře to s nimi P. B. smýšlí, plni úcty a vděčnosti klekli před ním a slíbili, že přikázaní jeho zachovávati budou. I vy, milé dítky, máte za mnoho co děkovati Pánu Bohu; slibte Mu, že budete hodny a na potvrzení pomodlíme se. (Pokr.)

Příklady v katechesi.

Sestavil Frt. Šubrt.

(Dokončení.)

Svátky a slavnosti svatých Božích ukazují vznešené vzory, kterými na tom pochodu říditi se máme. Svátků a památek svatých Božích je v církevním roce mnohem více nežli nedělí a slavností Páně. Proč asi? Církev již tímto uspořádáním roku církevního zdá se na ruku nám dávati, jakou zásadou se řídí u vedení duší během svého roku.

Zásada ta je: Inspice et fac similiter! Pohlížej, kterak ten neb onen hrdina víry a lásky křesťanské na základě víry s pomocí milosti Boží o své spáse a spáse spolubližních pracoval a podle něho jednej!

Svátky a slavnosti Páně podávají základ víry, nabízejí k zjednání sobě milosti Boží anebo k její obnově v duších našich, památky svatých Božích

pak ukazují, kterak v životě zásadami víry se říditi a ve všech bojích a pokušeních milosť Boží zachovati.

Kněz, který jako kazatel a katecheta povolán jest ideje roku církevního vykládati, v srdce vštěpovati a ku stálé obnově duch v Kristu nabádati, jest ovšem tím samým povolán i příklady svatých poznávati, pronikati k podstatě zásad, z nichž skutky těch svatých plynuly a těžiti z nich pro sebe i pro své svěřence.

Kněz buď včelou, která na květech v zahradě církve vykvetlých sbírá med a zpracovaný podává svým malým i velkým svěřencům.

Je tak činiti povinen a nestojí to kněze svědomitého zvláštní práce.

Je tak povinen již jako kněz, třeba nebyl ani kazatelem ani katechetou. Má jako přední ze stádce Kristova více než kdo jiný dbáti o stálé spojení duše své s Kristem o stálou obnovu a rozmáhání milosti Jeho v duši své. Jeť zvolen ze světa, aby byl obětí Kristovou za sebe i za jiné. Jeho modlitby a meditace nutně vedou ho k tomu, aby se obeznámil se mnohými příklady ze životů svatých Božích, aby pronikl hlouběji v tajemství spásy, která rok církevní podává.

Tím snáze nasytí ducha svého duchem církve v roce církevním a jeho památných dnech vtěleným, když jako kazatel a katecheta svědomitý nejen pro sebe se modlí a medituje, ale také pro své ovečky, když nejen duši svou nasytiti hledí tímto zdárným pokrmem, ale činí z ducha svého — jakož povinen jest — bohatou zásobárnu pravdy nebeské, aby odtud vždy vhodné a dobře připravené pokrmy pokrmy duševní chystal věřícím na kázaní a v katechesích. Má kázati na základě perikop, má i ve škole je vykládati — tedy je nucen sám hlouběji si všímati jejich postupu a jejich spojitosti. Mezitím v breviáři a jinak seznamuje se s životy svatých Božích a vidí, kterak oni prakticky okázali převod zásad křesťanské víry ve skutečný život — kterak by tedy samoděk nepřipadl na to, hlásati lidem: Si hic et ille, cur to non?

Práce ta je také snadná! Co rok čte v breviáři o mnohých svatých, kterak by si nezapamatoval mnohé jednotlivé příklady z jejich života? Má-li co den aspoň chvíli meditovati, připadne snadno na myšlénku, rok nebo dva meditovati o životech svatých podrobněji — a nashromáždí tak ve své paměti pravý poklad příkladů z jejich života.

Může-li sobě mnohý kněz pamatovati sta anekdot jen proto, aby mohl příležitostně o pouti nebo visitaci baviti společnosť spolubratří duchovních, proč by nemohl zapamatovati sobě mnohé ještě zajímavější a často důvtipnější odpovědi nebo výroky — a příběhy ze životů svatých?

A nevěří-li své paměti — o jaká snadná pomoc! Znal jsem kněze, jenž lapal horlivě každou jen trochu povedenou anekdotu — a zapisoval si ji do sešitu, kde jich brzy měl sta. Každý kněz snadno si může založiti podobnou sbírku svatých anekdot, abych tak řekl — totiž pěkných, důvtipných a příkladných příběhů ze životů svatých, a když ta sbírka jen poněkud vzroste, uvidí, kterak se mu výborně hodí na kazatelně i ve škole, uvidí, kterak mnohem raději poslouchají věřící kázaní podobnými příklady oživené, a kterak usmívají se dítky — anebo si od srdce zapláčí, když vypravuje příklady radostné — nebo tklivé ze svojí sbírky.

„Ale — vždyť jsou sbírky takové již tištěné!“

Ano jsou! Ale je to asi takové, jako tištěné sbírky anekdot. Humorista pravý baví společnosť takovými tištěnými anekdotami jen tehdy, zaschne-li mu pramen vlastního vtipu a i tenkráte si ty tištěné věci upravuje podle svého, aby aspoň trochu originality přidal. Tištěné sbírky příkladů hlavně svatých bývají abecedně uspořádány podle toho, k jakým předmětům katechismu se hodí jako illustrace nebo doloha. A tu se často shledá, že jeden by raději ten příklad bral za illustraci toho, jiný jiného předmětu — anebo, když příklad si vybírá, že vybéře si právě takový, který méně jasně illustruje, méně důtklivě applikuje pravdu na praktický život, nežli by illustroval a na-

bádal k následování, kdyby kazatel či kněz sám byl napřed příklad ten vyhledal, promyslil a podle své individuality spracoval.

Sbírek těch dobře je užívati, ale lépe jest i tyto příklady napřed promysliti, zpracovati, osobním majetkem učiniti a teprve náležitě promeditované na místě vhodném upotřebiti.

Čím kněz více pokračuje v podobném studiu, tím větší poklad podobných perel sobě nashromáždí a tím více pozná, kterak sbírka tištěná mu již nestačí.

Naskytnou se mu nové a nové myšlénky, čte-li o svatých apoštolech, třeba i pouhé legendy o jich konečném osudu. Hojnosť nesmírnou krásných, často velice vtipných příkladů a myšlének podají mu životy svatých mučedníkův a není mu třeba — jako se Görresově Mystice vytýkalo — jen hrůzy jejich muk a konečného osudu v úvahu bráti. Mučedlníci jsou svědky tehdejší víry. Jejich výslechy před pohanskými soudci plny bývají vtipného hájení článků víry, pokud se pohané znali a ještě vtipnějšího odbývání pohanských bludův, jaké i nyní cenu svou má, kdy pohanský materialismus a hedonismus světem vládne. Svatí učitelé církevní, svatí spisovatelé nebyli postavy škarohlídné, které jen a jen ve svých knihách zálibu měly. Také z jejich životů čerpati se dá mnohý pěkný příklad pro populární výklad a dolohy slova Božího. Sv. poustevníci při veškeré neobyčejné od světa odloučenosti také pro život ve světě mnohou užitečnou a důvtipnou radu, mnohý poučný příklad zůstavili. Statečnosť sv. panen, jejich čistá radosť a láska ku Kristu, jejich boje proti pokušení podávají až zahanbující příklady pro náš věk, kde čistoty tak málo si váží. Svatí z rozličných stavů, řemesel a povolání světského výmluvně ukazují, že i lidé prací tělesnou přetížení Bohu sloužiti mohou. Pozorujme smrť, jakou který svatý umíral, a i tu najdeme řadu příkladů výmluvných pro život vlastní, abychom na paměti měli, že „jaký život, taková obyčejně i smrť.“ Život zbožný — smrť klidná. Život nekající, smrť až na malé výjimky rovněž nekajicná.

Co tu látky rozmanité, co tu příkladů také pro katechesi vhodných!

Příklady o svatých hodí se katechetovi:

1. Jsou přiměřeny jemu i dítkám. Jemu jsou přiměřeny, poněvadž studiem a povoláním svým je povinen svaté poznávati — a pokud jen lze následovati. Pokud lze — jsem pravil, a každý rozumný pochopí, co chci říci. Nelze knězi následovati svatých do podrobna, na př. stavěti si sloupy k přebývání jako staří Stylité. Ale jejich lásku k samotě, k meditaci, modlitbě, jejich horlivosť o spásu duší to může a má následovati. A tak i dítkám jsou příklady o svatých přeměřeny — ale ne všecky a ne vždycky a každým způsobem podávané.

Nejsou všecky pro dítky. Mnohé příliš rozohňují fantasii, mnohé příliš živě líčí neřesti lidí, kteří svaté sváděli neb pronásledovali. Mnohé nabádají příliš důtklivě i k plnění všech rad evangelických. Dobrý katecheta rozezná vždy, zdali příklad pro kazatelnu dobrý také dobrý je do školy.

Nejsou mnohé příklady vždycky vhodné pro katechesi. Nebudu ve výkladu o pokání podávati nějaké vtipné, veselé příklady. Nebudu malinkým dětem povídati o bojích, jaké svatí podnikali proti žádostem tělesným a p.

Nesmějí se příklady tyto podávati libovolným způsobem. Uznám-li za dobré vyprávěti o některém „podivném svatém,“ musím pověděti, proč asi tak žil a ukázati, my že tím horlivěji musíme Bohu sloužiti v obyčejných okolnostech života. Vyprávím-li o smrti mučedníkův, ihned podotknu, kterak na nás Bůh sice podobných těžkých zkoušek nedopouští, ale kterak přece i my máme rádi a statečně víru vyznávati, třeba se nám někdy za to vysmáli, nebo nám vynadali nepřátelé víry, až budeme někdy mezi ně od Boha postaveni.

Mnoho příkladů však hodí se pro dítky výborně! Tak příklady o lásce k bližnímu, almužně, modlitbě, dobrém vychování, vděčnosti k rodičům, čistotě, pokud se vyloučí z nich, co pro děti má zůstati skryto, o Panně Marii

a jejich milostech jednotlivým svatým udělených, o anděli strážci, o nebi, očistci. Jsou mnohé z nich ovšem, jak říkají nepříznivci jejich — „pouhé legendy!“ — ale kolik jader sv pravdy a útěchy z nich plyne, a jak snadno zručný katecheta dovede, aby si je nepletly dítky s články víry! I k tomu třeba katechetovi hleděti, když si příklady sestavuje a upravuje. Nebéře „pouhé legendy“ za důkaz, nýbrž jen za úvod k výkladu nebo za illustrace jeho a podotýká při „pouhých legendách“ o viděních anebo boji některých svatých proti tělu a ďáblu, že se to „vypravuje,“ že je to pro nás „poučné“ — že to „znázorňuje“ ten či onen článek víry, třeba to samo článkem víry nebylo. Děti pokročilejší pak již samy dobře rozeznají, co je pouhý příklad, co dějepisné vyprávění a co článek víry — a přece rády a s užitkem duševním i ty „pouhé legendy“ poslouchají.

2. Hleděti třeba při příkladech, aby byly v organické spojitosti s látkou, které jako illustrace nebo podpory doloh přidány jsou. Toho zvláště při příkladech o svatých snadno se docílí. Vždyť svatí žili jakožto svatí podle evangelia, které v katechesích se podává. Každý svatý měl základ víry, zásady z ní plynoucí v životě plnil, příkazy její zachovával, nadějemi jejími k Bohu se povznášel, lásku z ní plynoucí v srdci svém hostil. Jak snadno tedy nalézti ve skutcích a řečech jeho, kam, ke kterému článku víry nebo přikázaní Božímu se hodí a jak snadno vypozorovati souvislosť organickou mezi jeho vnějšími skutky a niternou zásadou z víry plynoucí, odkud ty skutky vycházely!

3. Veliký počet svatých náležel stavu, který povolán jest víru hlásati a hájiti. Veliký počet svatých byly hlavy vtipné, které nezůstaly odpověď dlužny žádnému nepříteli víry. Námitky proti víře, které se dnes vyskytují, vyskytovaly se již v nejstarších dobách, poněkud jiné formou, ale obsahem svým skoro stejné. Jak snadno tedy lze i nyní upotřebiti důmyslných a vtipných důkazů anebo replik o svaté víře, jak je svatí mučedníci, učitelé církevní, biskupové a kněží podali a jak lze v jich životech se toho dočísti. Kolikráte krátký a vtipný výrok některého svatého lépe objasňuje a dovozuje mnohou pravdu, než mozolný výklad i dobrého katechety.

4. Co se týká příkladů povzbuzujících, těch je mezi příklady o svatých nejvíce. Jen třeba dbáti, jak praveno, aby dítky nemyslely, že Bůh i na nás žádá věcí neobyčejných, že výstřednostmi bychom se Bohu nade všecko líbili. O to není ostatně našeho času příliš mnoho strachu míti a měl-li by katecheta mezi žáky dítě tak neobyčejně vznětlivé a dobrodružství náchylné, dovede příslušným výkladem odvrátiti všeliký stín nebezpečí, že by se to dítě „pobláznilo.“ Podotýkám, že ovšem nebudeme za pobláznění považovati, pohneme-li dítě k upřímnému, třeba delšímu pláči nad hříchy jeho, které považuje za velké, jsou-li skutečně buď velké, nebo začátky těžkých hříchů, anebo bude li dítě pro některý příklad o svatém se horlivě modliti a na služby Boží docházeti, třeba to poněkud jeho vlažným rodičům v pohodlí vadilo.

5. Odstrašujících příkladů o hříších třeba používati s toutéž opatrností, co u biblických příkladů praveno. Zvláště příklady o svatých kajicnících požadují v této stránce jisté bedlivosti, aby s jedné strany netrpěla úcta k tomu svatému a s druhé strany — se strany dítka — by se ho nevědomky nevzmohl blud, „že je to jedno, ať je živo nyní jakkoli; když tenhle svatý mohl po takových hříších státi se svatým, proč by Pán Bůh také mně později té milosti nedal?“

Z úvahy dosavadní tedy patrno, jakou zásobu příkladův podává písmo svaté a podávají životy svatých v církevním roce připomínané.

Ve sbírkách příkladů nalezáme ještě příklady jiné — ze života, z dějepisu světského, z přírody a j. Ovšem že i ty bývají dobré — ale myslím, že pro svaté náboženství a svaté předpisy života se lépe hodí svaté výklady a svaté příklady.

Škola bezkonfessijní jest podle slov těch, kdož ji zastávají, výchovou k anarchii. *)

Účel školy národní jest, jakož bylo svrchu povědíno, vyučování a vychování v duchu rodičův (jedná-li se o katolíky) katolických dále vésti, a dítky vyučovati potřebným vědomostem pozemským, avšak v souladu s vírou svatou, a proto i vyučování u věcech v tomto životě potřebných tak zaříditi, aby i ony byly jako stupni ku věcem věčným a přispívaly k zakotvení a upevnění nábožensko-mravného života. Zkrátka: Vyučování a vychování na škole tak má býti zařízeno, aby učitel a kněz spolupůsobiti mohli a také působili ku zdárnému nábožensko-mravnému vychování dětí. Liberalističtí učitelové však na svých schůzích a ve svých odborných časopisech zcela jinak soudí o povolání učitelů a o účelu školy. V jednom jich časopisu čteme, že prý jsou kněží úhlavní nepřátelé pokroku a osvěty, a proto také i moderní školy. Proti kněžím má prý se učitel obrniti; a tak prý bude bojovati za světlo naproti tmě, bude moudrosť rozšiřovati a vybaví tou měrou rolníka z pazourů kněžských. On prý (učitel) vyvyšuje dítky na výši času (! !), on prý až k smrti udatný jsa, čelí sběsilým popům; on nezná strachu v boji naproti ultramontanským fanatikům, on prý se vyzná v porážení jejich náhledův!

Jiný časopis vyložil úlohu učitelů a moderní školy takto: „Moderní škola má tu úlohu, aby vybavila mládež a lid z pověry a z předsudků, a aby přivedla lid k lidskosti, k humanismu. Jako Schiller o Rousseauovi dí: že činí z křesťanů lidi, tak prý činí i moderní škola v naší vlasti z křesťanů lidi, kdežto prý ta prvější k tomu vychovávala, aby byli lidé křesťany, katolíky. Náboženství buddhistické, víra v bohy u Řeků a Římanů, ano i nevěra tak řečená věku nového může dobře spojena býti s pravou mravností, jako katolická víra anebo kterákoliv křesťanská denominace. A teď se těší tentýž pisatel: „Když bude odchováno pokolení, u něhož nebudou míti místa staré předsudky, pak bude konec penězům za mše, zpovědním grošům atd.

A kdy as nastane tento zlatý věk, jejž tuto slibují liberalističtí, recte bezbožečtí páni učitelové? Pan učitel praví: že k tomu jest zapotřebí ještě dvacet let. Slyšme jenom, co praví tento učitelský světlonoš na schůzi ve Feldsbergu dne 8. března 1888: „Ať jenom do výše zdvihají kollegové korouhev pokroku a osvěcování (Aufklärung) a v tomto čase, v němž moderní škola v největším nebezpečenství jest, ať vezdy svědomitě rozšiřují osvětu (a jakou) nejenom ve škole, ale také v obci poučováním svým a příkladem. Nebudou-li rušeni v konání svém po dvacet let, pak bude zde státi škola moderní jako mocná velebudova na skále, jížto nebudou moci otřásti brány pekelné ve spojbě s temnými mocnostmi Říma a jejich lstivými přívrženci.“ Při tomto šlechetném fanatismu dotčeného pěstouna (!) katolické mládeže přistupují nám na mysl slova fanatického atheisty Büchnera, kterýžto se kdysi o národní škole v tomtéž rozumu pronesl, než slyšme ho v mateřské řeči jeho, kterouž zajisté slovy svými málo oslavil, když pravil: „In der Volkschule ruht die ganze Zukunft des Staates und der Menschheit; und wer in einem gegebenen Staate sicher sein könnte, das sogenannte Ministerium des Unterrichtes zwanzig oder dreissig Jahre lang in seiner Hand zu haben, der könnte für jede mögliche Aenderung dieses Staates im Sinne der Bildung, der Freiheit und des Fortschritts eingehen.“ Co by neznaboh Büchner rozuměl slovy: vzdělanosť, svoboda, pokrok, vědí všichni, kdož znají, že podle

*) Na ukázku z knížečky právě vyšlé a velmi časové, jež nese název: Právo katolíkův na školy konfessionální, a nezbytnosť ze spravedlnosti plynoucí, by jim byly národní jejich školy vráceny. Podává Dr. F. A. L. V Praze 1890. Tisk a náklad knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba.) Cena 40 kr.

Büchnera jest náboženství jako zločin a hřích, následek nevědomosti, a že tentýž zběsilec chce míti školu bez Boha, aby na konec žilo lidstvo vůbec bez Boha jako dobytčí stádo. A tento člověk jest jedním z úhlavních zastavatelů bezkonfessijní školy a doufá, že z takovéto školy vyjde pokolení, jak sobě ho anarchický atheismus přeje.

A skutečně má pravdu nepopíratelnou, neboť jako jest a musí býti atheismus, ač by důsledně dbal principií svých, anarchický, tak i škola bezbožecká, aneb i škola bezkonfessijní, kteráž, ačby Boha nezapírala, přece všecka náboženská vyznání zamítá, chtíc býti sama bez vyznání důsledně pracuje k anarchii. My katolíci sobě žádáme, aby dítě ve škole bylo k Bohu vedeno, a ku všem těm ctnostem, kteréž jsou základem míru a pokoje a blaha v rodině, v obci a národě, aby se učilo dítko býti skromným, tichým, pokorným, aby navykalo poslušnosti, a když toho potřeba káže a Bůh velí a zákon jeho i trpělivosti; aby bylo dítě vyučováno ve všech vědomostech, ježto mu v poměrech jeho budoucích, pokud se dají předzvídati, prospěšny býti mohou, avšak aby bylo zároveň poučeno, že jest množství věcí rozumu prostému nedohledných, o jejichžto pravdivosti jenom blázen pochybovati může. Škola moderní však vede dítě již záhy k tomu, aby ničemu nevěřilo, a nic za pravdu nemělo, leč čeho smysly svými může postřehovati, anebo o čem by se samo na své oči přesvědčilo. Této snaze může býti valně napomocno zvláště vyučování názorné, dítě hravě chápe a je-li takovýto způsob u vyučování výhradný, anebo u veliké částce své rychle se učí, ale málo přemýšlí, a poněvadž toho názorem množství zachycuje, bývá lehce přesyceno a k domněnce svedeno, že by málo věcí bylo, jichž by nevědělo. Pokračuje-li učitel v názorné této methodě, a ukazuje-li, kterak jedna věc s druhou příčinně souvisí a jedna z druhé vychází, aniž by dovedl, že na konec všechny ty příčiny a věci v Bohu původ svůj mají, anebo když snad i, je-li náhledu Büchnerova, Vogtova, Dittesova a podobných velikánů, tvrdí a učí, že se původ věcí z věcí samých vysvětluje; zda nepodává tím již učitel sobě svěřené mládeži anarchický náhled, že Boha není? Nevede-li takovéto vyučování k zapírání autority, a zvláště té nejvyšší, to jest autority Boží, a což jest samo sebou spojeno, autority církevní a zajisté také občanské?

Ku zlehčení této autority vede školský zákon sám již tím, že na školách obecních není katecheta ani na roveň postaven s ostatním učitelstvem (teprv novella Jeho Excell. pana ministra Gautsche tomuto bědnému stavu chce odpomoci), ačkoliv je nejen svou důstojností kněžskou, ale také svou vzdělaností zajisté převyšuje. Má zákon školský v sobě zárodek autoritě církevní odporný, a i svatému náboženství, neboť stanoví, že vyučování veškero se strany učitelovy jest nezávislé na vlivu Církve, a tím zároveň o své ujmě dává učitelům výsadu, které dáti žádný stát není oprávněn, aby vyučoval bez ohledu na to, čemu Církev Boží učí. Zdaž není takováto výsada v přímém odporu s autoritou církevní? A zda není to pravdou, že s autoritou církevní hyne také státní? Ó zajisté! Víra křesťanská jest na autoritě založena, jestliže se ta podrývá, nemůže nikdy bez úrazu zůstati autorita státní.

Má tedy zajisté základ to všecko, čehož očekávají nepřátelé křesťanství a trůnu od školy bezbožecké a od bezkonfessijní. Oni doufají, že strašné ovoce atheistického, barbarského vychování mládeže na školách moderních se za dvacet let plně dostaví. Oni nadarmo nedoufají, neboť ovoce takové se již z části dostavilo. Avšak v plné míře ovoce toho náš lid ještě neokouší. Víra sv. a mrav křesťanský se ještě docela nevystěhoval z říše, z obcí a z rodin našich. Ač by nevěra byla zdomácněla v mnohých liberalistických rodinách, život křesťanský, křesťanská uhlazenosť se ještě na dobro do vyhnanství nevypudila. Mám zde na mysli výrok železného kancléře, který 9. ledna 1882. v parlamentě Berlínském pokrokářům a liberalistům takto propověděl: „Ich habe gefunden, dass auch in der „Presse," sowie im Parlamente mein Ausspruch „praktisches Christenthum" mir manchen Gegner geschaffen hat, dem das Wort „christlich" unangenehm ist. Aber auch dieje-

nigen, welche an die Offenbarungen des Christenthums nicht mehr glauben, möchte ich daran erinnern, dass die ganzen Begriffe von Moral, Ehre und Mitgefühl, nach denen sie ihre Handlungen in dieser Welt einrichten, doch wesentlich nur die fossilen Ueberreste des Christenthums ihrer Väter sind, die ihre Handlungen unbewusst bestimmen.“ Tak Bismark. Já nejsem zajisté ctitelem Bismarkovým z příčin velmi mnohých. Já uvádím příčiny jen dvě: jeho zákeřnické jednání naproti rakouské monarchii v r. 1866. a jeho spojování se s elementy revolucionářskými, čímž poškodil i monarchii vlasti své a napotom jeho brutálné skutky naproti katolíkům; avšak v této věci pravdu pověděl. Ovšem že to není jeho vynález, neboť totéž jsem i já, a zajisté mnoho jiných pro ten okamžik na paměti mi neutkvělých mužův, pověděl dávno již v jednom spisu svém, že lid náš náležitě nepozná, jaké dobrodiní křesťanství jemu prokázalo a prokazuje, až když i ty zkameněliny křesťanství ve společnosti vyhynou. Ale tehdáž bude as pozdě, nebo Bůh není povinen národům ponechati dobrodiní, jež byl vtěleným Synem svým pokolení lidskému ohledem na jednotlice, obce a říše byl prokázal. Shrzený vtělený Bůh odstoupí pak od nevděčné společnosti. Kvetoucí společnosť na Východě jest toho důkazem, kteráž když byla shrdla vtěleným Bohem a chtěla sobě ustaviti společnosť a societu podle svého názoru, byla opuštěna, a barbarům v pospas odevzdána. Zednáři a jejich pomáhači, liberalističtí mužové a i liberální učitelové chtějí školou bezkonfessijní na dobro vyhladiti v societě naší, jak oni praví, předsudky náboženské, naši sv. víru, naši po otcích zděděnou osvětu křesťanskou. Nebezpečná tato hra s nejsvětějšími zájmy našimi trvá již dosti dlouho, nebezpečí jest za humny. Nechceme-li tedy vydati děti své a rodiny hltavému jicnu zlosynův nevěry, přiložme ruce k dílu. K tomu jest nám na výsosť třeba, aby vychovatelny učitelské, tak zvané paedagogia, byly nově upraveny a z nich všecky knihy vyloučeny, jež jsou odporny křesťanské naší víře a osvětě. Já chci ovšem věřiti, že veliká část našich učitelův, ano snad veliká převaha, jest víře katolické nakloněna, chci věřiti, že veliká jejich část také podle víry sv. žije, a naší mládeži, jakož jest sv. povinnosť učitelova, dobrým příkladem předchází. V řečích na veřejných schůzích učitelův a v časopisech jejich shledávám arci opak toho, nenávisť naproti duchovenstvu, naproti článkům naší sv. víry a zejmena naproti konfessionální škole; těším se však tím, že zhusta nesmírná většina šlechetných katolíkův zůstává ticha, kdežto malý hlouček odvážných protivníků naplňuje svět křikem svým. Avšak což platna by nám byla většina rozhodná, kdyby se konečně nehnula, aby potopu zkázy na školách svým odporem zamezila?

Církevní dějepis na nižších školách.

Podává Filip Šubrt.

(Pokračování.

Nepřineslo by mechanické učení dějepisu církevnímu užitku ani paměti. Podivno! Přece hlavně paměť by se tu cvičila ale opět jen mechanicky — a co takto si paměť osvojí, je jako mrtvá hlína, shnilá skála, která nedá úrody, jestliže se jí síly plodné nedodá. Bylo by to takové, jako kdyby učitel počtů vpravil dětem pravidla zmocňování a neukázal, kdy a kde těch pravidel užiti. Také zde měly by děti přítěž jmen a číslic ve hlavě, bez vědomí a návodu co s tím. Ať přijde cokoli, nevzpomněly by — anebo vzpomněly by jen mechanicky a bez užitku pro vůli svou a bez povzbuzení, že doby podobné — ať slavné nebo smutné již častěji bývaly a přece církve nezvrátily ani ohněm pronásledování, ani morem tělesnosti.

Nebylo by užitku pro cit žákův. Kde by se také bral? Vzpomínám na jednoho professora mathematiky, kterak vždy po těžším důkazu fysikálním nebo mathematickém velebil svou vědu, že ukazuje pravdu zcela evidentně. Jeho oči zářily, pravicí od křídy zamazanou hladil si spokojeně pravou stranu nosu a z celého vzezření zářila láska k mathematice a hrdosť, jaká to věda! Když takový předmět, který zdá se býti souhrnem suchých číslic a hranatých formulí může najíti obdivovatele, kteříž si jej plným žárem srdce zamilují, kterak by dějiny ústavu tolik důležitého, podivuhodného, živého a život národů pronikajícího neměly v nás najíti milovníky a pěstitele, kteří svou lásku vštěpovati chtějí v srdce žáků? Ale mechanickým odříkáváním by to nešlo.

A kterak jinak?

Nemůžeme-li pro nedostatky prve vyložené podávati dějin podrobných a přece chceme, aby žákům utkvěl obraz co možno živý o živé církvi, vyhledejme z dějin církevních momenty, kde tento život nejvíce v oči bije a snadno se dá sledovati. Vyhledejme ty body, kde církev přemáhala svět, přemáhala tělesnosť a ďábla. Hleďme na ty body upřeně a uvidíme, že v každém takovém důležitém momentu hlavní zásluhu nebo vinu má jeden nebo několik velikánů ctnosti nebo hříchu a k těm se druží ostatní bojovníci dobré nebo zlé myšlénky. A budeme-li pak sledovati tu hlavní osobu, nalezneme v ní samé vtělen život církve anebo snahu nepřátel jejich. A co potom? Obraz té osoby podejme žákům poněkud podrobněji, živěji, pravdivě sice, ale přece zároveň jaksi dramaticky ukazujme na tom hlavním hrdinovi snahy církve, dobré a zlé stránky jeho doby, úsilí nepřátel o zmar nebo porušení pokroku církevního, jeho vítězství nebo pád. A k té osobě snadno přiřadí se hlavní spolupracovníci nebo protivníci a konečný výsledek jeho ideje nebo snahy.

Tak se ovšem v některých rukojetěch děje — ale třeba jest rozšířiti tento způsob tuto, chcete-li, methodu na celý dějepis asi tak, jako se rakouský a český dějepis připojuje k osobám panovníkův. Dbáti třeba však jistého rozdílu.

Pamatuji se a vím, že osoby panovnické se dětem líčí všude jako vzory. Jejich chyby se často umlčují. Není-li to správné, je to přece jen celkem neškodné. Co na tom, doví-li se později člověk, jenž ve škole slyšel samou chválu o tom či onom králi, že také měl chyby a třeba více chyb než dobrých stránek? Zasměje se tomu a řekne: „Ti nám ho malovali!“

Ale jinak je tomu s dějepisem církevním Zamlčte skutečné chyby a nepovězte jich — ovšem s náležitou omluvou, kde třeba, nebo vysvětlením — a dítě až vyjde ze školy, třeba dosti brzy se doví z pramenů rozmanitých — historických povídek, novin atd. o chybách těch a bude hleděti na církevní dějepis jako na bájky a na kněze jako na lháře — a škoda z toho vzejde veliká pro všecek další křesťanský život toho žáka.

Další rozdíl je ten, že v dějinách církevních není tak snadno jen osoby panovníků jejich — papežů — bráti za illustrace, znázorňující v sobě hlavní momenty dějin těch. Často právě nejpokornější mnich to byl, který církev pozvedl, opravil, očistil — ovšem s pomocí Boží a působením Ducha živitele všeho dobrého. Tedy nikoli dějepis papežů, ale vypravování o hlavních působitelích v církvi, o osobách dobře nebo zle zasloužilých jest třeba

Jdeme-li postupem dějepisu církevního, máme hned v dobách apoštolských sv. Jana Miláčka Páně, k jehož osobě možno připojiti to málo, co je povědomo z těch časů: konec zákona starého, začátky bludařův, první hierarchy po sv. Petru v Římě, rozšíření víry Kristovy od druhých apoštolův, pokud o tom není zmínky v písmě svatém a přece zajímavo je znáti.

O pronásledování křesťanů jistě není třeba probírati všecky císaře římské a povídati, který svatý kdy byl umučen. Ale z počtu svatých mučedníkův možno vybrati několik význačnějších z dob prvých, pak třeba Deciových a Dioklecianových, pokud možno z různých stavů, aby patrno bylo, že i děti a děvčata pomocí Boží dosti síly měly, pro Krista trpěti. Podrobnější

líčení výslechu a soudu jejich ukáže beze všeho zvláštního namahání a výkladu, co měli pohané proti křesťanům a kterak se křesťané hájili. Popis žaláře a sceny, kdy přišli kněží potajmu, aby sílili mučedníky tělem Páně, anebo kterak byli křesťané jímáni leckdy v katakombách při oběti nejdražší, podá pěknou příležitosť živě a dramaticky líčiti, kterak slavili oběť Páně, kterak přijímali nové věřící do církve, kterak smiřovali padlé — pokáním, odkud brali peníze na služby Boží, o kněžstvu a biskupech jejich, krátce celý život církve tehdejší. Nebude mnoho jmen ani letopočtů, ale bude živý obraz, který jistě utkví v paměti a srdci dítek. Kdo by tomu nevěřil, zkus to jediným příkladem, třeba o sv. Vavřinci a Xystu papeži a uvidíš, kterak tě budou potom žáci prositi, abys vyprávěl zas něco jako o sv. Vavřinci.

S fora soudního lze přejíti na některou Egyptskou poušť a podati obraz o sv. poustevníku některém, jenž o samotě žil, a o klášternících prvých dob. Příběh Marie Egyptské budiž zkouškou, kterak i v těch pouštích vábné příběhy se udály, jež lákají pozornosť žákův.

O apologetech a prvých spisovatelích kromě jmen nic nebývá známo. Proč by na př. na osobě sv. Justina nebo jiného se neukázalo živě, kterak učenci stávali se křesťany a kterak potom účinlivě víru hájili?

A tak několika malými příběhy lépe se vystihne ve hlavních rysech, co se stalo s církví v prvních stoletích boje, kterak věřili, kterak Bohu sloužili, kterak trpěli, kterak kněžím a biskupům poslušnosť prokazovali, kterak proti bludům se hájili a víru šířili první křesťané a příběhy tyto dítky sobě zamilují a zároveň poznají množství příkladů o svatých, kterými samy v lásce k Bohu a církvi se utvrdí.

Sledujeme-li církev na jejím vítězném pochodu z katakomb do nádherných basilik, kde bez překážky mohla slovo Boží hlásati, křtíti a svátostmi přisluhovati, vidíme nejprve postavu Konstantina císaře a milou sv. Helenu. Postavy tyto bývají vždycky dětem líčeny. Také Julián odpadlík bývá postava známá. Byl směšnou poslední scenou pohanství panovnického v Římě a jeho divadel, jakými národy v bludu drželo. Další postavy panovníků Římských netřeba do podrobna znáti, leda že při obrazech jiných přednějších mužů tvoří staffáž nebo stinné pozadí.

Nastaly totiž místo bouří zvenčí — bouře vnitř. To první, co církev od Krista obdržela — víra — začala ve hlavách vyznavačů kvasiti k větší a větší určitosti. Bludař za bludařem vystupoval, pravý a zdárný učitel jeden za druhým hájil čisté víry. Směny církevní určitěji a určitěji formulovaly její učení. Jistě by bylo zbytečno podávati celé soustavy bludařské a vypisovati ty divé boje bludu s pravdou a ty jeho skoky brzy na pravo, brzy na levo, aby obhajce pravdy oklamal.

Stačí na životě hlavních hajitelů víry pravé to vše jako na illustraci ukázati. Sv. Athanasius, toť postava v té věci klassická. Jeho bystrota, úklady protivníků, pronásledování jeho a konečné vítězství jeho učení, třeba že až po smrti jeho nastalo — toť látka, ze které zručný učitel načerpá motivů pro povzbuzování lásky a důvěry v církev Kristovu hojnosť. A rovněž druzí hajitelé víry — učitelé víry na východě i na západě, mezi nimiž jsou patrny již stupně hierarchické a množství příležitých míst, kde lze povídati o kajicných institucích, o katechumenátu, slavnostech církevních atd. — poskytnou látky vhodné, aby bez velkého namahání učitelova i žákova tomuto utkvěl živý obraz dalšího života církevního a s ním přesvědčení, že opět bytosť církve zůstala táž, ač oblek její stal se nádherným a ona sama stala se ústavem veskrze veřejným.

Další perioda by mohla zvána býti periodou západu. Východ stává se cesaropapistickým — ale za to západ a sever otevírá své kraje světlu Kristovu. Pochod cesaropapismu na východě se obyčejně odbývá povrchně a ze jmen a letopočtů té periody nezbude v paměti a srdci žáka nic. Vybeřme odtud některou zajímavou postavu (Ignáce patriarchu nebo jiné) a na nich a kolem nich seskupme, co charakterisuje tu dobu. Ohledně šíření víry na

západ a na sever děje se u vyučování dějepisu beztoho, co zde navrhujeme. Jsou to postavy sv. věrozvěstů jednotlivých národů. Není jich třeba příliš hromaditi. Stačí pro naše děti postavy hlavní a pak poučení, že podobně sobě počínali mnozí jiní a počínají v podstatě i nyní missionáři víry Kristovy.

Pro další běh dějin třeba znáti instituci klášterů. O těch opět tím způsobem se pojednati dá, že se vylíčí dětem vznešená postava sv. Benedikta, potom pak sv. Františka z Assisi, Dominika a některého třeba jiného zakladatele řádu a příležitě vylíčí život v klášteře. Zvláště krásné a živé výjevy k tomu poskytuje život sv. Bernarda. Popisy takové nejlépe rozplaší mnohé předsudky, které o klášteřích ve světě straší.

Kláštery ve středověku byly sídlem víry a osvěty hlavním a skoro jediným. Odtud vycházely reformační návrhy, odtud hajitelé čistoty a přesnoty víry, odtud mnozí hajitelé svobod církevních, a samy hlavy její. V periodě bojův a svobody církevní kláštery hrály velkou úlohu — tam se vychovávali největší bojovníci pro ty boje. Boje ty byly na východě i na západě, ale popud k nim a sílu dával západ sám. Na východě jsou to křižácké výpravy, které ovšem netřeba všecky dopodrobna probírati a které život klášterní obohatily živlem rytířstva; na západě jsou to boje o investituru, správněji boje proti cesaropapistickým choutkám. Karel velký může býti representantem císaře římského církvi oddaného (při čemž neradno zamlčeti, co se mu vytýká, ale třeba připojiti vysvětlení z poměrů tehdejších) a pak na postavách jeho bujných nástupců snadno se pozná, v čemž chybovali a kterak boj proti jejich snahám církev obmezujícím byl nutný. Řehoř VII. a jeho zdární nástupci jsou k tomu líčení postavy jak velké, tak sympatické.

Zeměpis biblický.*)

I. Země kolem Eufratu a Tigridu.

Krajina tato jest kolébkou pokolení lidského. Zde sluší hledati ztracený ráj, zde v horách arménských (na Araratu) stanula Noemova loď, odtud rozšířilo se lidstvo po Mezopotamii (meziříčí mezi Eufratem a Tigridem) a Babylonii.

1. Babylonie po slavném městu Babylonu tak nazvaná (jinak i Senaar), byla říše velmi mocná, než r. 1246 př. Kr. zničena Ninem, synem či potomkem Nimroda neb Assura, jenž založil město Ninive asi 450 km. od Babylonu na severozápad vzdálené. Ninive vystavěno na levém břehu tigrském, vyrovnalo se Babylonu i velikostí i nádherou, byloť hlavním městem

2. říše Assyrské, jež klesla r. 606 př. Kr., když město od Kyaxara Médského a místodržitele Babylonského Nabopalassara dobyto bylo. Poslední assyrský král Šarak pohřbil se i s poklady svými v zapáleném hradu Ninivském. Od této doby počínají nejslavnější doby říše Babylonské, jež vzmohla se zvláště za Nabuchodonosora, syna Nabopalassarova a klesla r. 338. př. Kr. zničena Perským Cýrem a Médským Dariem.

Město Babel (zmatek) dostoupilo největší slávy za Nabuchodonosora, jenž nádhernými stavbami je ozdobil. Leželo na obou březích Eufratu a bylo vystaveno do čtverce obrovských rozměrův. Dle Herodota, jenž je viděl, mělo objem 12 mil, zdi jeho byly 200 loket (1 loket = 0.525 m.) vysoké a 50 loket silné a chráněny 250 věžemi a 100 kovovými branami. Na levém břehu byl opevněný hrad královský, na pravém byla svatyně Belova (Bél = Bál = pán, nepochybně zbožněný Nimrod). Chrám sám byl o 32 m. vyšší než nejvyšší pyramida a v jeho ssutinách hledají assyriologové zbytby Babylonské

*) Na ukázku z většího k tisku připraveného díla. Red.

věže. Ssutiny, „Birs Nimrid“ zvané, tvoří pahorek 700 m. v objemu a 72 m. výšky mající. Cihly, jež se tu jako na zbořeništi Ninivském nalezají, mají staré klínové nápisy.

3. Východní část Babylonie slula Chaldea, její hlavní město Ur leželo na Eufratu jihovýchodně od Babylonu.

4. Medie, země severovýchodně od Mezopotámie položená, měla hlavní město Ekbatana, krásnou vysokou polohou a mírným podnebím se vyznačující. Ekbatana leželo více než 700 km. východně od Ninive. Město Ragy vzdáleno asi 280 km. na východ od Ekbatany.

II. Palaestina.

Nejstarší název její byl „Kanaan“ po synu Chamovu, jehož potomci zde se usadili; jiný název byl „země Hebreův“ po Eberovi vnuku Semovu. Jména „Palaestina“ t. j. země Filištínská použil Herodot, dle národa, který vlastně jenom část pobřeží obýval.

Hranice Palaestiny určitě naznačiti nelze. Vlastní Palaestina byla krajina od moře Středozemního až k Jordánu a od Libanonu až ku skalnaté Arabii. Ale i za Jordanem usazeni byli Israelité, a sice kmenové Ruben, Gad a polovice kmene Manasse. Za časů Davida a Šalomouna měla Palaestina rozlohu největší, sáhalať od moře Středozemního až k Eufratu, od moře Rudého až na severní výběžky Libanonu.

Poloha celé země jest hornatá, horstvo její jest pokračování hor Syrských, jež až k Arabii se táhnou. Hory nejznámější jsou: Libanon (t. j. hory bílé, od křídového útvaru tak nazvané), jenž dvojím hřbetem do Palaestiny vniká; západní sluje Libanon, východní Antilibanon, mezi nimi prostírá se Coelesyrie. Libanon porostlý byl v dávných dobách překrásnými cedry, jichž malé zbytky ve skrovném háji zachovány jsou. Nejvyšší vrchol Antilibanonu, jehličnatým lesem porostlého, věčným sněhem pokrytý slul Hermon. Rovina přímořská k Libanonu přilehající jmenovala se Foenicie. Kmen Isachar od západní polovice kmenu Manasse dělilo pohoří Karmel, až do moře spadající. Jméno toto (zahrada Boží) vším právem mu přísluší. Hory jeho pokryty jsou duby a jedlemi, vlhká údolí pak olivami a vavřínem. Od nejsevernějšího výběžku Karmélu na východ leží o samotě hora Tábor a jihozápadně od tohoto prostírá se rovina Jezreel (Esdrelon). Hory Neftalské (v potomní Galileji) Efraimské (v pozdějším Samařsku) a Judské měly jména dle kmenů, v jejichž území ležely. Od Tábora na jih jest pohoří Gelboe, památné smrtí Saulovou v bitvě s Filištíny. Na severu od Sichem jest hora Ebal, jižně od téhož města leží vrch Garizim, pověstný svým chrámem, jenž byl středem bohoslužby Samaritánské. Mezi horami judskými a mořem Mrtvým jest divoká, skalnatá poušť, severní její část sluje Karantania od čtyřicetidenního postu Spasitelova tak zvaná. S nejvyššího vrcholu jejího (stejného jména, 600 m. nad mořem Mrtvým) ukazoval ďábel P. Ježíši krajinu kolem Jericha a Jordánu až k Libanonu. Pustina tato, pobytem Kristovým posvěcená, poskytla ve svých jeskyních skromný příbytek četným poustevníkům. Jako Karmel mají i Judské hory přemnohé a rozsáhlé jeskyně (ku př. Adullam). Z hor Judských nejpamátnější ač nikoliv výškou vynikající jsou na západě od Jerusalema Sion a Golgota, východně pak údolím Josafat od města oddělená hora Olivetská.

Za Jordanem jest pohoří Moabské (jinak Abarim), jehož jeden vrchol 15 km. východně od vtoku Jordánu do Mrtvého moře nazýván horou Nebo.

Pobřeží Palaestiny od Aegypta až ku Karmélu jest rovina, jejíž část od Gazy až po Joppe slula Sefela, krajina od Joppe na sever jmenovala se Saron. Po obou březích Jordánu od moře Genesaret až k Mrtvému prostírá se rovina Jordánská, jejíž nejkrásnější část, porostlá květenou skoro tropickou byla rovina Jerišská.

Lesy, o nichž se písmo zmiňuje, byly kromě cedrových na Libanonu a borových a jedlových na Antilibanonu: lesy Efraimské, les Charet a Horšak

v území Juda, les kolem města Baaly na pomezí Judy a Benjamina. Těm sluší přičísti též křoví a rákosí, jež jezero Merom i břehy Jordanu širokým pruhem vyplňovalo a jež písmo „okrasou Jordánu“ nazývá.

Vodstvo celé Palaestiny, kromě malých říček, jež vodu svou do moře Středozemního odvádějí, náleží k oblasti Jordánské. Jordán vyvěrá u Caesaree Philippi a po krátkém toku protéká jezero Merom. Jezero Merom jest velice bahnité, v letě voda jeho značně vysychá a proto sušší část jeho se osévá, ostatní pokryto jest křovím a rákosím, jež mnohé dravce hostí. Z jara však, když sněhy na horách tají, naplňuje se celé jezero a pokrývá velikou prostoru až k Dafne. Z Merom teče Jordán údolím asi 20 km. dlouhým k jezeru Genesaretskému (hebr. Kinesar), jež také Galilejským neb Tiberiadským mořem se nazývá. Jezero Genesaret jest asi 25 km. dlouhé a 14 km. široké; hladina jeho leží 208 m. pod hladinou Středozemního moře. Voda až na 50 m. hluboká jest čistá a plná ryb. Celé jezero vroubeno jest pěknými pahorky, s nichž četné ručeje do něho spadají. Odtud valí Jordán rozhojněné proudy své přes mnohé peřeje k moři Mrtvému. Šířka Jordánu jest v rozličných dobách roku rozličná; z jara vyplňuje rozvodněn celé široké řečiště, v letě však nejhlubší pouze jeho část. Od východu přijímá Jordán Hieromax, Jabok, Karith a Jaezer.

Drobnosti.

Švindl s doktorskými diplomy na universitě v Bernu jest nyní odkryt. Před několika dny uveřejnil úřad university v Bernu v denních listech zprávu, že jakýsi L z Gantingů z Bernu ukradl universitní razítko a od té doby pomocí téhož továrnicky padělal doktorské diplomy filosofické fakulty. L. z Gantingů, který posledně ve Vídni se zdržoval, prý pro podvod uprchl. Jeho nynější bydliště není známo. Universita varuje každého před takovými diplomy; doktorem filosofie v Bernu se může státi jen ten, kdo v Bernu ústní a písemnou zkoušku před fakultou složí. Krásné, skoro 50 let staré razítko bylo na jaře r. 1882 ukradeno. Zmizelo již, když universita oslavovala skvělou slavností své padesátileté trvání. Jednoho odpoledne pedellka (v Bernu zastává ode dávna ženská osoba úřad pedella) ještě jím označovala matriky. Razítko bylo docela volně chováno v docentní síni, kde se shromažďovali professoři a privátní docenti před a po přednáškách. Nelze vůbec připustiti, že by některý professor sobě razítko přivlastnil. Studenti nemají přístupu do této síně, která toho času byla zavřena, protože přednášky se neodbývaly. Toho dne, kdy pedellka razítka posledně užila, myla se okna. Nepochybně použil Ganting příznivé doby mytí a čistění školní posluchárny, aby nepozorovaně k razítku se dostal. Nepochybně již tehdy zamýšlel provésti krádež proto, aby později padělal doktorské diplomy. Myslilo se, že někdo z university nejspíše v síni, kde cenné razítko bylo uloženo, byl. Avšak proto nebylo žádných positivných dokladův. Léta uplynula, a na věc se již nemyslilo. Tu poslal jednoho krásného dne jistý rabín universitě dopis. Prostřednictvím „doktora“ z Gantingů (když Ganting razítka universitního dosáhl, dal nejprve sobě hodnosť doktora filosofie) nabyl doktorátu filosofie na universitě v Bernu, zaplativ 600 frankův. Asi zrovna tolik stojí pravá hodnosť doktorská skoro na každé universitě, připočteme-li k tomu výlohy za promoci.

Příliš drahé to tedy nebylo; přece však vzrostla v rabínovi pochybnosť, zdali pan Dr. z Gantingů skutečně splnomocněn jest, vyhotovovati doktorské diplomy university v Bernu. Rabín psal tedy do Bernu, a tím byl zloděj razítka prozrazen. Ganting, jemuž k doktorskému titulu také asi „von“ pomohlo, nabídl v časopisech své prostřednictví pro diplom doktorský. Mnoho-li lidí šlo na lep, není známo. Z napálených nebude se zajisté ani nejmenší část hlásiti. Rakouskem i Švýcarskem bude Ganting ihned soudně pro podvod, padělání a krádež stíhán.

Vyhláška.

Podepsaní uzavřeli tuto úmluvu: Majetník paedagogického listu „**Vychovatele**“, Václav Kotrba, za souhlasu zakladatele tohoto časopisu a dosavádního jeho redaktora, Petra Kopala, odevzdal tento časopis dru. Rud. Horskému, Fr. Pohunkovi a Tom. Škrdlovi k tomu účelu, aby se „Vychovatel“ stal majetkem družstva „Vlasť“. Tito se vynasnaží, aby družstvo „Vlasť“ úmluvu schválilo. Kdyby se to však nestalo, jest po hotově konsorcium, které „Vychovatele“ převezme a jej na vlastní náklad povede.

Úmluva nabude platnosti dne 1. ledna r. 1891.*)

V Praze, 2. října r. 1890.

Václav Kotrba. Dr. **Rud. Horský.**
Petr Kopal. **Fr. Pohunek.**
Tomáš Škrdle.

Podepsaní ustanovují ohledně „Vychovatele“ toto provisorium:

Literární práce a dotazy redakce listu se týkající buďtež zasýlány podepsanému Fr. Pohunkovi, kaplanu u sv. Štěpána v Praze. Nedoplatky za „Vychovatele“ přijímá tiskárna Cyrillo-Methodějská v Praze, předplatné na nový ročník (1891), jakož i přihlášky nových abonentů přijímá Tom. Škrdle, círk. kněz v Žižkově u Prahy č. 505. Formát, papír a tisk „Vychovatele“ zůstane i v r. 1891. nezměněný a cenu ustanovujeme jak dosud byla, na 2 zl. r. č. ročně. Kněhkupcům slevíme 25% a alumnům i klerikům sleví se zatím 10% a sběratel obdrží mimo to na každých 10 jedenáctý exemplár zdarma. Honorář (1 zl. 50 kr. za stránku) vyplatí se ihned, jakmile bude celá práce ve „Vychovateli“ uveřejněna.

Do nového roku jest dosti času, i doufáme, že nám bude do té doby zasláno pro „Vychovatele“ hojnosť důkladných prací a zpráv, jakož i že se do té doby přihlásí hojný počet odběratelů z Čech, Moravy i ze Slezska. (Kdo nemá pohotově peněz a „Vychovatele“ by chtěl odebírati, nechť se korrespondenčním lístkem za odběratele přihlásí, abychom mohli aspoň přibližně určiti nákled I. čísla.)

Nuže, ve jménu Božím a s heslem: „Duchovenstvo sobě!“ pouštíme se do práce.

V Praze, dne 9. října 1890.

Dr. **Rudolf Horský.** **Frant. Pohunek.** **Tom. Škrdle.**

---

*) Poznámka. P. t. pp. členové družstva „Vlasť“, kteří s tím souhlasí, nechť to laskavě sdělí do Žižkova u Prahy č. 505. podepsanému církevnímu knězi Tom. Škrdlovi.

Obsah „Vychovatele“:

Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě. (V. Vohnout, farář v Žlunicích.) — Příklady v katechesi. (Sestavil Fr. Šubrt. Dokončení.) — Škola bezkonfessijní jest podle slov těch, kdož ji zastávají, výchovou k anarchii. — Církevní dějepis na nižších školách. (Podává Filip Šubrt. Pokračování.) — Zeměpis biblický. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 31. října 1890. Číslo 20.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih tiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Obrazy jako prostředek paedagogický.

V nejnovější době rozšířilo se velice časopisectvo obrázkové. V našem národě vychází několik illustrovaných časopisů pro dospělé, které by mohly každému národu dělati česť a ještě více podobných časopisů se vydává pro mládež. Nechceme veškerým oněm illustracím upírati cenu uměleckou, nechceme tvrditi, že by tyto obrázky a obrazy nehodily se pro mládež a nijak ji nevzdělávaly, ale také nechceme upírati, že vliv všech těchto illustrací na naši mládež je skoro venkoncem týž, jako vliv nynějšího školství beznáboženského, jsou to totiž illustrace, které náboženské vzdělání mládeže ponechávají stranou. Objevují se sice i v těchto časopisech ob čas obrázky představující náboženské předměty, ale asi tak zhusta, jako náboženství na rozvrhu hodin ve škole.

A přec se nedá upříti, že obrazy a obrázky s náboženskými předměty mají velkou cenu paedagogickou a nemalý vliv na smýšlení a cítění mládeže, ano i lidí dospělých. Proto byly obrazy od jakživa v církvi používány jako mohutný prostředek paedagogický. V prvních stoletích křesťanských pěstovalo se sice umění malířské méně a obrazů se též méně používalo, co se malovalo, byly většinou symboly ku př. kotvy, holubice, palmy atd., ale to se dálo z důležitých příčin. Předně církev žila v katakombách, kde se umění křesťanskému nedostávalo půdy k rozvoji, dále musely se v té době respektovati náhledy pokřtěných židů, kteří, jak známo, chovali k obrazům antipatii a ještě více bylo církvi bojovati proti pověře pohanů, kteří obrazům božskou úctu prokazovali a zajisté i po obrácení na víru Kristovu totéž byli by činili s obrazy křesťanskými. Teprve, když mohli křesťané stavěti chrámy a oltáře, když křesťanské náhledy zvítězily nad pohanskou pověrou a židovskými předsudky, teprve tehda mohlo malířství se u křesťanů rozšířiti a zdokonaliti a obrazy mohly svým vlivem mocně působiti na mravy a srdce lidu. Což se také stalo. Již v prvních veřejných chrámech za císařů křesťanských vidíme stěny chrámové pokryty obrazy představující výjevy ze života Kristova, Marie Panny, apoštolů, slavných a svatých mužův a žen, vidíme obrazy znázorňující náboženské pravdy, které neobyčejně působily na náboženský cit a srdce lidu. Tyto obrazy byly v pravdě otevřenou knihou, z níž i ten nejobyčejnější člověk a lid čtení neznalý mohl čísti, byly tím nejvýmluvnějším kazatelem, jenž lid pobízel, aby ctnosti tam znázorněné ve svém životě prováděl. Zajisté, že nikdo neupře, že tyto náboženské obrazy měly na srdce a mravy lidu náramný vliv a budily v něm lásku a vděčnosť k Bohu,

důvěru v jeho všemohoucnosť, pobízely ho ku konání dobra, trpělivému snášení nehod a následování příkladu Kristova a svatých. Jak velký tento vliv byl, snadno lze poznati z toho, že pohled na obraz posledního soudu obrátil bulharského cára na víru Kristovu; obraz tedy zmohl, co výmluvná ústa Methodějova nezmohla. Velký vliv obrazů lze i z toho poznati, že haeretikové všech dob, zemí a národů a řečtí schismatikové nejdříve proti úctě obrazů zuřivě brojili, aby tak jednotu církve zničili a pravou víru v lidu vyhubili. Ano i nevěrci dovedou oceniti vliv obrazů na lid, proto používají rozličných karikatur o Kristu a jeho matce, o svatých, církvi a papeži, jen aby víru v lidu podkopali.

Jako pro dospělé tak i pro mládež mají obrazy velikou cenu. Dejte jen dětem 8 až 10letým do ruky knihu s obrazy a uvidíte, jak i bez všeliké pobídky a výkladu budou knihu prohlížeti a obrazy posuzovati. A jsou-li tyto obrazy dovedně vypracovány, můžeme býti přesvědčeni, že nezůstanou bez podobného účinku na mysl mládeže, jako na dospělé. Této potřebě a touze po náboženských obrazech vyhovělo se v biblické dějepravě od Schustra četnými illustracemi (bohužel, že nejsou všechny dokonalé, mnohé jsou dokonce nevhodné) a částečně i biblí obrázkovou. Kdo používá při výkladu biblické dějepravy obrázkové bible na př. oné u Herdera vydané s textem českým, přisvědčí mi, s jakou radostí dítky na ony obrazy pohlížejí a jak dobře si vše z nich pamatují. A že se děti jimi zušlechťují, že jsou naplněny bázní a ošklivostí před hříchem, láskou k Bohu vidíme, když jim ukážeme a vhodně vysvětlíme obrazy představující vyhnání prvních rodičů z ráje, první bratrovraždu, potopu, aegyptské bratry, obrazy představující utrpení Páně. Nelze tedy upříti, že obrazy a obrázky mají velký vliv nejen na dospělé, nýbrž i dítky, že zušlechťují jejich fantasii a srdce, povznášejí jejich mysl, budí lásku k Bohu a bližnímu, ošklivosť před hříchem povzbuzují ku konání dobra a ctností.

To platí o obrazech vůle, zejména však o obrazech, které dětem anebo dospělým při zvláštních příležitostech byly darovány. S jakou radostí pohlížejí i dospělí na obrazy, které jim před lety byly darovány na památku prvního sv. přijímání! Již mnohého zatvrzelého hříšníka pohnul pohled na tuto památku z lepších dob k pokání! I v rodinách nábožensky velice vlažných chovají se tyto obrazy jako drahocenné předměty a zdobí zhusta stěny jejich příbytků.

Zvláště vliv těchto památek na mysl dětskou nechceme podceňovati. Podobně jest v mnohých krajinách v obyčeji darovati dětem obrazy na památku sv. křtu, sv. biřmování a snoubencům obrazy na památku přijetí svátostí stavu manželského.

Chceme se ještě zmíniti o tom, že obrazy nesmějí postrádati jistých vlastností, nemají-li na mysl těkavé mládeže zůstati bez účinku a nemají-li dokonce u dospělých vzbuditi odpor a posměch. Nemíníme tím pouze vlastnosti, jichž žádá sněm tridentský (conc. Trid. sess. XXV. decr. de invoc. et venerat. Sanctorum), aby byly obrazy dogmaticky a historicky pravdivé, nepředstavovaly nic neslušného, neprobouzely smyslnosť atd., nýbrž zejména aby byly v uměleckém a aesthetickém ohledu dokonalé, což bohužel nebývá vždycky vlastností obrazů náboženských zvláště u firem pokoutních a venkovských zhotovených. Velmi často lze viděti obrazy a obrázky, které dlužno odsouditi. Viděl jsem před několika lety v modlitební knize naší služebné obraz, na němž byla hyena, netopýr, svině a jiná zvěř, což mělo znázorňovati ohavnosť rozličných hříchů, což však jistě nepovznáší a nezušlechťuje. A kdo přijde na venkově do domů našeho lidu, najde tam na př. obrazy Panny Marie s offinou a pentličkou ve vlasech, jak se zdobí vdavek chtivá děvčata našich vsí a městeček, najde tam obraz Magdaleny hřešící a ne kající, najde tam obrazy, které se nejlépe hodí ku spálení. V tom ohledu by se měla zavésti a dala by se celkem snadno prováděti přísná censura církevní, která by

zabránila rozšiřování obrazů nevhodných a neslušných. Případné poučení lidu by postačilo, aby ničeho nekupoval, co není schváleno církevní vrchností. —

Naše mládež si přeje obrázků barevných, které se jí daleko více líbí než ocelorytiny. Pohleďme jen do biblické dějepravy našich školních dítek a uvidíme, že žáci téměř veškeré obrázky pomalovali; to je též předností Herderovy obrázkové bible, že má obrazy barevné, které, jak řečeno, dětem se velice zamlouvají.

Na obrázcích bývají zhusta vhodné texty, průpovědi, krátké životopisy svatých atd., které obyčejně pro náš lid nemají velké ceny, poněvadž bývají německé. Podivením nás vůbec naplňuje, že u nás v celém Rakousku neexistuje firma, která by výrobu nástěnných obrazů a obrázků a rozkvět umění křesťanského podporovala, jakoby v Rakousku žádných obrazů se nepotřebovalo. V Německu je tomu jinak, neb tam lze nalézti v četných městech podobné závody, jako ku př. Poellathův v Schrobenhausenu, Hirmerův ve Straubinku, Benzigrův ve Valdshutě a švýcarském Einsidlu, Herderův ve Freiburce, Serzův v Norimberce, Barthův v Cáchách a více podobných v Berlíně, Mnichově, Vratislavi, Neurode atd. Je to divné, že my, chceme-li dostati kloudný obrázek, musíme jíti do ciziny, jakoby nebylo v Rakousku dosti katolických umělců, kteří by dovedli tyto obrázky zhotoviti a jakoby bylo zbytečno, aby i u nás existovaly obrázkové závody. Co se u nás vyrábí u firem pokoutních anebo nepodnikavých, to nestojí za řeč, a co je dokonalého, v tom se nepokračuje. Stýblo vydal kdysi několik pěkných primičních obrázků, u Sandtnera lze dostati čarokrásné barevné obrázky nejsv. Srdce Pána Ježíše, ale při těchto několika pokusech zůstalo, dále se nepokračuje, ač obchod takový musí býti dosti výnosný, poněvadž se obrazy dají ve statisících výtiscích rozšířiti; to dokazuje ostatně existence četných závodů v Německu. A proto by bylo žádoucno, aby i nás některá katolická firma nebo některý klášter, kde umění se podporuje, této myšlénky se ujal a ji provedl. Za nynější technicky pokročilé doby nesmíme my zůstati pozadu a není toho též zapotřebí. Dejme lidu a dětem obrazy, které by měly skutečnou cenu uměleckou a byly aestheticky, historicky a dogmaticky správné a pravdivé, vyhubme hrubé a sprosté výrobky firem pokoutních a výdělkářských, poučme lid, aby o poutích a jarmarcích a pod. nekupoval obrázků, které nemají žádné ceny. Také jen firma domácí bude moci podati na zadní straně obrázků správně tištěné texty, ať jsou to pouhé sentence, či krátké modlitby anebo životopisné zprávy. Cizí firmy, i když si zaopatří text český, nepodají ho správně. jak zkušenosť každodenní dokazuje. Katoličtí Slované by zajisté náleželi též k nejpilnějším odběratelům slovanské firmy, která by jejich potřebám snáze vyhověla než firma německá a pak by se zajisté žádné hmotné ztráty nebylo třeba báti. *Liš. 104.*

Církevní dějepis na nižších školách.

Podává Filip Šubrt.

(Pokračování.)

Nastává perioda nových, horších protivenství: boj mezi hlavami světa prohlubuje se dolů mezi národy posud poslušné. Naše vlasť činí začátek. Obrazy osob z běhů českých církevních dějin učiňte úvod. Je to Václav s Ludmilou, Vojtěch, Prokop, Karel IV., Jan Nepomucký. Karel IV. příležitým místem pro líčení nešťastného rozkolu ve vrchní správě církve a pro uvedení postav, jež hlásaly přísně nutnosť oprav. Připojí se Jan Hus a Žižka — Jiří Poděbradský a Pius II. Nebylo by dobře těmto věcem se vyhýbati. Podati o těch věcech pravdu s příslušným výkladem, že právě zde ukázalo

se, kterak církev řídí kdos jiný, nežli ubozí lidé, kterak přes všecky nesnáze ba i nehodnosť hlav jejich je ona sama stále stejně pevna a kdy se zdálo, že padla — opět povstává, — toť vždy prospěje lépe, nežli pole toto nechati liberálnímu líčení ať ve škole, ať později v novinách a jinde — úplně beze slova.

Boj ten z Čech přestěhoval se do Němec. Rozdíl Lutra a jiných proti Husovi poslouží k povznesení národního vědomí. Rozdíl mezi výsledkem Husova působení a působení Luterova ukáže, kterak nebezpečí církve vzrostlo. A opět neklesla. Války a boje následující opět nemožno podrobně podávati, ale vybrati z nich postavy význačnější, ať světské nebo duchovní — arcibiskupy pražské, značnější vojevůdce, a v jich životě hlavní události jejich dob zobraziti.

Po válce 30leté katol. reformace v Čechách a Rakousích nesmí se pominouti mlčením. Jsou tu postavy některých Jezuitů, Chanovského, Balbina atd. Ferdinand III. sám — je dosti na vybranou zajímavých osob, o kterých možno povídati, a v jich život hlavní události a způsob té reformace pravdivě ač bez liberálních hrůz podati.

A tak se přiblíží perioda poslední, která je jaksi zahrnuta jménem: boj osvěty bezbožecké proti víře. I tu postavy panovníků, některého encyklopaedisty, papežů církev hajících dobře a živě znázorní, oč se jednalo, v čem církvi ubližováno v periodě revolucí absolutismu i liberalismu.

Toť postup líčení dějin církevních.

Shrneme-li v přehled, co tuto o postupu dějin církevních pověděno, vidíme

I. církev za stara pronásledovanou od vládnoucího pohanstva a její vítězství. Vítězí

a) trpělivou statečností v mukách,

b) důkazy filosofickými pro pravdivosť víry.

Repraesentanté prvního směru jsou mučedníci, druhého pak učitelé církevní a apologeté.

Aby obojí řádně vyniklo, lze použiti živých a podrobněji vyprávěných obrazů o těchto svatých, buď všech, buď jen některých:

Úvod o rozšíření víry: 1. Sv. Pavel apoštol a jeho pomocníci. Sv. Petr. Smrť obou v Římě.

2. Sv. Jan apoštol a některé zprávy o druhých sv. apoštolech.
3. Z řad mučedníků: Sv. Ignác Antiochenský.
4. Sv. Polykarp († 166.)
5. Sv. Felicitas a její synové († 150.)
6. Sv. Cecilie († 230.)
7. Sv. Vavřinec († 258.)
8. Sv. Vít († 333.)

Ze svatých apologetův a učitelů církevních:

9. Sv. Justin filosof († 167.)
10. Sv. Ireneus († 202.)
11. Sv. Cyprian († 258.)

Tyto příklady postačí a snadno se v ně vloží vše, čeho třeba, by žáci měli jasný obraz o víře tehdejší, o životě křesťanů prvých, o hlavních bohoslužbách, svátostech, pokání atd. a tak nabyli přesvědčení, že hned v prvých dobách církev Kristova byla v základech svých taková, jako je nyní. Toť účel hlavní pro vyučování dějinám církevním, a toho-li dosaženo, dosti dosaženo v ohledu theoretickém, a na základě toho pak snadno se vzbudí vědomí katolické a oddanosť k spasitelnému institutu Kristovu, jenž mezi námi v církvi trvá.

II. perioda ukazuje církev nad pohanstvím vítěznou, ona i pohanskou „kulturu“ od Juliána „očistěnou“ přemáhá, — a pak sama v sobě zápasí o určité a jasné vyznání víry. Petr povstává v ní, jasně určuje o Kristu,

kdo jest a jaký jest. Opět dělí se tato perioda na dva hlavní proudy, dílem soubežné.

a) Vítězství církve se jeví na venek a dovršuje. Živé obrazy těchto osob to ozřejmí.

12. Konstantin a Helena sv. († 328.)

13. Julián odpadlík a někteří mučedníci z jeho doby: Tak Kassian († 340.) Jan a Pavel († 362.)

b) Boj s bludaři znázorní životy těchto světců:

14. Sv. Athanasius († 371.)

15. Sv. Basilius Velký († 379.)

16. Sv. Řehoř Nazianský († 389)

17. Sv. Ambrož († 397.)

18. Sv. Jeronym († 420.)

19. Sv. Augustin († 430.) s Monikou matkou svojí († 387.)

c) Začátek poustevnického a klášterního života z periody I. pokračuje a rozvíjí se zde, vydávaje četné obránce víry pravé a dávaje základ pro důležitou instituci řádů řeholních. Stačí podati obrazy o těchto svatých:

20. Pachomiovi († 348.)

21. Antonínu Velikému († 356.)

22. Marii Egyptské († 431.)

III. perioda. Západ sídlo papeže začíná vynikati nad východ, kde církev těžce bojuje o svobodu a posléze v objetí těsném moci státní stává se neschopnou obrániti kulturu křesťanskou před mohamedanismem. Toť oddíl

a) který v pěkném postupu vylíčí příslušně doplněné a rozšířené obrazy ze životů těchto svatých, buď všech, nebo některých:

23. sv. Jana Zlatoústého († 407.)

24. sv. Flaviana († 449)

25. sv. Pulcherie († 453.)

26. Sv. Jana Almužníka († 619.)

27. Martina papeže († 655.)

28. Sv. Jana Damašského († 780.)

29. Sv. Ignáce patriarchy († 878.)

b) Zatím západ pevně je sjednocen kolem stolce Petrova, odtud vychází jednota víry a kázně, a hlasatelé víry do ciziny:

30. Papež Lev Veliký († 461)

31. Papež Řehoř Veliký († 604)

c) Víra Kristova šíří se na západ a sever:

32. Sv. Cyril a Methoděj.

33. Sv. Václav a Ludmila.

34. Sv. Vojtěch (a Volfgang.)

35. Sv. Bonifác.

36. Sv. Otto Bamberský.

37. Sv. Štěpán, král Uherský. (Dokonč.)

Tabule při náboženství.

Četl jsem kdysi v jistém paedagogickém listu upozornění mladších katechetů, aby při výkladu náboženství, zvláště při jeho těžších částech pilně používali tabule. Tento článek se mi velice líbil. Požádal jsem tedy pány, v jichž třídách učím, aby mi pro moji hodinu ponechali vždy alespoň jednu stranu tabule čistou. Jednal jsem podle návodu v onom článku a pochodil jsem velmi dobře, jak při výkladu biblické dějepravy, tak i při katechismu.

Přesvědčil jsem se, že děti, když se jim hned při výkladu nakreslí na př. půdorys starozákonního svatostánku, jeho rozdělení, označí se místo pro

archu úmluvy, 7ramenný svícen a oltáře atd., že daleko lépe si vše pamatují, než když se jim zařízení svatostánku jen ústně vyloží. — Podobně používám tabule, kdykoli dítky v prvních třídách si mají pamatovati cizí nebo neobyčejná jména na př. Moria, Sinai, Horeb, Farao, Zachariáš, Salmanassar atd.; napíšu je na tabuli, dám je několikráte nahlas přečísti, napřed od jednotlivých žáků, na to ode všech najednou a pak vím s jistotou, že alespoň polovice žáků jméno tak snadno nezapomene.

Neméně výhodno je používání tabule při výkladu katechismu. Děti si mají ku př. pamatovati jména 7 darů Ducha sv. Zajisté že nikdo se nespokojí s pouhým výkladem a otázkami, zdali žáci výkladu porozuměli, nýbrž žádá, aby co možná veškeří žáci dovedli jména 7 darů Ducha sv. po sobě vyjmenovati. Píšu tedy hned při výkladu tato jména pod sebou, načež je jednotliví a pak veškeří žáci hlasitě čtou; na to smažu poslední části jmen a ponechám jen začáteční slabiky, nebo jen začáteční písmena a dám zase čísti a tím způsobem dosáhnu, že i slabší žáci s jistotou a v pořádku mi i po delší době jména 7 darů Ducha sv. odříkají. — Nebo jedná se u větších žáků o některou nutnou definici ku př. co je církev, co je křest atd.; zde nepostačí zajisté pouhé porozumění věci, definici nutno žákům též znáti. I tím nejlepším výkladem dosáhne katecheta nanejvýš, že 2—4 nejnadanější dítky definici dovedou. Ale ostatní? A přec je třeba, aby aspoň polovina třídy znala definici na paměť. Napíšu ji tedy a píšu zase zároveň s ústním výkladem; otázkami se přesvědčím, zdali dítky výkladu porozuměly a co ve výkladu chybí. Tímto opakováním a nazíráním na tabuli si lepší žáci definici již zapamatovali, tak že tabule ani již nepotřebuji, slabší žáci pak alespoň s pomocí katechety definici z paměti odříkávají, o čemž se nejlépe přesvědčím, smažu-li z jednotlivých slov definice veškeré slabiky až na prvou; i nyní jde čtení i odříkávání veškerým žákům dobře. Tím způsobem dosáhnu, že lepší žáci definici již dovedou z paměti, dříve než školu opouštějí a od ostatních beztoho nemožno a netřeba očekávati, že se budou doma učiti, neb vím, že se naše děti doma na knihu ani nepodívají a ti žáci, kteří by to rádi činili, nemohou tak učiniti pro nutné práce domácí ano i pro četné školní úkoly.

Přesvědčil jsem se, že tímto způsobem dítky dosti lehko i ty nejtěžší části katechismu již ve škole si zapamatují a že jsem se ani polovici nenazlobil jako dříve, kdy jsem jen vykládal, zkoušel a nic nepsal.

Používejme tedy pilně tabule, tím usnadníme sobě i dětem práci.

Liš. 104.

Trestníci a vězňové pod vlivem Církve.

Podává **V. Čečetka**, duch. správce v trestnici Kartouzské.

(Pokračování.)

Církevní právo asylové.

Zmínku o právu tom nalezáme již u starých pohanů a židů. Mnoho chrámů, oltářů a svatyň bylo u Řeků a Římanů svobodnými místy pro pronásledované zločince; Mojžíš pak vydal rozličná nařízení o právu asylovém, jež Josue blíže byl provedl. Když křesťanství stalo se náboženstvím panujícím, použila církev práva toho. Každý nabyl pod ochranou-asylem církve jakési okamžité útočiště, by před násilím a utiskováním byl chráněn. Již za Konstantina Vel. ochranné právo církvi bylo přenecháno a v následující době bylo vydáno od rozličných císařů mnohé nařízení. Rozumí se, že církev vydatně práva toho použila; sloužilo to k tomu, by jím moc svou i na venek rozšířila. Na conciliu toledském (681) vydala rozličné nařízení do oboru to-

hoto spadající. Veřejné však zneužívání vedlo k obmezení práva toho; zneháhlým pak vývinem občanského právnictví zmizelo z praxe toto zařízení více a více.

Obžalovaný neb odsouzený, jenž útěkem ze žaláře neb z rukou soudních sluhů neb jakýchkoliv pronásledovatelů se byl zachránil, nesměl, dosáhnuv šťastně místa ochranného asylu, násilím odveden býti. Záležitosť jeho musela se ještě jednou vyšetřovati. Nejdříve byl oltář asylem, místem ochranným. Později, jelikož to bylo nemístné, by uprchlíci přes noc v chrámě spali, neb tam jedli a pili, přibrány byly k místu ochrannému vedlejší budovy, jako: nádvoří, zahrady, biskupské sídlo, později pak celé okolí na 30 kroků vzato bylo v právo ochranné. Církev přísně k tomu hleděla, by zde pokoj panoval. Nikdo nesměl se zbraní do asylu vstoupiti, aniž z chrámu ke vzpouře a shluknutí lidu sváděti. Pro obě strany bylo toto posvátné místo místem míru a pokoje. Asyl nebyl všem otevřen. Vražedníci, cizoložníci, unášeči panen, podobně i veřejní dlužníci byli vyloučeni. Asyl neměl k tomu sloužiti, by skutečně trestuhodní bez trestu ostali; měl jen nevinně pronásledovaným býti útočištěm, aby jednak práva svého se dovolávali, jednak aby čas místo k prostředkování a přímluvě byl zjednán; pobyt v asylu byl proto na 30 dnů určen. Na ten čas byl uprchlík, byl-li chud, na útraty církevní vydržován. Církev neujala se nejen pronásledovaných a již odsouzených, nýbrž za ně se i přimlouvala.

O církevní přímluvě za obžalované a odsouzené zločince.

V této důležité stati poučující nás o mírnosti, idealním stanovisku a vysoké moudrosti církevní, kterak pojímala a pohlížela na zločin a trest, jest nám následovati Schmitze a Binghama „de episcoporum privilegio deprecandi pro reis.

Trest žalářní zdál se býti neslučitelným s křesťanskou mírností a svobodou křesťana. Jelikož dle římského práva bylo mocí soudce, by buď zákonitý trest hned před vynesením ortele, neb před odbytím trestu, zcela nebo později část trestu prominul a této tak naskytnuvší se příležitosti církev použila, by na její přímluvu odsouzený buď milosť dostal, aneb obžalovaný byl propuštěn. Bylo úlohou biskupů, by v duchu křesťanské lásky za zločince u světského soudce orodovali. Sv. Augustin ve svých psaních milosrdenství a lásku k bližnímu velebí, která jej k neunavenému orodování za zločince povzbuzovala. Sv. Ambrosius dí, že jest první povinnosti biskupa, by zločincům pomoci vymohl; jeho pak životopisec Paulinus a jak i vlastní jeho listy dokazují, že i u císaře hlasu svého pozvedl, aby soudně odsouzeným pomohl. Sám i lid považoval to za úřední povinnosť biskupů, by za odsouzené orodovali. — Ovšem tento obyčej se v církvi vyvinul z principielního odporu proti krvavým rozsudkům, nesrovnávajícím se s duchem křesťanské lásky, proto se orodovalo, by trest smrti se odvrátil. Je dosti důkazů svědčících o tom, že biskupové za prominutí trestu žalářního prosili. Již Řehoř Veliký vytýkal exkonsulovi Leontiovi, že křesťany vězní; považoval trest žalářní za zneuctění člověka a hodnosti knížete křesťanského odporující, an vládne nad člověkem svobodným a nikoliv jako pohanský kníže vládnoucí nad otrokem. Biskupové znali právní římskou zásadu: Carcer ad continendos, non ad puniendos homines haberi solet. Dle zprávy sv. Augustina zločincové zapřisahali biskupa, by od nich trest žalářní odvrátil: Domine, ad carcerem mittor, miserere mei, libera me. A sv. Ambrož děkuje a chválí císaře Theodosia, že na jeho přímluvu mnohé zločince ze žaláře propustil. („Debeo enim beneficiis tuis, quibus me petente liberasti plurimos de exiliis, de carceribus, de ultimae necis poenis.“) O biskupu Germanovi se nám vypravuje, že za jeho pobytu v Ravenně mnoho zajatých na přímluvu jeho propuštěno bylo. Podobně i sv. Martin (biskup Tourský † 400) byl přímluvčím zajatých. —

Zákonité nařízení císaře Honoria, dle něhož biskupové žaláře směli navštěvovati, zřejmě ukazuje, že biskupové tohoto povolení netoliko k útěše,

nýbrž i k propuštění invassů za daných podmínek používali. („Caceris januas introeat, medicetur aegros, alat pauperes, consoletur insontes et cum singulorum causas cognoverit, interventiones suas apud judicem competentem suo jure moderetur.“ Append. cod. Theod. c. 13). —

Nepřimlouvaly se za trestníky v těchto stoletích biskupové proto, že hrůza a muky římských žalářů je k tomu pohnuly; biskupové nechtěli nikterak svou prosbou a přímluvou zabrániti ukrutnostem, jež často v žalářích páchány byly, nýbrž od císařů, případně soudců žádali osvobození trestníků. Nechtěli nikterak dotýkati se požadavku tehdejšího trestního zákona aniž žaláře zbaviti jeho „hrůzy.“ Hlavním motivem církevní přímluvy bylo, že církev považovala trest žalářní za trest nehodný svobodného křesťana. Proto neměla církev v prvních šesti stoletích žádných vlastních žalářů. Hlavní však pohnutkou k přímluvě její byl ten účel, aby zločinci — jak shora uvedeno — na jiný spůsob za provinění svá pykali, totiž veřejným církevním pokáním.

Toto poslední považováno bylo za hodnější a lépe účinkující trest pro zločince všeho druhu než trest smrti a žaláře. Sv. Augustin, horlivý tento přímluvce zločinců a žalařovaných, dí zřejmě, co počíti s osvobozenými od smrti a žaláře. Svou přímluvou nechce nikterak zločin šetřiti a podporovati, nýbrž chce zločince polepšiti a zachrániti, jako Bůh ve své shovívavosti hříšníka zachovává a ku pokání vedl. Bůh nechce smrti hříšníka, nýbrž aby se obrátil a živ byl. „Když se nám podařilo odsouzence z ruky trestající spravedlnosti vysvoboditi, vylučme je ze společnosti oltáře, by převzetím těžkého církevního pokání sami se trestali a s tím se smířili, koho zločinem urazili. Uloženému pokání se upřímně podrobiti není nic jiného, než odbývati si zasloužený trest a dobrovolným trestáním znovu dosíci milosti věčného soudce. Stává se, že jednotlivci přímluvou naší od trestu smrti vysvobozeni buď uložené pokání nekonají, buď po vykonaném pokání opět do předešlého hříšného života upadají, než tento smutný zjev nemá býti příčinou, bychom od přímluvy ustáli; neb, když Bůh hříšníku život a dobrodiní prokazuje a mnohým, jichž nekajicnosť předzvědá, svou milosrdnou shovívavosť podává, tím tedy více i my jsme povinni oněm milosrdenství proukazovati, kteří polepšení přislíbili, neb u žádného s určitostí nemožno věděti, zdali slibu dostojí čili nic. (Tato slova nechť uváží ti, kdo nemilosrdně zatracují všechny „zpětilé“, „zdánlivé“ a „nepolepšitelné“.) Zde velmi zřejmě vyjádřuje sv. Augustin úmysl církve, když za zločince oroduje. — Podobně sv. Ambrož poukazuje na příklad Kristův přimlouvajícího se u Židů za ženu cizoložnici. — Sv. Chrysostomus poukazuje na rozdíl mezi výkonem soudce občanského, jemuž o trest se jedná, a mezi výkonem soudce církevního, jenž nejen trestá, nýbrž i hřích snímá. „Onen podoben jest lékaři, který, by na hlavě vzniklou nemoc zahojil, hlavu uřezává; ne tak církevní soudce; nejprv hledí nemoc odstraniti, vylučuje hříšníka ze sv. mysterií a přijímá ho pokáním polepšeného do shromáždění věřících.“ — V pozdější ještě době líčí nám sv. Bernard († 1153) svůj úmysl, který měl s jedním osvobozeným loupežníkem, ve svém psaní k hraběti Theobaldovi: „Usnesl jsi se na tom, tohoto nešťastníka okamžitou smrtí ze světa sprovoditi; já pak chci jej stálým trápením (uloženým pokáním) zvolna usmrtiti. Ty bys byl dovolil, aby mrtvola po několik dnů na šibenici visela; já však na kříž chci jej přibíti a jej živého po mnoha roků nechati, by vinu svého zločinu smyl.“ — Zmíněný případ sv. Augustinem, kde osvobozený zločinec pokání odepřel, pohnul později synodu rheimskou 625), že na výslovné přislíbení uložené pokání vykonati, přimlouvala se církev za osvobození zločince.

Tímto jest dokázáno, že církevní přímluvou osvobozený zločinec se církevnímu pokání podrobil. Proto pojednávaly synody (elvirská 306, arleská 312, ancyrská 314 a neocaesarejská 314—325) prvních 6 stoletích a nejstarší knihy kajicné nejen výlučně o církevních, nýbrž i o zločinech a přečinech občanských, jež zákonem občanským trestem stihány byly, jako: vražda,

křivopřísaha, cizoložství, krádež a pod. Na tyto občanské zločiny neměla církev nikdy žádné trestní moci; ba ani ten nejpovolnější císař církvi žádných concessí neučinil. Nad zločiny zhora uvedenými vždy státní soudce rozhodoval. Zabývala-li se církev na synodách i u přítomnosti císaře s vlastním církevním zákonodárstvím vztahujícím se k těmto trestním zločinům, jest nutno hledati příčinu v tom, že světská vláda uznala církevní přímluvu, jež osvobození zločince vymohla, který pak veřejnému církevnímu pokání se podrobil.

Aby pak toto poslední dle velikosti zločinu se určilo, byly ony kajicné kanones na synodách sestaveny a vydány. Pak možno bylo vrahům, loupežníkům, zlodějům a zločincům všeho druhu veřejně před forum ecclesiae se ukázati a veřejně pokání činiti, aniž by bylo nějakého nedorozumění se světskou spravedlností. Bylit již před soudem světským a tam byli odsouzeni, na přímluvu však biskupů osvobozeni, by dle úmyslu církve za skutek svůj pykali a zadost učinili. — Tím se vysvětlí, proč ti sv. otcové, kteří nejvíce zločinců se ujímali, o církevní kázeň a o pokání pečovali. — Mimo sv. Augustina a Ambrože máme sv. Basilia, který svou křesťanskou lásku vřelou přímluvou za odsouzené na jevo dával. Řehoř Nazianský chválí jeho péči a o ochranování zločinců jako jednu z nejlepších jeho ctností. Tento sv. Basilius stanovil ve svých kanonických dopisech přesně normu pokání pro rozličná přestoupení, dle které se církev i v pozdějších stoletích řídila. Proto mohl sv. Basilius k tomu poukazovat, že církevní pokání není nepatrnějším potrestáním přečinů, nežli potrestání světským zákonem. — Veřejný ráz církevního pokání byl pro tajné hříchy a zločiny tentýž jako pro ty před soudem vyznané. U těchto posledních bylo církevní pokání zřejmě jakožto doplněk světského trestu uznáno a vykonáno.

Nyní dala církev kajícímu řádu, jejž byla tak opatrně upravila, nový ráz. Církevní trest měl zaujati místo světského a na místo vindicativního potrestání měl přijíti trest i lék najednou. Světský soud nestaral se tenkráte o možnosť polepšení zločince, ba ani pokusu neučinil, nýbrž o to pečoval, aby společenský řád byl zachován a zločinec neškodným učiněn, církev však spolehajíc se na své bohaté poklady milosti s důvěrou přiblížila se i k tomu nejhoršímu zločinci, snažíc se jej přivésti cestou pokání k polepšení, ba i dosáhla skvělých výsledků ctnosti. Myšlénka, že se jedná o nesmrtelnou duši zločince byla pro ni důležitou. K této zachraňující lásce bratrské přidružilo se přesvědčení víry, že Bůh toliko jest jediným a spravedlivým soudcem zločince. Proto pokáním měl k Bohu býti veden, a když Bůh mu odpustil, nebyl člověk oprávněn, aby kámen naň vrhl. Tak církev uvádí světský trest do řádu milosti. Ty velké pravdy křesťanství o vině všech lidí, vykoupení Kristem, o milosti a posvěcení v církvi, soudu božím na věčnosti měly při světském soudnictví použity býti. Církev ač neměla trestního soudnictví po světském spůsobu, přece s církevním soudnictvím, které bylo řádem kajícím, přimlouvala se u křesťanského soudce za křesťanského zločince by jí vydán byl, aby dle církevního řádu za zločin svůj se kál. Církevním pokáním (trvajícím 5, 10, 15, 20 let, ano až do smrti) neměla nikterak, jak bludně se za to ma a dokazuje, jen zevnější kázeň církevní udržena býti, nýbrž především hřích, zločin proti Bohu, měl býti usmířen a obci dané pohoršení se mělo napraviti. Církevní pokání bylo také doplňkem občanského potrestání pro církevní přímluvou osvobozeného zločince, tak jeví se řád kající býti zároveň velkým křesťanským smiřovacím prostředkem mezi rušením spáchaným na občanském pořádku a státním životě lidském. Myšlénka, že křesťanství neproniká jediného toliko člověka, nýbrž veškeré člověčenstvo a to co takové že křesťanským jest, neobjevila se nikde tak, jako v prvních 6 stoletích v církevním řádě kajícím. Dle ducha církve zbývá pro křesťana, ať spáchal zločin jaký kolív, jen jediný prostředek, totiž pokání, by slzou smířil spravedlivého Boha a spolučlověka. Lze tudíž si vysvětliti péči, jakou církev při spracování kajících zákonů měla. Jelikož církevní pokání doplniti mělo odpuštěný občanský

trest, bylo nutno pokání tak určit, aby trestu se vyrovnalo. Církev chtěla ano i musela světskému soudci říci, že jí vyměřené pokání jest právě tak citelné a těžké jako občanský trest, zločinec tedy že není ani šetřen, aniž se zločinu církevní mírností nadlehčuje. Zločinec nemohl si tedy voliti spůsob a míru církevního pokání, aniž mu snad vynikající světskou osobou vyměřeno bylo, ba ani knězi pokání se zločincem vykonávajícímu nebylo dovoleno o tom rozhodovati. Církev vědoma si jsouc své zodpovědnosti před světským soudcem a knížetem, od kterých si zločince byla vyprosila, stanovila na synodách a papežskými výnosy všeobecně platné, stálé normy pro způsob a míru pokání. Ne snad domnělé, nýbrž kanonické pokání bylo vykonati. Při spracování kajících kanonů řídila se církev na mnoze trestním určením římského zákona, by tím světské vrchnosti dala jistou záruku, že zločinec církevním pokáním trest přijímá, který se vyrovná trestu světským soudem nad ním vynešenému. Takto mohl světský soudce přímluvu církve vyplniti.

Konečně jest nám se zmíniti, že nesmíme souditi z toho velkého počtu a dopodrobna vypracovaných předpisů stanovených, jež v synodálních kanonech a v knihách jednajících o kajícném řádě uveřejněny jsou, na velký počet zločinců, neb, že by snad častěji se páchaly; nebyl brán zřetel na počet zločinů, nýbrž na nutnosť, aby se libovůli při skládání pokání zabránilo.

(Pokračování.)

Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě.

Fr. Vohnout, farář v Žlunicích.

(Pokračování.)

6.

Adam a Eva byli z počátku přikázaní čili zákona Božího pamětlivi, vyhýbali se stromu zapovězenému. P. B. sám milostí svou jim byl nápomocen, aby dosáhli k čemu stvořeni byli; proto se jim častěj zjevoval a je poučoval, aby Ho vždy lépe poznávali, česť Mu vzdávali a Jej milovali. I Bůh sám i andělé strážní k poslušnosti je nabádali a dokud lidé zůstali poslušni, byli Bohu milí, trvali v milosti Boží, cítili se spokojenými, šťastnými, blaženými. O té blaženosti prvních lidí v ráji dozvěděl se ďábel; záviděl jim toho štěstí a chtěl jim ho pokazit v tom domnění, že budou také do pekla zavrženi. Věděl ďábel, že si tím nepomůže, ale lidi chtěl učiniti nešťastné: toť zlomyslnosť ďábelská. Ďáblové jsou naši nepřátelé a hledí nám uškodit... Ďábel jeden vzal na sebe podobu hada, vplížil se nepozorovaně do ráje a vysoukal se na strom, z něhož Bůh lidem jísti zapověděl. Když pak Eva procházela se rájem a z neopatrnosti přiblížila se k tomu stromu, zavolal na ni ďábel: Proč přikázal vám Bůh, abyste nejedli z každého stromu rajského? Anděl strážný připomenul hned Evě dobrotu Boží, že nechce Bůh, aby si neposlušností uškodili a ona odpověděla: Ze všech stromů smíme jísti, jen z tohoto ne, abychom nezemřeli. Ďábel ale hleděl v Evě zbuditi pochybnosť a nedůvěru k Bohu, proto řekl: Nezemřete, ale budete Bohu rovni; jako bohové budete všemu rozumět a všechno moci činiti. Z těch slov mohla Eva poznati, kdo asi je ten had. Pán Bůh řekl: zemřete, kdybyste jedli — a Eva věděla, že jest Bůh nejvýš pravdomluvný...; had ale ubezpečuje, že nezemrou: mluvil had pravdu? Nikoli, on mluvil lež, proto sluje otec lži a lhář od počátku. (Komu by se tedy podobal kdo lže?) Komu pak měla Eva uvěřiti? Dále had povídal: budete jako bohové; Eva mohla si hned vzpomenout, kdo také chtěl býti Bohu roveň? Mohla tedy z toho poznat, že ten had jest asi jeděn z těch pyšných andělů čili ďáblů. Měla proto hned odejít; anděl strážný ji také k tomu na-

pomínal a udělala tak Eva? Nikoli; neposlechla anděla strážného, zůstala a zvědavě i žádostivě patřila na ovoce zapovězené; ono vypadalo krásné a ďábel dotvrzoval, že je dobré, jen aby jedla: pokoušel ji ďábel, nutkala (pokoušela) ji žádostivosť její. Eva měla se rozhodnout: buď zachovati přikázaní Boží, aneb poslechnouti radu ďábla; měla k tomu svobodnou vůli.. Jak se rozhodla? Uposlechla hada, utrhla a jedla ovoce zapovězené: učinila, co Bůh zapověděl, přestoupila tak přikázaní Boží, dopustila se tím zlého skutku = hřešila. Dobře si povšimněte, jak toho hříchu se dopustila. Věděla, že nemá jísti z toho stromu? Vždyť si zpomněla na přikázaní Boží: přestoupila tedy ten zákon Boží vědomě. Ďábel ji sice sváděl, ale nemohla se tomu vyhnout? Musila jíst? Tedy přestoupila zákon Boží dobrovolně. Znala trest, jaký ji za to čeká? Vždyť sama pravila: musili bychom umříti. A přece jedla, přestoupila tedy zákon Boží opovážlivě, svévolně. Co jest tedy hřích? Hřích jest vědomé, dobrovolné a svévolné přestoupení zákona Božího. — Eva přišla k Adamovi a nabízela mu také ovoce zapovězené. Věděl Adam, že je to ze zapovězeného stromu? Eva mu to řekla. Musil jísti? Eva mu to sice nabízela, odporoučela, přemlouvala ho; ale on to mohl zamítnout. Než Adam dal se svésti Evou a jedl také. Nemohl za to? Učinil to vědomě, dobrovolně a tak i on zhřešil. A to byl první hřích lidí na světě, proto se nazývá prvotní.

Jak lidé z ovoce zapovězeného požili, ozval se děsný chechtot se stromu, kde byl had, tak že se lidé velice ulekli; pohledli na strom, ale had zmizel. Poznali, že to byl ďábel, který se z toho raduje, že podařilo se mu, je ke hříchu svésti a do své moci dostati. Ďábel má radosť ze zlého a těší se, může-li komu uškoditi: jest zlorádný a škodolibý. Nešťastný člověk, který se od něho svésti nechá. Neposlouchejte ho.., ale na dobrá vnuknutí anděla strážného dbejte; jeho proste, aby vás před zlým, před hříchem varoval a k dobrému povzbuzoval. Pomodlíme se k andělům strážným..

7.

Pán Bůh stvořil Adama a Evu v posvěcující milosti; jací byli? Pokud byli svatí, cítili se spokojeni, šťastni, jako by je něco chválilo. Zůstali svatí? Čeho se dopustili? A tu hned začalo jim něco dělati výčitky, že neměli přikázaní Boží přestupovat, že je Pán Bůh za to nebude míti rád, že se bude na ně hněvat. Tento vnitřní hlas, který je dříve chválil a nyní káral, bylo jejich svědomí. To dal Bůh nejsvětější lidem, aby svatými byli; skrze svědomí mluví anděl strážný, chválí dobré, před zlým varuje, za hřích kárá. — Adam a Eva poznali, že chybili a dostali strach, jak se z toho zodpovídají před Pánem Bohem. V tom uslyšeli hlas Boží; ulekli se a vlezli do křoví, aby je viděti nebylo. Může se kdo před Pánem Bohem schovat?.. Adam a Eva to také věděli, že je P. B. všudypřítomný a vševědoucí; ale tím hříchem byl rozum jejich tak zatemněn, že na to zapomněli. I zvolal Bůh: Adame, kde jsi? Proč se přede mnou, Bohem vševědoucím ukrýváš? Jinda těšili se lidé na příchod Boží a s dětinnou důvěrou k Němu co Otci svému spěchali; nyní před ním zalízají do roští. Hřích od Boha odvrací. Adam cítil tu spravedlivou výčitku Boží a byl by měl Boha jíti odprosit; ale hřích pokazil i vůli jeho a počal se Adam vymlouvati, že se schovali, poněvadž jsou nazí. Mohlo se P. Bohu líbiti takové neupřímné jednání? Co jen miluje Bůh? Jaký jest? Proto s přísností připomenul lidem, že ví o hříchu jejich, že jedli ze stromu zapovězeného. Jak to mohl P. B. věděti?.. Nyní měli se lidé zodpovídati, proč přikázaní Boží přestoupili; a tu sváděl Adam vinu na Evu, Eva na hada. Boha však nikdo neoklame; On nejlépe ví, jaký kdo je a co kdo zaslouží; také každému určuje dle chování jeho buď odměnu nebo trest; jaký jest P. Bůh? V spravedlnosti své tedy oznámil i prvním lidem trest jejich: poněvadž poslechli ďábla, pravil, že by zasluhovali k němu do pekla zavrženu býti. Toho velice ulekli se lidé, klekli před Bohem a úpěnlivě prosili: Ach, Pane Bože,

jen ne do pekla, jen ne mezi ďábly! A Bůh slitoval se, že nezavrhl je jako pyšné anděly do pekla: Bůh jest nejvýš milosrdný a slitovává se nad námi, když provinění své litujem. Slíbil tedy, že nenechá jich v moci ďábla, který by je v pekle na věky trápil; ale že jim pošle Vykupitele neb Mesiáše, který je z moci ďábla vysvobodí; a jako ďábel ženu Evu svedl, tak že z jejího potomstva zrodí se jiná žena svatá (bl. Panna Maria), jejíž Syn (Pán Ježíš) hlavu toho hada pekelného rozšlápne, moc ďábla nad lidmi zlomí a lidstvu opět blaženosť nebeskou zaslouží. — Byť však Bůh v milosrdenství svém odpustil lidem věčný trest, časné tresty měli lidé vytrpěti přece a to na těle i na duši. Oznámil tedy lidem, že když nevážili si ráje, musejí z něho pryč a více tam se vrátiti nesmí ani oni ani dítky jejich; potom určil Evě za trest, že mnohé bolesti i strasti zakoušeti bude s dítkami; Adamovi pak, že země zlořečena bude a vše jeho sebe větší přičinění že bez účinků zůstane, pokud by Bůh nedopřál požehnání svého. Mnohé nemoce že zakoušeti budou a konečně že podlehnou smrti a tělo jejich že rozpadne se v prach země, z níž vzato jest: ztratili tedy nesmrtelnosť těla.

Tak splnil sice Bůh čím hrozil (že budou musit zemříti) ale připojil i slib o vykoupení, kterým těšiti se mohli: i při své spravedlnosti jest Bůh nejvýš milosrdný a nepřeje si záhubu lidí, ale spíše, aby se polepšili a blaženosť nebeskou čili spasení věčné si zasloužili: k tomu zaslíben lidem Vykupitel neb Spasitel a mohli s důvěrou jej očekávati, poněvadž Bůh jest ve svých slibech nejvýš věrný: plní co slibuje i čím hrozí.

První lidé také uznali to svrchované milosrdenství Boží a skroušeně před Bohem svým poklekli: odprosili ho a slíbili, že budoucně budou bedlivi přikázaní Božích, že budou poslušni a radou andělů strážných říditi se budou. — I vy, milé dítky, máte Bohu nejvýš milosrdnému co děkovati; kdyby se nebyl slitoval, nebyly byste ani na světě.. I vy máte některé povinnosti. Slibte Pánu Bohu, že budete poslušny, hodny...

8.

Přinesl jsem vám, milé dítky, na ukázku obraz; prohlídněte si ho, snad si vzpomenete, o čem jsem vám minule vypravoval. Co myslíte, kdo jsou asi ty dvě smutné osoby? Proč tak tesklivě zpět hledí? Anděl s ohnivým mečem vyhání je z ráje; proč?.. Co jest hřích? Jak se jmenoval hřích, kterého se první lidé dopustili? Byli lidé jako pyšní andělé od Boha na věky zavrženi? Jaký je Bůh, že se nad lidmi smiloval? Koho jim slíbil? Ale nepřišel Vykupitel hned, nýbrž teprve za 4000 let. (Lidé měli poznati, jak veliké a ošklivé zlo jest hřích; že připravuje nás o milosť Boží a nešťastny nás činí; lidé měli se přesvědčiti, že by z té bídy, do které hříchem se uvrhli, sami si nepomohli; proto po Vykupiteli — Pomocníku svém — měli se roztoužiti.) — Vidíte tu pustou krajinu, do které z ráje vyhnáni jsou; v ráji měli od dobrotivého Stvořitele vše připraveno: nyní musili si to teprv zaopatřiti sami namahavou prací. Teskno bylo Adamovi a Eva mnohdykráte oplakávala všetečnosť a neposlušnosť svou; nejvíce pak je rmoutilo, že Bůh více osobně se jim nezjevoval a s nimi neobcoval .. Přece však v milosrdenství svém neopustil jich docela. Dal jim dítky: Kaina a mladšího Abela. Radovali se sice Adam a Eva z dítek svých, ale se zármutkem pozorovali, jak slabí a nedostateční jsou podle těla i podle duše: těžko chápali a všemu musili se teprv přinčovat, neboť rozum jejich byl zatemněn; neradi poslouchali (zvláště Kain) a po věcech zapovězených toužili, poněvadž vůle jejich ku zlému nakloněna byla. Pozorovali první rodiče, že dítky jejich nejsou tak svaté, jako oni byli, když je P. B. stvořil, ale tu změnu, která s nimi se stala po hříchu, pozorovali i na svých dítkách a později i na ostatních potomcích: poznali z toho, že hřích jejich i se všemi následky přešel též na jejich potomky, že hřích ten po nich sdědili: hřích jejich prvotní stal se hříchem dě-

dičným pro všechny lidi, poněvadž všichni lidé od prvních rodičů pocházejí. S hříchem dědičným rodí se všichni lidé na svět. Nyní teprv dobře pochopili první rodiče, jak hříchem svým uškodili nejen sobě ale i dítkám a všem potomkům svým... Všichni lidé přicházejí v nemilosti Boží na svět; všem tedy bylo potřeba Vykupitele, aby je hříchu dědičného zbavil a milosť Boží jim vydobyl. Vykupitel k tomu ustanovil křest sv. I vy jste měly na sobě hřích dědičný, když jste se zrodili; ale rodiče vás dali pokřtíti a P. B. vám hřích ten odpustil; očistil dušičku vaši a posvětil ji svou milostí: stali jste se dítkami Bohu milými a máte také hodnými, svatými dítkami Božími zůstati...

Kain a Abel sdědili tedy po svých rodičích hřích dědičný, a s ním i náklonosť ke zlému. Abel přemáhal tuto žádosť zlou a byl poslušen rodičů, nábožně se modlil k P. B., choval se mravně, tak že ho rodiče měli rádi. Ale Kain byl rozpustilý, nenábožný, vzdorovitý, zlostný a mstižádostivý, tak že ho rodiče často kárati musili a matka Eva často s pláčem naň naříkala, že ji usouží. Kain ale nejen že se nelepšil, ale i zanevřel na Abela, poněvadž tohoto měli rodiče radši než jeho. Který z těch dvou synů Adamových více se vám líbí? Proč Abel? A což neměl Abel hřích dědičný na sobě? Měl sice ten hřích a zlá žádosť z toho hříchu pocházející i jeho často k zlému lákala, ale Abel tu zlou žádosť vždy přemohl a pomyslil si, P. B. mne všude vidí, ví, co kde dělám, nebudu Ho hněvat, aby až přijde Vykupitel, vzal s sebou do nebe. A jak se choval Kain? On neodpíral té zlé náklonnosti, hněval rodiče i Pána Boha a byl čím dál horší. Mohl jej míti Pán Bůh rád? Kterému z těch dvou dětí měli byste vy býti podobni? Jak se tedy budete chovati? Slibte to tedy P. Bohu, obzvlášť když víte, že vás již Vykupitel P. Ježíš za dítky Boží posvětil a pobožně jako Abel se k P. Bohu pomodlete... (Pokrač.)

Zeměpis biblický.

(Pokračování.)

Mrtvé, Slané moře 75 km. dlouhé a 15 km. průměrně široké, děkuje jméno své nadbytku soli, jež jeho vodu $1^1/_4$krát těžší a tím všem živočichům nesnesitelnou činí. Leží 392 m. pod hladinou Středozemního moře [1]), na místě, kde kdysi úrodné, hojně svlažované údolí Siddim se nalézalo. Tenkráte valila se nepochybně voda Jordánská do podzemních jezer korou asfaltovou pokrytých. [2]) Tato kůra shořela blesky zapálena a sřítila se do moře, z něhož podnes asfalt se vynořuje a celé okolí dusivým zápachem plní. Mrtvé moře jest na jihu jenom 4 metry, v severní části své ale na 400 m. hluboké. Celé jeho okolí věnčeno jest strmými pahorky, jež svojí pustotou podnes hlásají kletbu hříchu. Břehy jsou holé, pokryté solnou korou z odpařené vody; těžkými výpary nasycený vzduch nadmíru otepluje se v letních měsících a vyhání poutníka, jehož oko po příjemné zeleni marně se ohlíží. I ta sodomská jablka (solanum melangenae, vitis Sodomae), jež na břehu Mrtvého moře rostou, krásným povrchem a zkaženým vnitřkem lákavosť hříchu i ošklivé jeho následky zobrazují.

Do Mrtvého moře vlévají se od západu: potok Kidron, jenž vznikaje mezi Jerusalemem a horou Olivetskou, jen v zimě teče a Safia; od východu Sared, Arnon a Zerka, u něhož ležely horké a sirnaté lázně Kallirhoë.

---

[1]) jest tedy nejnižší místo povrchu zemského.

[2]) Gen 14, 10. zmiňuje se o jamách asfaltových.

Vůbec jsou řeky palestinské většinou bystřiny v letě napolo anebo zcela vyschlé a jenom prázdné, kamenité koryto naznačuje cestu vod z jara s hor se řinoucích.

Z řek a potoků do moře Středozemního ústících třeba uvésti: Leontes tekoucí z Coelesyrie a u Týru ústící, Belus u Ptolemaidy vpadající a vynálezem skla známý, Kison na úpatí Tábora vyvěrající a do zálivu Karmelského tekoucí, potok Rákosný a potok Hroznový a u Gazy bystřina Besor.

Podnebí Palaestiny jest skoro horké, ale blízkostí moře značně zmírněné, výška nad mořem a geografická šířka působí v něm rozdíl ten, že na horách jsou žně i o 14 dní později, že v horách Libanonu skvěje se sníh, co kolem Jericha mezi vždy zelenými palmami sady růžové v plném květu jsou.

1. Ve žních od polovice dubna do polovice června jest jasné nebe, příjemně teplý vzduch otepluje se pak až do polovice října a nejvyššího horka dostupuje v srpnu. Po celý tento čas není ani bouřky ani deště, jen rosa občerstvuje vyprahlé rostlinstvo. K vedru druží se horké východní větry, jež trávu na troud vyšušují. Konec těmto parnům přinese

2. čas setí, od října do prosince trvající. Doba tato počíná tak zvaným „deštěm ranným“, který v přestávkách padá 4—5 dní a k setbě jest nevyhnutelný. V času setí jest vzduch chladný, v listopadu spadává listí a v prosinci padá na horách sníh.

3. Od prosince do února panuje zima, sníh nezůstane ovšem ležeti dlouho, než chladný déšť činí zimu dosti citelnou. Od severu vane mrazivý vtr, bouřky a krupobití se stihají, rozmoklé cesty stávají se neschůdnými, břehy nestačí bystřinám a ručejům.

4. Od polovice února však již všude zelená se osení, stromoví pučí, mandloň rozkvétá. Od února do polovice dubna se vzduch zase otepluje a nastávají „bouře a deště pozdní“, v noci bývá ještě citelný chlad, ale vzduch se otepluje a zahřívá ustavičně více a pršeti ustává.

Ačkoliv jest Palaestina země zdravá, jest přece obyvatelům snášeti mnohé *pohromy*:

1. Často navštěvuje je mor, jenž v Aegyptě jest domovem, jím zahynulo vojsko Senacheribovo.

2. Mnozí lidé postiženi bývají malomocenstvím, jež šíří se buď dědictvím nebo nákazou. Na těle vyskytne se temná skvrna, jež šíří se a v několika letech celé tělo pokryje, části těla ku př. prsty, ruce, nohy stávají se nehybnými a odpadávají. Malomocenství, jež písmo krátce „rána“ jmenuje, trvá u jednotlivců 20 až 50 let a končí skoro vždy smrtí. Pro velikou nakažlivosť uzná každý Mojžíšovy zákony malomocných se týkající za nejvýš rozumné.

3. Písmo sv. mluví též o šlakem poražených, byli to lidé apoplexií, hemiplegií, paraplegií, katalepsií a tetanem postižení.

4. Za věku Kristova vyskytovali se hojně ďáblem posedlí, záchvatů jejich příčinou byl ďábel.

5. Nemoc Saulova byla melancholická šílenosť, Nabuchodonosor trpěl utkvělou ideou.

6. Zemi Hebreův hubila zemětřesení a

7. kobylky stěhovavé (locusta gryllus migratorius, acrydium migratorium), jež v celých hejnech (až slunce zakrývají) letí, tam kde spadnou ožírají vše zelené na polích i na stromech a smrduté výkaly, hnijící mrtvá těla a vajíčka zanechávají, z nichž nové a nové houfy se líhnou, jež krajinu tak dlouho zužují, pokud je vítr neodnese.

8. Nedostatek dešťů ranných nebo pozdních, jenž za následek mívá neúrodu a hlad.

9. Zmíniti musím se ještě o větru Samum, jenž v Palaestině sice nevěje, ale země sousední: Persii, Babylonii a Aegypt v červnu, červenci a srpnu zhusta navštěvuje.

Bohatou činila Palaestinu hlavně *úrodná půda*, příhodná jak k chovu dobytka, tak ku pěstování obilí a stromů ovocných. Již Hospodin chválil

zemi tuto a písmo nazývá ji „mlékem a medem oplývající.“ Dnes ovšem podobá se Palaestina zemi polopusté. Tu třeba však vzpomenouti, že po celá staletí byla rejdištěm Assyrů, Syrů, Aegypťanů, Řeků, Římanů a Saracenův. Sami držitelé země, Turci, nejen nechrání rolnické obyvatelstvo před nájezdy loupeživých Beduinů, ale sami nerozumně ji vyssávají a tím zemi přivádí na pokraj záhuby. Země, jež mívala kdysi sta bohatých měst a miliony obyvatelů, má několik městeček a nuzných hliněných vsí. V době, v níž odehrávaly se události v bibli zaznamenané, byla Palaestina bohata lesy, vinicemi, palmovými sady, krásným ovocem, rozličným kořením, balsámy, pryskyřicemi, bavlnou a obilím. Kolem moře Mrtvého dobývali Israelité sůl, ledek, síru a asfalt. Drahokamy a drahé kovy vyměňovali s Foeničany za pšenici, víno, olej, balsám a med.

Rozdělení země Zaslíbené. Josue rozdělil r. 1450. př. Kr. dobytou zemi před Jordánem mezi 9 kmenů a polovici kmene Manasse. Levitům, kteří úplně věnovati se měli službě oltáře a vyučování lidu, odevzdáno toliko 48 měst, z nichž bylo 13 kněžských. Šest z těchto měst měla právo asylu.

R. 981. př. Kr. rozdělena říše na království Israelské (severní) a Judské (jižní) ono mělo kmenů deset (kmen Manasse dvakráte počítán), toto mělo kmeny: Juda, Simeon a Benjamin.

Po návratu ze zajetí r. 536. př. Kr. slula celá země Judaea neb země Židovská a měla rozlohu za rozličné vlády rozličnou.

Za dob Kristových byla Palaestina rozdělena na čtyři kraje (odtud jméno tetrarcha, čtvrták): Galileji, Samaří, Judsko a Pereu. — Perea ležela za Jordánem a byla rozdělena na osm menších dílů: Pereu (ve smyslu užším) Gilead, Desítiměstí, Bataneu, Auranitidu, Gaulonitidu, Trachonitidu s Ituraeu a Abylenu.

1. Galilea nebývala ve zvláštní přízni u Židův (Jan 1, 46; 7, 52.) pro mnohé v ní usedlé pohany. Zde sídlívali kdysi kmenové: Asser, Neftali, Zabulon a částka Isachar. Provincie tato sousedila na severu s Libanonem a Syrií, východně přilehala k Jordánu a jezerům Merom a Genesaret, na jihu pak hraničila se Samařskem. Města památná v Galileji byla: Caesarea Philippi na úbočích Hermonu a pramenech Jordánu od tetrarchy Filippa na počest císařovu tak pojmenovaná. Jezrael, bývalé sídlo modloslužebného Achaba, Akko (Ptolemais), prastaré město námořní, proslulé válkami křižáckými. Akko dobyl r. 1104. Balduin a když r. 1187. zase upadlo v ruce Saladina, dobyto podruhé od Richarda Lví srdce a Filippa Augusta r. 1191. Zde založen řád německých rytířů a když r. 1187. padl i Jerusalem, usídlil se tu i řád Johanitův, jenž udržel se zde až do r. 1291. V tomto roce dobyto Akko, 60000 obyvatelů povražděno a 6000 do Aegypta za otroky prodáno. R. 1799. marně obléhal město Napoleon a r. 1840. sevřelo je loďstvo Rakousko-Anglické blokádou. Z menších míst sluší jmenovati Dan (ve kterém postavil Jeroboam zlaté tele), Bethsaidu, Kafarnaum, Magdala, Tiberias, Kana, Nazaret a Naim.

2. Samařsko, nejmenší tetrarchie bývala kdysi osazena kmeny Efraim, polovicí kmene Manasse a částí kmene Isachar. Na sever hraničila s Galilejí, na jihu s Judou, na východě s Jordánem. Město Sichem mezi horama Ebal a Garizim známo jest již z časů patriarchů a hlavně z doby odpadnutí desíti kmenů od domu Davidova (Efraim, Ruben, Gad, Zabulon, Isachar, Dan, Asser, Neftali a obojí Manasse). Později vystaven zde chrám, jak výše vzpomenuto. Samaří bylo hlavním městem království Israelského od r. 928. Caesarea Pal. vystaveno bylo od Heroda Velikého na místě bývalého hradu Stratonova. Opatřeno bylo dvěma přístavy a okrášleno chrámem Augustovi posvěceným. Od roku sedmého po nar. Kr. spravovali prokuratorové zemi Judskou a sídlili s pěti kohortami vojska v Caesarei. Pátý a poslední vladař byl Pilát. V okolí Caesaree usadili se turečtí uprchlíci z Bosny a Hercegoviny, když obsazeny byly Rakouskem. Zmínky zaslouží ještě městečko Silo, kde od příchodu do země Zaslíbené až do Davida stál svatostánek.

Drobnosti.

Hierarchie nástrojem k poněmčování — v Polsku. Divné, předivné zvěsti přicházejí z pruského Polska.

Polské noviny z Německa jsou nyní plny stesků na to, že jsou Poláci poněmčováni pomocí katolické církve. Jednotlivých případů je na tucty a na sta. Nemohouce se zabývati každým případem zvlášť, klademe zde obsah okružníku, jejž rozeslal vratislavský biskup Kopp duchovenstvu své diecése. V okružníku tom rozvíjí se celá soustava germanisace, kteráž nemůže býti ke cti katolické církvi.

Biskup nejprve praví, že dal katechismus přeložiti do polštiny, aby ho mohlo býti používáno nejen k vyučování náboženství ve školách, většinou polskou mládeží navštěvovaných, nýbrž i v domácnostech polských k upevnění u víře. Ukázalo se však, že polské matky a kněží používají katechismu k tomu, aby děti učili polsky číst, a to by mohlo vzbuditi podezření, že správa církve podporuje takové unikání úplné germanisaci.

Duchovní katolické církve jsou povinni se přičiňovati, aby takové podezření bylo odvráceno. Toho dosáhnou, když budou přísně dbáti všech dosavadních předpisův o tom, že vyučování náboženství polským jazykem v nejnižších polských školách jen potud je připuštěno, pokud může podporovati její poněmčování a nikoli naopak. Katechetové rozeznávejtež ty děti, které německy dobře nebo trochu rozumějí, a ty, které rozumějí jen polsky. Připravují-li děti ku zpovědi, rozdělte podle toho mládež na dvě oddělení, při čemž do německého oddělení mají býti vřaděny i ty děti, které německy nedostatečně rozumějí. Podobně je duchovenstvo povinno pracovat i k tomu, aby se germanisovali dospělí. Po obcích mají konati německá křesťanská cvičení. Jakmile pozorují, že aspoň čtvrtina osadníků rozumějí německy, mají kázati střídavě polsky a německy. Kde osadníků, rozumějících německy, není ještě ani čtvrtina, tam mají býti německé služby konány aspoň občasně. Nařízení toto nemá platnosť opačnou pro osady a místa, kde osadníků, rozumějících polsky, je menšina. Tam buďtež konány bohoslužby jen jazykem německým.

Pochybujeme velice, že by v Polsku nižší kněžstvo za nástroj germanisace se propůjčilo.

LITERATURA.

Nakladatelství Dra. Fr. Bačkovského počalo právě vydávati cenné dílo „Učebnice jazyka francouzského s methodou analyticko-direktní. Pro střední a jiné školy upravili J. Kosina a J. Hulakovský, professoři gymnasijní. (K vyučování dáno spisovatelům svolení vysokého c. a k. ministeria kultu a vyučování výnosem ze dne 7. září 1890 §. 18047.) Zajímavé toto dílo sepsané dle methody analyticko-direktní jazykem českým je u nás toho druhu prvním. Celkem bude asi 7 sešitů po 24 kr.

Obsah „Vychovatele“:

Obrazy jako prostředek paedagogický. — Církevní dějepis na nižších školách. (Podává Filip Šubrt. Pokračování.) — Tabule při náboženství. — Trestníci a vězňové pod vlivem Církve. (Podává V Čečetka, duchovní správce v trestnici Kartouzské. Pokračování.) — Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě. (František Vohnout, farář v Žlunicích. Pokračování.) — Zeměpis biblický. (Pokračování. — Literatura. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. listopadu 1890. Číslo 21.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih tiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Renánovy dějiny národa israelského.

Je tomu více než 40 roků, co Arnošt Renán začal psáti dějiny počátků křesťanstva. V době té vyšla celá řada svazků z péra jeho. Povšechně známa je kontroversa, kterou vzbudil život jeho Ježíše. — Kdežto němečtí rationalisté a v jejich čele Bedř. Strauss, s Krista setřeli všecko božství, doplnil Renán dílo jejich tím, že snížil Krista na románového hrdinu!

Renán nevypravuje život Ježíšův jako Strauss německy suchopárně, on má trochu též fantasie, kterouž osobu Krista přestrojuje na tragického hrdinu. Kritika vůbec, tedy i protestantská německá dosvědčuje, že Renán život Kristův zfalšoval. Jestliže umělci, jakými je Munkaczy a Uhde osobu Krista znaturalisovali, tož Renán ji zvodnatěl. Jeho Ježíš nebyl mužem chudých rybářských chýší, nýbrž hrdinou salonů. Renán vládne obratným, poetickým pérem a proto svým „Ježíšem“ všecky mělké duchy uchvátil. Renán v žádné řádce nezapře francouzský svůj původ. Francouzové mají vůbec stkvělou dikci, jež na počátku uchvacuje, ale když našinec několik stran jejich blýskotného slohu přečte, bezděčně se táže, co vlastně chce autor tou spoustou frází říci? Vezměme do rukou kterýkoliv jejich list, všude plno frází a pramálo jádra. — Zrovna tak píše Renán.

Renán dějiny křesťanstva dovedl až do druhého století, až k Mark. Aurelovi. V celém tom objemném díle osvědčil se jako znamenitý stylista, ale nikoliv jako dějepisec.

Konečně ve svém starším věku uchylil se do starého věku národa židovského, tedy až ku kořenům křesťanstva. Soud, jaký nestranná kritika o Renánově „Ježíši“ vyřkla, platí plnou měrou i o jeho dějinách národa židovského: Krásný vzletný sloh, ale nic více. Renán dovede úchvatně líčit patriarchálně idylický život národa židovského, ale to ještě nejsou dějiny jeho. Kritika německá viní Renána přímo z falšování dějin. Renán tvrdí, že židovský monotheismus zapudil pantheismus, kdežto Stade dokazuje, že v zemích, kde kdy Židé přebývali, panoval jakýsi kultus duchův, předkův, čili totemismus. Renánova doba patriarchální není nic více, nežli román, ale žádnými dějinami. Ostatně Renán sám v předmluvě k novějšímu dílu svému prosí o shovívavosť, jaká prý se uděluje „vidcům.“ Aby prý doba dětství člověčenstva mohla býti znázorněna, k tomu že třeba je trochu illusí. Zde prý neběží tolik o to, aby se vědělo, jak se všecko v dějinách skutečně odehrálo,

nýbrž jak se odehráti mohlo. Z té příčiny musí čtenář skoro ku každé Renánově větě přimysliti si: snad, možná, že — — —

Renán sám doznává, že slůvek těchto používal velmi často. Stav patriarchální na východě, jmenovitě mezi národy arabskými panuje sice dosud, avšak nesmí se z něho vyvozovati všecko to, co vyvozuje Renán. Básně, známé pode jménem Homera, nejsou dějinami, ale přece z nich lze poznati celý život starých Řeků. Zkazky arabské z pradávných časů nemohou též nazvány býti dějinami, ale přece znázorňuje se v nich život z pradávných dob.

Nuže poslyšme, jak Renán dělá dějiny národa židovského.

Asi 2000 let před Kristem vynořily se z předhistorického člověčenstva dvě veliké raçy: asijská a semitická. Přechod zvířete ve člověka byl již dávno proveden; kultura hmotná byla sice již prastará, ale teprv s těmito raçami započala mravnosť. Ačkoliv obě dosud u věcech vnějších stály za Aegypťany a předsemitickými Babyloňany, měly nicméně v sobě základ k vyššímu vývoji člověčskému, měly totiž „vnitřní oheň, poesii, vášeň, melancholii, touhu po lepším životě, měly v sobě kouzlo budoucnosti.“ Byť i mezi oběma mnoho bylo podobností, bylo přece i dost růzností. Kdežto u Ariů osobnosť hraje velikou roli, tvoří u Semitů kmen pravou školu úcty, hrdosti a vzájemné oddanosti; kdežto oni monogamie se přidržovali, stala se u těchto polygamie dovoleným zvykem. A opačně zase u Ariů zavládal polytheismus, kdežto u patriarchů semitických vzrůstala snaha po monotheismu.

Za oněch časů Semité usadili se v Arabii, zemi to, jež tehdy o mnoho méně byla suchou a neúrodnou, méně pouští nežli dnes. Odtud vydobyli Babylon a zalidnili břehy moře středozemního: Chanaán a Phönicii. Syrie stala se celá semitickou. Později krajiny jordánské a okolo mrtvého moře novými příchozími byly osazeny. Přechod ze života kočovného k zemědělskému děl se poznenáhla. Většina semitických kmenů zůstala kočovnickou. Arabie a Syrie plny jsou stěhovavými rodinami, jež táboří pod stany a tajemství krásné řeči a základních ideí (jakých?) si zachovají. Život pod stany poskytuje mnoho příležitostí k přemýšlení a k vášni.

V tomto tuhém a velkolepém spůsobu života dozrává část (!) lidského ducha a genia k velikým projevům. Židovství a islam vyrostlo z této půdy. Tito pohlaváři kočovných kmenů na poušti, vážní, přísní, snad obmezení, ale puritáni, plní ošklivosti před pohanským brudem, stali se otci víry ve spravedlnosť a v oko na nebesích. Zde utvořuje se smysl pro pořádek, zde vzrůstá i národní hrdosť a úcta před sebou samým. Zde žije vyvolený zástup ctnostných uprostřed světa plného násilí a upadající mravnosti.

Kočovnému kmenu vládne náčelník, patriarcha, jehož autorita je neobmezena a neohrožena. On všecko vede a zařizuje. Ostatně zde musíme si všecko představovati co nejprimitivnější. Celým bohatstvím kmenu jsou jen stáda, žito a víno pěstují se zřídka, obě se vyměňují za skot u národů sousedních. Kultury v rozumu moderním u nich není, písmo je dosud neznámo, životní potřeby co nejmenší. Avšak život pod stany stal se jim jakousi školou v eleganci poesie a řeči. Kmenové začínali poznenáhla skládati a zpívati písničky (!) o zvláštních údajech života kočovného I jiným spůsobem snažili se znamenitější události v paměti si udržeti. Stavěli pamětní kameny, zasazovali veliké stromy a pod.

Co ale pastýřským kmenům syrským vymohlo postavení výminečné mezi národy, bylo jejich náboženství, v zaslíbení učiněná Abrahamovi jsou mythickými pouze dle formy.

Abraham, jejich domnělý praotec, byl skutečně jejich otec náboženský. Původně má i Semita za to, že žije ve stycích nadpřirozených. Svět podle jeho názorů je naplněn Elohimy, myriady činných bytostí, podobných duchům, z nichž ty zuřící, vidoucí zdají se mu býti posedlými. Všecky ty domnělé duchy bez určitých rozdílů představuje si Semita činnými spůsobem stejným, Elohim je všude; dech jeho životem všeobsahujícím; všecko žije skrze něho. Co se děje, děje se skrze něho. On zabíjí a oživuje. Dobré i zlé vychází

od něho. Bůh tento je ještě mnoho daleký od spravedlivého a morálního Boha proroků, avšak zárodek k němu byl již podán. Zajisté všickni kočovní Semitové ze všech národů starých, nejméně jsou náchylni k modloslužbě a čarodějství. U nich obřadnictví má místa málo. Nemajíť ani soch, ani chrámů. Jejich idee o Bohu jsou velmi prosty. Ale právě že pokrok všech náboženství záleží ve zjednodušení obřadnictví, kráčí Semita národům i civilisováním, co do náboženství, v čele. Myšlénkou základní toho náboženství je nadvláda společného Pána nad nebem i zemí. Myšlénka tato ovšem až do věku devátého zůstává neurčitou; ale již teď je pamětihodné to, že v ní není mythologie, což důkazem nejlepším, že v těch kmenech utkvěla myšlénka na boha jednotného. Je to deismus bez metafysiky, jenž se stal náboženstvím židovstva a islamu. Z bezpočetného zástupu bohů splynul bůh jediný, jenž dobré miluje a zlé nenávidí, jemuž třeba sloužiti v poctivosti srdce.

Ten je světový význam starých patriarchů. Podstatou nejen jednotlivců ale i národů je — míti za sebou ideál (!) Ty větve semitické rodiny, jež ze života kočovného vykročily, později na tento ideál vzpomínaly. Potomci těchto puritánů pouště nemohli mysle své odvrátiti od ráje, v němž otcové jejich přebývali. Kouzlo patriarchálního života působilo na ně neodolatelně i ve věcích pozdějších. Existence toho ráje zdála se jim býti velmi vznešenou a čistou, čistší nežli v pravdě byla. Cesta k monotheismu, jenž je okružní cestou v životě národů, není vlastně nic jiného, nežli návrat k intencím prvních dnů.

Především národ israelský od věků ke věkům cítí se nuceným touhou po původním patriarchálním stavu, jejž jim zkazila pověra, sociální zápletky, bezcitnosť boháčů. Škola Eliášova a Eliseova, všickni velicí proroci jsou v rozumu tomto reakcionáři. Zákon Mojžíšův jest utopickým návratem k patriarchálnímu ideálu, k sociálnímu řádu, v němž nemá býti ani chudých ani bohatých, ani králů ani poddaných, slovem ku starému systemu kmenovému, jenž zakládá se jedině na rodině. A zajisté při vší nedokonalosti v jednotlivostech a prostotě mysle, byl primitivní kočovník v náboženství pokročilejší nežli David. Onen ještě nic nevěděl o ukrutném Jahve; nevěděl o obětech lidí, v nichž si bůh nacionální libuje, nevěděl, že ukrutný ten bůh bude žádati vyhubení okolních národů.

Kočovní kmenové semitští, z nichž někteří spůsob svého života zachovali dosud, naplnili Arabii a Syrii — od Eufratu až k Negebu. Nemohloť ani jinak se státi, jako že musili přicházeti do styků s národy usadilými, jmenovitě s chaldejskými a že od nich též mnohé názory o světě přijali. Ačkoliv nestalo se to beze zlých pro ně následků, přece obzor jejich duševní byl tím obohacen. Tomuto styku mají židé co děkovati prvních 12 kapitol své bible, dějiny o původu světa a člověka. Žádná část bible nepůsobila tou měrou, jako tato. Neboť člověčenstvo si jednou usmyslilo, nalezati v tom historickou zprávu o svém dětství a počátcích kultury. (Dokonč.)

Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě.

Fr. Vohnout, farář v Žlunicích.

(Pokračování.)

9.

Povídal jsem vám o dítkách prvních rodičů; který z těch synů byl hodnější? Jaký ale hřích měli na sobě oba hned když se narodili? Co jest hřích dědičný? (Jest onen hřích, který všichni lidé po prvních rodičích již zrozením svým dědí.) I my pocházíme od prvních rodičů, máme ještě ten hřích na sobě? Kde a jak byl nám odpuštěn? P. Bůh nezavrhl lidí pro tento hřích

dědičný, ale chtěl, aby se jiných hříchů nedopouštěli. Adam a Eva od té doby byli opatrni a nehřešili, také Abel, jak víte, přemáhal zlou náklonnosť, ale co pak jsem vám povídal o Kainovi? A že tak zlé žádosti povoloval, jednal proti přikázaním Božím, hřešil, až konečně hrozného dopustil se zločinu, o kterém dnes vám budu vypravovati.

Když Kain a Abel povyrostli, musili rodičům v práci napomáhati; Kain jako silnější vzdělával pole, Abel pásl ovečky. Ačkoliv P. B. pro hřích Adamův zlořečil zemi, přece v milosrdenství svém neodepřel požehnání přičinění lidskému: Kain měl pěknou úrodu, Abelovi rozmnožilo se stádo oveček. Napomenuli tedy rodiče dítek svých, aby za to požehnání P. Bohu poděkovaly. I my jsme povinni; modlete se před jídlem a po jídle... Synové Adamovi uposlechli, připravili dary obětní. A slyšte, jak se při tom obětování chovali: Abel klekl před oltářem a nábožně se modlil, děkoval P. Bohu...; Kain ale sem tam se ohlížel, tak že nebyla to žádná pobožnosť. Jak vy se máte modliti? Mohla se líbiti P. Bohu oběť Kainova? A zdali líbila se oběť Abelova? Pán Bůh to dal na jevo: kouř z oběti... Toho si povšiml Kain; porozuměl, že P. Bůh oběť jeho nepřijal. Kdo byl vinen? Ale Kain rozhněval se na Abela a záviděl mu, že oběť jeho P. Bůh přijal. U koho jsme již pozorovali závisť? Závisť jest hřích ďábelský. V zlosti a hněvu odešel Kain. Proč a na koho se hněval? Vidíte, jak nespravedlivý byl hněv Kainův. On měl bratříčka svého milovat, obzvláště když byl tak hodný; ale Kain zanevřel na Abela a přemýšlel, jak by se na něm pomstil. Ublížil mu Abel? Jaké tedy bylo to myšlení Kainovo? Kain hřešil myšlením zlým. Kain neřekl žádnému své zlé zámysly; když ale o tom sám u sebe přemýšlel, v tom uslyšel hlas s nebe: „Kaine, proč jsi se rozhněval na Abela? Buď tak hodný jako Abel a budu tě míti také rád.“ Kdo tak volal? Co miluje Bůh? Jaký je? A P. Bůh dále napomínal Kaina: Nečiň, co zamýšlíš; byl by to hříšný skutek a musil by tě potrestat. Jak to mohl P. B. vědět, co Kain myslí? (P. B. zná i nejtajnější myšlení.) Kain poznal, že jeho myšlénky a zámysly (žádosť pomsty) P. Bohu se nelíbí, že jsou hříšné; slyšel, že mu to P. Bůh zapovídá, ale nedal si říci a zůstal zatvrzelý ve zlém úmyslu svém. Hřešil myšlením a žádostí zlou. Svědomí ho varovalo a proto netroufal si mstu na Abelovi vykonati veřejně před rodiči, ale tajně beze svědků: tak hříšník obyčejně. Vylákal tedy Kain Abela do polí, jakoby mu chtěl úrodu svou ukázat, a když byli o samotě (u oltářů), počal vytýkati Abelovi, že k vůli němu se P. Bůh a rodiče na něho (Kaina) hněvají, v zlosti udeřil Abela holí a tento skácel se na zem mrtev. Kain bratra svého zabil. Podívejte se na obraz (vysvětlení)... Čeho se dopustil Kain? Co jest hřích? Kain měl hřích hned když se narodil, jaký? Tento hřích byl zase jiný; ten spáchal on sám — osobně — byl to hřích osobní. Jak jej vykonal? Nejprve o tom přemýšlel (hřešil myšlením); pak si umínil vykonat pomstu na Abelovi (žádostí); potom jej slovy podvodnými vylákal (řečí); konečně to vykonal (skutkem). Za takový hřích zodpovědna jest osoba, která jej vykonala; co jest hřích osobní? Kain ulekl se hrozného činu svého a odhodiv hůl zakrvácenou, utekl do polí. Ale před P. Bohem nikam neuteče; jaký jest P. Bůh?... I zvolal Bůh na Kaina: „Kde jest Abel, bratr tvůj?“ Kainovi mohlo napadnout, že Bůh ví, co učinil; ale Kain opovážil se zlý skutek svůj ještě zapírati. Odpověděl P. Bohu: „Nevím, kde je Abel“ a doložil urputně: „Zdali jsem já strážným bratra svého?“ Taková rouhavá slova jen ďábel mohl Kainovi našeptávat.. Kain prohřešil se i touto řečí. (Nezdárné děti zapírají, co zlého učinily.) Ale před P. Bohem nemůže nikdo nic zatajit. S přísností tedy domlouval Bůh vražedníkovi Kainovi: Co jsi učinil. Krev bratra tvého volá ke mně ze země o pomstu. Bůh nejvýš spravedlivý nemohl to nechati bez trestu; ale hned oznámil: „Protož nyní zlořečený budeš; odejmu ti požehnání své: tulákem a poběhlíkem budeš na zemi.“ Všimněte si následků hříchu: Bůh zlořečí Kainovi; hněv Boží uvaluje hřích na hříš-

níka. Bůh odpírá Kainovi požehnání; hřích připravuje člověka o milosť Boží. Kain tulákem se stává, nenalezaje nikde pokoje; zlé svědomí všude straší. O jak ohavný a škodlivý jest hřích!...

Kain cítil tu kletbu hříchu, poznal, že těžce se prohřešil a jak se zachoval? První rodiče, když hřešili, prosili Boha za smilování a Bůh se slitoval; jaký je? Odprošuje také Kain P. Boha? Lituje hříchu? Nikoliv; ale jakoby mu pomoci nebylo volá: „Větší jest nepravosť má, nežli abych odpuštění zasloužil!“ Přestal doufat v milosrdenství Boží: *zoufal si.* A což nemohl mu ten hřích býti odpuštěn? P. Bůh odpouští i sebe větší hřích, jen když kajicně litujeme; na to čeká Bůh nejvýš milosrdný. Co tedy máme činit, když jsme hřešili? I vy, milé dítky, jste někdy hřešily buď myšlením zlým, neb žádostí zlou, neb řečí neslušnou, neb skutkem nedovoleným: Boha jste tím urazily a rozhněvaly; nejednejte jako nekající Kain, ale odproste P. Boha; já teď za vás P. Boha poprosím, aby vás nezavrhoval a pak společně pomodlíme se Otče náš..

10.

Vypravoval jsem vám děsný příběh o Kainovi; co že udělal? A což ho anděl strážný nevaroval? Kain nechtěl poslechnout a tak anděl strážný ho opustil a Kain zlým duchem sveden k bratrovraždě. Jaký to byl hřích? Jak dopustil se Kain a jak dopouštívají se lidé hříchů osobních? (Myšlením, řečí...) — O tom velkém neštěstí nevěděli Adam a Eva; čekali syny k večeru domů, ale nepřišel žádný. Rodiče měli starosť; nezůstávejte nikde bez vědomí rodičů, zvlášť netoulejte se večer... Adam a Eva šli děti své hledat. Jak se ulekli když přišli k oltářům a tam uzřeli Abela krví zalitého, zabitého! Uviděli poprvé, jak vypadá člověk mrtvý. Eva s pláčem vrhla se na mrtvolu Abelovu, objímala, líbala, volala, ale Abel nic neslyšel; čím to? A což ta duše Abelova byla také mrtva? Vždyť duše lidská jest nesmrtelná. Ale duše Abelova již nebyla v těle; ona se při smrti jeho od těla oddělila, a tak nastala smrť. Co jest smrť? Smrť jest odloučení duše od těla. Dokud jest duše v těle, člověk jest živ, myslí, oddělí-li se duše od těla, člověk přestává myslit... jest mrtev. — Velikou bolesť pocítili první rodiče nad smrtí Abelovou; ale ještě větší zármutek je naplnil, když poznali, že Abela zabil syn jejich Kain. Tu teprv bědovali oba, čeho se musili dočekati na nezdárném Kainu! Běda dětem, které tak bolestně zarmucují rodiče, že nad nimi plakati musí. Takové děti nemohou býti šťastny, poněvadž takovým jako Kainovi zlořečí rodiče, zlořečí i Bůh. Nezarmucujte rodičů svých... Co udělali Adam a Eva s tělem Abelovým? Vyhrabali hrob a pochovali do země, vždyť věděli, že tělo z hlíny země učiněno jest a že řekl Bůh: „Prach jsi a v prach se navrátíš.“ Napadlo ale prvním rodičům kam asi přišla duše Abelova? I poklekli ke hrobu a modlili se za ni k P. Bohu a P. Bůh oznámil jim, že duši Abelovu nezavrhl pro hřích dědičný do pekla, ale že odkázal ji na místo, kde by bez bolesti očekávala svého vykoupení skrze Messiáše, jehož předobrazením stal se Abel smrtí svou... Jako první rodiče na hrobu Abelovu tak i my modlíme se při pohřbu neb na dušičky za duše zemřelých...

Však co se stalo s Kainem? Nešel již k rodičům, ale potuloval se sem tam znepokojován zlým svědomím, které ho ve dne v noci strašilo, a poněvadž pokání nečinil, zavrhl P. Bůh duši jeho po smrti do pekla. Tak si to zasloužil svou nekajicností; nebo jaký jest P. Bůh? Zarmoucené rodiče ale chtěl Bůh potěšiti a proto dal jim místo Abela jiného syna Setha, který byl také tak hodný jako Abel. I dítky Sethovy byly hodné; však scházely se někdy s dětmi Kainovými, a to bylo chyba, nebo děti Kainovy byly zlé a sváděly děti Sethovy také k rozpustilostem a hříchům. Se zlými dětmi nemáte obcovati... Adam a Eva napomínali sice často vnuky své, ale s bolestí pozorovali, že neposluš-

ných a vzdorovitých jest více než hodných. Sestarali konečně první rodiče a po mnohých strastech a nemocech zemřeli. Duše jejich také nemohly hned do nebe přijíti, dokud by Vykupitel za ně dosti neučinil; dal je tedy P. Bůh zatím tam, kde byla duše Abelova — do předpeklí. Tam nemusili sice trpět, ale slyšeli to zoufalé bědování ďáblů, aby posoudili ty hrůzy pekla a poznali to veliké milosrdenství Boží, že je před peklem uchránilo.

Po smrti prvních rodičů rozmahali se lidé zlí vždy více a uráželi Boha tak, že rozhodl se zahubiti je, jestli se nepolepší. I ponechal jim ještě lhůtu 120 let k polepšení; (jest nejvýš shovívavý). Mezi mnohými zlými byl přece jeden muž zbožný a spravedlivý jménem Noe; tomu nařídil Bůh, aby ostatních varoval a napomínal. Předvídal ale P. Bůh, že u těch zatvrzelých lidí ani to napomínání nespomůže a proto poručil Noemovi, aby ku zachránění sebe a své rodiny i některých zvířat vystavěl velký koráb či archu, poněvadž všechno ostatní tvorstvo zahyne potopou. Měl Noe 3 syny: Sema, Chama a Jafeta; s těmi počal stavěti koráb a lidem předpovídal potopu; ale zkažení lidé se mu vysmáli. (Popis korábu.) Když byl koráb hotov, vešel do něho Noe se svou manželkou, 3 syny a jich manželkami; též ze živočišstva a ptactva vzal, jak mu P. Bůh nařídil. I počalo pršeti a trval déšť po 40 dní a nocí a rozmohly se vody a zatopily vše až na 15 loktů nad nejvyšší hory: zahynulo vše, jen koráb Noemův vznášel se nad vodami. (Obraz a vysvětlení potopy: jedni zoufají, jiní se modlí ač pozdě)

Pán Bůh netrestá vždycky hned; slýcháváte o dětech nezvedených, že něco zlého vyvedly: proč je P. Bůh nepotrestá, když je nejvýš spravedlivý? On je také i nejvýš shovívavý. Ať si žádný rozpustilec nemyslí: Nic se mně zlého nestalo. Přijde čas trestu a pak již bude pozdě, chtít se polepšiti. Uposlechněte, když rodiče doma, neb my ve škole vás napomínáme, aby vás P. Bůh nemusil trestat a zavrhnout. Poprosme anděla strážného, aby vás před zlým varoval a chránil.

11.

Víte, že Bůh jest nejvýš spravedlivý... jaký příklad o tom vypravoval jsem vám minule? Podívejte se ještě jednou na ten obraz hrůzné potopy.. Kolik pak lidí bylo zachráněno a jak? Jak dlouho trvala potopa? Voda zůstala 150 dní na zemi; konečně počala opadávati, až koráb Noemův na horách v zemi Armenii zůstal stát. Noe chtěl se po nějakém čase přesvědčiti, bude-li moci vyjíti z korábu; vypustil krkavce... potom holubici... Konečně když země vyschla, vyšel Noe se svou rodinou a vypustil všechno zvířectvo. První pak, co učinil Noe po vyjití z korábu bylo, že zdělal oltář a obětoval P. Bohu na poděkování, že je zachránil. (Obraz.) Neopomeňte vy nikdy ráno i u večer se modliti, do vůle Boží sebe i rodiče odporoučet a za ochranu Boží děkovat. Pamatujte, že Bůh nejvýš prozřetelný o nás pečuje a nenechá nás zahynout, jestliže v důvěrných modlitbách do jeho vůle se odporoučíme. Pán Bůh pořádá osudy naše, určuje, co se díti má; On řídí a upravuje celý svět, bez Jeho vůle — pouhou náhodou — nic se neděje. Proto nábožně modliti se máme: „Buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi.“ Často čteme neb slýcháme, jak někde podivuhodným způsobem bylo dítě zachráněno; (přihodilo se i při poslední povodni). Nestalo se tak náhodou, ale P. Bůh poslal anděla strážného, aby dítko zachránil. Stalo se náhodou, že Noe se svou rodinou při potopě byl zachován? Noe byl si toho povědom, že sám Bůh jej zachránil, proto také s vroucností s celou svou rodinou P. Bohu děkuje a ze zachovaných živočichů oběť přináší, jak vidíte na obraze. I vy máte doma společně s maminkou, tatínkem a ostatními domácími se modliti. Taková modlitba společná, jako ta pobožnosť rodiny Noemovy P. Bohu obzvláště milá; proto i my společně v kostele se modlíme. Pán Bůh přijal milostivě modlitbu a oběť Noemovu a na potvrzení toho objevil se na obloze úkaz, který dříve nikdy neviděli, sedmibarevná duha; ta měla od té doby zůstati lidstvu památkou

na potopu, spolu ale i zárukou Boha nejvýš milosrdného, že nechce záhubu lidí, a také že svět více potopou trestati nebude. Tak slíbil to sám Bůh Noemovi. Když tedy uvidíte duhu, nač si vzpomenete? Duha je důkazem milosrdenství Božího a vybízí nás, abychom s důvěrou v prozřetelnosť Božskou se odporoučeli. Tak učinil to i Noe a P. Bůh oznámil mu, že učiní jej druhým praotcem pokolení lidského. Kolik lidí bylo všeho na světě po potopě? Z těch tedy mělo se opět rozmnožiti lidstvo po celém světě; proto požehnal Bůh Noemovi a rodině jeho a učinil s nimi úmluvu, aby zbožně a šlechetně byli živi; P. Bůh ale slíbil jim, že jim bude žehnat, je chránit a všechno potřebné jim dávat. I tuto úmluvu připomínati měla duha. I s vámi, milé dítky, učinil P. Bůh úmluvu na křtu sv.; přijal vás tam za své dítky a slíbil, že vás bude milovat, chránit a vám žehnat, budete-li zbožné, hodné a poslušné. Skutečně již mnoho dobrého obdržely jste od P. Boha; poděkujeme nyní za to P. Bohu, vy ale slibte, že dítkami božími zůstati chcete a dušičku svou, kterou P. Bůh milostí svou posvětil, Jemu obětujte . .

12.

Po potopě byla na zemi toliko rodina Noemova. Jak se jmenovali synové Noemovi? S nimi tedy počal Noe zemi vzdělávati; i nasázel si též vinné keře a když na nich uzrály hrozny, vymačkal je a napil se. Neznal Noe ještě vína a nevěděl, že by nápoj ten byl tak silný a opojný: z nevědomosti tedy se opil. Byl to také hřích? Na Noema přišlo spaní, lehl si a usnul, ve spaní pak se odkryl. Učinil to vědomě? svévolně? Hanba a hříšné jest, kdyby děti svévolně nestydatě se odkrývaly . . . Když uzřel syn Cham otce odkrytého ležet, učinil si z něho posměch a přivolal i dva bratry své a s oušklebkem jim otce ukazoval. Víte, že nemáme se nikomu posmívat, natož pak rodičům! Cham posmíval se otci a ještě k tomu sváděl i bratry. To bylo nešlechetné, hříšné jednání; sami bratři Chamovi se nad tím zhrozili; oni neposmívali se otci, ale šli a přikryli ho. Děti mají rodiče své ctíti; kdo z vás ví, jak to P. Bůh poroučí ve 4. přikázaní? Když se Noe probudil a dozvěděl se, co učinil Cham, velice se zarmoutil, rozhněval se na Chama a řekl, že není hoden ani požehnání otcovského i potomkům jeho zlořečil. Semovi ale a Jafetovi požehnal, aby byli šťastni a dobře se jim vedlo na zemi. A na požehnání rodičů mnoho záleží, poněvadž skrze to požehnání otcovské neb mateřské i sám Bůh žehná dítkám; ale nešťastny jsou děti, kterým rodiče zlořečí: nešťastny stávají se na světě a mnozí z nich i po smrti. Tak stalo se s Chamem a potomky jeho. Ti otroci v Africe, o kterých snad jste někdy slyšeli, to jsou potomci Chamovi. Chovejte se tak, aby rodiče nemusili k vůli vám se zlobit, aneb vás docela proklínat . .

Rozmnožili se potomci Noemovi na zemi, ale jako již Cham byl zlý, tak pokazili se i mnozí jiní; nebo náklonnosť zlá, která z hříchu dědičného povstala, lákala je k hříchům novým a mnozí nechali se svésti. Přestali P. Boha ctít a poslouchat, sebe považovali za největší pány na zemi a proslaviti se chtěli stavbou vysoké věže, která by prý dosahovala až do nebe a odevšad vidína byla. Snad opovážlivě i na to pomýšleli, po věži té až do nebe se dostati! To zpupné jednání překazil jim Bůh. Až dosud mluvili všichni lidé jednou řečí; nyní však dopustil Bůh, že mezi lidmi povstalo mnoho rozličných řečí: počali pojednou někteří mluviti řečí chaldejskou, jiní syrskou, jiní řeckou, jiní latinskou, jiní německou, jiní českou . . . tak že jedni druhým nerozuměli. To pohnulo jich, že od stavby věže upustili a na památku, že při stavbě té věže se jim řeč tak spletla a zmátla, nazvána jest i věž: Babylonská (Babel znamená po česku zmatení).

Když si nyní lidé nerozuměli, nezůstali pohromadě, ale rozešli se na vše strany a na rozličných místech usadili se pospolu vždy ti, kteří

jednou řečí mluvili. Tak provedl P. Bůh úmysl svůj, aby lidé rozptýlili se po všem světě, nebo celá země byla pro lidi stvořena. Tak P. Bůh všechno vždy k dobrému obrací. Povstali takto rozliční národové, ale všichni pocházejí od jedněch prarodičů — od kterých? Všichni lidé jsou tedy dítky prarodičů Adama a Evy, všichni tvoříme jako jednu rodinu; nemá tedy býti svárů a různic mezi rozličnými národy, ani mezi dětmi německými a českými... P. Bůh jest všech nás dobrotivý Stvořitel, jest společný náš Otec a nechť se k němu modlí kdo jakoukoli řečí, On rozumí všem. Všichni jsme Jeho dítky a k Němu voláme: „Otče náš... (Pokr.)

Trestníci a vězňové pod vlivem Církve.

Podává **V. Čečetka**, duch. správce v trestnici Kartouzské.

(Pokračování.)

Nyní nám zbývá pojednati o tom, co církev k umírnění osudu uvězněných po čas jejich žalářování činila.

O zacházení s vězni nalezáme mnoho nařízení, jež dílem církev sama, dílem na vybídnutí církve knížata a křesťanské vlády vydaly. „V žaláři jsem byl a navštívili jste mne.“ — Tohoto slova Páně v nejlepším smyslu použilo se u všech vězňů bez rozdílu: zda vinen či nevinen, zda pro náboženské přesvědčení či pro nějaký zločin byl ve vězení držen. Křesťanská láska zřela i v zločinci padlého bratra, kterému nutno pomoci. Již koncil nicejský, Konstantinem Vel. svolaný, zavedl osmdesátým kanonem na mnohých místech „procuratores pauperum“, kteří buď klerikové neb i laikové býti mohli. Jim bylo nařízeno, zajaté navštěvovati, neprávem uvězněných se ujímati, o pokrm zajatých a jich potřeby pečovati, za ně rukojmí dáti, ano i zločince, kteří žádného propuštění nezasluhují, oděvem, pokrmem a všemi prostředky, k soudu pak potřebnými věcmi zaopatřiti, vše pak obecnému úřadu udati, by ten dobrovolné příspěvky pro zajatce sbíral. — Kanon synody orleanské 549 nařizuje, by veškeří vězňové, nechť jsou z jakékoliv příčiny vězněni, každou neděli archidiakonem byli navštíveni, potřebám pak jejich dle přikázaní božího bylo odpomoženo. Biskup nechť ustanoví věrnou a pilnou osobu, jež by o potřeby vězňův se starala. Potřebnou stravu nechť jim církev zaopatří.

Hlavně, jak již dříve zmíněno, ukazuje se zde vliv křesťanského náboženství na soudnictví občanské, specielně však na trestnictví. Římští císařové co dobrého v zákonech stanovili, nutno za zásluhu církve uznati. Od r. 340—529 následovala řada císařských zákonů, jež v jeden organický celek v Codex Theodosianus a později v Codex Justinianeus sloučeny byly. Bohužel, že i v pozdější době se dle nich neřídili; obsahují totiž vše, co od spravedlivé a rozumné správy trestnické tehdejší doby očekávati se dalo. Vedle náležité péče, by odsouzení jatých se neprodlužovalo, by vězňové dle pokolení byli odděleni, by pokrm jim dán, čistota panovala, osvobození od pout, zvláště pak aby libovůli představených a dozorců se zabránilo, bylo dále i soudcům poručeno, by každou neděli vězení navštívili, vězně si předvésti nechali, jich se otazovali a sami pak se přesvědčili, zdali vše v pořádku dostávají a trestnické předpisy zachovávají. Biskupové a kněží byli vyzváni a oprávněni, by úřední činnost soudcův přehlíželi, vězně v jisté dny, ve středu neb v pátek navštěvovali, po příčinách se tázali, proč jsou uvězněni, o poměrech a potřebách jejich s nimi rozprávěli, pokárání hodné nepřístojnosti úřadům udali a o jich ostranění pečovali atd. Tento spoludozor církevní, jenž císaři byl zaveden, byl také vykonáván. Dle jednotlivých zpráv zůstalo toto právo i ve středověku v platnosti. Užívalot se i ve středověku trestnic, jež od nynějších

valně se lišily. Národní práva a capitularie častěji se o nich zmiňují. Bylyť to obyčejně podzemní sklepy a každá župa měla svou trestnici.

Jak církev ve středověku o trestnice a jich obyvatele pečovala, o tom máme málo zpráv. Mnoho konalo se ovšem z dobrovolné lásky ke vězňům. Uhlhorn II. 292 naříká, že velmi málo, ba téměř ničeho že se pro vězně nekonalo. Trestnice, ve smyslu nynějším, byly i již ke konci středověku, byla však i věznice pro dlužníky. Osud těchto byl velmi bídný, trestnice byly temné díry, a potrava velmi špatná. Městská rada frankfurtská usnesla se na tom, aby vězňům k smrti odsouzeným posýlala se potrava z nemocnice od sv. Ducha, ostatním však ničeho se nedávalo. Zajatci všude obdrželi jen chléb a vodu. Bylo jim ale dovoleno, by jim jídlo se donášelo, a peníze se darovaly, za které jim hlásný potřebné věci nakoupil. Spouštěli pak i s věže buď koš, aneb pytel (jak činí i dnes ve Španělsku, v Portugalsku a v Řecku) do nichž aby kolemjdoucí něco darovali, prosili. Častěji i legaty pro ně činěny byly. Pro mravné polepšení nečinilo se ničeho. O bohoslužbě a přijímání sv. svátostí nebylo ani řeči. V Lubeku postavili 1377 Dominikáni s povolením městské rady při kostele malou kapli, v níž k smrti odsouzení svátosť pokání a oltářní přijímali. Ve Frankfurtu 1467 usnesla se rada na tom, aby povolila ženám uvězněným přijímání sv. svátostí. Hlavně co církev pro vězně konala, bylo, že připravovala odsouzené k smrti. Než i to všude se nedělo. Ve Strassburku horlil Geiler z Kaisersbergu proti zlořádu, že neposkytuje se k smrti odsouzeným poslední náboženské útěchy, a dokazoval z písma, co Bůh dává, tomu člověk ať nebrání. — V jiných německých krajinách dodávaly nemocnice vězňům potravu. Z Italie o činnosti církevní jest velmi málo známo. Jediný papež Pavel I. († 767) se chválí, že „neunavně vyhledával chudé a v žalářích úpící.“ Innocenc X. zabýval se polepšením žalářů. V roce 1655 dokonal stavbu nové trestnice s nápisem: „Justitiae et clementiae, securiori et mitiori reorum custodiae.“ —

O dobrovolné činnosti lásky.

Od 6. až do 11. století máme málo důkazů o činnosti křesťanské lásky k vězňům a zajatcům. Teprv na konci 10. století počal přičiněním kongregace v Clugny nový život vzkvétati; měla tato kongregace to vznešené přání, by velkolepou reformu provedla. Nyní probudila se křesťanská láska k nové činnosti. Není to více úřední činnosť, nýbrž jest to duch dobrovolné štědrosti a milosrdenství, který navrhl a uskutečnil vznešená rozličná díla, jimiž středověk tak bohatě oplývá. I vězňové zažili láskyplného účastenství. Duchem Kristovým naplněné spolky rozvinuly nejobětavější činnosť. Dějepis středověký předvádí nám mnoho řádů a bratrství; ony, by do rukou nevěřících upadlé křesťany vysvobodily, tato, by se starala nejen o tělesné blaho vězňů, nýbrž by nezapomněla na spásu duší jejich.

Náboženské spolky.

I. Řády k osvobození zajatých.

Následkem křížových výprav povstalo mnoho duchovních řádů, majících za úkol, aby chránily křesťanské poutníky, ošetřovaly ve sv. zemi onemocnělé a proti nevěrcům stálý boj vedly. Tisícové křesťanů buď na bojišti, na cestě, anebo za stálých loupeživých vpadů a výpadů padli do rukou Moslemínů, kteří je pak buď do zajetí odvlekli, buď do otroctví prodali. Zvláště středozemní moře bylo velmi nejisté; dle určitých zpráv zajali Korsarové za několik jen roků 14.000 křesťanů. Hlavně Portugalsko a Španělsko byly pod vládou Saracenců a stálo to mnoho namahání nežli zase byli svobodnými. Kolik tisíc křesťanů bez rozdílu rodu, stáří a pokolení v dlouho trvajících válkách s Maury bylo do zajetí odvedeno. Později pak činily loupežné státy severoafrické stálé honby na křesťany a trhy své jimi plnili. Smutný byl

osud těchto ubožáků, nelidské bylo jejich zacházení a jen vysokou výkupní cenou mohli svobody dosíci. K tomu pak pokoušeni bývali, by i víry své se zřekli, renegaty se stali a ulehčení si zjednali.

Veškeré křesťanstvo mělo vřelé účastenství s těmito „zajatci nevěrců“ a zapotřebí bylo jen nepatrného povzbuzení, by se staré církvi velebené a vznešené dílo lásky opět se obnovilo: zajaté spolukřesťany vysvoboditi. Jednotlivec by ovšem ničeho nepořídil, kde zapotřebí bylo sorganisovaného spolku, jenž by do neznámých krajin nevěrců vnikl a zajatce vyhledal; jen veliký spolek mohl peněžité prostředky sbírati, a zajatce vykupovati. Tak vznikly dva řády, jichž účelem bylo zajatce vykupovati.

Řády tyto byly: „Ordo SS. Trinitatis redemptionis captivorum“ a „Ordo Beatae Mariae de mercede redemptionis captivorum.“

První založen je ve Francii sv. Felixem z Valois a Janem z Mathy. Felix, příjmím „z Valois“, poněvadž se v provincii Valois narodil, žil, bohat na skutky milosrdenství k bližnímu, jako eremita v temném lese u Meaux, v krajině Cerfroid zvané, tam vedl život andělský a měl pověsť velké svatosti. Jan z Mathy narodil se 1160 ve Fauconu v Provenci z rodičů šlechtických, v Paříži dosáhl hodnosti doktorské a v 1193 byl na kněžství posvěcen. Při své první mši sv. měl zvláštní vidění; viděl totiž bíle oblečeného anděla s červeným a modrým křížem na prsou, (pozdější roucho řádu), na straně dva zajatce, křesťana a Maura, na něž anděl ruce křížem klade. V tomto zřel příští své povolání, by vykupování zajatců se věnoval. Od tohoto okamžiku hleděl ve svatosti se zdokonaliti, proto odloučil se od světa a vyhledal si za svého duchovního vůdce Felixe, jehož pověsť daleko známa byla. Oba žili společně a oddali se modlitbě a svatému rozjímání.

(Pokrač.)

Církevní dějepis na nižších školách.

Podává Filip Šubrt.

(Dokončení.)

IV. oddíl dějin církevních naznačuje rozkvět ducha středověkého křesťansko-romantického, vtěleného v klášternictvu a rytířstvu. Obojí spolu pokouší se přemoci Mohamedanismus a vyrvati mu svatou zemi. Vrchol moci světské v císařství novém, západním v boji s církví oslabí i západ, ačkoli nevede k porobě, nýbrž k osvobození církve od poručenství bývalých ochránců a jejich zhoubného vlivu na kázeň a život církevní. Tedy oddíl

a) kláštery a rytířstvo. Boj proti Turkům o svatou zemi. Může se postupovati takto:

38. O sv. Benediktovi († 543.)
39. Sv. Odillo Clygnský († 1048.)
40. O sv. Brunonovi († 1101.)
41. O sv. Felixi z Valois († 1212.)
42. O sv. Dominikovi († 1221.)
43. O sv. Františku Serafinském († 1226.)
44. Sv. Tomáš Aquinský († 1274.)
45. Sv. Bonaventura († 1274.)
46. Sv. Albert Veliký († 1280.)
47. Petr Amienský.
48. O sv. Bernardovi († 1153.)
49. Křižácké války. Sv. Ludvík francouzský.
50. Rytířské řády.

b) Západní císařství. Jeho hodní a nehodní vládcové. Boj o svobodu církevní. Jeho výsledky pro obě strany.

51. Karel Veliký.
52. Jindřich II. († 1024.)
53. Řehoř VII. († 1085.) a jeho nástupcové.
54. I jinde podobně boje. Sv. Stanislav Krakovský († 1079.)
55. Sv. Tomáš Becket.
56. Sv. Ferdinand Kastilský († 1252.) a jeho církevně politické instituce. Další rozvoj inkvisicí. Rozdíl mezi inkvisicí španělskou a římskou. Hyperboly o ukrutnosti středověku.

V. oddíl. Již ne pouze vladaři, ale národové se odtrhují od církve — ale ona neklesá.

a) Bouře česká. Stav církve vůbec dobře se dá illustrovati životem a působením

57. Sv. Kateřiny Sienské († 1380.) Dále přijde na řadu
58. Karel IV. a jeho snahy o jednotu a zdar v církvi. Kazatelé horlící o opravu.
59. Jan Nepomucký a Václav IV.
60. Jan Hus a jeho následovníci.
61. Jan Žižka a boje husitské ničící památky církevní. Jejich působení na obecné vzdělání etc.
62 Jan Kapistran († 1456.)

b) 63. Luther, Kalvín, Zwingli.
64. Ferdinand II. a III., katol. reformace.
65. Ignác Loyolský svatý († 1556.) — sv. Stanislav Kostka, sv. Alois.)
66. P. Chanovský a Balbín.

c) Církev se „reformuje“ jinak, než chtěl Luther.

67. Sv. Karel Boromejský († 1584.)
68. Sv. Frant. Saleský († 1622.)
69. Sv. Johanna Františka de Chantal († 1641.)
70. Sv. Josef Kalasantský († 1658.)
71. Sv. Vincenc Paulánský († 1660.)
72. Sv. František Xaverský († 1552.)
73. Sv. Růžena Limská († 1617.)

VI. oddíl. Liberalismus zplozený humanismem a vyživený reformací, bojuje proti katolicismu v revoluci, v osvíceném absolutismu a v parlamentarismu, ale církev neklesá.

Oddíl tento z různých příčin ve škole naší málo nebo nic není pěstován. Poví-li se něco, je to jen trochu povrchního hubování na vrahy Ludvíka XVI. a konec. „U nás“ je všecko v pořádku. Netřeba ovšem vštěpovati fanatismus a záští k „moderním svobodomyslným institucím,“ ale přece dobře je pověděti dětem podrobněji o

74. Encyklopaedistech.
75. o Ludvíku XVI.
76. O Napoleonovi a Piovi VII.
77. Josef II. a církev „Národní“ a „státní“ církev nejsou Kristovou církví „pro všecky národy.“
78. Sv Alfons de Ligorio.
79. O Piovi IX. a dobytí Italie i Říma.
80. O Lvu XIII. a bratrstvu sv. Michaela.

Takovým asi postupem dá se zajímavě, živě a s dobrým užitkem vylíčiti žákům postup dějin církevních. Na živých lidech jevil se a jeví její vliv, její duch, její život a nikoliv na mrtvých jménech a číslicích.

Kolik tu příležitostí, nejen se obdivovati jednotlivým těm postavám, ale i vybrati sobě mnohé poučení od nich pro soukromý jak pro veřejný život budoucích občanů, kteří před námi v lavicích sedí, bedlivě poslouchajíce vypravování živé, poutavě a jasně přednášené!

Nezanedbejme ničehož, aby vyučování katechetické bylo intensivnější, nemůže-li býti co do počtu hodin rozsáhlejším.

Nedělní besídky.

Osudy dívek škole odrostlých, a to zejména osudy dívek takovýchto ve městech větších často byly předmětem různých rozhovorů.

Blaze děvušce, která opatrována starostlivým otcem i matičkou jako něžná květina jest chráněna před mrazivými dojmy škodnými, která zahřívána láskou drahých rodičů rozkvétá v rozkošný svět. Však co stane se s dívkou, jejíž rodiče každičký den po celý týden lopotně vezdejšího chleba dobývati si musí, — „nu pracuje taktéž“ řeknete; ovšem, že pracuje, však řekněte též, s kým se při té své práci stýká, jaké řeči tam slyší, kterak ony u vnímavou duši její působí. Prosím, kam má tato slabá květinka, kam má své kořeny zapustit, jak má bez hřející lásky vyrůstat? Jak má vyrůstat bez blahodárného slunka lásky drahých rodičů? Není-li v srdce dívky takové vsazen hluboko démant pravé zbožnosti, který jako jasné světlo v cestu jí září, pak nedivme se, že dívka ta tmou bloudí, že klopýtá; vždyť ona nemá jediné jasné, povznášející myšlénky, jediné radosti, nemá chudák nic, nač by se těšila.

Snad na nedělní klid? Ale kterak tráví se ve vrstvách oněch ve velkém městě neděle a svátky? Nejkrásnějším požitkem a největší odměnou jest, že otec vezme celou rodinu do hostince. Představte si dívku v oněch letech v místnosti hostinské. Co tam slyší? Co vidí? Čím déle jí tatínek toho potěšení dopřává, tam prodlíti, tím rozpoutanější jest zábava, tím volnější řeči. A to jest to hřející slunko, v němž má ona něžná květina vyrůstat? Ne, to jest mráz, který ničí všechny naděje, jež mnohdy učitelka ve svoji vzornou žačku kladla, když ze školy ji propouštěla.

Vedeny jsouce těmito a podobnými myšlénkami, sešly se již roku lonského některé dámy a pořádaly každou druhou neděli „Besídky“ pro dívky škole odrostlé, kdež postaráno o poučnou zábavu dívek těchto. „Besídkám“ se výborně dařilo, dívky přicházely rády a v hojném počtu, nebylo ani jediné, která by si z „Besídky“ neodnesla alespoň blahou upomínku, která ji těšila po celých 14 dní, až zas do „Besídky“ příští. Pravda, přicházely do „Besídek“ nejen dívky z vrstev chudších, přicházely tam i dívky z rodin bohatších; však jest to snad dívkám těmto na škodu, když i ony k tomu vedeny jsou, by zvykaly neděl a svátků užívati ušlechtilým způsobem, jest jim to na škodu, když přiměřeným způsobem k tomu vedeny, by ujímaly se opuštěných a zaneobaných družek svých a je těšily?

Komité, loni „Besídky“ pořádající, úkol svůj rozšířilo, hotovo jsouc pečovati o dívky škole odrostlé nejen v neděli a svátek odpůldne, nejen o tu ušlechtilou nedělní zábavu, komité to napsalo si na prápor svůj: „Pečovati budeme o křesťansko-katolické vychování českých dívek vůbec,“ a nabyvši schválení stanov svých u vysok. c. k. ministerstva předsevzalo si kráčeti za jasným obrazem a příkladem blah. Anežky České, oné dobroditelkyně české chudiny; komité to vystupuje na veřejnosť co spolek se jménem:

„Družina blah. Anežky České.“

Spolek tento odbýval dne 5. října 1890. v kreslírně Starom. měšť. školy svoji první valnou schůzi. Po zahájení schůze předsedkyní zat. výboru pí. Annou Pollachovou, vdovou po kníž. arcib. radovi, přistoupeno ku volbám, kteréž dopadly v tento smysl:

Protektorkou zvolena J. E. vysoce urozená paní Anna hraběnka Thunová, choť c. kr. místodržitele král. Českého, předsedkyní paní Anna Pollachová, kuratorem spolku p. prof. Šauer Josef z Augenburgu.

Do výboru zvoleny slečny: Antonie Cutíková, Marie Charbuská, Leop. Pölzelbauerová, Emilie Schmutzerová, B. Mellanová, Želislava Řeháková, B. Meissnerová, Cyrilla Pyšvejcová, A. Zvědinková, Augusta Trnečková, Petronella Worlová a Božena Kozáková. Náhradnicemi výboru zvoleny slečny:

M. Bauerová, Al. Klicperová, Marie Zelená, A. Bartošová, Helena Vaňorková a Karla Semeradová.

Přehlížitely účtů zvoleni: p. řiditel Vilém Rubricius, p. katecheta P. F. Dvořák. Místopředsedkyní zvolena sl. E. Schmutzerová, pokladní pí. Anna Zvědínková a jednatelkou sl. Petronella Worlová.

Po dokonaných volbách usneseno, že zřízeny budou ve spolku ku snažšímu zastání četných prací spolkových jednotlivé odbory; tak zřízen odbor přednáškový, hospodářský, odbor pro hry a hádanky a p. Zároveň sdělán seznam oněch slečen a pánů, kteří by ochotni byli jakýmkoli způsobem v nedělních „Besídkách“ při poučném zaměstnání dívek nápomocni býti.

S nejvroucnějším přáním, aby Bůh Všemohoucí novému tomuto podniku žehnal, skončena první valná schůze.

Spolek obrací se nyní ku všem slč. kollegyním, a dámám i dobrodincům vůbec, kteříž myšlénkou, ujímati se a oporou býti dívkám škole odrostlým, se zabývají, kteříž podobně co spolek náš vřelou sympathii k dívkám oněm cítí a v osud jejich blahodárně působiti by neváhaly, by se laskavě přihlásili buď co členové nového tohoto spolku *), aneb způsobem jakýmkoli jiným nám při práci naší nápomocni byli.

Povinnosti a práce, jež spolek na se vzal, jsou přečetné, tak na př. přiměřené poučné neb zábavné přednášky pro dívky, zacvičení vhodných zpěvů a básní, pořádání některých společ. her, hádanky a p., obstarání jakékoli jiné poučné zábavy, jíž by dívky vhodně, zejména v neděli odpůldne zaměstnány byly.

Ale zvláštní pomoc poskytnuta by byla spolku půjčením neb darováním vhodných spisů neb knih pro nově zřizující se čítárničku pro dívky „Besídky“ navštěvující.

Kdožkoli by laskavě kterým koli z výše zmíněných způsobů, aneb jak koli jinak ve blaho spolku spolupůsobiti neváhali, nechť obrátí se laskavě buď na pokladní pí. Annu Zvědínkovou, Tomášská ulice 20-III. neb na slč. Cyrillu Pyšvejcovou, učitelku na měst. přípravce vyš. dív. školy neb na nížepsanou.

Petronela Worlová,
podučitelka při Star. měšť. škole, t. č. jednatelka.

Zeměpis biblický.

(Pokračování.)

3. Judsko, nejjižnější část Palestíny mezi mořem Středozemním a Mrtvým, hraničilo na severu se Samařskem, na jihu s Kamenitou Arabií. Území Judska zaujímali před zajetím kmenové: Juda, Dan, Simeon, Benjamin a díl kmenu Efraim.

Jerusalém (sídlo pokoje) bylo hlavním městem říše Davidovy a Šalomounovy. V písmu sv. vzpomíná se Melchisedech, král Salemský v době Abrahamově. Když Israelité dobyli zemi Zaslíbenou, osazeno bylo město kmenem Jebusitův kananejských, v jejichž moci zůstalo až do Davida, jenž po dobytí hradu Jebus, učinil je hlavním, opevněným městem říše. Za Šalomouna dostalo se Jerusalemu největší slávy přenádherným chrámem Hospodinovým. Od Nabuchodonosora bylo město dobyto r. 588. př. Kr., od Zorobabele pak (453) znovu vystaveno a r. 70. po Kr. srovnáno od Tita se zemí.

*) Činní členové, kdo účastní se prací v odborech a složí příspěvku alespoň 2 zl. ročně. — Přispívající členové, kdo ročně 5 zl. přispívají. — Podporující, kdo ročně alespoň 1 zl., po př. poskytují ročně k účelům spolkovým dar v ceně alespoň jednoho zl.

Východně od Jerusalema zdvihá se hora Olivetská a tři km. dále od města byla Bethanie, bydliště důvěrného přítele Kristova Lazara. Hebron, jedno nejstarších měst světa (založeno dle Num. 13, 23. dříve než Tauis (Zoau) hlavní město dolního Egypta, dle Josefa Flavia (Bell. Jud. IV. 9, 7.) jest starší než Memfis), bylo Israelitům posvátno pro proroky, kteří v něm sídlili. I David residoval zde 7 let než dobyl hradu Jebus a vládu do Jerusalema přenesl. Jericho bylo město v krajině palem, růží a balsamových keřů. Joppe (Jaffa) staré město od Foeničanů založené, bývalo jediným přístavem lodí Israelských. Zde vstoupil na loď Jonáš, prchaje před Hospodinem. Menší pamatná místa v Judsku jsou: Betfage u Jerusalema (odtud přivedli dva učenníci Spasiteli naposled do Jerusalema putujícímu oslici a oslátko. Bethel (známé již z dob Jakobových), kde postavil Jeroboam druhé zlaté tele, svádějе lid k modloslužbě. Bethlehem (dům chleba) také Efrata (úrodný) zvaný, Emausy, Lydda, Gaza a j. v.

III. Sousedé Israelitův a země svaté.

1. Foeničané, potomci Kanaana, zaujímali úzký pruh pobřeží mořského od severu až po pohoří Karmél. Nejstarší jejich město bylo Sidon (od Sidona prvorozence Kanaanova založené). Kromě toho zmiňuje se písmo sv. o Týru a Sareptě. Foeničané tisknuti jinými národy a zvláště Židy, osazovali se na ostrovech i pobřežích Středozemního moře. Tak vzniklo také Karthago r. 850.

2. Země Filištínů vroubila břeh mořský od Joppe až k Egyptu v šíři 40 km. Filištíni byli potomci Chama, syna Noemova a žili v ustavičném nepřátelství s Israelity. Po zajetí Babylonském neděje se o nich zmínky více. Hlavní města Filištínů byla: Gaza, Askalon, Akkaron, Azot a Geth.

3. Amalekité, potomci Esauovi, sídlili jižně od Palestiny v Petrejské Arabii.

4. Moabité a Ammonité, potomci Lotovi (Gen. 19, 32—38.) zaujali krajinu na východ od moře Mrtvého a dolního Jordánu

5. Edomité neb Idumeové, potomci Esaua (jinak (Edom zvaného), sídlili v krajině od Mrtvého moře až k Rudému. V jejich území ležela města Petra, na úpatí hory Hor (1329 m. vysoké), na které byl Aron pochován, a Elath a Ezeongeber při zálivu Akbah.

6. Madianité, po praotci svém též Israelité jmenovaní, neměli určitých hranic ve Skalné Arabii a byli známi jako lid bojovný a kupecký.

7. Syrie (zkráceno z Assyrie) měla rozlohu rozličnou. V nejstarších dobách slula Aram a zaujímala krajinu od Eufratu až k Jordánu, od Armenie až k Arabii. V Syrii byla města Damašek na úbočí Antilibanonu, Antichie (ze Seleukovců hlavní města Syrie) a Seleucie město přístavní při Středozemním moři, Zříceninami až podnes jsou znamenitá města Balbek a Palmyra (Tadmor).

8. Egypt (hebr. Mizraim), byla úzká část Afriky mezi mořem Rudým, Nubií a Libyckou pouští. Egypt byl proslaven svou úrodností již v dobách prastarých. Úrodnosť půdy děkuje Egypt jedinému svému veletoku Nilu, jenž protéká celou zemí směrem od jihu ku severu a z jara rozvodněn celé úzké údolí zaplavuje a úrodnou prsť zanechává ku vzrůstu obilí nadmíru příhodnou. Egypt dělil se na tři díly: horní (Thebais), střední (Heptanomis) a dolní či deltu.

Gessen byla země na východ od pravého ramene Nilu při moři Středozemním, pokryta byla lučinami a úrodnými polmi.

Pamětihodná města v Egyptě jsou: Ramesses (Zoau—Tauis) a Phitom v Egyptě dolním vystavená od utlačovaných Israelitův, Memfis hlavní město středního a Theby, hlavní město horního Egypta.

9. Jižně od Egypta ležela Aethiopie (Saba). Hlavní její město Meroe leželo nedaleko stoku bílého a modrého Nilu.

Kandace (act. 8, 27.) není vlastní jméno královny, ale naznačuje nejvyšší důstojnost neb úřad „královny matky," jež vlastně vládla (podobně nazýván egyptský král Farao, panovník římský Caesar neb Augustus).

10. Libye ležela západně od Egypta a k ní přiléhala Cyrena, provincie osazená Řeckými přistěhovalci.

Ostatní země z všeobecného zeměpisu známé nalezne čtenář snadno na mapách, bez nichž se při studiu dějin biblických nikterak obejíti nemůže. Jako nejlepší a nejspolehlivější mohu doporučiti Riessův „Bibel-Atlas" vydání 2. ve Freiburku v Bavořích.

Dějiny starého zákona.

Starý zákon popisuje stvoření všehomíra a všeobecné dějiny lidstva od počátku až do rozptýlení národův. Líčí nám na četných příkladech následky prvního hříchu a obrací se konečně výlučně k dějinám národa vyvoleného, jenž dle úradků Božích měl zachovati víru v pravého Boha a ze svého středu vydati Spasitele světa. Již z toho lze poznati, že celý zákon starý jest pouhou přípravou na Messiáše, předobrazením nové úmluvy zrovna tak jako jednotlivé vynikající osoby jeho jsou předobrazením osob zákona nového a hlavně obrazem Spasitele, jenž sám jest střediskem všeho vývoje a pokroku lidstva od prvního hříchu až do konce světa.

Doba I. od r. 4000—2000 př. Kr.

Prazjevení.

Stvoření světa v šesti dnech. Zde sluší poznamenati, že nepovstal svět náhle, ale postupem od méně dokonalého k dokonalejšímu. Dny nejsou míněny dny naše, ale určité, omezené doby, jak zřejmě podotýká sv. Augustin. Než i přes to všecko musí uznati věda, že vládly tenkráte jiné zákony přírodní, než jaké nyní známe a že ten, který zákony tyto dal, mohl stvořiti svět v jediném okamžiku právě tak, jako v dobách tisíců a milionů let, jimiž rationalisté tak rádi plýtvají. Hlavní důraz položil Mojžíš na den sedmý. Hospodin od práce odpočinul a den sedmý posvětil. Také člověk má světiti jej odpočinkem od práce tělesné. (Pokr.)

Drobnosti.

Hygienie ducha. Ve svém díle o hygiéně ducha radí Reveillé spisovatelům a myslitelům vůbec, aby neopominuli učiniti si lékaře důvěrným přítelem. Nepotázal se se špatnou Newton, že měl svého Meada; rovněž Mirabeau svého Cabanise, Montesquieu svého Gendrona, Ticián svého Parmu. Léčba závisí vždycky na prohloubeném seznání. Je třeba znáti nejen povahu, nýbrž i podrobnosti v odstínech letory. A k tomu nedojde se polohodinnou poradou. Obyčejným lidem stačí zavolati prvního lékaře, který se právě nahodí, který snad bydlí právě nejblíže od domu. A již se mu svěří co má člověk nejtajnějšího a nejdražšího: zdraví a štěstí rodiny. Jakoby nebylo třeba leč několik liber vědy a jakoby bylo zbytečností starati se, má-li důvěrník jemný dar pozorovací a společenský takt. Volba je těžká a delikátní. Není vždycky velká pověsť důkazem ducha rovněž šlechetného, jako osvíceného. V povolání přinášeti pomoc trpiteli nic tak nevyvyšuje jako nadšená zaujatosť pro úkol a oddanosť k osobě, avšak nic tak nesnižuje, jako holá snaha po výnosnosti. Otázka honoráře mezi nemocným a lékařem je vždycky

otázkou studu. Dlaň lékařova má býti slepa a nevědoma. Ať do ní každý vloží, co může. Zaviňují lékaři sami, jestliže jim v důstojnostech společenských vykázáno skromné pořadí. Mohli by míti daleko mocnější vliv. Neboť „kdežto nadvláda krásy, spočívající na rozkoši, je krátkodechou jen tyranií, vláda lékařova, spočívající na strachu před bolestí a na děsu před smrtí, neustala by, dokud lidstvo bude existovati.“ Útrapa strhuje roušku pokrytectví a ukazuje člověka, jakým vskutku je. O panovnících, o slavných velikánech věděli lékaři leccos, čeho nikdy se nedopátrají nejslídivější historikové.

Lidem duševní prací znaveným hraje fantasie ráda scény v chmurných barvách. Kdosi řekl: chci doktora bodrého a prominu mu drachmu ignorance za unci veselosti. Vyhověti náladám myslitelů nedá se známým receptem: „nesmíte hodovat, nesmíte srkat kávu, nesmíte čísti, nesmíte pracovat hlavou, ale hleďte, abyste se bavil.“ Je pravda, že, když jezdí na koni, když nesedají dlouho do noci, mají lepší trávení a tišší spánek, ale pak také jejich dílo vázne a pověsť zaniká. Raději by nežili, nežli aby jejich jméno vyhaslo. Ostatně odvolávají se na historii nejslavnějších mužů, kteří po celý život neúmorně ducha napínali a přece dosáhli vysokého stáří. (Plato, Plutarch, Galilei, Newton, Leibniz, Voltaire, Franklin.) Je marno namlouvati jim, že námaha mozku má osudný vliv na tělesné hospodářství. Bělmo s očí ctižádostivce spadá teprve, když bývá pozdě. Lope de Vega napsal synovi: „Svými devíti sty komediemi, dvanácti svazky veršů a prósy nadělal jsem si jen nepřátel, poštval na sebe censory, závistivce a kritiky, zakusil strachů a obav, promrhal čas a teď na mne přišlo stáří.“ Voltaire pronesl, že kdyby měl syna a postřehl v něm náklonnosť ku spisovatelství, raději by mu z něhy otcovské krk zakroutil. Sláva je životem přeludů, ale zdraví je život sám. Mudrci všech dob odříkali se hodností, mnozí zhrdali i blahobytem, ale zdraví každému bylo nade vše. Nic velikého nebylo dokonáno tělem vyžilým. I hvězda Napoleonova pobledla, když jeho zdraví začalo chřadnouti. Každé tělo má svou hodnotu fysiologickou. Je největším mistrovstvím netěžiti z ní ani víc, ani míň. Ale to předpokládá dobrý odhad.

Jeden kritik smál se poetovi, že si kladl před sebe hodinky a podle nich určoval, jak dlouho studoval historii, kdy začíti verše skládat, kdy odložiti péro a baviti se četbou. Ještě směšnějším byl by lékař, kdyby umělci chtěl předpisovati, kdy že má pustiti uzdu fantasii a kdy má její kola svírati brzdou. Člověk je otrokem a ne mistrem svého genia.

* * *

Velký dobrodinec opuštěné mládeže, **Jiří Müller v Bristolu**, vydal 51. výroční zprávu o svých sirotčincích. Jest nyní 85 roků stár. Své dobročinné dílo začal 9. prosince r. 1835, po mládí prožitém tak, že málo do budoucnosti slibovalo. Píše ve zprávě: „V oné době, kdy srdce mé mne neodolatelně povzbuzovalo k práci pro děti opuštěné, bylo v Anglii postaráno o 3600 sirotků a při tom bylo 8000 osiřelých dítek mladších 8 let v káznicích umístěno. Nyní pečuje Anglie alespoň o 100.000 dítek osiřelých.“ Největší zásluhu o to má sám Jiří Müller v Bristolu a Dr. Barnardo v Londýně.

Obsah „Vychovatele“:

Renánovy dějiny národa israelského. — Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě. (Fr. Vohnout, farář v Žlunicích. Pokračování.) — Trestníci a vězňové pod vlivem Církve. (Podává V Čečetka, duchovní správce v trestnici Kartouzské. Pokračování.) — Církevní dějepis na nižších školách. (Podává Filip Šubrt. Dokončení.) — Nedělní besídky. — Zeměpis biblický. (Pokračování.) — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 30. listopadu 1890. Číslo 22.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Renánovy dějiny národa israelského.

(Dokončení.)

V prvních kapitolách bible prohlašuje se veliká pravda o jednotě světa a solidaritě všech jeho částí, o čemž polytheismus neměl ani tušení. Za to ale následky tím horší měly styky národa israelského se sousedními národy pohanskými v Chanaán. Pohanská modloslužba a zvyky vnikaly do jeho země a tvořily různice. Mudrci a zbožní protestovali proti odpadání od starých mravů a zvyků a důsledně se i od odpadlíků oddělovali. Ještě zhoubněji působil na národ dlouhý pobyt v Egyptě, a pak na to východ a dobytí země chanaánské. Byl to úpadek, když kmenoví bohové, jež původně vesměs nazývali se Elohim, dostávali jména zvláštní, jako: Kamos, Rimmon, Jahve a spůsobem tím každý národ místo boha povšechného, měl boha žárlivého, sobeckého, osobního. (!)

Mezi kmeny, kteříž El vzývali a kteří vydávaly se za potomky mythického (?) Abrahama z Ur chaldejské, byl jeden, jenž vyznamenal se zbožností a náboženskou horlivostí — Israel, jenž jest v rodině Hebreův zjevem zvláštním. Israel do jisté míry podobal se starému Římu; byla to jakási Ženéva, byl to asyl, rendez-vous čistých, sekta, a snad i řád; zde podání nejstarší chovalo se jako posvátný oheň. (Zde mimochodem podotýkáme, kterak pařížský Figaro, pojednávaje o životě J. K. od P. Didona, posuzuje Renána co dějepisce. Renán — píše — je více básník nežli dějepisec. Co píše Renán, krásně se sice čte, ale dějepis to není, kdežto P. Didon nepíše sice tolik úchvatně, ale píše historicky.)

Renan připouští, že pochod Israele do Egypta je prý sice historický, ale mnohými bájemi vyšňořený. Tolik je jisté, že stát započal za panování příznivých Faraonů a přestal, jakmile přízeň přestala. Pobyt v Egyptě trval nejvýše 100 let. (?)

Veskrz nevěřícím je Renan v příčině Mojžíše. Možná, že jakýsi egyptský funkcionář (!) smíšenec, jemuž bylo na své bratry dohlížeti, byl jejich osvoboditelem. Ale též je možné, že všecko to vypravování o exodu v druhé knize Mojž., je o mnoho mythičtější, nežli se komu zdá. Snad (pověstné snad!) že z knihy té pravda je pouze tolik, že Israelité z Egypta vyšli a na poloostrov sinajský přišli, ovšem v počtu o mnoho menším, nežli jak v bibli stojí. Pobyt na poušti trval asi rok, sotva 18 měsíců. Vlastně to nebyl pobyt, nýbrž pouze průchod. Avšak i ten se jim vryl do paměti nevyhladitelně,

neboť teprv zde započali Jahve, jako svého národního boha uvědoměle ctíti a jej od Elohim rozeznávati. Národní myšlénka vytvořila si boha výlučného národního, ukrutného, nespravedlivého, misantropického, jenž ostatní člověčenstvo nenáviděl. (!) Jahvismus započal toho dne, kdy Israel principem národnostním stal se sobeckým, on i rostl s národem. Každý jeho krok byl zdokonalením národní idey, ale též úpadkem israelitského bohosloví. Neboť přechod z idealismu k nacionalismu neděje se beztrestně. Bůh všeobecný, Stvořitel nebe a země, sklesl na boha obmezeného, ukrutného, jenž nazýval se Jahve.

— Toto znárodnění lidu a boha — praví Renan doslovně — stalo se u Israelitů stejně, jako dnes u Němců, je to vlastně jejich dědičný hřích.

Proto i v dobách pozdějších náboženský pokrok v Israeli pozůstával v tom, že chyby svého národního boha opravoval (!) že jeho vlastní jméno potlačoval a dával mu synonymy Elohima. Jahve byl Israelitům bohem obzvláštním, bohem jedné lidské rodiny; a jako takový bůh nebyl o nic lepší, ani horší, nežli bůžkové jiných národů (!) Za to Elohim byl židům bohem všeobecným, bohem pokolení lidského. V pravdě tedy člověčenstvo neobrátilo se k Jahve, nýbrž k Elohim. Svět je deistický, t. j. elohimský, nikoliv jahveský. Svět dokonce zapomněl, jak se Jahve vyslovuje. Každý prý si samohlásky do souhlásek sází, jak chce. Jahveho nezná ani křesťanství ani Islam. Je to jméno vyšlé z knih i z užívání lidu, je to jméno boha barbarského, cizího.

V tom vrcholí úvahy — snad poesie? — Renánovy. Na tom bez únavy stále jezdí. Celé dějiny Israele jsou mu velikým odpadem od podání prvé, ideální doby. Všickni prý velicí mužové národa vysilují se ve snaze, krásné mládí jeho znovu vzkřísiti. Že Renán při tom nepopíratelnými fakty dějepisnými je v odporu, nevadí mu ani dost málo.

Leč poslyšme ještě Renána, jak ze židů dělá národ. Z pouště vyrazil Israel jako ostrý hroť na proti Chanaánu, na němž dobývá vítězství. To zdá se mnohému nepochopitelné v uvážení, že Israel ani v Egyptě, ani v dobách patriarchálních vojenské zvyky neosvědčoval. Ano ukazoval v době soudců i k sousedům nepochopitelnou slabosť. Renán proto domnívá se, že tato vojenská převaha utíkajících Israelitů pochází od těch Egypťanů, kteří s ním vytáhli, nejvíce ale od Mojžíše, jejž třeba považovati za celého Egypťana, jenž u židů hrál roli asi stejnou, jako Ab-el-Kader. Možná též, že i zbraň jejich lepší byla nežli Chanaanitů. (Snad už tehdy měli prušácké jehlovky!) Ostatně nám postačí, že Israel vítězil. Mezi tím, co Israel na venek vítězil, pracoval uvnitř mocně na své ústavě. Mnohé rodiny staly se usedlými, jiné opět podle povahy půdy zůstaly kočovníky. Avšak boje vedeny byly s toutéž ukrutností dále: mužové byli povražděni, ženy a děti do otroctví zavlečeny. Ukrutnosti tyto byly na rozkaz Jahve — tedy později — prováděny. Bylo to zajisté zdivočení národa naproti jemnějším zvykům z doby patriarchální.

— Nevím, — praví Renán, — zdaž Josue je dějepisně pravdivější, nežli Jakub. Avšak jemný (le doux) Jakub byl by se protivil, kdyby byl celou řadu krutých činův Josue viděl, jež později platily za hrdinské, — ten Jakub, jenž na smrtelném loži kletbou stihl Simeona a Levyho pro jejich zlé skutky, jež u přirovnání s vydobytím země Josuem mohly platit za pouhé repressalie. Ostatné oddělení se Israele od kmenů ostatních nebývalo rozhodné aneb úplné nikdy. Byť Israelité a Kanaanité vzájemně se pobíjeli, nebývalo řídkostí, že se i vzájemně ženili. Nepřítel od včerejška býval dnes vítaným spojencem. Zášti náboženské mezi národy nejrůznějšími nebývalo. Israelité nedělali si z toho svědomí, příležitostně klaněti se Bálu a Astartě. Jahve se jim ukazoval jen tehdy, když mělo spojení národa býti manifestováno, což nebývalo často.

Israel tehdy národem ještě nebyl, nýbrž směsí pokolení stejného rodu, avšak sděděné tradice udržovaly se. Doby dobývační, jakožto důkazy velikého rozmachu sil, zůstávaly v paměti, k nim se připojovalo mnoho též pověstí

a pohádek. Každý kraj a každé město mělo své legendy, jež později — v desátém věku, sebrány byly ve knihu: bojů Jahve, z nichž některé kusy v pozdějších knihách historických, byly uloženy. Avšak ráz těchto zpěvů hrdinských byl setřen. Duch nadpřirozenosti pronikal celé dějiny národního hrdinství. Malá píseň — dí Renan — o zdroji, jejž Šeikové svými holemi odkryli, zavdala původ k zázraku Mojžíše o vodě ze skály, holí udeřené. Řečnická figura o slunci nad Gibeonem vyvolala zázrak ze všech nejpřehnanější o zastavení slunce. Přechod přes Jordan, jenž mohl velmi snadno býti proveden, měli židé co děkovati naskrz zbytečné zdvořilosti nízké vody. Slovem, síť zbožných bájí z minulosti objímala přítomnosť.

Bylo by příliš obšírné, sledovati Renána v líčení, jak prý se vyvíjel u Židů kultus Jahve. Přechod k bohu národnímu stal se v době soudců, v níž na počátku jeví se ještě odlesk starý patriarchální doby.

Soudcové ve mnohém podobali se římským diktatorům. Toliko idea theokratická, jež základ tvoří sociálního řádu u národů semitických, postavení těchto diktatorů pozměňuje, dodávajíc jim rázu náboženského.

Soudcovství není dědičné, ono slučuje se s osobnostmi podle potřeby času a podle jakési tajné inspirace Jahve. Soudcovství nebylo lze uchvátiti ani násilím, nýbrž bylo jaksi přívlastkem osob duchem a tělesnou silou nad ostatní vynikající. Sotva že nebezpečí minulo, přestával obyčejně i soudcovský úřad, jelikož národ od dob kočovných toliko s nechutí podvoloval se trvalejšímu regimentu jednotlivců. Život rodinný bez hlavy státní byl doposud jeho ideálem.

Renán se zálibou prodlévá u Baláka a Debóry. Tétéž zpěv vítězný jest nejstarším pozůstatkem poesie hebrejské. Pod Gideonem a Abimelechem znamenáme již pokusy k trvalému panství — přechodu to ku království. Touha po tomto vycházela ze staletých bojů pokolení Danova s Filistiny.

V Samsonu se zosobňují ty stálé třenice mezi oběma, jež končívají buď vítězně anebo porážkou, ačkoliv nelze upříti, že v Samsonu je mnoho mythického. Činy a osudy jeho svojí naivností a vychytralostí nemálo bavily posluchače. Teprv později, kdy ty pověsti vzaty byly do seznamu knih svatých, stal se z burleskního (!) hrdiny z Danu mnohovážený soudce. Okolnosť naturalisticky vymyšlená, že sílu svoji měl co děkovati vlasům, dala podnět k jakémusi slibu Bohu učiněnému. Možná, že prý též Filištinští, kteří byli potomky Kariů a Pelasgů, pohádku o Herkulovi Židům vštípili. (!) Obraz slunce v chrámě, představující ozářenou hlavu, na níž paprsky jaksi tvořily vlasy, mohl býti počátkem mythu o Samsonovi. —

Máme za to, že tolik postačí k označení, jak Renan umí fabrikovati děje národa židovského a Ježíše Krista.

Učitelské běhy.

Při některých učitelských, hospodářských a průmyslových ústavech zavedeny byly v posledních letech rozličné celoroční, půlletní a 6—8 nedělní běhy pro učitele. Učitel, kterému dovoleno takového běhu se zúčastniti, dostane na čas trvání běhu dovolenou a jeho dítky rozdělí si zbývající učitelové mezi sebou, obyčejně však zavede se polodenní vyučování. Nechceme užitečnosť těchto běhů zneuznávati, naopak přejeme si, aby učitelstvo dále se vzdělávalo na základech v učitelském ústavu zbudovaných, při tom však nemůžeme upírati, že se tím mezi učitelstvem vychovává jakási privilegovaná třída, poněvadž mnohým snaživým učitelům na jednotřídních školách nelze těchto běhů se zúčastniti a jak kdosi pravil, dovolená se ne vždy tak uděluje, jak spravedlnosť by žádala, nýbrž učitelům v městech, kde ony kursy se odbývají a vůbec učitelům městským se dává přednosť před venkovskými.

Dále se nedá upírati, že jest to velmi nepříjemno pro školu i obyvatelstvo, když učitelské síly svému povolání se odcizují a žádnou výpomocnou silou se nenahrazuje. Nepříjemnosť tato je pro školu s učitelem na dovolené tím větší, nahodí-li se u některého ze zbývajících učitelů nemoc, nebo je li některý z nich povolán k vojenským cvičením, anebo dá-li se na téže škole více silám najednou dovolená. Tak na př. máme na blízku trojtřídní školu. Učitel M. dostal dovolení navštěvovati hospodářský běh v K., učitel E musel k vojsku a zbyl řídící učitel, který měl děti tří tříd po čtrnáct dní vyučovat sám; teprve po několika dnech dosazen na jeho žádosť výpomocný učitel. Rodiče, nechají-li tři půldne děti doma, očekává přísná důtka a hrozí se jim trestem a hle, úřady bez důvodu dávají dětem prázdno v čase, kdy rodiče jich doma nepotřebují a pro ně nemají dostatečného zaměstnání. Jiný případ: v městě P. je čtyrtřídní chlapecká škola. Učitel A dostal v polovici roku dovolenou navštěvovati půlletní běh na průmyslové škole v Pr. a jiný učitel téže čtyrtřídní školy dostal dovolenou navštěvovati osminedělní běh, kdy v P. mělo školní vyučování ještě čtyry neděle trvati. Po celou tu dobu bylo ve všech čtyrech třídách polodenní vyučování. Jak přijdou děti k tomu, že se ve vyučování tak zkracují? Jak rodiče, kteří platí školné? Nemálo tím trpí i návštěva kostela, poněvadž dvě třídy nemají dopoledne školu. To je při nejmenším důkaz, že sami školní úřadové pokládají mnohé předměty nynější školy za méně důležité, které po případě mohou odpadnouti, aniž by vzdělání žáků zákonem žádané tím utrpělo; obyčejně utrpí polodenním vyučováním předměty v Liechtensteinově návrhu za vedlejší uznávané. Na takových školách s učiteli na dovolené provádí se i za nynějších školních zákonů navržený zákon Liechtensteinův! Důkaz, že by v mnohých případech pilná šestiletá návštěva školy úplně postačila. Liš. 104.

Jak jsem se proti škole prohřešil.

Ze zápisků kaplanských.

Hned v prvním roce svého kněžství asi čtyry měsíce nechodil jsem do školy vůbec a to jedině z té příčiny, že nám — totiž třem kaplanům — při pastoraci 18 tisíc duší ani k tomu času nezbylo.

Po čtyrech měsících jsem sice chodil, avšak tu jsem se prohřešil výrokem, že je ve třídách, kde jsou školní sestry, větší kázeň, než kde učí Herr Bürgerschullehrer, což vyvolalo ohromné nadšení těchto pro (?) školní sestry.

Po roce dostal jsem se na českou štaci pod (!) řídícího jednoho pana učitele, dobráka od kosti, ale strašného puntičkáře. — Marně jsem ho prosil o hodinu neb aspoň půl pro výklad evangelia. Tu jsem, slyšte! slyšte! ukradl vždy v sobotu panu řídícímu čtvrt hodiny, tu čtvrt hodiny, již nadějná mládež přestávkou jmenuje — abych jí mezitím napsal obsah sv. evangelia na neděli připadajícího, aby ho aspoň opsala.

Podučitel, pardon! — mladší pan kollega viděl z mnohých příčin nad sebou Damoklův meč, a proto o missii stal se ze Šavla Pavel, šel k sv. zpovědi. Missionář, můj principál i já jásali jsme nad obrácením jednoho hříšníka pokání činícího, více než nad 99 spravedlivými. Ach, to srdce kněžské, nad čím ty kolikráte se raduješ? Sotva byl přičiněním pana děkana ten Damoklův meč odstraněn, vlezlo doň sedm duchův horších toho prvého — a nyní nebylo možno si od něho pomoci. Toho hříchu — ovšem cizého jsem vinen, an jsem mlčel.

Přišel jsem do krajiny chudičké, kde ještě Pána Boha potřebují a hledají. Seznav výhody, jakých bych s prospěchem pro spásu duší mohl užíti, kdybych se znal v hudbě, učil jsem se u jednoho stařičkého učitele hudbě

a u jednoho „mladého“ zpěvu. Přiznávám se, že jsem mnohou blaženou chvíli při té zábavě ztrávil. Ale velikým hříchem obtížil jsem se vůči mladému, že jsem mu před svatbou „katechismus“ neodpustil, jejž věru tak uměl, že nevěsta musila vypomoci.

Podobného přešlápnutí jsem se dopustil, když jsem druhému „mladému“ jenž mu za družbu šel, u oltáře řekl, že jest na místě sv. a nikoliv arangérem čtverylky v „sále,“ což k jeho chvále musím vyznati, že to uznal a přijal jako zasloužené.

Item jsem jednoho „mladšího“ opovážil se upozorniti, že když jedu neb jdu k nemocnému „s Pánem Bohem“, nestačí jenom smeknouti, nýbrž se aspoň požehnati, není-li možno pokleknouti.

Velikého podvodu jsem se též dopustil oproti řídícímu, že jsem často ze své štoly odměnu za oddané snoubence odrazil, dělaje, jako by ji snoubenci u mne nechali, kdežto tito s výmluvou, že si hraní varhan nežádali, odešli.

Item jsem se opovážil ozvati, když se výpomocná jedna síla jala mne kontrolovati s hodinkami v ruce.

Poslední a můj největší hřích jest, že jsem, chtěje navštíviti máti svou, neohlásil officielně svou nepřítomnosť a za to pykám ztrátu té hodiny na vždy, neb když jsem ji chtěl vynahraditi, bylo kreslení — a to prosím jest v druhé třídě důležitější, než náboženství.

Těchto všech svých vědomých i nevědomých hříchů, kterých jsem se proti svrchované moudrosti moderní školy dopustil, aneb kde jsem vinen byl, že byly od jiných spáchány, srdečně lituji. Činím opravdové předsevzetí raději se zvonečkem v ruce mládež ku křesťanskému cvičení do chrámu svolávati, než nějaké milosti neb podpory u moderního školství hledati.

Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě.

Fr. Vohnout, farář v Žlunicích.

(Pokračování.)

13.

Pro hříchy potrestal P. Bůh lidstvo potopou; ale i po potopě zase hřešili, jak jsem vám minule vypravoval dva příklady. Který to byl ten nezdárný syn Noemův? A co to chtěli stavět proti vůli Boží ti ctižádostiví lidé? Jak jim to P. Bůh překazil? Rozešli se tedy do širého světa a povstali rozliční národové; zapomínali, že všichni od jednoho Boha stvořeni jsou a tomuto svrchovanému Pánu nebe i země že se klaněti mají. Počali se domýšleti, že každý národ má své národní bohy a místo jedinému pravému Bohu klaněli se věcem stvořeným (slunci) neb sochám udělaným (modlám); tak povstalo modlářství. Kdo pak asi lidi k tomu svedl? Ten, jenž se také nechtěl Bohu klanět; kdo to byl? A když lidé ďábla poslechli a místo Bohu modlám se klaněli, komu to sloužili? Modlářstvím se vzdávala pocta ďáblovi! Vidíte, jak velice pobloudívají lidé, když od Boha se odvrátí . . . a co chystá pro ně ďábel? Před tou záhubou chtěl Bůh lidstvo uchránit, proto ustanovil vychovati si narod, který by pravého Boha ctil a jiné národy o pravém Bohu poučoval. I zvolil si muže šlechetného, jménem Abrahama, který měl se státi otcem toho národa. Abraham ale bydlel mezi modláři a víte, jak nebezpeční jsou zlí společníci . .; proto vyzval jej Bůh, aby opustil ty modlářské krajany a šel do země, kterou mu ukáže; slíbil mu při tom, že rozmnoží potomky jeho u veliký národ, z kterého vyjde přislíbený Mesiáš čili Vykupitel

skrze něhož požehnáni budou všichni národové země. Uposlechl Abraham, opustil otce i nejbližší příbuzné své, nebo Boha vážil si a miloval jej nade všecko a se svou manželkou Sarou a synovcem Lotem vydal se do ciziny. Vidíte, jak ochotně poslouchal Abraham P. Boha .. I přišli do země chananejské a tu zjevil se Bůh Abrahamovi a slíbil, zemi tu dáti jemu a jeho potomkům; proto nazvána jest země zaslíbená. Abraham i Lot měli mnoho stád a P. Bůh požehnal a rozmnožil stáda jejich; když ale povstaly sváry mezi pastýři jejich, nedovolil Abraham, aby z toho povstati mělo nepřátelství mezi nimi, nebo věděl, že takové hádky P. Bohu se protiví; varujte se hádek... Abraham přál si míti pokoj a proto vybídl Lota, aby se svými pastýři a stády oddělili se od sebe. Lot vybral si úrodnou krajinu kolem Jordánu, kde byla města Sodoma a Gomorrha. Obyvatelé té krajiny byli zlí, tak že P Bůh častěji kárati je musil; jednou i nepřátely na ně poslal, v kteréž válce i Lot do zajetí přišel. Když uslyšel to Abraham pospíšil k osvobození Lota, přemohl nepřátely, osvobodil Lota i ostatní zajaté, začež na poděkování P. Bohu připravil Melchisedech, král Salemský, který byl také knězem Boha nejvyššího, oběť: chleb a víno, což mělo býti předobrazením oběti Božského Vykupitele, který lidstvo osvobodil ze zajetí nepřítele pekelného.

Opětně zjevil se P. Bůh Abrahamovi, ujistil ho ochranou svou a uzavřel s ním úmluvu, při které slíbil Abrahamovi, že mu dá syna Isáka a rozmnoží potomstvo jeho jako hvězdy na nebi a jako písek v moři. Však i Abraham slíbil P. Bohu za sebe i za své potomky, že jedině pravého Boha ctíti a přikázaní jeho zachovávati budou. Na potvrzení té úmluvy ustanovil P. Bůh obřízku; tak poznamenáno mělo býti potomstvo Abrahamovo co národ vyvolený, z něhož přijíti měl zaslíbený Vykupitel neb Mesiáš. Tento slib obnovil P. Bůh častěji Abrahamovi, aby neměl nijaké pochybnosti; jednou pak zvláštní milosť mu prokázal, že zjevil se mu v podobě lidské provázen dvěma anděly jako služebníky svými; nebo k čemu Bůh anděly stvořil? Abraham z vnitřního vnuknutí poznal, že to P. Bůh a klaněl se Mu (Obraz). Klaněl se také andělům? Jedině P. Bohu samému se klaníme (ani andělům neb svatým), poněvadž on jest nejvyšší Pán nebe i země. P. Bůh opětně i Sáře slíbil syna Isaka a zjevil též Abrahamovi úmysl svůj vyhubiti bezbožné obyatele krajiny Sodomské. Ačkoliv uznával Abraham svrchovanou spravedlnosť Boží, přece že byl srdce šlechetného, přimlouval se za milosrdenství pro ty nešťastníky, kdyby mezi nimi alespoň 50 — 45 — 30 a konečně jen 10 spravedlivých nalezeno bylo. P. Bohu líbila se soustrastná přímluva Abrahamova a slíbil, že i k vůli 10 spravedlivým by město zachráněno bylo. Ale ani tolik spravedlivých nebylo nalezeno v Sodomě, proto zničeno mělo býti město a vysláni jsou andělé, aby zachránili Lota; nebo i k tomu stvořeni byli, „aby lidi chránili“. (Obraz zničení Sodomy .. Potrestání neposlušné ženy Lotovy.) Lot přišel v Sodomě o majetek svůj, poněvadž pro majetek časný vydal se druhdy v nebezpečí mezi zlé lidi. I celá krajina propadla se v smrduté bahno, aby ukázal P. Bůh, jak odporný mu každý hřích. Varujte se zvláště nestoudných řečí a písní; neposlouchejte jich, ani nepohlížejte na ošklivé věci. Anděl strážný všude s vámi; poslouchejte ho líp než žena Lotova. Pomodlíme se k němu...

14.

Učili jsme se, že Bůh jest nejvýš věrný; kdo si pamatoval, co to znamená? (Dojista splní, co slibuje a čím hrozí.) Vypravoval jsem předešle, jak káral Bůh pro hříchy jisté obyvatele a hrozil trestem; když pak se nepolepšili, vyhubil celou tu krajinu; kde to bylo? Smrduté jezero, též Mrtvé moře zvané jest stálou připomínkou té spravedlnosti Boží. Však dnes vám chci opět pověděti příklad, jak věrně plní P. Bůh to, co slibuje. Slyšeli jsme, že P. Bůh něco Abrahamovi slíbil; kdo z vás to ví? Také

smlouvu s ním uzavřel; jakou? Abraham měl se státi otcem velikého národa, ale byl již starý a neměl s manželkou svou Sárou žádných dítek; koho jim slíbil P Bůh? Abraham uvěřil, nebo věděl, jaký že je Bůh ve svých slibech? P. Bůh skutečně slib svůj splnil; narodil se jim synáček a dali mu jméno, které P. Bůh mu určil — jaké? Velice se radovali rodiče ze synáčka svého Isáka a také pečlivě v kázni a bázni Boží ho odchovali... Však služka Sařina Hagar měla také syna, Ismaele, a ten byl rozpustilý, neposlušný, lenivý, škádlil Isáka, ubližoval mu, k zlému ho sváděl. Toho nechtěla trpěti pečlivá matka Sara, bála se, aby jí hodného Isáčka nepokazil: služka musila se svým nezvedencem pryč z domu. Vás svěřil P. Bůh rodičům a uložil jim, aby vás jako hodné dítky Boží vychovávali; musí vás proto rodiče napomínati, k dobrému vést a povzbuzovat, před zlým varovat a třebas i trestat; nebo kdybyste pokazily a byly nezdárnými, musili by se rodiče z toho P. Bohu zodpovídat, proč nám to zlé trpěli. Isáka si vychovali rodiče dobře; byl zbožný, mravný, poslušný, tak že ho měli velice rádi a byli by pro něho všechno dali. Hodné dítky jsou útěchou a radostí rodičů; oni je milují, vše by pro ně obětovali; ovšem ale ještě více nežli dítky své mají milovati P. Boha. A chtěl zkusiti P. Bůh Abrahama, miluje-li Boha více nežli syna Isáka; proto poručil Abrahamovi, aby Mu syna Isaka obětoval, jak se obětuje ovečka neb beránek. Byla to trpká zkouška pro Abrahama; ale Abraham nerozmýšlel se, i tuto vůli Boží vyplniti. Ještě v noci vstal a vydal se s Isákem a dvěma služebníky na místo, které si Bůh pro oběť tuto vyhlídl, totiž na horu Moria. Služebníky nechal Abraham pod horou, dříví ku hranici připravené vložil na Isaka a s ním vstoupil na horu, nesa oheň a nůž. Isak věděl, že oběť P. Bohu přinésti mají, nevěděl ale jakou, proto cestou tázal se otce řka: Oheň i dříví k oběti máme, ale kde vezmeme, co bychom obětovali? Jak bolestně asi dotkla se ta otázka dobrého srdce Abrahamova. Odpověděl tedy zatím: Bůh opatří sobě oběť, synu můj. Když vyšli na horu a postavili oltář i hraničku dříví již narovnali, teprv nyní oznámil Abraham synu svému, že Bůh jeho za oběť si vyvolil. Můžete si pomysliti, jak se toho ulekl Isak; vždyť věděl, jak to i beránka bolelo, když ho zabíjeli a nyní mělo se to státi jemu. Však Isak byl zvyklý, ochotně poslouchat a proto odhodlaně řekl: Když to P. Bůh chce, staň se vůle Jeho se mnou. Otec pomohl mu na oltář, svázal ruce jeho a již vztáhl ruku, aby jej jako beránka probodl. V tom uslyšel hlas: „Abrahame, Abrahame, nevztahuj ruku na pachole, aniž mu co čiň!“ Abrahamovi sklesla ruka, ohledl se a uzřel anděla (obraz). V tom nejdůležitějším okamžiku poslal Bůh anděla na ochranu; tak pečlivi o vás jsou i vaši andělé strážní. Anděl doložil k Abrahamovi: P. Bůh chtěl zkusiti poslušnosť tvou a Isákovu; chtěl, abys ukázal, že Boha více miluješ než syna svého. Abraham i Isak velice se z toho radovali a na poděkování obětovali beránka, kterého skutečně tam P. Bůh si za oběť připravil. P. Bůh přijal milostivě oběť jejich a přísahou stvrdil slib mesiášský; jak zněl? Že rozmnoží... Ukázal P. Bůh, že Isak, který měl obětován býti, jest předobrazením Vykupitele, Syna božího, kterého Otec nebeský hotov byl obětovati za nás lidi. A jako Isak vynesl dříví na hraničku, na níž měl býti obětován, tak i Kr. Vykupitel vynesl si dřevo kříže na horu Kalvarii. O lásce k Bohu měl Abraham dáti důkaz obětováním Isáka; ale Bůh nejvýš dobrotivý nenechal Isaka usmrtiti; však podívejte se na kříž; víte, kdo jest to? Proč nechal Bůh Syna svého ukřižovati? Tak velice miloval nás Bůh, že... Jak vděčni tedy máme býti P. Bohu a Božskému Vykupiteli Ježíši Kr. Jak vroucně máme za to P. Boha milovati! Poděkujme Mu nyní hned...

15.

Myslím, že jste si pamatovali o tom hodném, poslušném Isakovi, co jsem vám vypravoval; kdo co ví? Co mu slíbil Bůh za jeho poslušnosť? A jaký slib mesiašský připojil? Isak byl syn Abrahamův, tedy první jeho po-

tomek; na něm mělo počíti plniti se přislíbení Hospodinovo; jako Abraham měl i syn jeho Isak státi se praotcem čili patriarchou národa vyvoleného. Proto když dorostl, nedovolil Abraham, aby si vzal manželku z pohanských obyvatelů chananejských, ale poslal služebníka svého do své otčiny, aby mu přivedl nevěstu z příbuzných Abrahamových, kteří pravého Boha ctili. Řízením Božím dostala se mu za manželku šlechetná Rebeka. Isak byl s ní šťasten a P. Bůh dal jim 2 syny najednou; první jmenoval se Esau a byl chlupy silně porostlý; druhý nazván byl Jakub, o kterém P. Bůh již napřed zjevil matce, že stane se patriarchou vyvoleného národa. Esau byl od mladosti hrubší povahy a drsnější ve svém chování; když odrostl více honby si hleděl; lehkovážně za trošku čočky promařil právo prvorozenství; (důležitosť tohoto a s ním spojené zvláštní požehnání...) Pokuta za to: Z dopuštění Božího a z návodu matky požádal místo Esaua Jakub oslepléhootce za požehnání (Obraz). Když dozvěděl se o tom Esau, rozzuřil se na Jakuba; tu poznal teprv, co ztratil lehkovážností svou a s pláčem žádal od otce též požehnání. Vždyť věděl, jak mnoho záleží na požehnání otcovském. Kdo že skrze požehnání rodičů žehná dítkám? Nepožehnal-li by Bůh, mohlo by které dítě šťastné býti? Esau věděl o tom příklady — které pak? Vyprosil si tedy od otce alespoň druhé požehnání, když již první důležitější dle vůle Boží mělo zůstati Jakubovi. Esau zanevřel na Jakuba a vyhrožoval, že ho zabije; proto vypravila matka Jakuba pryč z domu a poslala ho k bratru Labanovi, aby tam pobyl, dokud by se prchlivosť Esauova neupokojila. Otec Isak poznal, že z řízení Božího požehnání se zaslíbením přenešeno na Jakuba, i požehnal mu při odchodu ještě jednou. S tesklivým srdcem odebral se Jakub do ciziny, ale P. Bůh potěšil ho zvláštním zjevením. Když v širém poli přenocoval, tu uzřel ve snách, jak se nebe otevřelo, andělé jako služebníci Boží sestupovali a opět vzhůru vystupovali, nejvýš pak zjevil se mu Bůh a promluvil k Jakubovi: „Já jsem Hospodin, Bůh Abrahamův a Isakův. Zemi tuto dám tobě i semeni tvému a rozmnožím símě tvé a požehnána budou v tobě a v semeni tvém všecka pokolení země. A budu strážce tvůj, kamkoli půjdeš a zase zpět přivedu tě bez úrazu do země této.“ Když procitl Jakub ze sna zvolal: „V pravdě Hospodin jest na místě tomto.“ Poklekl a učinil slib, že nespustí se Boha. Kámen, který měl pod hlavou, polil olejem na památku zjevení toho a nazval místo to Bethel čili dům Boží, a později často tam chodil s dítkami konat pobožnosť. Náš chrám posvěcen jako dům Boží... Jakub přesvědčil se, že Bůh s ním jest; i s vámi všude Bůh... Když vám teskno, jako Jakub pomodlete se. Jaké přislíbení dal Bůh Jakubovi? O jakém to mluví semenu? Toť vznešený potomek z rodu Abrahamova, Isakova, Jakubova = přislíbený Mesiáš. Jakub šťastně dostal se k Labanovi a pobyl u něho 20 let. Bůh mu žehnal, rozmnožil stáda jeho, dal mu dítky a když opět k rozkazu Božímu zpět se vracel, P. Bůh obměkčil tak srdce bratra Esaua, že usmířen vstříc mu přišel, objímal Jakuba i dítky jeho. Esau nebyl tak zarputilý jako Kain. Bůh žádá smířlivosť, zarputilosť se mu protiví. Z vůle Boží dostal Jakub i zvláštní jméno Israel, dle něhož i potomci jeho nazváni jsou Israelité čili národ israelský. Pamatujte si: 1 Jak důležité jest požehnání rodičů; 2. že Bůh všude jest s námi; 3. že chrám náš jest dům Boží, kde se mu klanět máme; 4. že máme býti smířlivi.

16.

Které patriarchy čili praotce národa vyvoleného posud jste poznali? Bůh se jim zjevoval a co jim sliboval? Který to měl být potomek jejich, v němž měli požehnáni býti všichni národové? Jak pojmenoval Jakub místo, kde se mu P. Bůh zjevil? Jaká my máme místa posvátná? • Jakub po návratu svém navštívil Bethel, obětoval sám P. Bohu; Bůh se mu zjevil, obnovil svůj slib a potvrdil jméno jeho Israel. Jakub měl 12 synů, z nichž nejhodnější a proto Jakubovi nejmilejší byl Josef. Ten Josef měl by vám

býti příkladem, nebo byl poslušný, zbožný, mravný a vždy tak se choval, že každý ho musil chváliti. A víte, proč se tak choval Josef? On věděl, že se to P. Bohu líbí; Josef chtěl se také P. Bohu zalíbiti, proto vždy a všudy činil, co Bůh přikazuje. O takovém dítěti ale, které se snaží vždy a všudy činiti, co Bůh přikazuje, říkáme, že jest dobré neb ctnostné. Jaký byl tedy Josef? Jací máte býti vy? Kdy budete ctnostní? Josef varoval se každého nešlechetného skutku, a často i bratry napomínal, viděl-li, že zlé činí. I vy máte napomínati chybujících... Jednou s bratry pásl stáda, slyšel je hanlivé řeči mluvit, viděl, jak neslušně se chovají; napomínal jich, když neposlechli, pověděl to otci. Bylo to tak dobře? Ano i vy máte pověděti na děti nezdárné, co zlého činily; ne sice, že byste jim přáli trest, ale aby napomenuty byly a polepšily se. Však bratři, když je otec káral, zanevřeli na Josefa a to tím více, když otec chtěje odměniti hodného Josefa, pořídil mu nové šaty; bratři mu té lásky otcovy nepřáli. Již jsme o tom hříchu slyšeli; kdo byl také tak závistivý? Jak jsme pojmenovali závisť? (Hřích ďábelský.) Takový hřích k mnoha nešlechetnostem svádí... Zášť bratří Josefových vzrostla ještě více, když Josef z dopuštění božího měl zvláštní sny (o snopech a hvězdách jemu se uklánějících); i nadávali mu proto v zlosti „snářů“ Když pak jednou poslal otec Josefa, aby podíval se k bratřím na pastvu, zdali se jim nějaké neštěstí nestalo, nechali se tito závistí svou tak svésti, že Josefa prodali cizím kupcům za otroka; šaty Josefovy ale v krvi kozelce omočili a poslali otci se lživým vzkazem, že našli je na cestě, aby otec myslel, že dravá zvěř Josefa roztrhala. Marně prosil je Josef, aby ho pustili zase k otci; neměli s ním slitování, lakotně jen počítali peníze. (Obraz.) A jak bolestně zarmoutila ta lživá zpráva otce Jakoba! Kolikera hříchů dopustili se bratří Josefovi? Vidíte, jak těžký a nebezpečný hřích jest závisť. Nazývá se hlavní hřích, poněvadž z něho mnoho jiných hříchů pochází. Hlavních hříchů je sedm; o mnohých již jsme slyšeli: Pýcha (andělé, první lidé, stavitelé věže babylonské), lakomství (bratří Jos.), smilstvo (obyvatelé Sodomští), závisť (Kain, bratří Jos.), obžerství (potopa), hněv (Esau), lenosť (Ismael). Varujte se těch hlavních hříchů, zvláště té ďábelské závisti; obdrží-li někdo něco lepšího než vy, pomyslete si, jistě si toho zasloužil víc než já, je hodnější než já: přičiním se, abych byl také tak hodný ve škole i doma a pak budu se líbiti rodičům, pp. učitelům, svému andělu strážnému i P. Bohu. Kéž byste byli všichni tak hodní, tak ctnostní, jako byl Josef. Pomodlíme se za to...

17.

Odporoučel jsem vám předešle jednoho hodného chlapce za příklad, jak se jmenoval? Jaký byl? Kdo jest dobrý neb ctnostný? Jak se mu vedlo? Měli jste s ním jistě útrpnosť, když byl od bratří prodán; ale proč pak asi to dopustil na něho P. Bůh? P. Bůh někdy zkouší trpělivosť a oddanosť (jako Abrahama a Isaka), pak ale tím hojněji odměňuje. Někdy i to zlé k dobrému obrací, což nazýváme prozřetelnosť Božskou. Tak uslyšíte i o Josefovi, že měl otci a bratřím v Egyptě místo připravit. Že prodán byl, měl předobrazovati Vykupitele, který taktéž od jednoho z učenníků, které P. Ježíš jako své bratry miloval, byl prodán. Josef od kupců přiveden byl do Egypta a tam král. úředníku Putifarovi prodán. Josef věděl, že i v cizině jest s ním P. Bůh, proto jako v domě otcovském tak i v domě Putifarově do vůle Boží se odporoučel a věrně sloužil. Putifar si ho zamiloval a učinil jej správcem svých statků. Ale manželka Putifarova, zlá, k hříchu Josefa chtěla svésti. Pokušení, co jest a jak se máme při něm zachovat? Jako Josef nesvolil ale odpověděl: Jak mohl bych hřešiti před Bohem, který všude všechno vidí? A když nepřestávala žena pokoušet, utekl. Co máte vy činiti v pokušení a ve zlé příležitosti? Ta zlá žena obžalovala křivě Josefa u svého muže a Josef uvržen do žaláře. Tak těžké utrpení musil snášet Josef nevinně; jak mu to musilo přicházet bolestné. Když vy někdy

zasloužíte si trest, jak bědujete; co pak ale měl říkati Josef nevinný? Bylo mu to ovšem líto, ale nereptal a P. Bůh neopustil ho ani v žaláři. Naklonil mu žalářníka a dal mu také zvláštní milosť, že správně vyložil sny královského číšníka a pekaře v tom žaláři uvězněných. Osvobozený číšník, když se mu dobře vedlo, nevzpomněl na Josefa, až po dvou letech, když nikdo nemohl králi vyložiti podivné sny (o 7 tučných a 7 hubených kravách a o 7 plných a 7 prázdných klasech). K odporučení číšníka Josef zavolán a z osvícení Božího sny vyložil; dal králi i radu, aby z let úrodných uschovalo se obilí pro leta neúrodná. Králi zalíbila se rada, vyznamenal Josefa a učinil jej vrchním správcem celé země. Vidíte, jak P. Bůh odměnil Josefa, že vždy ctnostným zůstal a v prozřetelnosť Božskou se odporoučel: P. Bůh dopouští, ale neopouští těch, kteří v Něho důvěřují. V čas hladu přicházeli lidé z daleka do Egypta, kupovat obilí. Přišli i bratři Josefovi, ale nepoznali ho a hluboce se mu kořili žádajíce, by jim obilí prodáno bylo (sny Josefovy vyplněny). Josef přesvědčiv se, že bratří litují nepravosť na něm spáchanou, odpustil jim (Obraz). Povolal otce i bratry do Egypta, aby hlad trpěti nemusili a vyžádal jim od krále krajinu k usazení. Šlechetnosť Josefa: za zlé splácel dobrým. Když pak přicházel otec jeho, Josef pospíšil mu vstříc, objal ho, líbal mu ruce, tak že i všichni Egypťané chválili ho, jak hodný to člověk, který otce svého tak velice si váží a ctí. Vidíte, že i pohanům se líbí, když děti rodiče své ctí; nám ale i sám P. Bůh to nařizuje, v kterém pak přikázaní? A co slibuje P. Bůh zdárným dítkám? Tak odměnil i Josefovi, odmění i vám, budete-li Josefovi se podobati. Jaké pak ctnosti pozorovali jste na Josefovi? Jak se choval již doma? Jak si počínal, když nemravné řeči svých bratří slyšel? Jak se zachoval při pokušení v domě Putifarově? Jak jednal v utrpení a jak když byl vyznamenán? Nemstil se na bratřích; jak je přijal a jak otce svého? Zdali nelíbí se vám Josef? Vezměte si ho za příklad. Všude pamatujte na P. Boha a přičiňte se, abyste se P. Bohu líbily

18.

Slyšeli jste předešle ty podivné osudy Josefovy; kdo to všechno tak řídil? A nejen o Josefa, tak se staral P. Bůh ale i o bratry jeho a o celý ten národ, který z rodiny Jakubovy měl povstati, ba skrze Josefa staral se P. Bůh o všechny lidi; nebo kdyby nebyl Josef z vnuknutí Božího učinil ty zásoby z let úrodných, co by byli jedli lidé, když nastala neúroda? Prozřetelnosť Božská... Král nazval Josefa Zachovatelem země a tak stal se Josef předobrazením někoho, který nejen jeden národ ale veškeré lidstvo zachoval; kdo byl ten Zachovatel či Spasitel všeho lidstva? Slyšeli jste, že Jakub s celou rodinou i se všemi pastýři přistěhoval se do Egypta; dnes vám povím, jak se tam vedlo jeho potomkům. V krajině Gessen, kterou Josef pro bratry od krále vyžádal, bydleli odděleně od pohanských Egypťanů a po čas neúrody dával jim Josef potřebné obilí. Když sestaral se otec Jakub, povolal Josefa i synů svých, aby jim požehnal. Při té příležitosti předpověděl synu Judovi, že z jeho potomstva budou králové a ti že panovati budou nad lidem israelským, „dokavad nepřijde, který má poslán býti a který jest očekávání národů.“ Koho asi mínil to Jakub? Přesvědčíte se později, že i toto proroctví se vyplnilo. Jakub připomenul synům, že potomstvo jejich zroste u veliký národ, že ale nezůstane v Egyptě, nýbrž navrátí se do své země, kterou P. B. přislíbil již Abrahamovi; i vyžádal si také Jakub od Josefa, aby, až umře, ne v Egyptě, nýbrž v té zemi zaslíbené jej pohřbil tam, kde odpočívali otcové jejich Abraham a Isak, což také Josef vykonal..... Pokud Josef byl živ, dobře se vedlo bratřím jeho v Egyptě a rozmnožili se u veliké potomstvo. Když ale umřel Josef a jiný král počal panovati v Egyptě, tu nastaly zlé časy pro lid israelský. Král obával se, že by se mohli Israelité spojiti s nepřátely proti Egyptčanům a proto chtěl umořiti je těžkými pracemi a robotami. Však ani

to pronásledování nepřekazilo slibu Hospodinova, že rozmnoženo bude potomstvo Abrahamovo u veliký národ. Nařídil tedy král, že každý pacholík, který by se narodil židům, má býti utopen. I narodil se jedné ženě hebrejské čili židovské pacholík krásný; matka dlouho jej skrývala v domě, konečně ale obávajíc se prozrazení, dala synáčka v ošitce do rákosí na břehu řeky. Z prozřetelnosti Božské chlapeček zachován skrze dceru královskou a Mojžíš nazván. (Obraz). Ačkoliv dcera krále Faraona přijala Mojžíše za svého syna a po způsobu egyptském jej vychovati dala, zůstal on vždy pamětliv, že z lidu hebrejského pochází a proto ujímal se lidu svého, věděl-li, že krutí dohlížitele je při práci sužují. I zanevřel proto král na Mojžíše, který utekl z Egypta do země Madianské ke knížeti Jethro, jenž byl spolu knězem Boha pravého. Po delší dobu zůstal u něho a pásl mu stáda. I přišel jednou až k hoře Horeb a tu ukázal se mu Hospodin v hořícím keři a poslal jej ke králi Faraonovi do Egypta se vzkazem, že má lid israelský propustiti ze země. Aby Israelité i král Farao věřili Mojžíšovi, že od Boha poslán jest, obdržel moc zázraky činiti. A víte, co jsou zázraky? Jsou to skutky podivuhodné mocí Boží vykonané. Kdo tedy jen může zázraky činit? (Bůh všemohoucí a komu on k tomu moc dá.) Z ustanovení Božího přišel Mojžíšovi bratr jeho Aron naproti a společně vydali se k Faraonovi; však tento nevěřil jim, rouhal se Hospodinu a lid israelský propustiti nechtěl, tak že desíti ranami čili pokutami trestán byl Farao i celá země Egyptská kromě krajiny, kde bydleli židé. (Voda v krev obrácena, žáby a obtížný hmyz, mor a nemoce u dobytka i lidí, krupobití a kobylky, tmy.) A to pozoruhodné bylo při tom, že Mojžíš z vnuknutí Božího vždy napřed ten trest Faraonovi oznámil. Posléze předpověděl Mojžíš z rozkazu Hospodinova, že v každé rodině egyptské zemře nejstarší syn; židům ale nařídil, aby zabili beránka a krví jeho potřeli veřeje dveří svých na ochranu před touto ránou, což mělo naznačovati vysvobození od smrti věčné skrze krev Beránka Božího. Byla to veliká noc, kde Bůh ukázal všemohoucnosť svou i Egyptčanům i lidu israelskému. Farao uzřev i syna svého umírati, postrašen poslal k Mojžíšovi a Aronovi, ať hned lid israelský vyjde ze země, aby snad nezemřeli Egypťané všichni. Vyšel tedy lid israelský té noci z Egypta a na památku toho slaví až dosud židé svátky velikonoční; však i my křesťané máme své velikonoce, poněvadž právě o té židovské slavnosti velikonoční to bylo, kde Kristus Syn Boží a Vykupitel náš obětován byl jako Beránek na osvobození naše z otroctví ďábla a za spásu všeho lidstva. — Tak slavným způsobem splnil Bůh přislíbení své. Po 430 let nechal potomky Abrahamovy v Egyptě vzrůsti u veliký národ, načež zázračným způsobem vyvedl je, aby poznali, že On řídí osudy jejich. Pamatujte, že jako u národu israelského, tak řídí P. Bůh osudy všech lidí a provádí vůli svou buď ku prospěchu našemu, podrobujeme-li se vůli jeho jako lid vyvolený, aneb k potrestání a k záhubě těch, kteří se mu protiví jako Farao a Egyptčané. Pomodleme se, aby P. Bůh žehnal nám i národu našemu .... (Pokr.)

Zeměpis biblický.

(Pokračování.)

Stvoření andělův a pád některých. Čas, kdy stvořeni byli andělé, není udán v bibli, ale dle Job 38. stvořeni andělé dříve než země. Stvoření pokračovalo od ducha k mrtvé přírodě a tu zase k živočichům a lidem. Andělé jsou nejvyšším stupněm ve stvoření, přechodem od tvorů k Tvůrci. Všickni byli obdařeni posvěcující milostí, proto byli všickni dobří a blažení. Než obdařeni jsouce svobodnou vůlí, nezůstali všichni dobří, ale přemnozí v pýše své odepřeli Hospodinu úctu povinnou a i s vůdcem Luci-

ferem svrženi jsou do pekel od andělů dobrých vedených sv. Michaelem (Michael = kdo jako Bůh?).

Stvoření lidí. Pro člověka štípil Hospodin hned od počátku ráj. Skutečná jména řek (Fison, Gehon,) Tigris a Eufrat dokazují, že to byla skutečná, určitě omezená krajina. Adam (= muž ze země) stvořen byl mimo ráj a do ráje postaven. V ráji byl strom vědění dobrého a zlého, u něho měl se člověk rozhodnouti pro dobré neb zlé *) a strom života, jehož ovoce chrániti mělo lidi před smrtí. Bůh dal lidem v ráji zákon: „Ze všelikého stromu rajského jez, ze stromu pak vědění dobrého a zlého nejez: nebo v kterýkoli den bys z něho jedl, smrtí umřeš!“

Adam a Eva jsou rodičové všech lidí.

První hřích byl hřích smrtelný, poněvadž pokutou zaň určena smrť. Hřích tento jest tím větší, čím většími dary a přednostmi byli první lidé obdařeni. Hřích prvních rodičů byla nevěra (věřili více ďáblu než Bohu) a pýcha.

Trest. Lidé nebyli za svůj hřích tak přísně potrestáni jako padlí andělé a to z dvojí příčiny: 1. nebyli tak vysoce nadáni jako padlí andělé a 2. pokutu jejich to zmírňovalo, že byli svedeni.

Protože však i duše (žádostí) i tělo (provedením) účasť mělo ve hříchu, proto potrestáni na duši i na těle. Na duši tím, že ztratili nadpřirozené milosti: svoji svatosť a lásku Boží, rozum její byl zatemněn a vůle seslabena. V tomto stavu hříšném nemohla se duše jejich dostati do nebe. Na těle potrestáni tím, že vyhnáni jsou z ráje, tělo jejich podrobeno všelikým útrapám, nemoci a smrti.

První zaslíbení Messiáše. Již v ráji pohrozil Hospodin svůdci ďáblu: „Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, ona potře hlavu tvou a ty úklady budeš činiti patě její.“ Slova tato vztahují se na druhou, pravou matku lidstva, jejíž potomek přemůže ďábla a jsou prvním zaslíbením Messiáše.

Hřích tento a trest přešel na všechny lidi, jen Mária byla vyňata.

Oběti vyplynuly z vědoucí potřeby usmířiti uraženého Boha, ač nelze tvrditi, že by je sám Bůh nebyl nakázal. Jimi vyznávali lidé nadvládu Hospodinovu nad stvořením, jimi vyznávali jeho dokonalosti (proto obětovali vše nejlepší a nejdražší), jimi dávali mu na jevo svou úctu a lásku. Oběťmi předobrazována oběť Krista Pána.

Kain a Abel. Hned na dítkách Adamových počaly jeviti se smutné následky dědičného hříchu. Kain zavraždil Abela (jenž jest obrazem Kristovým) a stihán výčitkami svědomí prchl na východ od Edenu. Již Kain stavěl město, potomci jeho (ze sestry, kterou za ženu pojal) vynalezli užitečná řemesla a umění, leč touha jejich nesla se jenom k tomu, aby si život na tomto světě zpříjemnili a proto je zove písmo „syny světa.“

Rozmnožení lidí a zkáza mravů. Za Abela dal Hospodin prvním rodičům náhradou dobrého Setha (kromě tohoto zplodil Adam více synů a dcer. Gen. 5, 4.). Potomci jeho nazváni jsou „syny světla,“ poněvadž ctnostným životem k Bohu, dárci pravého světla přijíti se snažili. Od Adama až do Noema uvádí písmo 10 patriarchů. Henoch, šestý Adamův potomek, za živa vzat byl do nebe. Však synové světla obcovali se syny světa a hřích naplnil celou zemi.

Potopa. Archa Noemova byl vlastně vor 300 loket dlouhý, 50 loket široký a 30 loket vysoký. (1 loket = 0·525 metru.) Krychlový jeho obsah obnášel tudíž více než 65 tisíc krychlových metrů (rovnal se krychlovému obsahu obrovského parníku Great Eastrn). Do archy vzal Noe zvířata, jichž (kromě ryb) čítáme 13 tisíc druhů a připočteme-li pro zvířata čista, jež po sedmi do archy vzata 1000 kub. metrů, připadne na jedno zvíře asi 2·5 kub. metrů. Postačila tedy archa svému účeli úplně.

Potopa trvala více než rok. Archa jest obrazem církve svaté.

---

*) Hettinger Apol. II. 1, 377.

Ať už bylo příčinou potopy snížení pevniny a s ní spojené zvýšení dna mořského anebo jiný převrat na zemi, tolik jest jisto, že 1. vody jest na zeměkouli tolik, že celou souši vysoko pokrýti může. 2. že všude na pevné zemi nacházi se stopy potopy, 3. že u všech národů světa zachovaly se pověsti o potopě, jež zahubila lidstvo. O potopě souhlasně vypravují pověsti Babylonské, Indické, Čínské, Egyptské, Mexické, Peruánské, Tahitské právě tak jako Germánské a Slovanské. V podstatných věcech shodují se všechny, jednotliví národové přibájili jim pouze místní, národní ráz, (ku př. pověsť o Deukalionovi) viz Hettinger Apol. II. 1. 303 nn.

Archa stanula v horách Arménských, snad na Araratu 5604 m. vysokém. Zde vystoupil Noe s celou rodinou a odtud šířilo se lidstvo podél obou břehů Tigrských až do země Senaar.

Noemovi synové byli Sem, Cham a Jafet. Věk lidský se po potopě ustavičně krátil.

Adam	žil 930 let.	Sém	žil 600 let.
Seth	žil 912 let.	Eber	žil 464 let.
Methusalem	žil 969 let.	Thare	žil 205 let.
Noe	žil 950 let.	Abraham	žil 175 let.

Babylonská věž (jméno její od kmene balal = zmásti). Když se lidstvo rozmnožilo kolem r. 2000 př. Kr., že nestačila jim krajina pozdější Chaldeje a při tom mravně i nábožensky ustavičně klesalo, chtělo ve své pýše vystavěti město a věž obrovskou jako pomník své slávy a neodvislosti na Bohu, jako středisko všeho lidstva. Bůh ale zmátl jim jazyky a lidé rozešli se do celého světa, vyjímaje potomky Semovy, kteří zůstali v zemi Chaldejské. Chamité odtáhli do Afriky nesouce s sebou kletbu praotcovu. Jafetité rozšířili se po Asii a Evropě.

Amerika přijala lidstvo z některého dílu starého světa. Že není zalidnění toto nic nemožného, dokazuje mapa zcela zřetelně. Asii dělí od Ameriky průliv Behringův, jenž zužuje se až na 10 mil. Přes Island, jenž dále leží od Europy než od Ameriky, dostali se Normani již v 10. století do Gronska a na pobřeží severní Ameriky. Jižněji od Behringova průlivu nalezneme celý věnec ostrovů Aleutských, jež svojí blízkostí mohly zprostředkovati zalidnění nového světa právě tak jako četná souostroví Tichého oceanu. Že po této cestě rozšířilo se lidstvo, dokazuje jednak podobná konstrukce těla, jednak podobné zvyky a řeč obyvatelů ostrovů tichomořských. — Indiáni v celé Americe mají jeden typ a lebka jejich podobá se brzy mongolské, brzy malajské. Také bouře a větry donutili lidi na lodích k osazení zemí až dosud neobydlených.

Zvěsti o stavbě věže a zmatení jazyků jsou po starém i novém světě tak rozšířeny, že již samy o sobě podávají důkaz jednoty pokolení lidského.

Dle tradice rabínské dal Hospodin Noemovi a jeho potomkům těchto sedm přikázaní: 1. nežiti bez vrchností, 2. vystříhati se rouhání, 3. modloslužby, 4. krvosmilstva, 5. vraždy, 6. krádeže a 7. požívání krve a masa zvířat zadušených.

Lidé upadli v modloslužbu, t. j. místo Tvůrce klaněli se tvorům a jejich obrazům; božskou úctu prokazovali lidem (ku př. Nimrodu, Heraklovi, později i živým ještě římským císařům), zvířatům (býkům, kočkám, ptákům, hadům atd.), hvězdám, větrům atd. Že při tomto pokleslém náboženském vědomí klesala také mravnosť, nebude se nikdo diviti, vždyť ctili ku př. Římané v Diovi otcevraha a cizoložníka, v Merkurovi zloděje, v Bakchovi opilce, ve Venuši nevěstku. Lidé hříchem ctili bohy, chtělť jim hříchem býti podobnými.

Doba II. od roku 2000—1500 př. Kr.

Od Adama až po Mojžíše.

Abrahamovo povolání. Aby mezi lidstvem neutuchlo světlo pravé víry a naděje v Messiáše, povolán Abraham. Pocházel z Ur (nyní Mugeïr) v zemi Chaldejské na pravém břehu dolního Eufratu.

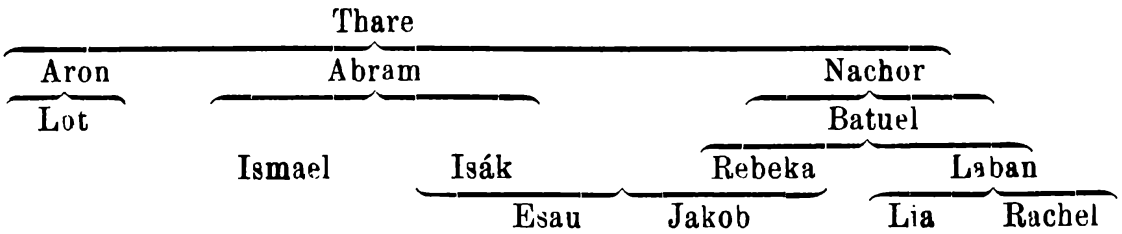

Thare s celou rodinou z příčin neznámých (snad proto, že od modloslužebníků byl pronásledován) odešel z Ur, táhl se svými stády podél Eufratu až usadil se v Haran v Mezopotamii. Ale i v rodině jeho vzmohla se modloslužba a Hospodin, aby Abrahama zachránil a poslušnosť jeho zkusil, rozkázal mu: „Vyjdi ze země své do země, kterou ukáži tobě. Učiním tě otcem národa velikého a požehnám tobě; a v tobě požehnána budou všechna pokolení země.“ — Druhé toto mesiánské zaslíbení jest určitější než první. Zvěstujeť, že Spasitel bude z potomstva Abrahamova.

Abram s manželkou Sarai, bratrovcem Lotem s čeládkou a vším majetkem přišel do krásné země Kanaan (Kanaan byl syn Chamův) a usadil se v místě, které později nazváno Sichem. Odtud táhl k jihu a usadil se v Bethel; ale v zemi vypukl hlad a donutil jej hledati útočiště v Egyptě. Sarai (ač 65 let stará) zalíbila se králi, který myslil, že jest sestra Abrahamova a chtěl učiniti ji svojí ženou. Ale Hospodin trestal zemi Egyptskou a Farao mu ji opět navrátil. Z Egypta vrátil se Abram bohat zlatem, stříbrem i dobytkem do země zaslíbené. Ale země mezi tím od Kananitů zaujatá nestačila stádům Abramovým a Lotovým. Lot vyvolil sobě krásnou, ráji podobnou krajinu při dolním Jordanu, Abram bydlil u Hebronu v údolí Mambre.

Po čase vtrhl Chodoklahomor král elamský (v nynější Persii) spojen s cizími králi do území měst: Sodomy, Gomorrhy, Adama, Seboim a Segor, aby je za to potrestal, že vzpouzely se platiti mu poplatek.

Melchisedechova oběť jest obrazem nejsvětější oběti. „Ty jsi kněz na věky dle řádu Melchisedechova,“ žalm 109.

Když bylo Abramovi 86 let, porodila mu služka Agar Ismaele, od jehož dvanácti synů pocházejí arabští Beduini.

Abram	= otec vznešený,	Abraham	= otec množství.
Sarai	= knížecí,	Sara	= kněžna.

Obřízka. Obřízce podrobovali se kněží egyptští, o obřízce zmiňuje se Herodot u Kolchiďanů a Aethiopů. Hospodin učinil ji znamením své úmluvy a obřízka byla, ač nebyly s ní spojeny milosti nadpřirozené, obrazem novozákonného křtu. Jí vcházel Israelita v úmluvu s Bohem a zavazoval se k věrnému plnění zákona. Bylo to nezrušitelné znamení na těle, zrovna tak jako se na křtu sv. nezrušitelné vtiskuje znamení na duši.

Zkáza Sodomy a Gomorrhy. Záhuba (viz str. 3.) postihla města: Sodomu, Gomorrhu, Adama a Seboim, na prosbu Lotovu zachráněno městečko Segor.

Hřích obyvatelů Sodomy atd. byla nemírnosť, rozmařilosť, pýcha a především němý neb sodomský hřích (Gen. 19. 5.).

Sloup, ve který se proměnila žena Lotova, ukazují Arabové na Djebel Usdum, jest to balvan solný 12 m. vysoký.

Narození a obětování Isákovo r. 2108 po stvoření světa anebo 2117 př. Kr. Abraham po zkáze Sodomy bydlel v okolí Bersabe. Když pak byl 100 let stár, porodila mu devadesátiletá Sára Isáka.

Když měl býti Isák obětován, byl dle Jos. Flavia 25 let stár.

Hospodin přísahou ujistil Abrahama, že bude míti potomků bez počtu, a v jednom z nich že budou požehnáni všickni národové světa.

Sára zemřela majíc 127 let a pochována v jeskyni u Mambre, již koupil Abraham za místo pohřební, zde pochován Abraham, Isák, Rebeka, Lia a Jakub.

Esau a Jakob.

Po dvacetiletém bezdětném manželství narodila se Isákovi dvojčata Esau (= vlasem porostlý, drsný) a Jakob (= lstivý). Rebeka milovala Jakoba, poněvadž jí oznámil Hospodin: „Dvojí lid z života tvého se rozdělí a větší sloužiti bude menšímu.“ Gen. 25, 23.

Právo prvorozence záleželo v tom, že na něho přejíti mělo zaslíbení Hospodinovo; krom toho obdržel dvojnásobný podíl z majetku otcova, po smrti otcově stal se hlavou rodiny a zároveň knězem, t. j. prostředníkem mezi Bohem a lidem svým.

Když Isák oslepnul, bylo mu 137 let, celkem byl pak živ 180 let.

Bůh potrestal 1. Esaua za lehkomyslnosť jeho tím, že přišel o prvorozenství, 2. Jakoba za jeho podvodné chování tím, že musil daleko od svého domova žíti, že zakusil mnohých zklamání od Labana i od vlastních dítek svých a 3. Rebeku, za to, že Jakoba k podvodu svedla, potrestal Hospodin, že musila se zamilovaným synem se rozloučiti a neshledala se s ním v životě více.

Útěk Jakobův.

Na útěku přišel Jakob k městu Luz a zde v širém poli přenocoval. Zde viděl ve snu žebřík a Hospodin obnovil slib svůj Abrahamovi daný, slíbilť mu: „V tobě a semeni tvém požehnána budou všecka pokolení země.“ Jakob nazval místo Luz Bethel, t. j. dům Boží.

Na východě není zvykem, aby žena muži svému věno přinášela, muž musí si ženu koupiti, anebo cenu kupní prací, službou nahraditi. Žena dostává z domu otcovského nejvýše několik služek k vlastní obsluze. Za Rachel sloužil Jakob 7 let, pak dal mu lstivý Laban Liu, jež měla slabé (mdlé) oči. Podvod tento byl možný, poněvač bývala nevěsta odevzdána ženichovi zahalená. Na to sloužil Jakob nových 7 let za Rachel a ztrávil u Labana celkem 20 let.

Návrat Jakobův.

Bohat dobytkem i služebnictvem vracel se Jakob s 11 syny svými do země Kanaan. Esau, jenž bydlel v zemi Seïr (krajině Edom), přišel mu vstříc a smířil se s ním. Pak táhl Jakob k severu a koupil u Sichem pole, na němž později vykopal studnu (studna Jakobova). Po čase zemřela Rachel při porodu Benjaminově a pochována u Betlema. Deset let po vyjití z Haran usadil se Jakob u stařičkého otce Isáka v Hebronu a Isák žil pak ještě 12 let a umřel 180 let stár.

Jakobovi synové.

Z Liy: 1. Ruben. 2. Simeon. 3. Levi. 4. Juda. 9. Isachar. 10. Zabulon. 11. (Dina.) — Ze Zelphy: 7. Gad. 8. Asser. — Z Rachel: 11. Josef. 12. Benjamin. — Z Bály: 5. Dan. 6. Nephtali. (Zelpha byla služka Liina, Bála služka Rachelina).

Josef prodán.

Když jednou pásli bratři u Sichem, 20 hodin cesty od Hebronu vzdáleného, poslal Jakob Josefa .... Bratří prodali Josefa kupcům Madianským za 20 seklů, t. j. asi 30 zl. r. č.

Josef v domě Putifarově.

Kupci prodali 16tiletého Josefa Putifarovi. Putifar byl velitelem královské stráže, v domě jeho byl též žalář, v němž chováni byli provinilci proti králi.

Plášť (Simla) byl veliký čtyrhranný kus látky, jenž chudším lidem také za pokrývku v noci sloužil. Josef byl 26 let stár, když uvržen byl do žaláře.

Farao bylo úřední jméno králů egyptských. Jméno to odvozuje se buď z koptického phi — Uro = král, nebo od jména nejvyššího božství egyptského Fra = slunce aneb ze slova per — aa = vysoký dům, tak jako se až podnes říká: vysoká porta turecká. — Nejvyšší pekař a vinař byli hodnostáři u dvora, onen měl dohlídku na pápoje, tento staral se o jídla na tabuli královské.

Drobnosti.

O vzorném rolníku Vavákovi čteme článek v čítánkách obecných škol. Však již tehdá, dokud živ byl, dával jej za příklad svým osadníkům Vojtěch Nejedlý, farář v Pečicích a to těmito slovy: *)

Rozumných a mravných lidí u nás v Čechách jest dosti; ti v městech i ve vesnicích se nalézají, a hned od jiných svými způsoby počestnými se rozeznávají. A ne jen někteří takoví lidé jsou po různu k nalezení, ale i celá města a vesnice nalézáme, a jistě každý vlastenec vida tyto rozumné a mravné lidi, musí ve svém srdci zaplesati, a jich sobě vážiti. A jak skutečně tito moudří muži váženi a ctěni bývají, máme příklad v naší vlasti na Františkovi Vavákovi, sedláku a rychtáři ve vsi Milčicích na Poděbradském panství. Tento učený a moudrý sedlák byl od císařovny Marie Terezie, od císaře Josefa II., a Františka I. obdarován; všichni úředníci si ho váží, a každý vlastenec, který tou krajinou se beře, k Vavákovi zachází, aby s ním promluvil a ho poctil. A ne jen naši vlastenci, ale i cizozemci mají ho v uctivosti, a rozprávějí chvalitebně o něm, a svým sousedům jej za příklad kladou. Však Vavák zasluhuje toho poctění; neboť jest dobrý a pravý křesťan, jest mravný soused, příkladný a opatrný rychtář, zkušený a možný sedlák. V jeho stavení a v jeho vesnici zachovává se pořádek ku podivu; tam není veřejných různic a hraní, ani nočního toulání; Vavák drží mládež na uzdě, a sousedům dává dobrý příklad; doma pilně čítá, pilně zpívá a skládá, a všudy v hospodářství dohlíží, a pilně pracuje, polní nástroje a domácí nářadí sám sobě dělá, a své stavení vším možným způsobem ozdobuje, a na všech věcech prozřetelně pokračuje. — Na toho moudrého muže, a na všecky své rozšafné sousedy patřte, a podle nich se řiďte, abyste denně v umění i v moudrosti prospívali. K tomu vás vlastní váš užitek a vaše česť nutí, chcete-li Bohu i lidem milí býti; k tomu vás i písmo svaté napomíná. *Jan Žahourek.*

*) Sváteční kázaní II. str. 156. V Praze 1807.

Obsah „Vychovatele“:

Renánovy dějiny národa israelského. (Pokračování.) — Učitelské běhy — Jak jsem se proti škole prohřešil. (Ze zápisků kaplanských) — Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě. (Fr. Vohnout, farář v Žlunicích. Pokračování.) — Zeměpis biblický. (Pokračování) — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 15. prosince 1890. Číslo 23.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knih. tiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Provolání.

Dnem 1. ledna 1891 přejde „Vychovatel“ v majetek a správu družstva Vlasť. Redakce jeho svěřena jest družstvem nížepsanému, jenž se tohoto čestného sice ale nesnadného úkolu podjal jenom z té příčiny, že jest snahou jeho pracovati vždycky, pokud jenom stačí slabé jeho síly, ve prospěch věci dobré.

V tuto dobu však není snad v žádném jiném oboru nám katolíkům, kněžím i laikům, tak nutně třeba práce, práce obětavé, práce úsilovné, jako v oboru paedagogickém. Pohleďme jenom, s jakou horlivostí a úsilovností v oboru tomto pracují četní naši odpůrci, s jakou horlivostí vymýšlejí vždy nové systémy paedagogické, jen aby se mohli obejíti bez Boha a bez náboženství. A na tom ještě dosti nemajíce, vyhlašují nás za odpůrce pokroku a nepřátely osvěty, ba odvažují se docela i tvrditi, že prý náboženství výchově nejen pranic neprospívá, nýbrž spíše škodí.

Nepovzbuzují, nepobádají, nenutí nás přímo, abychom se spojili v jeden pevný, spořádaný šik, ozbrojili se „mečem ducha“, „opásali pravdou“ a hájili statečně v práci svorné staré, osvědčené vychovatelské zásady katolické, čili, což jedno jest, zásady v pravdě křesťanské. Zásady tyto, majíce svůj základ a své kořeny v nezměnitelné křesťanské pravdě, jsou pevné a stálé, nestárnou, nemění se, tak jako se pravda, z níž se vyprýštily, nemění a nestárne, a proto mohou též jedině býti trvalým a pevným základem zdárného vychování.

Jaké však výchovy můžeme čekati od oněch systemů paedagogických, v nichž není takových stálých, pevných zásad, z nichž jeden druhému odporuje a žádný proto nemá stálosti? Jaké výchovy můžeme se nadíti od oněch systemů paedagogických, jejichž autoři nemají řádného pojmu o člověku a jeho určení, neuznávají prvotného hříchu a z něho vzniklé porušenosti, svobodu vůle buď popírají, nebo ji míchají s determinismem anebo konečně prohlašují člověka za úplně autonomního, o svědomí lidském buď vůbec ani nemluví anebo se o něm zmiňují toliko mimochodem, všecku činnosť člověka a všecky jeho snahy obmezují toliko na hroudu této země a na té ho ještě považují pouze za „jedinou buňku v organismu společnosti?“ Jak možno zdárně vychovávati na základě systemů paedagogických, jejichž autoři vyznávají sami buď přímo a bez obalu: „o vychovávání nemáme ještě žádného stálého, všeobecně uznaného pojmu“, aneb aspoň tvrdí, že až po tu dobu, kdy oni vystoupli se svým systemem, „pojem a dosah výchovy

nebyl dosti přesně a důkladně vymezován“ (Dr. Lindner, Paedag. na zákl. nauky o vývoji, předml. str. 3.), nevědouce ovšem, že to jiný řekne i taky o nich a jejich systemu!

Neplatí i zde slovo velikého učitele národů, že „jiného základu nemůže položiti nikdo, nežli ten, jenž jest položen a jímž jest Ježíš Kristus?“ Kdo opouští tento jedině pevný základ a kdo svůj system buduje na půdě subjektivismu a měnících se domněnek a náhledů, buduje na písku a proud času smete v době kratinké celou tu jeho umělou budovu, nechť jest to již Rousseau nebo Pestalozzi, Spencer, Diesterweg, Dittes nebo Lindner, neb kdokoli jiný. Bez Krista není žádného pravého vychování, bez něho jest i v tomto oboru všecka námaha a všecka práce bez požehnání a nemá žádného pevného trvání; v Něm však, jenž jest pro všecky cesta, pravda i život, jest pravá cesta, pravda a život i taky pro vědu paedagogickou!

Pod praporem tohoto nejlepšího Učitele lidstva chceme pracovati, chceme hlásati zásady výchovy v pravdě křesťanské a jim též všude neohroženě zjednávati uznání, zjednávati platnosť. Kdo jsi dobré vůle a kdo se hned nehněváš, nedá-li se všecko, co snad napíšeš, beze změny do tisku, spoj se s námi pod praporem tímto, buď si jinak kdokoli; nehleď na osobu volajícího, nýbrž na věc svatou, na věc nad jiné důležitější, o níž tu běží. Prospěch dítek, prospěch mládeže dorůstající, blaho a prospěch drahé vlasti, prospěch církve a spása duší vybízejí nás k horlivé, svorné, vytrvalé práci.

Spojme se tudíž, soustřeďme své síly v orgánu, jakýmž chce býti „Vychovatel“, a ukažme odpůrcům a nedověrcům, že výchova křesťanská nepřekáží pokroku, nepřekáží osvětě, nýbrž je spíše mocně podporuje, je ozařuje světlem vyšším a jim razí cestu vždycky a všude; že sobě všímá měrou stejnou všech mohutnostní a sil duševních, všechněm pomáhá k souměrnému vývoji a nikterak není jednostrannou, jako jsou mnohé pedagogické systemy moderní, jež všímají sobě po výtce jenom stránky rozumové a zanedbávají vůli, cit a svědomí! Ukažme, že není ani v rodině, ani ve škole, ani v společnosti nad výchovu křesťanskou, ta jedině že vychovati dovede pevné, dobré charaktery, řádné a spolehlivé členy obce, státu, církve, společnosti. Nezapomínejme ani na sebe a domáhejme se v mezích zákona úsilovně práva, jakéž nám vzhledem ku škole a ve škole patří a náleží.

Tenť byl by as program, jímž se chce říditi „Vychovatel“. Aby však program tento mohl býti řádně prováděn a uskutečňován, k tomu ovšem nestačí síly člověka jednotlivého, k tomu jest třeba součinnosti všech. Proto voláme ještě jedenkráte: Kdo jsi vůle dobré, neskládej ruce v klín, nýbrž spoj se s námi k dílu vážnému a velice důležitému. Neříkej a nevymlouvej se, že snad péro tvoje méně jest obratné; bude-li tvá práce jen obsahem dobrá, redakce se již o formálné její upravení postará sama a časem přemůžeš všecky obtíže. Čím více nás bude, čím horlivěji a svědomitěji budem pracovati, tím většího úspěchu se dedělame!

Nuže, ku práci ve jménu Páně svorně za heslem „duchovenstvo sobě“ a tím i církvi, národu a vlasti!

V Praze, 28. listopadu 1890.

Frant. Pohunek,
kaplan u sv. Štěpána v Praze,
č. 568 - II.

Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě.

Fr. Vohnout, farář v Žlunicích.

(Pokračování.)

19.

Vypravoval jsem vám o potomcích Jakubových v Egyptě; jak tam přišli a jak se jim tam vedlo? Kdo vyvedl lid ten z Egypta? Co víte o Mojžíšovi? Čí mocí činil Mojžíš zázraky? Co jest zázrak? Jaké zázraky konal

Mojžíš? V těch ranách, jimiž trestal Bůh zpupného Faraona, ukázal Pán Bůh, že jest nejvyšší Pán, kterého i Farao poslouchati musí; že jest všemohoucí, a že dle své prozřetelnosti spravuje osudy všech lidí. Jak přiměl Bůh zatvrzelého Faraona, že konečně propustil lid? Jaká slavnosť jest ustanovena na památku toho zázračného osvobození lidu israelského? Židé vyšli tedy z Egypta a vzali kosti Josefovy ssebou, aby je pochovali v zemi zaslíbené. Dnes povím vám další příběhy lidu israelského, když vyšel z Egypta. Bůh sám provázel lid zvláštním úkazem na obloze, který za dne jevil se jako oblak, v noci pak jako ohnivý sloup. Farao brzo počal litovati, že propustil tolik dělníků ze země; shromáždil tedy vojsko a pustil se za Israelskými, aby je k návratu donutil. I dohonil je u moře Červeného. Ustrašen počal tu bědovati lid israelský, že zahynouti musí; nebo před sebou měli moře, za sebou pak nepřátelské vojsko. Však opět ukázal Bůh svou všemohoucnosť a svou péči o lid vyvolený, ale i trestající spravedlností stihl zatvrzelého krále Faraona a vojsko jeho. Poručil Bůh Mojžíšovi, aby dotkl se holí moře a to rozstoupilo se; prudký vítr vysušil rychle půdu moře a židé přešli suchou nohou. Chtěli toho zkusiti i Egypťané a pustiti se za židy; když ale byli uprostřed moře, bouře prudká přišla na vojsko egyptské, takže vozy jejich se zpřevracely a k rozkazu Božímu vztáhl Mojžíš hůl k moři, vody moře, které stály po obou stranách, srazily se a Farao i se vším vojskem zhynul v moři. Tak ztrestal Bůh zatvrzelou rouhavosť Faraonovu. (Obraz). — Bůh nepřestal pečovati o lid israelský ani na poušti; hořké vody v sladké obrátil a k pití lahodné učinil; když stýskalo se jim po mase, přivedl křepelky do ležení jejich a dal jim chléb s nebe — mannu; chránil je proti nepříteli (Amalechovi), jehož porážku Mojžíš modlitbou a rukama k nebi vztaženýma vyprosil. Tak přišli židé až k hoře Sinaj. Tu poručil Hospodin, aby vyprali roucha svá, umyli se a po tři dni aby připravovali se postem a modlitbami, že Bůh sám pak bude mluviti k nim, aby zjevil jim svou vůli a uzavřel se vším lidem úmluvu. Za hřímání, blesku a zvuku trub shromáždil se lid pod horou Sinaj a Hospodin sám oznámil jim desatero přikázaní. (Obraz). — Mojžíš vysvětlil lidu přikázaní Boží a lid slíbil, že všechno, co mluvil Hospodin, zachovávati bude. I uzavřel Bůh skrze Mojžíše úmluvu s lidem, že o ně jako lid svůj pečovati bude, oni pak že Jemu samému se klaněti a Jej vzývati budou. Na potvrzení toho přineseny jsou oběti a lid krví obětní pokropen. To jest stará úmluva neb starý Zákon, který trvati měl až do příchodu Mesiáše. Však desatero přikázaní Boží mělo platiti pro všechny lidi i pro nás; proto i vás učili rodiče desatero přikázaní Božích a modlíváme se je každodenně; kdo je umí? Kdo je ještě dobře neumíte, poproste rodiče neb starší bratry a sestry, aby se je s vámi modlili; i zde se je budeme učit a modlit a slíbíme Pánu Bohu, že je zachovávati chceme.

20.

Kdo pak z menších žáků naučil se pěkně desatero přikázaní Božích? Komu a kde oznámil je Pán Bůh? Máme i my je zachovávati? Lidé však často vědomě a zúmyslně je přestupují; čeho se to dopouštějí? Na takové se Pán Bůh hněvá a trestá je. Tak i židé brzo zapomněli na svůj slib, že budou přikázaní Boží zachovávat. Poslyšte, co učinili. Mojžíš z rozkazu Božímu odebral se na horu Sinaj a pobyl tam po 40 dní; Hospodin sám poučoval ho o zákoně Božím. Židé měli návratu jeho očekávati pod horou. Když Mojžíš dlouho nepřicházel, počali se domýšleti, že tam snad zahynul a někteří začali rouhavě stýskati, že je Hospodin moc přísný; bohové egyptští že byli shovívavější a nikomu nic zlého neudělali. I donutili Arona, aby jim takové bohy udělal jako vídali v Egyptě. Aron netroufal si lidu pobouřenému odpírat a dal jím ulíti tele ze zlata. Židé shromáždili se kolem té modly a jako vídali Egypťany klaněti se býku, klaněli se i oni tomu zlatému teleti; pili a hodovali, v opilosti pak neslušně pokřikovali a tančili; jakýchto

hříchů dopustili se? Komu jedině mají se lidé klaněti? V kterém přikázaní se to nařizuje? Tak zrušili lidé slib a přestoupili hned 1. přikázaní. Věděl-li pak o tom Pán Bůh? Ovšem, a chtěl vyhubiti ten lid modlářský; ale Mojžíš uprosil Boha a sestoupil s hory, aby lidu pobloudilému úmluvu jejich s Bohem připomenul. Nesl dvě desky kamenné, na nichž Bůh sám byl 10. přikázaní napsal; když uzřel ty opilé modláře kolem zlatého telete poskakovat, rozhorlil se a udeřil o zem těmi deskami, nešlechetníky ony ale, kteří ani k napomenutí jeho neuposlechli, dal pobíti. Lid ostatní poznal vinu svou a činil pokání. K pobožnostem veřejným zhotovena archa úmluvy a postavena pod skvostný stan (Popis); zřízeny jsou oltáře k obětem a muži z pokolení Levi (Levité) posvěceni ku konání oběti a posv. obřadů. Jasným oblakem, jenž zahaloval stánek, ukazoval Pán Bůh přítomnosť svou.

Lid israelský přiblížil se pouští až k hranicím země zaslíbené; i vysláni jsou vyzvědači, aby prohlédli zemi. Tito vrátivše se, chválili sice úrodnosť země, ale někteří z nich postrašili lidu, že obyvatelé země této jsou velice silni a že nebudou Israelité moci nad nimi zvítěziti. Vzdor napomínání Josuovu a Kalebovu, kteří taktéž shlédli zemi, zmalomyslněl lid a chtěl se raději vrátiti do Egypta. Rozhněval se proto Hospodin a ustanovil, že nesmějí vejíti hned do země zaslíbené, ale na poušti že setrvati musí, dokud nepomrou všichni, kteří tehdáž byli v stáří výše 20 let. Tak bydlel lid po 40 let na poušti; ačkoliv pak často prohřešovali se proti Hospodinu, že trestati je musil, přece neopustil jich, ale mannou s nebe živil je, křepelky jim poslal a zázračně vyvedl vodu ze skály k napájení jich. Když pak vypršela lhůta Bohem ustanovena, přiveden pozůstalý lid až ku hranicím země zaslíbené. Mojžíš k rozkazu Božímu ustanovil místo sebe Josue za vůdce lidu, připomenul jim ještě jednou, jak Hospodin v prozřetelnosti své o ně se staral, na mysl uvedl jim úmluvu s Bohem uzavřenou a zapřisáhal jich k plnění přikázaní Božích. Oznámil lidu proroctví o Mesiáši, jež Bůh sám mu zjevil řka: „Proroka vzbudím z prostředku bratří jejich podobného tobě a vložím slova svá v ústa jeho a bude mluviti k nim všecko, což mu přikáži.“ (V. Mojž. 18, 18.) Na to požehnaní udělil Mojžíš všemu lidu, vstoupil na horu Nebo, odkudž okázal mu Bůh zemi zaslíbenou a tam jako věrný sluha Hospodinův zemřel. (Obraz). — Kam přišla asi duše jeho? Spokojeně, oddaně do vůle Boží umírá člověk spravedlivý, jemuž Bůh jakoby napřed ukazoval to zaslíbené nebe; i nám slíbil Pán Bůh nebe, modleme se, aby nás tam jednou vzal.

21.

Slyšeli jste, jak dojemně se Mojžíš rozžehnal s lidem svým. (Op.) Jaké proroctví oznámil? Kde umřel? Koho ustanovil místo sebe za vůdce lidu? Josue tedy Bohem samým k úřadu tomu určený a od Mojžíše požehnáním obdařený, přivedl lid až k řece Jordanu, která jich od země zaslíbené ještě dělila. Tu zjevil se Bůh Josuovi, ujistil ho svou ochranou a pomocí a nařídil, aby lid sepral roucha svá a modlitbami i postem připravil se ku vstoupení do země zaslíbené; nebo země ta praotcům od Boha zaslíbená měla býti lidu Israelskému zemí svatou. Bůh chtěl nyní splniti slib svůj a takřka sám lid do země zaslíbené uvésti; proto nařídil, aby napřed šli kněží s archou úmluvy. Jordán byl právě rozvodněn; ale jak vstoupili kněží s archou do řečiště, zastavily se vody Jordanu a všechen lid zázračným způsobem suchou nohou přešel řeku, jak jim byl Josue z vnuknutí Božího předpověděl; poznali z toho zázraku, že Pan Bůh jde s nimi a že nemají se čeho báti, pokud přikázaní Boží zachovávati budou. Vstoupili takto po prvé na půdu země zaslíbené; manna přestala padat. Nadešla právě výroční památka jejich vyjíti z Egypta; i posvětili příchod svůj do země zaslíbené slavením svátků velikonočních. Nač připomínaly, co předobrazovaly ty svátky? Jako ztrestal Bůh Egypťany k vůli lidu israelskému, tak poručil vyhubiti bezbožné obyvatelé země zaslíbené a zemi tu rozděliti mezi dvanáctero pokolení lidu israelského (podle 12 synů Jakubových). Město Jericho

zázračně dobyto, zdi městské hlasem trub zbořeny. Zázraky těmi chtěl Bůh povzbuditi lid, aby důvěřovali v Něho, ale také přikázaní jeho byli bedlivi. Proč máme v Boha důvěřovati neb doufati? (Proto že jest všemohoucí, věrný...) A kdy smíme doufati v Boha?... Židé se často zpronevěřili Bohu, zvláště po smrti Josuově a tu dopustil Bůh, že nepřátelé nad nimi zvítězili a je sužovali; když pak lid v skroušenosti opět obrátil se k Hospodinu, slitoval se Bůh, posilnil některé muže, aby je z moci nepřátel vysvobodili a pak v čas pokoje lid spravovali a spory jejich soudili: proto jmenovali se soudci. Pán Bůh ale ukázal se tu býti Soudcem nejvýš spravedlivým, který vše dobré odměňuje a všechno zlé trestá. — Stánek svědectví s archou úmluvy postavili do města Silo, kdež nejvyšší kněz s ostatními kněžími konával služby Boží. Takovým nejvyšším knězem byl také Heli, člověk sice spravedlivý, ale na nezdárné své syny příliš slabý a shovívavý. K němu přivedli a službě Hospodinově zasvětili zbožní manželé Elkana a Anna svého jediného na Bohu vyžádaného synáčka Samuele. Toho pro jeho zbožnosť a mravnosť oblíbil si Bůh a zjevil mu, že trestati bude rod Heli, proto že věděl, že nešlechetně činí synové jeho a netrestal jich." Bůh ukládá rodičům i učitelům, aby dítky v kázni drželi a nezdárné trestali; rozpustilé děti stávají se neštěstím svým rodičům. Neuvalujte nezvedností svou nššťěstí na své rodiče. Zbožného Samuele zvolte si za příklad...

22.

Zmínil jsem se o dvou nezdárných dětech; čí to byli synové? Líbili se Bohu? Jak potrestal Bůh je i otce jejich? Co slibuje Pán Bůh zdárným dětem ve 4. přikázaní? O kterém hodném chlapečku jsem mluvil? Ten se nedal od bezbožných svést. Jak mu dal Pán Bůh na jevo, že ho má rád? A když odrostl, zvolil si ho Pán Bůh za nejvyššího kněze. Samuel dobře vedl a spravoval lid israelský, a chránil jej proti nepříteli ne mečem ale modlitbou; vždy vyprosil vítězství nad Filistinskými, tak že pokud Samuel byl nejvyšším knězem, nepřátelé netroufali si na Židy. Když ale Samuel již sestaral, počal lid žádati od něho, aby jim ustanovil krále, jako mají jiní národové. Marně připomínal jim Samuel, že sám Bůh jest králem jejich, oni pak že mají býti lidem Božím; neustali dříve, až Samuel posvátným olejem pomazal za krále Saula. Ten započal sice dobře, spravedlivě královal, ale brzo zpyšnél, uchýlil se od přikázaní Božích, tak že Bůh zavrhl jej a dal mu oznámiti skrze Samuela, že odjato bude právo královské od rodu jeho. „Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává milosť svou." I vyvolil si Bůh za budoucího krále lidu israelského pokorného, zbožného Davida z městečka Betléma, kterého také Samuel posvátným olejem k budoucímu úřadu zasvětil. David pásaje stáda, rozjímal o prozřetelnosti Božské a skládal zbožné písně a žalmy k poctě Boží. Česť Boží byla mu nade všecko; proto rozhorlil se velmi, když uslyšel jednoho času, jak filistinský obr Goliáš rouhá se Bohu a posměch si tropí z lidu israelského. S důvěrou v pomoc Boží pustil se v zápas s Goliášem a patrným řízením Božím jej přemohl a tak lid z moci nepřátel filistinských vysvobodil. (Obraz). — Tím získal si David lásku všeho lidu, ale král Saul na něho zanevřel a pronásledoval jej. Jakých se to dopouštěl hříchů Saul? David ale snášel vše trpělivě a odpustil mu vše; i když by byl měl příležitosť ku pomstě, nevyhledával jí proti Saulovi. Jak jednal David? Saula si vážil jako pomazaného Páně. Po smrti Saula stal se tedy králem David a zvolil si Jerusalém za své sídlo. Věděl ale David, že lidu potřebí jest pobožnosti, má-li býti šťastný; dal proto na hoře Sion připraviti krásný stánek a slavným spůsobem nechal tam přenésti archu úmluvy. Toť byla svatyně lidu israelského; tam scházeli se k bohoslužbě, ku které David mnohé zbožné písně složil. Bůh zjevil mu také mnohé věci budoucí, zvláště o přislíbeném Mesiáši, že z jeho rodu bude pocházet a co vše k vykoupení lidstva vykoná. Však i spravedlivého Davida zkoušel Bůh utrpením, které způsobil mne nezdárný syn Absolon; tohoto však potrestal

Bůh strašlivou smrtí. (Obraz). — Když David chýlil se k smrti, svolal všechen lid, napomenul jich k věrnému plnění přikázaní Božích a ustanovil syna Šalomouna za krále. Šalomoun bedliv byl napomínání otcova a zbožně započal panování své, ku kterému vyžádal si od Boha moudrosti, tak že za nejmoudřejšího panovníka pokládán byl. Při své zbožné oddanosti k Bohu nejprvé o to dbal, aby vystavěl v Jerusalemě nádherný chrám, který také Bůh zázračným způsobem za svůj stánek přijal a posvětil. Šalomounovi pak žehnal po čas jeho života. I Šalomoun sepsal mnohé krásné řeči, jimiž lidu svému rady a pravidla dával ku spravedlivému životu, spolu pak vnuknutím Božím ozářen i o budoucím díle vykoupení předpovídal. — O kterých mužích mluvil jsem dnes? Poznáváte, že Bůh skrze muže zbožné sám řídí a nabádá lidi; máte tedy i vy radou a napomínáním takových představených svých se spravovati. Čí jménem vládnou králové? Proto ctíme a posloucháme krále a vladaře jako zástupce Boží; jako Samuel, David a Šalomoun modlili se za lid svůj, tak i lidé modliti se mají za své duchovní a světské vrchnosti; i to nařizuje se ve 4. přikázaní. Učiníme tedy tak hned...

23.

O kolika králích židovských již jste slyšeli? Bůh vlastně byl králem nejvyšším lidu vyvoleného; proto králové jen jeho jménem správu vedli a Jeho zákonem se říditi měli. Pokud tak činili, žehnal jim Bůh; když ale od zákona Božího se odchýlili, trestal jich. I Šalomoun v pozdějším čase svého panování od Boha se odvrátil, pročež dal mu P. Bůh ohlásiti, že po jeho smrti roztrženo bude království židovské na dví. I povstalo království israelské se sídlem královským v městě samařském Sichem — a království judské s královským městem Jerusalemem. Tímto rozdělením velice utrpělo vědomí náboženské mezi lidem. Židé měli jen jeden chrám — kde? V kterém to bylo království? V království israelském neměli chrámu a král israelský Jeroboam se obával, kdyby jeho poddaní chodili do chrámu Jerusalemského, že by od něho odpadli; proto zapověděl jim toho a dal postaviti dvě zlatá telata a sváděl lid, aby se jim klaněli jako bohům. Proti kterému přikázaní se tak prohřešil? Kdy a kde dopustili se židé takového modlářství? Jak byli tehdáž potrestáni? I nyní rozhněval se Bůh na ty židovské modláře, káral a napomínal je skrze proroky. Byli to muži šlechetní a zbožní, kteří měli lid poučovati o vůli Boží a oznamovali, co jim Bůh zjevil; dal jim také Bůh moc zázraky činiti na důkaz, že od Něho posláni jsou. Takovým prorokem byl Eliáš, který pro modlářství lidu oznámil co trest Boží veliké sucho; zázrakem při oběti dokázal všemohoucnosť Hospodinovu a nicemnosť modly Bál; aby pak u lidu vzbudil opět důvěru v milosrdenství Boží, vyprosil modlitbou svou úrodný déšť. Však málo bylo těch, kteří k pravému Bohu se obrátili. Též i k zázrakům proroka Elisea netečným zůstal lid otupen byv modlářstvím. I děti byly velice rozpustilé, že se proroku Eliseovi posmívaly, začež je Bůh dal potrestati skrze medvědy. I pohanští Ninivité pokání činili ku kázaní proroka Jonáše; ale lid israelský zůstal zatvrzelý, tak že stihnouti je musila trestající spravedlnosť Boží: království israelské vyvráceno králem assyrským, lid israelský odvlečen do zajetí assyrského a do krajin samařských uvedeni přistěhovalci z národů pohanských. — V království judském udržela se přece víra v pravého Boha, poněvadž tam měli svatyni Boží v Jerusalemě; ale i tam žehrati musili proroci Micheáš, Isaiáš na zvrhlosť lidu, až i jej stihl trest Boží. Město i s chrámem bylo od nepřátel pobořeno a král judský s lidem odveden do zajetí babylonského.

Čím zasloužili si židé toho trpkého osudu? Však ani v zajetí nezapomenul se Bůh nad nimi v milosrdenství svém; ale skrze šlechetné muže a proroky těšil je a důvěry jim dodával. V zemích assyrských utěšitele a pomocníka vzbudil jim v šlechetném Tobiáši; tomuto pak a synu jeho ku pomoci poslal anděla Rafaela (Příběh a obraz). Židům, kteří v Jerusalemě

pozůstali, dal za rádce a vůdce proroka Jeremiáše; v zajetí babylonském k důvěře a zbožnosti povzbuzovali jich proroci Ezechiel a Daniel. I zázraky tam hájil Bůh věrné vyznavače své: tři mládence v peci ohnivé a Daniele v jámě lvové (Obraz). Daniele použil též Bůh co prostředníka u králů babylonských k ulehčení stavu židů zajatých. Konečně dovoleno jim vrátiti se do vlasti. I vystavěli v Jerusalemě znova chrám Boží, o němž prorok Haggeus předpověděl, že do něho již vstoupí přislíbený Mesiáš.

Tak podivuhodně řídil Bůh osudy lidu svého. Jak jsme nazvali tu péči, kterou pořádá osudy lidské? On vše k dobrému obrací. Bloudící nabádal, neposlušné káral, zarmoucené těšil, naději na Vykupitele povzbuzoval. Skutečně Bůh dodržel slib svůj, že bedliv a pamětliv byl lidu israelského jako lidu svého, ale lid slibu svému bezpočtukráte se zpronevěřil, tak že nejednou zavržení si zasloužil; a přec opět slitoval se Bůh. Jmenujte mi všechny ty vlastnosti Boží, které jsme si při těch příbězích připomínali. Jak vznešený, svrchovaně dokonalý jest Bůh! Nespouštějte se Boha, ale vždy pamatujte, že máte býti dítky Božími.

24.

Vypravoval jsem vám předešle o některých prorocích; kdo to byli? Které znáte a co o nich víte? Jakou moc jim dal Bůh na důkaz, že jsou praví proroci a od Něho poslaní? Někteří proroci z vnuknutí Božího předpovídali také o Mesiáši, aby Ho lidé podle toho poznali, až přijde. Nejpodrobněji to vše předpověděl prorok Isaiáš. Nejdůležitější proroctví: že Mesiáš bude míti vlastnosti Boží; kým tedy že bude? Že ale na svět se narodí jako člověk a matka jeho že bude svatá Panna. Že se narodí v Betlemě, že bude činiti veliké zázraky; nepřátelé ale že jej budou pronásledovati, mučiti a že ho ukřižují; On ale že třetího dne z mrtvých vstane a vstoupí na nebesa. Však i čas, kdy Mesiáš přijde, byl také dávno napřed naznačen a to již skrze patriarchu Jakuba; kdo si pamatoval, jak předpověděl před svou smrtí synu Judovi, z jehož rodu pocházeli králové židovští? („Nebude odjata berla . . .) A toto proroctví počínalo se již naplňovati; nebo zemi židovskou opatrovali Římané, kteří si tam svého správce ustanovili, až konečně cizinec Herodes prohlášen za krále judského. Tak odjata byla berla královská od Judy, králové z pokolení Juda přestali panovati, nyní tedy již naplnil se čas, aby přišel, kterýž byl očekávání národů, totiž přislíbený Mesiáš Však Bůh postaral se i o zvláštního Předchůdce, který by lid na Vykupitele připravil a upozornil. Poslal tedy P. Bůh archanděla Gabriela ku knězi Zachariašovi, když tento v chrámě Jerusalemském obětoval kadidlo. Ulekl se Zachariaš zjevení toho, ale archanděl pokojil ho přívětivě řka: Neboj se, Zachariáši; P. Bůh vyslyšel modlitbu tvou a tvé manželky Alžběty a dá vám syna, kterého nazveš Jan. On naplněn bude Duchem sv. ještě před svým narozením a jako veliký prorok předcházeti bude Mesiáše, aby na Něho lid připravoval.“ Zachariáš mohl poznati, že posel Boží to mluví k němu a oznamuje mu vůli Boha svrchovaného; přece však pochyboval a žádal zvláštního důkazu, že pravda jest, co anděl praví. Prohřešil se tedy tím pochybováním proti Bohu nejvýš pravdomluvnému a proto archanděl Gabriel oznámil mu hned trest, že zůstane němý, dokud se mu nenarodí slíbený syn. Tu teprv zalekl se Zachariáš přenáhlení svého, ale anděl již zmizel a Zachariáš celý ustrašený pozoroval, že skutečně ztratil řeč. Lid v předsíni dlouho čekal na Zachariáše a když konečně poděšený vystoupil, poznali, že něco nadpřirozeného s ním se přihodilo, ale co, — to jim říci nemohl. O zjevení Božím nikdo pochybovati nemá; od koho to pochází? Všechno, čemu se při sv. náboženství učíte, pochází také ze zjevení Božího; proč tedy to vše máme věřiti? (Protože Bůh jest nejvýš pravdomluvný a nic nepravdivého zjeviti nemůže.) Děkujte P. Bohu, že vám dává příležitosť, abyste v pravém náboženství vycvičeni byli. (Pokr.)

Zeměpis biblický.

(Pokračování.)

Josefovo povýšení.

Egyptská pšenice vyhání z jednoho zrna i 18 stebel a na jednom steblu bývá i více než 7 klasů. Josef jmenován od krále zachovatelem nebo spasitelem světa (obraz P. Ježíše) a za manželku dostal Aseneth, dceru z nejvyšší kněžské kasty egyptské. Josef, když nastala neúroda, prodával Egypťanům obilí za peníze, když pak nebylo peněz, za dobytek, a konečně skoupil všechnu půdu egyptskou a všechno obyvatelstvo. Dobytek a zemi vrátil však zase jednotlivcům s tou podmínkou, že pátý díl výtěžku odváděti budou králi.

Benjaminova cesta do Egypta a Jakobova poslední slova.

Egypťané při jídle seděli (neleželi jako Řekové, Římané a Židé), ale nikdy nejedli s cizinci u téhož stolu, cizince a všechen s nimi styk si ošklivili, protože jedli maso ze zvířat Egypťanům posvátných — proto jedl i Josef u zvláštního stolu.

Umírající Jakob dal Judovi požehnání, v němž znovu přislíben Messiáš a čas jeho příchodu blíže naznačen: „Nebude odňata (královská) berla od Judy, dokavadž nepřijde ten, který má poslán býti a on bude očekáváním národův;“ t. j. v té době, až nebude již vladař z domu Judova, přijde Spasitel.

Job. V době, kdy vzrůstali Israelité v Egyptě ve veliký národ, žil v zemi Uz (Hus) jižně od království Judského zbožný a trpělivý Job.

Doba III. od r. 1500—1055 př. Kr.

Od Mojžíše až po Davida krále.

Mojžíšovo narození.

Jakobovi synové a potomci, kteří v počtu 70 duší r. 1927 do Egypta přišli, rozmnožili se za svého tamního pobytu (430 let) u veliký národ.

Zatím však dostala se v Egyptě k vládě jiná rodina, jež nebyla Israelitům příznivá jako vypuzení Hyksové. Z obavy, aby nespojili se s některým nepřátelsky smýšlejícím národem, utiskovali Faraonové národ Israelský. Ano došlo tak daleko, že jeden Farao (snad Seti I.) vydal rozkaz, aby usmrcena byla všecka jejich novorozeňata mužského pohlaví. Byl sice rozkaz tento brzy odvolán, leč jenom z té příčiny, že Ramses II. (Sesostris) k velkolepým podnikům svým četných nevolníků potřeboval. Israelité pracovali na stavbě pyramid, na vodních průkopech, v dolech a při stavbách. Israelité vystavěli města Ramesses (jinak Tauis neb Zoau zvané) a Phitom.

Pyramidy egyptské jsou ohromné budovy z kamene do čtverce vystavené; na ohromné ploše zdvihají se k základně skloněné stěny až stýkají se v jediném bodu. (Cheopsova pyramida má 146 m. kolmé výšky.) Uvnitř jsou malé, pečlivě upravené kobky, určené k uložení mrtvoly královy.

Mojžíš narodil se r. 1577 př. Kr., pocházel z kmene Levi z otce Amrama a matky Jochabed. Aron bratr jeho byl o tři leta starší.

Dcera královská, jež zachránila Mojžíše, jest dle Flavia Thermutis, dcera Setiho I. sestra Ramsa II.

Mojžíšův útěk, hořící keř.

Právě tak jako postaral se Hospodin o zachránění Mojžíše, právě tak pečoval o pečlivé jeho vychování, jehož dostalo se mu jako přijatému synu královské dcery v plné míře. Než všechen lesk dvora nedovedl u něho zatemniti vědomí, že pochází z ujařmeného národa. Když byl 40 let stár, zabil Egypťana, jenž týral Israelitu a prchl pak před hněvem královým do hor na poloostrov Sinajský, kde nalezl útulek u pravověrného Madianského kněze (knížete) Jethra. Zde žil v národě s Israelity úzce zpřízněném po celých 40 let a připravoval se k svojí úloze.

„Zuj obuv, nebo místo, na němž stojíš, země svatá jest.“ Obuv byl ochranou proti špíně a nečistotě; svléci obuv a bos přistoupiti značí čistotu a uctivosť. Tak musili nejen židovští ale i pohanští kněží bosi v chrámu sloužiti a podnes jest Turku sezouti obuv aneb obouti zvláštní střevíce, když do mešity vstupuje.

Beránek velikonoční svojí krví zachránil Israelity, právě tak jako „Beránek Boží“ vlastní krví zachránil křesťany. Byl velikonoční beránek nejen obětí ale i pokrmem zrovna tak, jako předobrazená jím oběť nejsvětější jest i obětí Bohu přinesenou i pokrmem duše naší.

Přechod mořem Rudým.

V noci ze 14 na 15 Nisan (7. měsíc od 15. března do 15. dubna) r. 1497 př. Kr. vytáhli Israelité ztrávivše v Egyptě 430 let v počtu více než 2,000.000 ze země Egyptské. Ze Succotu, kde shromáždili se, táhli Bohem samým vedeni do Etham a odtud vrátili se k severnímu výběžku Rudého moře. Egypťanům zdálo se, že nevyváznou z Egypta, poněvadž uzavřel jim Farao cestu na severu, kdežto pohoří Attakach bránilo jim hnouti se k jihu. A právě v tomto místě naproti pramenům Mojžíšovým stal se zázračný přechod Israelitův.

Cesta Israelitův k Sinaji.

Přešedše moře Rudé táhli Israelité pouští Sur; u Maro reptali pro nedostatek vody a Hospodin změnil jim vodu hořkou v sladkou. Odtud táhli k Elim, kde nalezli 12 pramenů a 70 datlových palem. Odpočinuvše vytáhli do pouště Sin, jež leží mezi Elim a Sinajem. Zde opětně reptali Israelité, stýskaloť se jim po tučných pokrmech v Egyptě a Hospodin poslal jim mannu a křepelky. U Rafidim reptali zase pro nedostatek vody. Mojžíš vyrazil holí vodu ze skály. Na další cestě vyrazili na Israelity Amalekité (potomci Esauovi) ve skalnich soutěskách, mezi tím co modlil se Mojžíš na hoře, porazil Josue vojsko jejich.

Desatero přikázaní.

Poloostrov Sinajský během časů velice utrpěl; zbaven hvozdů svých změnil se v úplnou poušť, tak že by dnes 2 miliony lidí a všechna stáda jejich sotva asi uživiti mohl. Než navzdor tomu pyšní se podnes některá jeho horská údolí palmami a bohatým rostlinstvem a svědčí o bývalé kráse celého poloostrova. Horstvo poloostrova, jenž měří více než 56.000 □km. kupí se kolem horského uzlu Sinaje, jehož severní vrchol Horeb, jižní pak Sinaj slove. Sinaj jest hora 2244 m. vysoká nad mořem, z roviny ji obkličující zdvihá se skoro kolmo do výše 600 m.

45. neb 46. dne po vyjití z Egypta přišli Israelité až k Sinaji a rozložili se tu táborem. Tak jako s praotci chtěl nyní Hospodin s celým národem učiniti smlouvu. K tomu si zvolil Sinaj, jehož okolí se svými ohromnými náhorními rovinami všemu lidu dosti místa poskytovalo a nikterak nebránilo viděti slávu Hospodinovu a slyšeti jeho slova.

„Ať se posvětí dnes a zítra,“ t j. ať připraví se na příchod Hospodinův nejen čistotou těla a oděvu, ale i čistým srdcem t. j. kajicným, zbožným smýšlením. Když Mojžíš na hoře trval u Hospodina, obdržel přísné rozkazy: jak zaříditi svatostánek, posvátné nádoby, šaty kněžské, trojí svátky židovské, svěcení kněží a služebníků chrámových atd.

Že by byli Israelité písma neznali, jest nerozumná námitka, nelze si ani mysliti, že by lidstvo bylo bez písma celé 3000 let, tím méně možno říci něco podobného o Egyptu, jenž vzdělaností slynul od dob prastarých, v museích jsou mnohé egyptské rukopisy starší ještě než z dob Mojžíšových. Z toho, že přečasto v zákonu děje se zmínka o písmu, viditelno, že bylo písma všeobecně užíváno. Písmo Semitské rozšířené po celé přední Asii dostalo se Kadmem do Řecka a odtud k ostatním západním národům.

Svatostánek. Bohoslužba.

Jako u jiných národů tak i u potomků Abrahamových, pokud úzkou rodinu tvořili, byl otec hlavou i politickou i náboženskou. On byl prostřed-

níkem mezi Bohem a svojí čeledí. Kromě kněžstva postrádali také pevného náboženského střediska, poněvadž putujíce se stády svými s místa na místo, neměli sami pevných příbytků.

Na Sinaji určil jim Hospodin sám kněžstvo, ustanovil celou bohoslužbu a jako středisko celého náboženského kultu svatostánek.

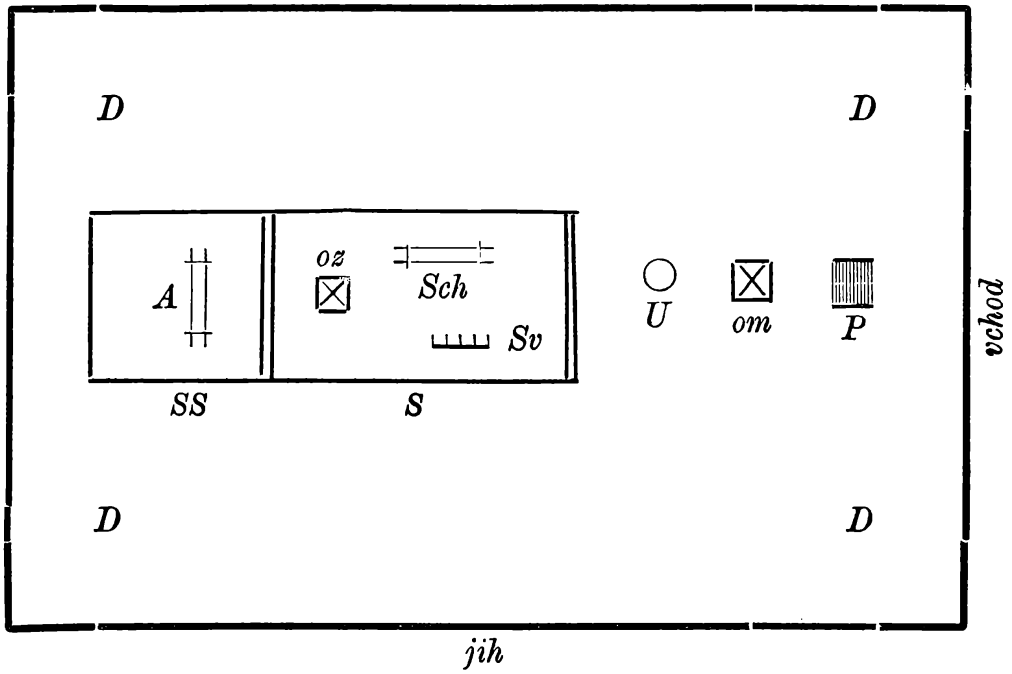

Vysvětlení:

DDDD jest dvůr neb síň chrámová dlouhá 100, široká 50 loket.

Síň tuto tvořily sloupy, jichž hlavice spojeny byly stříbrnými tyčemi, s nichž splývaly bílé opony.

S = svatyně. Ve svatyni, jež byla 20 loket dlouhá, 10 loket široká a vysoká stál zlatý oltář (*oz*) k obětování kadidla určený, stůl (*Sch*). na němž vždy leželo 12 chlebů nekvašených, nádoba s vínem a dvě nádobky s kadidlem, svícen (*Sv*) sedmiramenný.

SS = svatyně svatých neb velesvatyně 10 loket dlouhá, široká i vysoká, v ní stála archa úmluvy (*A*).

Ku zřízení svatostánku a všech nádob i nástrojů přispívali všichni Israelité. Ku stavbě celé spotřebováno zlata za 1,850.000, stříbra za 400.000 zl. rak. Síň určena byla pro Israelity, v ní bylo umývadlo (*U*), oltář měděný (*om*) a místo pro popel snešený s oltáře (*P*). Svatyně ustanovena byla pouze pro kněze a do svatyně svatých směl vstoupiti velekněz jenom o dnu smíření.

Středem bohoslužby byly oběti.

Obětovány byly:

1. Oběti krvavé (zvířata čistá, bez poskvrny) a

2. oběti nekrvavé (chléb nekvašený, nové klasy, kadidlo, mouka, olej, víno a sůl).

Obětní zvíře zřídka spálilo se celé na oltáři (= celopal) nýbrž obyčejně spálily se toliko nejtučnější a nejlepší části, krev vylévala se na stěny oltáře a zbytek žertvy náležel k hodům obětním, jichž zúčastnil se obyčejně ten, jenž oběť přinesl a kněží a levité.

Posvátné doby.

Každý den jest Hospodinu zasvěcen, proto obětovali Israelité každodenně beránka a kadidlo. Však sobota (šabat, šebua) především byla Hospodinu věnována, poněvadž den tento Hospodin již při stvoření světa posvětil a zákon tento přečasto opakoval. Israelité nesměli v sobotu sbírati dříví, rozdělávati oheň, pracovati v polích, kupovati, prodávati a bojovati.

V sobotu nepadala manna aniž přilétaly křepelky, v sobotu bylo jim navštěvovati stánek, proroky, synagogy, učitely a nemocné, volný čas měl býti věnován hodům, tancům a vůbec zábavám.

Kromě soboty posvěcovali Israelité první den každého měsíce (novoluní) odpočinkem od práce a hojnější obětí. Novoluní měsíce sedmého (Tišri od 15. září do 15. října) slaveno jako nový rok občanského kalendáře.

Na přemnohá dobrodiní a zázračné vedení měly Israelity pamatovati trojí svátky. O těchto musil se každý dospělý a zdravý Israelita mužského pohlaví ku svatyni dostaviti. Israelské svatky byly:

1. Velikonoce.

Velikonoce byly památkou na onu velikou noc, kdy Bůh zázračně zachránil prvorozence Israelské a celý národ vyvedl z dlouholeté poroby. Proto jedli Israelité 14. dne měsíce Nisan (březen — duben) beránka velikonočního, krví nenatírali však více dveřejí a prahů svých příbytků, ale stříkali jí na oltář v síni chrámové. O velikonocích nesměli požívati chlebů kvašených a proto jmenují se svátky velikonoční: „svátky nekvašených (přesných) chlebů nebo přesnice.“ — O velikonocích přinášeli Israelité první plody půdy od Hospodina jim darované, byly to klasy ječné, nebo ječné žně právě počínaly.

2. Letnice.

Letnice připadaly na 7. týden nebo 50. den po druhém svátku velikonočním, proto jmenují se též „slavnosť týdnův.“ Israelitům připomínaly letnice prohlášení desatera na Sinaji a svátky těmito počínaly pšeničné žně. Velikonoce trvaly týden, letnice pouze dva dny; — nejveselejší ze všech slavností byla však

3. slavnosť stánků.

Tato počínala na podzim 15. dnem měsíce Tišri (září—říjen). Slavností touto děkovali Israelité za čtyřicetileté zázračné vedení pouští a bydlení ve stanech. Proto zřizovali sobě zelené stany z větví a ratolestí zelených na střechách domů, na ulicích, v předsíni chrámové a za městem. Spolu pak děkovali Israelité v těchto 8 dní trvajících svátcích za sklizeň ovoce a vína.

Z ostatních památných dnů zaslouží zmínky:

a) Veliký den smíření či dlouhý den. Byl to den velikého, obecného postu pět dní před svátky stánkův. Všichni Israelité vyjímaje nemocné a dítky přísně se postili od západu slunce předchozího dne až do západu slunce druhého. Při tom modlili se a vyznávajíce hříchy své vzývali milosrdenství Boží.

Smíření národa s Bohem naznačováno dvěma kozly, z nichž jeden určen Hospodinu, druhý Azazelovi (ďáblu). První obětován od nejvyššího kněze a krví jeho postříkána archa úmluvy, druhý, když naň velekněz hříchy celého národa obrazně složil, poslán do pouště a propuštěn na svobodu na znamení, že také Israelité vyvázli z moci ďáblovy.

b) Purim (slavnosť losův) byla slavnosť připomínající Israelitům zachránění všeho lidu před úklady bezbožného Amana (viz níže).

c) Posvěcení neb vyčistění chrámu. Slavnosť tato konána na památku, že Juda Makkabejský od model vyčistil chrám Jerusalemský r. 164. př. Kr.

d) Svátek, jímž děkovali Israelité za vysvobození Bethulie a zkázu vojska Holofernova (Judith).

Sobotní a jubilejní rok.

Aby Israelité nezapomněli, že země, již obývají, jest majetkem Božím, aby dále neztratili vědomí, že všichni ať chudí ať bohatí jeden národ, jednu rodinu tvoří, ve které dobrotivý Hospodin jest hospodářem, jenž o nuzného i boháče stejně otcovsky pečuje, k tomu ustanovil Hospodin

Sobotní rok.

Tak jako posvátným byl v týhodnu sedmý den, tak v řadě let od opanování zaslíbené země byl každý sedmý rok posvátný. V tomto roce i přírodě popřán odpočinek, nesměloť se síti aniž sbírati plodin polních, sadařských

a hroznů vinných. Co na polích, sadech a vinicích samo narostlo, bylo majetkem chudých a cizinců. Poněvadž pak půda nenesla žádného užitku, nesměly také dluhy býti vymáhány v roce sobotním.

Jubilejní rok

následoval vždy po sedmém roku sobotním. I v tomto roce odpočívala půda, Israelští otroci propuštěni na svobodu bez ohledu na to, že snad otroctví jejich jenom krátkou dobu trvalo, dluhy nesměly býti vymáhány a dědičný majetek pravým majitelům navrácen.

Všechen tento řád vyplynul z té zásady, že všichni Israelité mají stejný cíl a k dosažení tohoto cíle že nedovoluje Bůh, aby celé rodiny a kmeny navždy podlehly rozličným pohromám a neštěstím.

Sobotní i jubilejní rok počínal dnem smíření. (Pokr.)

Trestníci a vězňové pod vlivem Církve.

Podává **V. Čečetka**, duch. správce v trestnici Kartouzské.

(Pokračování.)

Jan sdělil Felixovi svůj úmysl, k jehož provedení jiným podivným zjevem povzbuzeni byli. V lese spatřili bílého jelena, který měl mezi parohy modrý a červený kříž. Andělem pak ve snu byli napomenuti, aby se odebrali k papeži do Říma; v zimě vydali se na cestu a sv. Otci předložili svůj plán k zařízení řádu pro vykupování zajatců, prosivše jej aby řád potvrdil. Biskup pařížský dal jim odporučovací psaní sebou. Innocenc III. (1198—1216) dosednuv právě na stolici papežskou, přijal je velmi laskavě, než ale rozhodnutí prodloužil. Jednoho dne však měl při mši sv. totéž vidění, jako Jan z Mathy při své první mši sv., pročež papež již déle nezdráhal a povolení dal, aby řád založil, jenž měl ten vznešený účel, že vykupoval zajatce v okovech nevěřících trpící. Papeži usilujícímu o novou výpravu křižáků, přišel nový tento řád velmi vhod, aby jím mysl věřících rozohnil; potvrdivše, biskup pařížský a opat od sv. Viktora, že zakládatel řádu Jan „nehledá svůj, nýbrž Kristův zisk“ odvzdal papež Janovi a společníku jeho Felixovi na svátek očisťování P. Marie 1198 roucho řádu a potvrdil v prosinci téhož roku opatem od sv. Viktora vypracované stanovy řádu. Založil stánek svůj na témž místě, kde se jim byl jelen ukázal (Cerffroid), tento stánek byl hlavním domem po celé trvání řádu. Tak vypravuje nám legenda a staré listiny řádu. —

Hlavní body stanov řádu byly: Hlavním účelem řádu jest, vykupovati jaté křesťany, buďto, že vykupné se za ně dá, nebo, že řád koupí mohamedánské zajatce a za křesťanské zamění. By k tomu potřebných prostředků měli, mají se příjmy řádu rozděliti na 3 díly; dvou třetin nechť použije se k výživě členům a k jiným skutkům milosrdným, a třetí části ať se použije k vykoupení zajatců. Každý jejich dům, nechť má jednoho představeného, ministra, ne více než tři duchovní a tři bratry. Všechny chrámy zasvěceny buďtež SS. Trinitati — Nejsvětější Trojici, — odtud jméno jejich Trinitáři.

Stanovy jejich jsou velmi přísné. Není jim dovoleno užívati peřin, nýbrž vlněných přikryvek a poltáře. Pokrm jejich jest; zelenina, mléčné jídlo a luštěniny; masa jim jen v několika dnech, než nesmějí si ho koupiti. Na koni jezditi se jim zapovídá a dovoluje na oslu, buď darovaném, vypůjčeném neb od mládí vychovaném; osla však koupiti dovoleno není. Přísný tento předpis netrval ani 100 roků. Již za papeže VII. byly stanovy změněny i s rozdělením majetku nebralo se to již tak přísně; bylo jim dovoleno koupiti si i také koně.

Mezi prvnými žáky vyznamenali se 2 Angličané a 2 Francouzi, pozdější biskupové.

Jakmile řád byl zařízen započal svou činnosť. Dva Angličané povoláni byli s průvodním listem papežovým do Marokka k Eminovi Miramolinovi, by s ním o vykoupení ubohých zajatců a otroků vyjednávali. Výsledek byl velmi šťastný, vrátiliť se již v r. 1200 se 186 osvobozenými do Cerffroidu, k nepopsání byl všudy jásot a radosť. Chválili Boha, jenž milosrdnou láskou svou při tomto prvním podniku žehnal. Sláva nového řádu se každým dnem zvětšovala; dary se stávaly četnějšími a i mnoho členů se hlásilo do řádu.

Téhož roku podniknul sám Jan z Mathy cestu po jižní Francii a Španělsku všude povzbuzoval krále, knížata, šlechtu i lid, aby se ujali křesťanů úpících v okovech.

Bohaté byly dárky, zakládaly se nové domy i s nemocnicemi. Potom obrátil se do Tunisu vykoupil tam 120 křesťanů a chtěl se odebrati s nimi do Říma. Při této cestě bylo mu mnoho vytrpěti. Počet Maurů chtěli mu vykoupené křesťany zase odvesti, když se jim to nezdařilo, zlomili v ďábelské zlobě kormidlo lodě, na níž Jan i se svými vykoupenými do Italie chtěl odplouti, roztrhali plachty a přenechali loď libovůli vln, domnívavše se, že Jan jistě zahyne. Jan však nepozbyl naděje a důvěry v Boha a dodával svým společníkům mysle. Ze svých plášťů udělali plachty a prosili Všemohoucího, by byl jich kormidelníkem.

Mezi jízdou klečel Jan s křížem v ruce stále na palubě velebiv Boha. A hle! po několika dnech vběhla loď šťastně v ústí Tibery.

Jak Jan ve Španělsku a v Italii činným byl, tak Felix ve Francii pracoval o rozšíření řádu. Hlavně však v Paříži založil konvent vedle toho místa, kde stála kaple ke cti sv. Mathusina. Pročež zovou se Trinitáři ve Francii také Mathusinové. Před svou smrtí shromáždil Felix své členy, s otcovskou láskou je napomenul, aby zachovávali přikázaní boží a stanovy řádu a rozžehnav se s nimi zemřel v prosinci 1212.

Jan z Mathy použil poslední leta svého svatého života k tomu, že byv v Římě generálem řádu, navštěvoval žaláře, chudé podporoval a často slovo boží hlásal. Vysílen stálým namaháním ve službě Hospodinově, ukončil pouť pozemskou v Římě dne 21. prosince 1213.

Řád Trinitářův rozšířil se vždy více a více po Španělsku, Italii a Francii. Řádem tímto byly často celé zástupy křesťanů z moci a zajetí Mohamedánů vysvobozeny, vlasti a svým příbuzným navráceny, mnohá slza setřena, mnoho lidí a rodin šťastnými učiněno. Právem vzpomínka na tyto řádu zakladatele jest požehnána.

Již od první „redemce“ (cesta podniknutá na vykoupení zajatců) řád mnohým tisícům svobody vydobyl. Rozeznávaly generální redemci podniknutou celým řádem, a partikulární, podniknutou buď tou neb onou provincií, neb tím neb oným domem.

Spisovatel řádu (Jan ze Sv. Felixe) vypočítává až do r. 1627 pouze na provincii kastilskou leonskou 362 redemcí, kterými 11,809 křesťanů osvobozeno bylo; pro provincii gallskou 246 redemcí se 30,720 osvobozenými. V Anglicku měl řád během času též několik domů, v Německu však nemohl se uchytiti. Než až do r. 1414 počítá se od německých domů 143 redemcí. Osvobození zajatci byli dle potřeby i v nemocnici řádu opatrováni, až se tak uzdravili, že do otčiny dojíti mohli. I na východě měl řád za tímto účelem několik nemocnic.

Cesty bratří podniknuté za příčinou vykoupení zajatců byly mnohdy i s nebezpečím života spojeny a mnohdy bratr z lásky k bližnímu obětoval svůj život. (Pokrač.)

Paedagogické a jiné myšlénky.

1.

„Pokrok osvěty není zároveň pokrokem mravů.“ (Paedagogium.)

2.

„Čeho chceš, aby lidé nevěděli, toho nečiň, čeho Bůh, toho nemysli.“ (Komenský.)

3.

„Kdo na napomenutí nedbá, nechť je bit.“ (Komenský.)

4.

„Mluv, abych tě viděl.“ (Sokrates.)

5.

„Rozum muže prozrazuje školu, do níž chodil; ale jeho obcování s lidmi prozrazuje vychování, jakého se mu dostalo.“ (Huemer.)

6.

„Jazyk je kopím, jež najednou tři probodne: toho, jenž mluví, posluchače a o němž se mluví.“ (Sv. Bernard.)

7.

„Rodičové, kteří dětem hromadí bohatství a je při tom špatně vychovávají, podobají se člověku, jenž zřizuje kolem sříceného domu krásnou zahradu.“ (Chrysostomus.)

8.

„Ne rodiči, nýbrž lotry jste, nevychováváte li své děti. (Sv. Bernard.)

9.

„Nechválím při člověku tu lásku, již vidím též u tygra.“ (Sv. Augustin.)

10.

„Chceš-li svému synu zůstaviti bohatství, hleď, aby byl hodným a přičinlivým; pak jest již boháčem a obohatí se sám ještě více.“ (Chrysostomus.)

11.

„Rodiče nesmíš ani pohledem uraziti; živíš-li svou matku, neoplácíš jí tím bolesti, které pro tě vytrpěla!“ (Sv. Ambrož.)

12.

„Lidé, kteří sami nejméně chyb mají, vidí jich nejméně také na jiných.“ (Henri Shaw.)

13.

Rozdíl mezi ctiteli amerických bůžků v Mexiku a ctiteli válečníků jest ten, že Mexikáni o žádném jiném bohu nevěděli než o své modle, která žízní po krvi; ale ctitelé moderních válečníků znají Boha, jenž s nebe sstoupil v chudobě a ponížení žil, dobrotivým a pokorným byl, po krvi netoužil, naopak svou krev za nás vylil. A hle! ne tohoto uctívají mnozí, nýbrž onoho, jenž mnoho krve prolil a dokazují tím, že v srdci svém jsou Kristovými nepřáteli, zároveň nepřáteli lidstva a nešlechetníky, neboť uctívají člověka, jenž země pustošil a lidstvo hubil.“ (Alban Stolz.)

Liš. 104.

LITERATURA.

Katholischer Hauskatechismus, das ist gründlicher Unterricht von allem, was der katholische Christ zu glauben, zu hoffen, zu lieben und zu thun hat, um in den Himmel zu kommen. Zugleich ein Christenlehrbuch für Religionslehrer und Seelsorger von dr. Hermann Rolfus, Pfarrer in Sarbach. Mit 4 Farbendruckblättern, 32 Orig.-Einschaltbildern und vielen anderen Illustrationen.

Mit bischöfl. Approbationen. Einsiedeln. Benziger. In Lieferungen zu 40 Seiten à 40 Pfennige.

Je to dílo stkvostné v úpravě takměř nádherné, na něž zmoci může se toliko národ veliký. U nás by nakladatel k něčemu podobnému odhodlati se nemohl.

Drobnosti.

I.

O Karlu Vel. píše jesuita Štěpán Beissel ve spisu „die Verehrung der Heiligen in Deutschland“ str. 117. následovně: „Roku 1165. prohlásil (vzdoro) papež Paschal III. na žádosť císaře Bedřicha I. Karla Vel. svatým. Poněvadž však pozdější papežové tento akt za neplatný prohlásili, ale přece na několika místech úctu císařovu připustili, má toto svatořečení asi týž význam, jako blahořečení druhého řádu.“ K tomu lze dodati, co praví známý dějepisec Brück (Lehrbuch der Kirchengeschichte str. 380. pozn.): „V jednotlivých německých diecesích slaví se památka císaře Karla Velkého; pro Cáchy je tato úcta výslovně dovolena výnosem kongregace obřadů z časů papeže Pia IX. Liš. 104.

II.

V posledním čísle „Linzer Quartalschrift“ vypravuje jistý duchovní, že dal na začátku školního roku dětem z paměti napsat „Otčenáš,“ aby se přesvědčil, zdali děti této modlitbě rozumějí a praví, že žasl nad tím, co děti nadělaly chyb. Nuže, zkusme to též s našemi dětmi a vyložme jim častěji se vyskytující chyby; nezřídka slyšíme, že děti říkají a píšou „vinníkom,“ místo vinníkům a že i větší děti udělají ze slov „pros za nás hříšné“ ohyzdu „proj za nás zhříšné“ etc.; ostatně vyskytnou se i při jiných modlitbách ještě různé a možná i četné chyby. Liš. 104.

* * *

Následky císařské řeči o reformě středních škol v Berlíně jeví se tím, že řiditel francouzského gymnasia minulý čtvrtek odpoledne žákům dal prázdno a poslal je na led klouzat.

* * *

Dvojí loket ve školství. Na českých vysokých školách v Praze zapsáno je průměrně 2200 posluchačů, na universitě německé průměrně 1400. Mnoho-li naproti tomu žádá ministr vyučování na vydržování university české a mnoho-li na vydržování německé? Česká spokojiti se musí s 320.628 zl., kdežto německá státi bude 409.307 zl. K tomu sluší připomenout, že máme universitu jen jednu, kdežto Němci mají jich v Cislajtanii pět. Na university pro osm millionů Němců určené zaplatí stát v roce nastávajícím *1,978.000* zl., na universitu určenou pro pět a půl millionů Čechů, jak shora uvedeno,

pouze 320.000 zl. Na vydržování vysoké školy štyrsko-hradecké, na kteréž studuje průměrně jen asi 800 posluchačů, žádá se pouze o 13.000 zl. méně, než státi bude universita česká. — A rovněž tak má se to s vysokými školami technickými. Německá technika pražská, jež má o 60 proc. posluchačstva méně než česká, stojí pouze o 3000 zl. do roka méně než tato. Německé techniky stojí v Cislajtanii celkem 561.834 zl., česká technika pouze 100.628 zl. Na tuto techniku v zemi, pokud průmyslu se týče, tak vysoko pokročilé, jakou jsou Čechy, věnováno o 4000 zl. méně než na ústav v malém Štyrsku a pouze o 8000 zl. více než na německou techniku v Brně, na níž zapsáno bylo loni celkem asi 90 řádných posluchačů, tak že každý z nich stál více než tisícovku. A což teprve školy střední! Na česká gymnasia a realná gymnasia žádá se v zemích koruny české, kde žije 5,200.000 Čechů 832.000 zl., na gymnasia a realná gymnasia pro pouze 2,900.000 obyvatelů však 740.000 zl. Ještě horší poměr jeví se však na školách realných. Německé reálky budou v roce příštím v zemích koruny české vyžadovati nákladu 352.000 zl., reálky české však pouze 222 000 zl. Úhrnem budou tedy státi české střední školy v zemích koruny české, pokud týče se nákladu pravidelného 1,054.000 zl., střední školy německé však 1,092.000 zl. Německé školy tedy o 40.000 zl. více než české, ačkoli v zemích koruny naší je obyvatelstva českého bez mála dvakráte tolik, co německého. A což teprve ta štědrota pokladnice státní, pokud se týče české akademie věd! Dle listů německých prý čeští poslanci vládní přímo si zavýskli, když zvěděli, že celých 16.000 zl. věnuje stát na tento náš ústav, tedy zrovna tolik, co akademie krakovské, však pouze o 56 800 zl. méně než akademii vídenské, jež státi bude v roce příštím 71 800 zl. Uvážíme-li dále, že na malířskou akademii vídenskou žádá ministr neméně než 117.400 zl., kdežto pro akademii pražskou pokládá za dostatečnou subvenci *5.000* zl., (krakovská má 9 200 zl.), uváží-li se dále, že starou a proslavenou konservatoř pražskou odbývá *5.200* zl., však vídenské povoluje *14.000* zl. — můžeme si učinit pojem o té přízni, kterouž nás obmyslil letos pan ministr Gautsch.

Na Moravě zřízeno české paedagogium ne snad proto, že si nás pan Gautsch tím předejíti chce, nýbrž z té jednoduché příčiny, že přece nemohou zůstati na Moravě obecné školy bez učitelů a na paegogiu opavském zřízena „supplentura“ českého jazyka a poněvadž nemohou býti čeští bohoslovci vyučováni ani na Císařské louce, ani na Letné pod širým nebem, žádá pan ministr Gautsch 15.000 zl. co první lhůtu na stavbu „českého theologického paláce,“ jenž celkem státi bude 30.000 zl., tedy asi tolik, co stála jen kamna v chemickém ústavě, jenž zbudován byl pro několik tuctů universitních posluchačů německých. Kdyby se spočítalo všechno to, oč dostalo se nám letos z milosti vlády víc na naše školství než co stálo leta minulá, ukázalo by se, že to neobnáší ani 100.000 zl.

Obsah „Vychovatele“:

Provolání. — Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě. (Fr. Vohnout, farář v Žlunicích. Pokračování.) — Zeměpis biblický. (Pokračování) — Trestníci a vězňové pod vlivem Církve. (Podává V. Čečetka, duchovní správce v trestnici Kartouzské. Pokračování.) — Paedagogické a jiné myšlénky. — Literatura. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Ročník V. V Praze 31. prosince 1890. Číslo 24.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se čtvrtletně 50 kr., pro odběratele „Obrany víry“ 40 kr. v administraci Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Ostrovní ulici číslo 1508—II. v Praze. — Jednotlivá čísla po 8 kr. Redakce na Vyšehradě č. 69.

Vliv divadla na výchovu lidu.

Z doby starého Říma, kdy nad světem vzcházelo slunce nové éry křesťanské známa, jsou slova básníka Ovidia:

Mimos obscoena jocantes
Qui semper ficti crimen amoris habent,
In quibus assidue cultus procedit adulter...
Nubilis hoc virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat, et e magna parte senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures:
Adsuescunt oculi multa pudenda pati...
Luminibusque tuis, Auguste, totus quibus utimur orbis
Scenica vidisti lentus adulteria.

Vydobytím celého světa zavládlo v Římě s jedné strany nekonečné mnohobožství s nejnesmyslnějším pověrečstvím a s druhé strany požitkářské nevěrectví mezi boháči. Divadla závodila v kultu bezuzdné smyslnosti, do nichž římské matróny vodily i nezletilé dcery. Matky s dcerami beze studu dívaly se na necudné zábavy lupercalií, a na tance nevěstek ke cti bohyně Flóry; navštěvovaly divadla, v nichž mimové představovali prostituci, cizoložství, hovadská dobrodružství Pasiphy. Víra v bohy a život pohrobní byla na divadlech veřejně tupena a augurům posmíváno bylo i na veřejné ulici. Omluvou mohlo Římanům býti, že bohové jejich byli mrtví a že neměli jim co děkovati. Avšak tehdejší spisovatelé měli to za zlé z příčiny vážnější, že totiž posmíváno bylo nejen bohům, ale i zbožnosti vůbec.

V době naší páše se na divadlech zločin stejný. Čím dnes národové křesťanští jsou, mají jedině co děkovati křesťanství. Jsme synové Boha živého a proto máme povinnosť svatou, křesťanství a ústavů, jež založilo, co nejvíce si vážiti. V první řadě má k tomu právo katolická církev. Leč po hříchu proti té na divadlech útočí se nejvíce. Pravdy milovní dějepisci dávno již dokázali, že věci přemnohé, katolické církvi, řádům anebo jednotlivým osobám připisované, jsou vylhané, proto ale v rouše vždy novém uvádějí se na divadlech k ostouzení církve. Utrhačem nejnestoudnějším osvědčil se nejnověji jakýsi Heinrich Bulthaupt ve svém čtyřaktovém dramatě: Eine neue Welt, jež žid Paul Lindau v Berl. Tagblatt posuzuje, t. j. doporučuje, tentýž Lindau, jenž nedávno pro škandální poměr s jednou herečkou stal se pověstným a ve společnosti slušných lidí nemožným.

Lindau praví o Bulthauptovi, že ve svých dramatických spisech osvědčil mnoho důkladných (!) vědomostí, vážné pojímání, dobrý vkus a zdravý úsudek.

To dokazuje Bulthaupt nejlíp ze svého kusu. Jeho „Nový svět“ neznázorňuje odkrytí nového světa, nýbrž pouze novou kulturní epochu: boj světla proti temnostem, proti zlověstnému žáru na hranicích, na nichž vypouštěli duše jevitelé pravého božského a lidského práva jako kacíři, jako reformatoři. Na jedné straně předvádí hrozné fanatiky inkvisice, kteří ve jménu nejdobrotivějšího Boha páchali zločiny nejhroznější: Torquemadu, Petra Arbuesa a na druhé zase Savonarolu. Předvádí též umění tiskařské, jež uvolnilo ducha starého Řecka v klášterních kobkách uvězněného a rozneslo jej do světa širého.

Bulthaupt předvádí divákům sličnou Marii a její dva nápadníky: Don Adona, jak nástroj svaté inkvisice a Ludvíka Behaima, vnuka slavného námořníka a kosmografa Martina Behaima.

Ludvík Behaim s Don Adonem plují do nového světa pro báječné poklady. Loď na cestě se stroskotá. Oba bloudí na vraku po rozbouřeném moři. Vrak by byl sice unesl oba, avšak Adone zrádně Behaima vrhne do hlubiny, kdež necitelně se dívá na úžasně zděšenou tvář tonoucího. Adone dostane se na břeh a vrátí se do Španěl, kdež podá vylhanou zprávu o Behaimově zahynutí, načež po dlouhém namahání podaří se mu Marii Behaimovi oddanou přemluviti. Ku přímluvě přátel dá se táž slavnostně s Adonem zasnoubiti Hosté se již vzdálili. Nevěsta zarmoucená zůstala sama. V tom slyší zvuky mandoliny a známou píseň; ve svitu měsíce vidí kohos přes zeď lézti a k její nohoum sklesne jedině milovaný Behaim.

Na to Behaim před královnou Isabellou přednáší svoji žalobu, líčí zákeřnický útok Adonův a žádá nazpět ruku Marie. Již nakloňuje se vítězství věci spravedlivé k němu, již i královna vynesla rozsudek, avšak Ludvík najednou padá do osidla Adonem mu nastrojeného. On totiž Adonem podrážděn vydává zmužile vyznání víry — (luteránské) — vrhá na panovačství kněžourů a hrůzy inkvisice slova plamenné nadšenosti a přiznává se veřejně, že je žákem Savonaroly. Tím svoji záhubu zpečetil. Vrhnou jej jako kacíře do vězení a hranice se pro něho již rovná.

I Marie s hrůzou od kacíře se odvrací, ačkoliv dosud ho miluje. Chce jej vysvoboditi za každou cenu.

Jen jeden člověk je s to Ludvíkovi otevřiti vězení: Adona. Ona povolá ho k sobě, zapřisáhne se, že toliko jemu chce náležeti tělem i — — tu zalekne se. Leč Adona duše její nežádá, žár smyslnosti chce se ochladiti toliko na jejím těle a za cenu mu od Marie podávanou dopomůže Ludvíkovi ven ze žaláře. Marie přísahy své drží špatně. Jakmile se dozví, že Behaim šťastně unikl drápům inkvisice, otravuje se. Behaim na to šťastně pluje ku břehům německé země a odtud spěchá ku příteli Sikingovi, aby za jeho pomoci prováděl reformaci. Co se z Adony stalo dále divák se nedovídá, toliko čtenář se dozví, že vztek pro ztrátu Marie uchvátil jeho rozum a že vrhl se do vln Quadalquiviru. V knize totiž má drama dějství pět a na jevišti pouze čtyři.

V pátém dějství vystupuje též Kr. Kolumbus, jejž ale líčí velmi nesympaticky. Není to, jak jej dějiny dle pravdy líčí, veliký, smělý muž, energie neoblomné uprostřed nebezpečí a nedostatků nejhroznějších, není to hrdina, jenž uměl snášeti i děsný hlad, — je to spíše karikatura, je to zpitvoření hrdiny na odpornou maškaru kněžskou, jež hledá ukojení jen v podlízavém pobožnůstkářství, jež považuje se za pouhý nástroj „svaté církve“ a jež ode břehů do nového světa odjíždí s požehnáním inkvisice.

Tak se od protestantů a židů na divadle tupí katolická církev a její největší hrdinové.

Kdo více pracuje, kněz či učitel?

P. Vincenc Bosáček, zám. kaplan Zbirovský.

V jedné místní školní radě zavedl se o tom rozhovor a toť se rozumí velice učený.

Byla tu strana pro i contra. Konečně povstal purkmistr a praví: Pánové! Uznávám, že mají učitelové menší příjmy než kněží, ale vždyť vlastně jen půl leta slouží!

„Jak to?“

„Počítejme!“

Rok má 52 týdny; odpočtěme 8 týdnů po případě 6 týdnů na prázdniny, zbude 46. Jeden týden mají prázdniny o vánocích, jeden o velikonocích, zbude 44.

Každého týdne jsou dvě půldne čili jeden den prázden, učí tedy vlastně jen 5 dní v témdnu. — 44×5 dělá 220 dní, a když odpočtem prázdniny na jmeniny jejich Veličenstev, na dny, v nichž mládež přistupuje k sv. přijímání, na 3 dny, jež místní školní rada ráda uděluje, zbývá na některého učitele obecné školy venkovské něco přes 200 dnův služby pětihodinné, čili tisíc hodin.

Celé prázdniny může pak „procul negotiis“ ležeti v stínu košaté lípy nebo vonné sosny a čísti „Nár. Listy.“

Kde který úředník má každý rok prázdniny 2 měsíce?

A má askultant, koncipista hned 400 služby?

A co má 700 zlatový farář, jenž — chce-li, jak má býti dobročinným — 300 zl. dá na podpory a almužny.

Může též farář odejeti každý rok na 2 měsíce ze svého působiště, ze své osady?

Takových šťastných farářů, jenž si mohou na 14 dní o prázdninách vyletět, jest velmi málo.

Farář má také své prázdniny, když na umíráčku dělá pavouk své provaznické umění, aneb když čáp odletěl na vagace, ale i v těch dnech okůrkové saisony nezahálí, neboť není soudního výslechu, aby se nepsalo hned o křestní list ex offo a mnohdy 5—6 najednou.

Vezměme takhle faráře, který jest bez kaplana a kde ve 20 vesnicích má osadu rozlehlou až na 2 hodiny cesty a k tomu krkolomné cesty jako jest Sázavská osada na Budech.

A nyní řídícího pana učitele na pětitřídce v kraji, jenž jest zároveň regens chori — ten má 700 a štolu, pan farář též 700 a štolu — a přece práce tohoto má se k práci onoho jako 20:5.

Řekne se, ale učitel nebéře tolik štoly, nýbrž jen polovic. Tak jest v theorii, v praxi víme, že mnohdy od lidí nedostane ani tolik, co pan řídící.

Tu vždy jest na tapetu: „Vždyť nemají děti!“

A zrovna tak mluví, kdo chce zůstat dlužen: „Jen když zaplatím hrobaře, učitele a kostelníky, farář už může počkat!“

A tak farář musí čekat — ba na věčnou oplátku čekat, to jest nedostane ničeho.

To jsme porovnávali činnosť kněze s učitelovou úřední čili spíše zevnější ad forum externum. Nyní ale vezmeme činnosť kněze pouze spásy duše se týkající (ad forum internum). — O učitelích nynějších platí, že musíme býti nanejvýš spokojeni, jen když nám ohledně duší nesmrtelných nic nepokazí, aby byli kněze pomocníky ve spáse duší, tedy jakýmisi zástupci jáhnův a podjáhnův — nyní nám ani ve snu nenapadne.

Kdo ale ví, co slz, co nesnází, co bojův stojí horlivého kněze spása duší pod jeho správou se nalezajících, o nichž ví, že za ně počet vydávati musí před Soudcem věčným?

Cesta sněhem, vodou, lesem, skalinami k nemocnému; déšť, sníh, zima, mráz, nebezpečí nakažením se od nemocného jsou nejmenší práce jeho v porovnání ku práci, kterou mu mnohý kajicník (?) při zpovědi dá.

Kolikráte kámen a led by povolil nad modlitbami, vzdechy, povzbuzováním, otázkami duchovního; již pot se mu vyráží na čele strachy a ouzkostmi, aby jen duši místo ku spasení nepřivedl k zavržení.

O to znají jen ti kněží, jenž na tisíce a tisíce kajicníků měli ve zpovědnici, na lůžku smrtelném.

Ten nejhorlivější kněz jde vždy s úzkostí a strachem do zpovědnice, k nemocnému, nikoliv že mu zima, že dlouho musí sedět, dušeným hlasem mluvit, zápachy z úst kolikráte ku omdlení vdychovati — nýbrž z té příčiny, aby své vlastní svědomí nesvědomitostí kajicníků neobtížili, neb třtinu nalomenou nedolomili, aby mocí klíčovou opatrně a spasitelně vládli.

Má takovou těžkou zodpovědnosť učitel? zvláště učitel obecných škol? Jen když hodně matriky popíše černým a červeným inkoustem, rozdá čtyřikráte zprávy, z nichž nyní jak žactvo tak rodiče velmi málo, anebo nic si nedělají, u nichž více platí úleva než jedničky, více aby přestal nositi, než aby nosil zprávy.

Jeho nejtěžší okamžik jest, kdy se přibližuje inspektor a ta hodina, v níž té vzácné (?) a milé (?) návštěvy se mu dostane.

Nuže, jest stav kněžský tak lehkým, snadným, bez práce, že by se mu výčitka mohla státi, že jest pohodlným, na světě nejsnadnějším a že kněži jsou — jak to pisatel slyšel — darmožrouti???

Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě.

Fr. Vohnout, farář v Žlunicích.

(Pokračování.)

25.

Kdo pak ví, jak se jmenuje tahle doba církevní před svátky vánočními? Ano, jest to advent a to slovo cizí znamená po česku příchod; má nás tedy ta doba adventní připravovat na příchod toho, jehož narození o vánocích slaviti budeme — P. Ježíše Krista přislíbeného Mesiáše. Pán Bůh také připravoval lidi k příchodu Mesiášovu — jak dlouho? Na ty 4000 let pamatují 4 neděle adventní. Skrze koho dal Bůh připravovat lidi? A koho poslal před jeho zrozením? Komu a skrze koho dal to P. Bůh oznámit, že se ten Předchůdce Páně narodí? Poněvadž archanděl Gabriel jest z nejpřednějších duchů nebeských, je vidět, jak důležité bylo poselství o zrození Předchůdce Páně. Však ještě důležitější bylo poselství o zrození samého Mesiáše a proto i k tomu použil P. Bůh archanděle Gabriele a poslal jej k té sv. Panně, o níž proroci předpovídali, že bude matkou Mesiáše. Byla to zbožná, pokorná dívka v městečku Nazaretu, v zemi Galilejské a jmenovala se Maria. Pocházela ovšem z královského rodu Davidova, ale v zemi židovské, jak víte, toho času již nepanovali králové z rodu Davidova a z pokolení Judova. Kdo že byl tehdáž králem? Potomci z rodu Davidova byli od krále cizince spíše pronásledováni; proto i dívka Maria uchýlila se z Judska do malého městečka galilejského Nazareta, kde v chudobné komůrce bydlela. Byla zasnoubena zbožnému sice, ale též chudému muži Josefovi, jenž také z královského rodu Davidova pocházel a řemeslem tesařským se živil. Onu zbožnou dívku Marii zvolil Bůh za matku přislíbeného Mesiáše a proto již napřed ji vyznamenal tím, že uchránil ji před hříchem dědičným. Jaký je to hřích? Ač všichni lidé rodí se s tímto hříchem na svět, onu dívku Marii P. Bůh před ním uchránil

a Církev sv. nám to připomíná svátkem, který právě v adventě koná; kdo ví, který to je svátek? (Neposkvrněné početí bl. P. Marie.) Poněvadž P. Maria nezdědila hřích, necítila také zlých náklonností ani také nedopustila se žádného osobního hříchu; jaká tedy byla? Ona službě boží se zasvětila a slíbila Bohu, že pannou zůstane; nejraději na modlitbách trávila. Jednou když právě se modlila, objevil se archanděl Gabriel, září obklíčen, v jejím pokojíku a pozdravil ji: „Zdrávas...“ Praví: „zdrávas“ čili pozdravena buď, jako i my říkáme: „Pozdrav vás P. Bůh“; dále nazývá ji „milostiplnou.“ Již jste slyšeli, že jí prokázal P. Bůh milosť, když ji ochránil — před čím? A ještě větší milosť jí udělil, když ji zvolil za —? Ano jako matka Spasitele světa největší milostí byla obdařena, proto právem jak že ji jmenuje anděl? A dále dí: „Pán s tebou.“ S kým jest Bůh? Mohl tedy býti s P. Marií? A dodává: „Požehnaná tys mezi ženami;“ jako by řekl: vyznamenaná jsi nade všecky lidi a požehnáním Božím přede všemi obdařena. Nenadálé objevení se archanděla Gabriela a neobvyklé ono pozdravení jeho nemálo překvapilo bl. P. Marii a podivením i bázní ji naplnilo. Však anděl těší ji, aby se nebála, nýbrž spíše radovala se z vyznamenání, kterého se jí od Boha dostalo. I vyřizuje jí poselství své: „Aj počneš a porodíš syna, a nazveš jméno jeho Ježíš;“ a hned připomíná, kým že bude; praví o něm: „Ten bude slavný a Syn Nejvyššího (Boží) slouti bude a dá jemu P. Bůh království Davida otce jeho a kralovati bude na věky.“ O kom bylo takto prorokováno? Poznala tedy Maria ze slov andělových, že má se státi matkou přislíbeného Vykupitele. Ona však zasvětila panenství své Bohu a proto s největší pokorou táže se, zdali bude moci býti matkou, aby neporušila slib panenství? I pokojí anděl Marii Pannu, to že divotvornou mocí svou způsobí Duch sv., pannou že zůstane a syn, kterého porodí, že slouti bude Syn Boží. Proto ctíme Marii jakožto neporušenou Pannu. Tak naplnilo se proroctví, že matkou Mesiáše bude sv. Panna. A z koho počala bl. P. Maria Pána Ježíše? (Maria Panna počala P. Ježíše z Ducha sv.) Stala se tedy matkou působením Ducha sv., a jakého že Syna měla poroditi? (Syna Božího). Proto jmenuje se bl. Panna Maria Matka Boží. Aby pak bl. P. Maria viděla, že není u Boha nemožná nižádná věc, oznámil jí dále anděl, že i Alžběta, obstárlá příbuzná její, bude míti synáčka. Maria P. poznávala v tom všem prozřetelnosť Božskou a proto odporoučejíc se do vůle Boží v nejhlubší pokoře pravila: Aj já dívka Páně, staniž se mi podle slova tvého.“ Svolila bl. Panna Maria k tomu, státi se matkou Vykupitele světa; stala se tedy prostřednicí našeho vykoupení; Ji po Bohu nejpřednější díky povinni jsme za to, že vykoupení jsme došli a proto jí vroucně za to děkujme oslovujíce ji pozdravením andělským: Zdrávas Maria... (Pokrač.)

Trestníci a vězňové pod vlivem Církve.

Podává V. Čečetka, duch. správce v trestnici Kartouzské.

(Pokračování.)

Druhý řád k vykoupení zajatých byl „řád milostivé Panny Marie“ (de Mercede), založen ve Španělsku v době pozdější Trinitářů. Povstal za bojů vedených s Maury, když křesťané o každou píď země bojovali. Jest rázu více rytířského než kněžského, má však i on dva zakladatele: sv. Petra Nolaska a sv. Raymunda z Pennafortu. Petr Nolasque, tak jest francouzské rodinné jeho jméno, narodil se 1189 v Languedoku z rodičů šlechtických a měl výborné vychování. Jsa mladíkem súčastnil se průvodu hraběte Šimona z Montfortu, vůdce katolíků proti Albigenským, války proti nim a s nimi spojenému králi Petrovi arragonskému. U Muretu 1213 zvítězil Šimon; král Petr padl a syn jeho Jakub upadl v zajetí. Soucitem hnut poslal Šimon šestiletého

chlapečka i s Petrem Nolaskem, jemuž chlapeček na vychování byl dán, do Barcelony. Jakub stav se králem, byl vděčným svému vychovateli. Při dvoře královském vedl Petr život asketický; rádcem mu byl Raymund z Pennafortu. Narodil se v zámku Pennafort v Katalonii 1175 z rodičů pocházejících ze staré slavné rytířské rodiny, s krály arragonskými příbuzné. Duševně nadán, byl již ve svém dvacetiletém roce učitelem svobodných umění v Barceloně. V pozdějších letech studoval v Bologni bohosloví a právnictví, tamtéž byl professorem, a později na prosbu svého biskupa stal se kanovníkem a generálním vikářem v Barceloně. R. 1222 vstoupil do řádu dominikánského.

Již tehdáž za Jakuba arragonského ve vypuzení Maurů velmi se pokračovalo, a udatné rytířstvo nadšeno pro víru, shromažďovalo se kolem krále. Než nicméně mnoho křesťanů upadlo Maurům do zajetí. Pln touhy a snahy tyto osvoboditi, a nebezpečí odpadnouti od víry je vyrvati, pojal Petr tu myšlénku, sebe sama a celé své jmění tomuto účeli věnovati. Zpovědník jeho Raymund schválil jeho úmysl. I získali krále pro svůj plán a mnoho šlechticů. Dne 10. srpna 1223 bylo slavné založení řádu v kathedrale barcelonské. Petr se 13 rytíři přijal roucho řeholní (bílý šat s bílým křížem na červeném štítě. Král pak přidal k tomu, jako zvláštní vyznamenání, svůj znak). Kromě tří obvyklých slibů řeholních zavázali se, že budou proti nevěrcům bojovati, zajaté vysvobozovati, samy sebe za rukojmí i zajmouti se dají, bude-li toho třeba k osvobození zajatých. Raymund spracoval stanovy řeholní. Po skončené slavnosti uvedl král Petra nolaského s jinými členy řádu do svého paláce, vykázal jim tam byty, dokavadž dům jejich nebude vystaven. Chrám jejich zasvěcen byl sv. Eulalii, patronce Barcelony. Pročež zván jest řád ten „řádem sv. Eulalie.“ Později známí jsou pod jménem „Nolaskové.“ Řehoř IX. ujal se „bratří sv. Eulalie“, doplnil jich stanovy pravidly sv. Augustina. Řád se rozšířil velmi rychle v rozličných zemích. V roce 1249 dovolil jim biskup barcelonský Petr, aby si při moři postavili kostel ke cti Bohorodičky. Nyní přijal řád jméno: „Ordo Beatae Mariae de mercede redemtionis captivorum.“ —

Řád ten byl výhradně řádem rytířským, opak Trinitářů, od nichž se i jinak lišil a nebyl snad jich odvětvím. Kněži bylo velmi málo. Magister generalis volen byl až do roku 1317 z rytířů, až Jan XXII. nařídil, aby příště general vždy knězem byl.

Z počátku obmezil řád svou činnosť na Španělsko, na boj s Maury a na osvobození zajatých křesťanů. Později šel Petr Nolaský i do Afriky, by tam zajatce osvobodil, a zabýval se výhradně s jich vykupováním. Petr složiv úřad generala řádu r. 1249, zemřel jako řeholník v r. 1256. Rádce jeho Raymund dosáhl v Římě vysokých hodností, byl papežským poenitentiářem a zemřel jako general řádu dominikánského ve stáří 100 roků v r. 1275.

Také tento řád mnohým tisícům vypomohl ze zajetí, a má mnohého mučedníka, jenž život i krev pro bližního obětoval. Oba tyto řády pobádala k jejich činnosti jen čistá láska k víře.

Spoluvyznávač byl předmětem jich lásky, zachránění jeho ve víře, zabránění odpadnutí od víry bylo všech vznešeným účelem, který je k hrdinému sebeobětování povznášel.

Člen řádu vyhledával a vykupoval z nevěřících svého ohroženého spoluvyznávače. K tomu pobádala jej česť, že nestrpěl, aby křesťan byl otrokem a zajatcem svých barbarských nepřátel, a soustrasť, že statek i život obětoval, aby úpícího z bídy vytrhl.

Nyní obírati se nám jest spolky jiného druhu, jež od biskupa nezávislými byly, a jež na dobrovolné činnosti se zakládaly, a hlavní zřetel k vězňům měly. Spolková péče o chudé byla ve středověku všeobecně zavedena a mohla charitativním spolkům naší doby za vzor sloužiti. Proti všestranné bídě se bojovalo rozličnými spolky i ústavy. Rozdíl mezi tehdejší dobou a nynější jest ten, že podklad byl pouze náboženský, na němž středověké spolčování se zakládalo. (Pokrač.)

Zeměpis biblický.

Kněžstvo.

Z celého národa Israelského náleželi prvorozenci službě Boží; — na místě nich vybrán však Hospodinem kmen Levi a prvorozenci kmenů ostatních musili se poplatkem ze služby chrámové vyplatiti. Do Egypta přišel Levi a jeho synové Gerson, Kaath a Merari a tito jsou otcové tří kmenů Levitův. Z kmene Kaath pocházela Maria, Aaron a Mojžíš.

Aaron zvolen od Hospodina za velekněze, v tomto úřadě měl následovati jej vždy nejstarší syn; ostatní synové Aaronovi byli kněží a všichni ostatní potomci Leviho byli Levité.

Nejvyšší kněz byl (po smrti Mojžíšově) prostředníkem mezi Hospodinem a národem vyvoleným, jen on směl v den smíření vkročiti do svatyně svatých a v důležitých záležitostech žádati Boha o radu skrze Urim a Thumim.

Kněží konali obřady, jež nebyly zřejmě veleknězi vyhraženy, řídili pobožnosti a vyučovali lid.

Levité měli kněžím při obřadech pomáhati, o čistotu a pořádek v chrámu pečovati, poklady chrámové střežiti, lid vyučovati a souditi. Na cestě pouští nosili kněží archu úmluvy, stůl pro nekvašené chleby, svícen, oltář zlatý i měděný a záclonu velesvatyně. Všecko ostatní nářadí a části rozloženého stánku nesli neb vezli na vozech levité.

Za Davida dělili se levité na sluhy kněžské, strážce chrámu, hudebníky soudce a zapisovatele dějin i rodův.

Všichni služebníci svatyně byli nejen osvobozeni ode všech poplatků, daní a povinností vojenských, ale měli též od svatyně živi býti. Proto nedostali kromě 48 měst podílu na zemi svaté, k výživě jejich určil Hospodin desátek z obilí, ovoce a dobytka, který vlastně Bohu náležel jako panovníku národa. Kromě desátku náležely levitům i prvotiny, dary a některé podíly na žertvách a obětech. Ze svého desátku odváděli levité desátý díl kněžím.

Velekněz, kněží i levité svěceni zvláštními posvátnými obřady k úřadu svému. Také šatem lišili se nejen od Israelitův, ale i mezi sebou.

Kromě levitů sloužili v chrámu též zbožné panny a vdovy (P. Maria, sv. Anna) a služebníci chrámu darovaní.

O pokrmech a očisťování.

Hospodin jsa sám nejvýš svatý, vedl také Israelity k tomu, aby byli čisti a svati, proto určil též, kterých pokrmů požívati není jim dovoleno.

Zapovězeno bylo

1. požívati krve (jež jest známkou života a proto Bohu, dárci žití náleží);
2. požívati masa zvířat nečistých;
3. zadusených a od šelem roztrhaných;
4. požívati některých tučných částí (ze zvířat jinak k jídlu dovolených), jež oltáři byly věnovány;
5. požívati masa a vína modlám obětovaného.

Nečistým byl člověk

1. hned když se narodil (vědomí dědičného hříchu), proto obřezán osmého dne;
2. člověk neb věc stala se nečistou tím, že s mrtvolou neb věcí nečistou ve styk přišla;
3. matka po porodu a
4. malomocný.

Očisťování dálo se umytím, kropením posvátnou vodou a oběťmi. Žena po porodu obětovala holoubě a ročního beránka, byla-li chuda dvě holoubátka neb hrdličky. Bylo-li dítě prvorozené hoch, musila je matka v chrámu obětovati a dáti zaň výplatu pěti siklů stříbrných.

Některé jiné zákony židovské.

1. Základem státu jest rodina. Čím užší a nerozlučnější svazek víže manžela s manželkou, tím bezpečnější jest veřejná mravnosť a život společenský.

Poněvadž však Israelité žili mezi národy, u nichž věrnosť a posvátnosť stavu manželského málo byla vážena, nechtěl Bůh určiti manželství jako nerozlučitelný svazek jednoho muže a jedné ženy. Mnohoženství trpěno a rozvod dovolen, ovšem jen z příčin veledůležitých. Obojí však v praxi pozvolna mizelo, takže jen stopy dochovaly se až na doby Kristovy.

Mezi pokrevenci a příbuznými bylo manželství zakázáno až do jistých stupňů a výjimky připuštěny opět jen z důvodů nejdůležitějších. Tak na př. zemřel-li muž bezdětek, bylo povinností nejbližšího jeho svobodného příbuzného, aby vdovu jeho pojal za ženu. První syn z tohoto manželství dědil jméno i majetek zemřelého, aby kmen neztratil na počtu i majetku. Zůstala-li po otci jediná dcera dědičkou, musila pojmouti muže ze svého kmene z téhož důvodu.

2. Každý Israelita byl svoboden a svobody nesměl býti zbaven. Svobody své ovšem mohl se odříci a státi se nevolníkem. Otroctví jeho trvalo však buď jenom sedm let anebo končilo rokem jubilejním, kdy vrátil se otrok ku svému kmenu i majetku pozbytému.

Otrok patřil k rodině hospodářově a zákon chránil jej před prchlivostí a nespravedlivostí pánovou. Této starostlivosti o otroky, jíž podobné v celých starých dějinách marně hledáme, nelze se diviti, vždyť

3. Chránil zákon Mojžíšův i zvířata před týráním a přetěžováním. Sedmého dne měl i osel i vůl odpočívati, vůl s oslem (zvíře silné se slabým) nesměl se zapřáhati, býku, jenž na humnu obilí vyšlapával, nesměla býti tlama zavázána.

4. Spravedlnosť a nestrannosť byla první povinností soudců v Israeli, rovná odplata (oko za oko, zub za zub) byla základem pokut a trestů jest-li se vinník s poškozeným jinak nevyrovnal. Písmo neví o tortuře aniž mluví o hrozných trestech, jimiž jinde barbarsky se plýtvalo. Byl-li kdo odsouzen k smrti, byla vždy co možná krátká poprava mečem neb ukamenováním *)

Vůbec jest celý zákon Mojžíšův u porovnání s mnohem mladšími zákony Lykurgovými (kol r. 800 př. Kr.), Drakontovými a Solonovými (kol r. 600 př. Kr.) výrazem lidskosti a nese na sobě patrný ráz božského původu svého.

Dopisy.

Turecká pohádka.**)

I.

Allah je mocný.

Proto staral se i o ty ubohé djaurské děti a poručil, aby se učily svému zákonu spravedlivě. A proto že djaurský Kaludjer nemohl zbůhdarma ze svého monastýru až do jejich vsi choditi, uložil, aby djaurové té vsi jemu platili a sice podle míry cesty tam a nazpátek za každou tureckou míli akorát 8 denárů. Kaludjer to spočítal, a shledal 72 denáry za jednu svou cestu

*) Ukřižování byl trest u Římanů obvyklý, jím trestáni uprchlí otroci a nejhorší zločinci. Se Římany přišlo ukřižování i k Židům.

**) Dopis tento původně určen byl do „Čecha.“ Jelikož ale redakce obávala se, aby některý čtenář — laik nevzal snad pohoršení z toho, že se tu dělá jakási parallela, umístili jsme jej ve Vychovateli, kdež čtenář nepředpojatý pozná, že se tu vlastně pašovství jistých lidí staví na pranýř. Red.

k učení zákonu. I vydal se na cestu jednou a podruhé — a po třetí již se nevydal, nýbrž poslal pašovi toho kraje bílé psaní s černými písmeny, které pašovil vyřídilo:

„Velemocný pašo! Mám choditi do vsi, abych učil djaurské děti našemu zákonu a mám za jednu cestu tam a zpět podle míry tureckých mil 72 denáry. Ale to je málo, protože ti djaurové nemají ke své vesnici žádnou cestu. Tu padáš do roklí, tu se boříš do bahna, tu se lepíš na hlínu a vyzouváš sandály. Poruč, velemocný pašo, aby djaurové svou cestu spravili, anebo, aby mi připláceli na každou míli tureckou o 4 denáry. Budu ti blahořečiti, a tvůj Allah ti to dobrodiní odplatí pravým Ceylonským odvarem kávy v Muhamedově ráji. Tobě nejvěrnější

Ilja, Kaludjer.“

Psaní odlétlo, odlétly vlašťovky, spadalo listí, napadl sníh. Sníh sešel, listí narostlo, přilétly vlašťovky ponejprv, podruhé a po třetí. A když vlašťovky přilétly po třetí, Kaludjer se jich ptal, kdeže asi potkaly odpověď pašovu? Ale ony zvěstovaly, že žádné nepotkaly. Djaurské děti byly bez djaurského zákona a djaurové si je učili djaurským modlitbám sami.

Ve vsi bylo několik pěkných rybníků a v nich krásné štiky, kapry a jiná rybí havěď. Paša toho kraje rád užíval ve dni Moslimům svaté rybu smaženou anebo pečenou, anebo na černo a proto měl ve své zahradě u potoka mimo krásné fontány také rybníčky, kde se třepetala hejna ryb. — Měl rád tu havěď i aga vesnický. Nadcházel den, kdy vesničtí Moslimové prodávali svoje ryby. Aga věděl, že paša krajový přijede, aby ryby koupil. Paša krajový věděl z bílého psaní Kaludjerova, že je do vsi bídná cesta. Povídal si paša:

„Abych se do vsi dostal, potřebuji tam dobré cesty. Kaludjer mne tolik prosil, já mám Kaludjera rád, poručím agovi, aby tu cestu spravil a pozvu Kaludjera, aby zase do vsi chodil učit djaurskému zákonu. Budu míti ryby a Kaludjer i s druhy svými bude mi blahořečiti a odplatí mi Allah.“

Sedl a napsal dvě bílá psaní. Jedno letělo k agovi, druhé do monastýra Kaludjerovi. První nařizovalo:

„Milý ago! Protože k vám ani Kaludjer, ani já paša nemohu a všickni Moslimové od vás naříkají, jaká tam bídná cesta, a mnozí tam zanechali svých sandálů a papučí, nařizuji ti po dobrotě, abys tu cestu od vás sem k nám náležitě spravil. Vyházej s obou stran příkopy a vodu veď na své louky!“

A druhé psaní zvěstovalo Kaludjerovi:

„Milý Kaludjere! Nařídil jsem agovi, aby cestu spravil a zvu tě, až bude listí se stromu padati, abys jel se mnou ponejprv zase do vsi učit djaurských dětí zákonu a potom abys tam zase pěkně chodil' za týden dvakráte. Allah ať tě pomiluje a jeho prorok od slepoty ducha vyléčí, abys poznal jeho pravdu.“

Dostal bílé psaní aga, dostal je i Kaludjer. První zasmušil opálené čelo a líce, položil prst na nos a přemýšlel. Druhý vyskočil a zvolal: „Spravedlivý je paša a moudrá jeho řeč!“

Aga vymyslil, co vymysliti chtěl. Sebral djaury a povídal: „Půjdeme spravovat silnici. Váš Kaludjer žaloval u paše a paša nařídil.“

„Proč žaloval náš Kaludjer?“

„Chce sem choditi co týden dvakrát a budete mu platiti po 72 denárech za jednu cestu. To máte do roka hezkou hromádku. Byla by za to jedna kuče.“

„O chytráček! A co my ubozí? Kde to vzíti! I tobě, ago, i pašovi i vezírovi, i samému světlému sultánovi — a ještě Kaludjerům?“

„No co platno! Pojďte! Já vám poradím! Ale ani muk, až se Kaludjer bude zase zlobiti, že já vám poradil!“

„Ani muk!“ — zařekli se djaurové.

Šli a spravovali.

Padá listí se stromů, aga svolává djaury a Moslimy, že se budou prodávati ryby v rybnících. Paša krajový o tom ví, ví také Kaludjer, že má jeti s pašou do vsi — zase ponejprv, aby potom chodíval pěšky učit djaurských dětí zákonu djaurskému.

Paša vyjel, jede s ním Kaludjer. Paša mu vykládá zákon a jistí, že by jej za bratra ctil, kdyby chtěl býti Moslimem. Nejistí dlouho. Vjeli na cestu ke vsi. Koníci arabští vraní a čilí zabořují se, kolesa po osy v bahně.

„Ago ničemný, ty se posměješ!“ Uvízl pašův kočárek, vyletěl paša ven a Kaludjer vyletěl také.

„A přece tam přijdu!“

„A já také!“

Vozu nechali, koní nechali a sami se brodí blátem. Ztratil Kaludjer sandály a paša svoje krásné papuče. A přece silnice je spravena: s obou stran příkopy a voda jimi teče na agovy louky, ale co bylo prve v příkopech, je srovnáno na silnici. Silnice pokryta vysoko blátem a milý paša i s Kaludjerem se tudy brodí. Paša klne, kaludjer se mračí, ale neklne. Oni prý nesmějí.

A když do vsi došli, byly rybníky agovy a Moslimové i djaurové se rozcházeli od prodeje a agovy kávy a agova tabáku.

„Sem pojďte!“ — zavolal paša hlasem jarým. „Kdo spravoval cestu?“

„Djaurové!“

„Ago, tys přece poroučel a dohlížel!“

„Ano, velemocný pašo!“

„Tys nechtěl, abych přišel v čas a koupil vaše ryby!“

Aga sklopil hlavu, djaurové mlčeli.

„No mluv!“

„Ale miláčku ago,“ — pravil šedý djaur, „ty jsi nám povídal, že to jen Kaludjer chce míti spravenou cestu. A on náš jasný paša!“

Tak šedý stařec výmysl agů prozradil.

„Vím dosti!“ — promluvil paša. „Ago, teď mi dáš koupené ryby, anebo tě přiváži k tvému vozíku a povleku tou spravenou cestou až k městu!“

„Dám, dám!“ — zasténal aga, neboť hrůza ho pojala, že by tou spravenou cestou měl se vléci.

„A ty Kaludjere tu zůstaneš a budeš učiti djaurské děti vašemu zákonu a musí ti dáti tuhle aga tolik dukátů, kolik dní nebudeš moci domů.“ Aga pobledl, ale hned zase vyjasnil líce. Za dva dni byla cesta v pořádku a Kaludjer se dvěma dukáty plesaje spěchal domů.

Paša se nastudil a stonal, ale ryby má. Kaludjer chodí do vsi a má za cestu 72 denáry. *F. F.*

II.

Seznal krajový paša, že agové po vsích málo dbají, aby djaurské i moslimské děti byly příklady mravův. S bolestí seznal, že kluci a holky nedorostlé s matkou a otcem veřejně chodí, kde harfa nebo housličky znějí, aby poskakovali a točili se podle taktu té hudby. A nejvíce tesknil, že od vysoké Porty dávají listy z ciziny lidem, kteří s velikým hlukem na plechové podivné stroje hlučnou hudbu strojí, a že k těm hudbám i pravověrní Moslimové jak potřeštění skákají a kluky i holky s sebou berou.

I sedl a vydal rozkaz přísný a poslal jej všem agům:

„Kdekoli a jakýkoli Moslim anebo djaur by se opovážil a svoje nebo cizí pachole či děvče vodil nebo pouštěl, kde harfy a housle, anebo veliké plechové trouby znějí, a to pachole či děvče buďto samo, nebo v páru, nebo v řadě by podle toho taktu hudby poskakovalo nebo tančilo, buď takový Moslim nebo djaur sem k úřadu mému ohlášen, a bude potrestán: bohatý zaplatí 100 piastrů, 50 mně a 50 agovi, který ho udá; chudý obdrží 100 ran na paty, 50 zde a 50 od agova pacholka. Allah je mocný a můj příkaz platí!“

Lekli se agové, lekli se harfeníci a guslaři, lekli se trubači a všickni muzikanti.

Lekl se sám Iblis v pekle.

„Co? Takto-li paša mně bude kaziti radosť? Jak plesám, vidím-li hocha či děvče nedospělé, jak spolu skáčí a šepotají, jak srdce jim plesá, jak oheň žádostný rozehřívá krev jim v žilách. A teď mi paša to kazí? O pašo, pomstím se ti, pomstím!“

A zavedl Iblis slepého guslara s lepou harfenicí do města pašova, zavedl do konaku pašova. Uviděl paša lepou harfenici s guslarem slepým, uslyšel jejich hudby zvuk, a lepota děvy s lahodou zvuku zaryly se mu hluboko v srdce. Sám poskakoval, sám krokem v před a vzad oblétal ladnou harfenistku, až pojal ji v náručí, aby s ní v kole si zaplesal. Padla mnohostrunná harfa, vzkřikl slepec, lekl se paša, přišel k jasnému vědomí a viděl, že podivný hudby zvuk i nad ním velikou moc má. Nabízel slepci piastry a dukáty, aby tu družku zde nechal. Dlouho nabízel, dlouho se zlobil, než guslar družku mu vydal. Tak přibyla pašovi v harém dívka hudby a tance znalá, a hudby o tance znalým stal se brzy sám paša i všechen jeho harém.

Iblis měl radosť!

Agové nevědí, co se stalo s pašou.

Našel jeden aga Moslema starého, který s dětmi zašel, kde zněla harfa i housle. Našel Moslema jiného, kterému děti utekly, kde zněla hlučná hudba cizích, plechových trub.

Udal milý aga oba Moslemy, aby dali po 100 piastrech, po 50 pašovi a po 50 agovi. Sedl a psal o nich krajovému pašovi:

„Velmocný pašo! Tys rozkázal, aby kdejaký Moslem anebo djaur, jehožto děti poskakují a tancují, kde zní harfa či housle, či trouby plechové, udán ti byl a zaplatil 100 piastrů, 50 tobě, 50 mně, anebo aby dostal 50 na paty u tebe a 50 u mne. Nalezl jsem takové dva, a zároveň s tím listem ti je posílám. Oba jsou bohatí a zaplatili mně již každý 50 piastrů, jak tvůj zákon velí. Tobě dají také po 50 piastrech a pak budou ctíti tvoje zákony. Allah je mocný a ty spravedlivý.“

Dostal paša psaní bílé, dostal oba Moslemy.

Ptá se: „Neznali jste můj příkaz?“

„O neznali, velmocný pašo! A pak posuď sám! Zní sladké housle, zní teskná harfa, znějí slavné zvuky cizích trub. Jsme staří a nemůžeme se při nich veseliti po spůsobu mladých lidiček. Aspoň se na ně podíváme. Proto jsme je tam vzali, abychom aspoň při nich viděli ten ples mladičký, jakého ani my, ani naše ženy již nedovedou. Tobě je jinak, velmocný paše! Tyť můžeš si vzíti mladé dívčiny a ony ti zatančí a ony ti zahrají. Ale my staří Moslimové!“

„Máte pravdu! Ale můj rozkaz platí. Kdo vás viděl?“

„Aga sám!“

„Nikdo jiný?“

„Naše děti a děti jiných, nejvíce děti djaurů a djaurové sami!“

„Dobrá! Víte co? Djaurové nejsou svědci před námi platní. Děti nesmějí svědčiti, a aga sám sobě svědkem nebude. Rozumíte? Ať vám vrátí piastry a jděte!“

„Nevrátí! My ho známe!“

„Od čeho máte moudré kadie?“

Moslimové hluboce se poklonili a šli. Rozsvítil jim paša světlo. A paša sám si povídal: „Vydal jsem příkaz, vydal. Ale co na tom! Teď je má vůle jiná. Příkaz byl přísný — Allah ví, že tak přísný nejsem. Ať to poznají také agové.“

Šli Moslimové ke kádimu.

„Moudrý kadi! Aga nám vzal po 50 piastrech a hnal nás k velmocnému pašovi krajovému, že prý jsme měli děti, kde znějí harfy a housle a trouby

cizí velikých zvuků. Za to žalujeme agu a chceme, aby nám vrátil po 50 piastrech a zaplatil za tu hanbu a cestu po 100 piastrech."

Zavolal kádi milého agu, pověděl, co chtějí Moslemové.

„Já dělal, co velel příkaz mocného paše!"

„Znám příkaz. Pověz mi svědky, abych poznal, jsi-li proti těmto Moslemům v právu!"

„Viděli je djaurové, že vedou děti na místo zapovězené."

„Žádní svědkové — djauři!"

„Viděly je djaurské děti."

„Žádní svědkové děti."

„Viděl jsem je já!"

„Ty sám sobě svědčiti nemůžeš! Navrátíš jim po 50 piastrech a za tu hanbu a cestu po 100 piastrech přidáš a mně za moudrý soud 5 dukátů."

Zaplatil aga. Již ví, že paša není tak přísný, jako jeho příkaz. A co ví, pověděl druhým agům. A pašů příkaz platí, ale agové nikoho k pašovi pro jeho přestoupení neposílají ani neudávají.

Allah je Allah a Muhamed jeho prorok. *F. Š.*

Drobnosti.

Řiditelem měšťanské školy v Holešovicích jmenován byl p. Karel Steinich a učitelem přírodověd p. Vilém Hron.

Na obecné škole u sv. Jindřicha jmenováni učiteli pp. Václav Materna a Josef Peška.

P. T. Čtenářům!

Za všecku přízeň a podporu, jížto se mi po všecken čas vycházení „Vychovatele" dostalo, vzdávaje nejsrdečnější díky, přeju z toho srdce, aby se obojího i mému d. p. nástupci ku zdaru dobré věci povždy dostávalo.

Na Vyšehradě v den sv. Silvestra 1890.

Petr Kopal.

Upozornění.

Předplatné na budoucí ročník budiž zasýláno do administrace „Vlasti" v Žižkově u Prahy č. 505, a to ročně 2 zl., půlletně 1 zl. Rukopisy přijímá red. „Vychovatele" Fr. Pohunek, kaplan u sv. Štěpána v Praze. Témuž buďtež i redakční exempláry časopisů a knih dodávány.

Zasláno.

Každému, kdo se přihlásí, pošle „České knihkupectví a antikvariát" (Dr. Fr. Bačkovský) v Praze, Žitná ul. č. 42., sešit 1. díla „Kněží katoličtí o novočeské písemnictví zasloužilí" zdarma a franko a není potřebí sešit ten vrátiti. Další pak sešity budou poslány toliko těm, kdož si toho budou výslovně přáti. Dosud vyšlo jich šest a jsou na skladě v každém knihkupectví.

Obsah „Vychovatele":

Vliv divadla na výchovu lidu. — Kdo více pracuje, kněz či učitel? (P. Vincenc Bosáček.) — Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě. (Fr. Vohnout, farář v Žlunicích. Pokračování.) — Trestníci a vězňové pod vlivem Církve. (Podává V. Čečetka, duchovní správce v trestnici Kartouzské. Pokračování.) — Zeměpis biblický. (Pokračování.) — Dopisy: Turecká pohádka. (Š. Š.) — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel VÁCSLAV KOTRBA. — Odpovědný redaktor PETR KOPAL.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.